Şuabu'l-İmân

(الجامع لشعب الإيمان)

Beyhakî

8

OCAK

بسم الله الرحمن الرحيم

Şuabu'l-Îmân

1. baskı – İstanbul

Cilt 8

Kasım 2015

Özgün adı: el-Câmi' li-Şuabi'l-îmân

Yazarı: Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyn b. Alî el-Beyhakî (ö. 458/1066).

Arapça neşir: Mektebetu'r-Rüşd, Abdülaliy Abdülhamîd Hâmid tahkiki ile, Riyad 1423/2003).

İSBN: 978-605-4659-12-8

Tercüme: Hüseyin Yıldız, Hasan Yıldız ve Zekeriya Yıldız

Redaksiyon: Yusuf Özbek

Kapak: Edib Agagjyshi

Baskı ve Cilt: Step Ajans Matbaacılık Ltd Şti.

Göztepe Mah. Bosna Cad. No. 11

Bağcılar/ İSTANBUL

Tel: 0212,4468846 Matb. Sertifika No: 12266

İsteme ve Haberleşme Adresi

www.ocakyayincilik.com

OCAK YAYINCILIK

Millet Cad. Gülsen Apt.

No. 19 Kat: 4 D. 7

Yusufpaşa

Aksaray, İstanbul

GSM: 05.353.107.416 (Yusuf Özbek)

Şuabu'l-Îmân

el-Beyhakî

Ahmed b. el-Hüseyn

(öl. 458/1066)

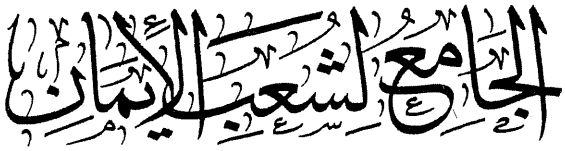

Cilt 8

İÇİNDEKİLER

57. Şube: Güzel Ahlâk (Devam) 7

Karşılaştığı Müslümana Karşı Güleryüzlü Olmak 7

İntikam Almaktan Vazgeçip Affetmek 19

İnsanlarla İyi Geçinmek 35

Yumuşak ve Temiz Kalpli Olmak 39

Mütevazı Olmak; Kibri, Gururlanmayı ve Övünmeyi Terketmek 50

Hilim, Ağırbaşlılık ve Her İşte İyi Muamele 162

Yüce Allah'tan Güzel Ahlâkı Dilemek 217

58. Şube: Kişinin Elinin Altında Bulunanlara (Kölelere) İyi Davranması 223

59. Şube: Efendilerin Köle Üzerindeki Hakları 242

60. Şube: Çoluk Çocuğun Baba Üzerindeki Hakları 254

61. Şube: Dindarlara Yakın Durmak, Onları Sevmek ve Aralarında Selâmı Yaymak 314

Bölüm 338

Girmek İçin Üç Defa İzin İstemek, İzin Verilmemesi Halinde Geri Dönmek 346

İzin İsterken Kapıyı Çalmak 349

İzin İsterken Kapıda Durma ve Cevap Verme Âdabı 349

Gelmesi İçin Haber Gönderilen Kişinin İzni 353

Evine veya Boş Bir Eve Giren Kişinin Selâm Vermesi 354

Evinden Çıkan Kişinin Selâm Vermesi 359

Kişinin Bir Meclise Girerken ve Oradan Ayrılırken Selâm Vermesi 359

Çadırlara veya Dükkâna Girerken İzin İstemek 361

Kısa Bir Süre de Olsa Yanından Uzaklaşılan Kişiyle Tekrar Karşılaşınca Selâm Vermek 363

Selâm Vermek Kime Düşer? 365

Selâmın Verilme ve Alınma Şekli 368

Aleyke's-Selâm ile Selâm Vermenin Kerâheti 376

Merhabalaşma, Emre Amadelik, Feda Olma Gibi İfadeler 378

Çocuklara Selâm Verme 381

Kadınlara Selâm Verme 382

Kötü Kişilere Selâm Verme 384

Zimmîlere Selâm Verme 385

Müslümanlarla Müşriklerin Birlikte Bulunduğu Topluluğa Selâm Verme 391

"Filanın Sana Selâmı Var" Şeklinde Gelen Selâm(a Karşılık Verme) 391

Topluluk Adına Bir Kişinin Selâmı Vermesi veya Alması 393

Birine Saygıdan Dolayı Ayağa Kalmak 394

Kibre Sebep Olmasından Dolayı Biri İçin Ayağa Kalkmayı Kerih Görenler 399

Karşılaşma Anında Musafaha, Sarılma ve Saygıya Yönelik Benzeri Şeyler 403

62. Şube: Selâma Karşılık Vermek 469

Ehl-i Kitab'dan Olanların Selâmına Karşılık Vermek 475

Kişinin Namazdayken Kendisine Selâm Verilmesi 479

Bölüm 480

İyiliğe Karşılık Vermek 481

63. Şube: Hasta Ziyareti 510

Hasta Ziyareti Âdâbı 527

فَصْلٌ فِي طَلَاقَةِ الْوَجْهِ وَحُسْنِ الْبِشْرِ لِمَنْ يَلْقَاهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ

Karşılaştığı Müslümana Karşı Güleryüzlü Olmak

٧٦٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أنا أَبُو حَامِدِ بْنُ الشَّرْقِيِّ، نا أَبُو الْأَزْهَرِ، نا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، عَنْ بَيَانٍ، وَإِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْهَاشِمِيُّ، نا عُثْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ السَّمَّاكِ، نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، نا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، أنا بَيَانُ بْنُ بِشْرٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: " مَا حَجَبَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ مُنْذُ أَسْلَمْتُ، وَلَا رَآنِي إِلَّا ضَحِكَ " وَفِي رِوَايَةِ الْهَاشِمِيِّ: " إِلَّا تَبَسَّمَ فِي وَجْهِي "

7685- Cerîr b. Abdillah der ki: "Müslüman olduğumdan beri Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) beni kapısından geri çevirmezdi ve beni her gördüğünde gülerdi."[1]

Bu hadis Hâşimî'nin rivayetinde: "...Yüzüme tebessüm ederdi" şeklindedir.

٧٦٨٦ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، أنا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ جَرِيرٍ، قَالَ: مَا حَجَبَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ مُنْذُ أَسْلَمْتُ، وَلَا رَآنِي إِلَّا تَبَسَّمَ فِي وَجْهِي، وَلَقَدْ شَكَوْتُ إِلَيْهِ أَنِّي لَا أَثْبُتُ عَلَى الْخَيْلِ فَضَرَبَ بِيَدِهِ فِي صَدْرِي، وَقَالَ: " اللهُمَّ ثَبِّتْهُ وَاجْعَلْهُ هَادِيًا مَهْدِيًّا " رَوَيَاهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ حَدِيثِ بَيَانٍ

7686- Cerîr b. Abdillah der ki: Müslüman olduğumdan beri Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) beni kapısından geri çevirmezdi ve beni her gördüğünde tebessüm ederdi. Bir defasında ona atın üzerinde duramadığımı

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 5/679 (3821).

söyleyince eliyle göğsüme vurdu ve: *"Allahım! Onu sarsılmaz kıl ve onu hidâyete ermiş ve hidâyet edici kıl"* diye dua etti.[1]

Buhârî ve Müslim[2] bu hadisi Muhammed b. Abdillah b. Numeyr'den, Buhârî[3] de Beyân'dan rivayet etti.

٧٦٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نا أَبُو الْأَسْوَدِ النَّضْرُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، أنا ابْنُ لَهِيعَةَ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نا دَاوُدُ بْنُ عَمْرٍو الضَّبِّيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ، قَالَ: " مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَكْثَرَ تَبَسُّمًا مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ " وَفِي رِوَايَةِ أَبِي الْأَسْوَدِ، عَنِ ابْنِ جَزْءٍ، وَالْبَاقِي سَوَاءٌ

7687- Abdullah b. el-Hâris b. Cez' der ki: "Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) daha çok tebessüm eden birini görmedim."[4]

٧٦٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، وَأَبُو زَكَرِيَّا يَحْيَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالُوا: أنا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ بْنِ الْحَسَنِ الْفَقِيهُ، نا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّقَاشِيُّ، نا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، نا أَبُو عَامِرٍ الْخَزَّازُ صَالِحُ بْنُ رُسْتُمَ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْجَوْنِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الصَّامِتِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، أَنْ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " يَا أَبَا ذَرٍّ، لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا، وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهٍ مُنْبَسِطٍ " وَفِي رِوَايَةِ أَبِي عَبْدِ اللهِ: " بِوَجْهٍ طَلْقٍ "، زَادَ أَبُو زَكَرِيَّا، وَابْنُ بِشْرَانَ فِي رِوَايَتِهِمَا: " وَلَوْ أَنْ تُفْرِغَ مِنْ دَلْوِكَ فِي إِنَاءِ الْمُسْتَسْقِي، وَإِذَا طَبَخْتَ قِدْرًا فَأَكْثِرْ مِنْ مَرَقِهَا، وَاغْرِفْ لِجِيرَانِكَ مِنْهَا " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَبِي غَسَّانَ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عُمَرَ مُخْتَصَرًا إِلَى قَوْلِهِ: " بِوَجْهٍ طَلْقٍ "

7688- Ebû Zer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Ey Ebû Zer! Kardeşini güler yüzle karşılamak olsa bile hiçbir iyiliği*

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhâri, *cihad* (25-26), *edeb* (94) ve Müslim, *fadâil* (135)

[3] Buhâri, *menâkibu'l-Ensâr* (231-232) ve Müslim, *fadâil* (134).

[4] İsnâdı hasendir. Tirmizî 5/601 (3640).

küçük görme." Ebû Zekeriyyâ ve İbn Beşrân rivayetlerinde şu ilaveyi yapmışlardır: *"Hayvanını sulayan birinin kabına kovandan su dökmek bile olsa. Bir tencere yemek yaparken suyunu çok koy ve ondan komşularına da doldur."*[1]

Müslim[2] bu hadisi Ebû Gassân kanalıyla Osmân b. Ömer'den muhtasar olarak "Güler yüzle karşılamak..." kısmına kadarını rivayet etti.

٧٦٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا مُسَدَّدٌ، نا يَحْيَى، عَنِ أَبِي غِفَارٍ، نا أَبُو تَمِيمَةَ الْهُجَيْمِيُّ، عَنْ أَبِي جُرَيٍّ جَابِرِ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا، وَأَنْ تُكَلِّمَ أَخَاكَ وَأَنْتَ مُنْبَسِطٌ إِلَيْهِ وَجْهُكَ، وَأَنْ ذَلِكَ مِنَ الْمَعْرُوفِ "

7689- Ebû Curey Câbir b. Süleym'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kardeşinle konuşurken ona güler yüzle bakmak olsa bile hiçbir iyiliği küçük görme. Bu da iyiliktendir."*[3]

٧٦٩٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا ابْنُ رَاشِدٍ التَّمَّارُ، نا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ أَبُو سَلَمَةَ، وَسَهْلُ بْنُ بَكَّارٍ، قَالَا: نا عَبْدُ السَّلَامِ، صَاحِبُ الطَّعَامِ، حَدَّثَنِي عُبَيْدَةُ الْهُجَيْمِيُّ، عَنْ أَبِي جُرَيٍّ الْهُجَيْمِيِّ، أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَلَى قَعُودٍ لِي شَدَدْتُهُ بِالْمَسْجِدِ، وَدَخَلْتُ فَإِذَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي بُرْدَتَيْنِ لَهُ، فَقُلْتُ: عَلَيْكَ السَّلَامُ، فَقَالَ: " عَلَيْكَ السَّلَامُ تَحِيَّةُ الْمَوْتَى "، فَقُلْتُ: إِنَّا قَوْمٌ مِنْ أَهْلِ الْبَدْوِ، وَفِينَا جَفَاءٌ، لِتُعَلِّمَنِي مِمَّا عَلَّمَكَ اللهُ، قَالَ: " لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا، وَلَوْ أَنْ تُفْرِغَ مِنْ دَلْوِكَ فِي إِنَاءِ الْمُسْتَسْقِي، وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ وَوَجْهُكَ إِلَيْهِ مُنْبَسِطٌ " أَظُنُّهُ، قَالَ: " وَلَا تَسُبَّنَّ شَيْئًا " قَالَ أَبُو جُرَيٍّ: " فَوَالَّذِي ذَهَبَ بِنَفْسِ مُحَمَّدٍ ﷺ مَا سَبَبْتُ بَعْدَهُ شَيْئًا، وَلَا بَعِيرًا، وَلَا غُلَامًا، وَإِيَّاكَ وَالْإِسْبَالَ، فَإِنَّهَا مِنَ الْخُيَلَاءِ، وَإِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ الْخُيَلَاءَ "

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *sıla* (144).

[3] İsnâdında sakınca yoktur. Ebû Dâvud 4/344-345 (4084) ve Tirmizî 5/72 (2722).

وَحَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " بَيْنَمَا رَجُلٌ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ عَلَيْهِ بُرْدَانِ لَهُ يَتَبَخْتَرُ فِيهِمَا، إِذْ نَظَرَ إِلَى عِطْفَيْهِ، فَأُعْجِبَ بِنَفْسِهِ فَخُسِفَ بِهِ، فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِيهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ "

7690- Ebû Curey el-Huceymî anlatıyor: Bir binek devesiyle Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelip deveyi Mescid'e (kapısına) bağladım ve girdim. Baktığımda Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) üzerinde iki üstlük vardı. Ona: "Aleykesselam" dediğimde: *"Aleykesselam, ölülerin selamıdır"* buyurdu. Ben: "Biz bedevi bir topluluğuz ve kabayız. Allah'ın sana öğrettiklerinden bana da öğret" dediğimde şöyle buyurdu: *"Su sulayan birinin kabına kovandan su dökmek, kardeşini güler yüzle karşılamak bile olsa hiçbir iyiliği küçük görme."* Zannedersem: *"Hiçbir şeye sövme"* de buyurdu.[1]

Ebû Curey der ki: "Hz. Muhammed'in canını alan Allah'a yemin ederim ki, ondan sonra ne bir deveye, ne çocuğa, hiçbir şeye sövmedim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle devam etti: *"Giysini yerde sürümekten sakın, çünkü bu gösterişten dir. Allah ta gösteriş yapanları sevmez."*

Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sizden öncekilerden bir adam, üzerindeki iki üstlükle endamına bakıp böbürlenirken, kendini beğendiği için yere batırıldı. O kişi kıyamete kadar debelenerek yerin dibini boylamaya devam etmektedir."*[2]

٧٦٩١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا هِشَامُ بْنُ عَلِيٍّ، نا رَجَا، أنا هَمَّامٌ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي مَيْمُونَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ أَتَى نَبِيَّ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللهِ، إِذَا رَأَيْتُكَ طَابَتْ نَفْسِي وَقَرَّتْ عَيْنِي، فَأَنْبِئْنِي عَنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقَ اللهُ، قَالَ: " خَلَقَ اللهُ كُلَّ شَيْءٍ مِنَ الْمَاءِ "

قَالَ: فَأَنْبِئْنِي بِعَمَلٍ إِنْ أُحَدِّثْ بِهِ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ، قَالَ: " أَفْشِ السَّلَامَ، وَأَطِبِ الْكَلَامَ، وَصِلِ الْأَرْحَامَ، وَصَلِّ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ، ثُمَّ ادْخُلِ الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 7/72-73 (6383, 6384), Ahmed, *Müsned* (5/63, 64), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (360/1017) ve Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (235).

[2] 4920. Geçmişti.

7691- Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gidip: "Ey Allah'ın Resûlü! Ne zaman seni görsem içim neşeyle doluyor ve huzur buluyorum. Bana her şeyden haber ver" dediğimde, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah her şeyi sudan yarattı"* buyurdu. "Bana, yaptığımda Cennete gireceğim bir şey söyle" dediğimde ise şöyle buyurdu: *"Selamı yay, yoksullara yemek yedir, akrabalarını gözet ve gece herkes uykudayken sen namaza kalk. Sonra selametle Cennete gir."*[1]

٧٦٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا، قَالَا: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ الْخُرَاسَانِيِّ، نا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّقَاشِيُّ، نا أَبُو حَفْصٍ عُمَرُ بْنُ عَامِرٍ التَّمَّارُ، نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، نا الْجُرَيْرِيُّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ فَسَلَّمَ كُلُّ مِنْهُمَا عَلَى صَاحِبِهِ وَتَصَافَحَا كَانَ أَحِبَّهُمَا إِلَى اللهِ تَعَالَى أَحْسَنُهُمَا بِشْرًا لِصَاحِبِهِ، وَنَزَلَتْ بَيْنَهُمَا مِائَةُ رَحْمَةٍ: لِلْبَادِي تَسْعُونَ، وَلِلْمُصَافِحِ عَشْرٌ " لَفْظُ حَدِيثِ أَبِي زَكَرِيَّا

7692- Ömer b. el-Hattâb der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İki müslüman karşılaştığında biri diğerine selam verip kucaklaştıklarında, içlerinden Allah'a en sevgili olanı karşısındakine daha fazla güler yüz gösterendir. Karşılaşan iki müminin arasına yüz tane rahmet iner. Bunun doksanı ilk selam verenin, kalan onu da ilk kucaklaşanındır.."*[2]

Hadisin lafzı Ebû Zekeriyyâ'ya aittir.

٧٦٩٣ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، عَنْ عَبْدِ الْوَهَّابِ بْنِ عَطَاءٍ، أنا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنْ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ مِنَ الصَّدَقَةِ أَنْ تُسَلِّمَ عَلَى النَّاسِ، وَأَنْتَ مُنْطَلِقُ الْوَجْهِ "

7693- Hasan(-ı Basrî)'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Güler yüzle insanlara selam vermen sadakadandır."*[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Müsned* (2/323-324, 295), Hâkim, *Müstedrek* (4/160, 129) ve İbn Hibbân, *Sahîh* (1/363).

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (2/419) Bak: Heysemî, *Mecma* (8/37)

[3] İsnâdı mürseldir.

٧٦٩٤ - وَعَنْ عَبْدِ الْوَهَّابِ، نا سَعِيدٌ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ رُزَيْقٍ أَوْ زُرَيْقٍ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنْ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مِنَ الصَّدَقَةِ أَنْ تُسَلِّمَ عَلَى النَّاسِ، وَأَنْتَ طَلْقُ الْوَجْهِ " هَكَذَا جَاءَ مُرْسَلًا

7694- Hasan(-ı Basrî)'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Güler yüzle insanlara selam vermen sadakadandır."*[1]

Hadis bu şekilde mürsel olarak gelmiştir.

٧٦٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، أنا الْفَضْلُ بْنُ الْحُبَابِ، نا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، نا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ أَبِي عَبَّادِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا سُلَيْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ الطَّبَرَانِيُّ، نا مُعَاذُ بْنُ الْمُثَنَّى، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ التَّمَّارُ، قَالَا: نا ابْنُ كَثِيرٍ، نا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي عَبَّادٍ، عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِنَّكُمْ لَا تَسَعُونَ النَّاسَ بِأَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ يَسَعُهُمْ مِنْكُمْ بَسْطُ الْوَجْهِ، وَحُسْنُ الْخُلُقِ " تَفَرَّدَ بِهِ أَبُو عَبَّادٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، وَرُوِيَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ إِدْرِيسَ الْأَوْدِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

7695- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Şüphesiz mallarınızı, bütün insanlara yetiştiremezsiniz. Ama onları güzel yüzle karşılayabilir ve güzel ahlâkla davranabilirsiniz."*[2]

Ebû Abbâd Abdullah b. Saîd bu hadisi babasından rivayette tek kalmıştır.

Bu hadis Abdullah b. İdrîs el-Evdî kanalıyla babasından, o da dedesinden, o da Ebû Hureyre'den nakledilmiştir.[3]

---

[1] İsnâdı mürseldir.

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1481), Hâkim, *Müstedrek* (1/124) ve Bezzâr, *Müsned* (2/408).

[3] Bezzâr, *Müsned* (2/409), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 11/428 (6550), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/331-332) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (10/25).

٧٦٩٦ - وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ ضَعِيفٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ مَرْفُوعًا، أَخْبَرَنَاهُ أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْعَبْدِيُّ بِمَكَّةَ، نا بِشْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّازِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ هِشَامٍ فَذَكَرَهُ غَيْرَ، أَنَّهُ قَالَ: " طَلَاقَةُ الْوَجْهِ، وَحُسْنُ الْبِشْرِ "

7696- Yine zayıf olan başka bir yolla Hişâm b. Urve kanalıyla babasından, o da Hz. Âişe'den merfu olarak nakledilmiştir. Farklı olarak: *"tebessüm ederek güler yüzle"* ibaresi geçmiştir.[1]

٧٦٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا أَبُو سَعِيدٍ الْحَارِثِيُّ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ هِشَامٍ، نا أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ مُوَرِّقٍ الْعِجْلِيِّ، أَنْ نَبِيَّ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِنَّ اللهَ تَعَالَى يُحِبُّ السَّهْلَ الطَّلِيقَ "

7697- Muverrik el-İclî'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah, kolaylık gösteren ve güler yüzlü olan kişiyi sever"* buyurdu.[2]

٧٦٩٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، نا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ جُوَيْبِرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَاسِعٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ اللهَ يُحِبُّ السَّهْلَ الطَّلِيقَ "

7698- Ebû Hureyre bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah kolaylık gösteren ve güler yüzlü olan kişiyi sever"* buyurdu.[3]

٧٦٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، نا أَبُو حَفْصٍ الْجُمَحِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، نا سَعِيدُ بْنُ يَعْقُوبَ الطَّالْقَانِيُّ، نا وَكِيعٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " مَكْتُوبٌ فِي الْحِكْمَةِ: فَلْيَكُنْ وَجْهُكَ بَسْطًا، وَكَلِمَتُكَ طَيِّبَةً تَكُنْ أَحَبَّ إِلَى النَّاسِ مِنَ الَّذِي يُعْطِيهِمُ الْعَطَاءَ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1481), Hâkim, *Müstedrek* (1/124) ve Bezzâr, *Müsned* (2/408).

[2] İsnâdı zayıf, hadis mürseldir.

[3] İsnâdı çok zayıftır. Hennâd, *Zühd* (1404), Kudâî, *Müsnedu'ş-Şihâb* (1083) ve Deylemî, *Müsnedu'l-Firdevs* 1/156 (574).

7699- Urve der ki: "Hikmet'te şöyle yazılıdır: "Yüzün güleç, sözün güzel olsun ki, insanlara bağışta bulunanlardan daha sevgili olasın."[1]

٧٧٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرَوَيْهِ الْعَبْدُ الدَّلِيلُ بِمَرْوَ، نا أَحْمَدُ بْنُ الصَّلْتِ الْحِمَّانِيُّ، نا ثَابِتٌ الزَّاهِدُ، قَالَ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ الثَّوْرِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مَنْصُورًا، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحَسَنِ، يَقُولُ: " قَدِ اسْتَرَقَّكَ بِالْوُدِّ مَنْ سَبَقَكَ إِلَى الْبِشْرِ "

7700- Ali b. Hasan der ki: "Senden önce sana sevgisini gösteren, yakınlıkta seni kendine köle etmiş demektir."[2]

٧٧٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ طَلْحَةُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الصَّقْرِ بِبَغْدَادَ، نا أَبُو الْحَسَنِ شَكَرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمِصِّيصِيُّ، نا النُّعْمَانُ بْنُ هَارُونَ الْبَلَدِيُّ، حَدَّثَنِي الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنِي أَبُو عَبِيطٍ الْوَاسِطِيُّ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ بِلَالِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: " مَنْ سَبَقَكَ إِلَى الْوُدِّ فَقَدِ اسْتَرَقَّكَ بِالشُّكْرِ "

7701- Bilal b. Sa'd der ki: "Senden önce sana sevgisini gösteren, iyilikle seni kendine köle etmiş demektir."[3]

٧٧٠٢ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيَّ، يَقُولُ: أنا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ شَكَرَ الْهَرَوِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْدَوَيْهِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ بِشْرَ بْنَ عُبَيْدٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ الْمُغِيرَةِ، عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ: " الْبِرُّ شَيْءٌ هَيِّنٌ، وَجْهٌ طَلِيقٌ، وَكَلَامٌ لَيِّنٌ "

7702- İbn Ömer: "İyilik yapmak kolay bir şeydir: Güler yüz ve yumuşak söz" demiştir.[4]

---

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır, diğer ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/333), Hatîb, *el-Fakîh vel-Mutefakkih* (2/113), Ahmed, *Zühd* (49), Ebû Nuaym, *Hilye* (2/178) ve İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (1058).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdında mechul olan biri vardır. Hatîb, *Târih* (13/423-424)

[4] Gazzâlî, *İhyâ* (2/195).

٧٧٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَازِمٍ الْعَبْدَوِيُّ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْمُسْتَمْلِيُّ، أنا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ الْخِلَالِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ السَّلَامِ الْعَنْبَرِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعِيدٍ الْجَوْهَرِيُّ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ حَمَّادٍ، عَنْ سُعَيْرِ بْنِ الْخُمُسِ، أَنَّهُ قِيلَ لَهُ: مَا أَبْشَكَ؟ قَالَ: " إِنَّهُ يَقُومُ عَلَيَّ بِرُخْصٍ "

7703- İsmâîl b. Hammâd'ın bildirdiğine göre Suayr b. el-Humus'a: "Ne kadar güler yüzlüsün" denilince: "Bana ucuza mal oluyor" karşılığını verdi.[1]

٧٧٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، وَأَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَحَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالُوا: نا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نا أَبُو عَلِيٍّ إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَمْرٍو الْعَسْكَرِيُّ الْعَدْلُ بِأَصْبَهَانَ، وَلَقَبُهُ سَمْعَانُ، نا إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْعَمِّيُّ، نا أَبِي، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " رَأْسُ الْعَقْلِ بَعْدَ الْإِيمَانِ بِاللهِ التَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ، وَأَهْلُ التَّوَدُّدِ فِي الدُّنْيَا لَهُمْ دَرَجَةٌ فِي الْجَنَّةِ، وَمَنْ كَانَتْ لَهُ فِي الْجَنَّةِ دَرَجَةٌ فَهُوَ فِي الْجَنَّةِ، وَنِصْفُ الْعِلْمِ حُسْنُ الْمَسْأَلَةِ، وَالِاقْتِصَادُ فِي الْمَعِيشَةِ نِصْفُ الْعَيْشِ، تَكْفِي نِصْفُ النَّفَقَةِ، وَرَكْعَتَانِ مِنْ رَجُلٍ وَرِعٍ أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ رَكْعَةٍ مِنْ مُخَلِّطٍ، وَمَا تَمَّ دِينُ الْمُسْلِمِ قَطُّ حَتَّى يَتِمَّ عَقْلُهُ، وَالدُّعَاءُ يَرُدُّ الْأَمْرَ، وَصَدَقَةُ السِّرِّ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ، وَصَدَقَةُ الْعَلَانِيَةِ تَقِي مِيتَةَ السُّوءِ، وَصَنَائِعُ الْمَعْرُوفِ إِلَى النَّاسِ تَقِي صَاحِبَهَا مَصَارِعَ السُّوءِ: الْآفَاتِ وَالْمُهْلِكَاتِ، وَأَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الدُّنْيَا هُمْ أَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الْآخِرَةِ، وَالْمَعْرُوفُ يَنْقَطِعُ فِيمَا بَيْنَ النَّاسِ، وَلَا يَنْقَطِعُ فِيمَا بَيْنَ اللهِ وَبَيْنَ مَنِ افْتَعَلَهُ " هَذَا إِسْنَادٌ ضَعِيفٌ، وَالْحَمْلُ فِيهِ عَلَى الْعَسْكَرِيِّ وَالْعَمِّيِّ

7704- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah'a imandan sonra en akıllıca iş, insanlara sevgiyle yaklaşmak ve herkese iyilikte bulunmaktır. Dünyada iken sevgiyle muamelede bulunanlara cennette kendileri için hazırlanmış bir makam vardır. Cennette makamı olanın da gideceği yer cennettir. İlmin yarısı soruyu güzelce sormaktır. Hayatta tutumlu olmak, kişinin geçiminin yarısını karşılar. Vera sahibi (günah korkusu) olan kişinin kılacağı iki rekat namaz, şüpheli şeylerden sakınmayan kişinin kılacağı bin rekattan daha üstündür. Kişinin aklı tamamlanmadan dini de tamamlanmaz. Dua takdiri*

[1] İsnâdı zayıftır. Hatîb, *Târih* (6/136) ve İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (75).

değiştirebilir. Gizlice verilen sadaka, Rabbin öfkesini dindirirken, açıktan verilen sadaka kişiyi kötü bir ölümden korur. Kişinin insanlara iyilikte bulunması, onu afet ve telef olma gibi korktuğu şeylerden korur. Dünyada iyilik yapanlar âhirette iyilik bulacaklardır. Kişinin yaptığı iyiliğe insanların vereceği karşılık bir yerde kesilir, ancak Allah'ın buna vereceği karşılık hiçbir zaman kesilmez."[1]

Hadisin isnâdı zayıftır.

٧٧٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو مَنْصُورٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْعَنْبَرِيُّ الصُّوفِيُّ النَّيْسَابُورِيُّ نَزِيلُ بَغْدَادَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَامِرٍ، نا أَبِي، نا عَلِيُّ بْنُ مُوسَى الرِّضَا، نا مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ الْمُرْتَضَى، حَدَّثَنِي أَبِي جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا أَبِي، عَنْ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " رَأْسُ الْعَقْلِ بَعْدَ الدِّينِ التَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ، واصْطِنَاعُ الْخَيْرِ إِلَى كُلِّ بَرٍّ وَفَاجِرٍ " وَرُوِّينَا فِي التَّوَدُّدِ إِلَى النَّاسِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ ابْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مُرْسَلًا وَرُوِّينَاهُ عَنْ أَبِي الْجُوَيْرِيَةِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

7705- Hz. Ali'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Dinden sonra en akıllıca iş, insanlara sevgiyle yaklaşmak ve iyi olsun kötü olsun herkese iyilikte bulunmaktır."*[2]

İnsanlara sevgi göstermek konusunda bize Ali b. Yezîd kanaliyla İbnu'l-Müseyyeb'den, o da Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) mürsel olarak bir rivayette bulunulmuştur.

Bu hadis bize Ebu'l-Cuveyriye kanalıyla İbn Abbâs'tan, o da Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) nakledilmiştir.

٧٧٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، نا السَّهْمِيُّ عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ، حَدَّثَنِي بِشْرٌ أَبُو نَصْرٍ، أَنْ عَبْدَ الْمَلِكِ بْنَ مَرْوَانَ، دَخَلَ عَلَى مُعَاوِيَةَ وَعِنْدَهُ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ فَسَلَّمَ ثُمَّ جَلَسَ، فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/211-212) ve Deylemî, *Müsnedu'l-Firdevs* 2/270 (3256).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/203)

نَهَضَ، فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: مَا أَكْمَلَ مُرُوءَةَ هَذَا الْفَتَى فَقَالَ عَمْرٌو: " يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّهُ أَخَذَ بِأَخْلَاقٍ أَرْبَعَةٍ، وَتَرَكَ أَخْلَاقًا ثَلَاثَةً، إِنَّهُ أَخَذَ بِأَحْسَنِ الْبِشْرِ إِذَا لَقِيَ، وَبِأَحْسَنِ الْحَدِيثِ إِذَا حَدَّثَ، وَبِأَحْسَنِ الِاسْتِمَاعِ إِذَا حَدَّثَ، وَبِأَيْسَرِ الْمُؤْنَةِ إِذَا خُولِفَ، وَتَرَكَ مِزَاحَ مَنْ لَا يَثِقُ بِعَقْلِهِ وَلَا دِينِهِ، وَتَرَكَ مُخَالَفَةَ لِئَامِ النَّاسِ، وَتَرَكَ مِنَ الْكَلَامِ كُلَّ مَا يُعْتَذَرُ مِنْهُ "

7706- Bişr Ebû Nasr der ki: Abdulmelik b. Mervân, yanında Amr b. el-Âs olan Muâviye'nin yanına girip selam verdikten sonra oturdu. Çok geçmeden kalkınca da Muâviye: "Şu gencin ahlâkı ne güzel" deyince Amr, Muâviye'ye şöyle dedi: "Ey Müminlerin emiri! Bu dört şeyi kendine ahlâk edinmiş, üç şeyi de bırakmıştır: Biriyle karşılaşınca en güzel şekilde tebessüm etmeyi, konuşunca en güzel şekilde konuşmayı, dinlerken en güzel şekilde dinlemeyi ve kendisinden sorumlu olana yük olmamayı kendine ahlâk edinmiştir. Aklına ve dinine güvenmediği kişiyle şakalaşmayı, insanların kötüleriyle ters düşmeyi ve özür dileyeceği şeyleri söylemeyi terk etmiştir."[1]

٧٧٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْوَاعِظَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ يُوسُفَ بْنَ الْحُسَيْنِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ، يَقُولُ: " خَمْسَةٌ مِنْ أَعْلَامِ أَهْلِ الْجَنَّةِ: وَجْهٌ حَسَنٌ، وَقَلْبٌ رَحِيمٌ، وَلِسَانٌ لَطِيفٌ، وَاجْتِنَابُ الْمَحَارِمِ، وَأَظُنُّهُ قَالَ: وَخُلُقٌ حَسَنٌ، وَعَلَامَةُ أَهْلِ النَّارِ خَمْسَةٌ: سُوءُ الْخُلُقِ، وَقَلَبٌ قَاسٍ، وارْتِكَابُ الْمَعَاصِي، وَلِسَانٌ غَلِيظٌ، وَوَجْهٌ حَامِضٌ "

7707- Zünnûn der ki: "Beş şey cennet ahalisinin göstergelerindendir: Merhametli bir kalp, yumuşak bir dil, haramlardan sakınmak - zannedersem- güzel ahlâk ta dedi- Cehennemliklerin alâmeti de beştir: Kötü ahlâk, katı bir kalp, günahları yüklenmek, kaba bir dil ve ekşitilmiş (asık) bir surat."

٧٧٠٨ - سَمِعْتُ أَبَا نَصْرِ بْنَ قَتَادَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا حَامِدٍ أَحْمَدَ بْنَ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ الْمُقْرِئَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ شَيْبَانَ الرَّمْلِيَّ، يَقُولُ: اجْتَمَعَ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ،

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

وَسُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، وَفُضَيْلُ بْنُ عِيَاضٍ، وعَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: أيش مَعْنَى حَدِيثِ النَّبِيِّ ﷺ: " إِنَّ حُسْنَ الْخُلُقِ لَيُبَلِّغُ دَرَجَةَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ "، فَاتَّفَقُوا عَلَى ثَلَاثٍ: بَسْطِ الْوَجْهِ، وَكَفِّ الْأَذَى، وَبَذْلِ الْمَعْرُوفِ

7708- Fudayl b. İyad ve Abdullah b. el-Mübârek'ten biri diğerine şöyle dedi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): "Güzel ahlâk kişiyi geceyi ibadetle, gündüzü de oruçla geçirenin derecesine eriştirir" hadisinin mânâsı nedir?" Bunun üzerine güler yüzlü olmak, başkasına eziyeti terk etmek ve iyilik yapmaya çalışmak konusunda anlaştılar.[1]

٧٧٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ إِسْمَاعِيلَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ بْنِ مُحَمَّدٍ الشَّعْرَانِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ جَدِّي، يَقُولُ: سَمِعْتُ إِسْحَاقَ بْنَ إِبْرَاهِيمَ، يَقُولُ: فِي حَدِيثِ النَّبِيِّ ﷺ فِي حُسْنِ الْخُلُقِ، قَالَ: " حُسْنُ الْخُلُقِ بَسْطُ الْوَجْهِ، وَتَجَنُّبُ الْغَضَبِ"

7709- İsmâîl b. Muhammed b. el-Fadl b. Muhammed eş-Şa'rânî, dedesinin şöyle dediğini bildirir: İshâk b. İbrâhîm'in güzel ahlâk konusunda Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Güzel ahlâk; güler yüz gösterip öfkelenmekten sakınmaktır"* hadisini söylediğini işittim.[2]

٧٧١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مَرْوَزَيْهِ الْفَارِسِيُّ، أنا حَامِدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، نا إِسْحَاقُ بْنُ يَسَارٍ النَّصِيبِيُّ، نا الْأَصْمَعِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الْمُبَارَكِ، يَقُولُ: " إِنَّهُ لَيُعْجِبُنِي مِنَ الْقُرَّاءِ كُلُّ طَلْقٍ مِضْحَاكٍ، فَأَمَّا مَنْ تَلْقَاهُ بِالْبَشْرِ، وَيَلْقَاكَ بِالْعُبُوسِ كَأَنَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكَ بِعَمَلِهِ، فَلَا أَكْثَرَ اللهُ فِي الْقُرَّاءِ مِثْلَهُ "

7710- İbnu'l-Mübârek: "Kârilerden (Kur'ân hafızlarından) güler yüzlü olan ve tebessüm eden kişileri beğeniyorum. Ona tebessüm ettiğin halde seni asık suratla karşılayıp kıraatiyle sanki sana iyilik yapıyormuş gibi davrananları ise Allah çoğaltmasın" dedi.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı ceyyiddir.

[3] İsnâdında tanımadıklarım vardır.

فَصْلٌ فِي التَّجَاوُزِ وَالْعَفْوِ وَتَرْكِ الْمُكَافَأَةِ

İntikam Almaktan Vazgeçip Affetmek

٧٧١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسٍ، نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ، أَنَّهَا قَالَتْ: " مَا خُيِّرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بَيْنَ أَمْرَيْنِ إِلَّا أَخَذَ بِأَيْسَرِهِمَا مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا، فَإِنْ كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ، وَمَا انْتَقَمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِنَفْسِهِ إِلَّا أَنْ تُنْتَهَكَ حُرْمَةُ اللهِ فَيَنْتَقِمُ اللهُ بِهَا " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنِ الْقَعْنَبِيِّ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى، عَنْ مَالِكٍ

7711- Müminlerin annesi Hz. Âişe der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ne zaman iki şey arasında tercihte serbest bırakılsa bu iki şeyden daha fazla sevdiği ve kolayına geleni seçerdi. Ancak günah olan iki şey arasında tercihte bırakıldığı zaman insanlar içinde günaha en uzak olan kişi kendisi olmak isterdi. Allah'ın mukaddes kıldığı değerleri hiçe sayıp sonra Allah adına intikam almak için karşılaştığı hiçbir olayda kendi adına intikama kalkışmış değildir."[1]

Buhârî[2] bu hadisi Ka'nebî'den, Müslim[3] ise Yahya b. Yahya kanalıyla Mâlik'ten rivayet etti.

٧٧١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُهَاجِرِ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: " مَا ضَرَبَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِيَدِهِ خَادِمًا قَطُّ، وَلَا امْرَأَةً، وَلَا ضَرَبَ بِيَدِهِ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يُجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ، مِنْ حَدِيثِ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhâri, *edeb* (101)

[3] Müslim, *fadail* (77).

7711- Hz. Âişe der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ne bir hizmetçiye, ne de bir kadına vurmuş değildir. Allah yolunda cihad ettiği zamanlar hariç elindeki bir şeyle kimseye de vurmuş değildir."[1]

Müslim[2] bu hadisi Hişâm b. Urve kanalıyla babasından rivayet etti.

٧٧١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذَ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ صَالِحٍ، نا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ح قَالَ: وَنا عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، أنا أَبُو الرَّبِيعِ، قَالَا: نا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، نا ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: " خَدَمْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَشْرَ سِنِينَ، فَمَا قَالَ لِي: أُفٍّ قَطُّ، وَلَا قَالَ لِشَيْءٍ مِمَّا يَصْنَعُهُ الْخَادِمُ: لِمَ فَعَلْتَ كَذَا وَكَذَا؟ وَهَلَّا فَعَلْتَ كَذَا وَكَذَا؟ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ سَعِيدٍ، وَأَبِي الرَّبِيعِ

7712- Enes der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) on yıl hizmet etim. Hiçbir zaman bana: "Öf!" bile demedi. Hizmetçinin yaptığı bir şey için de: "Neden böyle yaptın, neden şöyle yapmadın!?" demedi.[3]

Müslim[4] bu hadisi Saîd ve Ebu'r-Rabî'den rivayet etti.

٧٧١٤ - حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ أَحْمَدَ الْعَبْدَوِيُّ الْحَافِظُ، أنا أَبُو سَعِيدٍ إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَحْمَدَ التَّاجِرُ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْمُثَنَّى، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، نا وَكِيعٌ، عَنْ عَزْرَةَ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ ثُمَامَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: خَدَمْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَشْرَ سِنِينَ، فَمَا أَرْسَلَنِي فِي حَاجَةٍ قَطُّ، فَلَمْ يَتَهَيَّأْ لِي إِلَّا قَالَ: " لَوْ قُضِيَ لَكَانَ، وَلَوْ قُدِّرَ لَكَانَ "

7714- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) on yıl hizmet etim. Beni bir iş için gönderdiğinde ve o işi yapmadığımda: *"Kaderde olsaydı olurdu, takdir edilseydi o iş olurdu"* derdi.[5]

---

[1] İsnâdı hasendir. Hadis sahihtir.

[2] Müslim, *fadail* (79).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Müslim, *fadail* (51).

[5] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (3/231), İbn Ebî Âsım, *es-Sünne* (355), Ebû Nuaym, *Hilye* (6/179) ve Abdürrezzâk, *Musannef* 9/443 (17947).

٧٧١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنِ الْعُلَا، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنْ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَمَا زَادَ اللهُ بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُجْرٍ

7715- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadaka vermekle mal eksilmez. Allah affeden kulunun ancak izzetini artırır. Allah için alçak gönüllü olanı Allah yüceltir."*[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Ali b. Hucr'dan rivayet etti.

٧٧١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، أنا الْقَرْهَاذَانِيُّ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، نا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، نا ابْنُ عَجْلَانَ، نا سَعِيدٌ الْمَقْبُرِيُّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: اسْتَطَالَ رَجُلٌ عَلَى أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ، وَرَسُولُ اللهِ ﷺ جَالِسٌ، وَأَبُو بَكْرٍ سَاكِتٌ، فَلَمَّا أَكْثَرَ انْتَصَرَ أَبُو بَكْرٍ، فَقَامَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَاتَّبَعَهُ أَبُو بَكْرٍ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، اسْتَطَالَ عَلَيَّ وَأَنْتَ سَاكِتٌ، فَلَمَّا انْتَصَرْتُ قُمْتَ؟ فَقَالَ: " يَا أَبَا بَكْرٍ، إِنَّكَ مَا سَكَتَّ كَانَ الْمَلَكُ يَرُدُّ عَلَيْهِ، فَلَمَّا انْتَصَرْتَ ارْتَفَعَ الْمَلَكُ، وَحَضَرَ الشَّيْطَانُ، فَلَمْ أَكُنْ لِأَجْلِسَ الشَّيْطَانَ، يَا أَبَا بَكْرٍ، ثَلَاثٌ اعْلَمْ أَنَّهُنَّ حَقٌّ: مَا عَفَا امْرُؤٌ عَنْ مَظْلَمَةٍ إِلَّا زَادَهُ اللهُ بِهَا عِزًّا، وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ مَسْأَلَةٍ يَبْتَغِي بِهَا كَثْرَةً إِلَّا زَادَهُ اللهُ بِهَا فَقْرًا، وَمَا فَتَحَ رَجُلٌ عَلَى نَفْسِهِ بَابَ صَدَقَةٍ يَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللهِ إِلَّا زَادَهُ اللهُ كَثْرَةً " وَرَوَاهُ اللَّيْثُ، عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ مُحَرَّرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، أَنْ رَجُلًا سَبَّ أَبَا بَكْرٍ فَسَكَتَ، ثُمَّ انْتَصَرَ فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ، قَالَ الْبُخَارِيُّ: هَذَا أَصَحُّ وَهُوَ مُرْسَلٌ

7716- Ebû Hureyre anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) otururken bir adam Ebû Bekr es-Sıddîk'e sataştı. Ebû Bekr ise susuyordu. Adam Ebû Bekr'e sataşmaya devam edince, Ebû Bekr ona cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) kalkınca Ebû Bekr peşinden gitti ve: "Ey

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *sıla* (69).

Allah'ın Resûlü! Adam bana sataştı, ancak sen sustun. Ben adama cevap verince ise kalktın" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ey Ebû Bekr! Sen susarken melek ona cevap veriyordu. Sen adama cevap verince melek semaya yükseldi ve Şeytan geldi. Ben de şeytanla beraber oturmam. Ey Ebû Bekr! Şu üç şeyin hak olduğunu bil: Allah, bir kulun yaptığı zulmü bağışlayanın izzetini arttırır. İhtiyacından fazlasını isteyenin fakirliğini arttırır. Allah rızası için sadaka verene ise daha fazlasını verir."*[1]

Leys bu hadisi Saîd el-Makburî kanalıyla Beşîr b. Muharrir'den, o da Saîd b. el-Müseyyeb'den: "Bir adam Ebû Bekr'e sövünce, Ebû Bekr sustu. Sonra adama cevap verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kalktı..." şeklinde nakletti.[2]

Buhârî bu ikinci rivayetin daha doğru ve mürsel olduğunu söyledi.

٧٧١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا مُسَدَّدٌ، نا يَحْيَى، عَنِ أَبِي غِفَارٍ، نا أَبُو تَمِيمَةَ الْهُجَيْمِيُّ، عَنْ أَبِي جُرَيٍّ جَابِرِ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي حَدِيثٍ ذَكَرَهُ، قَالَ: " وَإِنِ امْرُؤٌ شَتَمَكَ وَعَيَّرَكَ بِمَا يَعْلَمُ فِيكَ، فَلَا تُعَيِّرْهُ بِمَا تَعْلَمُ فِيهِ، فَإِنَّمَا وَبَالُ ذَلِكَ عَلَيْهِ "

7717- Ebû Curey Câbir b. Süleym'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bir kişi sana söverse veya sende olan bir kusurla ayıplarsa; sen onda olduğunu bildiğin şeyle onu ayıplama. Çünkü bunun vebali onadır."*[3]

٧٧١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أنا إِسْمَاعِيلُ الصَّفَّارُ، وَأَبُو عِيسَى أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ أَحْمَدَ بْنِ شَاذَانَ، قَالَا: نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: أَبْصَرَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ ثِيَابًا خِلْقَانًا، فَقَالَ: " أَلَكَ مَالٌ؟ " قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: " أَنْعِمْ عَلَى نَفْسِكَ كَمَا أَنْعَمَ اللهُ عَلَيْكَ "، قُلْتُ: إِنَّ رَجُلًا مَرَّ بِي فَأَقْرَيْتُهُ، فَمَرَرْتُ بِهِ فَلَمْ يَقْرِنِي، أَفَأَقْرِيهِ؟ قَالَ: " نَعَمْ "

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Ebû Dâvud 5/204 (4896).

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 4/344 (4084).

7718- Ebu'l-Ahvas, babasının şöyle dediğini nakleder: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) üzerimde eski giysiler olduğunu görünce: *"Malın var mı?"* diye sordu. Ben: "Evet" cevabını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah'ın sana ikramda bulunduğu gibi sen de kendine harca"* buyurdu. Ben: "Bir adam yanıma gelince onu ağırladım, ben onun yanına gidince ise ağırlamadı. Ben onu ağırlayayım mı?" diye sorunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evet"* cevabını verdi."[1]

٧٧١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ يَعْقُوبَ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، نا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، نا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَأَنَا قَشِفٌ، قَالَ: " فَهَلْ لَكَ مَالٌ؟ " قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: " مِنْ أَيِّ الْمَالِ؟ " قُلْتُ: مِنْ كُلِّ الْمَالِ: مِنَ الْإِبِلِ وَالْخَيْلِ وَالْغَنَمِ وَالرَّقِيقِ، قَالَ: " فَإِذَا آتَاكَ اللهُ مَالًا فَلْيُرَ عَلَيْكَ "، ثُمَّ قَالَ: " هَلْ تُنْتِجُ إِبِلُ أَهْلِكَ صِحَاحًا آذَانُهَا، فَتَعْمِدُ إِلَى الْمُوسَى فَتَقْطَعُ آذَانَهَا، فَتَقُولُ: هَذِهِ بُحُرٌ، وَتَشُقُّهَا أَوْ تَشُقُّ جُلُودَهَا، فَتَقُولُ: هَذِهِ صُرُمٌ، فَتُحَرِّمُهَا عَلَيْكَ؟ " قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: " فَإِنَّ مَا آتَاكَ اللهُ حِلٌّ، وَسَاعِدُ اللهِ أَشَدُّ مِنْ سَاعِدِكَ، وَمُوسَى اللهِ أَحَدُّ مِنْ مُوسَاكَ " قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، رَجُلٌ نَزَلْتُ بِهِ فَلَمْ يَقْرِنِي وَلَمْ يُكْرِمْنِي، ثُمَّ نَزَلَ بِي أُجَازِيهِ بِمَا صَنَعَ أَمْ أَقْرِيهِ؟ قَالَ: " بَلْ أَقْرِهِ "

7719- Ebu'l-Ahvas, babasından bildiriyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanıma kötü bir görünüşle geldiğimde bana: *"Malın var mı?"* diye sordu. "Evet, var" dediğimde: *"Ne tür malın var?"* diye sordu. "Deve, köle, at, koyun her türlüsünden var" dediğimde: *"Yüce Allah sana nimet bahşetmişse bu nimetin izleri üzerinde görünsün!"* buyurdu. Sonra: *"Kabilenin develeri kulakları sağlam develer doğurduğu zaman usturayla kulaklarını kesip bu bahîre'dir*[2] *diyerek onu salıyor musun? Veya kulakları ya da derisine çizik atıp etini kendine ve ailene haram sayıyor musun?"* diye sorunca: "Evet!" dedim. Bunun üzerine: *"Allah'ın sana ihsan ettiği senin faydalanman içindir. Allah senden daha güçlü ve bıçağı seninkinden daha keskin iken bunu yapmıyorsa sen neden yapıyorsun?"* buyurdu.

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 4/344 (4084).

[2] Bahîre: Cahiliye döneminde herhangi bir şey için adak olarak kulağı kesilip salınan ve kendisinden her türlü faydalanma sahibine haram sayılan devedir.

Ona: "Ey Allah'ın Resûlü! Adamın birinde misafir oluyorum, ancak bana ne ikramda bulunuyor, ne de ağırlıyor. O da bana uğradığında aynı şekilde mi karşılık vereyim yoksa onu ağırlayayım mı?" diye sorduğumda, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sen onu ağırla!"* buyurdu.[1]

٧٧٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرانَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِيُّ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الدَّوْرَقِيُّ، نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْفِرْوِيُّ، نا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ سُهَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَقَالَ مُسْلِمًا عَثْرَتَهُ أَقَالَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " قَالَ أَبُو الْعَبَّاسِ: " كَانَ إِسْحَاقُ يُحَدِّثُ بِهَذَا الْحَدِيثِ عَنْ مَالِكٍ، عَنْ سُمَيٍّ فَحَدَّثَنَا بِهِ مِنْ أَصْلِ كِتَابِهِ عَنْ سُهَيْلٍ "

7720- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kim bir Müslümanı rahatlatmak için alışveriş sözleşmesini iptal ederse Allah da o kişinin günahlarını affeder."*[2]

İshâk bu hadisi Mâlik kanalıyla Sumeyy'den aktarmıştır; ancak kendi kitabında Süheyl olarak geçmiştir.

٧٧٢١ - حَدَّثَنَا الْإِمَامُ أَبُو الطَّيِّبِ سَهْلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ، أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ إِسْمَاعِيلَ الشَّاشِيُّ الْفَقِيهُ، نا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدٍ الْهَاشِمِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَيُّوبَ الْمَخْرَمِيُّ، نا سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْجَرْمِيُّ، نا يَعْقُوبُ بْنُ أَبِي الْمُتَّئِدِ خَالُ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى أَكْرَمِ أَخْلَاقِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؟ أَنْ تَعْفُوَ عَمَّنْ ظَلَمَكَ، وَتَصِلَ مَنْ قَطَعَكَ، وَتُعْطِيَ مَنْ حَرَمَكَ"

7721- Hz. Ali'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Size hem dünya, hem de âhiret ahalisinin en güzel ahlâkının ne olduğunu söyleyeyim mi? Sana haksızlık edeni affetmen, akrabalık bağını seninle*

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 4/333 (4063) ve Tirmizî 4/365 (2006).

[2] İsnâdı hasendir. Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (17).

kesmiş olanla bu bağı canlandırman, bir şeyleri senden esirgeyen kişiye senin bir şey esirgememendir."[1]

٧٧٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، نا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، نا حَمَّادُ بْنُ أُسَامَةَ أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مَيْسَرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " عُدْ مَنْ لَا يَعُودُكَ، وَاهْدِ لِمَنْ لَا يَهْدِي لَكَ " قَالَ يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ: أَيُّوبُ بْنُ مَيْسَرَةَ هَذَا مَدَنِيٌّ، قَالَ أَحْمَدُ: " وَالْحَدِيثُ مُرْسَلٌ جَيِّدٌ فِيهِ تَأْكِيدٌ لِمَا فَسَّرْنَا بِهِ حُسْنَ الْخُلُقِ فِي أَوَّلِ الْبَابِ "

7722- Eyyûb b. Meysere'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Seni ziyaret etmeyeni ziyaret et, sana hediye vermeyene sen hediye ver."*[2]

Yahya b. Maîn der ki: Eyyûb b. Meysere, Medenî'dir. Beyhakî der ki: Hadis mürsel ve ceyyiddir. Konunun başında açıkladığımız güzel ahlâkın özelliklerini desteklemektedir.

٧٧٢٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، نا عَبْدُ الْوَهَّابِ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، نا أُسَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْخَثْعَمِيُّ، عَنْ فَرْوَةَ بْنِ مُجَاهِدٍ اللَّخْمِيِّ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ: كُنْتُ أَمْشِي ذَاتَ يَوْمٍ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا عُقْبَةُ بْنَ عَامِرٍ، صِلْ مَنْ قَطَعَكَ، وَأَعْطِ مَنْ حَرَمَكَ وَاعْفُ عَمَّنْ ظَلَمَكَ " ثُمَّ قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا عُقْبَةُ بْنَ عَامِرٍ: " أَمْسِكْ لِسَانَكَ، وَابْكِ عَلَى خَطِيئَتِكَ، وَلْيَسَعْكَ بَيْتُكَ " قَالَ: وَكَانَ عُرْوَةُ بْنُ مُجَاهِدٍ يَقُولُ إِذَا حَدَّثَ بِهَذَا الْحَدِيثِ: " أَلَا فَرُبَّ مَنْ لَا يَمْلِكُ لِسَانَهُ، وَلَا يَبْكِي عَلَى خَطِيئَتِهِ، وَلَا يَسَعُهُ بَيْتُهُ " تَابَعَهُ عَاصِمُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ فِي الْحَدِيثِ الْأَوَّلِ

7723- Ukbe b. Âmir el-Cühenî der ki: Bir gün Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ile beraber yürürken şöyle buyurdu: *"Ey Ukbe b. Âmir! Akrabalık bağını seninle kesmiş olanla bu bağını canlandır, bir şeyleri senden esirgeyen kişiye sen bir*

---

[1] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (3/629) ve Abdürrezzâk, *Musannef* (11/172).

[2] İsnâdı ceyyid mürseldir.

şey esirgeme ve sana haksızlık edeni affet." Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana şöyle buyurdu: *"Dilini tut, günahların için ağla ve evinde oturmaya bak."*[1]

Urve b. Mücâhid bu hadisi anlatınca şöyle derdi: "Bilin ki; diline sahip olmayan, günahlarına ağlamayan ve evinde oturmayan nice kimseler vardır.

Âsım b. Ali İsmâîl'den rivayette bulunarak hadisin ilk bölümüne mutabaat etmiştir.

٧٧٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ فَنْجَوَيْهِ الدَّيْنَوَرِيُّ، نا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ الْعَنْبَرِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْفَضْلِ بْنُ دَاجِرَةَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمُقَدَّمِيُّ، نا دَلَالُ بِنْتُ أَبِي الْمُدِلِّ، عَنِ الصَّهْبَاءِ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى كَرَائِمِ الْأَخْلَاقِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؟ أَنْ تَصِلَ مَنْ قَطَعَكَ، وَتُعْطِيَ مَنْ حَرَمَكَ، وَتَجَاوَزَ عَمَّنْ ظَلَمَكَ "

7724- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Size hem dünya, hem de âhiret ahalisinin en güzel ahlâkının ne olduğunu söyleyeyim mi? Akrabalık bağını seninle kesmiş olanla bu bağı canlandırman, bir şeyleri senden esirgeyen kişiye senin bir şey esirgememen ve sana haksızlık edeni affetmendir."*[2]

٧٧٢٥ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فِهْرٍ الْمِصْرِيُّ بِمَكَّةَ، نا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عُمَرَ الْحَافِظُ إِمْلَاءً، نا أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ بُهْلُولٍ، نا أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يُونُسَ بْنِ حُبَابٍ، عَنْ يُونُسَ بْنِ خَبَّابٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؟ " قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " صِلْ مَنْ قَطَعَكَ، وَأَعْطِ مَنْ حَرَمَكَ، وَاعْفُ عَمَّنْ ظَلَمَكَ "

7725- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Size hem dünya, hem de âhiret ahalisinin en güzel ahlâkının ne olduğunu söyleyeyim mi?"* diye sorunca, sahabe: "Evet, ey Allah'ın Resûlü!" karşılığını verdiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Akrabalık bağını seninle*

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (4/158)

[2] İsnâdında mechul olanlar vardır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (3/630).

kesmiş olanla bu bağı canlandır, bir şeyleri senden esirgeyen kişiye sen bir şey esirgememe ve sana haksızlık edeni affet" buyurdu.[1]

٧٧٢٦ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَمْرِو بْنَ مَطَرٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ مُوسَى الْحُلْوَانِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ إِسْحَاقَ بْنِ مَنْصُورٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ لِأَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ: مَا حُسْنُ الْخُلُقِ؟ قَالَ: " هُوَ أَنْ تَحْتَمِلَ مَا يَكُونُ مِنَ النَّاسِ "

7726- Ahmed b. İshâk b. Mansûr der ki: Babam, Ahmed b. Hanbel'e: "Güzel ahlâk nedir?" diye sorunca, Ahmed b. Hanbel: "İnsanlardan gelen şeye tahammül etmendir" cevabını verdi.[2]

٧٧٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا أَبُو النَّضْرِ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْعَمِّيُّ، عَنْ ثَابِتٍ، نا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ: " أَيَعْجَزُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَكُونَ مِثْلَ أَبِي ضَمْضَمٍ؟ " قَالُوا: وَمَا أَبُو ضَمْضَمٍ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " كَانَ أَبُو ضَمْضَمٍ رَجُلًا فِيمَنْ كَانَ قَبْلَنَا إِذَا أَصْبَحَ، قَالَ: اللهُمَّ إِنِّي أَتَصَدَّقُ الْيَوْمَ بِعِرْضِي عَلَى مَنْ ظَلَمَنِي "

7727- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) çoğu zaman şöyle buyururdu: *"Siz, Ebû Damdam gibi olmaktan aciz misiniz?"* Sahabe: "Ebû Damdam nedir (kimdir), ey Allah'ın Resûlü?" diye sorunca da: *"Bizden önce Ebû Damdam adında bir adam vardı. Bu kişi sabahlayınca: «Allahım! Haysiyetimi zedeleyenlere hakkımı helal ediyorum» derdi"* buyurdu.[3]

٧٧٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، أنا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ اللَّيْثِ، نا ابْنُ عَائِشَةَ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: أَتَى النَّبِيُّ ﷺ عَلَى قَوْمٍ يَرْتَبِعُونَ حَجَرًا، فَقَالَ: " مَاذَا الَّذِي أَرَاكُمْ تَرْتَبِعُونَهُ؟ " قَالُوا: نَرْتَبِعُهُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى أَشَدِّ النَّاسِ؟ " قَالُوا: وَمَنْ هُوَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ:

---

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır ve hadisin isnâdında kopukluk mevcuttur. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (3/630).

[2] Ahmed b. İshâk b. Mansûr'un biyografisini bulamadım.

[3] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 5/198-199 (4886).

" رَجُلٌ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ، قَالَ: إِنِّي وَهَبْتُ عِرْضِي لِمَنْ شَتَمَهُ "، قَالَ ﷺ: " أَيَعْجَزُ أَحَدُكُمْ مِثْلَ أَبِي ضَمْضَمٍ؟ " قَالَ: وَمَنْ أَبُو ضَمْضَمٍ؟ قَالَ: " رَجُلٌ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ، قَالَ: اللهُمَّ إِنِّي وَهَبْتُ عِرْضِي لِمَنْ شَتَمَهُ " كَذَا قَالَ: عَنْ أَنَسٍ، وَالصَّحِيحُ رِوَايَةُ مَنْ رَوَاهُ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَجْلَانَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مُرْسَلًا

7728- Enes der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir taşı kaldıran bir topluluğun yanına gitti ve: *"Neden bu taşı kaldırıyorsunuz?"* diye sordu. Onlar: "Cahiliye döneminde de bunu kaldırıyorduk" cevabını verince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Size insanların en güçlüsünü bildireyim mi?"* diye sordu. Sahabe: "O da kimdir, ey Allah'ın Resûlü?" karşılığını verince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sizden öncekilerden bir adam evinden çıkınca: «Bana söverek haysiyetimi zedeleyenlere hakkımı helal ediyorum» derdi."* Sonra Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"Siz, Ebû Damdam gibi olmaktan aciz misiniz?"* diye sordu. Sahabe: "Ebû Damdam kimdir?" diye sorunca da: *"Sizden önce yaşamış bir adam. Bu kişi evinden çıkınca: «Bana söverek haysiyetimi zedeleyenlere hakkımı helal ediyorum» derdi"* buyurdu.[1]

Sâbit, hadisi Enes'ten rivayet etti. Sahîh olan ise Hammâd b. Seleme kanalıyla Sâbit'ten, o Abdurrahman b. Aclân'dan, o da Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) mürsel olarak nakledilmiş hâlidir.[2]

٧٧٢٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا عَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، نا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ، نا عَبْدُ الْمَجِيدِ بْنُ أَبِي عِيسَى، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ عُلَيَّةَ بْنِ زَيْدٍ، أَخْبَرَنِي حَارِثَةُ، رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: اللهُمَّ إِنِّي تَصَدَّقْتُ بِعِرْضِي عَلَى مَنْ نَالَنِي مِنْ خَلْقِكَ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَيْنَ الْمُتَصَدِّقُ بِعِرْضِهِ الْبَارِحَةَ؟ " قَالَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: " إِنَّ اللهَ تَعَالَى قَدْ قَبِلَ صَدَقَتَكَ "

7729- Uleyye b. Zeyd'in sahabeden olan Hârise'den bildirdiğine göre, Hârise: "Allahım! Haysiyetimi zedeleyen kullarına hakkımı helal ediyorum"

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Ebû Dâvud 5/198-199 (4887).

dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dün haysiyetini zedeleyenlere hakkını helal eden nerede?"* diye sorunca, Hârise: "Benim ey Allah'ın Resûlü!" karşılığını verdi. Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Allah sadakanı kabul etti"* buyurdu.[1]

Beyhakî der ki: "Hocamız bu hadisi rivayet ederken senedini doğru bir şekilde zikredememiş, Ulbe b. Zeyd yerine Uyeyne b. Zeyd, Abdulmecîd yerine de Abdulhamîd demiştir. Ancak doğrusu burada zikrettiğimiz şekildedir. Muhammed b. İshâk, Tebuk gazvesi konusu içinde bu hadisi zikretmiştir. Muhammed'in zikrettiği rivayet de bu hadisin şahididir."

٧٧٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا عُمَرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَيُّوبَ، نا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُفَيْرٍ، نا أَبُو هَمَّامٍ، نا أَبِي، عَنْ عُمَرَ بْنِ ذَرٍّ، قَالَ: كَانَ لَهُ ابْنُ عَمٍّ يُؤْذِيهِ وَيَقُولُ فِيهِ، فَقَالَ: " يَا عُمَرُ، مَا وَجَدْنَا لِمَنْ عَصَى اللهَ فِينَا خَيْرًا مِنْ أَنْ يُطِيعَ اللهَ فِيهِ "

7730- Ebû Hemmâm, babasından bildiriyor: Ömer b. Zer'in kendisine eziyet eden bir amcaoğlu vardı. Ömer ise: "Bizim kanaatimiz, bizim sebebimizle Allah'a isyan edene karşılık bizim onun bu hareketine karşılık Allah'a itaat etmemizdir" derdi.[2]

٧٧٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ يُوسُفَ بِنَيْسَابُورَ، نا أَبُو بَكْرٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدٍ الْقُرَشِيُّ، نا خَلَفُ بْنُ هِشَامٍ، نا أَبُو مُطَرِّفٍ مُغِيرَةُ الشَّامِيُّ، عَنِ الْعَزْرَمِيِّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا جَمَعَ اللهُ تَعَالَى الْخَلَائِقَ نَادَى مُنَادٍ: أَيْنَ أَهْلُ الْفَضْلِ؟ فَيَقُومُ نَاسٌ هُمْ يَسِيرٌ، فَيَنْطَلِقُونَ سِرَاعًا إِلَى الْجَنَّةِ فَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ، فَيَقُولُونَ: إِنَّا نَرَاكُمْ سِرَاعًا إِلَى الْجَنَّةِ، فَمَنْ أَنْتُمْ؟ فَيَقُولُونَ: نَحْنُ أَهْلُ الْفَضْلِ، فَيَقُولُونَ: مَا كَانَ فَضْلُكُمْ؟ فَيَقُولُونَ: كُنَّا إِذَا ظُلِمْنَا صَبَرْنَا، وَإِذَا أُسِيءَ إِلَيْنَا غَفَرْنَا، وَإِذَا جُهِلَ عَلَيْنَا حَلُمْنَا، فَيُقَالُ لَهُمْ: ادْخُلُوا الْجَنَّةَ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ " هَذَا مَتْنٌ غَرِيبٌ، وَفِي إِسْنَادِهِ ضَعْفٌ وَاللهُ أَعْلَمُ

7731- Amr b. Şuayb'ın, babası kanalıyla dedesinden bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah mahlukatı topladığı zaman*

---

[1] Senedinde sakınca yoktur. İbnu'l-Hacer, *İsâbe* (4/493) ve İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe* (4/81).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (5/113).

bir münadi: «Fazilet ehli nerede?» diye seslenir. Az sayıda kişi kalkar ve hızlıca cennete giderler. Melekler onları karşılayıp: «Sizin hızla cennete gittiğinizi görüyoruz. Siz kimsiniz?» diye sorarlar. Onlar: «Biz fazilet ehliyiz» cevabını verince, melekler: «Sizin faziletiniz neydi?» diye sorarlar. Onlar: «Bize zulmedilince sabreder, bize kötülük edilince affeder. Bize cahillik yapılınca yumuşak davranırdık» cevabını verince onlara: «Cennete girin. İyi davranış sergileyenlerin mükafatı ne güzeldir» denir."[1]

Hadisin metni garîbdir ve senedinde zayıflık vardır. Allah en doğrusunu bilir.

٧٧٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، نا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ بْنِ أَبِي صَالِحٍ الْحَرَّانِيُّ، نا أَبُو مُصْعَبٍ الْمَدَنِيُّ الَّذِي يُلَقَّبُ بِمُطَرِّفٍ، حَدَّثَنِي أَبُو مَوْدُودٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " لَا يَسْتَكْمِلُ الْعَبْدُ الْإِيمَانَ حَتَّى يَحْسُنَ خُلُقُهُ، وَلَا يَشْفِي غَيْظَهُ، وَأَنْ يَوَدَّ لِلنَّاسِ مَا يَوَدُّ لِنَفْسِهِ، لَقَدْ دَخَلَ الْجَنَّةَ رِجَالٌ بِغَيْرِ أَعْمَالٍ "، قِيلَ: بِمَ دَخَلُوهَا يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " بِالنَّصِيحَةِ لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ، وَسَمَاحَةِ الصَّدْرِ " قَالَ أَبُو أَحْمَدَ: أَبُو مَوْدُودٍ اسْمُهُ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي سُلَيْمَانَ، أَخْبَرَنَا بِهِ فِي فَوَائِدِهِ فِيمَا بَيْنَ الْحِكَايَاتِ "

7732- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kul ahlâkını güzelleştirmedikçe, kinini yutmadıkça ve kendisi için sevdiğini diğer insanlar için de sevmedikçe kâmil imana sahip olamaz. Bazı insanlar amel yapmadan cennete girdiler."* Sahabe: "Neyle girdiler, ey Allah'ın Resûlü?" diye sorunca: *"İslam ehline karşı samimi ve müsamahakâr olmakla"* cevabını verdi.[2]

Beyhakî der ki: Ebû Mevdûd'un ismi Abdulazîz b. Ebî Süleymân'dır. *Fevâid*'i içinde geçen hikâyeler arasında bunu bize bildirdi.

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *Hilm* (56) Bak: Münzirî, *et-Terğîb* (3/418).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2375), İbn Lâl, *Zehru'l-Firdevs* (4/216) ve Deylemî, *Müsnedu'l-Firdevs* (5/115).

٧٧٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرانَ، أنا عُثْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ الدَّقَّاقُ، نا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بِشْرٍ الدَّقَّاقُ، نا عَمْرٌو النَّاقِدُ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الرُّوَاسِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ الطَّائِفِيِّ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَوْسٍ، عَنْ عَمِّهِ عَمْرِو بْنِ أَوْسٍ، قَالَ: " الْمُخْبِتُونَ: الَّذِينَ لَا يَظْلِمُونَ، وَإِذَا ظُلِمُوا لَمْ يَنْتَصِرُوا "

7733- Amr b. Evs der ki: "Alçak gönüllüler, insanlara zulmetmeyen, zulme uğradıkları zaman da karşılık vermeyen kimselerdir."[1]

٧٧٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْحُسَيْنِ أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ بِبَغْدَادَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ سِنَانٍ الْهَرَوِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ: ﴿وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا﴾ [الفرقان: ٧٢]، قَالَ: " إِذَا أُوذُوا صَفَحُوا "

7734- Mücâhid: *"...Faydasız bir şeye rastladıkları zaman yüz çevirip vakarla geçerler"*[2] buyruğu hakkında: "Onlara eziyet edildiği zaman affederlerdi " dedi.[3]

٧٧٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو عَمْرِو بْنُ نُجَيْدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: سَمِعْتُ الْهَيْثَمَ بْنَ مُعَاوِيَةَ، يَقُولُ: " مَنْ ظُلِمَ فَلَمْ يَنْتَصِرْ بِيَدٍ وَلَا لِسَانٍ، وَلَمْ يَحْقِدْ بِقَلْبٍ، فَذَاكَ يُضِيءُ نُورُهُ فِي النَّاسِ "

7735- Heysem b. Muâviye der ki: "Zulme uğrayınca eliyle ve diliyle karşılık vermeyen, kalbiyle buğzetmeyen kişilerin nuru halk arasında yayılır."[4]

٧٧٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَسَنُ بْنُ الْحَسَنِ الْغُضَائِرِيُّ، نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ الْخَلَدِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ جَابِرٍ، نا أَبُو نَصْرٍ التَّمَّارُ، نا بَقِيةُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ

---

[1] İsnâdı hasendir. Hatib, *Târih* (14/226) ve Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/48).

[2] Furkân Sur. 72

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Cerîr, *Tefsir* (19/49) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/383

[4] İsnâdında tanımadığım biri vardır. Hatib, *Târih* (1/247).

إِبْرَاهِيمَ بْنِ آدَمَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ، قَالَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ - كَذَا قَالَ -: " مَنْ خَافَ اللهَ لَمْ يَشْفِ غَيْظَهُ، وَمَنِ اتَّقَى اللهَ لَمْ يَصْنَعْ كُلَّ مَا يُرِيدُ، وَلَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَانَ غَيْرَ مَا تَرَوْنَ "

7736- Ömer b. Abdilazîz: "Allah'tan korkan, intikam almaz. Allah'tan sakınan her istediğini yapmaz. Kıyamet günü de bu durum gördüğünüz gibi olacaktır" dedi.[1]

٧٧٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، سَمِعْتُ الْحُسَيْنَ بْنَ جَعْفَرٍ الصُّوفِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ الْفِرْغَانِيَّ، يَقُولُ: سُئِلَ الْجُنَيْدُ وَأَنَا أَسْمَعُ، عَنِ الشَّفَقَةِ عَلَى الْخَلْقِ، مَا هِيَ؟ قَالَ: " تُعْطِيهِمْ مِنْ نَفْسِكَ مَا يَطْلُبُونَ، وَلَا عَمَلِهِمْ مَا يُطِيقُونَ، وَلَا تُخَاطِبْهُمْ بِمَا لَا يَعْلَمُونَ "

7737- Ebû Câfer el-Firğânî der ki: Benim de duyduğum bir mecliste Cüneyd'e, insanlara şefkatli davranmanın ne olduğu sorulunca: "Senden istedikleri şeyi vermen, onları yapamayacakları şeyi yüklememen, bilmedikleri şeylerle onları muhatab etmemendir" cevabını verdi.[2]

٧٧٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ فَنْجَوَيْهِ الدَّيْنَوَرِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ حَمْدَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ اللَّخْمِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ، قَالَ: أَصَابَ الرَّبِيعُ بْنُ خُثَيْمٍ حَجَرٌ فِي رَأْسِهِ فَشَجَّهُ، فَجَعَلَ يَمْسَحُ الدَّمَ عَنْ رَأْسِهِ، وَهُوَ يَقُولُ: " اللهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، فَإِنَّهُ لَمْ يَتَعَمَّدْنِي "

7738- Saîd b. Mesrûk der ki: "Rabî b. Huseym'in başına bir taş isabet edip yarılınca, başındaki kanı silip: "Allahım! Onu bağışla. O taşı bana kasten atmamıştı" demeye başladı.[3]

---

[1] İsnâdında sakınca yoktur.

[2] Ebû Câfer el-Firğânî, Muhammed b. Abdullah el-Firğânî es-Sûfidir.

[3] İbnu'l-Cevzî, *Sıfatu's-Safve* (3/61).

٧٧٣٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ الْأَهْوَازِيُّ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ مَحْمَوَيْهِ الْعَسْكَرِيُّ، نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَلَانِسِيُّ، نا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نا خَلَفُ بْنُ خَلِيفَةَ، عَنِ الْعَوَّامِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، قَالَ: " إِنَّ الرَّجُلَ لَيَظْلِمُنِي فَأَرْحَمُهُ "

7739- İbrâhîm et-Teymî der ki: "Bana zulmeden kişiye ben merhamet ederim."[1]

٧٧٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا أَبُو زَكَرِيَّا الْبَلَاذُرِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْعُمَرِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْجُنَيْدِ، نا الصَّبَّاحُ بْنُ حَبَّانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ سَهْلِ بْنِ مَنْصُورٍ، قَالَ: رَأَيْتُ الصِّبْيَانَ يَرْجُمُونَ بُهْلُولًا بِالْحَصَا، قَالَ: فَوَقَعَتْ بِهِ حَصَاةٌ أَدْمَتْهُ، فَأَنْشَأَ يَقُولُ:"

حَسْبِيَ اللهُ تَوَكَّلْتُ عَلَيْهِ ... مَنْ نَوَاصِي الْخَلْقِ طُرًّا بِيَدَيْهِ

لَيْسَ لِلْهَارِبِ مِنْ مَهْرَبِهِ ... أَبَدًا مِنْ مَهْرَبٍ إِلَّا إِلَيْهِ

رُبَّ رَامٍ لِي بِأَحْجَارِ الْأَذَى ... لَمْ أَجِدْ بُدًّا مِنَ الْعَطْفِ عَلَيْهِ"،

قُلْتُ: تَعْطِفُ عَلَيْهِمْ وَهُمْ يَرْجُمُونَكَ؟ فَقَالَ:" اسْكُتْ، لَعَلَّ اللهَ يَطَّلِعُ عَلَى غَمِّي وَشِدَّةِ فَرَحِ هَؤُلَاءِ فَيَهَبَنِي لَهُمْ، أَوْ يَهَبَهُمْ لِي"

7740- Sehl b. Mansûr der ki: Çocukların Behlül'ü çakıllarla taşladıklarını gördüm. Bir çakıl ona isabet edip kanatınca şu beyti söyledi:

Allah bana yeter O'na güvendim.
Herkesin perçemi onun elinde
Kaçan hiç kimse ondan kaçamaz
Ancak onun huzuruna kaçılır
Bana eziyet etmek için taş atan nicelerine
Merhamet etmekten başka bir yol bulamıyorum.

---

[1] Avvâm, İbn Havşeb eş-Şeybânî'dir. İbnu'l-Cevzî, *Sıfatu's-Safve* (3/91).

Ben: "Onlar seni taşlarken sen onlara merhamet mi ediyorsun?" deyince, Behlül: "Sus! Belki de Allah benim üzüntüme ve onların sevincine bakar da beni onlara veya onları bana bağışlar" karşılığını verdi.[1]

٧٧٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرانَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: سَمِعْتُ بِشْرَ بْنَ الْحَارِثِ، يَقُولُ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى الْفُضَيْلِ، فَقَالَ: إِنِّي أُوَاخِيكَ فِي اللهِ أَوْ أُحِبُّكَ، قَالَ: " لَا تَقُلْ كَذَا، قُلْ: أُحِبُّ أُوَاخِيكَ "، ثُمَّ جَاءَهُ وَهُوَ يَبْكِي، فَقَالَ لَهُ: " مَا شَأْنُكَ؟ " قَالَ: سُرِقَ مَا كَانَ، فَقَالَ لَهُ: " عِنْدَنَا مَا نُعْطِيكَ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا "، فَقَالَ لَهُ: إِنَّمَا أَبْكِي مَا حُجَّتُهُ أَرَاهُ غَدًا؟

7741- Bişr b. el-Hâris der ki: Bir adam Fudayl (b. İyâd)'a gelerek: "Ben Allah için seni kardeş kabul ediyorum veya seviyorum" deyince, Fudayl: "Böyle deme. «Seninle kardeş olmayı seviyorum» de" dedi. Sonra adam ağlayarak ona gelince, Fudayl: "Neyin var?" diye sordu. Adam: "Malım çalındı" cevabını verince, Fudayl: "Yanımızda sana verebileceğimiz bir şey var" veya bu mânâda bir şey söyledi. Adam: "Ağlamamın sebebi, malı çalanın kıyamet günü bir mazeretinin olmamasındandır" karşılığını verdi.[2]

٧٧٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، نا وَالِدِي، نا أَبُو الْعَبَّاسِ السَّرَّاجُ، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَمْرِو بْنِ مُكْرَمٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَفَّانَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ فُضَيْلَ بْنَ عِيَاضٍ، يَقُولُ: " إِذَا أَرَادَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُحِبَّ الْعَبْدَ سَلَّطَ عَلَيْهِ مَنْ يَظْلِمُهُ "

7742- Fudayl b. İyâd der ki: "Allah bir kulu sevmeyi isterse, ona zulmedecek birini musallat eder."[3]

٧٧٤٣ - قَالَ: وَسَمِعْنَا الْفُضَيْلَ، قَالَ: " لَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَأْمَنَهُ عَدُوُّهُ "

7743- Fudayl b. İyâd der ki: "Kul, düşmanı kendisinden emin olmadıkça takva sahiplerinden sayılamaz."[4]

---

[1] Hadisin ravileri hakkında bilgi bulamadım. Ebu'l-Kâsım en-Nîsâbûrî, *Ukalâu'l-Mecânîn* (68-69).

[2] İsnâdı ceyyiddir.

[3] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/104).

[4] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/104).

٧٧٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ الْمُنَادِي، نا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا شَيْبَانُ، عَنْ قَتَادَةَ، فِي قَوْلِهِ: ﴿وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ، فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ سَبِيلٍ﴾ [الشورى: ٤١]، قَالَ: " هَذَا هُوَ فِي الخَمَاشَة تَكُونُ بَيْنَ النَّاسِ، فَأَمَّا إِنْ ظَلَمَكَ فَلَا تَظْلِمْهُ، وَإِنْ فَجَرَ بِكَ فَلَا تَفْجُرْ بِهِ، وَإِنْ خَانَكَ فَلَا تَخُنْهُ، فَإِنَّ الْمُؤْمِنَ هُوَ الْمُوَفِّي الْمُؤَدِّي، وَإِنَّ الْفَاجِرَ هُوَ الْخَائِنُ الْغَادِرُ "

7744- Katâde: *"Kim zulme uğradıktan sonra hakkını alırsa, artık onlara yapılacak bir şey yoktur"*[1] âyetini açıklarken şöyle demiştir: "Bu durum cinayet veya yaralama konularında söz konusudur. Ancak biri sana zulmettiği zaman sen ona zulmetme. Biri sana ahlâksızlık yaptığı zaman sen ona ahlâksızlık yapma. Biri sana ihanet ettiği zaman sen de ona ihanet etme. Zira mümin, her zaman güvenilir ve hoş görülüdür. İhanet ve aldatma da facir (günahkâr) kişilerin işidir."[2]

فَصْلٌ فِي حُسْنِ الْعِشْرَةِ

İnsanlarla İyi Geçinmek

٧٧٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا عَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، وَابْنُ عَفَّانَ، قَالَا: نا عَبْدُ الْحَمِيدِ الْحِمَّانِيُّ، نا الْأَعْمَشُ، عَنْ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا بَلَغَهُ عَنِ الرَّجُلِ الشَّيْءُ لَمْ يَقُلْ: مَا بَالُ فُلَانٍ يَقُولُ كَذَا؟ وَلَكِنْ يَقُولُ: " مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَقُولُونَ كَذَا وَكَذَا؟ "

7745- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir kişinin (hoşa gitmeyecek) bir şey yaptığını öğrendiği zaman: *"Falan neden böyle yapıyor"* demez: *"Neden bazıları şöyle şöyle yapıyor"* derdi.[3]

---

[1] Şûrâ Sur. 41

[2] Ravileri güvenilirdir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (7/360).

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/143 (4788).

٧٧٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، أنا أَبُو سَعِيدٍ الْأَعْرَابِيُّ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ بْنِ مَيْسَرَةَ، نا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، نا سَلْمٌ الْعَلَوِيُّ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَبِهِ أَثَرُ صُفْرَةٍ، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ قَلَّ مَا يُوَاجِهُ رَجُلًا بِشَيْءٍ يَكْرَهُهُ، فَلَمَّا خَرَجَ قَالَ: " لَوْ أَمَرْتُمْ هَذَا أَنْ يَغْسِلَ ذَا عَنْهُ "

7746- Enes'in bildirdiğine göre bir adam süründüğü zafiran sarılığının izi üzerinde olduğu halde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) hoşlanmadığı bir şey bulunan bir adama çok az yönünü dönerdi. Adam çıkınca *"Keşke ona şunu (boyayı) yıkamayı emretseydiniz"* buyurdu.[1]

٧٧٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرانَ، أنا إِسْمَاعِيلُ الصَّفَّارُ، نا زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى الْفَقِيهُ الْمَرْوَزِيُّ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَبُو يَحْيَى زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى، نا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ، سَمِعَ عُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ، يَقُولُ: حَدَّثَتْنَا عَائِشَةُ، أَنَّ رَجُلًا اسْتَأْذَنَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: " ائْذَنُوا لَهُ، فَبِئْسَ رَجُلُ الْعُشَيْرَةِ، أَوْ بِئْسَ ابْنُ الْعُشَيْرَةِ "، فَلَمَّا دَخَلَ أَلَانَ لَهُ الْقَوْلَ، فَلَمَّا خَرَجَ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، قُلْتَ: " بِئْسَ ابْنُ الْعُشَيْرَةِ "، فَلَمَّا دَخَلَ أَلَنْتَ لَهُ الْقَوْلَ؟، قَالَ: " يَا عَائِشَةُ، إِنَّ شَرَّ النَّاسِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ وَدَعَهُ النَّاسُ - أَوْ تَرَكَهُ - اتِّقَاءَ فُحْشِهِ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ سُفْيَانَ

7747- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre bir adam Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girmek için izin isteyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Girmesine izin verin. O, kavminin ne kötü adamıdır –veya- oğludur"* buyurdu. Adam girince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona yumuşak sözler söyledi. Adam çıkınca ben: "Ey Allah'ın Resûlü! Adam hakkında: *«O, kavminin ne kötü adamıdır»* buyurdun; ancak girince ona yumuşak sözler söyledin" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Âişe! Kıyamet gününde Allah katında*

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 4/504 (4182), 5/143 (4789).

insanların en şerlisi, insanların kötülüğünden korkarak kendisinden uzaklaştığı ya da kendisini terk ettiği kimsedir" buyurdu.[1]

Buhârî ve Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Süfyân'dan rivayet ettiler.

٧٧٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْحُسَيْنِ عَبْدُ الْبَاقِي بْنُ قَانِعٍ الْحَافِظُ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْهَيْثَمِ الْبَلَدِيُّ، نا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، نا شُعْبَةُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ وَثَّابٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الَّذِي يُعَاشِرُ النَّاسَ، وَيَصْبِرُ عَلَى أَذَاهُمْ أَفْضَلُ مِنَ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يُعَاشِرُ النَّاسَ، وَلَا يَصْبِرُ عَلَى أَذَاهُمْ "

7748- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İnsanların arasına karışarak onların eziyetlerine katlanan kimse, halk arasına karışmayıp eziyete katlanmayan kimseden daha hayırlıdır."*[3]

٧٧٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَصْرٍ، نا مَسْلَمَةُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِي الزَّاهِرِيَّةِ، وَعُبَيْدَةَ الْيَزَنِيِّ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: " إِنَّا لَنَكْشِرُ فِي وُجُوهِ أَقْوَامٍ، وَنَضْحَكُ إِلَيْهِمْ، وَإِنَّ قُلُوبَنَا لَتَلْعَنُهُمْ "

7749- Ebu'd-Derdâ der ki: "Bazı toplulukların yüzüne tebessüm edip güleriz; ancak kalplerimiz onlara lanet eder."[4]

٧٧٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو النَّضْرِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ الْفَقِيهُ، نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ بَكَّارٍ، نا عَنْبَسَةُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ، عَنْ أَبِي فَاطِمَةَ الْإِيَادِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَيْسَ بِحَكِيمٍ مَنْ لَمْ يُعَاشِرْ بِالْمَعْرُوفِ مَنْ لَا يَجِدُ مِنْ مُعَاشَرَتِهِ بُدًّا حَتَّى يَجْعَلَ اللهُ لَهُ مِنْ ذَلِكَ فَرَجًا " قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ: لَمْ نَكْتُبْهُ عَنْهُ إِلَّا بِهَذَا الْإِسْنَادِ، وَإِنَّمَا نَعْرِفُ هَذَا الْكَلَامَ عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ الْحَنَفِيَّةِ مِنْ قَوْلِهِ،

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhâri, *edeb* (76, 102) ve Müslim, *sıla* (73).

[3] İsnâdı hasendir. İbn Mâce 2/1338 (4032) ve Tirmizî 4/662-663 (2507).

[4] İsnâdı zayıftır. Hennâd, *Zühd* (1250).

7750- Ebû Fatıma el-İyâdî'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Geçinmek zorunda olduğu kişiyle Allah kendisine bir çıkış yolu kılana kadar iyilikle birlikte olup geçinemeyen kişi, gerçekten hikmet sahibi biri olamaz."*[1]

Beyhakî der ki: Hadisi ondan sadece bu isnâdla yazdık. Biz bu sözü Muhammed b. el-Hanefiyye'nin sözü olarak biliyoruz.↓

٧٧٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، وَأَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ بُرْهَانَ، وَأَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، وَأَبُو مُحَمَّدٍ السُّكَّرِيُّ، قَالُوا: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ عَرَفَةَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَمْرٍو الْفُقَيْمِيِّ، عَنْ مُنْذِرٍ الثَّوْرِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ الْحَنَفِيَّةِ، قَالَ: " لَيْسَ بِحَكِيمٍ مَنْ لَمْ يُعَاشِرْ بِالْمَعْرُوفِ مَنْ لَمْ يَجِدْ مِنْ مُعَاشَرَتِهِ بُدًّا حَتَّى يَجْعَلَ اللهُ لَهُ فَرَجًا أَوْ مَخْرَجًا "

7751- Muhammed b. el-Hanefiyye der ki: "Geçinmek zorunda olduğu kîşiyle Allah kendisine bir kurtuluş veya çıkış yolu kılana kadar iyilikle birlikte olup geçinemeyen kişi, gerçekten hikmet sahibi biri olamaz."[2]

٧٧٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى، أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ، نا حَاجِبُ بْنُ سُلَيْمَانَ، نا وَكِيعٌ، عَنِ الثَّوْرِيِّ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ أَبِي شَبِيبٍ، قَالَ: قَالَ صَعْصَعَةُ بْنُ صُوحَانَ الْعَبْدِيُّ لِابْنِ أَخِيهِ: " إِذَا لَقِيتَ الْمُؤْمِنَ فَحَالِفْهُ، وَإِذَا لَقِيتَ الْفَاجِرَ فَخَالِفْهُ "

7752- Meymûn b. Ebî Şebîb der ki: Sa'sa'a b. Sûhân el-Abdî, kardeşinin oğluna: "Müminle karşılaşınca onunla anlaş, facirle (günahkârla) karşılaşınca ise ondan uzaklaş" dedi.[3]

٧٧٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا أَبُو عُثْمَانَ الْخَيَّاطُ، نا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْحَوَارِيِّ، قَالَ: قَالَ لِي أَبُو سُلَيْمَانَ: " لَا تُعَاتِبْ أَحَدًا فِي هَذَا

---

[1] İsnâdı zayıftır. Deylemî, *Müsnedu'l-Firdevs* 3/407 (5243) Bak: Suyûtî, *el-Câmiu's-Sağîr* (488).

[2] İsnâdı sahihtir. Hattâbî, *el-Uzle* (113). Bak: Zehebî, *Siyer* (4/117)

[3] İsnâdı hasendir. Hattâbî, *el-Uzle* (113), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/564) ve Hennâd, *Zühd* (217).

الزَّمَانِ، فَإِنَّكَ إِنْ عَاتَبْتَهُ عَابَكَ بِأَشَدَّ مِنَ الْأَمْرِ الَّذِي عَاتَبْتَهُ عَلَيْهِ، دَعْهُ بِالْأَمْرِ الْأَوَّلِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ "

7753- Ahmed b. Ebi'l-Havârî der ki: Ebû Süleymân (ed-Dârânî) bana şöyle dedi: "Bu zamanda kimseyi kınama. Eğer onu kınarsan, kınadığın şeyden daha kötüsüyle seni ayıplar. Onu ilk haline bırakman onun için daha hayırlıdır."[1]

٧٧٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ أَحْمَدَ الْمَلَامَتِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْحُسَيْنِ الْوَرَّاقَ، يَقُولُ: سَأَلْتُ أَبَا عُثْمَانَ، عَنِ الصُّحْبَةِ، فَقَالَ: " الصُّحْبَةُ مَعَ اللهِ بِحُسْنِ الْأَدَبِ، وَدَوَامِ الْهَيْبَةِ، وَالصُّحْبَةُ مَعَ الرَّسُولِ ﷺ بِاتِّبَاعِ سُنَّتِهِ، وَلُزُومِ ظَاهِرِ الْعِلْمِ، وَالصُّحْبَةُ مَعَ أَوْلِيَاءِ اللهِ بِالِاحْتِرَامِ وَالْحُرْمَةِ، وَالصُّحْبَةُ مَعَ الْأَهْلِ بِحُسْنِ الْخُلُقِ، وَالصُّحْبَةُ مَعَ الْإِخْوَانِ بِدَوَامِ الْبِشْرِ والِانْبِسَاطِ مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا، وَالصُّحْبَةُ مَعَ الْجُهَّالِ بِالدُّعَاءِ لَهُمْ، وَالرَّحْمَةِ عَلَيْهِمْ، وَرُؤْيَةِ نِعْمَةِ اللهِ عَلَيْكَ أَنَّهُ لَمْ يَبْتَلِكَ بِمَا ابْتَلَاهُمْ بِهِ"

7754- Ebu'l-Hüseyn el-Varrâk der ki: Ebû Osmân'a dostluğu sorduğumda şöyle cevap verdi: "Allah ile dostluk, güzel edeple; Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile dostluk ise; sünnetine uymak ve ilmin zahirine tâbi olmak; Allah'ın veli kullarıyla dostluk, ihtiram ve hürmetle, aileyle dostluk güzel ahlâkla; kardeşlerle dostluk, onlara olmaya devam edip günah olmadıkça onlarla olmak; cahillerle dostluk, onlara dua edip merhamet etmek, onların müptela olduğu şeyle seni müptela etmediği için Allah'ın sana verdiği nimeti görmendir."[2]

فَصْلٌ فِي لِينِ الْجَانِبِ، وَسَلَامَةِ الصَّدْرِ

Yumuşak ve Temiz Kalpli Olmak

٧٧٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَحْمَدُ بْنُ سَهْلٍ، نا بِشْرُ بْنُ خَالِدٍ الْعَسْكَرِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، نا شُعْبَةُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (9/258).

[2] İsnâdında tanımadığım biri vardır. Ebû Nuaym, *Hilye* (10/245).

سُلَيْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ ذَكْوَانَ يُحَدِّثُ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:" جَاءَ أَهْلُ الْيَمَنِ هُمْ أَرَقُّ أَفْئِدَةً، وَأَلْيَنُ قُلُوبًا، الْإِيمَانُ يَمَانٍ، وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَةٌ، وَالْخُيَلَاءُ وَالْكِبْرِيَاءُ فِي أَصْحَابِ الْإِبِلِ، وَالسَّكِينَةُ وَالْوَقَارُ فِي أَصْحَابِ الشَّاةِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ بِشْرِ بْنِ خَالِدٍ، وَاسْتَشْهَدَ الْبُخَارِيُّ، بِرِوَايَةِ غُنْدَرٍ

7755- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yemenliler geldi. Onlar herkesten fazla yufka yürekli ve yumuşak kalpli insanlardır. İman Yemenli, hikmet Yemenli ve fıkıh Yemenlidir. Gösteriş ve kibir ise deve sahiplerindedir. Sükunet ve vakar ise koyun sahiplerindedir."*[1]

Müslim[2] bu hadisi Bişr b. Hâlid'den rivayet etti. Buhârî[3] de buna şahit olan bir rivayeti Ğundar'dan yapmıştır.

٧٧٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا عَبْدُ الْكَرِيمِ بْنُ الْهَيْثَمِ، نا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنِي شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، حَدَّثَنِي ابْنُ الْمُسَيِّبِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ:" جَاءَ أَهْلُ الْيَمَنِ هُمْ أَرَقُّ أَفْئِدَةً، وَأَضْعَفُ قُلُوبًا، الْإِيمَانُ يَمَانٍ، وَالْحِكْمَةُ يَمَانِيَةٌ، السَّكِينَةُ فِي أَهْلِ الْغَنَمِ، وَالْفَخْرُ وَالْخُيَلَاءُ فِي الْفَدَّادِينَ أَهْلِ الْوَبَرِ قِبَلَ مَطْلَعِ الشَّمْسِ" رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي الْيَمَانِ

7756- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yemenliler geldi. Onlar herkesten fazla yufka yürekli ve zayıf kalpli insanlardır. İman Yemenli ve hikmet Yemenlidir. Sükunet ve vakar ise koyun sahiplerindedir. Övünme ve gösteriş ise yaygaracı deve sahiplerinde, güneşin doğduğu taraftadır."*[4]

Müslim[5] bu hadisi Abdullah b. Abdirrahman kanalıyla Ebu'l-Yemân'dan rivayet etti.

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *îmân* (91).

[3] Buhâri, *meğâzi* (122)

[4] Ravileri güvenilirdir.

[5] Müslim, *îmân* (89).

٧٧٥٧ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا تَمْتَامٌ مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ، نا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ حِرَاشٍ، عَنْ حُذَيْفَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: " مَاتَ رَجُلٌ فَقِيلَ لَهُ: مَا عَمِلْتَ؟ قَالَ: كُنْتُ أُبَايِعُ النَّاسَ، وَأَتَجَاوَزُ فِي السِّكَّةِ، وَأُنْظِرُ الْمُعْسِرَ فَدَخَلَ الْجَنَّةَ "، قَالَ أَبُو مَسْعُودٍ الْبَدْرِيُّ، وَأَنَا قَدْ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، وَمُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ شُعْبَةَ

7757- Huzeyfe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Bir adam vefat edince kendisine: «Ne amel yaptın?» diye soruldu. Adam: «İnsanlarla alışveriş yaparken para konusunda müsamahakar davranır, zor durumda olanı gözetirdim» cevabını verince cennete girdi."*[1]

Ebû Mes'ûd el-Bedrî der ki: "Ben de bu hadisi Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) işittim."

Buhârî[2] bu hadisi Müslim b. İbrâhîm kanalıyla; Müslim[3] başka bir yolla Şu'be'den rivayet etti.

٧٧٥٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ قُرَيْشٍ، أنا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، نا عَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ الدِّمَشْقِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ عَيَّاشٍ، نا أَبُو غَسَّانَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " رَحِمَ اللهُ عَبْدًا سَمْحًا إِذَا بَاعَ سَمْحًا، إِذَا اشْتَرَى سَمْحًا إِذَا اقْتَضَى " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَيَّاشٍ

7758- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Satarken müsamahakar, satın alırken müsamahakar, borcunu isterken müsamahakar olan kula Allar rahmet etsin."*[4]

Buhârî[5] bu hadisi Ali b. Ayyâş'tan rivayet etti.

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhâri, *istikrâd* (83)

[3] Müslim, *musâkât* (26, 28) ve Buhâri, *enbiyâ* (143-144).

[4] İsnâdı hasen olup hadis sahihtir.

[5] Buhâri, *büyû* (9).

٧٧٥٩ - وَرَوَاهُ زَيْدُ بْنُ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " غَفَرَ اللهُ لِرَجُلٍ كَانَ قَبْلَكُمْ، سَهْلًا إِذَا بَاعَ، سَهْلًا إِذَا اشْتَرَى، سَهْلًا إِذَا قَضَى، سَهْلًا إِذَا اقْتَضَى " أَخْبَرَنَاهُ أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، نا عَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، نا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، نا إِسْرَائِيلُ، عَنْ زَيْدِ بْنِ عَطَاءٍ فَذَكَرَهُ

7759- Zeyd b. Atâ bu hadisi Muhammed b. el-Münkedir'den: *"Allah sizden öncekilerden bir adamı, satarken müsamahakâr, satın alırken müsamahakâr, borcunu öderken müsamahakâr, borcunu isterken müsamahakâr olan bir adamı bağışlamıştır"* şeklinde rivayet etti.[1]

٧٧٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، نا هُشَيْمٌ، أنا حُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: " إِنْ كَانَتِ الْأَمَةُ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ لَتَأْخُذُ بِيَدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَيَنْطَلِقَ بِهَا فِي حَاجَتِهَا " قَالَ الْبُخَارِيُّ: قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، نا هُشَيْمٌ، فَذَكَرَهُ، وَذَكَرَ سَمَاعَ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ

7760- Enes b. Mâlik der ki: "Medine halkından bir câriye Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) elinden tutar ve Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onun ihtiyacını görmek için kendisiyle giderdi."[2]

Buhârî: "Muhammed b. İsa bu hadisi Huşeym'den nakletti" deyip Humeyd'in, Enes'ten hadis dinlediğini söyledi.[3]

٧٧٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو الْعَبَّاسِ السَّيَّارِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ هِلَالٍ، نا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ شَقِيقٌ، نا الْحُسَيْنُ بْنُ وَاقِدٍ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ عُقَيْلٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ أَبِي أَوْفَى، يَقُولُ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُكْثِرُ الذِّكْرَ، وَيَقِلُّ اللَّغْوَ، وَيُطِيلُ الصَّلَاةَ، وَيُقَصِّرُ الْخُطْبَةَ، وَلَا يَأْنَفُ أَنْ يَمْشِيَ مَعَ الْأَرْمَلَةِ، وَالْمِسْكِينِ فَيَقْضِيَ حَاجَتَهُ "

7761- İbn Ebî Evfâ der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) çok zikir yapar, boş sözü az söyler, namazı uzatır, hutbeyi kısa tutar, dul kadınla, yoksulla yürüyüp ihtiyaçlarını gidermekten çekinmezdi."[1]

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 3/610 (1320).

[2] İsnâdı ceyyiddir.

[3] Buhâri, *edeb* (90).

٧٧٦٢ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا أَبُو دَاوُدَ السِّجِسْتَانِيُّ، نا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، نا أَبُو أَحْمَدَ، نا سُفْيَانُ، عَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ فُرَافِصَةَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْعَبَّاسُ الدُّورِيُّ، نا أَبُو دَاوُدَ سُلَيْمَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُبَارَكِيُّ، نا أَبُو شِهَابٍ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ فُرَافِصَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْمُؤْمِنُ غِرٌّ كَرِيمٌ، وَالْفَاجِرُ خَبٌّ لَئِيمٌ "

7762- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Mümin, saf ve cömerttir. Fâcir ise, hilekâr ve alçaktır."*[2]

٧٧٦٣ - وَكَذَلِكَ رَوَاهُ أَحْمَدُ بْنُ جَنَابٍ الْمِصِّيصِيُّ، عَنْ عِيسَى بْنِ يُونُسَ، عَنْ سُفْيَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، أنا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ جَنَابٍ، فَذَكَرَهُ

7763- Başka bir kanalla yukarıdaki hadisin aynısı nakledilmiştir.[3]

٧٧٦٤ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ الصَّنْعَانِيُّ بِمَكَّةَ، نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبَّادٍ، أنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حَدَّثَنِي بِشْرُ بْنُ رَافِعٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْمُؤْمِنُ غِرٌّ كَرِيمٌ، وَالْفَاجِرُ خَبٌّ لَئِيمٌ "

7764- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Mümin saf ve cömerttir. Fâcir ise, hilekar ve alçaktır."*[4]

٧٧٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، أنا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، نا عَاصِمُ بْنُ عَلِيٍّ، نا أَبُو أُوَيْسٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ

---

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır, hadis sahihtir. Nesâî (3/108-109).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/144 (4790).

[3] İsnâdı zayıf, hadis hasendir. Ebû Dâvud 5/144 (4790) ve Tirmizî 4/344 (1964).

[4] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/144 (4790).

اللهِ، أَوْ عَنْ نَحْوِهِ، مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَكْمَلِكُمْ إِيمَانًا؟ أَحَاسِنُكُمْ أَخْلَاقًا، الْمُوَطَّؤُنَ أَكْنَافًا، الَّذِينَ يَأْلَفُونَ وَيُؤْلَفُونَ " سَقَطَ مِنْ كِتَابِي: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

7765- Bu hadis Câbir b. Abdillah veya başka bir sahabeden şu ifadeyle nakledilmiştir: *"Size, imanı en mükemmel olanınızı bildireyim mi? Ahlâk olarak en güzel ve alçak gönüllü olanlarınız; insanlarla iyi geçinen, onları seven ve sevilenlerinizdir."*[1]

Hadisin "Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem)" kısmı kitabımdan düşmüştür.

٧٧٦٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا أَبُو حَكِيمٍ الْأَنْصَارِيُّ، نا حَرْمَلَةُ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ الْأَشْعَثِ، نا أَبُو الرَّبِيعِ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَا: نا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي أَبُو صَخْرٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْمُؤْمِنُ يَأْلَفُ، وَلَا خَيْرَ فِيمَنْ لَا يَأْلَفُ، وَلَا يُؤْلَفُ " زَادَ الْمَالِينِيُّ فِي رِوَايَتِهِ، قَالَ أَبُو صَخْرٍ: وَحَدَّثَنِي صَفْوَانُ بْنُ سُلَيْمٍ، وَزَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ بِذَلِكَ

7766- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Mümin; hem seven, hem de sevilendir. Sevmeyen ve sevilmeyen kimse de hayır yoktur."*[2]

Mâlînî rivayetinde şunu ilave etmiştir: Ebû Sahr dedi ki: Safvân b. Süleym ile Zeyd b. Eslem bu hadisi bana (mürsel olarak) Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) naklettiler.

٧٧٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ حُبَابٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْرُوفٍ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْقُرَشِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا عِيسَى

---

[1] İsnâdında sakınca yoktur. Gazzâli, *İhyâ* (2/155).

[2] İsnâdı hasendir. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/685), Ahmed, *Müsned* (2/400), Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (180) ve Hatîb, *Târih* (3/117). Bak: Heysemî, *Mecma* (1/273, 8/87) ve Zehebî, *Mîzân* (1/612),

بْنُ يُونُسَ، نا مُصْعَبُ بْنُ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:" الْمُؤْمِنُ مَأْلَفَةٌ، وَلَا خَيْرَ فِيمَنْ لَا يَأْلَفُ، وَلَا يُؤْلَفُ"

7767- Sehl b. Sa'd'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Mümin; hem seven, hem de sevilendir. Sevmeyen ve sevilmeyen kimse de hayır yoktur."*[1]

٧٧٦٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْمُؤَمَّلِ، أنا أَبُو عُثْمَانَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ، نا أَبُو أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أنا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ عَوْنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ: " الْمُؤْمِنُ يَأْلَفُ، وَلَا خَيْرَ فِيمَنْ لَا يَأْلَفُ، وَلَا يُؤْلَفُ "

7768- İbn Mes'ûd der ki: "Mümin; insanları sevendir. Sevmeyen ve sevilmeyen kimse de hayır yoktur."[2]

٧٧٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَا: نا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ رَجُلٍ، مِنْ بَنِي عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَنْ كَانَ هَيِّنًا لَيِّنًا سَهْلًا قَرِيبًا حَرَّمَهُ اللهُ عَلَى النَّارِ "

7769- Abdullah b. Mes'ûd'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kim kolay geçimli, yumuşak huylu, insanlara kolaylık gösterir ve onlara yakın olursa, Allah onu cehenneme haram kılar."*[3]

٧٧٧٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شُعَيْبٍ الْفَقِيهُ، نا سَهْلُ بْنُ عَمَّارٍ، نا مُحَاضِرُ بْنُ الْمُوَرِّعِ، نا سَعْدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيُّ، عَنْ عَمْرِو

---

[1] İsnâdı zayıf olup hadis şahitleriyle hasendir. Ahmed, *Müsned* (5/335) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 6/116 (7544) Bak: Heysemî, *Mecma* (1/273, 8/87).

[2] İsnâdında kopukluk vardır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/226 (8976) Bak: Heysemî, *Mecma* (8/87).

[3] İsnâdında mechuller vardır. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 8/473 (5060).

بْنِ أَبِي عَمْرٍو، عَنِ الْمُطَّلِبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ كَانَ هَيِّنًا لَيِّنًا قَرِيبًا حَرَّمَهُ اللهُ عَلَى النَّارِ "

7770- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kim kolay geçimli, yumuşak huylu ve insanlara yakın olursa Allah onu cehenneme haram kılar."*[1]

٧٧٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الطَّيِّبِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْحِيرِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، نا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، نا جُوَيْبِرُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَاسِعٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ الْحَنَفِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَنْ أَهْلُ الْجَنَّةِ؟، فَقَالَ: " كُلُّ هَيِّنٍ لَيِّنٍ قَرِيبٍ سَهْلٍ "

7771- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre bir adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Cennet ehli kimdir?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her kolay geçimli, yumuşak huylu, insanlara yakın olan ve onlara kolaylık gösterendir"* cevabını verdi.[2]

٧٧٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا أَبُو جَعْفَرٍ الْحَضْرَمِيُّ، نا شَيْبَانُ بْنُ فَرُّوخٍ، نا أَبُو أُمَيَّةَ بْنُ يَعْلَى، نا مُحَمَّدُ بْنُ مُعَيْقِيبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عَلَى مَنْ حُرِّمَتِ النَّارُ؟ " قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: " عَلَى الْهَيِّنِ اللَّيِّنِ السَّهْلِ الْقَرِيبِ "

7772- Muhammed b. Muaykîb'in, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Cehennem kime haram kılınmıştır?"* diye sorunca: "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" cevabını verdiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kolay geçimli, yumuşak huylu, insanlara kolaylık gösteren ve onlara yakın olanlara"* buyurdu.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (1/126) ve Hennâd, *Zühd* 2/596 (1262) Bak: Heysemî, *Mecma* (4/75).

[2] İsnâdı zayıftır. Ukaylî, *ed-Duafâu'l-Kebîr* (4/323).

[3] İsnâdı zayıftır Taberânî, *M. el-Kebîr* 20/352 (832) Bak: Heysemî, *Mecma* (4/75).

٧٧٧٣ - قَالَ: وَنا الْحَضْرَمِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَوْنٍ، نا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو الْأَوْدِيِّ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ

7773- Bu hadis başka bir kanalla İbn Mes'ûd'dan nakledilmiştir.[1]

٧٧٧٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، أنا أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى الْحُلْوَانِيُّ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْقَاسِمِ الْجَوْهَرِيُّ، قَالَا: نا مُصْعَبُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الزُّبَيْرِيُّ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ عَلَى مَنْ تُحَرَّمُ النَّارُ؟ عَلَى كُلِّ سَهْلٍ قَرِيبٍ هَيِّنٍ لَيِّنٍ "

7774- Câbir'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Size cehennemin kime haram kılındığını söyleyeyim mi? Her insanlara kolaylık gösteren, onlara yakın olan, Kolay geçimli ve yumuşak huylu olana."*[2]

٧٧٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شُعَيْبٍ الْفَقِيهُ، نا سَهْلُ بْنُ عَمَّارٍ، نا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا يَزِيدُ بْنُ عِيَاضِ بْنِ جَعْدَيْهِ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْمُؤْمِنُ هَيِّنٌ لَيِّنٌ، تَخَالُهُ مِنَ اللِّينِ أَحْمَقَ "

تَفَرَّدَ بِهِ يَزِيدُ بْنُ عِيَاضٍ وَلَيْسَ بِالْقَوِيِّ، وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ صَحِيحٍ مُرْسَلًا

7775- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Mümin, kolay geçimli ve yumuşak huyludur. O kadar yumuşak huyludur ki bundan dolayı ahmak zannedilir."*[3]

Yezid b. İyâd bunu rivayette tek kalmıştır ve bu kişi zayıftır. Bu hadis, sahih mürsel olan başka bir yolla nakledilmiştir.↓

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/654 (2488).

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 3/379-380 (8153) ve Taberânî, *M. es-Sağir* (1/36) Bak: Heysemî, *Mecma* (4/75) ve Zehebî, *Mîzân* (2/505),

[3] İsnâdı zayıftır

٧٧٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، نا ابْنُ وَهْبٍ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْمُؤْمِنُ لَيِّنٌ حَتَّى يُقَالَ مِنْ لِينِهِ أَحْمَقُ "

7776- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Mümin, o kadar yumuşak huyludur ki bundan dolayı kendisine ahmak denilir."*[1]

٧٧٧٧ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا أَحْمَدُ بْنُ زَيْدٍ، نا الْحُسَيْنُ الْمَرْوَزِيُّ، نا ابْنُ الْمُبَارَكِ، نا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ مَكْحُولٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْمُؤْمِنُونَ هَيِّنُونَ لَيِّنُونَ كَالْجَمَلِ الْأَنِفِ، إِنْ قِيدَ انْقَادَ، وَإِنْ أُنِيخَ اسْتَنَاخَ عَلَى صَخْرَةٍ " هَذَا مُرْسَلٌ

7777- Mekhûl'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Müminler, burnundan bağlanmış ve çekildiği zaman giden, çökertilince kayaya bile çöken deve gibi kolay geçimli ve yumuşak huyludur."*[2]

٧٧٧٨ - وَقَدْ أَخْبَرَنَا أَبُو سَهْلٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْهَرَّانِيُّ النَّيْسَابُورِيُّ، ثَنَا أَبُو عَلِيٍّ حَامِدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُعَاذٍ الْهَرَوِيُّ، ثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَكَّانَ السَّاوِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ أَبِي رَوَّادٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْمُؤْمِنُونَ هَيِّنُونَ لَيِّنُونَ مِثْلُ الْجَمَلِ الْأَنِفِ، إِنْ قُدْتَهُ انْقَادَ، وَإِنْ أَنَخْتَهُ اسْتَنَاخَ " الْأَوَّلُ مَعَ إِرْسَالِهِ أَصَحُّ

7778- Mekhûl'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Müminler, burnundan bağlanmış ve çekildiği zaman giden, çökertilince çöken deve gibi kolay geçimli ve yumuşak huyludur."*[3]

Önceki hadis mürsel olmasına rağmen bundan daha sahihtir.

---

[1] Ravileri güvenilirdir; ancak isnâdında kopukluk vardır.

[2] İsnâdı mürseldir. Kudâî, *Müsnedu'ş-Şihâb* (140), Ahmed, *Zühd* (386) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (5/180).

[3] İsnâdı zayıftır. Kudâî, *Müsnedu'ş-Şihâb* (139).

٧٧٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الزَّعْفَرَانِيُّ، نا أَبُو قَطَنٍ، نا مُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: " مَا رَأَيْتُ رَجُلًا قَطُّ الْتَقَمَ أُذُنَ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَيُنَحِّيَ رَأْسَهُ حَتَّى يَكُونَ الرَّجُلُ هُوَ الَّذِي يُنَحِّي رَأْسَهُ، وَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَخَذَ بِيَدِ رَجُلٍ، فَيَتْرُكَ يَدَهُ حَتَّى يَكُونَ الرَّجُلُ هُوَ الَّذِي يَدَعُ يَدَهُ "

7779- Enes b. Mâlik der ki: "Bir şey(i gizlice) söylemek için ağzını) Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kulağına yaklaştıran hiçbir adam görmedim ki o adam başını Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) uzaklaştırmadıkça Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) başını ondan uzaklaştırmış olsun. Yine Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) elini tutan hiç bir adam görmedim ki o adam Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) elini bırakmadıkça Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onun elini bırakmış olsun."[1]

٧٧٨٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ بْنِ حَجَّةَ، نا أَبُو الْوَلِيدِ، نا عِمْرَانُ بْنُ زَيْدٍ الْعَمِّيُّ، عَنْ زَيْدٍ الْعَمِّيِّ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا صَافَحَ رَجُلًا لَمْ يَنْزِعْ يَدَهُ مِنْ يَدِهِ حَتَّى يَكُونَ الرَّجُلُ هُوَ الَّذِي يَنْزِعُ، وَلَا يَصْرِفُ وَجْهَهُ حَتَّى يَكُونَ الرَّجُلُ هُوَ الَّذِي يَصْرِفُ، وَلَمْ يُرَ - يَعْنِي مُقَدِّمًا - رُكْبَتَيْهِ بَيْنَ يَدَيْ جَلِيسٍ لَهُ قَطُّ "

7780- Enes b. Mâlik der ki: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir kimseyle karşılaşınca onunla tokalaşır; o kişi elini bırakmadan elini ondan çekmezdi. O kişi yüzünü çevirmeden Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yüzünü ondan çevirmezdi. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), beraber oturduğu bir kişinin önüne ayaklarını uzattığı görülmemiştir."[2]

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/146-147 (4794).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Tirmizî 4/654 (2490) ve İbn Mâce 2/1224 (3716).

فَصْلٌ فِي التَّوَاضُعِ، وَتَرْكِ الزَّهْوِ، والصَّلَفِ، وَالْخُيَلَاءِ، وَالْفَخْرِ، وَالْمَدْحِ

Mütevazı Olmak; Kibri, Gururlanmayı ve Övünmeyi Terketmek

٧٧٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ الْفَرَجِ، نا أَبُو عَمَّارٍ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، نا أَبُو عَمَّارٍ الْحُسَيْنُ بْنُ حُرَيْثٍ، ثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ وَاقِدٍ، عَنْ مَطَرٍ، حَدَّثَنِي قَتَادَةُ، عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الشِّخِّيرِ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ حِمَارٍ، أَخِي بَنِي مُجَاشِعٍ، قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ خَطِيبًا، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ إِلَى أَنْ قَالَ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ " وَفِي رِوَايَةِ السُّلَمِيِّ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ حِمَارٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ فِي خُطْبَتِهِ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي عَمَّارٍ: " وَلَا يَبْغِي أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ "

7781- Benî Muşâci' kabilesinden İyâd b. Himâr: "Bir gün Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize hutbe vermek için kalktı" deyip hadisi aktardı ve sonunda şöyle buyurduğunu söyledi: *"Yüce Allah bana birbirinize tevâzu göstermenizi, hatta hiç kimsenin başka birine karşı övünmemesini, vahyetti."*[1]

Sülemî'nin, İyâd b. Himâr'dan naklettiğine göre ise Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hutbesinde şöyle buyurdu: *"Yüce Allah bana birbirinize tevâzu göstermenizi, hatta hiç kimsenin başka birine karşı övünmemesini, vahyetti."*

Müslim bu hadisi Ebû Ammâr'dan: *"...ve kimse kimseye zulmetmesin"* şeklinde rivayet etti.[2]

٧٧٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَبُو الْخَطَّابِ، نا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنِ الْعَلَاءِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي

---

[1] İsnâdı hasen, hadis sahihtir.

[2] Müslim, *sifatu'l-cenne* (64).

هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَلَا عَفَا رَجُلٌ عَنْ مَظْلَمَةٍ إِلَّا زَادَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهَا عِزًّا، وَلَا تَوَاضَعَ عَبْدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللهُ "،

7782- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Sadaka vermekle mal eksilmez. Allah kendisine zulmedeni affeden kulunun ancak izzetini artırır. Allah için alçak gönüllü olan kulu Allah yüceltir."*[1]

٧٧٨٣ - قَالَ: وَحَدَّثَنَا يُوسُفُ، نا أَبُو الرَّبِيعِ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، نا الْعُلَا بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " بِالْعَفْوِ إِلَّا عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللهُ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ إِسْمَاعِيلَ

7783- Aynı mânâda bir hadis başka bir kanalla: "*Allah, affeden kulunun ancak izzetini artırır. Allah için alçak gönüllü olanı Allah yüceltir*" şeklinde nakledilmiştir.[2]

Müslim[3] bu hadisi *Sahîh*'te İsmâîl'den rivayet etti.

٧٧٨٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ الْفَضْلِ الْبَلْخِيُّ، حَدَّثَنِي أَبُو مُوسَى الْهَرَوِيُّ، نا عَبَّادُ بْنُ الْعَوَّامِ أَبُو سَهْلٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أُمَامَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْبَذَاذَةُ مِنَ الْإِيمَانِ "، قَالَ عَبَّادٌ: يَعْنِي التَّقَشُّفَ، كَذَا قَالَ: عَنْ أَبِيهِ، " وَقَدْ رُوِّينَا فِي كِتَابِ الْإِيمَانِ مِنْ حَدِيثِ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أُمَامَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ كَعْبٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، فَيُحْتَمَلَ أَنْ يَكُونَ الْمُرَادُ، بِقَوْلِهِ: عَنْ أَبِيهِ أَبِي عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أُمَامَةَ، وَاللهُ أَعْلَمُ "

7784- Abdullah b. Ka'b b. Mâlik'in, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Sade ve gösterişsiz olmak imandandır"* buyurdu.[4]

Abbâd, babasının: "*Bezâze*, sade yaşamaktır" dediğini söylemiştir.

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *sıla* (69).

[4] İsnâdı hasendir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 1/272 (789, 971) ve Tahâvî, *Müşkilu'l-Âsâr* (4/151)

Bu hadisi *İman* kitabında (hadis no. 6051) "Muhammed b. Mesleme — Muhammed b. İshâk —Abdullah b. Ebî Umâme —Abdullah b. Ka'b —Ebû Umâme" ravi zinciriyle naklettik.[1] İsnâdındaki "babasından" ibaresindeki kasıt; Abdullah b. Ebî Umâme'nin babası olabilir. Allah en doğrusunu bilir.

٧٧٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْقُطَيْعِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، نا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أُمَامَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْبَذَاذَةُ مِنَ الْإِيمَانِ، الْبَذَاذَةُ مِنَ الْإِيمَانِ " زَادُ ابْنُ بِشْرَانَ فِي رِوَايَتِهِ: قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: يَعْنِي التَّوَاضُعَ

7785- Abdullah b. Ebî Umâme'nin, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sade ve gösterişsiz olmak imandandır, sade ve gösterişsiz olmak imandandır"* buyurdu.[2]

İbn Bişrân rivayetinde, Abdullah'ın: "*Bezâze*, mütevazı olmaktır" dediğini de ekledi.

٧٧٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِيُّ، نا مَالِكُ بْنُ يَحْيَى، نا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا عَاصِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا رَفَعَهُ، قَالَ: " يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: مَنْ تَوَاضَعَ لِي هَكَذَا - وَأَشَارَ بِيَدِهِ الْيُمْنَى بِبَاطِنِ كَفِّهِ إِلَى الْأَرْضِ وَأَدْنَاهَا مِنَ الْأَرْضِ - رَفَعْتُهُ هَكَذَا، وَجَعَلَ بَاطِنَ كَفَّيْهِ إِلَى السَّمَاءِ وَرَفَعَهُمَا نَحْوَ السَّمَاءِ "

7786- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Ömer b. el-Hattâb -bildiğim kadarıyla hadisi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) dayandırarak- dedi ki: Yüce Allah şöyle buyurur: *"Benim için şu şekilde mütevazı olanı* —bunu derken sağ

---

[1] Ebû Dâvud 4/393-394 (4161).

[2] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (1/9) ve Kudâî, *Müsnedu'ş-Şihâb* (157).

elinin içini aşağı doğru tutup yere yaklaştırdı— *şöyle yüceltirim* —bunu derken de sağ elinin içini semaya doğru kaldırdı—."[1]

٧٧٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ الدَّقِيقِيُّ، نا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، نا عَاصِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ عُمَرَ، قَالَ: وَأُرَاهُ رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: مَنْ تَوَاضَعَ لِي هَكَذَا - وَبَسَطَ كَفَّهُ الْيُمْنَى وَأَشَارَ بِبَطْنِهِمَا إِلَى الْأَرْضِ - رَفَعْتُهُ هَكَذَا - وَبَسَطَ كَفَّهُ الْيُمْنَى وَأَشَارَ بِبَاطِنِهَا إِلَى السَّمَاءِ - " وَأَرَانَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ

7787- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Hz. Ömer -bildiğim kadarıyla hadisi Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) dayandırarak- dedi ki: Yüce Allah şöyle buyurur: *"Benim için şu şekilde mütevazı olanı* —bunu derken ravi Yezîd b. Hârun sağ elinin içini yere doğru tutup işaret etti— *şöyle yüceltirim* —bunu derken de sağ elinin içiyle semaya doğru işaret etti—.[2]

٧٧٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ الْإِسْفَرَايِينِيُّ، أنا أَبُو سَهْلٍ بِشْرُ بْنُ أَحْمَدَ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْحَذَّاءُ، نا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمَدِينِيُّ، نا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ، أَنَّهُ سَمِعَ بُكَيْرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْأَشَجِّ يُحَدِّثُ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَدِيِّ بْنِ الْخِيَارِ بْنِ نَوْفَلٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ عَلَى الْمِنْبَرِ، يَقُولُ: " إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَ اللهُ حِكْمَتَهُ، وَقَالَ: انْتَعِشْ نَعَشَكَ اللهُ، وَهُوَ فِي نَفْسِهِ حَقِيرٌ، وَفِي عَيْنِ النَّاسِ كَبِيرٌ، وَإِذَا تَكَبَّرَ وَعَدَا طَوْرَهُ اللهُ وَقَصَمَهُ اللهُ إِلَى الْأَرْضِ، وَقَالَ: اخْسِ أَخْسَاكَ، فَهُوَ فِي نَفْسِهِ كَبِيرٌ، وَفِي أَعْيُنِ النَّاسِ قَلِيلٌ، حَتَّى لَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِمْ مِنَ الْخِنْزِيرِ "، ثُمَّ قَالَ عُمَرُ: " أَيُّهَا النَّاسُ، لَا تُبْغِّضُوا اللهَ إِلَى عِبَادِهِ "، قَالُوا: وَكَيْفَ ذَاكَ أَصْلَحَكَ اللهُ؟، قَالَ: " يَكُونُ أَحَدُكُمْ إِمَامًا فَيُطَوِّلُ عَلَى الْقَوْمِ حَتَّى يُبْغِّضَ إِلَيْهِمْ مَا هُوَ فِيهِ، وَيَقْعُدُ أَحَدُكُمْ قَاصًّا فَيُطَوِّلُ عَلَى الْقَوْمِ حَتَّى يُبْغِّضَ إِلَيْهِمْ مَا هُمْ فِيهِ "،

7788- Ubeydullah b. Adiy b. el-Hiyâr b. Nevfel anlatıyor: Ömer b. el-Hattâb'ın minberde şöyle dediğini işittim: "Eğer kul Allah için tevazu

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Ahmed, *Müsned* (1/44) ve Ebû Ya'lâ, *Müsned* 1/167-168 (187) Bak: Heysemî, *Mecma* (8/82).

[2] İsnâdı ceyyiddir.

gösterirse Allah onun yüceltir ve: «Yücel! Allah seni yüceltsin!» der. Eğer kul böbürlenip haddi aşarsa Yüce Allah onu yere çalar ve: «Alçal! Allah da seni alçaltsın!» Bu kişi kendini büyük görse de halkın gözünde küçüktür; hatta bu kişi Allah katında bir domuzdan daha hakirdir."

Sonra Ömer: "Ey insanlar! Kulları Allah'tan nefret ettirmeyin" deyince halk: "Allah seni ıslah etsin. Bu nasıl olur?" karşılığını verdi. Ömer: "Sizden biri imam olur ve namazı o kadar uzatır ki, halk bundan nefret eder. Yine sizden biri oturup halka kıssalar anlatır ve sözü o kadar uzatır ki, halk bundan nefret eder" dedi.[1]

٧٧٨٩ - قَالَ: وَنا عَلِيٌّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، وَسُلَيْمَانُ بْنُ حَبَّانَ جَمِيعًا أَنَّهُمَا سَمِعَا هَذَا الْحَدِيثَ مِنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْأَشَجِّ، مِنْ مَعْمَرِ بْنِ أَبِي حَبِيبَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَدِيِّ بْنِ الْخِيَارِ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ، فَذَكَرَا جَمِيعًا نَحْوًا مِنْ حَدِيثِ سُفْيَانَ، إِلَّا أَنَّهُ لَيْسَ فِي حَدِيثِهِمَا، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: وَكَيْفَ ذَاكَ أَصْلَحَكَ اللهُ؟ " وَقَدْ رُوِّينَا عَالِيًا مِنْ حَدِيثِ سُفْيَانَ فِي كِتَابِ الْمَدْخَلِ "

7789- Aynı mânâda bir hadis başka bir kanalla: "Allah seni ıslah etsin, bu nasıl olur?" sözü olmadan nakledilmiştir.[2]

Bu hadis, âlî bir isnâdla Süfyân kanalıyla *Medhal* adlı kitabımızda rivayet olundu.

٧٧٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا عَلِيُّ بْنُ الْمُؤَمَّلِ، نا الْكُدَيْمِيُّ، نا سَعِيدُ بْنُ سَلَامٍ الْعَطَّارُ، نا الثَّوْرِيُّ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَابِسِ بْنِ رَبِيعَةَ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ: أَيُّهَا النَّاسُ، تَوَاضَعُوا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللهُ، فَهُوَ فِي نَفْسِهِ صَغِيرٌ، وَفِي أَعْيُنِ النَّاسِ عَظِيمٌ، وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللهُ، فَهُوَ فِي أَعْيُنِ النَّاسِ صَغِيرٌ، وَفِي نَفْسِهِ كَبِيرٌ، حَتَّى لَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِمْ مِنْ كَلْبٍ أَوْ خِنْزِيرٍ "

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (9/90-91, 13/270), Ebû Dâvud, *Zühd* (73) ve İbnu'l-Cevzî, *Menâkibu Ömer* (195).

[2] İsnâdı hasendir. İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (59-60).

7790- Âbis b. Rabîa der ki: Hz. Ömer minberdeyken şöyle dedi: "Ey insanlar! Mütevazı olun. Zira ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Allah için mütevazı olanı Allah yüceltir. O kişi kendini küçük görse bile halkın gözünde büyük olur. Kim böbürlenirse Allah onu alçaltır ve bu kişi insanların gözünde küçük iken kendini büyük görür. Hatta bu kişi insanların gözünde köpekten ve domuzdan daha değersizdir."*[1]

٧٧٩١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، نا أَبُو عَلِيٍّ الْحَنَفِيُّ زَمْعَةَ، عَنْ سَلَمَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ آدَمِيٍّ إِلَّا فِي رَأْسِهِ سِلْسِلَتَانِ، سِلْسِلَةٌ فِي السَّمَاءِ، وَسِلْسِلَةٌ فِي الْأَرْضِ، فَإِذَا تَوَاضَعَ الْعَبْدُ رَفَعَهُ الْمَلَكُ الَّذِي بِيَدِهِ سِلْسِلَةٌ مِنَ السَّمَاءِ، وَإِذَا تَجَبَّرَ جَذَبَتْهُ السِّلْسِلَةُ الَّتِي فِي الْأَرْضِ " وَرَوَاهُ أَيْضًا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّمَرْقَنْدِيُّ، عَنِ الْحَنَفِيِّ

7791- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Hiçbir insan yoktur ki mutlaka başında iki zincir vardır. Bu zincirlerden biri gökyüzünde, biri de yerdedir. Eğer kul mütevazı olursa gökyüzünde elinde zincir olan melek onu yukarı çekip yükseltir. Eğer kul büyüklenirse yerdeki zincir onu yere çeker."*[2]

Aynı zamanda bu hadisi Abdullah b. Abdirrahman es-Semerkandî, Hanefî'den rivayet etti.

٧٧٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ حَشِيشٍ الْمُقْرِئُ بِالْكُوفَةِ، أَخْبَرَنَا أَبُو زُرْعَةَ أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الرَّازِيُّ، نا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ دَاوُدَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْكَاتِبُ، بِبَغْدَادَ، نا أَبُو مُوسَى مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى الزَّمِنُ، نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ الثَّقَفِيُّ، نا زَمْعَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ سَلَمَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَا مِنْ آدَمِيٍّ إِلَّا فِي رَأْسِهِ سِلْسِلَتَانِ: إِحْدَاهُمَا فِي السَّمَاءِ السَّابِعَةِ، وَالْأُخْرَى فِي الْأَرْضِ السَّابِعَةِ، فَإِذَا تَوَاضَعَ رَفَعَهُ اللهُ بِالسِّلْسِلَةِ الَّتِي فِي السَّمَاءِ، وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْفَعَ نَفْسَهُ وَضَعَهُ اللهُ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hatîb, *Târih* (2/110), Ebû Nuaym, *Hilye* (7/129), Kudâî, *Müsnedu'ş-Şihâb* (335) ve İbnu'l-Cevzî, *el-İlelu'l-Mütenâhiye* (2/325-326).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Bezzâr, *Müsned* 4/223 (3581) ve Harâitî, *Mesâviu'l-Ahlâk* (588) Bak: Heysemî, *Mecma* 8/83).

7792- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Hiçbir insan yoktur ki mutlaka başında iki zincir vardır. Bu zincirlerden biri yedinci semada, biri de yerin yedinci katındadır. Eğer kul mütevazı olursa Allah onu semadaki zincirle çekip yükseltir. Kişi böbürlenmek isterse de Allah onu alçaltır."*[1]

٧٧٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، نا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ، نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نا الْمِنْهَالُ بْنُ خَلِيفَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدِ بْنِ جُدْعَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ آدَمِيٍّ إِلَّا فِي رَأْسِهِ حَكَمَةُ الْحِكْمَةِ بِيَدِ مَلَكٍ، فَإِنْ تَوَاضَعَ قِيلَ لِلْمَلَكِ: ارْفَعْ حِكْمَتَهُ، وَإِنِ ارْتَفَعَ قِيلَ لِلْمَلَكِ: ضَعْ حِكْمَتَهُ " تَابَعَهُ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، وَغَيْرُهُ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ سَعِيدٍ الْمُرِّيُّ

7793- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Hiçbir insan yoktur ki mutlaka başında bir gem vardır. Bu gem bir meleğin elindedir. Kişi mütevazı olursa meleğe: «Gemi yüksek tut» denilir. Eğer kişi büyüklenirse meleğe: «Gemi aşağı çek» denilir."*[2]

Ali b. Abdilazîz ve başkası bunu Osmân b. Saîd el-Murrî'den rivayet ederek ona (Ahmed b. Yûsuf'a) mutabaat etmiştir.

٧٧٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مَحْبُوبٍ الرَّمْلِيُّ بِمَكَّةَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الزُّهْرِيُّ، بِمِصْرَ، نا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، نا شُعْبَةُ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ تَكَبَّرَ تَعَظَّمًا وَضَعَهُ اللهُ، وَمَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ تَخَشُّعًا رَفَعَهُ اللهُ "

7794- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim övünüp büyüklenirse Allah onu alçaltır. Kim de Allah korkusundan dolayı mütevazı olursa Allah onu yüceltir"* buyurdu.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Lâl, *Zehru'l-Firdevs* (4/27).

[2] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* 4/223 (3582), İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2331) ve İbnu'l-Cevzî, *el-İlelu'l-Mütenâhiye* (2/326) Bak: Heysemî, *Mecma* (8/83).

[3] İsnâdında tanımadığım biri vardır. İbn Mâce 2/1398 (4176).

٧٧٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الدَّامِغَانِيُّ سَكَنَ بَيْهَقَ، أنا أَبُو أَحْمَدَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الزُّهْرِيِّ، بِمِصْرَ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ

7795- Bu hadis başka bir kanalla nakledilmiştir.[1]

٧٧٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ، أنا أَبُو سَهْلٍ الْإِسْفَرَايِينِيُّ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ الْحَذَّاءُ، نا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، نا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَعْمَشِ، عَنِ الْمُسَيَّبِ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدَةَ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: " مَنْ يُسَمِّعْ يُسَمِّعِ اللهُ بِهِ، وَمَنْ يُرَائِي يُرَائِي اللهُ بِهِ، وَمَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ خُشُوعًا رَفَعَهُ اللهُ، وَمَنْ تَكَبَّرَ خَفَضَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ "

7796- Abdullah (b. Mes'ûd): "Kim amellerini işittirirse Allah da onun niyetini halka işittirir. Kim de riya yaparsa Allah da onun durumunu açığa çıkarır. Kim Allah'tan sakınarak mütevazı olursa Allah onu yüceltir. Kim de büyüklenirse Allah onu alçaltır" dedi.[2]

٧٧٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، نا ابْنُ نُمَيْرٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي ظَبْيَانَ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: نَزَلْنَا الصِّفَاحَ، فَإِذَا رَجُلٌ نَائِمٌ فِي ظِلِّ شَجَرَةٍ قَدْ أَدْرَكَتْهُ الشَّمْسُ، فَأَمَرْتُ الْغُلَامَ يُظَلِّلُ عَلَيْهِ قِطَعًا، حَتَّى اسْتَيْقَظَ، فَإِذَا هُوَ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ، قَالَ: فَحَيَّانِي وَحَيَّيْتُهُ، فَقَالَ: " يَا جَرِيرُ بْنَ عَبْدِ اللهِ، تَدْرِي مَا الظُّلُمَاتُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ " قَالَ: قُلْتُ: لَا، قَالَ: " هُوَ ظُلْمُ النَّاسِ بَيْنَهُمْ فِي الدُّنْيَا، يَا جَرِيرُ بْنَ عَبْدِ اللهِ لَوِ الْتَمَسْتَ فِي الْجَنَّةِ مِثْلَ هَذِهِ لَمْ تَجِدْهُ "، وَأَخَذَ عُودًا مِنَ الْأَرْضِ بَيْنَ أُصْبُعَيْهِ، فَقُلْتُ: يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ، فَأَيْنَ النَّخْلُ وَالشَّجَرُ؟ " قَالَ: " أُصُولُهَا وَسُوقُهَا ذَهَبٌ وَلُؤْلُؤٌ، وَأَعْلَاهَا تَمْرٌ "

7797- Cerîr b. Abdillah der ki: Sifâh'ta konakladığımızda güneşin kendisine yetişmek üzere olduğu bir adamın ağacın gölgesinde yatmakta

---

[1] İsnâdındaki Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum.

[2] Beyhakî'nin hocası tanınmayan biridir, diğer ravileri güvenilirdir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/163 (8751), Ahmed, *Zühd* (156) ve Hennâd, *Zühd* (832). Bak: Heysemî, *Mecma* (10/223)

olduğunu gördüm. Ben hizmetçiye o adamı bir bez parçasıyla gölgelendirmesini söyledim. Adam uyandığında, Selmân-ı Fârisî olduğunu gördüm. Beni selamladı, ben de onu selamladım. Bana: "Ey Cerîr b. Abdillah! Kıyamet günü nelerin karanlıklara sebep olacağını biliyor musun?" diye sordu. Ben, "Hayır" karşılığını verince, Selmân: "İnsanların dünyada aralarında yaptıkları zulüm ve haksızlıklardır" dedi. Sonra yerden bir çöp parçası alıp parmaklarının arasında tuttu ve: "Ey Cerîr! Şayet cennette böyle bir çöp parçası aramaya kalksan bulamazsın" dedi. Ben: "Ey Ebû Abdillah! Hurma ağaçları ve öbür ağaçlar nerede?" diye sorunca, şöyle dedi: "Onların kökleri altın ve inci, dalları ise meyvelerle doludur."[1]

٧٧٩٨ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، نا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ الشَّرْقِيِّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ هَاشِمٍ، نا وَكِيعٌ، أَخْبَرَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، نا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، كِلَاهُمَا، عَنْ مُسْعَرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: " يَغْفُلُونَ عَنْ أَفْضَلِ الْعِبَادَةِ: التَّوَاضُعِ " وَفِي رِوَايَةِ حَفْصٍ: " إِنَّكُمْ لَتَدَعُونَ أَفْضَلَ الْعِبَادَةِ: التَّوَاضُعَ "

7798- Hz. Âişe der ki: "(İnsanlar) faziletli ibadet olan tevazudan gafil oluyorlar."[2]

Hadis Hafs'ın rivayetinde: "Sizler, en faziletli ibadet olan tevazuyu göz ardı ediyorsunuz" şeklindedir.

٧٧٩٩ - حَدَّثَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ الْأَوْزَاعِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ أَبِي كَثِيرٍ، يَقُولُ: " أَفْضَلُ الْعَمَلِ الْوَرَعُ، وَخَيْرُ الْعِبَادَةِ التَّوَاضُعُ "

7799- Yahya b. Ebî Kesîr: "Amellerin en faziletlisi vera (günaha girme korkusu)dur. İbadetlerin en hayırlısı ise tevazudur" demiştir.[3]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/333), Hennâd, *Zühd* 1/91 (98), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/202), Vekî, *Zühd* 2/465-466 (215) ve Ahmed, *Zühd* (15).

[2] İsnâdı sahihtir. Nesâî, *S. el-Kübrâ* (11/384-385).

[3] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/68).

٧٨٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَاتِمٍ الزَّاهِدُ، نا أَبُو سَعِيدٍ الْقَهَنْدَرِيُّ، نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أنا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْعَوَّامِ بْنِ جُوَيْبِرٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَرْبَعٌ لَا تُصَبْنَ إِلَّا بِعُجْبٍ: الصَّمْتُ وَهُوَ أَوَّلُ الْعِبَادَةِ، وَالتَّوَاضُعُ، وَذِكْرُ اللهِ، وَقِلَّةُ الشَّيْءِ "

7800- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kişi, dört hasleti kendinde taşıyorsa haline şaşılmalıdır. Bunlardan biri suskunluktur ki, ibadetin başıdır. Diğeri tevazudur. Diğeri, Yüce Allah'ı zikretmektir. Bir diğeri de, az mala sahip olmaktır."*[1]

٧٨٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ سَعْدٍ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبُوشَنْجِيُّ، نا ابْنُ عَائِشَةَ، نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ مَيْسَرَةَ، أَنَّ سَلْمَانَ، قَالَ: " كَانَ إِذَا سَجَدَتْ لَهُ الْعَجَمُ طَأْطَأَ رَأْسَهُ، وَقَالَ: خَشَعْتُ لِلَّهِ، خَشَعْتُ لِلَّهِ "

7801- Meysere'nin bildirdiğine göre Selmân, Acemler ona secde edince (önünde eğilince) başını eğer ve: "Allah'a boyun eğdim, Allah'a boyun eğdim" derdi.[2]

٧٨٠٢ - وَبِإِسْنَادِهِ عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ: أَنَّ أَبَا الْبَخْتَرِيِّ، وَأَصْحَابَهُ كَانَ إِذَا يُثْنِي عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ، وَوَجَدَ عُجْبًا فِي قَلْبِهِ حَنَى ظَهْرَهُ، وَقَالَ: " خَشَعْتُ لِلَّهِ، خَشَعْتُ لِلَّهِ "

7801- Atâ b. es-Sâib'in bildirdiğine göre Ebu'l-Bahterî ve arkadaşlarından biri methedilince ve bu yüzden kalbinde bir kendini beğenme hissedince belini büker ve: "Allah'a boyun eğdim, Allah'a boyun eğdim" derdi.[3]

٧٨٠٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا الْبَاغَنْدِيُّ، وعَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُعَاوِيَةَ، قَالَا: نا يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْأُشْنَانِيُّ، أنا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Deylemî, *Müsnedu'l-Firdevs* (1/377) Bak: Heysemî, *Mecma* (10/285).

[2] İsnâdı hasendir. İbn Sa'd, *Tabakât* (4/88) Bak: Zehebî, *Siyer* (1/546).

[3] İsnâdı hasendir.

عُبْدُوسٍ، نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، نا يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ، نا شُعْبَةُ، نا أَبَانُ بْنُ تَغْلِبٍ، عَنْ فُضَيْلِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ، وَلَا يَدْخُلُ النَّارَ مَنْ بَقِيَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ إِيمَانٍ "، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، الرَّجُلُ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا، وَنَعْلُهُ حَسَنًا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ: " إِنَّ اللهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ، الْكِبْرُ مَنْ بَطِرَ الْحَقَّ، وَغَمَطَ النَّاسِ "، لَفْظُ حَدِيثِ الْأُشْنَانِيِّ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَشَّارٍ

7803- Abdullah (b. Mes'ûd)'un bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kalbinde zerre kadar kibir olan cennete giremez. Kalbinde zerre kadar iman olan da cehenneme girmez."* Bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Kişi elbisesinin ve ayakkabısının güzel olmasını sever" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah güzeldir ve güzeli sever. Kibir ise hakka karşı çıkmak ve insanları hakir görmektir"* buyurdu.[1]

Hadisin lafzı Uşnânî'ye aittir.

Müslim[2] bu hadisi Muhammed b. Beşşâr'dan rivayet etti.

Hakka karşı çıkmak, hak karşısında kibirlenip onu kabul etmemektir. *Ğamt* ise insanları hakir görmektir. Kibir ise bunları yapmaktır. Yüce Allah bununla ilgili: ***"Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki, Allah'a, âhiret gününe, meleklere, kitaplara, peygamberlere inanır"***[3] buyurmuştur. Yani gerçek iyilik Allah'a iman edenin yaptığı iyiliktir.

٧٨٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ النَّحْوِيُّ، نا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نا أَبُو الْيَمَانِ، وَعَلِيُّ بْنُ عَيَّاشٍ الْحِمْصِيَّانِ، قَالَا: نا حُرَيْزُ بْنُ عُثْمَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَرْثَدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ حَوْشَبٍ يُحَدِّثُ، عَنْ ثَوْبَانَ بْنِ شَهْرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ كُرَيْبَ بْنَ أَبْرَهَةَ، وَهُوَ جَالِسٌ مَعَ عَبْدِ الْمَلِكِ فِي سَطْحٍ، وَذَكَرُوا الْكِبْرَ، فَقَالَ كُرَيْبٌ: سَمِعْتُ أَبَا رَيْحَانَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " لَا يَدْخُلُ شَيْءٌ مِنَ

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] Müslim, *îmân* (147).

[3] Bakara Sur. 177

الْكِبْرِ الْجَنَّةَ "، قَالَ قَائِلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَتَجَمَّلَ بِعِلَاقِ سَوْطِي، وَشِسْعِ نَعْلِي، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " إِنَّ ذَلِكَ لَيْسَ بِالْكِبْرِ، إِنَّ اللهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ، إِنَّمَا الْكِبْرُ مَنْ سَفِهَ الْحَقَّ، وَغَمَصَ النَّاسَ بِعَيْنَيْهِ "، وَاللَّفْظُ لِأَبِي الْيَمَانِ

7804- Sevbân b. Şehr der ki: Kureyb b. Ebrehe, Abdulmelik ile beraber damda otururken kibirden bahsettiler ve Kureyb şöyle dedi: Ebû Reyhâne'den işittiğime göre Resûlullah (sellallahu aleyhi vesellem): *"Kibirden hiç bir şey Cennete girmeyecektir"* buyurdu. Bir kişi: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben, kamçı kabzasının ve ayakkabı bağlarımın bile güzel olmasından hoşlanırım" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu dediğin kibirden değildir. Allah güzeldir ve güzeli sever. Kibir hakkı inkâr etmek ve gözüyle de olsa insanlarla alay etmektir"* buyurdu.[1]

Lafız Ebu'l-Yemân'a aittir.

٧٨٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، نا مَرْوَانُ بْنُ شُجَاعٍ، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي عَبْلَةَ الْعُقَيْلِيُّ، مِنْ أَهْلِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، قَالَ: الْتَقَى عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، وعَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ عَلَى الْمَرْوَةِ، فَتَحَدَّثَا ثُمَّ مَضَى عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو، وَبَقِيَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ يَبْكِي، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: مَا يُبْكِيكَ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ؟ قَالَ: هَذَا يَعْنِي عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرٍو، إِنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ كِبْرٍ كَبَّهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى وَجْهِهِ فِي النَّارِ "

7805- Ebû Seleme b. Abdirrahman b. Avf der ki: Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Amr b. el-Âs, Merve tepesinde karşılaşınca bir müddet sohbet ettiler. Sonra Abdullah b. Amr gidince Abdullah b. Ömer orada kalıp ağlamaya başladı. Bir adam ona: "Neden ağlıyorsun, ey Ebû Abdirrahman?" diye sorunca: "Şu -Abdullah b. Amr- Resûlullah'ın (sallellahu aleyhi vesellem) şöyle

[1] İsnâdı ceyyiddir.Ahmed, *Müsned* (4/133-134) ve İbn Asâkir, *Târih Dımaşk* (3/382-383).

buyurduğunu söylüyor: *"Kalbinde hardal tanesi kadar kibir olanı Allah yüzüstü cehenneme atar."*[1]

٧٨٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ السُّوسِيُّ، وَأَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُعَاوِيَةَ النَّيْسَابُورِيُّ، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْعَبْسِيُّ، أنا وَكِيعٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ الْأَشْجَعِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يُزَكِّيهِمْ: شَيْخٌ زَانٍ، وَمَلِكٌ كَذَّابٌ، وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ "

7806- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah, kıyamet günü şu üç kişiyi konuşturmaz ve temize çıkarmaz: Zina eden ihtiyar, yalancı idareci ve kibirli ihtiyaç sahibi."*[2]

٧٨٠٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ أَبِي جَعْفَرٍ، أنا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، نا وَكِيعٌ، وَأَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، فَذَكَرَهُ، زَادَ أَبُو مُعَاوِيَةَ: " وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ

7807- Bu hadis başka bir kanalla şu ilaveyle nakledilmiştir: *"...Onlara (rahmet nazarıyla) bakmaz ve onlar için elem verici bir azap vardır."*[3]

Müslim[4] bu hadisi Ebû Bekr b. Ebî Şeybe'den rivayet etti.

٧٨٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَمْرٍو عُثْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ الدَّقَّاقُ، نا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، نا أَبِي، عَنِ الْأَعْمَشِ، نا أَبُو إِسْحَاقَ، عَنِ الْأَغَرِّ أَبِي مُسْلِمٍ أَنَّهُ حَدَّثَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، وَأَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَا: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: الْعِزُّ إِزَارِي، وَالْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي، فَمَنْ نَازَعَنِي مِنْهُمَا شَيْئًا عَذَّبْتُهُ " " رَوَاهُ

---

[1] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (2/215, 164), Hennâd, *Zühd* (831) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (9/89). Bak: Münzirî, *et-Terğîb* (3/566) ve Heysemî, *Mecma* (1/98),

[2] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (2/480).

[3] Ravileri güvenilirdir.

[4] Müslim, *îmân* (172).

مُسْلِمٌ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُوسُفَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ حَفْصٍ وَقَالَ غَيْرُهُ: " الْعِزُّ إِزَارِي، وَالْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي " وَالْمُرَادُ بِهِ صِفَتِي، وَاللهُ أَعْلَمُ "

7808- Ebû Saîd el-Hudrî ile Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah: «İzzet benim izarım, büyüklük ridâmdır. Kim bunlardan birinde benimle yarışmaya yeltenirse ona azab ederim» buyurur."*[1]

Müslim[2] bu hadisi Ahmed b. Yûsuf kanalıyla Ömer b. Hafs'tan rivayet etti.

Hadis "İzzet ve büyüklük, benim sıfatımdır" mânâsındadır. Allah en doğrusunu bilir.

٧٨٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ سَلْمَانَ الْأَغَرِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِيمَا يَحْكِي عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ: " الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي، والْعَظَمَةُ إِزَارِي، فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا قَذَفْتُهُ فِي النَّارِ "

7809-Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah: «Büyüklük, benim ridam, azamet izarımdır. Kim bunlardan birinde benimle yarışmaya yeltenirse onu cehenneme atarım» buyurur."*[3]

٧٨١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ الْقَاضِي، نا صَفْوَانُ بْنُ عِيسَى، نا ابْنُ عَجْلَانَ، عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، رَفَعَهُ: " ثَلَاثَةُ أَثْوَابٍ أَتَّزِرُ بِالْعِزَّةِ، وَأَتَسَرْبَلُ بِالرَّحْمَةِ، وَأَرْتَدِي بِالْكِبْرِيَاءِ، فَمَنْ تَعَزَّزَ بِغَيْرِ مَا أَعَزَّهُ اللهُ فَذَلِكَ الَّذِي يُقَالُ لَهُ: ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ، وَمَنْ رَحِمَ النَّاسُ رَحِمَهُ اللهُ، فَذَلِكَ الَّذِي تَسَرْبَلَ بِسِرْبَالِهِ الَّذِي يَنْبَغِي لَهُ، وَمَنْ نَازَعَ اللهَ رِدَاءَهُ الَّذِي يَنْبَغِي لَهُ، فَإِنَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ: لَا يَنْبَغِي لِمَنْ نَازَعَنِي أَنْ أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ "

---

[1] İsnâdı sahihtir.

İsnâdı hasendir. Tirmizî 5/90 (2755) ve Ebû Dâvud 5/397-398 (5229).

[2] Müslim, *sıla* (136)

[3] İsnâdı hasendir. Tirmizî 5/90 (2755) ve Ebû Dâvud 5/397-398 (5229).

7810- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah'ın üç çeşit giysisi (sıfatı) vardır. İzârı izzet, gömleği rahmet, ridâsı da ululuktur. Kişi Yüce Allah'ın üstün kıldığı bir şey dışında kendini üstün gördüğü zaman (kıyamet gününde) kendisine: «**Tat bakalım. Hani sen kendince üstündün, şerefliydin**»*[1] *denilir. İnsanlara merhamet edene Allah da merhamet eder. İşte böylesi bir kişi giymesi gereken gömleği (rahmet gömleğini) giymiş demektir. Kibir taslayan kişi ise Allah'ın ululuk ridâsı konusunda Allah'la çekişiyor demektir. Oysa Yüce Allah: «Benimle çekişen kişiyi Cennete sokmam!» buyurur."*[2]

٧٨١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِيُّ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ الرِّصَاصِيُّ، نا شُعْبَةُ، حَدَّثَنِي حَبِيبُ بْنُ الشَّهِيدِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا مِجْلَزٍ يُحَدِّثُ، أَنَّ مُعَاوِيَةَ، خَرَجَ وعَبْدُ اللهِ بْنُ عَامِرٍ قَاعِدٌ، وعَبْدُ اللهِ بْنُ الزُّبَيْرِ قَائِمٌ، فَقَامَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَامِرٍ، وَقَعَدَ ابْنُ الزُّبَيْرِ، وَكَانَ أَرْزَنَهُمَا، فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَتَمَثَّلَ عِبَادُ اللهِ لَهُ قِيَامًا، فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ "

7811- Ebû Miclez der ki: Abdullah b. Âmir oturmuş, Abdullah b. ez-Zübeyr ayaktayken Muâviye yanlarına çıkınca, Abdullah b. Âmir kalktı, Abdullah b. ez-Zübeyr ise oturdu. İbnu'z-Zübeyr, İbn Âmir'den daha sert tabiatlıydı. Muâviye onlara dedi ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Her kimi, Allah'ın kullarının kendisi için kalkıp ayağa dikilmeleri sevindirirse Cehennemdeki yerine hazırlansın."*[3]

٧٨١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ مَهْرَوَيْهِ الرَّازِيُّ، نا أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، أنا أَيْمَنُ بْنُ نَابِلٍ، عَنْ قُدَامَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمَّارٍ الْكِلَابِيِّ، قَالَ: " رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ غَدَاةَ يَوْمِ النَّحْرِ، رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ عَلَى نَاقَةٍ صَهْبَاءَ لَا ضَرْبَ، وَلَا طَرْدَ وَلَا إِلَيْكَ إِلَيْكَ "

7812- Kudâme b. Abdillah b. Ammâr el-Kilâbî der ki: "Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) kurban bayramı sabahı gördüm. Devesi Sahbâ'nın üzerinde

---

[1] Duhân Sur. 49

[2] İsnâdı hasendir.

[3] İsnâdı hasendir. Tirmizî 5/90 (2755) ve Ebû Dâvud 5/397-398 (5229).

Akabe cemrelerini taşladı. Şeytan taşlayanlar arasında vurmak, itip kalkmak ve «Yoldan çekil, yoldan çekil!» sözleri yoktu."[1]

٧٨١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِيُّ، نا مَالِكُ بْنُ يَحْيَى، نا شَبَابَةُ، نا شُعْبَةُ، عَنْ جَبَلَةَ بْنِ سُحَيْمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يُحَدِّثُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ جَرَّ ثِيَابَهُ مِنَ الْمَخِيلَةِ، فَإِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ بْنِ الْحَجَّاجِ

7813- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kim gösteriş yapmak için giysilerini yerde sürürse Allah kıyamet günü ona bakmaz."*[2]

Müslim[3] bu hadisi *Sahîh*'te Şu'be b. el-Haccâc'dan rivayet etti.

٧٨١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ الْخَلَدِيُّ، نا مُوسَى بْنُ هَارُونَ، نا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، نا الْمُغِيرَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " بَيْنَا رَجُلٌ يَتَبَخْتَرُ يَمْشِي فِي بُرْدَةٍ قَدْ أَعْجَبَتْهُ نَفْسُهُ خَسَفَ اللهُ بِهِ الْأَرْضَ، فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِيهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ قُتَيْبَةَ

7814- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bir adam kendini beğenerek giydiği üst kıyafetiyle salınıp yürürken Allah onu yere batırdı. O kişi kıyamete kadar debelenerek yerin dibini boylamaya devam etmektedir."*[4]

Müslim[5] bu hadisi Kuteybe'den rivayet etti.

٧٨١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ مَحْمَوَيْهِ الْعَسْكَرِيُّ، نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا آدَمُ، نا شُعْبَةُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 3/247 (903), İbn Mâce 2/1009 (3035) ve Nesâî (5/270).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *libâs* (1652).

[4] İsnâdı sahihtir.

[5] Müslim, *libâs* (50).

اللهِ ﷺ: أَوْ قَالَ: قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي فِي حُلَّةٍ تُعْجِبُهُ نَفْسُهُ مُرَجِّلٌ جُمَّتَهُ، إِذْ خَسَفَ اللهُ بِهِ فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِي الْأَرْضِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ آدَمَ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ شُعْبَةَ

7815- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bir adam kaftanıyla kendini beğenerek ve saçlarını taramış bir şekilde yürürken Allah onu yere batırdı. O kişi kıyamete kadar debelenerek yerin dibini boylamaya devam etmektedir."*[1]

Buhârî[2] bu hadisi *Sahîh*'te Âdem'den, Müslim[3] ise başka bir yolla Şu'be'den rivayet etti.

٧٨١٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ الضَّبِّيُّ، نا عَمْرٌو، نا زُهَيْرٌ، نا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "، قَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ إِزَارِي لَيَسْتَرْخِي إِلَّا أَنْ أَتَعَاهَدَهُ، قَالَ: " لَسْتَ مِمَّنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ خُيَلَاءَ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُونُسَ، عَنْ زُهَيْرٍ

7816- Sâlim'in, babasından bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah, giysisini yerde sürüyüp böbürlenen kişiye kıyamet günü bakmaz"* buyurunca, Ebû Bekr: "Ey Allah'ın Resûlü! Bazen izarım (alt giysim) dikkat etmediğim için sarkıyor" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Böyle yapan gösteriş yapmış olmaz"* buyurdu.[4]

Buhârî[5] bu hadisi *Sahîh*'te Ahmed b. Yûnus kanalıyla Züheyr'den rivayet etti.

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhâri, *libâs* (34).

[3] Müslim, *libâs* (1654).

[4] İsnâdı sahihtir.

[5] Buhâri, *libâs* (34).

٧٨١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدِ بْنُ أَبِي حَامِدٍ الْمُقْرِئُ، وَأَبُو صَادِقٍ الْعَطَّارُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ، نا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ، نا أَبِي يُونُسُ بْنُ الْقَاسِمِ الْيَمَامِيُّ، أَنَّ عِكْرِمَةَ بْنَ خَالِدٍ الْمَخْزُومِيَّ حَدَّثَهُ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ الْبَصْرِيُّ، بِمِصْرَ، نا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ بْنِ الْقَاسِمِ الْيَمَامِيُّ، حَدَّثَنِي أَبِي، أَنَّ عِكْرِمَةَ بْنَ خَالِدِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ الْمَخْزُومِيَّ حَدَّثَهُ، أَنَّهُ لَقِيَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، فَقَالَ لَهُ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ، إِنَّا بَنُو الْمُغِيرَةِ قَوْمٌ فِينَا نَخْوَةٌ، وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ سِنَانٍ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ، إِنَّا قَوْمٌ فِينَا نَخْوَةٌ، فَهَلْ سَمِعْتَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ فِي ذَلِكَ شَيْئًا؟ فَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " مَا مِنْ رَجُلٍ يَتَعَاظَمُ فِي نَفْسِهِ - وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ سِنَانٍ: يَسْتَعْظِمُ فِي نَفْسِهِ - وَلَا اخْتَالَ فِي مَشْيِهِ إِلَّا لَقِيَ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ "

7817- İkrime b. Hâlid b. Saîd b. el-Âs el-Mahzûmî'nin bildirdiğine göre kendisi, Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb ile karşılaşınca: "Ey Ebû Abdirrahman! Biz Muğîre oğulları böbürlenmeyi severiz —başka bir rivayet: "Ey Ebû Abdîrrahman! Biz böbürlenmeyi severiz" şeklindedir— Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bu konuda bir şey söylediğini işittin mi?" diye sordu. Abdullah b. Ömer şu karşılığı verdi: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim *"Kendini beğenen ve kibirli bir şekilde yürüyen kişi, huzura Yüce Allah'ın öfkesine maruz kalmış bir şekilde çıkar."*[1]

٧٨١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو طَاهِرٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْدَانَ الْجُوَيْنِيُّ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ رَجَاءٍ، نا أَبُو كُرَيْبٍ، نا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ بَعْضِهِمْ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَاقْصُدْ فِي مَشْيِكَ﴾ [لقمان: ١٩]، قَالَ: " السُّرْعَةُ "

7818- Yezîd b. Ebî Habîb, *"Yürüyüşünde tabiî ol"*[2] âyetini açıklarken: "Kastedilen yürüyüşteki hızdır" dedi.[3]

---

[1] İsnâdı zayıf olup hadis, rivayet edildiği farklı yollarla sahihtir. Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (549) ve Ahmed, *Müsned* (2/118) Bak: Münzirî, *et-Terğîb* (4/569).

[2] Lokmân Sur. 19

[3] İsnâdında tanımadığım vardır. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (288/835) ve İbn Cerîr, *Tefsir*

٧٨١٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، أَخْبَرَنِي أَبُو طَاهِرٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ رَجَاءٍ، قَالَ: سَمِعْتُ سَلَمَةَ بْنَ شَبِيبٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْحُمَيْدِيَّ، فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، يَقُولُ: وَأَقْبَلَ ابْنٌ لَهُ يَمْشِي يَتَبَخْتَرُ، فَقَالَ: " يَا بُنَيَّ، إِنَّكَ لَتَمْشِي مِشْيَةً مَا كَانَ أَبُوكَ يُحْسِنُ مَشْيَهَا "

7819- Seleme b. Şebîb der ki: Humeydî'nin Mescid-i Harâm'da, salınarak yanına gelen bir oğluna şöyle dediğini işittim: "Ey oğul! Öyle bir şekilde yürüyorsun ki, baban bu şekilde yürüyemez."[1]

٧٨٢٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا تَمْتَامٌ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سُفْيَانَ، نا مُوسَى بْنُ عَلِيٍّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يُحَدِّثُ، عَنْ سُرَاقَةَ بْنِ مَالِكِ بْنِ جُعْشُمٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ، وَأَهْلِ النَّارِ؟ فَأَهْلُ النَّارِ كُلُّ جَعْظَرِيٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ، وَإِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ الضُّعَفَاءُ الْمَغْلُوبُونَ " قَالَ: وَزَادَ فِيهِ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو فِي كَلَامِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " جَمَّاعٍ مَنَّاعٍ "

7820- Surâka b. Mâlik b. Cu'şum der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Size cennetlikleri ve cehennemlikleri bildireyim mi? Cehennemlikler; kaba, yaygaracı ve kibirli kimselerdir. Cennetlikler ise zayıf ve çaresiz olan kişilerdir."*[2]

Abdullah b. Amr, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"(Cehennemlikler) mal (para) biriktirip cimri davranan kimselerdir"* sözünü de eklemiştir.

٧٨٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْفَضْلِ الْحَسَنُ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ يُوسُفَ الْعَدْلُ، نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، نا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ عَلِيِّ بْنِ رَبَاحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سُرَاقَةَ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ؟ الْمَغْلُوبِينَ الضُّعَفَاءِ، وَأَهْلُ النَّارِ كُلُّ جَعْظَرِيٍّ مُسْتَكْبِرٍ "

(21/76) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/524).

[1] İsnâdında tanımadığım vardır

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (4/175), Hâkim, *Müstedrek* (3/219) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 7/152 (6589). Bak: Münzirî, *Terğîb* (4/563-564)

7821- Surâka b. Mâlik b. Cu'şum der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Size cennetlikleri bildireyim mi? Cennetlikler, çaresiz ve zayıf olan kişilerdir. Cehennemlikler; kaba ve kibirli kimselerdir."*[1]

٧٨٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ أَبِي الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي إِسْحَاقَ الْبَزَّارُ الْبَغْدَادِيُّ، أنا أَبُو مُحَمَّدٍ الْفَاكِهِيُّ، نا أَبُو يَحْيَى بْنُ أَبِي مَسَرَّةَ، نا الْمُقْرِئُ، نا مُوسَى بْنُ عَلِيٍّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يُحَدِّثُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو: " أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ عِنْدَ ذِكْرِ أَهْلِ النَّارِ: كُلُّ جَعْظَرِيٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ جَمَّاعٍ " قَالَ أَحْمَدُ: " قَالَ صَاحِبُ الْغَرِيبَيْنِ: الْجَعْظَرِيُّ: الْفَظُّ الْغَلِيظُ، وَالْجَوَّاظُ: الْجَمُوعُ الْمَنُوعُ، وَقِيلَ: هُوَ الْكَثِيرُ اللَّحْمِ، الْمُخْتَالُ فِي مِشْيَتِهِ "

7822- Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Resûlullah cehennemliklerden bahsederken: *"Kaba, yaygaracı, kibirli ve mal biriktiren kimselerden oluşur"* buyurdu.[2]

Beyhakî der ki: *Garîbeyn* kitabının yazarı (Ebû Ubeyd el-Herevî) şöyle dedi: *Ca'zarî*, kaba sözlü olan demektir. *Cevvâz* ise, mal biriktirip cimri davranan demektir. Ayrıca *cevvâz*'ın, şişman olup yürürken gösteriş yapan kimse olduğu da söylenir.

٧٨٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا أَبُو بَكْرٍ، وَعُثْمَانُ ابْنَا أَبِي شَيْبَةَ، قَالَا: نا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مَعْبَدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ، عَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهْبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ الْجَوَّاظُ وَلَا الْجَعْظَرِيُّ "، قَالَ: " وَالْجَوَّاظُ: الْغَلِيظُ الْفَظُّ كَذَا رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ فِي كِتَابِ السُّنَنِ "

7823- Hârise b. Vehb'in bildirdiğine göre Resûlullah: *"Kaba, yaygaracı olan kişi cennete giremez"* buyurdu. *Cevvâz* kaba sözlü olandır.[3]

Ebû Dâvud bu hadisi *Sünen*'de rivayet etti.[4]

---

[1] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (1/61).

[2] İsnâdı hasendir. *Ahmed*(2/169, 214) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/499).

[3] İsnâdı hasendir.

[4] Ebû Dâvud 5/151 (4801).

٧٨٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ بُنْدَارٍ، نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفِرْيَابِيُّ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ وَكِيعٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مَعْبَدِ بْنِ خَالِدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ حَارِثَةَ بْنَ وَهْبٍ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ؟ كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَضَعَّفٍ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللهِ لَأَبَرَّهُ، إِلَّا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ؟ كُلُّ عُتُلٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، عَنْ وَكِيعٍ

7824- Hârise b. Vehb'in bildirdiğine göre Resûlullah şöyle buyurdu: *"Size cennetlikleri bildireyim mi? Bunlar zayıf ve çaresiz görülen (buna karşılık) yemin etse Yüce Allah tarafından bu yemini doğru çıkarılan kişilerdir. Size cehennemlikleri bildireyim mi? Her mütecaviz, kaba ve kibirli olandır."*[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Muhammed b. Abdillah b. Numeyr kanalıyla Vekî'den rivayet etti.

٧٨٢٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْبَاغَنْدِيُّ، نا أَبُو نُعَيْمٍ، نا سُفْيَانُ، عَنْ مَعْبَدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهْبٍ الْخُزَاعِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ؟ كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَضَعَّفٍ، لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللهِ لَأَبَرَّهُ، أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ؟ كُلُّ عُتُلٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ أَبِي نُعَيْمٍ، وَمُحَمَّدِ بْنِ كَثِيرٍ، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ، عَنْ مَعْبَدٍ بِهَذَا اللَّفْظِ

7825- Hârise b. Vehb el-Huzâî'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Size cennetlikleri bildireyim mi? Bunlar zayıf ve çaresiz görülen (buna karşılık) yemin etse Allah tarafından bu yemini doğru çıkarılan kişilerdir. Size cehennemlikleri bildireyim mi? Her mütecaviz, kaba ve böbürlenendir."*[3]

Buhârî[4] bu hadisi Ebû Nuaym ve Muhammed b. Kesîr'den; Buhârî ve Müslim[1] ise Şu'be kanalıyla Ma'bed'den bu lafızla rivayet ettiler.

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *cennet* (47).

[3] Ravileri güvenilirdir.

[4] Buhâri, *tefsir* (72), *edeb* (89-90).

٧٨٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ السُّوسِيُّ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْبَغْدَادِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، نا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، نا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي يَحْيَى يَعْنِي الْقَتَّاتَ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ؟ " قَالَ: قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: " كُلُّ جَظٍّ جَعْظٍ مُسْتَكْبِرٍ "، قَالَ: قُلْتُ: وَمَا الْجَظُّ؟ قَالَ: " الضَّخْمُ "، قَالَ: قُلْتُ: وَمَا الْجَعْظُ؟ قَالَ: " الْعَظِيمُ فِي نَفْسِهِ "، قَالَ: " أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ؟ " قَالَ: قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: " كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَضَعَّفٍ ذِي طِمْرَيْنِ لَا يُؤْبَهُ لَهُ، لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللهِ لَأَبَرَّهُ "

7826- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Size cehennemlikleri bildireyim mi?"* diye sorunca: "Olur, bildir" karşılığını verdim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her cazz ve ca'z olan kişidir"* buyurdu. Ben: "Cazz nedir?" diye sorunca: *"İri yarı olan kişi demektir"* cevabını verdi. "Ca'z nedir?" diye sorunca ise: *"Kendini büyük gören kişidir"* cevabını verdi. Yine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Size cennetlikleri bildireyim mi?"* diye sorunca: "Olur, bildir" karşılığını verdim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Her zayıf ve çaresiz, eski giysisi olup toplum tarafından önemsenmeyen kişidir. Eğer bu kişi Allah'a yemin etse Allah onun yeminini doğru çıkarır"* buyurdu.[2]

٧٨٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، نا أَبُو الْجَهْمِ عَبْدُ الْقُدُّوسِ بْنُ بَكْرِ بْنِ خُنَيْسٍ، وَكَانَ حَسَنَ الْهَيْئَةِ، فَقُلْتُ لِأَبِي: مَا كَانَ أَحْسَنَ هَيْئَتِهِ؟ قَالَ: رُبَّمَا رَأَيْتَ عَلَيْهِ قَمِيصًا مَرْقُوعًا،

7827- Abdullah b. Ahmed b. Hanbel bildirir: Babamın anlattığına göre Ebu'l-Cehm Abdulkuddûs b. Bekr b. Huneys güzel görünümlü biriydi. Babama: "Onun en güzel hâli neydi?" diye sorduğumda: "Bazen yamalı giysi giydiğini görürdün" cevabını verdi.[3]

---

[1] Buhâri, *îmân* (224) ve Müslim, *cennet* (46).

[2] İsnâdı zayıftır. Harâitî, *Mesâviu'l-Ahlâk* (585) ve Ahmed, *Müsned* (2/369, 508) Bak: İbnu'l-Esîr, *Nihâye* (1/274-276).

[3] İsnâdında sakınca yoktur.

٧٨٢٨ - قَالَ: نا مِسْعَرٌ، عَنْ أَبِي الْبِلَادِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى عَائِشَةَ وَعِنْدَهَا ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ، وَهِيَ تَقْطَعُ لَهُ الْأُتْرُجَّ بِعَسَلٍ وَتُطْعِمُهُ، قَالَ: فَقِيلَ لَهَا، فَقَالَتْ: " مَا زَالَ تُرادُ هَذَا بِهِ مِنْ آلِ رَسُولِ اللهِ ﷺ مُنْذُ عَاتَبَ اللهُ فِيهِ نَبِيَّهُ ﷺ " كَذَا قَالَ فِي إِسْنَادِهِ: عَنِ الشَّعْبِيِّ، وَقَدْ خُولِفَ فِيهِ

7828- Şa'bî der ki: Hz. Âişe'nin yanına girdiğimizde, yanında İbn Ümmü Mektûm vardı ve Hz. Âişe turunç kesip balla yediriyordu. Hz. Âişe'ye neden böyle yaptığı sorulunca: "(Nebe Sûresinde) Allah onun sebebiyle Muhammed'i (sallallahu aleyhi vesellem) kınadığı zamandan bu yana Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ailesi kendisine karşı böyle davranır" cevabını verdi.[1]

İsnâdı Ebu'l-Bilâd tarafından, "Şa'bî'den" şeklinde nakledilmiştir ve burada ihtilaf vardır.

٧٨٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا أَبُو طَاهِرٍ الْمُحَمَّدْ آبَادِيُّ، نا أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، نا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى، نا أَحْمَدُ بْنُ بَشِيرٍ، عَنْ أَبِي الْبِلَادِ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ صُبَيْحٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ وَعِنْدَهَا رَجُلٌ مَكْفُوفٌ تُقَطِّعُ لَهُ الْأُتْرُجَّ، وَتُطْعِمُهُ إِيَّاهُ بِالْعَسَلِ، فَقُلْتُ: مَنْ هَذَا يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ؟ فَقَالَتْ: هَذَا ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ الَّذِي عَاتَبَ اللهُ فِيهِ نَبِيَّهُ ﷺ، قَالَتْ: " أَتَى النَّبِيُّ ﷺ، وَعِنْدَهُ عُتْبَةُ، وَشَيْبَةُ، فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَيْهِمَا فَنَزَلَتْ: ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى﴾ [عبس: ٢] أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ "

7829- Mesrûk der ki: Hz. Âişe'nin yanına girdiğimde yanında âma biri vardı ve ona kestiği turuncu bal ile yediriyordu. "Ey müminlerin annesi! Bu kim?" diye sorduğumda Hz. Âişe şöyle dedi: "Kendisi yüzünden Yüce Allah'ın Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) sitem ettiği İbn Ümmi Mektûm'dur. Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanında Utbe ve Şeybe varken yanına gelmişti. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona yüz vermeyip Utbe ve Şeybe ile ilgilenince: *«Yüzünü ekşitti ve geri döndü. Âmanın kendisine gelmesinden ötürü»*[2] âyetleri nazil oldu. Âyette geçen âma da İbn Ümmi Mektûm'dur."[1]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Hâkim, *Müstedrek* (3/634).

[2] Abese Sur. 1, 2

٧٨٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أنا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ أَنَسٍ، فِي قَوْلِهِ: ﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ﴾ [لقمان: ١٨]، قَالَ: " لِيَكُنِ الْغَنِيُّ وَالْفَقِيرُ عِنْدَكَ فِي الْعِلْمِ سَوَاءً، وَفِيهِ عُوتِبَ النَّبِيُّ ﷺ: ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى﴾ [عبس: ١] "

7830- Rabî b. Enes, *"İnsanları küçümseyip yüz çevirme"*[2] âyetini açıklarken şöyle dedi: "Zengin ve fakirin ilim açısından O'nun (sallallahu aleyhi vesellem) yanında eşit olması kastedilmektedir. Zira Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüzünü asıp çevirdi"*[3] diye kınanmıştır.[4]

٧٨٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نا أَبُو الْيَمَانِ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، ثَنَا أَبُو رَوَاحَةَ يَزِيدُ بْنُ أَبْهَمَ، عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ مَالِكٍ الطَّائِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ، وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ لِلشَّيْطَانِ مَصَالِيَ وَفُخُوخًا، وَإِنَّ مِنْ مَصَالِيهِ وَفُخُوخِهِ الْبَطَرَ بِنِعَمِ اللهِ، وَالْفَخْرَ بِعَطَاءِ اللهِ، وَالْكِبْرَ عَلَى عِبَادِ اللهِ، وَاتِّبَاعَ الْهَوَى فِي غَيْرِ ذَاتِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

7831- Heysem b. Mâlik et-Tâî der ki: Nu'mân b. Beşîr'in minberde şu sözünü duydum: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Şeytanın kapan ve tuzakları vardır. Onun kapan ve tuzakları Allah'ın nimetlerine karşı azgınlık yapmak, Allah'ın verdiğiyle gurura kapılmak, Allah'a ibadet konusunda kibirli olmak, Allah'ın razı olmayacağı şeylerde hevaya uymaktır."*[5]

٧٨٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو طَاهِرٍ الْمُحَمَّدْ آبَادِيُّ، نا أَبُو قِلَابَةَ، نا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، نا هَاشِمٌ الْكُوفِيُّ، نا زَيْدٌ الْخَثْعَمِيُّ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ الْخَثْعَمِيَّةِ، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ تَجَبَّرَ وَاعْتَدَى، وَنَسِيَ

---

[1] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (3/634-635) ve Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/417).

[2] Lokman Sur. 18

[3] Abese Sur. 1

[4] İsnâdı hasendir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/524).

[5] İsnâdı zayıftır. Deylemî, *Müsnedu'l-Firdevs* 1/208 (793) ve Buhârî, *el-Edebu'l-Müfred* (553) Bak: Suyûtî, *el-Câmiu's-Sağîr* (1962).

الْجَبَّارَ الْأَعْلَى، بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ تَحَيَّلَ وَاخْتَالَ، وَنَسِيَ الْكَبِيرَ الْمُتَعَالَ، بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ سَهَا وَلَهَا، نَسِيَ الْمَقَابِرَ وَالْبِلَى، بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ بَغَى وَعَتَا، وَنَسِيَ الْمَبْدَأَ وَالْمُنْتَهَى، بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ يَخْتِلُ الدُّنْيَا بِالدِّينِ، بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ يَخْتِلُ الدِّينَ بِالشُّبُهَاتِ، بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ طَمَعٌ يَقُودُهُ، بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ هَوًى يُضِلُّهُ " أَخْرَجَهُ أَبُو عِيسَى التِّرْمِذِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْأَزْدِيِّ، عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ، وَقَالَ هَاشِمٌ هُوَ ابْنُ سَعِيدٍ الْكُوفِيُّ، وَزَادَ فِيهِ: " بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ رَغَبٌ يُذِلُّهُ " " وَإِسْنَادُهُ لَيْسَ بِالْقَوِيِّ، وَرُوِيَ ذَلِكَ بِإِسْنَادٍ آخَرَ ضَعِيفٍ "

7832- Esmâ binti Umeys el-Has'amiyye der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: "*Zorbalık edip haklara tecavüz eden ve yüce kudret ve kuvvet sahibini unutan ne bedbahttır! Hayal kurup üstünlük taslayan ve Allah'ı unutan kul ne bedbahttır. Gaflete dalarak gülüp oynayan ve kabirleri ve toprak altında çürümeyi unutan kul ne bedbahttır! Azıp taşkınlık gösteren doğum, ölüm ve ölümden sonrayı unutan kul ne bedbahttır! Dini dünyaya âlet eden kul ne bedbahttır. Dine şüpheler karıştıran kul ne bedbahttır! Hırs ve tamah tarafından kumanda edilen kul ne bedbaht kuldur! Arzu ve isteklerinin kendisini saptırdığı kul ne bedbahttır!*"[1]

Ebû İsa et-Tirmizî bu hadisi Muhammed b. Yahya el-Ezdî kanalıyla Abdussamed'den -ki Hâşim, bu kişinin İbn Saîd el-Kûfî olduğunu söylemiştir- rivayet etti ve: *"İstekleri kendisini hor ve zelil eden kul ne bedbaht kuldur"* cümlesini de ekledi.[2]

İsnâdı zayıftır. Bu hadis zayıf olan başka bir kanalla da nakledilmiştir.

٧٨٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، أنا عُمَرُ بْنُ سِنَانٍ، نا أَبُو يُوسُفَ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الصَّيْدَلَانِيُّ، ح قَالَ أَبُو أَحْمَدَ: وَنا أَحْمَدُ بْنُ حَمَّادٍ الرَّقِّيُّ، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَالِدٍ الرَّقِّيُّ، قَالَا: نا يَحْيَى بْنُ زِيَادٍ الرَّقِّيُّ، نا فِهْرٌ، نا طَلْحَةُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ شُرَيْحِ بْنِ عُبَيْدٍ، وَقَالَ ابْنُ سِنَانٍ: عَنْ يَزِيدَ بْنِ شُرَيْحٍ، عَنْ نُعَيْمِ بْنِ هَمَّازٍ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Tirmizî 4/632 (2448).

الْغَطَفَانِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ تَجَبَّرَ " وَذَكَرَ الْحَدِيثَ يَزِيدُ وَيَنْقُصُ، وَقَالَ فِيهِ: " بِئْسَ الْعَبْدُ عَبْدٌ فِيهِ رَغَبٌ يُذِلُّهُ "

7833- Nuaym b. Hemmâz el-Gatafânî: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: "*Zorbalık edip haklara tecavüz eden ve yüce kudret ve kuvvet sahibini unutan ne bedbahttır*" deyip önceki hadisten bazı cümleleri çıkararak, bazı cümleleri de ekleyerek rivayet etmiştir. Aynı metinde: "*Kendisini hor ve zelil edecek istekleri olan kul ne bedbaht kuldur*" cümlesi de mevcuttur.[1]

٧٨٣٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، أنا ابْنُ مِلْحَانَ، نا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، نا اللَّيْثُ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ، عَنْ عِيسَى بْنِ أَبِي عِيسَى الْخَيَّاطِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " الْمُتَكَبِّرُونَ يُحْشَرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَشْبَاهَ الذَّرِّ فِي صُوَرِ النَّاسِ، يَعْلُوهُمْ كُلُّ صَغَارٍ، ثُمَّ يُؤْمَرُ بِهِمْ إِلَى قَصْرٍ فِي جَهَنَّمَ يُقَالُ لَهُ: بُولَسَ، فَيُسْحَبُونَ فِيهِ وَيُسْقَوْنَ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ، مِنْ عُصَارَةِ أَهْلِ النَّارِ "

7834- Abdullah b. Amr'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Dünyada kendini beğenip büyüklük taslayanlar kıyamet günü insan şeklinde zerrecikler gibi mahşer yerine çıkarılacaklar ve her yönden zillet kendilerini kaplayacaktır. Cehennemde adına «Bûlas» denilen bir hapishaneye sürülecekler; üzerlerinde ateşlerin ateşi yükselecek. Cehennemliklerin kan irin ve tortuları onlara içirilecektir."*[2]

٧٨٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، نا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، نا مِسْعَرٌ، عَنْ أَبِي مُصْعَبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ كَعْبٍ، قَالَ: " يَأْتِي الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِثْلَ الذَّرِّ فِي صُوَرِ الرِّجَالِ، يَغْشَاهُمْ - أَوْ يَأْتِيهِمُ - الذُّلُّ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ، يُسْلَكُونَ فِي نَارِ الْأَنْيَارِ، يُسْقَوْنَ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ عُصَارَةَ أَهْلِ النَّارِ "

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1429) ve İbn Ebî Asım, *Kitabu's-Sünne* (9) Bak: Heysemî, *Mecma* (10/234).

[2] İsnâdı zayıf, hadis hasendir. Tirmizî 4/655 (2492).

7835- Ka'b(u'l-ahbâr) der ki: "Büyüklük taslayanlar kıyamet günü adam suretinde zerrecikler halinde getirilirler. Zillet her yönden onları kaplar ve ateşlerin ateşinde sürüklenirler. Onlara cehennemliklerin kan, irin ve tortuları içirilir."[1]

٧٨٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ بِلَالٍ، نا أَبُو الْأَزْهَرِ، نا أَبُو النُّعْمَانِ، نا حَمَّادٌ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي مَرْوَانَ، أَنَّ كَعْبًا، قَالَ: " يُحْشَرُ الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رِجَالًا فِي صُوَرِ الذَّرِّ يَغْشَاهُمُ الذُّلُّ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ "

7836- Ka'b(u'l-ahbâr) der ki: "Büyüklük taslayanlar kıyamet günü adam suretinde zerrecikler halinde getirilirler ve zillet her yönden onları kaplar."[2]

٧٨٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَجَّاجِ، نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبَانَ بْنِ أَبِي عَيَّاشٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ الْمُتَكَبِّرِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُجْعَلُونَ فِي تَوَابِيتَ مِنْ نَارٍ يُنْتَقَلُ عَلَيْهِمْ " وَرُوِيَ هَذَا بِإِسْنَادٍ مُرْسَلٍ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ مِنْ قَوْلِهِ كَمَا

7837- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kıyamet günü büyüklük taslayanlar ateşten tabutlara konulur ve tabutlar üzerlerine kilitlenir."*[3]

Bu hadis mürsel bir isnâdla İbn Mes'ûd'dan onun sözü olarak aşağıdaki şekilde nakledilmiştir.↓

٧٨٣٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، ثنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، ثنا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (5/369) ve Hennâd, *Zühd* 2/426-427 (835).

[2] Ravileri güvenilirdir. Ebû Nuaym, *Hilye* (5/369-370).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (1/377).

عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ مَسْعُودٍ، قَالَ: " إِنَّ الْمُتَكَبِّرِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُجْعَلُونَ فِي تَوَابِيتَ مِنْ نَارٍ تُطْبَقُ عَلَيْهِمْ، ثُمَّ يُجْعَلُونَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ "

7838- Abdullah b. Mes'ûd der ki: "Kıyamet günü büyüklük taslayanlar ateşten tabutlara konulup üzerlerine kilitlenir, sonra cehennemin en alt tabakasına konulurlar."[1]

٧٨٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أنا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ أَيُّوبَ الضُّبَعِيُّ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زِيَادٍ، نا عَبْدُ الْعَزِيزِ الْأُوَيْسِيُّ، نا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا اسْتَكْبَرَ مَنْ أَكَلَ مَعَهُ خَادِمُهُ، وَرَكِبَ الْحِمَارَ بِالْأَسْوَاقِ، وَاعْتَقَلَ الشَّاةَ فَاحْتَلَبَهَا "

7839- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Hizmetçisiyle yemek yiyen, çarşılarda eşeğe binen ve koyunu bağlayıp sağan, büyüklük taslamıyor demektir."*[2]

"٧٨٤٠ - وَرَوَى الْقَاسِمُ الْعُمَرِيُّ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " بَرَاءَةٌ مِنَ الْكِبْرِ لُبُوسُ الصُّوفِ، وَمُجَالَسَةُ فُقَرَاءِ الْمُؤْمِنِينَ، وَرُكُوبُ الْحِمَارِ، وَاعْتِقَالُ الْبَعِيرِ - أَوْ قَالَ: الْعَنْزُ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو الْحَسَنِ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ السَّقَّا الْمُقْرِئُ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ يَزْدَادَ، نا عُمَيْرُ بْنُ مِرْدَاسٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ بُكَيْرٍ الْحَضْرَمِيُّ، نا الْقَاسِمُ فَذَكَرَهُ

7840- Kâsım el-Ömerî, Zeyd b. Eslem kanalıyla Atâ b. Yesâr'dan, o da Ebû Hureyre'den, Resûlullah'm (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu nakleder: *"Yün giysi giymek, fakir müminlerle oturmak, eşeğe binmek ve deveyi – veya keçiyi- bağlamak (sağmak) kibirden kurtuluş beraatıdır."*[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (5/123).

[2] İsnâdı hasendir. İbn Lâl, *Zehru'l-Firdevs* (4/38) ve Deylemî, *Müsnedu'l-Firdevs* 4/59 (6184).

[3] İsnâdı zayıftır.

٧٨٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدَانَ النَّيْسَابُورِيُّ، نا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكَازِرِيُّ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ الصَّائِغُ، نا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ مُسْلِمٍ الْأَعْوَرِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَعُودُ الْمَرِيضَ، وَيَشْهَدُ الْجَنَازَةَ، وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْمَمْلُوكِ، وَيَرْكَبُ الْحِمَارَ رِدْفًا، وَكَانَ يَوْمَ خَيْبَرَ عَلَى حِمَارٍ، وَيَوْمَ قُرَيْظَةَ عَلَى حِمَارٍ مَخْطُومٍ بِحَبْلٍ لِيفٍ تَحْتَهُ إِكَافٌ مِنْ لِيفٍ "

7841- Enes b. Mâlik der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), hastayı ziyaret eder, cenazede bulunur, kölenin davetine icabet eder, eşeğe binerdi. Hayber günü eşeğe binmişti. Kurayza günü de liften yapılmış ipten yuları olan bir eşeğe binmişti, altında da liften yapılmış bir palan vardı."[1]

٧٨٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أنا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أنا مُسْلِمٌ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَرْكَبُ الْحِمَارَ، وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْعَبْدِ، وَيَتْبَعُ الْجَنَازَةَ، وَيَعُودُ الْمَرِيضَ "

قَالَ: " وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَ خَيْبَرَ، وَيَوْمَ النَّضِيرِ عَلَى حِمَارٍ عَلَيْهِ إِكَافٌ مَخْطُومٍ بِحَبْلٍ مِنْ لِيفٍ "

7842- Enes der ki: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), eşeğe biner, kölenin davetine icabet eder, cenazeye katılır ve hastayı ziyaret ederdi."[2]

Yine Enes şöyle dedi: "Hayber ve Nadîr günü Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) palanı liften yapılmış bir eşeğe binmişti."

٧٨٤٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا عَيَّاشُ بْنُ تَمِيمٍ السُّكَّرِيُّ، نا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ الزَّاهِدُ، نا أَبُو إِسْمَاعِيلَ الْمُؤَدِّبُ، عَنْ مُسْلِمٍ الْأَعْوَرِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَجْلِسُ عَلَى الْأَرْضِ، وَيَأْكُلُ عَلَى الْأَرْضِ، وَيَعْتَقِلُ الشَّاةَ، وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْمَمْلُوكِ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 3/337 (1017).

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, Müsned (7/238) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (8/131).

قَالَ أَبُو إِسْمَاعِيلَ، فَحَدَّثْتُ بِهِ الْأَعْمَشَ، عَنْ مُسْلِمٍ، قَالَ: أَمَا إِنَّهُ قَدْ كَانَ يَطْلُبُ الْعِلْمَ، ثُمَّ حَدَّثَنِي عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: " لَقَدْ كَانَ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِ الْعَوَالِي يَدْعُو رَسُولَ اللهِ ﷺ شَطْرَ اللَّيْلِ عَلَى خُبْزِ الشَّعِيرِ فَيُجِيبُهُ " كَذَا قَالَ

7843- İbn Abbâs der ki: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), yere oturur, yerde yer, koyunu bağlayıp sağar ve kölenin bile davetine icabet ederdi."[1]

Ebû İsmâîl der ki: Bu hadisi, Müslim'den naklen A'meş'e anlattığımda şöyle dedi: "O (Müslim) ilim taleb eden biri değil miydi?" dedikten sonra Mücahid'den şunu nakletti: "(Medine dışındaki) Avâlî halkından biri Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) gece yarısı arpa ekmeği yemek için davet eder, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) de onun davetine icabet ederdi."

٧٨٤٤ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، فِي آخَرِينَ، قَالُوا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْبُرُلُّسِيُّ، نا عَبَّادُ بْنُ مُوسَى، نا أَبُو إِسْمَاعِيلَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَجْلِسُ عَلَى الْأَرْضِ، وَيَأْكُلُ عَلَى الْأَرْضِ، وَيَعْتَقِلُ الشَّاةَ، وَيُجِيبُ دَعْوَةَ الْمَمْلُوكِ "

7844- İbn Abbâs der ki: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), yere oturur, yerde yer, koyunu bağlayıp sağar ve kölenin bile davetine icabet ederdi."[2]

٧٨٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ السُّكَّرِيُّ، بِبَغْدَادَ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ الرَّمَادِيُّ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، وَهِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ عُرْوَةَ، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ: هَلْ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَعْمَلُ فِي بَيْتِهِ؟ قَالَ: " نَعَمْ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَرُفُّ ثَوْبَهُ، وَيَخْصِفُ نَعْلَهُ، وَيَعْمَلُ فِي بَيْتِهِ كَمَا يَعْمَلُ أَحَدُكُمْ فِي بَيْتِهِ "

7845- Urve der ki: Hz. Âişe'ye: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) evinde çalışır mıydı?" diye sorduğumda şöyle cevap verdî: "Evet. Hz. Peygamber (sallallahu

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *Tevâzu* (111), Ebu'ş-Şeyh, *Ahlâku'n-Nebî* (212-213), Beğavî, *Şerhu's-Sünne* (11/288) ve Hennâd, *Zühd* 2/413 (8003).

[2] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 12/67 (12494) ve Heysemî, *Mecma* (9/20).

aleyhi vesellem) giysisine yama yapar, ayakkabısını tamir eder ve sizin evlerinizde çalıştığınız gibi o da çalışırdı."[1]

٧٨٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا عَلِيُّ بْنُ سَهْلٍ، نا شَبَابَةُ بْنُ سَوَّارٍ، نا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: يَقُولُونَ لِي ابْنُ التِّيهِ، وَقَدْ رَكِبْتُ الْحِمَارَ، وَلَبِسْتُ الشَّمْلَةَ، وَحَلَبْتُ الشَّاةَ، وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ فَعَلَ هَذَا فَلَيْسَ فِيهِ مِنَ الْكِبْرِ شَيْءٌ "

7846- Nafi b. Cübeyr b. Mut'im, babasının şöyle dediğini bildirir: "Bende büyüklenme olduğunu söylüyorlar. Hâlbuki ben eşeğe bindim, kıldan yapılmış giysiler giydim ve koyundan süt sağdım. Üstelik Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kim bunları yaparsa o kimse de kibirden hiçbir şey yoktur*» buyurdu."[2]

٧٨٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، نا سُفْيَانُ، عَنْ أَيُّوبَ الطَّائِيِّ، عَنْ قَيْسِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ، قَالَ: لَمَّا قَدِمَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ الشَّامَ عَرَضَتْ لَهُ مَخَاضَةٌ فَنَزَلَ عَنْ بَعِيرِهِ، وَنَزَعَ مُوقَيْهِ، فَأَمْسَكَهُمَا بِيَدِهِ فَخَاضَ فِي الْمَاءِ وَمَعَهُ بَعِيرُهُ، فَقَالَ لَهُ أَبُو عُبَيْدَةَ: قَدْ صَنَعْتَ الْيَوْمَ صَنِيعًا عَظِيمًا عِنْدَ أَهْلِ الْأَرْضِ، صَنَعْتَ كَذَا وَكَذَا، قَالَ: فَصَكَّ فِي صَدْرِهِ، وَقَالَ: " أَوَّهْ لَوْ غَيْرُكَ يَقُولُهَا يَا أَبَا عُبَيْدَةَ إِنَّكُمْ كُنْتُمْ أَذَلَّ النَّاسِ، وَأَحْقَرَ النَّاسِ، وَأَقَلَّ النَّاسِ، فَأَعَزَّكُمُ اللهُ بِالْإِسْلَامِ، فَمَهْمَا تَطْلُبُوا الْعِزَّ بِغَيْرِهِ يُذِلَّكُمُ اللهُ "

7847- Tarık b. Şihâb der ki: Ömer b. el-Hattâb, Şam'a geldiği zaman önüne su gelince devesinden indi ve ayakkabılarını çıkararak onları elinde tutup devesiyle birlikte suyu geçti. Ebû Ubeyde ona: "Bugün, bu yöre halkına göre büyük bir şey yaptın. Şöyle şöyle yaptın" deyince, Hz. Ömer onun göğsüne vurup şöyle dedi: "Ey Ebû Ubeyde! Eğer bunu senden

---

[1] İsnâdı sahihtir. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/260 (20492), Ahmed, *Müsned* (6/167, 121, 260, 106), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 8/288 (4876), İbn Sa'd, *Tabakât* (1/366) ve Buhâri, *el-Edebu'l-Müfred* (540)

[2] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/362 (2001).

başkası söyleyecek olsa vay onun haline! Siz insanların en zelili, en hakiri ve en azıyken Allah sizi İslam'la aziz kıldı. Siz izzeti başkasından aradığınız zaman, Allah sizi zelil kılar."[1]

٧٨٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَحْمَدُ بْنُ سَهْلٍ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَعْقِلٍ، أنا حَرْمَلَةُ، أنا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ عَمِّهِ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ " رَأَى عُمَرَ، وَعُثْمَانَ إِذَا قَدِمَا مِنْ مَكَّةَ يَنْزِلَانِ بِالْمُعَرَّسِ، فَإِذَا رَكِبُوا لِيَدْخِلُوا الْمَدِينَةَ لَمْ يَبْقَ مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلَّا أَرْدَفَ وَرَاءَهُ غُلَامًا، فَدَخَلَا الْمَدِينَةَ عَلَى ذَلِكَ "، قَالَ: " وَكَانَ عُمَرُ، وَعُثْمَانُ يُرْدِفَانِ "، فَقُلْتُ لَهُ: أَرَادَ التَّوَاضُعَ؟ قَالَ: نَعَمْ، والْتِمَاسَ حَمْلِ الرَّاجِلِ لِئَلَّا يَكُونَ كَغَيْرِهِمْ مِنَ الْمُلُوكِ، ثُمَّ ذَكَرَ مَا أَحْدَثَ النَّاسُ مِنْ أَنْ يُمْشُوا غِلْمَانَهُمْ خَلْفَهُمْ وَهُمْ رُكْبَانٌ، ويَعِيبُ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ بِهِ

7848- Mâlik, amcası kanalıyla babasından bildiriyor: Mâlik'in babası, Hz. Ömer ile Osmân'ı gördü. Onlar Mekke'den geldikleri zaman Muarres'te konaklarlardı. Medine'ye girmek için bineklerine bindikleri zaman hepsi de mutlaka bineğinin terkisine bir çocuk alırdı ve Medine'ye öyle girerlerdi. Hz. Ömer ve Osmân da bineklerinin terkisine birini bindirirlerdi. Ben: "Bununla mütevazı olmak mı istediler?" diye sorunca: "Evet. Diğer krallar gibi olmamak için arkalarına birini bindirirlerdi." Sonra Mâlik'in babası insanların daha sonra kendileri bineğe binip çocuklarını arkalarından yürütmeye başladıklarını söyleyip bu hareketlerini ayıpladı.[2]

٧٨٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، نا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، نا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: ذَكَرَ سُفْيَانُ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ سَوَّارٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، قَالَ: " دَخَلَ حُذَيْفَةُ الْمَدَائِنَ وَهُوَ عَلَى حِمَارٍ، وَقَدْ سَدَلَ رِجْلَيْهِ مِنْ جَانِبٍ، وَمَعَهُ عِرْقُ لَحْمٍ يَتَعَرَّقُهُ وَهُوَ أَمِيرٌ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (207/584), Hâkim, *Müstedrek* (1/62-63), Ebû Dâvud, *Zühd* (69), Hennâd, *Zühd* (817) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/ 41, 263, 264).

[2] İsnâdı hasendir.

7849- İbn Sîrîn der ki: "Huzeyfe, vali olarak Medâin'e geldiği zaman bir eşeğe binip ayaklarını yanlardan sarkıtmış elinde bir et parçası, onu kemirerek girdi."[1]

٧٨٥٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا تَمْتَامٌ، نا مُسْلِمٌ ضِمْنُ إِبْرَاهِيمُ الْوَرَّاقُ، نا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ، قَالَ: وَزَعَمَ عَبْدُ اللهِ بْنُ حَنْظَلَةَ بْنِ رَاهِبٍ أَنَّهُ رَأَى عَبْدَ اللهِ بْنَ سَلَامٍ فِي السُّوقِ عَلَى رَأْسِهِ حُزْمَةٌ - يَعْنِي مِنْ حَطَبٍ - قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: أَلَيْسَ قَدْ أَوْسَعَ اللهُ عَلَيْكَ؟ قَالَ: بَلَى، وَلَكِنْ أَرَدْتُ أَنْ أَرْفَعَ الْكِبْرَ، وَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ كِبْرٍ "

7850- Muhammed b. el-Kâsım der ki: Abdullah b. Hanzala b. er-Râhib, Abdullah b. Selâm'ı, başının üzerinde bir bağ odunla çarşıda gördüğünü söyledi ve şöyle dedi: Ona: "Allah sana bol rızık vermemiş mi?" diye sorunca, Abdullah b. Selâm şöyle cevap verdi: "Evet, verdi. Ancak kibri ortadan kaldırmak istedim. Çünkü Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kalbinde hardal tanesi kadar kibir olan cennete giremez*» buyurduğunu işittim."[2]

٧٨٥١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو سَهْلٍ الْإِسْفَرَايِينِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْحَذَّاءُ، نا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عُمَرَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ: " لَيُعْجِبُنِي الرَّجُلُ أَنْ يَكُونَ فِي أَهْلِ بَيْتِهِ كَالصَّبِيِّ، فَإِذَا ابْتُغِيَ مِنْهُ وُجِدَ رَجُلًا "

7851- Hz. Ömer der ki: "Evinde çocuk gibi olup, istendiği zaman büyük adam gibi olan kişiyi beğenirim."[3]

٧٨٥٢ - قَالَ: وَنا عَلِيٌّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ خَازِمٍ، نا الْأَعْمَشُ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ عُبَيْدٍ، قَالَ: " كَانَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ مِنْ أَفْكَهِ النَّاسِ فِي أَهْلِهِ، وَأَزْمَتِهِ عِنْدَ الْقَوْمِ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hennâd, *Zühd* (809), Ebû Nuaym, *Hilye* (1/277), İbnu'l-Cevzî, *Sıfatu's-Safve* (1/613) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (12/545).

[2] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (3/416) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (5/124).

[3] İsnâdında kopukluk vardır.

7852- Sâbit b. Ubeyd der ki: "Zeyd b. Sâbit, ailesi içinde insanların en şakacısıydı. Toplum içinde ise en ciddisiydi."[1]

٧٨٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، نا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، نا بَقِيَّةُ، عَنْ عُمَرَ بْنِ مُوسَى، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ حَمَلَ بِضَاعَتَهُ فَقَدْ بَرِئَ مِنَ الْكِبْرِ " فِي إِسْنَادِهِ ضَعْفٌ

7853- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Eşyasını kendi taşıyan, kibirden kurtulmuş olur"* buyurdu.[2]

İsnâdında zayıflık vardır.

٧٨٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نا أَبُو بَكْرٍ الْحُمَيْدِيُّ، نا سُفْيَانُ، قَالَ: كَانَ أَبُو سِنَانٍ يَشْتَرِي الشَّيْءَ مِنَ السُّوقِ فَيَحْمِلُهُ، فَيَأْتِيهِ الرَّجُلُ، فَيَقُولُ لَهُ: يَا أَبَا سِنَانٍ، أَنَا أَحْمِلُهُ لَكَ، فَيَأْبَى، وَيَقُولُ: " إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ "

7854- Süfyân der ki: Ebû Sinân çarşıdan bir şey satın alınca onu kendisi taşırdı. Yanına bir adam gelip: "Ey Ebû Sinân! Onu ben taşıyayım" deyince, Ebû Sinân kabul etmez ve: "Allah kibirlileri sevmez" karşılığını verirdi.[3]

٧٨٥٥ - قَالَ سُفْيَانُ: وَكَانَ شَيْخًا مِنَ الْعَرَبِ لَهُ نَاحِيَةٌ حَسَنَةٌ، قَالَ سُفْيَانُ: وَسَمِعْتُ أَبَا سِنَانٍ، يَقُولُ: " حَلَبْتُ الشَّاةَ مُنْذُ الْيَوْمِ، واسْتَقَيْتُ لِأَهْلِي رَاوِيَةً مِنْ مَاءٍ، وَكَانَ يُقَالُ: خَيْرُكُمْ أَنْفَعُكُمْ لِأَهْلِهِ "

7855- Süfyân der ki: Ebû Sinân'ın şöyle dediğini işittim: "Bu gün koyunu sağıp aileme su taşıdım. Şöyle denirdi: Sizin en hayırlınız ailesine en faydalı olanmızdır."[4]

---

[1] İsnâdındaki Beyhaki'nin hocasını tanımıyorum. Diğer ravileri güvenilirdir.

[2] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1670).

[3] İsnâdı ceyyiddir. Fesevî, *el-Ma'rife ve't-Târih* (2/710) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (5/92).

[4] İsnâdı ceyyiddir. Fesevî, *el-Ma'rife ve't-Târih* (2/710) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (5/91-92).

٧٨٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يَعْقُوبُ، نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، أنا الْأَعْمَشُ، عَنْ مُنْذِرٍ، قَالَ: كَانَ الرَّبِيعُ بْنُ خُثَيْمٍ يَكْنِسُ حُشَّهُ، فَقِيلَ لَهُ، فَقَالَ: " إِنِّي لَأُحِبُّ أَنْ آخُذَ مِنْهُ نَصِيبًا "

7856- Münzir der ki: Rabî b. Huseym bahçesini süpürürken neden böyle yaptığı soruldu. O: "Bundan nasibimi almak istiyorum" cevabını verdi.

٧٨٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَحْمَدُ بْنُ سَهْلٍ الْبُخَارِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَعْقِلٍ، نا حَرْمَلَةُ، نا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ رُومَانَ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ: " أَنَّهُ كَانَ يَخْرُجُ إِلَى السُّوقِ فِي حَوَائِجِ نَفْسِهِ "

قَالَ: وَاشْتَرَى سَالِمٌ شَمْلَةً، فَأَتَى بِهَا الْمَسْجِدَ، فَرَمَى بِهَا إِلَى عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، فَحَبَسَهَا عِنْدَهُ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَ: أَلَا نَبْعَثُ مَنْ يَحْمِلُهَا لَكَ؟ فَقَالَ سَالِمٌ: " أَنَا أَحْمِلُهَا "

7857- Yezîd b. Rûmân'ın bildirdiğine göre Sâlim b. Abdillah ihtiyaçlarını almak için çarşıya çıkardı. Sâlim bir kumaş alıp Mescid'e geldi ve onu Abdulmelik b. Ömer b. Abdilazîz'in önüne attı. Abdulmelik kumaşı yanında bir müddet tuttuktan sonra: "Bunu senin için taşıyacak birini gönderelim mi?" diye sorunca, Sâlim: "Ben taşırım" cevabını verdi.[1]

٧٨٥٨ - قَالَ: وَحَدَّثَنِي مَالِكٌ، قَالَ: كَانَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ يَخْرُجُ إِلَى السُّوقِ فَيَشْتَرِي، وَكَانَ سَالِمٌ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دَهْرَهُ يَشْتَرِي فِي الْأَسْوَاقِ، وَكَانَ مِنْ أَفْضَلِ أَهْلِ زَمَانِهِ، فَقِيلَ لِمَالِكٍ: أَتَكْرَهُ الرَّجُلَ الْفَاضِلَ أَنْ يَخْرُجَ إِلَى السُّوقِ، فَيَشْتَرِي حَوَائِجَهُ فَيُحَابَى بِفَضْلِهِ؟ فَقَالَ: لَا، وَمَا بَأْسٌ بِذَلِكَ؟ قَدْ كَانَ سَالِمٌ يَفْعَلُ ذَلِكَ، وَقَرَأَ مَالِكٌ: يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ، فَلِأَيِّ شَيْءٍ يَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ؟ وَذَكَرَ مَالِكٌ " أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ "

7858- Mâlik anlatıyor: Abdullah b. Ömer çarşıya gidip alışveriş yapardı. Onun zamanında yaşayan (oğlu) Sâlim de çarşıdan alışveriş yapardı. Sâlim zamanının en faziletli kişisiydi. Mâlik'e: "Faziletli birinin çarşıya çıkmasını

---

[1] İsnâdı hasendir.

ve ihtiyaçlarını almasını kötü mü görüyorsun?" diye sorulunca: "Hayır. Bunda sakınca yoktur. Sâlim böyle yapardı" dedi ve: *"...yemek yiyor ve çarşılarda dolaşıyor"*[1] âyetini okuyup: "Çarşılarda neden yürüdüğü önemlidir" dedi.[2]

Mâlik, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) de çarşılarda yürüdüğünü söylemiştir.

Beyhakî der ki: Hâkimin, halkla laubali olmaması, hüküm verirken kendisine yardım eden birine meyletmemesi için böyle yapması hoş karşılanmamıştır.

٧٨٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، نا يَحْيَى بْنُ الرَّبِيعِ الْمَكِّيُّ، بِمَكَّةَ، نا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ الْمُرْتَفِعِ، عَنِ ابْنِ الزُّبَيْرِ: ﴿وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ [الذاريات: ٢١]، قَالَ: " سَبِيلُ الْغَائِطِ وَالْبَوْلِ "

7859- İbnu'z-Zübeyr: *"Nefislerinizde de, hâlâ görmeyecek misiniz"*[3] âyetinden kastedilenin, büyük ve küçük abdest bozmak olduğunu söylemiştir.[4]

٧٨٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَا: نا الْأَصَمُّ، نا الْخَضِرُ بْنُ أَبَانَ، نا سَيَّارٌ، نا جَعْفَرٌ، ثنا ثَابِتٌ، قَالَ: بَلَغَنَا أَنَّهُ قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا أَعْظَمَ تَجَبُّرَ فُلَانٍ؟ قَالَ: فَقَالَ: " أَلَيْسَ بَعْدَهُ الْمَوْتُ؟ "

7860- Sâbit der ki: Öğrendiğimize göre Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Falanın zalimliği ne kadar büyük?" denilince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ondan sonra ölüm yok mu?"* karşılığını verdi.[5]

---

[1] Furkan Sur. 7

[2] İsnâdı hasendir. Zehebî, *Siyer* (4/461).

[3] Zâriyât Sur. 21

[4] İsnâdı sahihtir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Tevâzu* (212).

[5] Hadisin isnâdı zayıf mürseldir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Tevâzu* (205) Bak: Gazzâlî, *İhyâ* (6/328).

٧٨٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا مُحَمَّدِ بْنَ مَنْصُورٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ الْوَهَّابِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ عَثَّامٍ، يَقُولُ: قَالَ الْأَحْنَفُ بْنُ قَيْسٍ وَجَفَاهُ ابْنُ الزُّبَيْرِ: " مَا يَنْبَغِي لِمَنْ خَرَجَ مِنْ مَخْرَجِ الْبَوْلِ مَرَّتَيْنِ أَنْ يَفْخَرَ " قَالَ عَلِيٌّ: وَقَالَ بَعْضُهُمْ: " مَا بَالُ مَنْ أَوَّلُهُ نُطْفَةٌ مَذِرَةٌ، وَآخِرُهُ جِيفَةٌ قَذِرَةٌ، وَهُوَ بَيْنَ ذَلِكَ وِعَاءٌ لِقَذَرِهِ أَنْ يَفْخَرَ "

7861- Ali b. Assâm der ki: Ahnef b. Kays, İbnu'z-Zübeyr kendisine katı davranınca: "İdrarın çıktığı yerden iki defa çıkanın gururlanmaması gerekir" dedi. Ali der ki: Birisi: "İlki mide bulandıran bir nutfe, sonu pis bir leş, bu ikisi arasındaki geçen zamanda leşinin kabı olana ne oluyor da gururlanıyor" demiştir.[1]

٧٨٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ الزُّبَيْرُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ بُكَيْرٍ، نا الرَّبِيعُ، قَالَ: سَمِعْتُ الشَّافِعِيَّ رَحِمَهُ اللهُ، يَقُولُ: " الْكِبْرُ فِيهِ كُلُّ عَيْبٍ "

7862- (İmam) Şafiî: "Kibirde her türlü ayıp (kusur) mevcuttur" demiştir.[2]

٧٨٦٣ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الضَّبِّيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ، نا الْحُسَيْنُ بْنُ إِدْرِيسَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، نا هَبَّانَ، قَالَ: قَالَ ابْنُ الْمُبَارَكِ فِي كَلَامِ الْفُرْسِ: مَا الَّذِي لَا يَرْضَاهُ أَحَدٌ؟ قَالَ: " الْكِبْرُ "، قِيلَ: فَمَا الَّذِي لَا يَكْرَهُهُ أَحَدٌ؟ قَالَ: " التَّوَاضُعُ "

7863- İbnu'l-Mübârek, Farsça olarak şöyle dedi: "Kimsenin razı olmayacağı şey nedir? Kibirdir. Kimsenin kerih görmeyeceği şey nedir denirse, o da tevazudur, denir"[3]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebi'd-Dünyâ, *Tevâzu* (201) Bak: Gazzâlî, *İhyâ* (6/329).

[2] İsnâdında tanımadığım biri vardır.

[3] İsnâdında tanımadığım biri vardır.

٧٨٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَامِدٍ الْعَطَّارُ، نا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، نا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، نا الْمُبَارَكُ بْنُ سُوَيْدٍ، حَدَّثَنِي زَيْدٌ الْكُوفِيُّ، عَنْ رَجُلٍ، مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ: " خَمْسُ خِصَالٍ هُنَّ أَقْبَحُ شَيْءٍ فِيمَنْ هُنَّ فِيهِ: الْحِدَّةُ فِي السُّلْطَانِ، وَالْكِبْرُ فِي ذِي الْحَسَبِ، وَالْبُخْلُ فِي الْغِنَى، وَالْحِرْصُ مِنَ الْعَالِمِ، وَالْفِسْقُ فِي الشَّيْخِ، وَثَلَاثٌ هُنَّ أَحْسَنُ شَيْءٍ فِيمَنْ كُنَّ فِيهِ: تُؤَدَةٌ فِي غَيْرِ ذُلٍّ، وَجُودٌ لِغَيْرِ ثَوَابٍ، وَنَصَبٌ لِغَيْرِ الدُّنْيَا "

7864- Zeyd el-Kûfî, ilim ehlinden bir adamın şu sözünü bildiriyor: Şöyle denirdi: "Şu beş şey, bulundukları şeyde en kötü şeylerdir: Sultanda kızgınlık, yüksek bir soydan olan kişideki kibir, zenginlikte cimrilik, âlimde hırs ve ihtiyarda fasıklık. Üç şey de bulundukları yerde en güzel şeylerdir: Zillete düşmeden vakar, karşılık beklemeden cömertlik ve dünyadan başkası için çalışmak."[1]

٧٨٦٥ - أَخْبَرَنَا الْإِمَامُ أَبُو الْفَتْحِ الْعُمَرِيُّ، نا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَهْضَمٍ بِمَكَّةَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، نا يُوسُفُ بْنُ الْحُسَيْنِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ، يَقُولُ: " أَرْبَعُ خِلَالٍ لَهَا ثَمَرَةٌ: الْعَجَلَةُ، وَالْعُجْبُ، وَاللَّجَاجَةُ، وَالشَّرَهُ، فَثَمَرَةُ الْعَجَلَةِ النَّدَامَةُ، وَثَمَرَةُ الْعُجْبِ الْبُغْضُ، وَثَمَرَةُ اللَّجَاجَةِ الْحَيْرَةُ، وَثَمَرَةُ الشَّرَهِ الْفَاقَةُ "

7865- Zünnûn der ki: "Dört şeyin meyvesi vardır: Acele, kendini beğenme, inat ve hiddet. Acelenin meyvesi pişmanlık, kendini beğenmenin meyvesi nefret, inadın meyvesi şaşkınlık ve hiddetin meyvesi ise yokluktur."[2]

٧٨٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أنا مَنْصُورُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، أنا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نَصْرَوَيْهِ، قَالَ: سَمِعْتُ يُوسُفَ بْنَ الْحُسَيْنِ، يَقُولُ: " مَا صَحِبَنِي مُتَكَبِّرٌ قَطُّ إِلَّا اعْتَرَانِي دَاؤُهُ، لِأَنَّهُ يَتَكَبَّرُ، فَإِذَا تَكَبَّرَ غَضِبْتُ، فَإِذَا غَضِبْتُ أَدَّانِي الْغَضَبُ إِلَى الْكِبْرِ، فَإِذَا دَاؤُهُ قَدِ اعْتَرَانِي "

---

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır.

[2] İsnâdı çok zayıftır.

7866- Yûsuf b. el-Hüseyin der ki: "Hangi kibirli benimle olduysa hastalığı bana bulaştı. Çünkü o, hep kibirlenir. O kibirlenince de kızarım. Kızınca da bu kızgınlık beni kibre sürükler. O zaman da hastalığı bana bulaşmış olur."[1]

٧٨٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الشُّعَيْثِيُّ، نا أَبُو أَحْمَدَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ دَلِّهِ بَحْرَ فَارِسَ نا أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ زَبْرِكَ، نا سُنَيْدُ بْنُ دَاوُدَ، عَنِ ابْنِ عُيَيْنَةَ، قَالَ: " مَنْ كَانَتْ مَعْصِيَتُهُ فِي شَهْوَةٍ، فَأَرْجُو لَهُ التَّوْبَةَ، فَإِنَّ آدَمَ عَصَى مُشْتَهِيًا فَغُفِرَ لَهُ، وَإِذَا كَانَتْ مَعْصِيَتُهُ فِي كِبْرٍ، فَأَخْشَى عَلَى صَاحِبِهِ اللَّعْنَ، فَإِنَّ إِبْلِيسَ أَبَى مُسْتَكْبِرًا فَلُعِنَ "

7867- İbn Uyeyne der ki: "Şehveti yüzünden günah işleyenin tövbesinin kabul edilmesini ümit ederim. Çünkü Hz. Âdem şehveti sebebiyle günah işleyince bağışlandı. Ancak günahı kibri sebebiyle olursa bu kişinin lanetlenmesinden korkarım. Çünkü İblis kibre kapılıp secde etmeyi kabul etmeyince lanetlendi."[2]

٧٨٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ أَبِي الْوَرْدِ، يَقُولُ: " دُونَ الْفَهْمِ أَغْطِيَةٌ عَلَى الْقُلُوبِ قَدْ حَجَبَتِ الْفَهْمَ: الذُّنُوبُ وَالتَّكَبُّرُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ، قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ [الأعراف: ١٤٦] "

7868- Muhammed b. Ebi'l-Verd der ki: "Kalplerde anlamayı engelleyen örtüler vardır. Bunlar, günahlar ve Müslümanlara karşı kibirli olmaktır. Yüce Allah bu konuda: *«Yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanları âyetlerimden uzaklaştıracağım»*[3] buyurmuştur."[4]

---

[1] İsnâdında durumu mechûller vardır.

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (7/272) Bak: İbnu'l-Cevzî, *Sıfatu's-Safve* (2/232-233).

[3] A'râf Sur. 147

[4] İsnâdında biyografisini bulamadığım biri vardır.

٧٨٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، أنا أَبُو عُثْمَانَ الْخَيَّاطُ، نا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْحَوَارِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سُلَيْمَانَ، يَقُولُ: " إِنَّ اللهَ تَعَالَى اطَّلَعَ عَلَى قُلُوبِ الْآدَمِيِّينَ، فَلَمْ يَجِدْ قَلْبًا أَشَدَّ تَوَاضُعًا مِنْ قَلْبِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَخَصَّهُ بِالْكَلَامِ لِتَوَاضُعِهِ " قَالَ: وَقَالَ غَيْرُ أَبِي سُلَيْمَانَ: " أَوْحَى اللهُ إِلَى الْجِبَالِ أَنِّي مُكَلِّمٌ عَلَيْكِ عَبْدًا مِنْ عَبِيدِي، فَتَطَاوَلَتِ الْجِبَالُ لِيُكَلِّمَهُ عَلَيْهَا. وَتَوَاضَعَ الطُّورُ، قَالَ: إِنْ قُدِّرَ شَيْءٌ كَانَ، قَالَ: وَكَلَّمَهُ عَلَيْهِ لِتَوَاضُعِهِ "

7869- Ebû Süleymân (ed-Dârânî) der ki: "Allah insanların kalbine baktı ve Hz. Musa'nın kalbinden daha mütevazı bir kalp göremedi. Onun tevazusu sebebiyle kendisiyle konuştu."

Ebû Süleymân'dan başkası dedi ki: "Allah dağlara: «Üzerinde kullarımdan biriyle konuşacağım» diye vahyedince, dağların hepsi kendi üzerlerinde konuşması için ileriye atıldılar. Tur dağı ise: «Bir şey takdir edilmişse olur» deyip mütevazı davranınca Allah, Tur dağının tevazu göstermesi sebebiyle Hz. Musa'yla onun üzerinde konuştu."[1]

٧٨٧٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّيْنَوَرِيُّ، أنا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّقَّاقُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، نا أَبُو يُوسُفَ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الصَّيْدَلَانِيُّ الرَّقِّيُّ، نا الْوَلِيدُ بْنُ سَلَمَةَ الْأَزْدِيُّ، حَدَّثَنِي النَّصْرُ بْنُ مُحْرِزٍ، وَالْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِيَّاكُمْ وَمُشَارَّةُ النَّاسِ، فَإِنَّهَا تَدْفِنُ الْغُرَّةَ، وَتُظْهِرُ الْعِرَّةَ " قَالَ الْوَلِيدُ: " يَعْنِي بِالْغُرَّةِ حُسْنَ الرَّجُلِ " " تَفَرَّدَ بِهِ الْوَلِيدُ بْنُ سَلَمَةَ الْأُرْدُنِيُّ، وَلَهُ مِنْ أَمْثَالِ هَذَا أَفْرَادٌ لَمْ يُتَابَعْ عَلَيْهَا، وَاللهُ أَعْلَمُ "

7870- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"İnsanlara kötü davranmaktan sakının. Zira insanlara kötü muamele, kişinin saygınlığını öldürüp değersiz biri kılar."*[2]

Velîd der ki: "*Gurre*, kişinin güzelliği demektir."

---

[1] İsnâdında sakınca yoktur.

[2] İsnâdı çok zayıftır. Taberânî, *M. es-Sağîr* (2/103). Bak: Zemahşerî, *el-Fâik* (3/62) ve İbnu'l-Esîr, *en-Nihâye* (3/205, 355)

Velîd b. Seleme el-Ürdünî bu hadisi rivayette tek kalmıştır ve buna benzer tek kaldığı başka rivayetler de vardır. Allah en doğrusunu bilir.

٧٨٧١ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَلِيٍّ سَعِيدَ بْنَ أَحْمَدَ الْبَلْخِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عُبَيْدٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ خَالِي مُحَمَّدَ بْنَ اللَّيْثِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ حَامِدًا اللَّفَّافَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ حَاتِمًا الْأَصَمَّ، يَقُولُ: " أَصْلُ الطَّاعَةِ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ: الْحُزْنُ، وَالرِّضَا، وَالْحُبُّ، وَأَصْلُ الْمَعْصِيَةِ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ: الْكِبْرُ، وَالْحِرْصُ، وَالْحَسَدُ "

7871- Hâtim el-Esam der ki: "İtaatın aslı üç şeydir: Hüzün, rıza ve sevgi. Masiyetin (Allah'a karşı isyanın) aslı da üç şeydir: Kibir, hırs ve hased."[1]

٧٨٧٢ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَمْرِو بْنَ حَمْدَانَ، يَقُولُ: وَجَدْتُ فِي كِتَابِ أَبِي: سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ، يَقُولُ: " الْخَوْفُ مِنَ اللهِ يُوصِلُكَ إِلَى اللهِ، وَالْكِبْرُ، وَالْعُجْبُ فِي نَفْسِكَ يَقْطَعُكَ عَنِ اللهِ، وَاحْتِقَارُ النَّاسِ فِي نَفْسِكَ مَرَضٌ عَظِيمٌ لَا يُدَاوَى "

7872- Ebû Osmân der ki: "Allah'tan korkmak seni Allah'a ulaştırır. Kendini beğenmen de Allah ile arandaki bağı koparır. İnsanları küçük görmen ise büyük ve tedavisi olmayan bir hastalıktır."[2]

٧٨٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَلِيٍّ الثَّقَفِيَّ، يَقُولُ: " عُنْوَانُ دِيوَانِ الْقُرَّاءِ تَعْظِيمُ أَنْفُسِهِمْ، وَعُنْوَانُ دِيوَانِ الْفِتْيَانِ احْتِقَارُ أَنْفُسِهِمْ"

7873- Ebû Ali es-Sekafî der ki: "Kurrâların (Kur'ân hafızlarının) amel defterinin başlığı kendilerini büyük görmek, çocukların amel defterinin başlığı ise kendilerini küçük görmeleridir."[3]

---

[1] İsnâdında sakınca yoktur.

[2] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (10/261) ve Şa'rânî, *Tabakâtu'l-Kübrâ* (1/74).

[3] İsnâdı ceyyiddir.

٧٨٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا يُوسُفُ بْنُ مُوسَى الْمَرْوَرُّوذِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ هَارُونَ بْنِ آدَمَ، نا خَلَفُ بْنُ تَمِيمٍ، سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ أَدْهَمَ، يَقُولُ: " لَا يَنْبَغِي لِلرَّجُلِ أَنْ يَضَعَ نَفْسَهُ دُونَ قَدْرِهِ، وَلَا يَرْفَعَ نَفْسَهُ فَوْقَ قَدْرِهِ "

7874- İbrâhîm b. Edhem der ki: "Kişinin kendini ne değerinden aşağıda, ne de yukarıda görmesi doğru değildir."[1]

٧٨٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ شَاذَانَ، أنا عُثْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ السَّمَّاكِ، نا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُعَاوِيَةَ، نا بِشْرُ بْنُ الْوَضَّاحِ، نا خُوَيْلٌ أَبُو عَبْدِ اللهِ، قَالَ: " لَمَّا مَاتَ أَبُو عَبْدِ اللهِ السَّرْخَسِيُّ رَأَيْتُهُ فِي الْمَنَامِ، فَقَالَ: مَا مَنَعَكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ، فَاعْتَذَرْتُ بِبَعْضِ مَا يَعْتَذِرُ بِهِ النَّاسُ مِنَ الشُّغْلِ، فَقَالَ: أَمَا إِنَّكَ لَوْ صَلَّيْتَ عَلَيَّ لَرَبِحْتَ رَأْسَكَ، قَالَ: قُلْتُ: فَأَيُّ شَيْءٍ وَجَدْتُمْ أَفْضَلَ؟ قَالَ: فَأَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى الْأَرْضِ، وَقَالَ: التَّوَاضُعُ التَّوَاضُعُ "

7875- Huveyl Ebû Abdillah der ki: Ebû Abdillah es-Serahsî vefat edince onu rüyamda gördüm; bana: "Neden benim için dua etmiyorsun?" diye sordu. Ben de insanların ileri sürerek gösterdikleri mazeret beyan ettiğimde: "Ancak benim için dua etseydin, başını kazanırdın" dedi. Ben: "Hangi şeyi daha üstün gördünüz?" diye sorunca da, eliyle yeri işaret ederek: "Tevazu, tevazu" dedi.[2]

٧٨٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْمَكَارِمِ نَاصِرَ بْنَ مُحَمَّدٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ الشِّبْلِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْجُنَيْدَ بْنَ مُحَمَّدٍ الْبَغْدَادِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ الْمِصْرِيَّ، يَقُولُ: " مِنْ كَمَالِ سَعَادَةِ الْمَرْءِ سَبْعُ خِصَالٍ: صَفَاءُ التَّوْحِيدِ، وَغَرِيزَةُ الْعَقْلِ، وَكَمَالُ الْخَلْقِ، وَحُسْنُ الْخُلُقِ، وَخِفَّةُ الرُّوحِ، وَطِيبُ الْمَوْلِدِ، وَتَحْقِيقُ التَّوَاضُعِ "

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdında durumu bilinmeyenler vardır.

7876- Zünnûn el-Mısrî der ki: "Kişinin bahtiyarlığının göstergesi, yedi özelliktir: Halis tevhid, sağlam akıl, kâmil suret, güzel ahlâk, tez canlı olmak, güzel doğum ve mütevazı olabilmek."[1]

٧٨٧٧ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَمْرٍو، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ السِّجْزِيَّ، يَقُولُ: " عَلَامَةُ الْأَوْلِيَاءِ ثَلَاثٌ: تَوَاضُعٌ عَنْ رِفْعَةٍ، وَزُهْدٌ عَنْ قُدْرَةٍ، وَإِنْصَافٌ عَنْ قُوَّةٍ " وَهَذَا الْكَلَامُ قَدْ رُوِّينَاهُ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ أَنَّهُ قِيلَ لَهُ: مَنْ أَفْضَلُ النَّاسِ؟ قَالَ: " مَنْ تَوَاضَعَ عَنْ رِفْعَةٍ، وَزَهِدَ عَنْ قُدْرَةٍ، وَأَنْصَفَ عَنْ قُوَّةٍ

7877- Ebû Abdillah es-Siczî der ki: Evliyanın alâmeti üçtür: Yüksek mevkide olmasına rağmen mütevazı olmak, imkanı olmasına rağmen dünyaya karşı zahid olmak ve gücü olmasına rağmen insaflı olmak."[2]

Aynı zamanda bu söz bize Abdulmelik b. Mervân'dan da nakledilmiştir. Ona: "İnsanların en üstünü kimdir?" diye sorulunca: "Yüksek mevkide olduğu halde mütevazı olan, imkanı olmasına rağmen dünyaya karşı zahid olan ve gücü olmasına rağmen insaflı olan" cevabını verdi.

٧٨٧٨ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْكَاتِبُ بِبَغْدَادَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ عُبَيْدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ بْنِ خَلَّادٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قِيلَ لِعَبْدِ الْمَلِكِ فَذَكَرَهُ

7878- Bu hadis başka bir kanalla: "Abdulmelik'e sorulunca..." şeklinde başlayarak nakledilmiştir.[3]

٧٨٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا أَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ بْنَ إِبْرَاهِيمَ، وَسَأَلَهُ رَجُلٌ: مَنْ أَرَادَ التَّوَاضُعَ كَيْفَ السَّبِيلُ إِلَيْهِ؟ فَقَالَ لَهُ: افْهَمْ مَا أُلْقِي إِلَيْكَ رَحِمَكَ اللهُ، مَنْ أَرَادَ التَّوَاضُعَ فَلْيُوَجِّهْ نَفْسَهُ إِلَى عَظَمَةِ اللهِ، فَإِنَّهَا تَذُوبُ وَتَصْغُرُ، وَمَنْ نَظَرَ إِلَى سُلْطَانِ اللهِ ذَهَبَ سُلْطَانُ نَفْسِهِ؛ لِأَنَّ النُّفُوسَ كُلَّهَا حَقِيرَةٌ عِنْدَ هَيْبَتِهِ، وَمِنْ أَشْرَفِ التَّوَاضُعِ أَنْ لَا يَنْظُرَ الْعَبْدُ إِلَى

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Hatîb, *Târih* (13/438).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (10/350).

[3] İsnâdı zayıftır. Mizzî, *Tezhîbu'l-Kemâl* (862).

نَفْسِهِ دُونَ اللهِ، وَمَعْنَى قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ: " مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللهُ "، يَقُولُ: مَنْ تَذَلَّلَ بِالْمَسْكَنَةِ وَالْفَقْرِ إِلَى اللهِ رَفَعَهُ اللهُ، يَعْنِي بِالِانْقِطَاعِ إِلَيْهِ

7879- Ebû Osmân Saîd b. Osmân der ki: Adamın birinin Zünnûn b. İbrâhim'e: "Tevazu sahibi olmak isteyen kişi ne yapmalıdır?" diye sorduğunu işittim. Zünnûn adama şöyle dedi: "Allah merhametini senden esirgemesin! Sana söyleyeceklerimi iyice dinle! Mütevazı olmak isteyen, nefsini Allah'ın azametine yöneltsin. O zaman nefsi eriyip küçülür. Zira tüm nefisler, Yüce Allah'ın heybeti karşısında değersizleşir. En üstün tevazu, Yüce Allah dururken kişinin kendi nefsine bakmamasıdır. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Yüce Allah, kendisine karşı tevazu gösteren kişiyi yüceltir»* buyruğunun anlamı da şudur: "Her kim, kendini değersiz görerek Yüce Allah'a muhtaç olduğunu ifade ederse, Allah onu, kendisine yönelmesinin hatırına yüceltir."[1]

٧٨٨٠ - وبِهَذَا الْإِسْنَادِ، قَالَ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ، يَقُولُ: " ثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ التَّوَاضُعِ: تَصْغِيرُ النَّفْسِ مَعْرِفَةً بِالْعَيْبِ، وَتَعْظِيمُ النَّاسِ حُرْمَةً لِلتَّوْحِيدِ، وَقَبُولُ الْحَقِّ وَالنَّصِيحَةِ مِنْ كُلِّ أَحَدٍ "

7880- Zünnûn der ki: "Üç şey tevazunun göstergelerindendir: Kusurlarını bilerek nefsini küçük görmek, tevhide hürmeten insanlara saygılı olmak, hakkı ve nasihati herkesten kabul etmek."[2]

٧٨٨١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الشَّعْيِتِيُّ، أنا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ ... نا أَبُو أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، نا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ هَارُونَ، نا أَبُو ... سَمِعْتُ ابْنَ الْمُبَارَكِ، يَقُولُ: " مِنَ التَّوَاضُعِ أَنْ تَقْمَعَ نَفْسَكَ عِنْدَ مَنْ ... حَتَّى تُعْلِمَهُ أَنَّهُ لَيْسَ لَكَ فَضْلٌ عَلَيْهِ لِدُنْيَاكَ، وَأَنْ تَرْفَعَ نَفْسَكَ ... حَتَّى تُعْلِمَهُ أَنَّهُ لَيْسَ لِدُنْيَاهُ فَضْلٌ عَلَيْكَ " لَفْظُ حَدِيثِ أَبِي

[1] Senedi ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (9/368-36

[2] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (9/362)

Dhmns Isnâdları

7881- İbnu'l-Mübârek der ki: "Dünyalık olarak senden daha aşağıda olan kişinin karşısında, ondan daha üstün olmadığını göstermek için alçak gönüllü olmak tevâzudan sayılır. Senden daha üstün birinin karşısında da dünyalığının onu senden daha üstün kılmadığını göstermek için kendini izzetli kılman yine tevâzudan sayılır."[1]

٧٨٨٢ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا عَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ اللهِ التَّرْقُفِيُّ، نا الْحَسَنُ بْنُ بِشْرٍ، قَالَ: حُدِّثْتُ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: " وَمَنْ خَضَعَ لِغَنِيٍّ وَوَضَعَ لَهُ نَفْسَهُ إِعْظَامًا لَهُ، وَطَمَعًا فِيمَا قِبَلَهُ ذَهَبَ ثُلُثَا مُرُوءَتِهِ، وَشَطْرُ دِينِهِ "

7882- İbrâhîm b. Abdillah b. Mes'ûd der ki: "Kim bir zengine tamahkârlıkla boyun eğer ve onu yücelterek kendini zelil kılarsa şahsiyetinin üçte ikisi ve dininin yarısı gider."[2]

٧٨٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ يَزْدَادَ الرَّازِيُّ، بِبُخَارَا، أنا الْحَسَنُ بْنُ حَبِيبٍ الدِّمَشْقِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، قَالَ: قَالَ بِشْرُ بْنُ الْحَارِثِ: " مَا رَأَيْتُ أَسْمَجَ مِنْ فَقِيرٍ جَالِسٍ بَيْنَ يَدَيْ غَنِيٍّ، وَلَا رَأَيْتُ أَحْسَنَ مِنْ غَنِيٍّ جَالِسٍ بَيْنَ يَدَيْ فَقِيرٍ "

7883- Bişr b. el-Hâris der ki: "Zenginin önünde oturan fakirden daha çirkin olanı görmedim. Fakirin önünde oturan zenginden daha güzelini de görmedim."[3]

٧٨٨٤ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْآجُرِّيُّ بِمَكَّةَ، نا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ يُوسُفَ الشِّكْلِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ الْفَتْحَ بْنَ سُخْرُفٍ، يَقُولُ: " رَأَيْتُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي النَّوْمِ فَسَمِعْتُهُ، يَقُولُ: التَّوَاضُعُ يَرْفَعُ الْفَقِيرَ عَلَى الْغَنِيِّ، وَأَحْسَنُ مِنْ ذَلِكَ تَوَاضُعُ الْغَنِيِّ لِلْفَقِيرِ "

---

[1] İsnâdında sakınca yoktur. İbn Ebi'd-Dünya, *Tevâzu* (89).

[2] İsnâdında kopukluk vardır.

[3] İsnâdında tanımadığım biri vardır.

7884- Feth b. Suhruf der ki: Ali b. Ebî Tâlib'i rüyamda gördüm, şöyle dediğini işittim: "Tevazu, fakiri zenginden üstün yapar. Bundan daha güzeli de zenginin fakire karşı mütevazı olmasıdır."[1]

٧٨٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّوْرَقِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْعَبَّاسِ الثَّقَفِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْفَتْحَ بْنَ سُخْرُفٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ إِسْحَاقَ بْنَ الْجَرَّاحِ، يَقُولُ: سُئِلَ ابْنُ الْمُبَارَكِ عَنِ التَّوَاضُعِ، فَقَالَ: " التَّكَبُّرُ عَلَى الْأَغْنِيَاءِ "

7885- İshâk b. el-Cerrâh der ki: İbnu'l-Mübârek'e tevazu sorulunca: "Zenginlere karşı büyüklenmektir" cevabını verdi.[2]

٧٨٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو بَكْرٍ الْآجُرِّيُّ بِمَكَّةَ، أنا الْعَبَّاسُ بْنُ يُوسُفَ الشِّكْلِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْبَلْخِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ مُعَاذٍ الرَّازِيَّ يَقُولُ: " التَّوَاضُعُ حَسَنٌ لِجَمِيعِ الْخَلْقِ، وَهُوَ بِالْأَغْنِيَاءِ أَحْسَنُ، وَالْكِبْرُ سَمِجٌ لِجَمِيعِ الْخَلْقِ، وَهُوَ بِالْفَقِيرِ أَسْمَجُ "

7886- Yahya b. Muâz er-Râzî der ki: "Tevazu bütün mahlukat için güzeldir. Ancak zenginin tevazusu daha güzeldir. Kibir ise bütün mahlukat için çirkindir. Fakirlerin kibirli olması ise daha kötüdür."[3]

Beyhakî der ki: "Burada kastedilen, kişinin kendini beğenerek kibirlenmesidir. Zengine, tamahkârlıkla boyun eğmeyi bırakıp onurlu durmak konusunu ise daha önce zikretmiştik.

٧٨٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، نا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: " ثَلَاثَةٌ لَا يَنْظُرُ اللهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: الْإِمَامُ الْكَذَّابُ، وَالْعَائِلُ الْمَزْهُوُّ، وَالشَّيْخُ الزَّانِي "

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Hatîb, *Târih* (12/386).

[2] İsnâdı hasendir. Kuşeyrî, *er-Risâle* (1/386).

[3] İsnâdında sakınca yoktur.

Dinin İslamdır

7887- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kıyamet günü Allah şu üç kişiye bakmaz: Yalancı idareci, kendini beğenen muhtaç ve zinakâr ihtiyar."*[1]

Burada kastedilen, kendini beğenerek kibirlenen fakirdir. Allah en doğrusunu bilir. Bu hadis aynı zamanda Ebû Hâzım kanalıyla Ebû Hureyre'den nakledilmiştir.[2]

٧٨٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، أنا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ، أَخْبَرَنِي أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ الْأَوْزَاعِيَّ، يَقُولُ: " بَلَغَنِي أَنَّ أَشْرَفَ التَّوَاضُعِ، الرِّضَا فِي الْمَجْلِسِ دُونَ الْمَجْلِسِ، والِابْتِدَاءُ بِالسَّلَامِ، وَأَنْ تَكْرَهَ الرِّيَاءَ وَالْمَدْحَ فِي عَمَلِكَ كُلِّهِ "

7888- Evzâî der ki: "Bana bildirildiğine göre tevazunun en üstünü, meclisin gerisinde oturmak, selama önce başlamak ve bütün amellerinde riyadan hoşlanmamaktır."[3]

٧٨٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ كَامِلِ بْنِ خَلَفٍ الْقَاضِي، بِبَغْدَادَ، نا أَبُو إِسْمَاعِيلَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ يُوسُفَ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ أَيُّوبَ الطَّلْحِيُّ، نا أَبِي، عَنْ جَدِّي، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، قَالَ: أَتَيْتُ مَجْلِسَ قَوْمٍ أَنَا وَأَبِي، فَأَوْسَعُوا لَهُ مِنْ كُلِّ نَاحِيَةٍ، فَدَعَوْهُ إِلَى أَنْ يَجْلِسَ فِي صَدْرِ الْمَجْلِسِ، فَجَلَسَ فِي أَدْنَاهُ، ثُمَّ قَالَ لَهُمْ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ التَّوَاضُعَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الرِّضَا بِالدُّونِ مِنْ شَرَفِ الْمَجْلِسِ "

7889- Mûsa b. Talha der ki: Babamla beraber bir topluluğun meclisine gittiğimizde halk, meclisin ön tarafında oturması için ona yer açtılar; ancak babam meclisin gerisinde oturdu ve şöyle dedi: Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem)

---

[1] İsnâdı hasendir. Nesâî (5/86).

[2] Müslim, *îmân* (172).

[3] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (5/101), İbn Ebi'd-Dünya, *Tevâzu* (118), Hennâd, *Zühd* (807) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/295).

şöyle buyurduğunu işittim: *"Allah rızası için mütevazı olmak, meclisin gerisinde oturmaya razı olmaktır."*[1]

٧٨٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنْبَرِيُّ، أنا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ النَّضْرِ الْجَارُودِيُّ، نا أَبُو مُصْعَبٍ أَحْمَدُ بْنُ أَبِي بَكْرِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ زُرَارَةَ بْنِ مُصْعَبِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَقَرَأْتُهُ عَلَيْهِ، نا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّرَاوَرْدِيُّ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " خَيْرُ الْمَجَالِسِ أَوْسَعُهَا " وَرُوِّينَاهُ أَيْضًا مِنْ حَدِيثِ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

7890- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Meclislerin en hayırlısı, en geniş olanıdır."*[2]

Aynı zamanda bu hadis bize Ebû Saîd el-Hudrî kanalıyla Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) nakledilmiştir.↓

٧٨٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، نا أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شُعَيْبٍ، نا سَهْلُ بْنُ عَمَّارٍ الْعَتَكِيُّ، نا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الْمَوَالِ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِي عَمْرَةَ، قَالَ: أَذِنَ أَبُو سَعِيدٍ فِي قَوْمِهِ، فَلَمْ يَأْتِ حَتَّى أَخَذَ النَّاسُ مَجَالِسَهُمْ، فَلَمَّا أَنْ جَاءَ قَامَ لَهُ رَجُلٌ مِنْ مَجْلِسِهِ، فَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " خَيْرُ الْمَجَالِسِ أَوْسَعُهَا " ثُمَّ اعْتَزَلَ فَقَعَدَ نَاحِيَةً

7891- Abdurrahman b. Ebî Amra der ki: Ebû Saîd'i kavmi çağırmca, halk mecliste yerini alıp oturuncaya kadar gelmedi. Geldiği zaman bir adam kalkıp yerini ona vermek isteyince Ebû Saîd şöyle dedi: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Meclislerin en hayırlısı, en geniş olanıdır."* Sonra Ebû Saîd bir kenara oturdu.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 1/114 (1132) Bük: Gazzâlî, *İhy Mecma* (8/59).

[2] İsnâdında sakınca yoktur. Bezzâr, *Müsned* (2/423), Taberânî, M Hâkim, *Müstedrek* (4/269).

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/163 (4820).

Dipnot İsnadları

٧٨٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ الظُّفْرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَلَوِيُّ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ، نا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ، نا مُحَمَّدٌ الْأَصْبَهَانِيُّ، نا شَرِيكٌ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، قَالَ: " كُنَّا إِذَا انْتَهَيْنَا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ جَلَسَ أَحَدُنَا حَيْثُ يَنْتَهِي "

7892- Câbir b. Semure der ki: "Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellam) yanına gittiğimiz zaman kişi ilk bulduğu yere otururdu."[1]

٧٨٩٣ - وَيُذْكَرُ عَنْ مُصْعَبِ بْنِ شَيْبَةَ يَعْنِي أَبِي عُثْمَانَ بْنَ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا انْتَهَى أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَجَالِسِ، فَإِنَّ وُسِّعَ لَهُ فَلْيَجْلِسْ، وَإِلَّا فَلْيَنْظُرْ أَوْسَعَ مَكَانٍ يَرَاهُ فَيَجْلِسَ فِيهِ " وَهُوَ فِيمَا أَنْبَأَنِي أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ إِجَازَةً، أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللهِ الْعُكْبَرِيَّ أَخْبَرَهُمْ، نا أَبُو الْقَاسِمِ الْبَغَوِيُّ، نا لُوَيْنٌ، نا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زُرَارَةَ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ شَيْبَةَ فَذَكَرَهُ

7893- Mus'ab b. Şeybe'nin Ebû Osmân b. Talha kanalıyla babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurdu: *"Biriniz bir meclise vardığında kendisine yer açılırsa oraya otursun. Yoksa en geniş yere bakıp oraya otursun."*[2]

٧٨٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ مُحَمَّدَ بْنَ جَعْفَرٍ الْمُزَكِّي، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ سَلَمَةَ الْمُؤَدِّبَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ الْوَهَّابِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عُيَيْنَةَ الْمُهَلَّبِيَّ، وَكَانَ مُؤَدِّبَ الْأَمِيرِ عَبْدِ اللهِ بْنِ طَاهِرٍ وَيُكْنَى أَبَا الْمِنْهَالِ، كَانَ يَقُولُ: " لَا يَتَصَدَّرُ إِلَّا فَائِقٌ أَوْ مَائِقٌ "

7894- Ebu'l-Minhâl: "Meclisin ön tarafında ancak seçkin veya ahmak olan oturur."[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/164 (4825) ve Tirmizî 5/73 (2725).

[2] İsnâdında sakınca yoktur. Taberânî, *M. el-Kebîr* 7/360 (7197) ve İbn Asâkir, *Târihu Dımaşk* (6/349). Bak: Heysemî, *Mecma* (8/59).

[3] İsnâdında tanımadıklarım vardır. Hatîb, *Câmiu'l-Ahlâk* 1/176-177).

٧٨٩٥ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ الْحَسَنِ بْنِ خَالِدٍ الْبَغْدَادِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ صَالِحٍ، يَقُولُ: نا أَبِي، نا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: سُئِلَ الْفُضَيْلُ بْنُ عِيَاضٍ عَنِ التَّوَاضُعِ، فَقَالَ: " يَخْضَعُ لِلْحَقِّ وَيَنْقَادُ لَهُ، وَيَقْبَلُ الْحَقَّ مِنْ كُلِّ مَنْ يَسْمَعُهُ مِنْهُ "

7895- Muhammed b. Câfer der ki: Fudayl b. İyâd'a tevazu sorulunca şöyle cevap verdi: "Hakka boyun eğip ona bağlanmak, duyduğu herkesten hakkı kabul etmektir."[1]

٧٨٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو عُثْمَانَ الْبَصْرِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أنا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، نا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: " إِنَّ مِنْ أَكْبَرِ الذَّنْبِ أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ لِأَخِيهِ: اتَّقِ اللهَ، فَيَقُولَ: عَلَيْكَ نَفْسَكَ، أَنْتَ تَأْمُرُنِي؟ "

7896- Abdullah b. Mes'ûd der ki: Günahların en büyüğünden biri de; kişi kardeşine: "Allah'tan kork" deyince, diğerinin: "Sen kendine bak. Sen mi bana emredeceksin?" demesidir.[2]

٧٨٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نا أَبُو بَكْرٍ الْحُمَيْدِيُّ، نا سُفْيَانُ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِمَالِكِ بْنِ مِغْوَلٍ: اتَّقِ اللهَ، " فَوَضَعَ خَدَّهُ عَلَى الْأَرْضِ "

7897- Süfyân der ki: Bir adam Mâlik b. Miğvel'e: "Allah'tan kork" deyince, Mâlik yanağını yere koydu.[3]

٧٨٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ الْوَاسِطِيُّ، نا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، نا صَالِحٌ الْمُرِّيُّ، نا يُونُسُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: كُنْتُ أُذَاكِرُ يَوْمًا عَنِ الْحَسَنِ التَّوَاضُعِ، قَالَ: فَالْتَفَتَ إِلَيْنَا الشَّيْخُ، فَقَالَ: " أَتَدْرُونَ مَا التَّوَاضُعُ؟ أَنْ تَخْرُجَ مِنْ بَيْتِكَ حِينَ تَخْرُجُ فَلَا تَلْقَى مُسْلِمًا إِلَّا رَأَيْتَ أَنَّ لَهُ عَلَيْكَ الْفَضْلَ "

---

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/91).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Taberânî, *M. el-Kebîr* (9/119) Bak: Heysemî, *Mecma* (7/271).

[3] İsnâdı sahihtir. Fesevî, *el-Ma'rife ve't-Târih* (2/586).

7898- Yûnus b. Ubeyd der ki: Bir gün güzelce tevazu göstermekle ilgili konuşurken bir ihtiyar bize döndü ve: "Tevazunun ne olduğunu biliyor musunuz? Evinden çıkınca bir müslümanla karşılaştığında, onun senden daha üstün olduğunu düşünmendir" dedi.[1]

٧٨٩٩ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ، أَنَّهُ حَدَّثَ زَيْدَ بْنَ الْحُبَابِ، حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ عَبْدِ الْكَرِيمِ، قَالَ: ذُكِرَ عِنْدَ الْحَسَنِ الزُّهْدُ، فَقَالَ بَعْضُهُمُ: اللِّبَاسُ، وَقَالَ بَعْضُهُمُ: الْمَطْعَمُ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ كَذَا، فَقَالَ الْحَسَنُ: " لَسْتُمْ فِي شَيْءٍ، الزَّاهِدُ الَّذِي إِذَا رَأَى أَحَدًا، قَالَ: هَذَا أَفْضَلُ مِنِّي "

7899- Muâviye b. Abdilkerîm der ki: Hasan(-ı Basrî)'nin yanında zühdden bahsedilip, bazısı: "Giyecekte zahit olmaktır" bazısı: "Yiyecekte zahit olmaktır", bazısı: "Şundadır" deyince Hasan: "Doğru söylemiyorsunuz. Gerçek zahid birini görünce: «Bu benden daha üstündür» diyendir" dedi.[2]

٧٩٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، حَدَّثَنَا الْعَبَّاسُ الدُّورِيُّ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ وُهَيْبَ بْنَ خَالِدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَيُّوبَ، يَقُولُ: " إِذَا ذُكِرَ الصَّالِحُونَ كُنْتُ مِنْهُمْ بِمَعْزِلٍ "

7900- Eyyûb: "Salihlerden bahsedilince ben kendimi onlardan uzak sayarım."[3]

٧٩٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الدُّنْيَا، نا دَاوُدُ بْنُ عَمْرٍو الضَّبِّيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْأَسَدِيِّ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ سُلَيْمَانَ، قَالَ: قَالَ مَالِكُ بْنُ دِينَارٍ: " إِذَا ذُكِرَ الصَّالِحُونَ فَأُفٍّ لِي وَأُفٍّ "

7901- Mâlik b. Dînâr der ki: "Salihlerden bahsedilince kendime: «Yazık sana!» derim."[4]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Zühd* (279).

[3] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/5-6) Bak: İbnu'l-Cevzî, *Sıfatu's-Safve* (3/292).

[4] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Zühd* (323) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (3/5-6) Bak: İbnu'l-Cevzî,

٧٩٠٢ - قَالَ: وَنا عَبْدُ اللهِ، نا أَبُو سَلَمَةَ يَحْيَى بْنُ خَلَفٍ، نا الْمُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ بَكْرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيُّ: "أَوْ قَالَ رَجُلٌ: نَظَرْتُ إِلَى أَهْلِ عَرَفَاتٍ ظَنَنْتُ أَنَّهُ قَدْ غُفِرَ لَهُمْ لَوْلَا أَنِّي كُنْتُ فِيهِمْ بِهِ "

7902- Mu'temir b. Süleymân'ın, babasından bildirdiğine göre Bekr b. Abdillah el-Müzenî veya bir kişi: "Arafat ehline baktım ve aralarında ben olmasam bağışlanacaklarını umardım" dedi.[1]

٧٩٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، نا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ، قَالَ: أَفَضْتُ مَعَ أَبِي مِنْ عَرَفَةَ قَالَ: فَقَالَ لِي: " يَا بُنَيَّ، لَوْلَا أَنِّي فِيهِمْ لَرَجَوْتُ أَنْ يُغْفَرَ لَهُمْ "

7903- Abdullah b. Ebî Bekr der ki: Babamla beraber Arafat'tan inerken bana şöyle dedi: "Evladım! Aralarında ben olmasam (bu insanların) bağışlanacaklarını umardım."[2]

٧٩٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ السُّوسِيُّ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّوَّافُ، نا عَلِيُّ بْنُ حَكَمٍ، نا شَرِيكٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَأَقْبَلَ رَجُلٌ، فَلَمَّا رَآهُ الْقَوْمُ أَثْنَوْا عَلَيْهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " إِنِّي لَأَرَى عَلَى وَجْهِهِ سَفْعَةً مِنَ النَّارِ "، فَلَمَّا جَاءَ وَجَلَسَ، قَالَ: " أَنْشُدُكَ بِاللهِ، أَجِئْتَ وَأَنْتَ تَرَى أَنَّكَ أَفْضَلُ الْقَوْمِ؟ "، قَالَ: نَعَمْ

7904- Câbir der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) ile beraberken bir adam gelince onu görenler adamı iyi şeylerle anınca Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"Onun yüzünde cehennem karanlığı görüyorum"* buyurdu. Adam gelip oturunca da: *"Allah için söylemeni istiyorum. Gelirken buradakilerin en üstünü olduğunu düşünmedin mi?"* diye sorunca, adam: "Evet" cevabını verdi.[3]

Sıfatu's-Safve (3/278).

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İsnâdı hasendir.

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/52) ve Gazzâlî, *İhyâ* (3/341).

٧٩٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْرُوقٍ، نا هَارُونُ بْنُ سَوَّارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ شُعَيْبَ بْنَ حَرْبٍ، يَقُولُ: بَيْنَا أَنَا أَطُوفُ، إِذْ لَكَزَنِي رَجُلٌ بِمِرْفَقِهِ، فَالْتَفَتُّ فَإِذَا أَنَا بِالْفُضَيْلِ بْنِ عِيَاضٍ، فَقَالَ: يَا أَبَا صَالِحٍ، فَقُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا أَبَا عَلِيٍّ، قَالَ: " إِنْ كُنْتَ تَظُنُّ أَنَّهُ قَدْ شَهِدَ الْمَوْسِمَ شَرٌّ مِنِّي وَمِنْكَ فَبِئْسَ مَا ظَنَنْتَ "

7905- Şuayb b. Harb der ki: "Ben tavaf yaparken bir adam dirseğiyle beni dürttü. Baktığımda Fudayl b. İyâd olduğunu gördüm. Bana: "Ey Ebû Salih!" deyince: "Buyur ey Ebû Ali" karşılığını verdim. Fudayl: "Eğer hac mevsimine senden ve benden daha kötüsünün şahid olduğunu düşünüyorsan, bu düşüncen ne kadar kötü" dedi.[1]

٧٩٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ، حَدَّثَنِي الْجُنَيْدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ بِشْرًا، يَقُولُ: " مَا أَرَى أَنَّ لِي عَلَى أَحَدٍ فَضْلًا "، فَقِيلَ لَهُ: وَلَا عَلَى هَؤُلَاءِ الْمُخَنَّثِينَ؟ فَقَالَ: " وَلَا عَلَى هَؤُلَاءِ الْمُخَنَّثِينَ "

7906- Cüneyd b. Muhammed der ki: Bişr: "Hiç kimseden üstün olduğumu düşünmüyorum" deyince: "Şu muhanneslerden de mi?" diye soruldu. Bişr: "Bu muhanneslerden bile" cevabını verdi.[2]

٧٩٠٧ - وَبِإِسْنَادِهِ، قَالَ: سَمِعْتُ بِشْرًا، يَقُولُ غَيْرَ مَرَّةٍ: " مَا أَعْرِفُ أَحَدًا أَقْدِرُ أَنْ أَقُولَ: إِنِّي أَحْسَنُ عَاقِبَةً مِنْهُ "

7906- Bişr birçok defa: "Benim sonum bundan daha hayırlıdır; diyebileceğim hiç kimseyi bilmiyorum" demiştir.[3]

٧٩٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، نا أَبُو عُمَرَ، غُلَامُ ثَعْلَبٍ، نا سَعِيدُ بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، قَالَ: سَمِعْتُ بِشْرَ بْنَ الْحَارِثِ، يَقُولُ: قَالَ الْفُضَيْلُ لِسُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ: " لَئِنْ كُنْتَ تَرَى أَنَّ أَحَدًا فِي هَذَا الْمَسْجِدِ فَقَدْ بُلِيتَ بِبَلَاءٍ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/101).

[2] Muhannes, günümüzün deyişiyle travestidir. İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (10/124) Bak: İbnu'l-Cevzî, *Sıfatu's-Safve* (2/375).

[3] İsnâdı ceyyiddir.

7907- Bişr b. el-Hâris der ki: Fudayl, Süfyân b. Uyeyne'ye şöyle dedi: "Şu mescidde senden daha aşağı derecede olan birinin olduğunu düşünüyorsan, büyük bir musibete uğramışsın demektir."[1]

٧٩٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: سَمِعْتُ بِشْرَ بْنَ الْحَارِثِ، يَقُولُ: قَالَ الْفُضَيْلُ لِسُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ: " لَئِنْ كُنْتَ تُحِبُّ أَنْ يَكُونَ النَّاسُ مِثْلَكَ، فَمَا أَدَّيْتَ النَّصِيحَةَ لِرَبِّكَ، كَيْفَ وَأَنْتَ تُحِبُّ أَنْ يَكُونُوا دُونَكَ "

7909- Bişr b. el-Hâris der ki: Fudayl, Süfyân b. Uyeyne'ye şöyle dedi: "İnsanların senin gibi olmasını istiyorsan, Rabbine karşı samimi değilsin demektir. Artık senden daha aşağıda olmalarını istiyorsan onu sen düşün."[2]

٧٩١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَبَّاسِ الْخَطِيبُ، بِمَرْوَ، نا مَحْمُودُ بْنُ وَالَانَ، نا الرَّكُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا وَهْبٍ، يَقُولُ: سَأَلْتُ ابْنَ الْمُبَارَكِ: مَا الْكِبْرُ؟ قَالَ: " أَنْ تَزْدَرِيَ النَّاسَ "، قَالَ: وَسَأَلْتُهُ عَنِ الْعُجْبِ، قَالَ: " أَنْ تَرَى أَنَّ عِنْدَكَ شَيْئًا لَيْسَ عِنْدَ غَيْرِكَ "، قَالَ: " وَلَا أَعْلَمُ فِي الْمُصَلِّينَ شَيْئًا شَرًّا مِنَ الْعُجْبِ "

7910- Ebû Vehb der ki: İbnu'l-Mübârek'e: "Kibir nedir?" diye sorduğumda: "İnsanları hakir görmendir" cevabını verdi. Ucbu (kendini beğenmeyi) sorduğumda ise: "Başkasında olmayan şeyin sende olduğunu düşünmendir" dedi. Sonra: "Namaz kılanlarda ucubdan daha kötü bir şey olduğunu bilmiyorum" dedi.[3]

٧٩١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، نا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ لِرَجُلٍ: " مَنْ سَيِّدُ قَوْمِكَ؟ " قَالَ: أَنَا، قَالَ: " لَوْ كُنْتَ كَذَلِكَ لَمْ تَقُلْهُ "

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/94).

[3] İsnâdında tanımadığım biri vardır.

7911- Mâlik b. Enes der ki: Ömer b. Abdilazîz bir adama: "Kavminin efendisi kimdir?" diye sorunca, adam: "Benim" cevabını verdi. Ömer: "Eğer öyle olsaydın bunu söylemezdin" dedi.[1]

٧٩١٢ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ زِيَادٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ خُزَيْمَةَ، نا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، أَنَّ أَشْهَبَ أَخْبَرَهُ، عَنْ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ: دَخَلَ رَجُلٌ عَلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، فَقَالَ: " مَنْ سَيِّدُ قَوْمِكَ؟ " قَالَ: أَنَا، فَسَكَتَ عُمَرُ، ثُمَّ قَالَ: " لَوْ كُنْتَ سَيِّدَهُمْ مَا قُلْتَهُ "

7912- Yahya b. Saîd der ki: Bir adam Ömer b. Abdilazîz'in yanına girince, Ömer: "Kavminin efendisi kimdir?" diye sordu. Adam: "Benim" cevabını verince Ömer bir müddet sustu ve: "Eğer öyle olsaydın bunu söylemezdin" dedi.[2]

٧٩١٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ يَعْقُوبَ الْحَجَّاجِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ مُوسَى بْنِ النُّعْمَانِ، بِمِصْرَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ يُونُسَ بْنَ عَبْدِ الْأَعْلَى، يَقُولُ: سَمِعْتُ الشَّافِعِيَّ، يَقُولُ: " التَّوَاضُعُ مِنْ أَخْلَاقِ الْكِرَامِ، وَالتَّكَبُّرُ مِنْ شِيَمِ أَخْلَاقِ اللِّئَامِ "،

7913- (İmam) Şâfiî der ki: "Tevazu, üstün insanların ahlâkıdır. Kibirlilik ise kötü insanların ahlâkıdır."

٧٩١٤ - قَالَ: وَسَمِعْتُ الشَّافِعِيَّ، يَقُولُ: " أَرْفَعُ النَّاسِ قَدْرًا: مَنْ لَا يَرَى قَدْرَهُ، وَأَكْبَرُ النَّاسِ فَضْلًا: مَنْ لَا يَرَى فَضْلَهُ "

7914- (İmam) Şâfiî der ki: "İnsanların en değerlisi, kendini değerli görmeyendir. İnsanların en üstünü ise, üstünlüğünü görmeyendir."[3]

٧٩١٥ - أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَنْشِدْنِي جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمَرَاغِيُّ، أَنْشِدْنِي مَنْصُورٌ الْفَقِيهُ لِنَفْسِهِ:"

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Zühd* (300).

[2] İsnâdı ceyyiddir.

[3] İsnâdı ceyyiddir.

الْكَلْبُ أَحْسَنُ عِشْرَةً وَهُوَ النِّهَايَةُ فِي الْخَسَاسَهْ

مَنْ يُنَازِعُ فِي الرِّئَا سَةِ قَبْلَ أَوْقَاتِ الرِّئَاسَهْ"

وَكَانَ الشَّيْخُ الْإِمَامُ أَبُو الطَّيِّبِ رَحِمَهُ اللهُ يَقُولُ: " مَنْ تَصَدَّرَ قَبْلَ أَوَانِهِ، فَقَدْ تَصَدَّى لِهَوَانِهِ "

7915- Câfer b. Muhammed el-Murâğî der ki: Mansûr el-Fakîh kendini kastederek şu şiiri söyledi:

Köpekle geçinmek daha güzeldir

Çünkü o alçaklıkta son nokta

Liderlik için yarışına girmektir

Liderlik vakti gelmeden önce."[1]

İmam Ebu't-Tayyib şöyle derdi: "Kim zamanı gelmeden ileriye çıkarsa, değersizleşmek için davranmış olur."

٧٩١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَازِمٍ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ إِسْمَاعِيلَ بْنَ أَحْمَدَ الْجُرْجَانِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ مِهْرَانَ السِّمْسَارَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ أَيُّوبَ الْمَخْرَمِيَّ، يَقُولُ: قَالَ شُعَيْبُ بْنُ حَرْبٍ: " مَنْ رَضِيَ بِأَنْ يَكُونَ ذَنَبًا أَبَى الله عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا أَنْ يَجْعَلَهُ رَأْسًا "

7916- Şuayb b. Harb der ki: "Allah; kuyruk olmaya razı olanı baş yapmayı kabul etmez."[2]

فَصْلٌ فِي تَرْكِ الْغَضَبِ، وَفِي كَظْمِ الْغَيْظِ، وَالْعَفْوِ عِنْدَ الْقُدْرَةِ

Kızgınlığı Terk Etmek, Öfkeyi Yenmek ve İntikam Almaya Gücü Varken Affetmek

Yüce Allah şöyle buyurur: *"Öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah, iyilik edenleri sever."*[3]

---

[1] İsnâdında durumu bilinmeyenler vardır.

[2] İsnâdında tanımadığım biri vardır. İbnu'l-Cevzî, *Sıfatu's-Safve* (3/10).

[3] Âl-i İmrân Sur. 134

٧٩١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ الرَّمَادِيُّ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو مُحَمَّدٍ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، نا أَبُو الْيَمَانِ، أنا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي حُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ، يَقُولُ: " لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ "، قَالُوا: فَمَنِ الشَّدِيدُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ " لَفْظُهُمَا سَوَاءٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي الْيَمَانِ، وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ، وَأَخْرَجَهُ أَيْضًا مِنْ حَدِيثِ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ الزُّبَيْرِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، وَكَذَلِكَ رَوَاهُ يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ الْأَيْلِيُّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ حُمَيْدٍ

7917- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Gerçek yiğit, güreşte rakibini yenen değildir"* buyurunca: "Yiğit kimdir ey Allah'ın Resûlü?" diye sordular. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kızgın olduğu zaman nefsine Hâkim olan kişidir"* cevabını verdi.[1]

Müslim bu hadisi "Abdullah b. Abdirrahman —Ebu'l-Yemân — Muhammed b. Râfi —Abdürrezzâk" kanalıyla rivayet etti. Yine Müslim bunu, Muhammed b. Velîd b. ez-Zübeyr kanalıyla Zührî'den nakletti.[2]

Ayrıca Yûnus b. Yezid el-Eylî bu hadisi Zührî kanalıyla Humeyd'den rivayet etti.

٧٩١٨ - كَمَا حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أنا الْحَسَنُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مَنْصُورٍ السِّمْسَارُ، نا حَامِدُ بْنُ مَحْمُودٍ الْمُقْرِئُ، نا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ الرَّازِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ مَالِكَ بْنَ أَنَسٍ، يَذْكُرُ عَنِ الزُّهْرِيِّ وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسٍ، نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ، إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ "

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *sıla* (108).

7918- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Gerçek yiğit, güreşte rakibini yenen değildir. Gerçek yiğit, kızgın olduğu zaman nefsine hâkim olan kişidir"* buyurdu.[1]

٧٩١٩ - [٥١٨]- وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا عَلِيُّ بْنُ عِيسَى، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الْحَرَشِيُّ، وَمُوسَى بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّهْلِيُّ، قَالَا: نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ سَوَاءً،

7919- Bu hadis başka bir kanalla nakledilmiştir.[2]

٧٩٢٠ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا الْأَسْفَاطِيُّ وَهُوَ عَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ، نا عَبْدُ الْأَعْلَى وَهُوَ ابْنُ حَمَّادٍ، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، فَذَكَرَهُ بِمِثْلِ إِسْنَادِهِ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُوسُفَ، عَنْ مَالِكٍ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى، وعَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ حَمَّادٍ، وَكَذَلِكَ رَوَاهُ أَبُو أُوَيْسٍ الْمَدَنِيُّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ ابْنِ الْمُسَيِّبِ

7920- Bu hadis başka bir kanalla da nakledilmiştir.[3]

Buhârî[4] bu hadisi Abdullah b. Yûsuf kanalıyla Mâlik'ten ve Müslim[5] ise bunu Yahya b. Yahya kanalıyla Abdu'l-a'lâ b. Hammâd'dan rivayet etti.

Ebû Yûsuf el-Medenî de bunu Zührî kanalıyla İbnu'l-Müseyyeb'den rivayet etti.

٧٩٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ هُوَ الْمُنَادِي، نا أَبُو بَدْرٍ، حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ مِهْرَانَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا تَعُدُّونَ الصُّرَعَةَ فِيكُمْ؟ " قَالَ: قُلْنَا: الَّذِي لَا يَصْرَعُهُ الرِّجَالُ، قَالَ: " لَا، وَلَكِنَّهُ الَّذِي يَمْلِكُ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Kudâî, *Müsnedu'ş-Şihâb* (1212).

[2] İsnâdı sahihtir. Kudâî, *Müsnedu'ş-Şihâb* (2/213).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Buhâri, *edeb* (99).

[5] Müslim, *sıla* (107).

نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ، مَا تَعُدُّونَ الرَّقُوبَ فِيكُمْ؟ " قَالَ: قُلْنَا: الَّذِي لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ، قَالَ: " لَا، وَلَكِنَّهُ الَّذِي لَمْ يُقَدِّمْ شَيْئًا مِنْ وَلَدِهِ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ سُلَيْمَانَ الْأَعْمَشِ

7921- Abdullah b. Mes'ûd der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Sizler kimi pehlivan sayarsınız?"* diye sorunca, biz: "Güreşte kimsenin yenemediği kişiye deriz" cevabını verdik. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır. Gerçek yiğit, kızgın olduğu zaman nefsine hâkim olandır"* buyurup: *"Siz kim için rakûb (bekleyen) dersiniz?"* diye sorunca: "Çocukları olmayan kişi için rakûb deriz" cevabını verdik. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellam): *"Hayır, asıl rakûb, hiç çocuğu ölmemiş (ve öylesi bir ölümün sevabının beklentisi içinde olmayan) kişidir"* buyurdu.[1]

Müslim[2] bu hadisi *Sahîh*'te Süleymân el-A'meş'ten rivayet etti.

٧٩٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، نا أَبُو الْحَسَنِ الْكَارِزِيُّ، أنا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَجْلَانَ، رَفَعَهُ: أَنَّهُ مَرَّ بِقَوْمٍ يَرْبَعُونَ حَجَرًا، فَقَالَ: " مَا هَذَا؟ " قَالُوا: هَذَا حَجَرُ الْأَشِدَّاءِ، فَقَالَ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَشَدِّكُمْ؟ مَنْ مَلَكَ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ " قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ: " الرَّبْعُ: أَنْ يَشِيلَ الْحَجَرَ بِالْيَدِ، يُفْعَلُ ذَلِكَ لِيُعْرَفَ بِهِ شِدَّةُ الرَّجُلِ "

قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: وَمِنْهُ حَدِيثُ ابْنِ عَبَّاسٍ الَّذِي يَرْوِيهُ ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ مَرَّ بِقَوْمٍ يَتَجَاذَوْنَ حَجَرًا - وَيُرْوَى يُجْذُونَ حَجَرًا - فَقَالَ: " عُمَّالُ اللهِ أَقْوَى مِنْ هَؤُلَاءِ، وَكُلُّ هَذَا مِنَ الرَّفْعِ وَالْإِشَالَةِ "

7922- Abdurrahman b. Aclân'ın Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) dayandırdığı bir rivayete göre Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem) bir taşı kaldırarak güç gösterisi yapan bir topluluğun yanından geçerken: *"Bu nedir?"* diye sordu. Onlar: "Bu, güçlüleri belirleyen taştır" cevabını verince

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *sıla* (106).

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Size en güçlünüzü bildireyim mi? Kızgın olduğu zaman nefsine hâkim olandır"* buyurdu.[1]

Ebû Ubeyd der ki: Yine İbnu'l-Mübârek'in Ma'mer'den, onun da İbn Tâvus kanalıyla babasından bildirdiğine göre İbn Abbas, taş kaldıran bir topluluğun yanından geçmiş ve: "Allah yolunda çalışanlar bunlardan daha güçlüdür" demiştir.[2]

٧٩٢٣ - قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ، وَنا أَبُو النَّضْرِ، عَنِ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْأَشَجِّ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ مَرَّ بِنَاسٍ يَتَحَادَوْنَ مِهْرَاسًا، فَقَالَ: " أَتَخْشَوْنَ الشِّدَّةَ فِي حَمْلِ الْحِجَارَةِ؟ إِنَّمَا الشِّدَّةُ أَنْ يَمْتَلِئَ الرَّجُلُ غَيْظًا ثُمَّ يَغْلِبَهُ "

7923- Âmir b. Sa'd'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) ağır bir taşı kaldıran bir topluluğun yanından geçerken: *"Sizler, kuvvetin taş kaldırmada olduğunu mu zannediyorsunuz? Gerçek kuvvet, kişinin öfkeyle dolduktan sonra bu öfkeyi yenmesidir"* buyurdu.[3]

٧٩٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الشَّافِعِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الْحَرْبِيُّ، نا عَاصِمُ بْنُ عَلِيٍّ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ أَبِي حَصِينٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: مُرْنِي، وَلَا تُكْثِرْ، فَلَعَلِّي أَعْقِلُهُ، قَالَ: " لَا تَغْضَبْ "، فَأَعَادَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: " لَا تَغْضَبْ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يُوسُفَ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَيَّاشٍ

7924- Ebû Hureyre der ki: Bir adam Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellem) gelerek: "Bana kısa ve özlü bir şey söyle ki hatırımda tutabileyim" deyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Öfkelenme!"* buyurdu. Adam aynı şeyi tekrarlayınca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yine: *"Öfkelenme!"* buyurdu.[4]

---

[1] Senedi mürsel zayıftır. Ebû Ubeyd, *Garîbu'l-Hadis* (1/15-16) ve Zemahşerî, *el-Fâik* (2/23).

[2] Ebû Ubeyd, *Ğarîbu'l-Hadîs* (1/16) ve İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (26) Bak: Zemahşerî, *el-Fâik* (2/23).

[3] İsnâdı mürseldir. Ebû Ubeyd, *Garîbu'l-Hadis* (1/16) ve Zemahşerî, *el-Fâik* (2/23).

[4] İsnâdı hasendir.

Buhârî[1] bu hadisi Yahya b. Yûsuf kanalıyla Ebû Bekr b. Ayyâş'tan rivayet etti.

٧٩٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو الْعَبَّاسِ الْقَاسِمُ بْنُ الْقَاسِمِ السَّيَّارِيُّ، بِمَرْوَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ حَاتِمٍ، نا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ ابْنِ شَقِيقٍ، أنا الْحُسَيْنُ بْنُ وَاقِدٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى نَبِيِّ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللهِ، دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمِلْتُهُ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ، وَلَا تُكْثِرْ عَلَيَّ، قَالَ: " لَا تَغْضَبْ "، وَأَتَاهُ رَجُلٌ آخَرُ، فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللهِ، دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمِلْتُهُ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ، قَالَ: " كُنْ مُحْسِنًا "، فَقَالَ: كَيْفَ أَعْلَمُ أَنِّي مُحْسِنٌ؟ قَالَ: " سَلْ جِيرَانَكَ، فَإِنْ قَالُوا: إِنَّكَ مُحْسِنٌ، فَإِنَّكَ مُحْسِنٌ، وَإِنْ قَالُوا: إِنَّكَ مُسِيءٌ، فَإِنَّكَ مُسِيءٌ " رَوَاهُ عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ فِي الْغَضَبِ، وَرَوَاهُ أَبُو مُعَاوِيَةَ، وَشَيْبَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَوْ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ بِالشَّكِّ، " وَرِوَايَةُ أَبِي حَصِينٍ رَافِعَهُ لِلشَّكِّ، وَشَاهِدَةٌ لِرِوَايَةِ الْحُسَيْنِ بْنِ وَاقِدٍ بِالصِّحَّةِ وَاللهُ أَعْلَمُ "

7925- Ebû Hureyre der ki: Bir adam Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelerek: "Ey Allah'ın Resûlü! Bana, yaptığım takdirde cennete gireceğim bir ameli bildir, ancak kısa olsun" deyince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Öfkelenme!"* buyurdu. Başka bir adam gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! Bana, yaptığım takdirde cennete gireceğim bir ameli bildir, ancak kısa olsun" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"İyi biri ol"* buyurdu. Adam: "İyi biri olduğumu nasıl anlarım?" diye sorunca da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Komşularına sor. Eğer «Sen iyi birisin» derlerse iyisin demektir. Eğer «Kötü birisin» derlerse, sen kötüsün demektir"* buyurdu.[2]

Abdulvâhid b. Ziyâd bu hadisi A'meş — Ebû Sâlih — Ebû Saîd el-Hudrî kanalıyla öfke konusu içinde zikretmiştir.[3]

---

[1] Buhâri, *edeb* (99).

[2] Senedi zayıftır. Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/340) ve Hâkim, *Müstedrek* (1/378).

[3] İbn Hacer, *el-Metâlibu'l-Âliye* (2/403-404).

Ebû Muâviye ve Şeybân bunu A'meş — Ebû Sâlih kanalıyla Ebû Hureyre veya Ebû Saîd'den nakletmiş, Ebû Hureyre ile Ebû Saîd arasında tereddüt etmiştir.[1]

Ebû Hasîn'in rivayeti ise bu tereddüdü ortadan kaldırmaktadır ve Hüseyn b. Vâkıd'ın rivayetinin sahih olduğunun da şahididir. Doğrusunu Allah bilir.

٧٩٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالُوا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ الْهَاشِمِيُّ، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنِ الْأَحْنَفِ بْنِ قَيْسٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ عَمٍّ لِي، عَنْ حَارِثَةَ بْنِ قُدَامَةَ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، قُلْ لِي قَوْلًا وَأَقْلِلْ لِعَلِّي أَعْقِلُهُ، قَالَ: " لَا تَغْضَبْ "، قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ مِرَارًا، وَكُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تَغْضَبْ " هَذَا الْمَحْفُوظُ

7926- Hârise b. Kudâme der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü! Bana kısa ve özlü bir şey söyle ki, hatırımda tutabileyim" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Öfkelenme!"* buyurdu. Aynı şeyi defalarca söylememe rağmen her defasında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Öfkelenme!"* buyurdu.[2]

Hadisin mahfûz olan şekli budur.

٧٩٢٧ - وَرَوَاهُ عَبَّاسٌ الدُّورِيُّ، وَغَيْرُهُ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ عَمْرٍو الضَّبِّيِّ، عَنِ ابْنِ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَخْبَرَنَاهُ أَبُو بَكْرٍ، وَأَبُو سَعِيدٍ، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ، فَذَكَرَهُ، وَهَذَا وَهْمٌ ظَاهِرٌ مِنْ رَوَّادِ بْنِ عَمْرٍو هَذَا

7927- Abbâs ed-Dûrî ve başkası bunu Dâvud b. Amr ed-Dabbî kanalıyla İbn Ebi'z-Zinâd'dan, o babasından, o da Urve'den, o da İbn Ömer'den: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "Ey Allah'ın Resûlü!..." şeklinde

---

[1] Harâitî, *Mesâviu'l-Ahlâk* (325).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (5/370) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 2/263 (2100).

başlayarak rivayet etti. Burada Revvâd b. Amr'dan kaynaklanan bir yanılgı olduğu açıktır.

٧٩٢٨ - " أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، نا أَبُو النَّضْرِ، نا أَبُو خَيْثَمَةَ، نا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، فَذَكَرَهُ

7928- Bu hadis başka bir kanalla nakledilmiştir.[1]

٧٩٢٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ جَابِرٍ، نا كَامِلٌ، نا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ دَرَّاجٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حُجَيْرَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ: مَا يُبْعِدُنِي مِنْ غَضَبِ اللهِ؟ قَالَ: " لَا تَغْضَبْ "

7929- Abdullah b. Amr der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Hangi şey beni Allah'ın gazabından uzaklaştırır" diye sorduğumda: *"Öfkelenme"*[2] cevabını verdi.

٧٩٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا أَبُو عُثْمَانَ الْخَيَّاطُ، نا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْحَوَارِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سُلَيْمَانَ، يَقُولُ: " قَالَ يَحْيَى لِعِيسَى عَلَيْهِمَا السَّلَامُ: أَوْصِنِي يَا ابْنَ خَالَةٍ، قَالَ: لَا تُشَاحَّ فِي مِيرَاثٍ، وَلَا تَأْسَ عَلَى مَا فَاتَكَ، فَقَالَ: أَنَا لَا أَفْرَحُ بِمَا جَاءَنِي مِنْهَا، فَكَيْفَ آسَى عَلَى مَا فَاتَنِي؟ فَقَالَ: لَا تَغْضَبْ، فَقَالَ: فَكَيْفَ لِي بِأَنْ لَا أَغْضَبَ؟ "

7930- Ebû Süleymân der ki: Hz. Yahya, Hz. İsa'ya: "Ey teyzem oğlu! Bana tavsiyede bulun" deyince, Hz. İsa: "Mirasta cimri olma. Kaçırdığın şeye üzülme" karşılığını verdi. Yahya: "Ben, mirastan bana gelene sevinmem. Nasıl olur da kaçırdığım şeye sevinirim?" karşılığını verince, Hz. İsa: "Öfkelenme" dedi. Yahya da: "Nasıl öfkelenmem ki!" dedi.[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 2/262 (2095, 2102, 2093, 2104, 2105), Ahmed, *Müsned* (5/408), İbn Hibbân, *Sahih* (7/479), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/345, 447) ve Abdürrezzâk, *Musannef* 11/187 (20286).)

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (2/175) ve İbn Hibbân, *Sahih* (1/275).

[3] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/198) ve Ahmed, *Müsned* (57)

٧٩٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، فِي كِتَابِ الْمُسْتَدْرَكِ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَبُو الْبَخْتَرِيِّ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَاكِرٍ، نا أَبُو أُسَامَةَ، نا الْأَعْمَشُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ صُرَدَ، قَالَ: اسْتَبَّ رَجُلَانِ قُرْبَ النَّبِيِّ ﷺ، فَاشْتَدَّ غَضَبُ أَحَدِهِمَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " إِنِّي لَأَعْلَمُ كَلِمَةً لَوْ قَالَهَا لَذَهَبَ عَنْهُ الْغَضَبُ: أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ "، فَقَالَ الرَّجُلُ: أَمَجْنُونٌ تَرَانِي؟ فَتَلَا رَسُولُ اللهِ ﷺ: ﴿وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ [فصلت: ٣٦] رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ نَصْرِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ، وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ، مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنِ الْأَعْمَشِ

7931- Süleymân b. Sard der ki: İki kişi Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) huzurunda birbirine sövünce, birinin öfkesi arttı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben bir söz biliyorum ki eğer bu sözü söylerse öfkesi diner. Bu söz: «Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım» sözüdür"* buyurdu. Adam: "Benim deli olduğumu mu düşünüyorsun?" deyince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): ***"Eğer şeytandan gelen kötü bir düşünce seni dürtecek olursa, hemen Allah'a sığın"***[1] âyetini okudu.[2]

Müslim[3] bu hadisi Nasr b. Ali kanalıyla Ebû Usâme'den ve Buhârî[4] de başka bir yolla A'meş'ten rivayet etti.

٧٩٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ، نا أَبُو مُعَاوِيَةَ، نا دَاوُدُ بْنُ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ أَبِي حَرْبِ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَنَا: " إِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ وَهُوَ قَائِمٌ فَلْيَجْلِسْ، فَإِنْ ذَهَبَ عَنْهُ الْغَضَبُ، وَإِلَّا فَلْيَضْطَجِعْ "

7932- Ebû Zer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize şöyle buyurdu: *"Sizden biri ayaktayken öfkelenirse otursun. Eğer yine öfkesi geçmezse uzanıp yatsın."*[1]

---

[1] Fusilet Sur. 36

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *sıla* (110).

[4] Buhâri, *bed'ulhalk* (93).

٧٩٣٣ - قَالَ: وَنا أَبُو دَاوُدَ، نا وَهْبُ بْنُ بَقِيَّةَ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ دَاوُدَ، عَنْ بَكْرٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ بَعَثَ أَبَا ذَرٍّ بِهَذَا الْحَدِيثِ، قَالَ أَبُو دَاوُدَ: وَهَذَا أَصَحُّ الْحَدِيثَيْنِ

7933- Bekr: "Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesallem) Ebû Zer'i (bir iş için) gönderdi" deyip hadisin devamını aktardı.[2]

Ebû Davud: "Bu rivayet daha sahihtir" demiştir.

٧٩٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، نا شُعْبَةُ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا، وَإِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَجْلِسْ "

7934- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kolaylaştırın, zorlaştırmayın. Sizden biri öfkelenince otursun."*[3]

٧٩٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ فِرَاسٍ، بِمَكَّةَ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الضَّحَّاكِ، وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، نا الْحَسَنُ بْنُ الرَّبِيعِ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عَلِمُوا وَيَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا - ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - وَإِذَا غَضِبْتَ فَاسْكُتْ، وَإِذَا غَضِبْتَ فَاسْكُتْ " مَرَّتَيْنِ وَبِمَعْنَاهُ رَوَاهُ حَاتِمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ هَارُونَ الْبَجَلِيِّ الْكُوفِيِّ، عَنْ لَيْثِ بْنِ أَبِي سُلَيْمٍ

7935- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) üç defa: *"Öğretin ve kolaylaştırın, zorlaştırmayın"* buyurduktan sonra iki defa da: *"Öfkelendiğin zaman ise sus"* buyurdu.[4]

Hatim b. İsmâîl aynı mânâda bir hadisi Abdullah b. Hârun el-Becelî el-Kûfî kanalıyla Leys b. Ebî Süleym'den rivayet etti.[5]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 5/141 (4782).

[2] İsnâdı mürsel sahihtir. Ebû Dâvud 5/141 (4783).

[3] İsnâdı hasendir. İsnâdmdaki Beyhaki'nin hocasını tanımıyorum. Tayâlisi, *Müsned* (340), Ahmed, *Müsned* (1/239), Taberânî, *M. el-Kebîr* 11/33 (10951) ve Buhâri, *el-Edebu'l-Müfred* (245).

[4] İsnâdında tanımadığım biri vardır. Hadis şahitleriyle hasendir.

[5] Buhâri, *el-Edebu'l-Müfred* (327), Ahmed, *Müsned* (1/283, 365), Bezzâr, *Müsned* (1/90) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/344) Bak: Heysemî, *Mecma* (1/113).

٧٩٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، وعَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَا: نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَارِثِ الْبَغْدَادِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ بُكَيْرٍ، نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ خُطْبَةً إِلَى مَغْرِبَانِ الشَّمْسِ، حَفِظَهَا مَنْ حَفِظَهَا، وَنَسِيَهَا مَنْ نَسِيَهَا، وَأَخْبَرَنَا بِمَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، حَمِدَ اللهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: " أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ الدُّنْيَا خَضِرَةٌ حُلْوَةٌ، وَإِنَّ اللهَ تَعَالَى مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا فَنَاظِرٌ كَيْفَ تَعْمَلُونَ، أَلَا فَاتَّقُوا الدُّنْيَا، وَاتَّقُوا النِّسَاءَ، أَلَا إِنَّ بَنِي آدَمَ خُلِقُوا عَلَى طَبَقَاتٍ شَتَّى، فَمِنْهُمْ مَنْ يُولَدُ مُؤْمِنًا وَيَحْيَى مُؤْمِنًا، وَيَمُوتُ مُؤْمِنًا، وَمِنْهُمْ مَنْ يُولَدُ كَافِرًا وَيَحْيَى كَافِرًا وَيَمُوتُ كَافِرًا، وَمِنْهُمْ مَنْ يُولَدُ مُؤْمِنًا وَيَحْيَى مُؤْمِنًا وَيَمُوتُ كَافِرًا، وَمِنْهُمْ مَنْ يُولَدُ كَافِرًا وَيَحْيَى كَافِرًا وَيَمُوتُ مُؤْمِنًا، أَلَا إِنَّ الْغَضَبَ جَمْرَةٌ تَتَوَقَّدُ فِي جَوْفِ ابْنِ آدَمَ، أَلَمْ تَرَوْا إِلَى حُمْرَةِ عَيْنَيْهِ، وَانْتِفَاخِ أَوْدَاجِهِ؟، فَإِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَلْيَلْزَقْ بِالْأَرْضِ، أَلَا إِنَّ خَيْرَ الرِّجَالِ مَنْ كَانَ بَطِيءَ الْغَضَبِ سَرِيعَ الْفَيْءِ، وَشَرَّ الرِّجَالِ مَنْ كَانَ بَطِيءَ الْفَيْءِ سَرِيعَ الْغَضَبِ، فَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ سَرِيعَ الْغَضَبِ سَرِيعَ الْفَيْءِ فَإِنَّهَا بِهَا، وَإِذَا كَانَ بَطِيءَ الْغَضَبِ بَطِيءَ الْفَيْءِ فَإِنَّهَا بِهَا، أَلَا وَإِنَّ خَيْرَ التُّجَّارِ مَنْ كَانَ حَسَنَ الْقَضَاءِ حَسَنَ الطَّلَبِ، وَشَرَّ التُّجَّارِ مَنْ كَانَ سَيِّيءَ الْقَضَاءِ سَيِّيءَ الطَّلَبِ، وَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ حَسَنَ الْقَضَاءِ سَيِّيءَ الطَّلَبِ فَإِنَّهَا بِهَا، وَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ سَيِّيءَ الْقَضَاءِ حَسَنَ الطَّلَبِ فَإِنَّهَا بِهَا، أَلَا لَا يَمْنَعَنَّ رَجُلًا مَهَابَةُ النَّاسِ أَنْ يَقُولَ بِالْحَقِّ إِذَا عَلِمَهُ، أَلَا إِنَّ لِكُلِّ غَادِرٍ لِوَاءً بِقَدْرِ غَدْرَتِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَلَا وَإِنَّ أَكْبَرَ الْغَدْرِ غَدْرُ أَمِيرِ الْعَامَّةِ، أَلَا وَإِنَّ أَفْضَلَ الْجِهَادِ مَنْ قَالَ كَلِمَةَ الْحَقِّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ "، فَلَمَّا كَانَ عِنْدَ مَغْرِبَانِ الشَّمْسِ، قَالَ: " أَلَا إِنَّ مَا بَقِيَ مِنَ الدُّنْيَا فِيمَا مَضَى مِنْهُ كَمَثَلِ مَا بَقِيَ مِنْ يَوْمِكُمْ هَذَا فِيمَا مَضَى "

7936– Ebû Saîd el-Hudrî anlatıyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ikindi sonrası güneş batımına kadar süren bir hutbe verdi. Bu hutbeyi aklında tutanlar tuttu, unutanlar da unuttu. Bu hutbesinde kıyamet gününde olacak tüm şeylerden bahsetti. Yüce Allah'a hamdü senâda bulunduktan sonra şöyle buyurdu: *"Bilin ki dünya tatlı ve çekicidir. Yüce Allah da sizleri dünyaya göndermiş ne yapacağınızı gözlemektedir. Dünya nimetleri ile kadınlara karşı dikkatli olun! Bilin ki insanlar değişik sınıflarda yaratılmışlardır. Kimisi*

mümin olarak doğar, mümin olarak yaşar ve mümin olarak ölür. Kimisi kafir olarak doğar, kafir olarak yaşar ve kafir olarak ölür. Kimisi mümin olarak doğar, mümin olarak yaşar, ancak kafir olarak ölür. Kimisi de kafir olarak doğar, kafir olarak yaşar, ancak mümin olarak ölür.

Bilin ki öfke, kişinin içinde tutuşan bir kor parçası gibidir. Öfkelenen kişinin gözlerinin nasıl kıpkırmızı kesildiğini ve boyun damarlarının nasıl kabardığını görmez misiniz? Kişi öfkelendiğini gördüğü zaman (bir şey yapmaya kalkışmasın) yerinde otursun. Bilmelisiniz ki bu konuda insanların en hayırlısı, geç öfkelenen ancak öfkelendiği zaman da çabuk sakinleşen kişidir. En kötü kişi de, çabucak öfkelenen ancak geç sakinleşen kişidir. Kişi çabucak öfkelenip çabucak da sakinleşiyorsa bu iki özelliği birbirini dengeler. Kişi zor öfkelenip geç de sakinleşiyorsa bu iki özelliği de birbirini dengeler.

Bilmelisiniz ki tüccarların en hayırlısı, bir şeyi güzelce isteyen ve ödemesini de aynı şekilde güzelce yapan kişidir. En kötü tüccar, istemesi de ödemesi de kötü olan kişidir. Kişinin ödemesi güzel, ancak istemesi kötü ise bu iki özelliği birbirini dengeler. Kişinin istemesi güzel, ancak ödemesi kötü ise bu iki özelliği de birbirini dengeler.

Dikkat edin de insanlardan korkusu kişinin hak olarak bildiği bir şeyi söylemesine engel olmasın! Bilin ki ihanet eden her bir kişinin kıyamet gününde bu ihaneti büyüklüğünde bir sancağı olur. En büyük ihanet de umumu idare eden kişinin yapacağı ihanettir. Bilin ki en değerli cihad, zalim olan yöneticiye karşı hakkı söylemektir."

Güneş batmak üzereyken de sözünü şöyle bağladı: *"Dünyanın geçen ömrüne oranla kalan ömrü, bu gününüzün geçen zamanına oranla kalan zamanı kadardır."*[1]

٧٩٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّغَانِيُّ، نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَمَّنْ، سَمِعَ الْحَسَنَ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، نا أَبُو عُمَرَ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْمُبَارَكِ الْمُسْتَمْلِيُّ، نا زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى، نا الْحُسَيْنُ بْنُ الْوَلِيدِ الْقُرَشِيُّ، نا عَوْفٌ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/483-484 (2191).

اللهِ ﷺ: " إِنَّ الْغَضَبَ جَمْرَةٌ فِي قَلْبِ ابْنِ آدَمَ، أَلَمْ تَرَوْا إِلَى انْتِفَاخِ أَوْدَاجِهِ، وحُمْرَةِ عَيْنَيْهِ؟ فَمَنْ أَحَسَّ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ قَائِمًا فَلْيَقْعُدْ، وَإِنْ كَانَ قَاعِدًا فَلْيَضْطَجِعْ " وَفِي رِوَايَةِ مَعْمَرٍ: " تُوقَدُ فِي قَلْبِ ابْنِ آدَمَ "، قَالَ: " أَلَمْ تَرَوْا إِلَى احْمِرَارِ عَيْنَيْهِ؟ فَإِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ ذَلِكَ فَذَكَرَهُ "، قَالَ: " فَلْيَتَّكِئْ مَكَانَ فَلْيَضْطَجِعْ " هَكَذَا جَاءَ مُرْسَلًا

7937- Hasan(-ı Basrî) der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bilin ki öfke, Âdemoğlunun kalbinde bir kordur. Öfkeliyken boyun damarlarının nasıl kabardığını, gözlerinin de nasıl kızardığını görmez misiniz? Her kim öfke yönünde içinde bir şey hissederse ayaktaysa otursun, oturmuşsa da uzansın."* Ma'mer'in rivayetinde ise: *"Bilin ki öfke, Âdemoğlunun kalbinde tutuşan bir kordur. Böyle bir kişinin gözlerinin nasıl kızardığını görmez misin? Böyle bir duruma düşen bir yere yaslansın"* ibaresi geçmiştir.[1]

٧٩٣٨ - أَخْبَرَنَا الْأُسْتَاذُ أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ رَزْمَوَيْهِ، نا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ غَالِبٍ، نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ خَالِدٍ الصَّنْعَانِيُّ، نا أَبُو وَائِلٍ الْمُرَادِيُّ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ عُرْوَةَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَطِيَّةَ، فَأَغْضَبُوهُ فِي شَيْءٍ فَدَخَلَ، فَتَوَضَّأَ ثُمَّ خَرَجَ، فَقَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّي عَطِيَّةَ السَّعْدِيِّ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ، يَقُولُ: " الْغَضَبُ مِنَ الشَّيْطَانِ، وَالشَّيْطَانُ خُلِقَ مِنَ النَّارِ، وَالنَّارُ تُطْفَأُ بِالْمَاءِ، فَإِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ " رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، عَنْ بَكْرِ بْنِ خَلَفٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ خَالِدٍ بِمَعْنَاهُ

7938- Ebû Vâil el-Murâdî anlatıyor: Urve b. Muhammed b. Atiyye'nin yanındayken onu bir konuda kızdırdılar. Bunun üzerine Urve içeri girip abdest aldıktan sonra çıktı ve şöyle dedi: Babam, dedem Atiyye es-Sa'dî'den Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu nakletti: *"Öfke şeytandandır. Şeytan da ateşten yaratılmıştır. Ateşi de su söndürür. Sizden biri öfkelenince abdest alsın."*[2]

---

[1] İsnâdı mürseldir ve ravi zincirinde tanımadığım biri vardır. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/188 (20289) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/320).

[2] İsnâdı zayıftır.

Ebû Dâvud, Bekr b. Halef kanalıyla İbrâhîm b. Hâlid'den bu mânâda bir rivayette bulunmuştur.[1]

٧٩٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْغَضَبُ مِنَ الشَّيْطَانِ، وَإِنَّ مِنَ الْغَضَبِ طَعَنَانًا فِي قَلْبِ ابْنِ آدَمَ، أَلَا تَرَوْنَ كَيْفَ يَذَرُ أَوْدَاجَهُ؟ " أَحْسِبُهُ، قَالَ: " وَتَحْمَرُّ عَيْنَاهُ " هَذَا مُنْقَطِعٌ

7939- Zeyd b. Eslem'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Öfke şeytandandır ve öfke, Âdemoğlunun kalbinde olan bir taşmadır. Öfkeliyken gözlerinin nasıl kızardığını, boyun damarlarının nasıl da kabardığını görmez misiniz?"*[2]

٧٩٤٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: " سَبْعٌ مِنَ الشَّيْطَانِ: شِدَّةُ الْغَضَبِ، وَشِدَّةُ الْعُطَاسِ، وَشِدَّةُ التَّثَاؤُبِ، وَالْقَيْءُ، وَالرُّعَافُ، وَالنَّجْوَى، وَالنَّوْمُ عِنْدَ الذِّكْرِ "

7940- Hz. Ali der ki: "Yedi şey şeytandandır. Bunlar aşırı öfke, aşırı hapşırma, aşırı esneme, kusma, burun kanaması, fısıldaşma ve zikir anında uykudur."[3]

٧٩٤١ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْوَاعِظُ، وَأَبُو حَازِمٍ الْحَافِظُ، قَالَا: نا أَبُو عَمْرٍو إِسْمَاعِيلُ بْنُ نُجَيْدٍ السُّلَمِيُّ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ الْخَلِيلِ، نا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ الدِّمَشْقِيُّ، نا مُخَيِّسُ بْنُ تَمِيمٍ، عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ الْغَضَبَ لَيُفْسِدُ الْإِيمَانَ كَمَا يُفْسِدُ الصَّبْرُ الْعَسَلَ " قَالَ أَبُو حَازِمٍ: تَفَرَّدَ بِهِ هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، عَنْ مُخَيِّسِ بْنِ تَمِيمٍ

---

[1] Ebû Dâvud 5/141 (4784).

[2] İsnâdı mürseldir. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/188 (20288)

[3] Ravileri güvenilirdir. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/188-189 (20290).

7941- Behz b. Hakîm, babası kanalıyla dedesinden Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu nakleder: *"Öfke, öd ağacı suyunun balı bozduğu gibi imanı bozar."*[1]

Ebû Hâzım der ki: Hişâm b. Ammâr bu hadisi Muhayyis b. Temîm'den rivayette tek kalmıştır.

٧٩٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، أنا حَاجِبُ بْنُ أَحْمَدَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ حَمَّادٍ، نا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ خَيْثَمَةَ، قَالَ: كَانُوا يَقُولُونَ: " إِنَّ الشَّيْطَانَ يَقُولُ: كَيْفَ يَغْلِبُنِي ابْنُ آدَمَ، وَإِذَا رَضِيَ خَبِثْتُ حَتَّى أَكُونَ فِي قَلْبِهِ، وَإِذَا غَضِبَ طِرْتُ حَتَّى أَكُونَ فِي رَأْسِهِ "

7942- Hayseme der ki: Şöyle söylenirdi: Şeytan: "Âdemoğlu benimle nasıl baş edebilir ki? Hoş olduğu durumlarda gelir kalbine otururum. Öfkelendiği zaman ise uçar başına konarım" dermiş.[2]

٧٩٤٣ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، أنا الزَّعْفَرَانِيُّ، أنا حَكَّامُ بْنُ سَلْمٍ الرَّازِيُّ، نا أَبُو سِنَانٍ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَاذْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ﴾ [الكهف: ٢٤]، قَالَ: " إِذَا غَضِبْتَ "

7943- İkrime, *"Unuttuğun zaman Rabbini zikret"*[3] âyetindeki unutmayı: "Öfkelendiğin zaman" şeklinde açıklamıştır.[4]

٧٩٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ الْحَوْضِيُّ، نا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ الْجَدَلِيَّ، قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنْ خُلُقِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَتْ:

---

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır ve hadis zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 19/417 (1007), Deylemî, *Müsnedu'l-Firdevs* (3/114) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/320).

[2] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/446), Hennâd, *Zühd* (1304), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (353-354/996) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (4/117).

[3] Kehf Sur. 24

[4] İsnâdında durumu bilinmeyenler vardır. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/571) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (3/334) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (5/378).

" لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا، وَلَا مُتَفَحِّشًا، وَلَا صَخَّابًا فِي الْأَسْوَاقِ، وَلَا يَجْزِي بِالسَّيِّئَةِ السَّيِّئَةَ، وَلَكِنْ يَعْفُو وَيَصْفَحُ "

7944- Ebû Abdillah el-Cedelî der ki: Hz. Âişe'ye Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ahlâkını sorduğumda şöyle cevap verdi: "Kaba saba biri hiç değildi, çarşı ve pazarda insanlarla münakaşa etmez, kötülüğe kötülükle karşılık vermez; affeder ve hoş görülü davranırdı."[1]

٧٩٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ جَعْفَرٍ السَّخْتِيَانِيُّ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْعَبْدِيُّ، نا ابْنُ بُكَيْرٍ، نا اللَّيْثُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، أَنَّهُ قَالَ: بَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: وَذَكَرَ كَلِمَةَ النَّاسِ فِي أَخْلَاقِهِمْ: " رَجُلٌ سَرِيعُ الرِّضَا بَعِيدُ الْغَضَبِ، فَذَاكَ لَهُ لَا عَلَيْهِ، وَرَجُلٌ بَعِيدُ الرِّضَا بَعِيدُ الْغَضَبِ، فَذَاكَ كَفَافٌ، وَرَجُلٌ بَعِيدُ الرِّضَا سَرِيعُ الْغَضَبِ، فَذَاكَ عَلَيْهِ لَا لَهُ "

7945- Zeyd b. Eslem'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) insanların ahlâkından bahsederken şöyle buyurdu: *"...Kimi de geç öfkelenir ve öfkesi de hemen geçer. Bu, kişinin aleyhine değil lehine olur. Kimi de geç öfkelenir ve öfkesi de geç diner. Bunlar da birbirini dengeler. Kimi de çabuk öfkelenir ve öfkesi geç diner. Bu da kişinin lehine değil, aleyhine olur."*[2]

٧٩٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، نا وَكِيعُ بْنُ الْجَرَّاحِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ شَيْخٍ، يُقَالُ لَهُ: طَارِقٌ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَالِكٍ الرُّوَاسِيِّ، قَالَ: " أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، ارْضَ عَنِّي، قَالَ: فَأَعْرَضَ عَنِّي ثَلَاثًا، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ الرَّبَّ لَيُتَرَضَّى فَيَرْضَى، فَارْضَ عَنِّي، قَالَ: فَرَضِيَ عَنْهُ "

7946- Amr b. Mâlik er-Ruvâsî der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gittim ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Benden razı ol" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) üç defa benden yüz çevirince ben: "Ey Allah'ın Resûlü! Allah'ın razı

[1] İsnâdı sahihtir. Tirmizî 4/396 (2016).

[2] Senedi mürseldir. Bezzâr, *Müsned* (2/438).

istenince razı oluyor. Sen de benden razı ol" dediğimde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) benden razı oldu.[1]

٧٩٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الصَّنْعَانِيُّ بِمَكَّةَ، نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْهَمَذَانِيِّ، عَنِ ابْنِ أَبِي حُسَيْنٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى خَيْرِ أَخْلَاقِ أَهْلِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؟ أَنْ تَصِلَ مَنْ قَطَعَكَ، وَتُعْطِيَ مَنْ حَرَمَكَ، وَتَعْفُوَ عَمَّنْ ظَلَمَكَ " هَذَا مُرْسَلٌ حَسَنٌ وَقَدْ ذَكَرْنَا فِي الْجُزْءِ الْأَوَّلِ قَبْلَهُ فِيهِ مَسَانِيدَ

7947- İbn Ebî Hüseyin'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Dünya ve âhiret halkının en hayırlı ahlâkını size bildireyim mi? Seninle bağını kesenle bağ kurman, seni mahrum edene vermen ve sana zulmedeni affetmendir.*"[2]

Hadis mürsel hasendir. Bundan önce ilk cüzde değişik isnâdlarla bunu nakletmiştik.

٧٩٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ حَسَنِ بْنِ عُقْبَةَ الشَّيْبَانِيُّ بِالْكُوفَةِ، نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْمَرْوَزِيُّ الْحَافِظُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ الْفَرَّاءُ أَبُو جَعْفَرٍ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ قَنْبَرٍ، مَوْلَى عَلِيٍّ - وَكَانَ أَتَى عَلَيْهِ عِشْرُونَ وَمِائَةُ سَنَةٍ - حَدَّثَنِي أَبِي قَنْبَرٌ، عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " خِيَارُ أُمَّتِي أَحِدَّاؤُهَا، الَّذِينَ إِذَا غَضِبُوا رَجَعُوا "

7948- Hz. Ali'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Ümmetimin en hayırlıları (dinde ve hayırlı işlerde) gayretkeş olanlardır ki; öfkelendikleri zaman hemen kendilerine hâkim olurlar.*"[3]

---

[1] İsnâdında sakınca yoktur. Buhâri, *Târih* (1/326) ve Fesevî, *el-Ma'rifetu ve't-Târih* (1/326).

[2] İsnâdı mürsel hasendir. Abdürrezzâk, *Musannef* (11/172-173).

[3] İsnâdı çok zayıftır. İbn Hacer, *el-Lisan* (3/327-328) ve Deylemî, *Müsnedu'l-Firdevs* 2/174 (2869).

٧٩٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ السَّرَّاجُ، نا مُطَيَّنٌ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ الْفَرَّاءُ، نا ابْنُ قَنْبَرٍ، نا أَبِي، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " خِيَارُ أُمَّتِي أَحِدَّاؤُهُمُ الَّذِينَ إِذَا غَضِبُوا رَجَعُوا، وَقَدْ رَجَعْتُ، وَأَنَا أَسْتَغْفِرُ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ "

7949- Hz. Ali'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ümmetimin en hayırlıları (dinde ve hayırlı işlerde) gayretkeş olanlardır ki; öfkelendikleri zaman hemen kendilerine hâkim olurlar. Ben de öfkeme hâkim oldum ve Allah'tan bağışlanma diliyorum."*[1]

٧٩٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا ابْنُ السَّرْحِ، نا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي مَرْحُومٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَهُوَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْفِذَهُ دَعَاهُ اللهُ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُخَيِّرَهُ مِنْ أَيِّ الْحُورِ شَاءَ "

7950- Sehl b. Muâz'ın, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah, öfkesinin gereğini yerine getirmeye gücü yettiği halde öfkesine hâkim olanı kıyamet gününde onu bütün yaratıkların huzurunda çağıracak, hatta onu cennet hurilerinden dilediğini (almakta) muhayyer bırakacaktır."*[2]

٧٩٥١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ، أنا أَبُو بَكْرٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا عُقْبَةُ بْنُ مُكْرَمٍ، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ بِشْرِ بْنِ مَنْصُورٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ، عَنْ سُوَيْدِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَبْنَاءِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ نَحْوَهُ، قَالَ: " مَلَأَهُ اللهُ أَمْنًا وَإِيمَانًا " لَمْ يَذْكُرْ قِصَّةَ: " دَعَاهُ اللهُ " زَادَ: " وَمَنْ تَرَكَ لُبْسَ ثَوْبِ جَمَالٍ "، قَالَ بِشْرٌ: أَحْسِبُهُ قَالَ: " تَوَاضُعًا كَسَاهُ اللهُ حُلَّةَ الْكَرَامَةِ وَمَنْ رَوَّحَ لِلَّهِ تَوَّجَهُ تَاجَ الْمُلْكِ "

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Ukaylî, *ed-Duafâ* (2/289) Bak: Zehebî, *el-Mîzân* (3/472) [redacted]hâvî, *Mekâsidu'l-Hasene* (187) ve Heysemî, *Mecma* (8/68).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/137-138 (4777), İbn Mâce 2/1400 (4186) ve [redacted]mizî 4/372 (2021).

7951- Suveyd b. Vehb, sahabeden bir adamın oğlundan aynı mânâda bir rivayeti: *"Allah onu güven ve imanla doldurur"* şeklinde, *"çağırır"* ibaresi olmadan nakletmiş: *"Güzel giysileri giymeyi bırakırsa"* ilavesini yapmıştır. Bişr der ki: Zannedersem şöyle de buyurdu: *"Tevazusu sebebiyle bırakırsa Allah ona keramet giysisi giydirir. Allah için bir kişiye yardım edene, Allah padişahlık tacını giydirir."*[1]

٧٩٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، أنا عَبْدُ الْعَزِيزِ، نا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا تَجَرَّعَ رَجُلٌ جُرْعَةً أَفْضَلَ مِنْ غَيْظٍ يَكْظِمُهُ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

7952- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah katında kulun içebileceği en değerli yudum, öfke anında Allah rızası için öfkesini yudumlayıp içine atmasıdır."*[2]

٧٩٥٣ - وَرَوَاهُ أَحْمَدُ بْنُ حَمَّادِ بْنِ ذَعْبَةَ، عَنْ حَامِدِ بْنِ يَحْيَى الْبَلْخِيِّ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ عَبْدِ الْأَعْلَى السَّامِيِّ، وَقَالَ: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ بَدَلَ ابْنِ عُمَرَ، أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو أَحْمَدَ الشَّيْبَانِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ حَمَّادِ بْنِ زُغْبَةَ، فَذَكَرَهُ، وَالْأَوَّلُ أَصَحُّ

7953- Ahmed b. Hammâd b. Za'be bu hadisi Hâmid b. Yahya el-Belhî kanalıyla Abdula'lâ b. Abdila'lâ es-Sâmî'den nakletmiş ancak, İbn Ömer yerine, İbn Abbâs demiştir. Ancak önceki hadis daha sahihtir.[3]

٧٩٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، نا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، نا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا جَرَعَ عَبْدٌ جُرْعَةً أَعْظَمَ أَجْرًا عِنْدَ اللهِ مِنْ جُرْعَةِ غَيْظٍ كَظَمَهَا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

---

[1] İsnâdında durumu bilinmeyenler olduğu için zayıftır. Ebû Dâvud 5/138 (4778).

[2] İsnâdı zayıf, hadis hasendir. İbn Mâce 2/1401 (4189).

[3] İsnâdı çok zayıftır. Ahmed, *Müsned* (1/327)

7954- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah katında kulun içebileceği en değerli yudum, öfke anında Allah rızası için öfkesini yudumlayıp içine atmasıdır."*[1]

٧٩٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّنْعَانِيُّ، نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَمَّنْ، سَمِعَ الْحَسَنَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا جُرْعَةٌ أَحَبَّ إِلَى اللهِ مِنْ جُرْعَةِ غَيْظٍ كَظَمَهَا رَجُلٌ، أَوْ جُرْعَةِ صَبْرٍ عِنْدَ مُصِيبَةٍ، وَمَا قَطْرَةٌ أَحَبَّ إِلَى اللهِ مِنْ قَطْرَةِ دَمْعٍ مِنْ خَشْيَةِ اللهِ، أَوْ قَطْرَةِ دَمٍ فِي سَبِيلِ اللهِ "

7955- Hasan(-ı Basrî)'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yüce Allah katında en değerli yudum, kişinin kinini veya musibet anında sabrı yudumlamasıdır. Yüce Allah katında en değerli damla da, Allah korkusuyla gözden dökülen yaş ile Allah yolunda dökülen kan damlasıdır."*[2]

٧٩٥٦ - أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْوَلِيدِ الْقُرَشِيُّ إِمْلَاءً، أنا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ، نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أنا أَبُو بَكْرٍ نَافِعٌ الْمَدِينِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ: قَالَتْ عَمْرَةُ: قَالَتْ عَائِشَةُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَقِيلُوا ذَوِي الْهَيْئَاتِ زَلَّاتِهِمْ "

7956- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"İyi haslet sahiplerinin hatalarını bağışlayın"* buyurdu.[3]

٧٩٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَسَّانٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْمُزَكِّي سَنَةَ ثَلَاثٍ وَأَرْبَعِمِائَةٍ، أنا أَبُو عَمْرٍو مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْعَدْلُ، أنا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الصُّوفِيُّ، نا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، نا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَقَالَ مُسْلِمًا عَثْرَتَهُ أَقَالَهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

7957- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Satış akdinin kaldırılması hususunda kim bir müslümanın isteğini kabul ederse, Allah kıyamet günü onun hatasını kaldırır."*[1]

---

[1] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (2/128, 8/235-236).

[2] İsnâdı mürseldir. Abdürrezzâk, *Musannef* 11/188 (20289), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/251), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (235/672) ve Kudâî, *Müsnedu'ş-Şihâb* (1308).

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 4/540 (4375).

٧٩٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو ذَرٍّ عَبْدُ بْنُ أَحْمَدَ الْهَرَوِيُّ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، نا أَبُو مَنْصُورٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ نُوحِ بْنِ طَلْحَةَ الْأَزْهَرِيُّ إِمْلَاءً، نا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ الْبُوشَنْجِيُّ، نا سَلَمَةُ بْنُ شَبِيبٍ، نا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، نا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمٍ الْحَلْقَانِيُّ، أنا أَبُو عُمَرَ مَوْلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ خَزَنَ لِسَانَهُ سَتَرَ اللهُ عَوْرَتَهُ، وَمَنْ كَفَّ غَضَبَهِ كَفَّ اللهُ عَنْهُ عَذَابَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنِ اعْتَذَرَ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ قَبِلَ عُذْرَهُ " وَرُوِيَ هَذَا الْمَتْنُ فِي حَدِيثِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو كَمَا

7958- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Kim diline sahip olursa Allah onun ayıbını örter. Kim öfkesine hâkim olursa, kıyamet günü Allah onu azabından korur. Kim de Allah'a mazeretini arz ederse, Allah özrünü kabul eder.*"[2]

Bu metin, Abdullah b. Amr'dan, aşağıda geçtiği şekliyle nakledilmiştir.

٧٩٥٩ - أَخْبَرَنَاهُ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، نا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا تَمْتَامٌ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مِهْرَانَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ مَلَكَ لِسَانَهُ سَتَرَ اللهُ عَوْرَتَهُ، وَمَنْ مَلَكَ غَضَبَهُ كَفَّ اللهُ عَنْهُ عَذَابَهُ، وَمَنِ اعْتَذَرَ إِلَى اللهِ فِي الدُّنْيَا قَبِلَ اللهُ مَعْذِرَتَهُ "

7959- Amr, b. Şuayb'ın, babası kanalıyla dedesinden bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Kim diline sahip olursa Allah ayıbını örter. Kim öfkesine hâkim olursa, Allah onu azabından korur. Kim de dünyadayken Allah'a mazeretini arz ederse, Allah özrünü kabul eder.*"[3]

٧٩٦٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُتْبَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، نا الْأَسْقَاطِيُّ، نا أَبُو سَلَمَةَ وَهُوَ يَحْيَى بْنُ خَلَفٍ، نا الْفَضْلُ بْنُ سِنَانٍ، عَنْ غَالِبٍ الْقَطَّانِ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " يُنَادِي مُنَادٍ: مَنْ كَانَ أَجْرُهُ عَلَى اللهِ فَلْيَدْخُلِ الْجَنَّةَ،

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud 3/738 (3460) ve İbn Mâce 2/741 (2199).

[2] İsnâdı zayıftır, ancak şahitleri sebebiyle hadis hasendir. İbn Ebî Âsım, *Zühd* (10) Bak: İbn Kesîr, *Tefsir* (1/413), Zehebî, *el-Mîzân* (2/40, 207), İbn Hacer, *Lisân* (2/445), İbn Hacer, *el-Metâlibu'l-Âliye* 3/152 (3125) ve Heysemî, *Mecma* (6/68, 10/292).

[3] İsnâdı zayıftır.

مَرَّتَيْنِ، فَيَقُومُ مَنْ عَفَا عَنْ أَخِيهِ، قَالَ اللهُ تَعَالَى: ﴿فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللهِ﴾ [الشورى: ٤٠] "

7960- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Bir münadi iki defa: «Ecri Allah'a ait olan cennete girsin» diye seslenince kardeşini affeden kalkar." Yüce Allah: «**Ama kim affeder ve barışırsa, onun ecri Allah'a aittir**»*[1] *buyurmuştur."*[2]

٧٩٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ قُرْقُوبٍ التَّمَّارُ بِهَمْذَانَ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، نا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنِي شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَبَّاسٍ، قَالَ: " قَدِمَ عُيَيْنَةُ بْنُ حِصْنِ بْنِ حُذَيْفَةَ بْنِ بَدْرٍ، فَنَزَلَ عَلَى ابْنِ أَخِيهِ الْحُرِّ بْنِ قَيْسِ بْنِ حِصْنٍ، وَكَانَ مِنَ النَّفَرِ الَّذِينَ يُدْنِيهِمْ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، وَكَانَ الْقُرَّاءُ أَصْحَابُ مَجَالِسِ عُمَرَ وَمُشَاوَرَتِهِ، كُهُولًا كَانُوا أَوْ شُبَّانًا، قَالَ عُيَيْنَةُ لِابْنِ أَخِيهِ: هَلْ لَكَ وَجْهٌ عِنْدَ هَذَا الْأَمِيرِ فَتَسْتَأْذِنَ لِي عَلَيْهِ؟ فَقَالَ: سَأَسْتَأْذِنُ لَكَ عَلَيْهِ، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَاسْتَأْذَنَ الْحُرُّ لِعُيَيْنَةَ فَأَذِنَ لَهُ عُمَرُ، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ، قَالَ: هِيهِ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ، مَا تُعْطِينَا الْجَزْلَ، وَلَا تَحْكُمُ بَيْنَنَا بِالْعَدْلِ، فَغَضِبَ عُمَرُ حَتَّى هَمَّ أَنْ يُوقِعَ بِهِ، فَقَالَ لَهُ الْحُرُّ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ لِنَبِيِّهِ ﷺ: ﴿خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾ [الأعراف: ١٩٩]، وَإِنَّ هَذَا مِنَ الْجَاهِلِينَ "، قَالَ: " فَوَاللهِ مَا جَاوَزَهَا عُمَرُ حِينَ تَلَاهَا عَلَيْهِ، وَكَانَ وَقَّافًا عِنْدَ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي الْيَمَانِ

7961- Abdullah b. Abbâs der ki: Uyeyne b. Hısn, Huzeyfe b. Bedr'e gelip kardeşinin oğlu Hurr b. Kays b. Hısn'a misafir oldu. (Hurr), Hz. Ömer'in yakm tuttuğu kimselerden idi. Kurrâ (Kur'anı okuyup bellemiş olanlar) Hz. Ömer'in akdettiği meclislerin üyeleri ve danıştığı kimseler arasında idiler. Genç ya da yaşlı olsunlar fark etmezdi. Uyeyne, kardeşinin oğluna: "Şu emîrin (halifenin) yanına girmek için ondan bana bir izin alabilir misin?" dedi. Yeğeni: "Yanına girmen için ondan sana izin is-

---

[1] Şûra Sur. 40

[2] İsnâdı zayıftır. Ukaylî, *ed-Duafâ* (3/477-478) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (7/359).

teyeceğim" deyip Uyeyne adına izin istedi. Uyeyne, Hz. Ömer'in huzuruna girince şöyle dedi: "Ey Hattâb'ın oğlu, Allah'a yemin ederim ki sen bize çok vermiyorsun, aramızda da adaletle hükmetmiyorsun." Hz. Ömer sözlere o kadar kızdı ki üzerine atılmak istedi. Bu sefer Hurr şöyle dedi: "Ey müminlerin emiri! Şüphesiz Allah, Peygamber7ine: «*Sen af yolunu tut, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir*»[1] diye buyurmuştur. Şüphesiz ki bu da cahillerdendir." Bunun üzerine Allah'a yemin ederim Ömer'e karşı bu âyeti okuduktan sonra Ömer bundan ileriye gitmedi. O, yüce Allah'ın Kitab'ının çizdiği hudutta durur, ondan ileriye geçmezdi."[2]

Buhârî[3] bu hadisi *Sahîh*'te Ebu'l-Yemân'dan rivayet etti.

٧٩٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو مُحَمَّدِ بْنُ أَبِي حَامِدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْخَضِرُ بْنُ أَبَانَ، نا سَيَّارٌ، نا جَعْفَرٌ، نا ثَابِتٌ، قَالَ: اشْتَرَى رَجُلٌ بَيْتًا بِالْمَدَائِنِ فَمَرَّ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ بِالْمَدَائِنِ وَهُوَ أَمِيرٌ، فَحَسِبَ سَلْمَانَ عِلْجًا، فَقَالَ: يَا فُلَانُ تَعَالَ، فَجَاءَ سَلْمَانُ، فَقَالَ: احْمِلْ، فَحَمَلَهُ فَمَضَى بِهِ، فَجَعَلَ يَتَلَقَّاهُ النَّاسُ: أَصْلَحَ اللهُ الْأَمِيرَ، نَحْمِلُ عَنْكَ، وَيَا أَبَا عَبْدِ اللهِ نَحْمِلُ عَنْكَ، أَبَا عَبْدِ اللهِ نَحْمِلُ عَنْكَ، فَقَالَ الرَّجُلُ: ثَكَلَتْنِي أُمِّي وَعَدِمَتْنِي، لَمْ أَجِدْ أَحَدًا أُسَخِّرُهُ إِلَّا الْأَمِيرَ، قَالَ: فَجَعَلَ يَعْتَذِرُ إِلَيْهِ وَيَقُولُ: أَبَا عَبْدِ اللهِ لَمْ أَعْرِفْكَ رَحِمَكَ اللهُ، قَالَ: انْطَلِقْ، فَانْطَلَقَ بِهِ حَتَّى بَلَغَ بِهِ مَنْزِلَهُ، ثُمَّ دَعَاهُ، فَقَالَ: " لَا تُسَخِّرْ بَعْدِي أَحَدًا أَبَدًا "

7962- Sâbit anlatıyor: Bir adam Medâin'de bir ev satın aldı. Medâin valisi olan Selmân oradan geçerken adam onu Acemlerden bir kafir zannederek: "Ey falan! Buraya gel!" dedi. Selmân gelince de: "Şunu taşı" dedi. Selman yükü taşırken onu gören halk: "Allah valiyi ıslah etsin. Biz senin yerine taşırız" deyince adam: "Annem beni kaybetsin. Validen başka iş yaptıracak kişi bulamadım mı?" deyip ondan özür dileyerek: "Ey Ebû Abdillah! Allah sana merhamet etsin. Seni tanımadım" dedi. Selmân:

---

[1] A'râf Sur. 199

[2] İsnâdındaki Hâkim'in hocasını tanımıyorum. Diğer ravileri güvenilirdir.

[3] Buhâri, *tefsir* (197-198).

"Yürü!" deyip evine kadar yükü taşıdıktan sonra onu çağırdı ve: "Benden sonra kimseye zorla iş yaptırma" dedi.[1]

٧٩٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ دَاوُدَ بْنِ سُلَيْمَانَ الزَّاهِدُ، أنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ الْعَبْسِيُّ، أنا وَرِيزَةُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْغَسَّانِيُّ، نا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: وَقَعَ بَيْنَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ، وَبَيْنَ مُحَمَّدِ ابْنِ الْحَنَفِيَّةِ كَلَامٌ، حَبَسَ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَنْ صَاحِبِهِ، فَكَتَبَ إِلَيْهِ مُحَمَّدُ ابْنُ الْحَنَفِيَّةِ: أَبِي وَأَبُوكَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، وَأُمِّي امْرَأَةٌ مِنْ بَنِي حَنِيفَةَ لَا يُنْكَرُ شَرَفُهَا فِي قَوْمِهَا، وَلَكِنَّ أُمَّكَ فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَأَنْتَ أَحَقُّ بِالْفَضْلِ مِنِّي، فَصِرْ إِلَيَّ حَتَّى تَرَضَّانِي، " فَلَبِسَ الْحُسَيْنُ رِدَاءَهُ وَنَعْلَهُ وَصَارَ إِلَيْهِ فَتَرَضَّاهُ "

7963- Fadl b. Muhammed der ki: Babamın şöyle dediğini işittim: Hz. Hüseyin b. Ali ve Muhammed b. el-Hanefiyye arasında tartışma çıkınca ikisi de birbiriyle konuşmaz oldular. Muhammed b. el-Hanefiyye, Hüseyin b. Ali'ye şöyle yazdı: "Babam ve baban, Ali b. Ebî Tâlib'dir ve annem Hanîfe oğullarmdan, kavmindeki değeri inkar edilmeyen bir kadındır. Ancak senin annen Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Fatıma'dır. Faziletli olmaya benden daha çok hak sahibisin. Bu sebeple gel ve benimle barış." Hüseyin b. Ali ridâsını ve ayakkabısını giyip Muhammed b. el-Hanefiyye'nin yanına giderek onunla barıştı. [2]

٧٩٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، نا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ فَرْضِخَ الْعُثْمَانِيُّ، نا طَاهِرُ بْنُ يَحْيَى الْحُسَيْنِيُّ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنِي شَيْخٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ قَدْ أَتَتْ عَلَيْهِ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ سَنَةً فِيمَا أَخْبَرَنِي يُقَالُ لَهُ: عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّزَّاقِ، يَقُولُ: جَعَلَتْ جَارِيَةٌ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ تَسْكُبُ عَلَيْهِ الْمَاءَ، فَتَهَيَّأَ لِلصَّلَاةِ فَسَقَطَ الْإِبْرِيقُ مِنْ يَدِ الْجَارِيَةِ عَلَى وَجْهِهِ فَشَجَّهُ، فَرَفَعَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ رَأْسَهُ إِلَيْهَا، فَقَالَتِ الْجَارِيَةُ: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: ﴿وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ﴾ [آل عمران: ١٣٤]، فَقَالَ لَهَا: " قَدْ كَظَمْتُ غَيْظِي

---

[1] Hadir b. Ebân sebebiyle isnâdı zayıftır. İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (1/542-543), Zehebî, *Siyer* (1/546) ve İbn Sa'd, *Tabakât* (4/88).

[2] İsnâdında tanımadıklarım vardır.

"، قَالَتْ: ﴿وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ﴾ [آل عمران: ١٣٤]، فَقَالَ لَهَا: " قَدْ عَفَا اللهُ عَنْكِ "، قَالَتْ: ﴿وَاللهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [آل عمران: ١٣٤]، قَالَ: " اذْهَبِي فَأَنْتِ حُرَّةٌ "

7964- Abdürrezzâk der ki: Ali b. el-Hüseyn'in cariyesi; abdest için kendisine suyu dökerken ibrik elinden kayıp Ali'nin yüzüne düştü ve yüzünü yaraladı. Ali başını kaldırıp cariyeye bakınca, cariye: "Yüce Allah: «...*Öfkelerini yenenler...*»[1] buyurur" dedi. Bunun üzerine Ali: "Ben de öfkemi yendim" karşılığını verdi. Cariye: "Yüce Allah yine: «...*İnsanları affedenlerdir...*»[2] buyurur" deyince, Ali: "Yüce Allah seni affetsin" karşılığını verdi. Cariye: «...*Allah, iyilik edenleri sever*»[3] deyince de Ali: "Git, özgürsün artık" karşılığını verdi.[4]

٧٩٦٥ - قَالَ: وَنا طَاهِرٌ، نا أَبِي، حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي الْمُفَضَّلُ بْنُ غَسَّانَ، نا مُوسَى بْنُ دَاوُدَ، حَدَّثَنِي مَوْلَى بَنِي هَاشِمٍ، أَنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ، دَعَا مَمْلُوكَهُ مَرَّتَيْنِ فَلَمْ يُجِبْهُ، ثُمَّ أَجَابَهُ فِي الثَّالِثِ، فَقَالَ لَهُ: " يَا بُنَيَّ، أَمَا سَمِعْتَ صَوْتِي؟ " قَالَ: بَلَى، قَالَ: " فَمَا لَكَ لَمْ تُجِبْنِي؟ " قَالَ: أَمِنْتُكَ، قَالَ: " الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ مَمْلُوكِي يَأْمَنُنِي "

7965- Hâşim oğullarının azatlısının bildirdiğine göre Ali b. el-Hüseyin kölesini iki defa çağırmasına rağmen cevap vermedi. Üçüncüsünde cevap verince Ali: "Evladım! Sesimi işitmedin mi?" diye sordu. Köle: "Evet, işittim" cevabını verince, Ali: "Neden cevap vermedin?" diye sordu. Köle: "Bana bir şey yapmayacağını bildiğim için" cevabını verince, Ali: "Kölemi bana karşı kendini güvende hissettiren Allah'a hamd olsun" dedi.[5]

٧٩٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَازِمٍ الْحَافِظُ، أنا أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ الْقَاضِي قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أَحْمَدَ بْنَ رَذَامٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ مَسْعُودٍ، يَقُولُ: كُنَّا فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ نَنْتَظِرُ عَبْدَ اللهِ بْنَ يَزِيدَ الْمُقْرِئَ، فَخَرَجَ وَبِيَدِي قَلَمٌ أُصْلِحُهُ، فَأَخَذَ فِي الْقِرَاءَةِ

---

[1] Âl-i İmrân Sur. 134

[2] Âl-i İmrân Sur. 134

[3] Âl-i İmrân Sur. 134

[4] İsnâdında tanımadıklarım vardır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/317).

[5] İsnâdında durumu bilinmeyenler vardır.

وَوَقَفْتُ أَنْظُرُ فِي الْكِتَابِ، فَانْحَلَّ السِّكِّينُ مِنْ يَدِي فَأَصَابَ رَأْسَ الشَّيْخِ فَانْهَارَ الدَّمُ، قَالَ: فَمَا زَادَ عَلَى أَنْ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيَّ، وَقَالَ: " يَا بُنَيَّ، إِنْ أَرَدْتَ قَتْلِي فَأَخْرِجْنِي مِنَ الْحَرَمِ "

7966- Saîd b. Mes'ûd der ki: Mescid-i Harâm'da Abdullah b. Yezîd el-Mukrîî'yi beklerken, elimde açtığım bir kalem olduğu halde yanımıza çıktı. Abdullah okumaya başladı, ben de durup kitaba bakmaya başladım. Bu sırada (kalemi açtığım) bıçak elimden onun başına düşüp kanlar akmaya başladı. Buna karşılık yaptığı tek şey başını kaldırıp: "Evladım! Eğer beni öldürmek istiyorsan, Harem bölgesinden çıkar" demek oldu.[1]

٧٩٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْذِرِ، حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ عُمَرَ، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ حُمَيْدٍ، وَنُوحَ بْنَ حَبِيبٍ، يَقُولَانِ: إِنَّا كُنَّا عِنْدَ ابْنِ الْمُبَارَكِ فَأَلَحُّوا عَلَيْهِ، فَقَالَ: هَاتُوا كُتُبَكُمْ حَتَّى أَقْرَأَ، فَجَعَلُوا يَرْمُونَ إِلَيْهِ الْكُتُبَ مِنْ قَرِيبٍ وَمِنْ بَعِيدٍ، وَكَانَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الرَّيِّ يُسَمِّعُ كِتَابَ الِاسْتِئْذَانِ، فَرَمَى بِكِتَابِهِ، فَأَصَابَ صَلْعَةَ ابْنِ الْمُبَارَكِ حَرْفُ كِتَابِهِ، فَانْشَقَّ وَسَالَ الدَّمُ، فَجَعَلَ ابْنُ الْمُبَارَكِ يُعَالِجُ الدَّمَ حَتَّى سَكَنَ، ثُمَّ قَالَ: " سُبْحَانَ اللهِ، كَادَ أَنْ يَكُونَ قِتَالًا " ثُمَّ بَدَأَ بِكِتَابِ الرَّجُلِ فَقَرَأَهُ

7967- Muhammed b. Humeyd ve Nûh b. Habîb şöyle dediler: İbnu'l-Mübârek'in yanındayken herkes ısrar edince: "Kitaplarınızı getirin de okuyayım" dedi. Oradakiler yakından uzaktan kitapları ona atmaya başladılar. Rey şehrinden bir adam, *İsti'zân* kitabını onun yanında okuyordu ve o da o kitabı attı. Kitabın kenarı İbnu'l-Mübârek'in başının saçsız yerine değdi ve başı yarılıp kan akmaya başladı. İbnu'l-Mübârek kanı dindirdikten sonra: "Sübhânallah! Neredeyse savaş olacaktı" deyip ilk olarak adamın kitabını okumaya başladı.[2]

٧٩٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ، نا أَحْمَدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ مَهْدِيٍّ،

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] İsnâdı zayıftır.

يَقُولُ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ بْنَ عُيَيْنَةَ يَقُولُ: قَالَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ: " إِنَّ مِنْ أَحَبِّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ الْعَفْوَ عِنْدَ الْقُدْرَةِ، وَتَسْكِينَ الْغَضَبِ عِنْدَ الْحِدَّةِ، وَالرِّفْقَ بِعِبَادِ اللهِ "، قَالَ: وَقَالَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ: " لَا عَفْوَ لِمَنْ لَمْ يَقْدِرْ، وَلَا فَضْلَ لِمَنْ لَمْ يَقْدِرْ "

7968- Ömer b. Abdilazîz der ki: "Allah'ın en sevdiği amellerden biri de gücü olduğu halde affetmek, öfkeli olduğu zaman sakinleşmek ve Allah'ın kullarına yumuşak davranmaktır."

Yine Ömer b. Abdilazîz: "Gücü olmayanın affetmesi geçersizdir. Affedemeyenin fazileti de yoktur" demiştir.[1]

٧٩٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَلِيٍّ الْمُؤَذِّنُ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بِبُخَارَا، أنا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نَصْرٍ الدِّمَشْقِيُّ، نا وَرِيزَةُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ شَبِيبٍ، قَالَ الْهَيْثَمُ: قَالَ خَالِدُ بْنُ صَفْوَانَ: " إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِالْعَفْوِ أَقْدَرُهُمْ عَلَى الْعُقُوبَةِ، وَأَنْقَصَ النَّاسِ عَقْلًا مَنْ ظَلَمَ مَنْ هُوَ دُونَهُ "

7969- Hâlid b. Safvân der ki: "İnsanların affetmeye en layık olanı, cezalandırmaya en çok gücü yetendir. En akılsızı da, kendisinden daha zayıf olana zulmedendir."[2]

٧٩٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ الْكَارِزِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْدَانَ الْبَغْدَادِيَّ، بِنَيْسَابُورَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عُبَيْدَ اللهِ بْنَ أَحْمَدَ الرَّمْلِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ حَمْدَانَ بْنَ عَمْرٍو، يَقُولُ: سَمِعْتُ عُبَيْدَ بْنَ عُمَيْرٍ، يَقُولُ فِي قَصَصِهِ: كَانَ يُقَالُ: " مِنْ حَقِّ الْجَارِ عَلَيْكَ أَنْ تُعَرِّفَهُ مَعْرُوفَكَ، وَتَكُفَّ عَنْهُ أَذَاكَ، وَمِنْ حَقِّ الْقَرَابَةِ أَنْ تَصِلَهُ إِذَا قَطَعَكَ، وَتُعْطِيَهُ إِذَا حَرَمَكَ، وَإِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِالْعَفْوِ أَقْدَرُهُمْ عَلَى الْعُقُوبَةِ، وَإِنَّ أَنْقَصَ النَّاسِ عَقْلًا مَنْ ظَلَمَ مَنْ هُوَ دُونَهُ "

7970- Ubeyd b. Umeyr, kıssalarında şöyle demiştir: Şöyle söylenirdi: "Komşunun üzerindeki haklarından biri de, iyiliğini ona göstermen, ona eziyet etmemendir. Akrabalık haklarından biri de, seninle bağını kesse de

---

[1] İsnâdındaki Hâkim'in hocasını tanımıyorum. Diğer ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/466) ve İbnu'l-Cevzî, *Sîretu Ömer b. Abdilazîz* (177).

[2] İsnâdındaki Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum.

senin kesmemen, seni mahrum ettiği halde ona vermendir. İnsanların affetmeye en layık olanı, cezalandırmaya en çok gücü yetendir. En akılsızı da, kendisinden daha zayıf olana zulmedendir."[1]

٧٩٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا الْحُسَيْنُ بْنُ صَفْوَانَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ الْحَارِثِ بْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقُرَشِيِّ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ: أَسْمَعَ رَجُلٌ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ كَلَامًا، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: " إِنْ أَرَدْتَ أَنْ يَسْتَفِزَّنِي الشَّيْطَانُ بِعِزِّ السُّلْطَانِ فَأَنَالَ مِنْكَ الْيَوْمَ مَا يَنَالُهُ مِنِّي غَدًا، ثُمَّ عَفَا عَنْهُ "

7971- Ali b. Zeyd der ki: Bir adam Ömer b. Abdilazîz'e laf atınca, Ömer: "Şeytanın beni sultanlık gururuyla aldatıp yarın senin benden alacağını bu gün benim senden almamı istiyorsan bunu yapmayacağım" deyip adamı affetti.[2]

٧٩٧٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ الْمِصْرِيُّ، بِمَكَّةَ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ إِسْحَاقَ الرَّازِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي مُوسَى، نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ الضُّبَعِيُّ، نا أَبَانُ، قَالَ: قَالَ الْحَسَنُ: " قَطْرَتَانِ وَجُرْعَتَانِ، فَمَا جُرْعَةٌ أَحَبَّ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ جُرْعَةِ غَيْظٍ يَكْظِمُهَا عَبْدٌ بِحِلْمٍ يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللهِ، وَجُرْعَةِ مُصِيبَةٍ مُوجِعَةٍ يَصْبِرُ عَلَيْهَا عِنْدَ اللهِ، قَالَ: وَمَا قَطْرَةٌ أَحَبَّ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ قَطْرَةِ دَمٍ فِي سَبِيلِهِ أَوْ قَطْرَةِ دَمْعٍ مِنْ عَبْدٍ سَاجِدٍ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ لَا يَرَى مَكَانَهُ إِلَّا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ "

7972- Hasan(-ı Basrî) der ki: "İki damla ve iki gözyaşı. Hiçbir gözyaşı Allah katında O'nun rızası için öfkesini yenerek kişiye yumuşak davranamın ve büyük bir musibete uğrayınca sabredenin gözyaşından daha sevgili değildir. Akan hiçbir damla kan, Allah katında onun rızası için akan veya gece vakti kimsenin görmediği yerde Allah'a secde edenin kanından daha sevgili değildir."[3]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] İsnâdı zayıftır. İbnu'l-Cevzî, *Sîretu Ömer b. Abdilazîz* (151).

[3] İsnâdında sakınca yoktur. Gazzâlî, *İhyâ* (4/129-130).

٧٩٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَا: أنا الْحَسَنُ، بِهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ الْخَيَّاطَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ، بِمِصْرَ، يَقُولُ: " ثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ الْإِسْلَامِ: النَّظَرُ لِأَهْلِ الْمِلَّةِ، وَكَفُّ الْأَذَى عَنْهُمْ، وَالْعَفْوُ عِنْدَ الْقُدْرَةِ عَنْ مُسِيئِهِمْ "

7973- Ebû Osmân el-Hayyât der ki: Zünnûn'un Mısır'da şöyle dediğini işittim: "Üç şey İslam'ın alametlerindendir: İslam ehline bakmak, onlara eziyetten kaçınmak ve gücü yettiği halde kötülük yapanlarını affetmek."

٧٩٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عُمَرَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْهَيْثَمِ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْحُسَيْنُ بْنُ سَعِيدٍ الْمُقْرِئُ إِمْلَاءً بِرَامْ هُرْمُزَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الرَّبِيعِ بْنِ سُلَيْمَانَ الْجِيزِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ جَرِيرٍ الطَّبَرِيُّ، قَالَا: نا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أنا عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ دَرَّاجٍ، عَنِ ابْنِ حُجَيْرَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " قَالَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا رَبِّ، مَنْ أَعَزُّ عِبَادِكَ عِنْدَكَ؟ قَالَ: مَنْ إِذَا قَدَرَ غَفَرَ"

7974- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Hz. Mûsa b. İmrân: «Ey Rabbim! Kullarından hangisi senin katında daha değerlidir?» diye sorunca, Allah: «Gücü yettiği halde affeden» buyurdu."*[1]

٧٩٧٥ - قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ رَحِمَهُ اللهُ: وَمَعْنَاهُ فِي الْحَدِيثِ الصَّحِيحِ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَمَا زَادَ اللهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ عَبْدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللهُ " أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ، نا عَاصِمُ بْنُ عَلِيٍّ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، أنا الْعَلَاءُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ فَذَكَرَهُ

7975- Beyhakî der ki: Sahîh olan rivayete göre Alâ b. Abdirrahman, babası kanalıyla Ebû Hureyre'den, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle

[1] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (7/360) ve Tebrîzî, *Mişkât* (3/1416).

buyurduğunu nakleder: *"Sadaka vermekle mal eksilmez. Allah, affeden kulunun ancak izzetini artırır. Allah için alçak gönüllü olanı Allah yüceltir."*[1]

٧٩٧٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحُبُلِيُّ بِمَكَّةَ، نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ مَسْرُوقٍ، قَالَ: سَمِعْتُ السَّرِيَّ السَّقَطِيَّ، يَقُولُ: " ثَلَاثَةٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ اسْتَكْمَلَ الْإِيمَانَ: مَنْ إِذَا غَضِبَ لَمْ يُخْرِجْهُ غَضَبُهُ عَنِ الْحَقِّ، وَإِذَا رَضِيَ لَمْ يُخْرِجْهُ رِضَاهُ إِلَى الْبَاطِلِ، وَإِذَا قَدَرَ لَمْ يَتَنَاوَلْ مَا لَيْسَ لَهُ "

7976- Serî es-Sekatî der ki: "Kimde şu üç şey bulunursa imanı tam olur: Öfkelendiği zaman öfkesi kendisini haktan ayırmazsa, razı olduğu zaman bu rızası kendisini batıla götürmezse ve gücü yettiği zaman kendisinin olmayanı almazsa."[2]

٧٩٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ دَرَسْتَوَيْهِ الْفَارِسِيُّ، نا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ الْفَارِسِيُّ، نا عُمَرُ بْنُ رَاشِدٍ الْمَدِينِيُّ، مَوْلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبَانَ بْنِ عُثْمَانَ، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عُقْبَةَ بْنِ سَهْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يُنَادِي مُنَادٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: لَا يَقُومُ الْيَوْمَ أَحَدٌ إِلَّا أَحَدٌ لَهُ عِنْدَ اللهِ يَدٌ، فَيَقُولُ الْخَلَائِقُ: سُبْحَانَكَ، بَلْ لَكَ الْيَدُ، فَيَقُولُ ذَلِكَ مِرَارًا، فَيَقُولُ: بَلَى مَنْ عَفَا فِي الدُّنْيَا بَعْدَ قُدْرَةٍ " تَفَرَّدَ بِهِ عُمَرُ بْنُ رَاشِدٍ

7977- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kıyamet gününde bir münadi: «Allah katında iyilik yapmış olanlar kalksın!» diye seslenir. İnsanlar: «Allahım! Sen noksanlıklardan münezzehsin. Bütün iyilikler sana aittir» karşılığını verince, münadi aynı şeyi defalarca söyler ve sonunda: «Dünyadayken insanları affedenlerdir» der."*[3]

Ömer b. Râşid bunu rivayette tek kalmıştır.

٧٩٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْمُؤَمَّلِ، نا أَبُو عُثْمَانَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ بْنِ حَبِيبٍ الْفَرَّاءُ، نا قُدَامَةُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ قُدَامَةَ،

---

[1] İsnâdı hasendir. 7715 geçmiştir.

[2] İsnâdı zayıftır. İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (2/381).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1678) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (7/359).

حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لِلنَّارِ بَابٌ لَا يَدْخُلُ مِنْهُ إِلَّا مَنْ شَفَى غَيْظَهُ بِسَخَطِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ " تَفَرَّدَ بِهِ قُدَامَةُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ هَذَا

7978- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Cehennemde bir kapı vardır ve ondan sadece öfkesini Allah'ın gazaplanacağı şeyle dindiren girer."*[1]

Kudâme bu hadisi İsmâîl'den rivayette tek kalmıştır.

٧٩٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ الْعُطَارِدِيُّ، نا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ شَيْخٍ مِنْ بَنِي قُشَيْرٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يُخَيَّرُ الرَّجُلُ بَيْنَ الْعَجْزِ وَالْفُجُورِ، فَإِنْ أَدْرَكْتَ ذَلِكَ فَاخْتَرِ الْعَجْزَ عَلَى الْفُجُورِ "

7979- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Öyle bir zaman gelecek ki; kişi acizlik ve fücur arasında tercih yapmak zorunda bırakılacak. O zamânâ yetişirsen sen acizliği fücura tercih et."*[2]

٧٩٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي إِمْلَاءً، أنا أَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْوَاعِظُ، نا أَبُو حَاتِمٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، نا أَصْبَغُ، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْقَاسِمِ، عَنْ أَخِيهِ سُلَيْمَانَ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنِ امْرَأَةِ حُذَيْفَةَ، أَنَّهَا قَالَتْ: " قُمْتُ إِلَى جَارِيَةٍ لِي أَضْرِبَهَا، فَقَالَتْ لِيَ: اتَّقِي اللهَ، قَالَتْ: فَأَلْقَيْتُ مَا فِي يَدِي، ثُمَّ قُلْتُ: يَا بُنَيَّةُ، مِنَ اتَّقَى اللهَ لَمْ يَشْفِ غَيْظَهُ "

7980- Huzeyfe'nin hanımı der ki: Bir cariyeme vurmak için kalktığımda bana: "Allah'tan kork" dedi. Bunun üzerine elimdekini bıraktım, sonra: "Kızcağızım! Allah'tan korkan kinine yenilmez" dedim.[3]

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (27/439, 4/187) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2074) Bak: Zehebî, *Mîzân* (1/234).

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (2/278, 447) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/438) Bak: Heysemî, *Mecma* (7/287).

[3] İsnâdında tanımadığım biri vardır.

٧٩٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ الْبَزَّازُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْأَحْمَسِيُّ، نا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ جُودَانَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنِ اعْتَذَرَ إِلَى أَخِيهِ بِمَعْذِرَةٍ فَلَمْ يَقْبَلْهَا مِنْهُ كَانَ عَلَيْهِ مِثْلُ خَطِيئَةِ صَاحِبِ الْمَكْسِ " قَالَ وَكِيعٌ: يَعْنِي الْعَاشِرَ

7981- Cûdân'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kim kardeşinden özür diler de kardeşi özrünü kabul etmezse, onun üzerinde meks sahibinin (halktan haksız yere öşür alanın) günahı kadar vebal olur."*[1]

٧٩٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَبُو أُسَامَةَ الْحَلَبِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ وَاقِدٍ، نا الْمُثَنَّى أَبُو حَاتِمٍ الْعَطَّارُ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ الْغِيرَارِ الْمَازِنِيِّ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَقِيلُوا الْكِرَامَ عَثَرَاتِهِمْ "

7982- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellam): *"İyi haslet sahiplerinin hatalarını bağışlayın"* buyurdu.[2]

٧٩٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا الْأَصَمُّ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، نا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ مُبَارَكٍ، عَنْ حُمَيْدٍ، قَالَ: قَالَ أَبُو قِلَابَةَ: " إِذَا بَلَغَكَ عَنْ أَخِيكَ شَيْءٌ تَجِدُ عَلَيْهِ فِيهِ فَاطْلُبْ لَهُ الْعُذْرَ بِجَهْدِكَ، فَإِنْ أَعْيَاكَ فَقُلْ: لَعَلَّ عِنْدَهُ أَمْرًا لَمْ يَبْلُغْهُ عِلْمِي "

7983- Ebû Kılâbe der ki: "Kardeşinden, hoşlanmadığım bir şey görürsen, elinden geldiği kadar bu şeyden vazgeçip özür dilemesini sağlamaya çalış. Eğer kabul etmezse: «Benim bilmedim bir durumla karşı karşıya olabilir» de."[3]

٧٩٨٤ - قَالَ: وَحَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ أَبِي الْأَشْهَبِ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: قَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ: " مَنْ يُتْبِعْ نَفْسَهُ كُلَّ مَا يَرَى فِي النَّاسِ يَطُلْ حُزْنُهُ وَلَمْ يَشْفِ غَيْظَهُ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/1225 (3718).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 4/540 (4375).

[3] İsnâdı hasendir. Hennâd, *Zühd* (1225), İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (8184) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (2/285).

7984- Ebu'd-Derdâ der ki: "Kim insanlarda gördüğü her şeye bakarsa üzüntüsü artar ve öfkesi bitmez."[1]

٧٩٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ سَعِيدٍ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ حَمْزَةَ، نا الْحَسَنُ بْنُ بِشْرٍ السُّلَمِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَعْيَنَ الْمِصْرِيُّ مِنْ بَنِي عِجْلٍ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو الْعَبْدَوِيِّ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَنِ اعْتَذَرَ إِلَى أَخِيهِ فَلَمْ يَعْذُرْهُ أَوْ يَقْبَلْ عُذْرَهُ كَانَ عَلَيْهِ مِثْلُ خَطِيئَةِ صَاحِبِ مَكْسٍ " قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ: وَالْمَكَّاسُ: الْعَشَّارُ، وَقَالَ أَبُو صَالِحٍ: وَقَدْ سَمِعَتْهُ مِنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَعْيَنَ وَأَنَا كَتَبْتُهُ لِلَيْثِ بْنِ سَعْدٍ

7985- Câbir'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kardeşi kendisinden özür dilediği halde onu mazur görmeyen veya mazeretini kabul etmeyenin üzerinde meks sahibinin (halktan haksız yere öşür alanın) günahı kadar vebal olur."*[2]

Ebu'z-Zübeyr der ki: Meks sahibi: Öşür toplayan demektir. Ebû Salih der ki: Bunu İbrâhîm b. A'yan'dan işittim ve Leys b. Sa'd'a yazdım.

٧٩٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو الْفَضْلِ نَصْرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْعَدْلُ، نا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِسْحَاقَ الْقَاضِي، نا أَبِي، نا ابْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ عُبَيْدَ اللهِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ﴾ [الحجر: ٨٥]، قَالَ: " الرِّضَا بِغَيْرِ عِتَابٍ " قَالَ الْقَاضِي: " قَالَ لِي ابْنُ أَبِي أُوَيْسٍ: خَصَصْتُكَ بِهَذَا الْحَدِيثِ، قَالَ لَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ: ثُمَّ لَقِيتُ مُوسَى بْنَ إِسْمَاعِيلَ وَسَأَلْتُهُ عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ فَلَمْ يَحْفَظْهُ، وَلَمْ يُجِبْنِي إِلَيْهِ "

7986- İbn Abbâs; *"Sen şimdi güzel bir şekilde hoşgörü ile muamele et"*[3] âyetini açıklarken: "Kınamadan razı olmaktır" dedi.[1]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (14/39), Ahmed, *Zühd* (143), Ebû Dâvud, *Zühd* (219) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (1/11).

[2] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Evsat* 2/21 (1033) Bak: Heysemî, *Mecma* (8/81) ve Ebû Hatim, *İlelu'l-Ehâdîs* (2/315-316).

[3] Hicr Sur. 85

Kâdı der ki: İbn Ebî Uveys bana: "Bu hadisi sadece sana aktardım" dedi.

Ebû Abdillah bize şöyle dedi: "Daha sonra Mûsa b. İsmâîl ile karşılaşıp bu hadisi sorduğumda, hadisi bilmediğini söyleyip cevap vermedi.

٧٩٨٧ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الضَّبِّيُّ، أَخْبَرَنِي الْخَلَّادِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، عَنْ حَمَّادِ بْنِ إِسْحَاقَ الْمَوْصِلِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ: " الِاعْتِرَافُ يَهْدِمُ الِاقْتِرَافَ "

7987- Hammâd b. İshâk el-Mavsilî babasının şöyle dediğini bildirir: "İtiraf, yapılan hataları yıkar" denirdi.[2]

٧٩٨٨ - قَالَ: وَأَنْشَدَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ، أَنْشَدَنَا الْخَلَّادِيُّ، أَنْشَدَنَا مُحَمَّدُ بْنُ هُرَيْمٍ الشَّيْبَانِيُّ، أَنْشِدْنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ بُهْلُولٍ:

وَمَا كُنْتُ أَخْشَى أَنْ تُرَى لِيَ زَلَّةٌ ... وَلَكِنْ قَضَاءُ اللهِ مَا عَنْهُ مَذْهَبُ

إِذَا اعْتَذَرَ الْجَانِي مَحَا الْعُذْرُ ذَنْبَهُ ... وَكُلُّ امْرِئٍ لَا يَقْبَلُ الْعُذْرَ مُذْنِبُ"

7988- Muhammed b. Hureym eş-Şeybânî'nin bildirdiğine göre Ebû Bekr b. Behlûl kendisine şu şiiri söyledi:

Korktuğum şey yanlışımı görmendi

Ancak Allah'ın takdirinden kaçılmaz.

Suçlu özür dileyince özür dilemesi suçunu siler

Özür dilemeyi kabul etmeyen her kişi suçludur.[3]

٧٩٨٩ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا عَلِيُّ بْنُ حَمْدَانَ، نا أَبُو رَوْقٍ، نا الرَّاسِبِيُّ، نا أَبُو عَاصِمٍ النَّبِيلُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْفَضْلِ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ قُتَيْبَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، قَالَ: " إِذَا بَلَغَكَ عَنْ أَخِيكَ شَيْءٌ فَالْتَمِسْ لَهُ عُذْرًا، فَإِنْ لَمْ تَجِدْ لَهُ عُذْرًا، فَقُلْ: لَهُ عُذْرٌ "

---

[1] İsnâdı hasendir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (5/94).

[2] Hallâdî, Muhammed b. Ali Ebu'l-Hüseyin el-Hallâdî'dir ve tanınmamaktadır. Hatîb, *Târih* (8/159).

[3] Şiirin sahibi Abdurrahman es-Sülemî'dir.

7989- Muhammed b. Sîrîn der ki: "Kardeşinden hoşlanmadığın bir şey görürsen bir mazeretini ara. Eğer bulamazsan: «Bir mazereti vardır» de."[1]

٧٩٩٠ - أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحُسَيْنِ الصُّوفِيُّ، أَنْشَدَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الصُّوفِيُّ، أَنْشَدَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْمُعَدِّلِ:"

إِذَا مَا امْرُؤٌ مِنْ ذَنْبِهِ جَاءَ تَائِبًا إِلَيْكَ فَلَمْ تَغْفِرْ لَهُ فَلَكَ الذَّنْبُ"

7990- Muhammed b. Yahya es-Sûfî der ki: Ahmed b. el-Muaddil bize şu şiiri söyledi:

Kişi günahından tövbe edip gelirse

Eğer onu affetmezsen günahı senindir.[2]

٧٩٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَازِمٍ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْعُصَمِيُّ، حَدَّثَنِي أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ الْخَلَّادِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْفَارِسِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ الْكَلْبِيِّ، قَالَ: قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ: " إِذَا بَلَغَكَ عَنْ أَخِيكَ الشَّيْءُ تُنْكِرُهُ فَالْتَمِسْ لَهُ عُذْرًا وَاحِدًا إِلَى سَبْعِينَ عُذْرًا، فَإِنْ أَصَبْتَهُ وَإِلَّا قُلْ: لَعَلَّ لَهُ عُذْرًا لَا أَعْرِفُهُ "

7991- Câfer b. Muhammed der ki: "Kardeşinden istemediğin bir şey görürsen, onda bir ile yetmiş arasında mazeret ara. Eğer bulamazsan: «Belki de bilmediğim bir özrü vardır» de."[3]

٧٩٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو زَكَرِيَّا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَنْبَرِيُّ، نا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْذِرِ بْنِ سَعِيدٍ الْهَرَوِيُّ، نا أَبُو الزِّنْبَاعِ رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ بِمِصْرَ، نا مُوسَى بْنُ نَاصِحٍ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي طَيِّبَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، قَالَ: كَتَبَ إِلَيَّ بَعْضُ إِخْوَانِي مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ: " أَنْ ضَعْ أَمْرَ أَخِيكَ عَلَى أَحْسَنِهِ مَا لَمْ يَأْتِكَ مَا يَغْلِبُكَ، وَلَا تَظُنَّنَّ بِكَلِمَةٍ خَرَجَتْ مِنِ امْرِئٍ مُسْلِمٍ شَرًّا وَأَنْتَ تَجِدُ لَهُ فِي الْخَيْرِ مَحْمَلًا، وَمَنْ عَرَّضَ نَفْسَهُ لِلتُّهَمِ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ، وَمَنْ كَتَمَ سِرَّهُ كَانَتِ

---

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır. İbn Asâkir, *Tehzîb Târihi Dımaşk* (6/239).

[2] Ebû Abdirrahman es-Sûfî hakkında bilgi bulamadım.

[3] Ebû Hâzım, Ömer b. Ahmed b. İbrâhîm b. Abdeviyye el-Hâfız'dır. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/198).

الْخِيَرَةُ فِي يَدَيْهِ، وَمَا كَافَأْتَ مَنْ عَصَى اللهَ فِيكَ بِمِثْلِ أَنْ تُطِيعَ اللهَ فِيهِ، وَعَلَيْكَ بِإِخْوَانِ الصِّدْقِ، فَكَثِّرْ فِي اكْتِسَابِهِمْ، فَإِنَّهُمْ زِينَةٌ فِي الرَّخَاءِ، وَعُدَّةٌ عِنْدَ عَظِيمِ الْبَلَاءِ، وَلَا تَهَاوَنْ بِالْحَلِفِ فَيُهِينَكَ اللهُ، وَلَا تَسْأَلَنَّ عَمَّا لَمْ يَكُنْ حَتَّى يَكُونَ، وَلَا تَضَعْ حَدِيثَكَ إِلَّا عِنْدَ مَنْ يَشْتَهِيهِ، وَعَلَيْكَ بِالصِّدْقِ وَإِنْ قَتَلَكَ الصِّدْقُ، وَاعْتَزِلْ عَدُوَّكَ، وَاحْذَرْ صَدِيقَكَ إِلَّا الْأَمِينَ، وَلَا أَمِينَ إِلَّا مَنْ خَشِيَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ، وَشَاوِرْ فِي أَمْرِكَ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ " وَقَدْ رُوِّينَا بَعْضَ هَذِهِ الْأَلْفَاظِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ

7992- Saîd b. el-Müseyyeb der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından kardeşlerimden biri bana şöyle bir mektup yazdı: "Kötülüğünden yana emin olmadıktan sonra kardeşin hakkında her zaman iyi niyet besle. İyiye yorabilme imkanın varken kardeşinin ağzından çıkan bir sözü kötüye yorma. Kendini ithamlara maruz bırakan kişi de bu konuda kendinden başkasını kınamasın. Kişi sırrını saklı tuttuğu sürece ipler elinde olur. Senin üzerinden Allah'a isyan edene verebileceğin en iyi karşılık onun üzerinden Allah'a itaat etmendir. Doğru ve güvenilir olan kardeşler edinmeye çalış ve böylesi kişilerden uzak düşme. Zira böyleleri iyi zamanlara kişinin süsü, musibetlere karşı da tedbiri gibidirler. Basit şeylerde bile yemine başvurma ki Allah senin değerini düşürmesin. Olmayan bir şey hakkında da olana kadar soru sorma. Sözünü sadece dinlemek isteyen kişilere söyle. Ölümüne sebep olsa da doğruluktan şaşma. Düşmanından uzak dur. Güvenilir olmadıktan sonra da dostlarına karşı tedbirli ol. Bilmelisin ki ancak Allah'tan korkan kişiler güvenilirdir. Yalnızken de Allah'tan korkan kişilerle istişarede bulun."[1]

Bu hadisin bazı lafızları bize müminlerin emiri Hz. Ömer'den nakledilmiştir.

---

[1] İsnâdında durumunu bilmediğim bir kişi vardır. Hatîb, *Târih* (13/39) ve İbn Hibbân, *es-Sikât* (9/259) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (7/22).

٧٩٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ ضَمْرَةَ بْنَ يَحْيَى الدِّمَشْقِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ الْأَنْبَارِيَّ، يَقُولُ: كَتَبَ الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ إِلَى بَعْضِهِمْ: " احْتَجُّ عَلَيْكَ بِغَالِبِ الْقَضَاءِ، وَأَعْتَذِرُ إِلَيْكَ بِصَادِقِ النِّيَّةِ "

7993- Ebû Bekr el-Enbârî der ki: Fadl b. Sehl birine yazdığı mektupta: "(Geç cevap vermeme) mazeret olarak takdiri gösteriyor ve en samimi duygularımla senden özür diliyorum" dedi.

٧٩٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ بُنْدَارٍ الصُّوفِيُّ الْعَبْدُ الصَّالِحُ، نا إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْعَدْلُ بِمَرْوَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ قَهْزَادَ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَانَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ابْنَ الْمُبَارَكِ، يَقُولُ: أُصِيبَ ابْنُ عَوْنٍ بِابْنِهِ، وَأَبْطَأَ عَنْهُ بَعْضُ إِخْوَانِهِ، قَالَ: ثُمَّ جَاءَ يَعْتَذِرُ، قَالَ: فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَوْنٍ: " إِذَا عَرَفْتَ أَخَاكَ بِالْمَوَدَّةِ فَلَا تُعَاتِبْهُ"

7994- İbnu'l-Mübârek der ki: İbn Avn'ın oğlu vefat edince bir kardeşi taziye için gelmekte gecikti. Daha sonra gelip özür dileyince, İbn Avn: "Kardeşini samimiyetiyle tanıyorsan onu kınama" dedi.[1]

٧٩٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْفَقِيهُ، نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى بِوَاسِطَ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، نا حَاجِبُ بْنُ سُلَيْمَانَ، نا وَكِيعُ بْنُ الْجَرَّاحِ، قَالَ: اعْتَلَّ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ فَتَأَخَّرْتُ عَنْ عِيَادَتِهِ، ثُمَّ عُدْتُهُ فَاعْتَذَرْتُ إِلَيْهِ، فَقَالَ لِي: " يَا أَخِي لَا تَعْتَذِرْ، فَقَلَّ مَنِ اعْتَذَرَ إِلَّا كَذَبَ، وَاعْلَمْ أَنَّ الصَّدِيقَ لَا يُحَاسَبُ عَلَى شَيْءٍ، وَالْعَدُوَّ لَا يُحْسَبُ لَهُ شَيْءٌ "

7995- Vekî b. el-Cerrâh der ki: Süfyân es-Sevrî hastalanınca onu ziyaret etmekte geciktim. Sonra ziyaret edip özür dileyince bana şöyle dedi: "Kardeşim, özür dileme. Özür dileyip yalan söylemeyen azdır ve bil ki dost hiçbir şey için hesaba çekilmez, düşmanın da hiçbir şeyi sayılmaz."[2]

---

[1] İshâk b. Muhammed b. İbrâhîm el-Adl hakkında bilgi bulamadım.

[2] Ebu'l-Hasan Muhammed b. Yâkûb ve hocasını tanımıyorum.

٧٩٩٦ - حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ الْحَافِظُ، أنا عَلِيُّ بْنُ صَالِحٍ الصُّوفِيُّ بِنَيْسَابُورَ، نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا مَسْرُوقٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ بِشْرٍ، يَقُولُ: جَرَى بَيْنَ ابْنِ السَّمَّاكِ وَبَيْنَ صَدِيقٍ لَهُ كَلَامٌ، فَقَالَ لَهُ صَدِيقُهُ: الْمِيعَادُ غَدًا نَتَعَاقَبُ، فَقَالَ: " بَلِ الْمِيعَادُ غَدًا نَتَغَافَرُ "

7996- Muhammed b. Bişr der ki: İbnu's-Semmâk ve bir dostu tartışınca, dostu ona: "Yarın hesaplaşırız" dedi. İbnu's-Semmâk: "Aksine yarın birbirimizi affederiz" karşılığını verdi.[1]

٧٩٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَهْلِ بْنِ نُوحٍ الشَّعْرَانِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُرْوَةَ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ زَنْجَوَيْهِ، عَنْ صَدَقَةَ الْمَقَابِرِيِّ، قَالَ: " ارْضَ مِنَ النَّاسِ بِالْقَضَاءِ، وَلَا تَرْضَ لَهُمْ مِنْ نَفْسِكَ إِلَّا بِالْوَفَاءِ "

7997- Sadaka el-Makâbirî der ki: "İnsanlar hakkında olan takdire razı ol, ancak senden yana onlara vefadan başka bir şeye razı olma."[2]

٧٩٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ رَشِيقٍ، نا أَبُو دُجَانَةَ، نا أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْمَعَافِرِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ، يَقُولُ: " أَمَّا إِنَّهُ مِنَ الْحُمْقِ الْتِمَاسُ الْإِخْوَانِ بِغَيْرِ الْوَفَاءِ، وَطَلَبُ الْآخِرَةِ بِالرِّيَاءِ، وَمَوَدَّةُ النِّسَاءِ بِالْغِلْظَةِ "

7998- Zünnûn der ki: "Kardeşlerin vefasızlığını aramak, riyayla âhireti istemek ve kadınlara kaba davranıp sevgilerini beklemek ahmaklıktır."[3]

٧٩٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ مُحَمَّدَ بْنَ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْحُسَيْنِ الْوَرَّاقَ، يَقُولُ: " الْكَرَمُ فِي الْعَفْوِ أَنْ لَا تَذْكُرَ خِيَانَةَ صَاحِبِكَ بَعْدَ أَنْ عَفَوْتَ عَنْهُ "، قَالَ: وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: " اللَّئِيمُ لَا يُوَفَّقُ لِلْعَفْوِ مِنْ ضِيقِ صَدْرِهِ "

---

[1] Ebû Hâzım el-Hâfız, Ömer b. Ahmed b. İbrâhîm'dir.

[2] Ebû Nuaym, *Hilye* (10/317).

[3] Ebû Sa'd el-Mâlînî, Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Abdillah'tır.

7999- Ebu'l-Hüseyin el-Varrâk der ki: "Affetmede cömertlik, kardeşini affettikten sonra onun ihanetini zikretmemendir. Alçak kişi, istemeyerek affeder."[1]

٨٠٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا حَفْصٍ مُعَاذَ بْنَ عَبْدِ اللهِ بِأَخْمِيمَ، يَقُولُ: ذَكَرَ الْمُهَاجِرُ بْنُ مُوسَى الْأَخْمِيمِيُّ، قَالَ: قَالَ ذُو النُّونِ: " ثَلَاثُ خِصَالٍ مِنَ الْكَرَمِ: حُسْنُ النَّظَرِ، وَاحْتِمَالُ الزَّلَّةِ، وَقِلَّةُ الْمَلَامَةِ "

8000- Zünnûn der ki: "Üç özellik keremdendir: İyi gözle bakmak, yapılan yanlışa tahammül etmek ve az ayıplamak."

٨٠٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحَبِيبِيُّ، بِمَرْوَ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْيَعْمَرِيُّ، أَخْبَرَنِي الْمُبَرِّدُ، عَنِ الْأَصْمَعِيِّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَعْرَابِيًّا يَقُولُ: " الْيَأْسُ حُرٌّ، وَالطَّمَعُ عَبْدٌ، وَالْغِنَى وَطَنٌ، وَالْفَقْرُ غُرْبَةٌ، وَقَدْ وَجَدْنَا مِنْ لَذَّةِ الْعَفْوِ مَا لَمْ نَجِدْ مِنْ لَذَّةِ الْعُقُوبَةِ "

8001- Asmaî der ki: Bir bedevinin şöyle dediğini işittim: "Umutsuzluk hür, açgözlülük köle, zenginlik yurt, fakirlik ise gurbettir. Ceza vermede göremeyeceğimiz zevki affetmede gördük."[2]

٨٠٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّغَانِيُّ، بِمَرْوَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَحْمُودٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ حَرْبِ بْنِ مُقَاتِلٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ حَفْصَ بْنَ حُمَيْدٍ، يَقُولُ: " إِذَا عَرَفْتَ الرَّجُلَ بِالْمَوَدَّةِ فَسَيِّئَاتُهُ كُلُّهَا مَغْفُورَةٌ، وَإِذَا عَرَفْتَهُ بِالْعَدَاوَةِ فَحَسَنَاتُهُ كُلُّهَا مَرْدُودَةٌ عَلَيْهِ "

8002- Hafs b. Humeyd der ki: "Kişiyi dostluğuyla bilirsen bütün kötülükleri bağışlanır. Eğer düşmanlığıyla bilirsen bütün iyilikleri kendisine iade edilir."[3]

---

[1] Ebû Bekr Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm, el-Belhî el-Bağdâdî'dir.

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] Hüseyin b. Muhammed es-Sağânî hakkında bilgi bulamadım.

٨٠٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَنْشَدَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الدِّمَشْقِيُّ لِبَعْضِهِمْ:"

رُبَّ دَانٍ بِقَلْبِهِ وَهُوَ نَاءٍ ... وَمُقِيمٍ وَقَلْبُهُ فِي انْصِرَافِ
مَا بَصَرَ عِنْدَ التَّلَاقِي لِأَنَّا ... قَدْ طُبِعْنَا عَلَى الْوَفَا وَالتَّصَافِي
لَسْتُ أَنْسَى تِلْكَ الْحُقُوقَ وَلَكِنْ ... لَسْتُ أَدْرِي بِأَيِّهِنَّ أُكَافِي"

8003- Abdullah b. Muhammed ed-Dımaşkî şu şiiri söyledi:

Kalben yakın olan niceleri vardır ki uzaktır.
Nice mukimler vardır ki kalbi gitmektedir
Karşılaşınca göremez çünkü
Biz vefa ve affetme üzerine yoğrulduk
O hakları unutmuyorum ancak
Hangisini ödüllendireceğim bilmiyorum.[1]

٨٠٠٤ - أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا أَبُو الْفَرَجِ الْمُعَافَى بْنُ زَكَرِيَّا الْقَاضِي، أَنْشِدْنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ إِسْحَاقَ، أَنْشِدْنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ طَاهِرٍ لِبَعْضِهِمْ:"

إِلَى كَمْ يَكُونُ الْعَتْبُ فِي كُلِّ سَاعَةٍ ... وَكَمْ لَا تَمَلِّينَ الْقَطِيعَةَ وَالْهَجْرَا
رُوَيْدَكِ إِنَّ الدَّهْرَ فِيهِ كِفَايَةٌ ... لِتَفْرِيقِ ذَاتِ الْبَيْنِ فَانْتَظِرِي الدَّهْرَا"

8004- Abdullah b. Tâhir şu şiiri söyledi:

Ne zamana kadar ayıplama devam edecek
Daha ne kadar alakayı kesip terk etmekten bıkmayacaksın
Yavaş ol, yeterli zaman var
Ayrılmak için sen zamanı bekle.

٨٠٠٥ - أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَنْشَدَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى الْقَاضِي، أَنْشَدَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى النَّدِيمُ لِبَشَّارِ بْنِ بُرْدٍ:"

---

[1] Abdullah b. Muhammed ed-Dımaşkî, Ebu'l-Kasım es-Sâcî, es-Sûfî'dir.

إِذَا كُنْتَ فِي كُلِّ الْأُمُورِ مُعَاتِبًا صَدِيقَكَ لَمْ تَلْقَ الَّذِي لَا تُعَاتِبُهْ

فَعِشْ وَاحِدًا أَوْ صِلْ أَخَاكَ فَإِنَّهُ مُقَارِفُ ذَنْبٍ مَرَّةً وَمُجَانِبُهْ

إِذَا أَنْتَ لَمْ تَشْرَبْ مِرَارًا عَلَى الْقَذَى ظَمِئْتَ وَأَيُّ النَّاسِ تَصْفُو مَشَارِبُهْ"

8005- Muhammed b. Yahya, Beşşâr b. Burd'e şu şiiri söyledi:

Dostunu her şeyde ayıplarsan

Ayıplamayacağın kimseyi bulamazsın

Ya yalnız yaşa ya da kardeşinle bağını kesme

Çünkü o bazen suç işler, bazen işlemez

Eğer sen bulanık diye hiçbir suyu içmezsen

Susuz kalırsın, kimin suyu her zaman duru ki.

٨٠٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ السُّكَّرِيُّ، أنا أَبُو بَكْرٍ الشَّافِعِيُّ، نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْأَزْهَرِ، نا الْغَلَابِيُّ، نا شَيْخٌ، عَنْ عَطَاءٍ الْخُرَاسَانِيِّ، قَالَ: " مَا اسْتَعْصَى حَكِيمٌ قَطُّ، أَلَمْ تَسْمَعْ إِلَى قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿عَرَّفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ﴾ [التحريم: ٣] "

8006- Atâ el-Horasânî der ki: "Hikmet sahibi olan hiçbir zaman zor duruma düşmez. Yüce Allah'ın: *«O da bir kısmını yüzüne vurmuş, bir kısmını yüzüne vurmaktan geri durmuştu»*[1] buyurduğunu işitmedin mi?"[2]

٨٠٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ أَبِي خَلَفٍ الْإِسْفَرَايِينِيُّ بِهَا، نا مُحَمَّدُ بْنُ يَزْدَادَ بْنِ مَسْعُودٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ سُلَيْمَانَ أَبُو أَيُّوبَ الْبَصْرِيُّ، نا عُوَيْدُ بْنُ أَبِي عِمْرَانَ الْجَوْنِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الصَّامِتِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا أَبَا ذَرٍّ، زُرْ غِبًّا تَزْدَدْ حُبًّا "

8007- Ebû Zer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Ebû Zer! Ara sıra ziyaret et ki daha çok sevilesin"* buyurdu.[3]

---

[1] Tahrim Sur. 3

[2] İsnâdında durumu bilinmeyen biri vardır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/219).

[3] İsnâdı çok zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (2/390), İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1144, 5/2019) ve Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (19) Bak: Heysemî, *Mecma* (5/178).

٨٠٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الْمُسْتَمْلِي، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى النَّاقِدُ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْعَبَّاسِ الْأَصْبَهَانِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَاصِحٍ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّضْرَ بْنَ شُمَيْلٍ يَقُولُ: كُنَّا نَأْتِي يُونُسَ بْنَ حَبِيبٍ النَّحْوِيَّ فَنَسْأَلُهُ عَنْ غَرِيبِ الْحَدِيثِ؟ فَحَدَّثَتْهُ بِهَذَا الْحَدِيثِ، فَقُلْتُ: حَدَّثَنَا طَلْحَةُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، زُرْ غِبًّا تَزْدَدْ حُبًّا "

وَأَنْشَدَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ فِي هَذَا الْمَعْنَى:

اغْبِبْ زِيَارَتَكَ الصِّدِّيـ ـقَ يَرَاكَ كَالثَّوْبِ اسْتَجَدَّهْ

إِنَّ الصَّدِيقَ يُمِلُّهُ أَنْ لَا يَزَالَ يَرَاكَ عِنْدَهْ

8008- Nadr b. Şumeyl der ki: Yûnus b. Habîb en-Nahvî'nin yanına gider ve hadislerde geçen garîb ibareleri(n açıklamasını) sorardık. Ona şu hadisi bildirdim: Talha b. Amr'ın, Atâ kanalıyla Ebû Hureyre'den bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Ebû Hureyre! Ara sıra ziyaret et ki daha çok sevilesin"* buyurdu.

Bunun üzerine Ebû Yûnus şu şiiri söyledi:

Arasıra dostunu ziyaret et ki
Seni yeni aldığı giysi gibi görsün
Şüphesiz dost usanır
Her zaman seni yanında görürse.[1]

٨٠٠٩ - أَنْشَدَنَا أَبُو جَعْفَرٍ الْعَزَائِمِيُّ، أَنْشِدْنِي عُمَرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ شَاهِينَ بِبَغْدَادَ، أَنْشَدَنَا أَبُو أَحْمَدَ الْكُوفِيُّ، أَنْشَدَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ الْعَلَاءِ الْهِلَالِيُّ الرَّقِّيُّ:"

لَا تُكْثِرَنَّ مِنَ الزِّيَارَةِ إِنَّهَا إِذَا كَثُرَتْ كَانَتْ إِلَى الْهَجْرِ مَسْلَكَا

أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْغَيْثَ يُسْأَمُ دَائِمًا وَيُطْلَبُ بِالْأَيْدِي إِذَا هُوَ أَمْسَكَا"

8009- Ali b. Hasan b. el-Alâ el-Hilâlî er-Rakkî şu şiiri söyledi:

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (2/390), İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1427, 3/1138), Tayâlisi, *Müsned* (330), Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (16) ve Taberânî, *M. el-Evsat* 1/9596 (87). Bak: Heysemî, *Mecma* (8/175)

Ziyaretlerini sık yapma, çünkü
Eğer çok sık olursa terk edilmeye sebep olur
Görmüyor musun, devamlı olan her yağmurdan usanılır
Yağmayınca da duayla istenir.[1]

٨٠١٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبِرْتِيُّ، نا أَبُو سُلَيْمَانَ، عَنْ مُوسَى بْنِ إِسْمَاعِيلَ، نا عُمَارَةُ بْنُ زَاذَانَ، عَنْ مَكْحُولٍ الْأَزْدِيِّ، قَالَ: قُلْتُ لِلْحَسَنِ: إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَخْرُجَ إِلَى مَكَّةَ، قَالَ: " لَا تَصْحَبَنَّ رَجُلًا يَكْرُمُ عَلَيْكَ فَيَنْقَطِعَ الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ "

8010- Mekhûl el-Ezdî der ki: Hasan(-ı Basrî)'ye: "Mekke'ye gitmek istiyorum" deyince: "Senden daha cömert olanla beraber yola çıkma. Yoksa aranızdaki şey biter" karşılığını verdi.[2]

٨٠١١ - حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللهِ الرَّازِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ فَاتِكٍ، يَقُولُ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ عُبَيْدَةَ: " الْإِعْرَاضُ عَنِ الصَّدِيقِ، أَبْقَى عَلَى الْمَوَدَّةِ"

8011- Ali b. Ubeyde: "Dostun kusurlarını görmekten uzak durmak, dostluğun devamlılığı için daha güzeldir" demiştir.

٨٠١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذَ، نا أَبُو عَمْرٍو الْحِيرِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أَنْشَدَنِي أَبِي:"

إِنَّ طُولَ الْعِتَابِ يُورِثُ ضَعْفًا ... وَدَوَاءُ الْعِتَابِ تَرْكُ الْعِتَابِ

8012- Muhammed b. Abdilvehhâb der ki: Babam bana şu beyti söyledi:

Uzun süre ayıplamak zayıflık doğurur
Ayıplamanın ilacı ayıplamayı terk etmektir.

٨٠١٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدَ بْنَ يَعْقُوبَ الْحَافِظُ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ الْوَهَّابِ، يُنْشِدُ فَذَكَرَ هَذَا الْبَيْتَ

---

[1] Ebû Câfer el-Azâimî, Kâmil b. Ahmed b. Muhammed el-Müstemlî el-Nîsâbûrî'dir. Ebû Nuaym, *Hilye* (7/79).

[2] Ebû Nuaym, *Hilye* (7/79).

8013- Ebû Abdillah Muhammed b. Yâkûb el-Hâfız der ki: Muhammed b. Abdilvehhâb'ın bu beyti söylediğini işittim.[1]

٨٠١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْعُصْمِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ الْخَلَّادِيُّ، أَنْشَدَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكُوفِيُّ، أَنْشَدَنِي أَبُو نُعَيْمٍ الرَّازِيُّ:"

أَقْلِلْ زِيَارَتَكَ الصَّدِيقَ فَإِنَّهَا تَكُونُ إِذَا دَامَتْ إِلَى الْهَجْرِ مَسْلَكَا

أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْقَطْرَ يُسْأَمُ دَائِمًا وَيُسْأَلُ بِالْأَيْدِي إِذَا هُوَ أَمْسَكَا"

8014- Ebû Nuaym er-Râzî şu şiiri söyledi:

Dostuna ziyareti azalt, çünkü

Eğer çok sık olursa, terk edilmeye sebep olur

Görmüyor musun, devamlı olan her yağmurdan usanılır

Yağmayınca da duayla istenir.

٨٠١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْحُسَيْنِ أَحْمَدُ بْنُ عُثْمَانَ الْآدَمِيُّ، وَأَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْحَنْظَلِيُّ، قَالَا: نا أَبُو قِلَابَةَ الرَّقَاشِيُّ، نا أَبُو عَاصِمٍ النَّبِيلُ، نا طَلْحَةُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، زُرْ غِبًّا تَزْدَدْ حُبًّا " طَلْحَةُ بْنُ عَمْرٍو غَيْرُ قَوِيٍّ، وَقَدْ رُوِيَ هَذَا الْحَدِيثُ بِأَسَانِيدَ هَذَا أَمْثَلُهَا

8015- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Ey Ebû Hureyre! Ara sıra ziyaret et ki daha çok sevilesin"* buyurdu.[2]

Talha b. Amr zayıftır. Bu hadis değişik kanallarla nakledilmiştir.

٨٠١٦ - وَقَدْ رُوِيَ فِي بَعْضِ هَذِهِ الْأَسَانِيدِ: قَالَ لَهُ: " أَيْنَ كُنْتَ أَمْسِ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ " قَالَ: زُرْتُ نَاسًا مِنْ أَهْلِي، فَقَالَ: " يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، زُرْ غِبًّا تَزْدَدْ حُبًّا " أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا بَكْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّيْرَفِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ السَّرِيِّ بْنِ مِهْرَانَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبَّادٍ

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] İsnâdı zayıftır. Hattâbî, *el-Uzle* /69) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (3/322).

الْمَكِّيُّ، نا أَبُو سَعِيدٍ مَوْلَى ابْنِ هَاشِمٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَذَكَرَهُ

8016- Bu isnâdlardan birinde ise hadis şu şekildedir: Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Ey Ebû Hureyre! Dün neredeydin?"* diye sorunca: "Ailemden bazılarını ziyaret ediyordum" cevabını verdim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Ebû Hureyre! Ara sıra ziyaret et ki, daha çok sevilesin"* buyurdu.[1]

٨٠١٧ - سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ بْنَ حَبِيبٍ الْمُفَسِّرَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُحَمَّدَ بْنَ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ بِمَرْوَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ أَحْمَدَ بْنِ مَسْرُوقٍ، يَقُولُ: أَنْشَدَنِي مُحَمَّدُ بْنُ زَكَرِيَّا لِرَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِهِ:"

إِذَا مَا أَخِي يَوْمًا تَوَلَّى بِوُدِّهِ ... وَأَنْكَرْتُ مِنْهُ بَعْضَ مَا كُنْتُ أَعْرِفُ

عَطَفْتُ عَلَيْهِ بِالْمَوَدَّةِ إِنَّنِي ... عَلَى مُذْنِبِ الْإِخْوَانِ بِالْوُدِّ أَعْطِفُ

وَلَسْتُ أُجَازِيهِ قَبِيحَ الَّذِي أَتَى ... وَلَا رَاكِبًا مِنْهُ الَّذِي يَتَخَوَّفُ

وَإِغْمَاضُكَ الْعَيْنَيْنِ مِنْ عَيْبِ صَاحِبٍ ... لَعَمْرُكَ أَبْقَى لِلْإِخَاءِ وَأَشْرَفُ"

8017- Muhammed b. Zekeriyyâ arkadaşlarından birinin şu şiirini söyledi:

Bir gün kardeşim sevgimden kaçmazsa
Bildiğim şeylerinden bazılarını garipsersem
Ona sevgi göstererek şefkat ederim
Çünkü ben, suçlu dostlarıma şefkatle yaklaşırım
Bana yaptığı kötülükle ona karşılık vermem
Korktuğu şeyi de yapmam
Dostunun ayıplarına göz yumman
Kardeşliğin devamı için daha iyidir.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hatîb, *Târih* (14/108).

[2] Hatîb, *Târih* (1/288).

٨٠١٨ - أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَبِيبٍ، مِنْ أَصْلِهِ، نا أَبُو زَكَرِيَّا الْعَنْبَرِيُّ، نا أَبُو صَالِحٍ شُعَيْبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبَيْهَقِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْبَكَّائِيُّ، نا قُطْبَةُ بْنُ الْعَلَاءِ بْنِ الْمِنْهَالِ الْغَنَوِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ مُبَارَكَ بْنَ سَعِيدٍ، أَخَا سُفْيَانَ بْنِ سَعِيدٍ، حَدَّثَنِي الْأَعْمَشُ، قَالَ: قَالَ الشَّعْبِيُّ: " يَا أَعْمَشُ، كِرَامُ النَّاسِ أَسْرَعُهُمْ مَوَدَّةً، وَأَبْطَأُهُمْ عَدَاوَةً، مِثْلُ الْكُوبِ مِنَ الْفِضَّةِ، يُبْطِئُ الِانْكِسَارَ وَيُسْرِعُ الِانْجِبَارَ، وَلِئَامُ النَّاسِ أَبْطَأُهُمْ مَوَدَّةً، وَأَسْرَعُهُمْ عَدَاوَةً، مِثْلُ الْكُوبِ مِنَ الْفَخَّارِ سَرِيعُ الِانْكِسَارِ وَيُبْطِئُ الِانْجِبَارَ "

8018- A'meş der ki: Şa'bî bana şöyle dedi: "Ey A'meş! İnsanların en değerlisi; çok çabuk dostluk kuran, çok zor düşman olanlardır. Tıpkı gümüş kâse gibi zor kırılır, ancak çabuk onarılır. Alçak insanlar zor dost, çabuk düşman olur. Tıpkı çabuk kırılan ve zor tamir edilen toprak kase gibidir."[1]

٨٠١٩ - أَنْشَدَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَنْشَدَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْأَدِيبُ الْمُقْرِئُ بِالرِّيِّ، أَنْشِدْنِي أَبُو الْحُسَيْنِ الْقَزْوِينِيُّ، أَنْشَدَنَا أَبُو النَّبْتِيِّ السَّمَيْدَعُ بْنُ مُكْرَمٍ:"

أُغْمِضُ عَيْنِي عَنْ صَدِيقِي تَكَرُّمًا ... كَأَنِّي بِمَا يَأْتِي مِنَ الْجَهْلِ جَاهِلُ

وَمَا بِيَ مِنْ جَهْلٍ وَلَكِنْ خَلِيقَتِي ... تُطِيقُ احْتِمَالَ الْكُرْهِ فِيمَا يُحَمِّلُ

وَإِنْ أَقْطَعِ الْإِخْوَانَ فِي كُلِّ عَثْرَةٍ ... بَقِيتُ وَحِيدًا لَمْ أَجِدْ مَنْ أُوَاصِلُ"

8019- Ebu'n-Nebtî Semeyda' b. Mukrim şu şiiri söyledi:

Dostuma hürmeten gözlerimi ondan kaparım
Sanki bilmeden yaptığından, habersizmişim gibi
Haberim var ancak ahlâkım
Dosttan gelecek kötü şeye tahammül eder
Her yanlışta kardeşlerimi terk edersem
Yalnız kalırım ve bir dost bulamam.[2]

---

[1] İsnâdında sakınca yoktur. İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (147).

[2] İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (73).

٨٠٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْإِسْفَرَايِينِيُّ، نا الْغَلَابِيُّ، نا ابْنُ عَائِشَةَ، قَالَ: " سُئِلَ أَعْرَابِيٌّ عَنْ رَجُلٍ بَلَغَ مِنْ كَرَمِهِ أَنَّهُ لَا يَسْأَلُ أَحَدًا عَنْ غَدْرَةٍ مَخَافَةَ أَنْ لَا يَكُونَ لَهُ مَخْرَجٌ مِنْ ذَنْبِهِ "

8020- İbn Âişe der ki: Bir bedeviye bir adam sorulunca: "O kadar cömerttir ki; hiç kimseyi zor durumda bırakmamak için yaptığı yanlışın sebebini bile sormaz" dedi.

٨٠٢١ - أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَنْشَدَنَا نَاصِرُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجُرْجَانِيُّ لِبَعْضِهِمْ:"

وَلَسْتُ أَقْطَعُ إِخْوَانِي بِزَلَّتِهِمْ ... لَا خَيْرَ فِي قَاطِعِ الْإِخْوَانِ بِالزَّلَلِ"

8021- Nasır b. Abdirrahman el-Cürcânî şu beyti söyledi:

Hataları sebebiyle kardeşlerimi terk etmem

Hataları yüzünden kardeşlerini terk edende hayır yoktur.

٨٠٢٢ - أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَنْشَدَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْمِصْرِيُّ لِمَنْصُورٍ الْفَقِيهِ:"

لَا يُوحِشَنَّكَ مِنِّي ... مَا كَانَ مِنْكَ إِلَيَّا

فَأَنْتَ مَعْ كُلِّ جُرْمٍ ... أَعَزُّ خَلْقٍ عَلَيَّا"

8022- Ebu'l-Abbâs el-Mısrî, Mansûr el-Fakîh'e şu beyti söyledi:

Benden uzaklaşmana sebep olmasın

Benden gördüğün şeyler

Sen bütün suçlara rağmen

Benim için insanların en değerlisisin.

٨٠٢٣ - أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَنْشَدَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الطَّرَسُوسِيُّ، أَنْشَدَنَا أَبُو فِرَاسِ بْنُ حَمْدَانَ لِنَفْسِهِ:"

مَا كُنْتُ مُذْ كُنْتُ إِلَّا طَوْعَ خِلَّانِي ... لَيْسَتْ مُفَارَقَةُ الْأَحْبَابِ مِنْ شَانِي

يَجْنِي وَأَصْفَحُ عَنْهُ حَانِيًا أَبَدًا ... لَا شَيْءَ أَحْسَنُ مِنْ حَانٍ عَلَى جَانِي"

8023- Ebû Firâs b. Hamdân şu beyti söyledi:

Kendimi bildim bileli dostlarıma uyarım
Dostlardan ayrılmak benim şanım değildir
Bana yanlış yapar ben merhamet ederim
Suçluya merhamet kadar güzel bir şey yoktur.[1]

٨٠٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَدِيبُ، نا الصُّولِيُّ، نا أَبُو قِلَابَةَ الرَّقَاشِيُّ، نا الْأَصْمَعِيُّ، قَالَ: قِيلَ لِخَالِدِ بْنِ صَفْوَانَ: أَيُّ الْإِخْوَانِ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: " مَنْ سَدَّدَ خَلَلِي، وَغَفَرَ زَلَلِي، وَقَبِلَ عِلَلِي "

8024- Asmaî der ki: Hâlid b. Safvân'a: "Hangi kardeşlerini daha çok seversin?" diye sorulunca: "Açıklarımı kapatan, hatalarımı affeden ve zaaflarımı kabul edenleri" cevabını verdi.[2]

٨٠٢٥ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَاذَانَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ الْقَنَادِيلِيَّ، يَقُولُ: قَالَ عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ الْمَكِّيُّ: " الْمُرُوءَةُ التَّغَافُلُ عَنْ زَلَلِ الْإِخْوَانِ "

8025- Ömer b. Osmân el-Mekkî der ki: "Yiğitlik, kardeşlerin hatasını görmezden gelmektir."[3]

٨٠٢٦ - أَخْبَرَنَا السُّلَمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ بْنَ عَلِيِّ بْنِ بُنْدَارٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: " يَا بُنَيَّ إِيَّاكَ وَالْخِلَافَ عَلَى الْخَلْقِ، فَمَنْ رَضِيَ اللهُ بِهِ عَبْدًا فَارْضَ بِهِ أَخًا "

8026- Ebu'l-Kâsım b. Ali b. Bundâr der ki: Babamın şöyle dediğini işittim: "Evladım! Halkla ters düşmekten sakın. Allah'ın kul olarak kabul ettiği kişiyi sen de kardeş olarak kabul et."

---

[1] İsnâdında tanımadığım biri vardır.

[2] Muhammed b. Muhammed el-Edîb'i tanımıyorum.

[3] İbnu'l-Cevzî, *Sıfatu's-Safve* (2/440) ve Hatîb, *Târih* (12/224).

٨٠٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْوَاعِظُ، أنا يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ الْإِسْفَرَايِنِيُّ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ الْحُسَيْنِ الْمِصِّيصِيُّ، نا يَعْقُوبُ بْنُ أَبِي عَبَّادٍ، قَالَ: قَالَ الْفُضَيْلُ بْنُ عِيَاضٍ: " مَنْ طَلَبَ أَخًا بِلَا عَيْبٍ بَقِيَ بِلَا أَخٍ "

8027- Fudayl b. İyâd der ki: "Kusursuz kardeş arayan kardeşsiz kalır."[1]

٨٠٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَازِمٍ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ الْخُزَاعِيُّ، نا الْحُسَيْنُ بْنُ الْمُقْسِمِ الْعِجْلِيُّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي الدُّنْيَا، أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُزَاعِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ عُثْمَانَ بْنَ زَائِدَةَ، يَقُولُ: " الْعَافِيَةُ عَشَرَةُ أَجْزَاءٍ، تِسْعَةٌ مِنْهَا فِي التَّغَافُلِ "، قَالَ: فَحَدَّثْتُ بِهِ أَحْمَدَ بْنَ حَنْبَلٍ، فَقَالَ: " الْعَافِيَةُ عَشَرَةُ أَجْزَاءٍ، كُلُّهَا فِي التَّغَافُلِ "

8028- Osmân b. Zâide der ki: "Afiyet on kısımdır. Bunun dokuzu ise hataları görmezden gelmektedir." Bu sözü Ahmed b. Hanbel'e anlattığımda: "Afiyet on kısımdır, hepsi de hataları görmezden gelmektedir" dedi.

٨٠٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَازِمٍ، أنا عَمْرُو بْنُ مَطَرٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْهَرَوِيُّ، نا الْفَيْضُ بْنُ خَضِرٍ التَّمِيمِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ خَبِيقٍ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ: " احْتَمِلْ لِمَنْ ذَلَّ عَلَيْكَ، وَاقْبَلْ مِمَّنِ اعْتَذَرَ إِلَيْكَ "

8029- Abdullah b. Habîk der ki: "Sana yanlış yapana tahammül et, özür dileyenin özrünü de kabul et" denirdi.[2]

٨٠٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ جَعْفَرٍ الْقَرِمِيسِينِيُّ بِهَا، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ الْمُقْرِئِ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُعَافَى الصَّيْدَاوِيُّ، بِصَيْدَا، قَالَ: سَمِعْتُ الرَّبِيعَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الشَّافِعِيَّ رَحِمَهُ اللهُ، يَقُولُ: " الْكَيِّسُ الْعَاقِلُ هُوَ الْفَطِنُ الْمُتَغَافِلُ "

8030- (İmam) Şâfiî der ki: "Güzel ve akıllı olan, uyanık ve hataları görmezden gelebilendir."[3]

---

[1] İsnâdmda tanımadığım biri vardır. İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (167,169).

[2] İbnu'l-Cevzî, *Sıfatu's-Safve* (4/281-282).

[3] Ebû Nuaym, *Hilye* (9/123) Bak: İbnu'l-Cevzî, *Sıfatu's-Safve* (2/254).

٨٠٣١ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ الْحَافِظَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَمْرِو بْنَ نُجَيْدٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ النَّيْسَابُورِيَّ، يَقُولُ: " لَا تَثِقْ بِمَوَدَّةِ مَنْ لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مَعْصُومًا " وَقَدْ سُبِقَ أَبُو عُثْمَانَ بِهَذَا الْقَوْلِ، وَذَلِكَ فِيمَا

8031- Ebû Osmân en-Nîsâbûrî der ki: "Seni sadece masum olduğun zaman sevenin dostluğuna güvenme."

Bu sözü Ebû Osmân'dan önce söyleyen vardır ve aşağıda geçmiştir.

٨٠٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، جُمْلَةَ حِكَايَاتِ ذِي النُّونِ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْإِسْفَرَايِنِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ سَعِيدَ بْنَ عُثْمَانَ الْخَيَّاطَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ، يَقُولُ: " لَا تَثِقَنَّ بِمَحَبَّةِ مَنْ لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مَعْصُومًا "

8032- Zünnûn der ki: "Seni sadece masum olduğun zaman sevenin dostluğuna güvenme."[1]

٨٠٣٣ - قَالَ: وَسَمِعْتُ ذَا النُّونِ، يَقُولُ: قَالَ بَعْضُهُمْ: " مَنْ صَحِبَكَ فَوَافَقَكَ فِي مَا تُحِبُّ، وَخَالَفَكَ فِيمَا تَكْرَهُ فَإِنَّمَا تَصْحَبُ هَوَاهُ، وَمَنْ صَحِبَ هَوَاهُ فَهُوَ طَالِبٌ رَاحَةَ الدُّنْيَا"

8033- Zünnûn der ki: Bir kişi: "Seninle dost olup sevdiğin şeyde seninle olup, sevmediğin şeyde seninle olmayanın hevasıyla dost olmuşsun demektir. Hevasıyla dost olan da dünya rahatlığını istiyor demektir" dedi.[2]

٨٠٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَلِيٍّ الْبَيْهَقِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ الصُّولِيَّ، يَقُولُ: سَأَلْتُ بَعْضَ الْحُكَمَاءِ: مَنِ الْأَخُ عَلَى الْحَقِيقَةِ؟ قَالَ:" مَنْ تَلْقَاهُ فِي الْغَيْبَةِ، وَتَأْنَسُ بِذِكْرِهِ فِي الْخَلْوَةِ، وَتَعْذُرُهُ مِنْ غَيْرِ مَعْذِرَةٍ، وَتَنْبَسِطُ إِلَيْهِ مِنْ غَيْرِ خِيفَةٍ، وَلَا تُخْفِي مِنْهُ مَا يَعْلَمُهُ اللهُ مِنْكَ، وَتَأْمَنُ بِغَيْبَتِهِ كَمَا تَأْمَنُ بِمُشَاهَدَتِهِ"، وَأَنْشَدَنِي فِي هَذَا الْمَعْنَى:"

أَبْلِغْ أَخَاكَ أَخَا الْإِحْسَانِ لِي حَسَنًا ... إِنِّي وَإِنْ كُنْتُ لَا أَلْقَاهُ أَلْقَاهُ

وَإِنَّ طَرْفِي مَوْصُولٌ بِرُؤْيَتِهِ ... وَإِنْ تَبَاعَدَ عَنْ مَثْوَايَ مَثْوَاهُ

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (9/376) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (4/319).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (10/238) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (4/68).

اللهُ يَعْلَمُ أَنِّي لَسْتُ أَذْكُرُهُ وَكَيْفَ أَذْكُرُهُ مَنْ لَسْتُ أَنْسَاهُ"

8034- Ebû Bekr es-Sûlî der ki: Bir hikmet sahibine: "Gerçek kardeş kimdir?" diye sorduğumda şöyle cevap verdi: "Kimsenin olmadığı zamanda bulduğun, yalnızken onu anarak ünsiyet kurduğun, özür dilemesini istemeden mazur gördüğün, korkmadan ona açılabildiğin, Allah'ın bildiği hallerini ondan gizlemediğin, olmadığı zamanlarda, olduğu zamanlar gibi ona güvendiğin kişidir." Sonra şu mânâda bir şiir söyledi:

Güzellik kardeşi olan kardeşine benden güzellikler ilet
Onunla buluşmasam bile buluşmuş gibiyim
Gözüm her zaman onu görüyor gibidir
Benden çok uzaklarda olsa bile
Allah biliyor ki onu hatırlamıyorum
Unutmadığım kişiyi nasıl hatırlayayım.

٨٠٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو عُمَرَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْوَهَّابِ، قَالَ: سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ مُحَمَّدٍ الْفَزَارِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ يُوسُفَ بْنَ الْحُسَيْنِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ الْمِصْرِيَّ، يَقُولُ: " مَا بَعُدَ طَرِيقٌ أَدَّى إِلَى صَدِيقٍ، وَلَا ضَاقَ مَكَانٌ مِنْ صَدِيقٍ حَبِيبٍ "

8035- Zünnûn el-Mısrî der ki: "Dosta götüren yol uzak değildir. Sevdiğin dostunun bulunduğu hiçbir yer dar gelmez."

٨٠٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ الْحُرْفِيُّ، أنا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، نا الْحَكَمُ بْنُ مَرْوَانَ، نا عَمْرُو بْنُ بَشِيرٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: " لَا تَسْتَبْدِلَنَّ صَدِيقًا قَدِيمًا بِصَدِيقٍ جَدِيدٍ، فَإِنَّهُ لَا يَنْصَحُكَ "

8036- Şa'bî der ki: "Eski dostu yeni dostla değiştirme. Çünkü o, sana (diğeri gibi) samimi davranmaz."[1]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

٨٠٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ الزَّاهِدُ، أنا إِسْمَاعِيلُ الْخَلَّابِيُّ، نا أَبُو الْأَزْهَرِ جَمَاهِرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدِّمَشْقِيُّ، نا مَحْمُودُ بْنُ خَالِدٍ، نا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، نا أَبُو عَمْرٍو الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، قَالَ: " قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ لِابْنِهِ: يَا بُنَيَّ، عَلَيْكَ بِخَشْيَةِ اللهِ، فَإِنَّهَا غَايَةُ كُلِّ شَيْءٍ، يَا بُنَيَّ، لَا تَقْطَعْ أَمْرًا حَتَّى تُشَاوِرَ فِيهِ مُرْشِدًا، يَا بُنَيَّ، عَلَيْكَ بِالْحَبِيبِ الْأَوَّلِ، فَإِنَّ الْحَبِيبَ الْأَخِيرَ لَا يَعْدِلُهُ "

8037- Yahyâ b. Ebî Kesîr der ki: Hz. Süleymân b. Davud oğluna: "Evladım! Allah'tan sakın. Çünkü bu her şeyin amacıdır. Evladım! Bilen birine sormadan hiçbir işte kesin karar verme. Evladım! İlk sevdiğine sahip çık. Çünkü sonraki dost onun yerini tutmaz" dedi.[1]

٨٠٣٨ - سَمِعْتُ أَبَا مُحَمَّدِ بْنَ يُوسُفَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْحُسَيْنِ عُثْمَانَ بْنَ أَحْمَدَ الصَّلْتِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ حَامِدَ بْنَ سُلَيْمَانَ، بِمَكَّةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ إِسْحَاقَ بْنَ حَاتِمِ بْنِ مُطَهَّرٍ الشَّطَوِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْأَصْمَعِيَّ، يَقُولُ: " قَالَ أَعْرَابِيٌّ: مَنْ جَمَعَ لَكَ مَعَ الْمَوَدَّةِ الصَّافِيَةِ رَأْيًا حَازِمًا، فَاجْمَعْ لَهُ مَعَ الْمَوَدَّةِ الْخَالِصَةِ طَاعَةً لَازِمَةً "

8038- Asmaî der ki: Bir bedevi: "Kim, senin için saf sevgiyle birlikte doğru görüşü bir arada bulundurursa, sen de halis sevgi ve tam itaatle ona karşılık ver" dedi.

٨٠٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْعَبَّاسِ بْنَ مَسْرُوقٍ، يَقُولُ: قِيلَ لِرَجُلٍ مِنْ بَنِي عَبْسٍ: " مَا أَكْثَرَ صَوَابَكُمْ قَالَ: نَحْنُ أَلْفُ رَجُلٍ فِينَا حَازِمٌ، وَنَحْنُ نُطِيعُهُ فَكَأَنَّمَا أَلْفُ حَازِمٍ "

8039- Ebu'l-Abbâs b. Mesrûk der ki: Abs oğullarından bir adama: "En fazla doğru yaptığınız şey nedir?" diye sorulunca: "Biz bin kişiyiz ve aramızda karar veren bir kişi vardır. Biz de bin kişi karar vermiş gibi ona itaat ederiz" cevabını verdi.

٨٠٤٠ - وَرُوِّينَا عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بُرْقَانَ، قَالَ: قُلْتُ لِمَيْمُونِ بْنِ مِهْرَانَ: فُلَانٌ يَسْتَبْطِئُ نَفْسَهُ فِي زِيَارَتِكَ، قَالَ: " إِذَا ثَبَتَتِ الْمَوَدَّةُ فَلَا بَأْسَ وَإِنْ طَالَ الْمُكْثُ " حَدَّثَنَاهُ السُّلَمِيُّ،

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (6/141).

أنا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْعُصْمِيُّ، نا الْخَلَّادِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ بَكْرِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الرَّاسِبِيِّ، نا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ، نا فَيَّاضُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّقِّيُّ، نا جَعْفَرُ بْنُ بُرْقَانَ فَذَكَرَهُ

8040- Bize bildirildiğine göre Câfer b. Burkân şöyle dedi: Meymûn b. Mihrân'a: "Falan kişi seni ziyarette ağır davranıyor" dediğimde: "Eğer sevgi sarsılmayacak bir durumdaysa, uzun süre beklenmesinde sakınca yoktur" karşılığını verdi.[1]

٨٠٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا خَالِي، حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ يُونُسَ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مَحْمُودٍ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، أَنَّهُ أُصِيبَ بِمُصِيبَةٍ فَقِيلَ لَهُ: إِنَّ ابْنَ عَوْنٍ لَمْ يَأْتِكَ، قَالَ: " إِنَّا إِذَا وَثِقْنَا بِمَوَدَّةِ أَخِينَا لَمْ يَضُرَّهُ أَنَّهُ لَيْسَ يَأْتِينَا "

8041- Süfyân'ın bildirdiğine göre Yûnus b. Ubeyd bir belaya uğraymca kendisine: "İbn Avn yanına gelmedi" denildi. Yûnus: "Kardeşimizin sevgisine güvenirsek gelmemesinin bir zararı olmaz" karşılığını verdi.[2]

٨٠٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُثْمَانَ الْوَاسِطِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْوَافِقِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: قَالَ لِي سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ: " إِذَا تَأَكَّدَتِ الْمَوَدَّةُ بَيْنَكَ وَبَيْنَ أَخِيكَ فَلَا يَضُرُّكَ أَنْ لَا تَلْقَى صَاحِبَهَا "

قَالَ بَدْرٌ الْمَغَازِلِيُّ: قِيلَ لِبِشْرِ بْنِ الْحَارِثِ: يَا أَبَا نَصْرٍ، فِي كَمْ يَزُورُ الرَّجُلُ أَخَاهُ؟ قَالَ: " إِنْ كَانَا صَادِقَيْنِ فَفِي كُلِّ سَنَةٍ مَرَّةً "

8042- Ali b. Harb der ki: Süfyân b. Uyeyne bana: "Kardeşinle arandaki sevgi sağlamsa, sevdiğin bu kişiyle buluşmamanın sana bir zararı olmaz" dedi.[3]

Bedr el-Meğâzilî der ki: Bişr b. el-Hâris'e: "Ey Ebû Nasr! Kişi kardeşini ne kadar sürede bir ziyaret etmeli?" diye sorulunca: "Eğer dostlarsa yılda bir defa" cevabını verdi.

---

[1] Ebû Nuaym, *Hilye* (4/91).

[2] İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (88/89).

[3] Muhammed b. Hüseyin er-Râfikî hakkında bilgi bulamadım.

٨٠٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، نا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، نا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، نا بَقِيَّةُ بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا صَفْوَانُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، أَنَّهُ كَتَبَ إِلَى سَلْمَانَ يَدْعُوهُ إِلَى الْأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ، فَقَالَ سَلْمَانُ: " يَا أَخِي، إِنْ تَكُنْ بَعُدَتِ الدَّارُ مِنَ الدَّارِ فَإِنَّ الرُّوحَ مِنَ الرُّوحِ قَرِيبٌ، وطَيْر السماء على أَرْفَةِ خَمَرِ الأرض تَقَع "

8043- Ebû Saîd bildiriyor: Ebu'd-Derdâ, Selmân'a mektup yazarak kendisini mukaddes topraklara davet edince, Selmân şöyle karşılık verdi: "Kardeşim evler uzak olsa da ruhlar birbirine yakındır. Gökteki kuş da yerden kendisine en yakın yere düşer."[1]

٨٠٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاوُدَ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْفَضْلِ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْوَرَّاقُ، أَنْشِدْنِي أَبُو عَلِيٍّ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَرَّاطُ فِي رَجُلٍ اعْتَذَرَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ تَرْكِ عِيَادَتِهِ:

وَلَئِنْ جَفَوْتُكَ بِالزِّيَارَةِ إِنَّنِي ... بِبَقَاءِ نَفْسِكَ فِي الدُّعَاءِ لَجَاهِدُ

وَلَرُبَّمَا تَرَكَ الزِّيَارَةَ مُشْفِقٌ ... وَطَوَى عَلَى عَمَلِ الضَّمِيرِ الْعَائِدِ "

8044- Câfer b. Muhammed el-Verrâk bildiriyor: Ebû Ali el-Hasan el-Harrât, hasta olan birini ziyaret etmediği için özür dileyen bir adam konusunda şu şiiri okudu:

"Seni çoktandır ziyarete gelmediysem

Gıyabında sana bolca dua ediyorum

Bazen kişi çok sevdiğini ziyarete gitmez

Ama ziyaret edenden daha çok faydası dokunur."

٨٠٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَازِمٍ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَمْرٍو إِسْمَاعِيلُ بْنُ نُجَيْدٍ، نا مُسَدَّدُ بْنُ قَطَنٍ، نا أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدَّوْرَقِيُّ، نا أَبُو غَسَّانَ، نا سَيَّارٌ أَبُو سَلَمَةَ، قَالَ: قِيلَ لِضَيْغَمِ بْنِ

---

[1] Senedinde tanımadığım biri vardır. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/340), Ahmed, *Zühd* (154) ve Ebû Nuaym, Hilye (1/250).

مَالِكٍ: يَا أَبَا مَالِكٍ، لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَشْتَرِيَ فِي قُرْبِكَ دَارًا، لِيَكْثُرَ لُقِيِّ إِيَّاكَ، فَقَالَ: " إِنَّ مَوَدَّةً تُغَيِّرُهَا قِلَّةُ اللِّقَاءِ لَمَدْخُولَةٌ "

8045- Seyyâr Ebû Seleme der ki: Dayğam b. Mâlik'e: "Ey Ebû Mâlik! Seninle daha çok buluşabilmek için sana yakın bir ev almak istiyorum" denilince: "Az görüşmenin değiştirdiği sevgi, zayıf bir sevgidir" karşılığını verdi.[1]

٨٠٤٦ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَلِيٍّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْعَبَّاسِ الْفَضْلَ بْنَ الْفَضْلِ الْكِنْدِيَّ بِهَمْدَانَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا خَلِيفَةَ الْفَضْلَ بْنَ الْحُبَابِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ مَهْدِيٍّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ابْنَ الْمُبَارَكِ، يَقُولُ: " إِذَا تَأَكَّدَ الْإِخَاءُ قَبُحَ الثَّنَاءُ "

8046- İbnu'l-Mübârek: "Kardeşlik gerçek olunca övmek çirkin gözükür" demiştir.[2]

٨٠٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَهْلٍ الْمِهْرَانِيُّ، نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ الْخَلَدِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْرُوقٍ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُوَارِزْمِيُّ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ عُثْمَانَ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، قَالَ: سَمِعْتُ الْعَلَاءَ بْنَ عَبْدِ الْكَرِيمِ، يَقُولُ: " مِنِ احْتَشَمَ مِنْ أَخِيهِ فَقَدْ فَارَقَهُ"

8047- Alâ b. Abdilkerîm: "Kişi kardeşini öfkelendirdiği zaman ondan ayrılacak demektir."

٨٠٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْمَرْوَزِيُّ، نا صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدٍ جَزْرَةٌ، قَالَ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ابْنَ كُنَاسَةَ، يَقُولُ:"

فِيَّ انْقِبَاضٌ وَحِشْمَةٌ فَإِذَا ... صَادَفْتُ أَهْلَ الْوَفَاءِ وَالْكَرَمِ

أَرْسَلْتُ نَفْسِي عَلَى سَجِيَّتِهَا ... وَقُلْتُ مَا قُلْتُ غَيْرَ مُحْتَشِمِ"

8048- Ebû Kunâse şu şiiri söylemiştir:

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Hattâbî, *Kitabu'l-Uzle* (50).

Üzgün ve öfkeli bir halde
Vefa ve kerem ehliyle karşılaşınca
Nefsim aslına döner
Ve söyleyeceğimi sakince söylerim.[1]

٨٠٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْحَسَنِ بْنُ سُفْيَانَ الْكُوفِيُّ، بِهَا، نا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ النَّحْوِيُّ، أَنْشَدَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدٍ، أَنْشَدَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقُرَشِيُّ لِأَبِي الْعَتَاهِيَةِ:"

إِذَا اجْتَمَعَ الْإِخْوَانُ كَانَ أَذَلُّهُمْ ... لِإِخْوَانِهِ نَفْسًا أَبَرَّ وَأَفْضَلَا
وَمَا الْفَضْلُ فِي أَنْ يُؤْثِرَ الْمَرْءُ نَفْسَهُ ... وَلَكِنَّ فَضْلَ الْمَرْءِ أَنْ يَتَفَضَّلَا"

8048- İshâk b. Muhammed el-Kureşî, Ebu'l-Atâhiyye'ye şu şiiri söylemiştir:

Kardeşleri bir araya gelince en zelil olanı
Kardeşlerinin yanında en iyi ve değerli olur
Üstünlük kişinin kendini tercih etmesi değil
Kişinin başkasına iyilik etmesidir.

٨٠٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، فِي التَّارِيخِ، أنا أَبُو طَاهِرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، نا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحِيمِ الصَّفَّارُ، نا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ السَّعْدِيُّ، نا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " سَيِّدُ الْقَوْمِ فِي السَّفَرِ خَادِمُهُمْ، فَمَنْ سَبَقَهُمْ بِخِدْمَةٍ لَمْ يَسْبِقُوهُ بِعَمَلٍ إِلَّا الشَّهَادَةَ "، ذَكَرَهُ فِي تَرْجَمَةِ أَبِي الْحَسَنِ النَّيْسَابُورِيُّ الصَّفَّارُ مِنْ فُقَهَاءِ أَصْحَابِ الرَّأْيِ، وَمِنْ أَهْلِ الْوَرَعِ مِنْهُمْ

8050- Sehl b. Sa'd'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Yolculukta topluluğun efendisi onlara hizmet edendir. O topluluk, hizmette kendilerini geçen kişiyi şehitlik hariç hiçbir amelle geçemez."*

Bu hadis fakihlerden ve Re'y ehlinden olan Ebu'l-Hasan en-Nîsâbûrî es-Saffâr'ın biyografisinde geçmiştir.

---

[1] İsnâdı hasendir.

٨٠٥١ - أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَنْشِدْنِي الْحُسَيْنُ بْنُ يَحْيَى لِأَبِي بَكْرِ بْنِ دَاوُدَ:"

إِنَّ أَخَا الْإِحْسَانِ مَنْ يَسْعَى مَعَكْ ... وَمَنْ يَضُرُّ نَفْسَهُ لِيَنْفَعَكْ

وَمَنْ إِذَا رَيْبُ زَمَانٍ صَدَعَكْ ... شَتَّتَ فِيكَ شَمْلَهُ لِيَجْمَعَكْ"

سليم العرض من حذر الجوابا ... ومن دارَى الرجالَ فما أصابا

ومن هابَ الرجالَ يُهَيِّبُوه ... ومَن حَقَر الرجالَ فلن يهابا

وما من شيء أحب إلى لئيم ... إذا شتم الكريم من الجواب

مشاركة اللئيم بلا جواب ... أشد على اللئيم من السباب

شاتمني كلب بني مسمع ... فصنت عنه النفس والعرضا

ولم أجبه لاحتقاري له ... من ذا يعض الكلب إن عضا

8051- Hüseyin b. Yahya, Ebû Bekr b. Davud'a ait şu şiiri okudu:

"İyi kardeş seninle koşan
Sana fayda vermek için kendine zarar verendir
Zamanın belaları seni kırınca,
Seni toplamak için kendini feda edendir.
Karşılık verilmesinden korkan kişi namuslu kalır
İnsanlarla iyi geçinen isabet eder
İnsanlara saygı duyana saygı duyulur
Onları hakir görene saygı duyulmaz
Alçak için en sevimli şey
Değerli birine sövünce karşılık almasıdır
Alçak kişiye hiç karşılık vermemek
Sövmekten daha zor gelir
Mesma oğullarının köpeği bana sövdü
Bense ondan kendimi ve onurumu korudum

Kendimi küçük düşürmemek için cevap vermedim
Kendisini ısıran köpeği kim ısırır ki."

فَصْلٌ فِي الْحِلْمِ وَالتُّؤَدَةِ وَالرِّفْقِ فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا

Hilim, Ağırbaşlılık ve Her İşte İyi Muamele

٨٠٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْجَوْهَرِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، قَالَا: أنا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، أَخْبَرَنِي غَيْرُ وَاحِدٍ مِمَّنْ لَقِيَ الْوَفْدَ، وَذَكَرَ أَبَا نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، أَنَّ وَفْدَ عَبْدِ الْقَيْسِ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَذَكَرَ الْحَدِيثَ، قَالَ: وَلَقِيَ نَبِيُّ اللهِ ﷺ أَشَجَّ عَبْدِ الْقَيْسِ، فَقَالَ: " إِنَّ فِيكَ خَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللهُ وَرَسُولُهُ: الْحِلْمُ، وَالْأَنَاةُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنَّى، وَمُحَمَّدِ بْنِ بَشَّارٍ

8052- Ebû Saîd bildiriyor: "Abdulkays heyeti geldiği zaman Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle dediler..." Sonrasında ravi, söz konusu hadisi aktarıp şöyle devam eder: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Eşec b. Abdilkays ile görüştüğünde ona: *"Sende Yüce Allah'ın sevdiği iki haslet var. Biri hilim, diğeri de ağırbaşlılıktır"* buyurdu.[1]

Katâde der ki: "Bu heyetle görüşen pek çok kişi de bana aynısını rivayet etti" dedi.

Müslim, Muhammed b. el-Müsennâ kanalıyla Muhammed b. Beşşâr'dan rivayet etti.[2]

٨٠٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ الْأَزْدِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ وَاقِدٍ، نا مَطَرٌ الْأَعْنَقُ ، حَدَّثَتْنِي أُمُّ أَبَانَ بِنْتُ الْوَازِعِ، عَنْ أَبِيهَا، وَكَانَ مَعَ الْأَشَجِّ الَّذِي قَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *îmân* (27).

لِلْأَشَجِّ: " إِنَّ فِيكَ لَخَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ وَرَسُولُهُ " قَالَ: وَمَا هُمَا؟ قَالَ: " الْحِلْمُ، وَالْأَنَاةُ "، قَالَ: أَشَيْءٌ اسْتَفَدْتُهُ، أَمْ شَيْءٌ جُبِلْتُ عَلَيْهِ؟ قَالَ: " بَلْ شَيْءٌ جُبِلْتَ عَلَيْهِ " فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَبَلَنِي عَلَى مَا أَحَبَّ كَذَا قَالَ، وَرَوَاهُ غَيْرُهُ، عَنْ مَطَرٍ، فَقَالَ: عَنْ أُمِّ أَبَانَ بِنْتِ وازِعِ بْنِ زَارِعٍ، عَنْ جَدِّهَا زَارِعٍ، وَكَانَ فِي وَفْدِ عَبْدِ قَيْسٍ فَذَكَرَهُ، وَرَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ فِي كِتَابِ السُّنَنِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، عَنْ مَطَرٍ هَكَذَا بِمَعْنَاهُ

8053- Matar el-A'nek der ki: Ümmü Ebân binti Vâzi', (heyet içinde) Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelen Eşec'in yanında bulunan babasından bildirir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Eşec'e: *"Sende Yüce Allah'ın ve Resûlünün sevdiği iki haslet var"* buyurdu. Eşec: "Bunlar nedir?" diye sorunca: *"Hilim ile ağırbaşlılıktır"* buyurdu. Eşec: "Bunlar sonradan kazandığım hasletler mi yoksa bende doğuştan mı bulunuyorlar?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aksine sende doğuştan bulunuyorlar"* buyurdu. Bunun üzerine Eşec: "Kişiliğimi sevdiğim şeylerle yoğuran Allah'a hamdolsun!" dedi.[1]

Başkaları ise bunu: "Ümmü Ebân binti Vâzi' b. Zâri', Abdulkays heyetinin içinde bulunan dedesi Zâri'den bildirir" lafzıyla rivayet etmiştir.

Ebû Dâvud, *Sünen*'de mânâ olarak aynısını Muhammed b. İsa kanalıyla Matar'dan rivayet etti.[2]

٨٠٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ، نا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّبَّاحِ، نا عَفَّانُ، نا عَبْدُ الْوَاحِدِ، نا سُلَيْمَانُ الْأَعْمَشُ، عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحَارِثِ، قَالَ الْأَعْمَشُ: وَقَدْ سَمِعْتُهُمْ يَذْكُرُونَ عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ الْأَعْمَشُ: وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " التُّؤَدَةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي عَمَلِ الْآخِرَةِ " لَمْ يَذْكُرْ أَبُو عَبْدِ اللهِ قَوْلَ الْأَعْمَشِ فِي أَوَّلِهِ، وَذَكَرَ قَوْلَهُ الْآخِرَ

8054- A'meş der ki: Mâlik b. el-Hâris'in bildirdiğine göre -ki bunu Mus'ab b. Sa'd kanalıyla babası Sa'd'dan da rivayet ettiklerini işittim. Ancak

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Ebû Dâvud 5/395-396 (5225).

benim Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) geldiğini bildiğim rivayete göre- Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Âhirete yönelik ameller dışında her işte ağır davranmak lazımdır"* buyurmuştur.[1]

Ebû Abdillah bunu rivayet ederken A'meş'in ilk cümlesini zikretmez, ancak ikinci cümlesini aktarır.

٨٠٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، وَأَبُو عُمَرَ الْحَوْضِيُّ، قَالَا: أنا شُعْبَةُ، ح. وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، نا شُعْبَةُ، قَالَ: سَمِعْتُ الْمِقْدَامَ بْنَ شُرَيْحِ بْنِ هَانِئٍ يُحَدِّثُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: رَكِبَتْ عَائِشَةُ بَعِيرًا فِيهِ صُعُوبَةٌ، فَجَعَلَتْ تُرَدِّدُهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عَلَيْكِ الرِّفْقَ، فَإِنَّهُ لَا يَكُونُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ، وَلَا يُنْتَزَعُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ " لَفْظُ حَدِيثِ ابْنِ بَشَّارٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَشَّارٍ، وَغَيْرِهِ

8055- Şureyh b. Hâni, babasından bildiriyor: Hz. Âişe bir deveye bindi. Ancak deve huysuz olduğu için sıkıca çekip çevirmeye başladı. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ona yumuşak davran! Zira yumuşaklık bulunduğu yeri güzelleştirir. Bir yerden yumuşaklık alındığı zaman o yer kötü bir yer olur"* buyurdu.[2]

Lafız İbn Beşşâr'ın lafzıdır.

Müslim, Muhammed b. Beşşâr ve başkasından rivayet etti.[3]

٨٠٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، نا هَارُونُ بْنُ مَعْرُوفٍ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي حَيْوَةُ، حَدَّثَنِي ابْنُ الْهَادِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَمْرِو ابْنِ حَزْمٍ، عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " يَا عَائِشَةُ، إِنَّ اللهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ، وَيُعْطِي

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud 5/157 (4810).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *birr* (79).

عَلَى الرِّفْقِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ، وَلَا يُعْطِي عَلَى مَا سِوَاهُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ حَرْمَلَةَ، عَنِ ابْنِ وَهْبٍ

8056- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ey Âişe! Yüce Allah yumuşak huyludur ve yumuşak huylu olunmasını sever. Katılıktan dolayı kişiye yapmadığı ihsanları yumuşak huylu olmasından dolayı yapar."*

Müslim, *Sahîh*'de Harmele kanalıyla İbn Vehb'den rivayet etti.[1]

٨٠٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، نا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الزَّعْفَرَانِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ بَحْرٍ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ بْنِ كَيْسَانَ، قَالَ أَبِي: سَمِعْتُهُ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ، عَنْ أَبِي خَايِفَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ اللهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ، وَيُعْطِي عَلَيْهِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ "

8057- Ali b. Ebî Tâlib'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah yumuşak huyludur ve yumuşak huylu olunmasını sever. Katılıktan dolayı kişiye yapmadığı ihsanları yumuşak huylu olmasından dolayı yapar."*[2]

٨٠٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَا: أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ إِسْحَاقَ الْخُرَاسَانِيُّ الْعَدْلُ بِبَغْدَادَ، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ، نا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي إِسْمَاعِيلَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هِلَالٍ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " مَنْ يُحْرَمَ الرِّفْقَ يُحْرَمِ الْخَيْرَ "

8058- Cerîr b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yumuşak huydan mahrum edilen kişi, hayırlardan mahrum olmuş demektir"* buyurmuştur.[3]

---

[1] Müslim, *birr* (77).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (1/112), Bezzâr, *Müsned* 2/402-403 (1960), Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/326) ve Ebû Ya'lâ, *Müsned* 1/380 (490).

[3] İsnâdı zayıf olan sahih bir hadistir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 2/347 (1454), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/323) ve Ahmed, *Müsned* (4/362).

٨٠٥٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ قُتَيْبَةَ، نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، نا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي إِسْمَاعِيلَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هِلَالٍ، قَالَ: سَمِعْتُ جَرِيرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ يُحْرَمَ الرِّفْقُ يُحْرَمِ الْخَيْرَ - أَوْ مَنْ يُحْرَمَ الرِّفْقَ - حُرِمَ الْخَيْرَ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى

8059- Cerîr b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yumuşak huydan mahrum edilen kişi, hayırlardan mahrum olmuş demektir"* veya: *"Yumuşak huydan mahrum edilen kişi, hayırdan da mahrum olur"* buyurmuştur.[1]

Müslim, Yahyâ b. Yahyâ'dan rivayet etti.[2]

٨٠٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو طَاهِرٍ الْمُحَمَّدْ آبَادِيُّ، نا أَبُو عِمْرَانَ مُوسَى بْنُ هَارُونَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بِبَغْدَادَ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبَّاسِ بْنِ عُثْمَانَ الشَّافِعِيُّ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ أَحْمَدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ الْفَامِيُّ، نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُؤَمَّلِ، نا عَبْدَانُ عَبْدُ الْحَلِيمِ هُوَ الْبَيْهَقِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ الْعَبَّاسِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْقُرَشِيُّ الْهَرَوِيُّ فِي الرَّوْضَةِ بِمَدِينَةِ الرَّسُولِ ﷺ، نا ابْنُ الزَّيَّاتِ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ الصَّقْرِ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الشَّافِعِيُّ، نا أَبُو غِرَارَةَ التَّمِيمِيُّ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " الرِّفْقُ يُمْنٌ، والْخُرْقُ شُؤْمٌ، وَإِذَا أَرَادَ اللهُ بِأَهْلِ بَيْتٍ خَيْرًا أَدْخَلَ عَلَيْهِمْ بَابَ الرِّفْقِ، وَإِنَّ الرِّفْقَ لَمْ يَكُنْ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا زَانَهُ، وَإِنَّ الْخُرْقَ لَمْ يَكُنْ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا شَانَهُ، وَإِنَّ الْحَيَاءَ مِنَ الْإِيمَانِ، وَإِنَّ الْإِيمَانَ فِي الْجَنَّةِ، وَلَوْ كَانَ الْحَيَاءُ رَجُلًا لَكَانَ رَجُلًا صَالِحًا، وَإِنَّ الْفُحْشَ مِنَ الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ فِي النَّارِ، وَلَوْ كَانَ الْفُحْشُ رَجُلًا لَكَانَ رَجُلًا سُوءًا، إِنَّ اللهَ لَمْ يَخْلُقْنِي فَاحِشًا " وَفِي رِوَايَةِ الْبَيْهَقِيِّ: " وَاللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَخْلُقْنِي فَحَّاشًا "، وَفِي رِوَايَةِ أَبِي عِمْرَانَ: " وَلَوْ كَانَ الْفُحْشُ رَجُلًا يَمْشِي فِي النَّاسِ لَكَانَ رَجُلًا سُوءًا "، وَلَمْ يَذْكُرْ مَا بَعْدَهُ

8060- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *birr* (74, 75, 76).

buyurmuştur: *"Yumuşak huyluluk bereket, katılık ise yoksunluktur. Yüce Allah bir haneye hayır dilediği zaman onlara yumuşak huylu olmayı bahşeder. Yumuşak huy bulunduğu yeri güzelleştirirken, kabalık ve katılık bulunduğu yeri bereketsiz kılar. Hayâ imandandır ve imanın kişiyi götüreceği yer cennettir. Şayet hayâ bir adam olsaydı salih bir kişi olurdu. Edepsizlik günahtandır ve günahların kişiyi götüreceği yer cehennemdir. Şayet edepsizlik bir adam olsaydı kötü bir kişi olurdu. Yüce Allah da beni çirkin şeyler yapmak için göndermiş değildir."*[1]

Beyhakî rivayet ederken *"Yüce Allah beni ağzı bozuk biri kılmış değildir"* lafzını kullanır. Ebû İmrân ise rivayet ederken: *"Edepsizlik insanlar arasında yürüyen biri olsaydı kötü bir kişi olurdu"* lafzını kullanır ve gerisini aktarmaz.

٨٠٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْقُرَشِيُّ الْهَرَوِيُّ فِي طَرِيقِ الْكُوفَةِ عَلَى شَاطِئِ الْفُرَاتِ، أنا أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدٍ، نا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، نا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، نا زُهَيْرٌ، نا قَابُوسُ بْنُ أَبِي ظَبْيَانَ، أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ نَبِيِّ اللهِ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ الْهَدْيَ الصَّالِحَ، وَالسَّمْتَ الصَّالِحَ، وَالِاقْتِصَادَ جُزْءٌ مِنْ خَمْسَةٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا مِنَ النُّبُوَّةِ " وَرَوَاهُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ قَابُوسٍ مَوْقُوفًا

8061- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Güzel davranışlara, düzgün bir görünüşe sahip olmak ve her şeyde ölçülü davranmak, peygamberliğin yirmi beş bölümünden (özelliklerinden) bir bölümdür."*[2]

Sevrî de bunu Kâbûs'tan mevkûf olarak rivayet etmiştir.

٨٠٦٢ - أَخْبَرَنَاهُ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْإِسْفَرَايِنِيُّ، نا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، إِمْلَاءً، قَالَ: قُرِئَ عَلَى ابْنِ أَبِي الْعَوَّامِ وَأَنَا أَسْمَعُ، أنا أَبُو الْجَوَّابِ، نا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ قَابُوسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ، فَذَكَرَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " مِنْ بِضْعٍ وَعِشْرِينَ "

8062- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı *"Yirmi küsur bölümünden*

---

[1] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *Câmiu's-Sağîr* (4/75).

[2] İsnâdı zayıf olan hasen bir hadistir. Buhârî, *Edebü'l-Müfred* (791).

(özelliklerinden) bir bölümdür" lafzıyla rivayet edilmiştir.[1]

٨٠٦٣ - قَالَ: وَأنا ابْنُ أَبِي الْعَوَّامِ، نا أَبُو الْجَوَّابِ، نا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ قَابُوسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ

8063- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı bildirilmiştir.[2]

٨٠٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورِكٍ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ، سَمِعَ خَيْثَمَةَ، سَمِعَ عَدِيَّ بْنَ حَاتِمٍ، قَالَ: ذَكَرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ النَّارَ فَتَعَوَّذَ مِنْهَا وَأَشَاحَ بِوَجْهِهِ ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: " اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ " أَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ

8064- Adiy b. Hâtim der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) cehennemden bahsedince ondan Allah'a sığındı ve üç defa da yüzünü ekşitip: *"Yarım hurmayla da olsa (sadaka olarak verip) kendinizi cehennem ateşinden koruyun. Bunu da bulamayan kişi güzel bir söz söylesin"* buyurdu.

Buhârî ile Müslim, Şu'be'den rivayet ettiler.[3]

٨٠٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَحْمَدُ بْنُ كَامِلٍ الْقَاضِي، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدَةَ الْقَزَّازُ، نا عَبْدَةُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا عَنْبَسَةُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " ثَلَاثٌ خِلَالٍ، مَنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ كَانَ الْكَلْبُ خَيْرًا مِنْهُ: وَرَعٌ يَحْجِزُهُ عَنْ مَحَارِمِ اللهِ، أَوْ حِلْمٌ يَرُدُّ بِهِ جَهْلَ جَاهِلٍ، أَوْ حُسْنُ خُلُقٍ يَعِيشُ بِهِ فِي النَّاسِ " هَكَذَا رُوِيَ هَذَا مُرْسَلًا، وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ كَمَا

8065- Hasan(-ı Basrî)'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Üç haslet var ki şayet kişi, bunlardan birini taşımıyorsa köpek ondan daha hayırlı demektir. Biri, kendisini Yüce Allah'ın haram kıldığı şeylerden alıkoyacak vera (günah korkusu)dur. Diğeri, cahillerin kabalığına karşı aynı karşılığı verdirmeyecek olan hoşgörüdür. Bir diğeri de, insanlarla iyi geçineceği*

---

[1] İsnâdı hasendir. Hatîb, *Târîhu Bağdâd* (7/12-13) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 12/106 (12609).

[2] İsnâdı hasendir.

[3] Buhârî, *edeb* (7/79-80) ile *rikâk* (7/202) ve Müslim, *zekât* (1/704).

güzel bir ahlâktır."[1]

Bu şekilde mürsel olarak rivayet edilmiştir. Bir sonraki rivayette başka bir kanalla Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) bildirilmiştir.

٨٠٦٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مَحْمَوَيْهِ الْعَسْكَرِيُّ، نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَلَانِسِيُّ، نا زَكَرِيَّا بْنُ نَافِعٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ لَمْ تَكُنْ فِيهِ وَاحِدَةٌ مِنْ ثَلَاثٍ فَلَا يَحْسِبَنَّ بِشَيْءٍ مِنْ عَمَلِهِ: تَقْوَى تَحْجُزُهُ عَنْ مَحَارِمِ اللهِ، أَوْ حِلْمٌ يَكُفُّ سَفِيهًا، أَوْ خُلُقٌ يَعِيشُ بِهِ فِي النَّاسِ " وَرُوِيَ عَنْ وُهَيْبٍ الْمَكِّيِّ مِنْ قَوْلِهِ، كَمَا

8066- Ümmü Seleme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Üç haslet var ki şayet kişi bunlardan birini taşımıyorsa amellerinden bir şey beklemesin. Biri, kendisini Yüce Allah'ın haram kıldığı şeylerden alıkoyacak takvadır. Diğeri, sefihlerin zararından koruyacak hilimdir. Bir diğeri de, insanlarla iyi geçineceği güzel bir ahlâktır."*[2]

Bir sonraki rivayette Vuheyb el-Mekkî'nin bir sözü olarak rivayet edilmiştir.

٨٠٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ مَهْرَوَيْهِ الرَّازِيُّ، نا أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، نا هِشَامُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ الرَّازِيُّ، نا عُبَيْدُ اللهِ السِّجْزِيُّ، عَنْ وُهَيْبٍ الْمَكِّيِّ، قَالَ: " مَنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ ثَلَاثُ خِلَالٍ فَلَا يَعْتَدَّنَّ بِعَمَلِهِ: وَرَعٌ يَحْجِزُهُ عَنِ الْمَحَارِمِ، وَحِلْمٌ يَرُدُّ بِهِ السَّفِيهَ، وَخُلُقٌ يُدَارِي بِهِ النَّاسَ "

8067- Vuheyb el-Mekkî der ki: "Üç haslet var ki şayet kişi bunları taşımıyorsa amellerinden bir şey beklemesin. Biri, kendisini Yüce Allah'ın haram kıldığı şeylerden alıkoyacak vera (günah korkusu)dur. Diğeri, sefihlerin zararından koruyacak hilim (ağırbaşlılık)tır. Bir diğeri de, insanlarla iyi geçineceği güzel bir ahlâktır."[3]

---

[1] İsnâdı zayıf olan mürsel bir hadistir. Suyûtî, *el-Câmiu's-Sağîr* (3/303).

[2] İsnâdı hasendir. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/283).

[3] İsnâdı ceyyiddir.

٨٠٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْإِسْفَرَايِينِيُّ، نا أَبُو بَحْرٍ الْبَرْبَهَارِيُّ، نا الْكُدَيْمِيُّ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، نا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: قَالَ أَيُّوبُ: " حِلْمُ سَاعَةٍ يَدْفَعُ شَرَّ سَنَةٍ "

8068- Eyyûb (b. Ebî Temîme es-Sahtiyânî) der ki: "Bir saatlik hilim, bir yıllık kötülüğü defeder."[1]

٨٠٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، نا أَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ شَاذَانَ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ بُنْدَارٍ، نا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ، نا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، قَالَ: " أَمَّا أَنَا فَلَا أُمَارِي صَاحِبِي، فَإِمَّا أَنْ أُغْضِبَهُ ، وَإِمَّا أَنْ أَكْذِبَهُ "

8069- İbn Ebî Leylâ der ki: "Ben arkadaşımla tartışmaya girmem! Çünkü tartışırsam ya onu kızdıracak ya da yalanlayacağım."[2]

٨٠٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ نَصْرٍ الزَّاهِدَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ إِسْحَاقَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَكِيمِ، يَقُولُ:"

اتَّسَعَتْ دَارُ مَنْ يُدَارِي وَضَاقَتْ أَسْبَابُ مَنْ يُمَارِي"

8070- Muhammed b. Muhammed b. Nasr ez-Zâhid der ki: Ebu'l-Kâsım b. Muhammed b. el-Hakîm'in şöyle dediğini işittim:

"İnsanlarla iyi geçinenin genişlerken yeri

Çekişen kişinin ise kısılmıştır gerekçeleri."[3]

٨٠٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، وَأَبُو بَكْرٍ الْقَاضِي، وَأَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ إِمْلَاءً، قَالُوا: نا مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْأَصَمُّ، نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: قُرِئَ عَلَى ابْنِ وَهْبٍ: أَخْبَرَكَ ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ أَبْغَضَ الرِّجَالِ إِلَى اللهِ الْأَلَدُّ الْخَصِمُ "

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı sahihtir. Hennâd, *Zühd* /1157) ve İbn Ebi'd-Dünya, *Kitâbu's-Samt* (124).

[3] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

8071- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah'ın en sevmediği kişiler, hasımlıkta aşırıya kaçanlardır"* buyurmuştur.[1]

٨٠٧٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا الْحَسَنُ بْنُ سَهْلٍ، نا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ اللهَ يُبْغِضُ الْأَلَدَّ الْخَصِمَ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ أَوْجُهٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ

8072- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah hasımlıkta aşırıya kaçanları sevmez"* buyurmuştur.[2]

Buhârî ile Müslim başka kanallarla İbn Cüreyc'ten rivayet ettiler.[3]

٨٠٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْأَحْمَسُ، نا الْمُحَارِبِيُّ، ثنا لَيْثٌ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تُمَارِ أَخَاكَ، وَلَا تُمَازِحْهُ، وَلَا تُوَاعِدْهُ مَوْعِدًا تُخْلِفُهُ "

8073- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kardeşinle tartışma, onunla (kırıcı bir şekilde) şakalaşma ve ona tutmayacağın sözler verme."*[4]

٨٠٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْكُوفِيُّ، نا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ صَالِحٍ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنِ ابْنِ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كَفَى بِكَ إِثْمًا أَنْ لَا تَزَالَ مُخَاصِمًا "

8074- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Birine hasımlığını (gereksiz yere) devam ettirmen günah olarak sana yeter"* buyurmuştur.[5]

---

[1] İsnâdı sahihtir. Tirmizî 5/214 (2986) ve Nesâî, *kadâ* (8/247-248).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *mezâlim* (3/101) ile *ahkâm* (8/117) ve Müslim, *ilm* (5).

[4] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/359 (1995).

[5] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/359 (1994).

٨٠٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا تَمْتَامٌ، نا يَحْيَى بْنُ يُوسُفَ الذِّمِّيُّ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ إِدْرِيسَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: بَلَغَهُ عَنْ قَوْمٍ يَخْتَصِمُونَ فِي الْقَدَرِ، فَمَضَى وَلَمْ يَجْلِسْ، وَقَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " كَفَى بِكَ إِثْمًا أَنْ لَا تَزَالُ مُمَارِيًا، وَكَفَى بِكَ ظُلْمًا أَنْ لَا تَزَالُ مُخَاصِمًا " وَانْصَرَفَ عَنْهُمْ، وَقَالَ غَيْرُهُ: عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَيَّاشٍ، عَنِ ابْنِ وَهْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، وَهُوَ وَهْبُ بْنُ مُنَبِّهٍ، إِلَّا أَنَّ إِدْرِيسَ هُوَ ابْنُ سِنَانٍ ابْنَ بِنْتِ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ، فَكَأَنَّهُ قَالَ: عَنْ أَبِيهِ، وَأَرَادَ جَدَّهُ، وَاللهُ أَعْلَمُ

8075- İdrîs, babasından bildiriyor: İbn Abbâs bir topluluğun kader konusunda tartıştıklarını duyunca yanlarında oturmayıp yoluna devam etti ve: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Biriyle tartışıp durman günah olarak sana yeter. Birine hasımlığını devam ettirmen zulüm olarak sana yeter*» buyurdu" dedi. Sonra oradan ayrıldı.[1]

Başkası bunu Ebû Bekr b. Ayyâş kanalıyla İbn Vehb'den, o da babası olan Vehb b. Münebbih'den rivayet etmiştir. Hadisin senedindeki İdrîs de Vehb b. Münebbih'in kızının oğlu olan İdrîs b. Sinân'dır. Bunu babasından naklen rivayet ederken, babasından kastı dedesi olsa gerektir. Doğrusunu da Allah bilir.

٨٠٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ مُصْعَبٍ، نا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، " أَنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لِابْنِهِ: يَا بُنَيَّ، إِيَّاكَ وَالْمِرَاءَ، فَإِنَّ نَفْعَهُ قَلِيلٌ، وَهُوَ يُهِيجُ الْعَدَاوَةَ بَيْنَ الْإِخْوَانِ "

8076- Yahyâ b. Ebî Kesîr bildiriyor: Hz. Süleymân b. Dâvud, oğluna şöyle dedi: "Evladım! Tartışmaktan sakın! Zira tartışmanın faydası çok azdır ve kardeşler arasında düşmanlığı körükler."[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı ceyyiddir. Dârimî, *mukaddime* (1/91), Ebû Nuaym, *Hilye* (3/70), Hennâd, *Zühd* (1155) ve İbn Asâkir, *Tehzîb Târîh Dimaşk* (6/271).

٨٠٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو مُحَمَّدٍ دَعْلَجُ بْنُ أَحْمَدَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، نا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ، وَعُمَرُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عُمَرَ، قَالَا: نا عُقْبَةُ بْنُ عَلْقَمَةَ، وَالْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ بِلَالَ بْنَ سَعْدٍ، يَقُولُ: " إِذَا رَأَيْتَ الرَّجُلَ لَجُوجًا مُمَارِيًا مُعْجَبًا بِرَأْيِهِ فَقَدْ تَمَّتْ خَسَارَتُهُ "

8077- Evzaî der ki: Bilâl b. Sa'd'ın: "İnatçı, çekişen ve kendi görüşünü beğenen birini gördüğün zaman bil ki bu kişi, hüsrana uğramak için her şeye sahiptir" dediğini işittim.[1]

٨٠٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ، نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْرُوقٍ، نا عَبَّادُ بْنُ الْوَلِيدِ، نا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى الْحَرَشِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ عِيسَى الْخَزَّازُ، نا دَاوُدُ بْنُ أَبِي هِنْدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ الشَّعْبِيَّ، يَقُولُ: " الْمِرَاءُ يُفْسِدُ الصَّدَاقَةَ الْقَدِيمَةَ، وَيَحُلُّ الْعُقَدَ الْوَثِيقَةَ "

8078- Şa'bî der ki: "Tartışmak eski dostlukları bitirir, verilmiş sözleri ve anlaşmaları bozar."[2]

٨٠٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْأَحْمَسِيُّ، نا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُوقَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَثَلُ الْمُنَافِقِ كَمَثَلِ الشَّاةِ بَيْنَ الرَّبَضَيْنِ، إِنْ جَاءَتْ إِلَى هَذِهِ نَطَحَتْهَا، وَإِنْ جَاءَتْ إِلَى هَذِهِ نَطَحَتْهَا "

8079- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Münafık, iki ağıl arasında kalan koyun gibidir. Birinin yanına gelse toslanır, diğerinin yanına gitse yine toslanır."*[3]

٨٠٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْفَرَّاءُ، نا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أنا الْحَجَّاجُ بْنُ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي غَالِبٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ،

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (5/228).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (2/32, 68, 82), Humeydî, *Müsned* (2/302), Ebu'ş-Şeyh, *Emsâl* (321) ve Tayâlisî, *Müsned* (s. 248).

قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا ضَلَّ قَوْمٌ بَعْدَ هُدًى إِلَّا أُوتُوا الْجَدَلَ "، ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: ﴿مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ﴾ [الزخرف: ٥٨]

8080- Ebû Umâme der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Doğru yolda iken sonradan sapıtıp yoldan çıkan hiçbir topluluk yoktur ki kavga ve çekişmenin içine düşmüş olmasın"* buyurdu ve: ***"Bunu sadece seninle tartışmak için ortaya attılar. Şüphesiz onlar kavgacı bir toplumdur"***[1] âyetini okudu.[2]

٨٠٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو سَعِيدٍ عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَارِثِ، بِبَغْدَادَ، نا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ الْأَيْلِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ عَلِيٍّ، نا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، يَقُولُ: " مَنْ كَثُرَ هَمُّهُ سَقُمَ بَدَنُهُ، وَمَنْ سَاءَ خُلُقُهُ عَذَّبَ نَفْسَهُ، وَمَنْ لَاحَى الرِّجَالَ سَقَطَتْ مُرُوءَتُهُ، وَذَهَبَتْ كَرَامَتُهُ "

وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَمْ يَزَلْ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَنْهَانِي عَنْ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ، وَشُرْبِ الْخَمْرِ، وَمُلَاحَاةِ الرِّجَالِ "، قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ: سَقَطَ مِنْ كِتَابِي: " مُلَاحَاةِ الرِّجَالِ "، وَقَدْ ذَكَرَهُ شَيْخُنَا أَبُو سَعِيدٍ، قُلْتُ: هَذَا إِسْنَادٌ ضَعِيفٌ وَقَدْ رُوِيَ بَعْضُهُ فِيمَا

8081- Hz. Ali der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurduğunu işittim: *"Derdi çok olanın bedeni hasta düşer. Ahlâkı kötü olanın eziyeti kendine olur. İnsanlarla çekişenin saygınlığı gidip değeri düşer."*[3]

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yine şöyle buyurdu: *"Cebrâil putlara tapmamam, içki içmemem ve başkalarıyla münakaşa etmemem konusunda beni tembihleyip durmuştur."*

Ebû Abdillah der ki: Benim kitabımda bu hadisten *"Başkalarıyla münakaşa etmemem"* ifadesi düşmüştür. Ancak hocamız Ebû Saîd bu ifadeyi zikretti.

İsnâdı zayıftır. Bir sonraki rivayette bir kısmı zikredilmiştir.

---

[1] Zuhruf Sur. 58

[2] İsnâdı hasendir. Tirmizî 5/378-379 (3253) ve İbn Mâce 1/19 (48).

[3] İsnâdı çok zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *Kitâbu's-Samt* (133).

٨٠٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَطِيَّةَ، نا أَبُو عُقَيْلٌ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ رَافِعٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَتْ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " كَانَ فِي أَوَّلِ مَا نَهَانِي عَنْهُ رَبِّي وَعَهِدَ إِلَيَّ بَعْدَ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ، وَشُرْبِ الْخَمْرِ، مُلَاحَاةُ الرِّجَالِ "

8082- Ümmü Seleme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Rabbimin putlara tapma ve içki içme yasağından sonra bana yasakladığı ve benden sözünü aldığı ilk şey, başkalarıyla münakaşa etmektir."*[1]

٨٠٨٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ، نا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، نا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، نا يَحْيَى بْنُ الْمُتَوَكِّلِ وَهُوَ أَبُو عُقَيْلٍ فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، رَوَاهُ يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُتَوَكِّلِ، فَقَالَ: عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ الْمَخْزُومِيِّ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ،

8083- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı "Ümmü Seleme der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu" lafzı ile bildirilmiştir.[2]

٨٠٨٤ - رَوَاهُ يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُتَوَكِّلِ، فَقَالَ: عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ الْمَخْزُومِيِّ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، نا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ، نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، فَذَكَرَهُ

8084- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı bildirilmiştir.[3]

٨٠٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ السُّلَمِيُّ، نا الْوَلِيدُ بْنُ مَسْلَمَةَ، نا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ الزُّهْرِيِّ،

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *Kitâbu's-Samt* (134) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 23/250 (505).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 23/263 (552).

عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " إِيَّاكُمْ وَمُشَارَةَ النَّاسِ فَإِنَّهَا تَدْفِنُ الْغُرَّةَ ، وَتُظْهِرُ الْعُرَّةَ "

8085- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanlarla münakaşadan uzak durun! Zira münakaşa kişinin güzel yönlerini yok edip çirkin yönlerini ortaya çıkarır."*[1]

٨٠٨٦ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدَّيْنَوَرِيُّ، نا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدَّقَّاقُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، نا أَبُو يُوسُفَ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الصَّيْدَلَانِيُّ الرَّقِّيُّ، نا الْوَلِيدُ بْنُ سَلَمَةَ الْأَزْدِيُّ، حَدَّثَنِي النَّضْرُ بْنُ مُحْرِزٍ، وَالْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِيَّاكُمْ وَمُشَاوَرَةَ النَّاسِ، فَإِنَّهَا تَدْفِنُ الْغُرَّةَ ، وَتُظْهِرُ الْعُرَّةَ " قَالَ الْوَلِيدُ: " يَعْنِي بِالْغُرَّةِ: حُسْنَ الرَّجُلِ " " تَفَرَّدَ بِهِ الْوَلِيدُ بْنُ سَلَمَةَ الْأَزْدِيُّ، وَلَهُ مِنْ أَمْثَالِ هَذَا أَفْرَادٌ لَمْ يُتَابَعْ عَلَيْهَا، وَاللهُ أَعْلَمُ "

8086- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanlarla münakaşadan uzak durun! Zira münakaşa, kişinin güzel yönlerini yok edip çirkin yönlerini ortaya çıkarır."*[2]

Velîd der ki: "Metindeki *ğurra* ifadesinden kasıt kişinin güzel yanlarıdır."

Velîd b. Seleme el-Ezdî bunu rivayette tek kalmıştır. Rivâyette tek kaldığı ve mutâbaâtı olmayan buna benzer başka rivayetleri de vardır. Doğrusunu Allah bilir.

٨٠٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ مَحْمَوَيْهِ الْعَسْكَرِيُّ، نا أَبُو أُسَامَةَ الْحَلَبِيُّ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ السُّكَّرِيُّ، أنا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْمَوْصِلِيُّ الرَّمْلِيُّ الدَّيْبُلِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ الصَّائِغُ، قَالَا: نا الْمُسَيَّبُ بْنُ وَاضِحٍ، نا يُوسُفُ بْنُ أَسْبَاطٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مُدَارَاةُ النَّاسِ صَدَقَةٌ " وَفِي رِوَايَةِ السُّكَّرِيِّ، قَالَ: نا سُفْيَانُ، وَالْبَاقِي سَوَاءٌ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 2/95-96 (956).

[2] İsnâdı çok zayıftır.

8087- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanlarla iyi geçinmek sadakadır"* buyurmuştur.[1]

Sükkerî rivayet ederken farkli olarak "Süfyân bize şöyle anlattı" lafzını kullanır. Gerisi de aynıdır.

٨٠٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ السَّرَّاجُ، نا أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى الْعَطَّارُ، نا حُمَيْدُ بْنُ الرَّبِيعِ، نا هُشَيْمٌ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " رَأْسُ الْعَقْلِ الْمُدَارَاةُ، وَأَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الدُّنْيَا هُمْ أَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الْآخِرَةِ " وَصْلُهُ مُنْكَرٌ، وَإِنَّمَا يُرْوَى مُنْقَطِعًا

8088- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişinin yapacağı en akıllıca iş, insanlarla iyi geçinmektir. Dünyada iyilik yapanlar âhirette iyilik bulacaklardır."*[2]

Mevsûl olarak rivayeti münkerdir ve munkatı' olarak rivayet edilir.

٨٠٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، نا هُشَيْمٌ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ ابْنِ الْمُسَيِّبِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " رَأْسُ الْعَقْلِ بَعْدَ الْإِيمَانِ بِاللهِ مُدَارَاةُ النَّاسِ "

قَالَ عَبْدُ اللهِ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: لَمْ يَسْمَعْهُ هُشَيْمٌ مِنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ أَحْمَدُ رَحِمَهُ اللهُ: هَذَا الْحَدِيثُ يُعْرَفُ بِأَشْعَثَ بْنِ بَرَازٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ ابْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: " رَأْسُ الْعَقْلِ بَعْدَ الْإِيمَانِ بِاللهِ التَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ " فَدَلَّسَهُ هُشَيْمٌ

8089- İbnu'l-Müseyyeb'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah'a imandan sonra kişinin yapacağı en akıllıca iş, insanlarla iyi geçinmektir"* buyurmuştur.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (7/2614), Ebu'ş-Şeyh, *Emsâl* (130), Ebû Nuaym, *Hilye* (8/246), İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (s. 70), İbnu's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (327), Hatîb, *Târîh* (8/58) ve Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* (91-92).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1987).

[3] İsnâdı zayıf olan mürsel bir hadistir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/361), Hennâd, *Zühd*

Abdullah'ın bildirdiğine göre babası: "Hüşeym bunu Ali b. Zeyd'den işitmiş değildir" demiştir.

Beyhakî der ki: Bu hadis Eş'as b. Berâz — Ali b. Zeyd — İbnu'l-Müseyyeb kanalıyla Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi veselllem): *"Yüce Allah'a imandan sonra kişinin yapacağı en akıllıca iş insanlara sevgiyle muamele etmektir"* şeklinde bilinir.

٨٠٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْجَيْبِيُّ، بِمَرْوَ، أَخْبَرَنِي شِهَابُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: سَمِعْتُ الْأَصْمَعِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَانَ بْنَ تَغْلِبٍ، يَقُولُ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: " إِيَّاكُمْ وَمُعَادَاةَ الرِّجَالِ، فَإِنَّهُمْ لَا يَخْلُونَ مِنْ ضَرْبَيْنِ: مِنْ عَاقِلٍ يَمْكُرُ بِكُمْ، أَوْ جَاهِلٍ يَعْجَلُ عَلَيْكُمْ بِمَا لَيْسَ فِيكُمْ، وَاعْلَمُوا أَنَّ الْكَلَامَ ذَكَرٌ، وَالْجَوَابَ أُنْثَى، وَحَيْثُمَا اجْتَمَعَ الزَّوْجَانِ فَلَا بُدَّ مِنَ النِّتَاجِ" ثُمَّ أَنْشَأَ يَقُولُ:

سَلِيمُ الْعِرْضِ مَنْ حَذِرَ الْجَوَابَا ... وَمَنْ دَارَى الرِّجَالَ فَقَدْ أَصَابَا

وَمَنْ هَابَ الرِّجَالَ تَهَيَّبُوهُ ... وَمَنْ حَقِرَ الرِّجَالَ فَلَنْ يُهَابَا

8090- Ebân b. Tağlib der ki: Ali b. Ebî Tâlib: "Başkalarına düşmanca davranmaktan sakının! Zira onlar da buna iki şekilde karşılık verecektir. Ya içlerinden akıllı olanlar size tuzak kuracak ya da içlerinden cahil olanlar yapmadığınız bir şeyden dolayı size saldıracaktır. Bilin ki söz erkek, buna cevap ise dişidir. Erkek ile dişi bir araya geldiği zaman da mutlaka bunun bir ürünü olacaktır" dedi ve şu şiiri okudu:

"Verilecek karşılıktan çekinen onurunu korur
İnsanlarla iyi geçinen de doğrusunu yapmış olur
Başkalarına saygı gösteren kişi saygı görür
Küçük gören kişinin ise saygınlığı ölür."[1]

(1249), Hatîb, *Târîh* (14/125), İbn Ebi'd-Dünya, *Kadâu'l-Havâic* (17) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (7/2595).

[1] İsnâdında kopukluk vardır.

٨٠٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، نا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، نا أَبُو جَعْفَرٍ الْخَطْمِيُّ، أَنَّ جَدَّهُ عُمَيْرَ بْنَ حَبِيبٍ، وَكَانَ قَدْ بَايَعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ، أَوْصَى بَنِيهِ، فَقَالَ لَهُمْ: " أَيْ بَنِيَّ، إِيَّاكُمْ وَمُخَالَطَةَ السُّفَهَاءِ، فَإِنَّ مُجَالَسَتَهُمْ دَاءٌ، وَأَنَّهُ مَنْ يَحْلُمْ عَنِ السَّفِيهِ يُسَرُّ بِحِلْمِهِ، وَمَنْ يُحِبُّهُ يَنْدَمْ، وَمَنْ لَا يُقِرُّ بِقَلِيلِ مَا يَأْتِي بِهِ السَّفِيهُ يُقِرُّ بِالْكَثِيرِ، وَإِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْمُرَ بِالْمَعْرُوفِ، أَوْ يُنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ فَلْيُوَطِّنْ نَفْسَهُ قَبْلَ ذَلِكَ عَلَى الْأَذَى، وَلْيُوقِنْ بِالثَّوَابِ مِنَ اللهِ فَإِنَّهُ يُوقِنُ بِالثَّوَابِ مِنَ اللهِ، فَإِنَّهُ لَا يَجِدُ مَسَّ الْأَذَى "

8091- Ebû Câfer el-Hatmî bildiriyor: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) biat edenlerden biri olan dedem Umeyr b. Habîb, çocuklarına şu öğütlerde bulundu: "Evlatlarım! Sefihlerle birlikte olmayın. Zira onlarla birlikte olmak hastalık gibidir. Onlara karşı hilimle davranan kişi memnun kalır. Onları muhatap alan kişi ise pişman olur. Sefihin ufak tefek hatalarını kabul etmeyen kişi zamanla onun büyük hatalarını kabul etmek zorunda kalır. Biriniz iyiliği emredip kötülükten alıkoyacaksa kendini eziyetlere karşı da hazırlasın ve Allah'tan bunun sevabını alacağına güvensin. Zira Allah'tan bunun sevabını alacağına güvenen kişi, eziyetin acısını hissetmez."[1]

٨٠٩٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا الْحَارِثُ بْنُ أَبِي أُسَامَةَ، نا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الْخَطْمِيِّ، أَنَّ جَدَّهُ عُمَيْرَ بْنَ حَبِيبٍ أَوْصَى بَنِيهِ وَكَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ، قَالَ: " يَا بَنِيَّ، إِيَّاكُمْ وَمُجَالَسَةَ السُّفَهَاءِ "، فَذَكَرَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " وَمَنْ لَا يَصْبِرْ بِقَلِيلِ مَا يَأْتِي بِهِ السَّفِيهُ يَصْبِرْ بِالْكَثِيرِ، وَمَنْ يَصْبِرْ عَلَى مَا يَكْرَهُ يُدْرِكْ مَا يُحِبُّ " ثُمَّ ذَكَرَ مَا بَعْدَهُ "

8092- Ebû Câfer el-Hatmî bildiriyor: "Ashâbdan biri olan dedem Umeyr b. Habîb, çocuklarına şu öğütlerde bulundu: "Evlatlarım! Sefihlerle birlikte oturmayın..." Sonrasında ravi bir öncekinin aynısını: "Sefihin yaptıklarının azına sabır göstermeyen kişi, çoğuna sabretmek zorunda kalır. Hoşlanmadığı şeylere karşı sabır gösteremeyen kişi, istediğini elde

---

[1] İsnâdı hasendir.

edemez..." lafzıyla naklettikten sonra gerisini aynı şekilde aktarır.[1]

٨٠٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدٍ الطَّلْحِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ يُوسُفَ بْنَ الْحُسَيْنِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ سَلَمَةَ، يَقُولُ: قَالَ شَبِيبُ بْنُ شَيْبَةَ:" مَنْ سَمِعَ بِكَلِمَةٍ فَسَكَتَ عَنْهَا سَقَطَ عَنْهُ مَا بَعْدَهَا، وَمَنْ أَجَابَ عَنْهَا سَمِعَ مَا هُوَ أَغْلَظُ مِنْهَا" وَأَنْشَأَ يَقُولُ:

وَتَنْفِرُ نَفْسُ الْمَرْءِ مِنْ وَقْعِ شَتْمَةٍ ... وَيُشْتَمُ أَلْفًا بَعْدَهَا ثُمَّ يَسْكُتُ"

8093- Seleme der ki: Şebîb b. Şeybe: "Kişi bir söz işitip de cevap vermediği zaman geri kalan sözlerde artık muhatap değildir. Ancak cevap verdiği zaman ilk duyduğundan daha kaba olan sözleri de duyacaktır" dedi ve şu beyiti okudu:

"Kişi kendisine bir defa sövülmesinden kaçar da
Birine bin defa sövdükten sonra ancak susar."[2]

٨٠٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ الْحَرْفِيُّ، نا أَبُو الْقَاسِمِ حَبِيبُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ دَاوُدَ الْقَزَّازُ، نا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ السَّدُوسِيُّ، نا عَاصِمُ بْنُ عَلِيٍّ، نا يَزِيدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ التُّسْتَرِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ الْحَسَنَ، يَقُولُ فِي هَذِهِ الْآيَةِ: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾ [الفرقان: ٦٣]، قَالَ: " حُلَمَاءُ لَا يَجْهَلُونَ عَلَى أَحَدٍ، وَإِنْ جُهِلَ عَلَيْهِمْ حَلِمُوا "

8094- Yezîd b. İbrâhîm et-Tüsterî der ki: Hasan(-ı Basrî)'nin, *"Rahmân'ın kulları, yeryüzünde tevazu ile yürürler. Cahiller onlara laf attıkları zaman, "selâm!" der (geçer)ler"*[3] âyetini açıklarken: "Bunlar hilim sahibi kimselerdir ve kimseye de kabalık etmezler. Kendilerine kaba davranıldığı zaman da yumuşak söz söylerler" dediğini işittim.[4]

---

[1] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Zühd* (s. 186) ve İbn Ebi'd-Dünya, *Kitâbu'l-Hilm* (17).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] Furkân Sur. 63

[4] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Zühd* (s. 277, 278), İbn Cerîr, *Tefsîr* (19/34-35), İbn Ebi'd-Dünya, *Kitâbü'l-Hilm* (10), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (1206), Vekî', *Zühd* (417) ve Hennâd, *Zühd* (1291).

٨٠٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أنا عَبْدُ الْوَهَّابِ، أنا عَمْرٌو، عَنِ الْحَسَنِ فِي قَوْلِهِ: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾ [الفرقان: ٦٣]، ، قَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ "

8095- Amr bildiriyor: Hasan(-ı Basrî), *"Rahmân'ın kulları, yeryüzünde tevazu ile yürürler. Cahiller onlara laf attıkları zaman, "selâm!" der (geçer)ler"*[1] âyetini açıklarken: "Böylesi kişilere «es-Selâmu aleykum» şeklinde karşılık verirler" dedi.[2]

٨٠٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو عُثْمَانَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أنا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، نا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ فِي قَوْلِهِ: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا﴾ [الفرقان: ٦٣]، قَالَ: " الْوَقَارُ وَالسَّكِينَةُ "، ﴿وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾ [الفرقان: ٦٣]، قَالَ: " قَالُوا سَدَادًا"

8096- İbn Ebî Necîh bildiriyor: Mücâhid, *"Rahmân'ın kulları, yeryüzünde tevazu ile yürürler. Cahiller onlara laf attıkları zaman, "selâm!" der (geçer)ler"*[3] âyetini açıklarken: "Onlar vakar ve sükûnetle yürürler. Onlara laf atan cahillere karşı da dürüstlüklerini bozmazlar" dedi.[4]

٨٠٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا عَلِيُّ بْنُ الْفَضْلِ السَّامِرِيُّ، حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ الْهَيْثَمِ الْبَزَّارُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا نُعَيْمٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْأَعْمَشَ يَقُولُ : مُعَاتَبَةُ الأَحْمَقِ نَفْخٌ فِي مَلْبَسِهِ.

8097- A'meş der ki: "Ahmağa sitem etmek, giysilerine üflemekten farksızdır."[5]

---

[1] Furkân Sur. 63

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Kesîr, *Tefsîr* (3/337).

[3] Furkân Sur. 63

[4] İsnâdı ceyyiddir. İbn Cerîr, *Tefsîr* (19/33, 35), Vekî', *Zühd* (418) ve Hennâd, *Zühd* (1292) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/272).

[5] Ravileri güvenilirdir.

٨٠٩٨ - سَمِعْتُ أَبَا حَازِمٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ الْخَلِيلِ بْنِ حَفْصٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْحَسَنَ بْنَ رَشِيقٍ، يَقُولُ: حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ، يَقُولُ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عِمْرَانَ الْجِيزِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ، يَقُولُ: " الْعِزُّ الَّذِي لَا ذُلَّ فِيهِ سُكُوتُكَ عَنِ السَّفِيهِ عَطَبُ السَّفِيهِ بِيَدِهِ وَفِيهِ "

8098- Zünnûn der ki: "İçinde zillet olmayan izzeti, sefihe karşılık vermemenle elde edersin. Sefihin helaki, eli ve dilinden dolayıdır."[1]

٨٠٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ الْجُرْجَانِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ مُحَمَّدَ بْنَ الْقَاسِمِ الْأَنْبَارِيَّ مُؤَدِّبَ الْخَلِيفَةِ، يَقُولُ: أَنْشَدَنِي أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، أَنْشَدَنِي الْأَصْمَعِيُّ:"

وَمَا شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَى لَئِيمٍ ... إِذَا شَتَمَ الْكَرِيمَ مِنَ الْجَوَابِ

مُشَارَكَةُ اللَّئِيمِ بِلَا جَوَابٍ ... أَشَدُّ عَلَى اللَّئِيمِ مِنَ السِّبَابِ"

8099- Ahmed b. Ubeyd bildiriyor: Asmaî bana şu şiiri okudu:

"Arsız olan kişinin en çok sevdiği
Saygının cevabı üzerine sövmesidir
Zira arsız olana cevap vermemek
Sövmekten daha ağır gelir."[2]

٨١٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ فِي التَّارِيخِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْفَقِيهَ، وَتَعَرَّضَ لَهُ بَعْضُ الْغُرَبَاءِ بِالسَّفَهِ، فَأَسْمَعَهُ وَهُوَ سَاكِتٌ، فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ سَفَهِهِ عَلَيْهِ، أَنْشَأَ أَبُو بَكْرٍ يَقُولُ:"

شَاتَمَنِي كَلْبُ بَنِي مَسْمَعٍ ... فَصُنْتُ عَنْهُ النَّفْسَ وَالْعِرْضَا

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Ebû Abdillah el-Cürcânî, Muhammed b. Ubeydillah el-Cürcânî'dir. Biyografisini bulamadım.

وَلَمْ أُجِبْهُ لِاحْتِقَارِي لَهُ مَنْ ذَا يَعَضُّ الْكَلْبَ إِنْ عَضَّا"

8100- Ebû Abdillah, *Târîh*'te şunu bildiriyor: Yabancı bir kişi Ebû Bekr Muhammed b. Abdilazîz'e sefihçe davranınca susup bitirmesini bekledi. Bitirince de şu şiiri okudu:

"Mesma' oğullarının köpeği bana dil uzattı
Canımı ve onurumu ondan korudum
Isıran köpeği ısırmayı adilik gördüğüm için
Ben de ona bir cevap vermedim."[1]

٨١٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ يَحْيَى، نا أَبُو الْفَضْلِ الْعَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ الْمُحَمَّدْ آبَادِيُّ، نا أَبُو قِلَابَةَ، حَدَّثَنِي أَبُو بِشْرِ بْنُ السَّلِيطِ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ دَاوُدَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْأَعْمَشَ، يَقُولُ: " جَوَابُ الْأَحْمَقِ السُّكُوتُ عَنْهُ "، قَالَ الْأَعْمَشُ: السُّكُوتُ جَوَابٌ، وَالتَّغَافُلُ يُطْفِئُ شَرًّا كَثِيرًا، وَرِضَا الْتَجَنِّي غَايَةٌ لَا تُدْرَكُ، وَاسْتِعْطَافُ الْمُحِبِّ عَوْنٌ لِلظَّفَرِ، وَمَنْ غَضِبَ عَلَى مَا لَا يُقْدَرُ عَلَيْهِ طَالَ حُزْنُهُ "

8101- Abdullah b. Dâvud der ki: A'meş'in: "Ahmak olana en güzel cevap, ona cevap vermemektir" dediğini işittim. Yine şöyle dedi: "Susmak da bir cevap şeklidir. Görmezden gelme birçok kötülüğe engel olur. Düşmanın rızasını kazanmak ulaşılamayacak bir hedeftir. Sevenin şefkati kazanmanın yardımcısıdır. Olmayacak bir şey için öfkelenen kişinin üzüntüsü çok olur."[2]

٨١٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ زَكَرِيَّا الْغَلَابِيُّ، نا الْعَلَاءُ بْنُ الْفَضْلِ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ الْأَحْنَفُ بْنُ قَيْسٍ: " ثَلَاثَةٌ لَا يَنْتَصِفُونَ مِنْ ثَلَاثَةٍ: حَلِيمٌ مِنْ أَحْمَقَ، وَبَرٌّ مِنْ فَاجِرٍ، وَشَرِيفٌ مِنْ دَنِيءٍ "

8102- Ahnef b. Kays der ki: "Üç kişi üç kişiden tamamıyla hakkını alamaz. Hilm sahibi kişi ahmak kişiden, iyi kişi kötü kişiden ve şerefli olan

---

[1] Hatîb, *Târîh* (3/208).

[2] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Ebi'd-Dünya, *Kitâbu'l-Hilm* (28).

kişi rezil olan kişiden."[1]

٨١٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، نا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا الْهَيْثَمُ بْنُ خَارِجَةَ، نا زَيْدٌ أَبُو خَالِدٍ مِنْ أَهْلِ دِمَشْقَ، عَنْ سُلَيْمِ بْنِ مُوسَى، قَالَ: " ثَلَاثَةٌ لَا يَنْتَصِفُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ: حَلِيمٌ مِنْ أَحْمَقَ، وَشَرِيفٌ مِنْ دَنِيءٍ، وَبَرٌّ مِنْ فَاجِرٍ "

8103- Süleym b. Mûsa der ki: "Üç kişi üç kişiden tamamıyla hakkını alamaz. Hilm sahibi kişi ahmak kişiden, şerefli olan kişi rezil olan kişiden ve iyi kişi kötü kişiden."[2]

٨١٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا السَّرِيُّ بْنُ يَحْيَى، نا عُثْمَانُ بْنُ زُفَرَ، نا ابْنُ السَّمَّاكِ، عَنِ ابْنِ شُبْرُمَةَ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: " مَنْ بَالَغَ فِي الْخُصُومَةِ أَثِمَ، وَمَنْ قَصَّرَ فِيهَا خُصِمَ، وَلَا يُطِيقُ الْحَقَّ مَنْ بَالَى عَلَى مَنْ بِهِ دَارَ الْأَمْرُ، وَنَصْلُ الصَّبْرِ التَّصَبُّرُ، وَمَنْ لَزِمَ الْعَفَافَ هَانَتْ عَلَيْهِ الْمُلُوكُ والسُّوقَةُ "

8104- İbnu's-Semmâk bildiriyor: İbn Şubrume şöyle derdi: "Hasımlıkta aşırıya giden günaha girer. Hakkına aldırmayan kişinin de hasımları çok olur. Otoritenin ne diyeceğini hesaplayan kişi hakkı söyleyemez. Sabrı sağlamlaştırmanın yolu, onu başkalarına da tavsiye etmektir. İffetli davranıp başkalarına el açmayan kişi için idareci de, halk da değersiz gelir."[3]

٨١٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، نا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ، نا عَفَّانُ، نا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ هِشَامٍ، قَالَ: كَانَ أَبُو السوار الْعَدَوِيُّ يَعْرِضُ لَهُ الرَّجُلُ فَيَشْتُمُهُ، فَيَقُولُ: " إِنْ كُنْتُ كَمَا قُلْتَ إِنِّي إِذًا لَرَجُلُ سُوءٍ "

8105- Hişâm der ki: Bazen Ebu's-Sevvâr el-Adevî'nin karşısına biri çıkıp dil uzatırdı. Ebu's-Sevvâr da: "Dediğin gibiyse ne kötü biriymişim!" derdi.[4]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdında bir sakınca yoktur. Ebû Nuaym, *Hilye* (6/87).

[3] İsnâdında bir sakınca yoktur.

[4] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Zühd* (s. 317), Ebû Nuaym, *Hilye* (2/250) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (3/231).

٨١٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو نَصْرِ بْنُ عُمَرَ، نا أَبُو سَعِيدٍ حَمْدُونٌ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى الطَّرَسُوسِيُّ، نا حَامِدُ بْنُ يَحْيَى الْبَلْخِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ بْنَ عُيَيْنَةَ، يَقُولُ: مَرَّ عُمَرُ بْنُ ذَرٍّ يَوْمًا بِرَجُلٍ يَقَعُ فِيهِ، فَقَالَ لَهُ: " يَا هَذَا، لَا تُغْرِقْ فِي شَتْمِنَا وُدَعْ لِلصُّلْحِ مَوْضِعًا، فَإِنَّا لَا نَجِدُ مُكَافَأَةَ مَنْ عَصَى اللهَ فِينَا بِمِثْلِ أَنْ أُطِيعَ اللهَ فِيهِ "

8106- Süfyân b. Uyeyne der ki: Bir gün Ömer b. Zer kendisine dil uzatıp duran adamla karşılaşınca şöyle dedi: "Be adam! Bize sövmede aşırıya kaçma da barış için bir alan bırak. Zira bizlerin üzerinden (bize söverek) Allah'a isyan eden kişiye biz, kendisi vasıtasıyla Allah'a yakınlaşmaktan (barıştan) başka bir karşılık verecek değiliz."[1]

٨١٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ التَّنُوخِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيَّ، يَقُولُ: ذَكَرَ الْعَبَّاسُ بْنُ مَسْرُوقٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: " لَا يَبْلُغُ عَبْدٌ حَقِيقَةَ الْإِيمَانِ حَتَّى يَكُونَ لِعِبَادِ اللهِ كَالْأَرْضِ، إِذَا هُمْ عَلَيْهَا وَمَنَافِعُهُمْ مِنْهَا"

8107- Sehl b. Abdillah der ki: "Kul, Yüce Allah'ın kullarına karşı, üzerinde yaşadıkları ve kendisinden faydalandıkları yeryüzü gibi olmadıkça imanın hakikatine varamaz."[2]

٨١٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: سَمِعْتُ بِشْرَ بْنَ الْحَارِثِ، يَقُولُ: قَالَ رَجُلٌ لِمَالِكِ بْنِ دِينَارٍ: يَا مُرَائِي، قَالَ: " مَتَى عَرَفْتَ اسْمِي؟ مَا عَرَفَ اسْمِي غَيْرُكَ "

8108- Bişr b. el-Hâris der ki: Adamın biri Mâlik b. Dinâr'a: "Ey riyakar!" deyince, Mâlik: "Adımı ne zaman öğrendin? Zira adımı senden başka bilen biri olmadı" karşılığını verirdi.[3]

---

[1] İsnâdı kavi değildir. Ebû Nuaym, *Hilye* (5/113).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (8/339) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (3/287).

٨١٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ مَعِينٍ، يَقُولُ: رَأَيْتُ يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ الْقَطَّانَ يَبْكِي، وَقَالَ لَهُ شَيْخٌ مِنْ جِيرَانِهِ: " إِنَّهُ لَا أَصْلَ لَكَ، فَجِئْتُهُ وَهُوَ يَبْكِي، وَهُوَ يَقُولُ: أَجَلْ وَاللهِ، وَاللهِ مَا لِي أَصْلٌ وَلَا فَصْلٌ، وَمَنْ أَنَا؟ وَمَنْ أَنَا؟ "

8109- Yahyâ b. Maîn der ki: Komşularından ihtiyar biri Yahyâ b. Saîd el-Kattân'a "Senin soyun belli değil!" demişti. Yanına geldiğimde Yahyâ ağlıyordu ve: "Vallahi doğrudur! Benim soyum sopum belli değil! Ben kimim! Ben kimim ki?" diyordu.[1]

٨١١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ دَاوُدَ بْنِ سُلَيْمَانَ، قَالَ: حَضَرْتُ مَجْلِسَ أَبِي عُثْمَانَ سَعِيدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ سَنَةَ خَمْسٍ وَثَمَانِينَ وَمِائَتَيْنِ وَهُوَ يَسْأَلُ النَّاسَ لِبَعْضِ الْمَسْتُورِينِ، فَقَامَ سَائِلٌ وَأَلْحَفَ فِي الْمَسْأَلَةِ، فَقَالَ أَبُو عُثْمَانَ: " يَا هَذَا، مَنْ سَأَلَ النَّاسَ فِي الْأَسْوَاقِ وَفِي الْجَامِعِ، فَإِنِّي لَا أَتَكَلَّمُ فِي أَمْرِهِ، وَإِنَّمَا أَسْأَلُ فِي أَمْرِ مَسْتُورٍ عَفِيفٍ لَا يَسْأَلُ النَّاسَ "، فَقَالَ لَهُ السَّائِلُ: إِنَّكَ لَا تَسْأَلُ اللهَ، فَقَالَ أَبُو عُثْمَانَ: " إِنْ كُنْتُ كَمَا قُلْتَ غَفَرَ اللهُ لِي، وَإِنْ كُنْتُ غَيْرَ مَا قُلْتَ فَغَفَرَ اللهُ لَكَ "، ثُمَّ ذَكَرَ أَبُو عُثْمَانَ حَدِيثَ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ حَبَسَ رَجُلًا فَجَاءَ قَوْمُهُ، فَقَالُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ: إِنَّكَ تَنْهَى عَنِ السَّوْءِ ثُمَّ تَأْتِيهِ فِي السِّرِّ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " أَوَ قُلْتُمُوهَا "؟ وَذَكَرَ الْحَدِيثَ إِلَى آخِرِهِ، ثُمَّ إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ خَلَّى سَبِيلَ الرَّجُلِ، ثُمَّ قَالَ أَبُو عُثْمَانَ لِأَهْلِ الْمَجْلِسِ: كُلُّ مَنْ أَرَادَ كَرَامَتِي فَلْيُكْرِمْ هَذَا السَّائِلَ

8110- Ebû Bekr Muhammed b. Dâvud b. Süleymân der ki: Hicri 285 yılında Ebû Osmân Saîd b. İsmâîl'in meclisinde bulundum. Fakir olduklarını söylemeyen kişiler için insanlardan yardım istiyordu. Adamın biri kalkıp ısrarla onun için de yardım istemesini talep edince Ebû Osmân: "Be adam! Çarşılarda ve camide insanlara el açan kişiler için yardım istemiyorum. Ben fakir olup da iffetli davranan ve kimselere el açmayan kişiler için yardım topluyorum" dedi. Israrla yardım talep eden adam: "O zaman sen Allah'tan istemiyorsun!" deyince, Ebû Osmân: "Dediğin gibiyse

[1] İsnâdı ceyyiddir. İbn Muîn, *Târîh* (2/646, 647).

Allah beni bağışlasın! Ancak dediğin gibi değilse Allah seni bağışlasın" karşılığını verdi.

Sonrasında Ebû Osmân, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bir adamı hapsetmesini, adamın kabilesi gelip Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem): "İnsanları kötülükten alıkoyuyor, ama sen kimseler görmeden kötülük yapıyorsun" demelerini, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) cevaben: *"Bunu da söylüyor musunuz!"* buyurmasını ve adamı serbest bırakmasını anlattı. Ardından Ebû Osmân mecliste oturanlara: "Bana değer verenler bu adama yardım etsin" dedi.[1]

٨١١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أَحْمَدَ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: كَانَ أَبُو عُثْمَانَ يَمِيلُ إِلَى الْأَثْوَابِ الْفَاخِرَةِ فَانْصَرَفَ ابْنُهُ أَبُو بَكْرٍ مِنَ الْعِرَاقِ سَنَةً مِنَ السِّنِينِ وَقَدْ سَوَّى لَهُ دَسْتَ ثِيَابٍ مِنْ أَحْسَنِ مَا قَدَرَ عَلَيْهِ، وَسَأَلَهُ أَنْ يَلْبَسَهُ يَوْمَ مَجْلِسِهِ، فَفَعَلَ ذَلِكَ أَبُو عُثْمَانَ، فَقَامَ فِي آخِرِ مَجْلِسِهِ سَائِلٌ، فَسَأَلَ فَزَبَرَهُ النَّاسُ وَقَالُوا لَهُ: اجْلِسْ حَتَّى يَفْرُغَ مِنَ الدُّعَاءِ، فَأَقْبَلَ السَّائِلُ عَلَى أَبِي عُثْمَانَ، وَقَالَ: أَيُّهَا اللِّصُّ الْقَاطِعُ الْمُرَائِي، تَلْبَسُ مِثْلَ هَذِهِ الْأَثْوَابِ وَتَأْوِي إِلَى مَسْكَنٍ وَكِفَايَةٍ، وَأَنْتَ تَنْظُرُ إِلَى فَقْرِنَا وَضَعْفِنَا؟ قَالَ: " فَمَدَّ أَبُو عُثْمَانَ يَدَهُ إِلَى عِمَامَتِهِ وَنَزَعَهَا عَنْ رَأْسِهِ ثُمَّ رَمَى بِهَا إِلَيْهِ، ثُمَّ مَدَّ يَدَهُ إِلَى رِدَائِهِ فَدَفَعَهُ إِلَيْهِ، وَنَزَعَ الدُّرَّاعَةَ فَدَفَعَهَا إِلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ لِأَهْلِ الْمَجْلِسِ: سَأَلْتُكُمْ بِحُرْمَةِ الْإِسْلَامِ أَنْ تُحْسِنُوا إِلَى هَذَا الرَّجُلِ بِكُلِّ مَا أَمْكَنَكُمْ "، قَالَ: فَاجْتَمَعَ بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْأَثْوَابِ وَالْخَوَاتِيمِ وَالْخَلَاخِلِ وَالدَّنَانِيرِ وَالدَّرَاهِمِ شَيْءٌ كَثِيرٌ، ثُمَّ قَالَ لِلرَّجُلِ: " يَا هَذَا، إِنْ كُنْتُ أَنَا كَمَا ذَكَرْتَهُ فَإِنِّي أَسْأَلُ الرَّبَّ أَنْ يَغْفِرَ لِي وَيَتُوبَ عَلَيَّ، وَإِنْ لَمْ أَكُنْ كَذَلِكَ فَإِنِّي أَسْأَلُهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكَ، وَقَدْ نَوَيْتُ إِنْ شَفَّعَنِي فِي غَيْرِي أَنْ أَشْفَعَ لَكَ "

8111- Ebû Ahmed Hüseyn b. Ali b. Muhammed b. Yahyâ, babasından bildiriyor: Ebû Osmân kaliteli giysiler giymeyi severdi. Yıllardan bir yıl oğlu Ebû Bekr Irak'tan ayrılırken elinden geldiği kadarıyla babasına en kaliteleri giysilerden bir deste yaptı ve meclislerinde bunları giymesini söyledi. Ebû

[1] İsnâdı ceyyiddir.

Osmân denileni yaptı. Bir defasında meclisin sonunda adamın biri kalktı ve insanlardan bir şeyler istedi. Oradakiler adamı azarlayıp: "Adam duasını bitirene kadar oturup bekle!" diye çıkıştılar.

Bunun üzerine adam Ebû Osmân'a döndü ve: "Seni hırsız! Yol kesici! Riyâkar! Bizim fakirliğimizi ve yoksulluğumuzu gördüğün halde böylesi kaliteli giysiler giyiyor, güzel meskenlerde oturup nimetler içinde yaşıyorsun!" dedi. Adamın bu sözü üzerine Ebû Osmân elini başına götürüp sarığını çıkardı ve adamın önüne attı. Sonra ridasını çıkarıp adama verdi. Sonra gömleğini çıkarıp adama verdi. Sonra da orada oturanlara: "İslam hakkı için elinizden geldiği kadarıyla bu adama yardım etmenizi istiyorum" dedi.

Ebû Osmân'ın bu talebi üzerine adamın önünde giysilerden, yüzüklerden, halhallardan, dinar ve dirhemlerden bir yığın toplandı. Sonra Ebû Osmân adama: "Be adam! Şayet ben dediğin gibiysem Rabbimden beni bağışlamasını ve tövbemi kabul etmesini diliyorum. Ancak söylediğin gibi değilsem Rabbimden senin tövbeni kabul etmesini diliyorum. Şayet beni başkasına şefaatçi kılacaksa da sana şefaat etmeyi düşünüyorum" dedi.[1]

٨١١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو الْحُسَيْنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الْمِصْرِيُّ، نا مَالِكٌ أَبُو غَسَّانَ، ثنا أَبُو عُثْمَانَ، نا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، حَدَّثَنِي عَمِّي، قَالَ: لَجَأَ أَهْلُ بَيْتٍ إِلَيَّ فَكَانُوا فِي جَوَارِي، فَخَرَجْتُ لِبَعْضِ شَأْنِي، قَالَ: فَمَرَّتْ خَيْلٌ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ فَاجْتَاحَتْهُمْ، فَلَمَّا قَدِمْتُ الْمَاءَ قُلْتُ: مَا فَعَلَ جِيرَانِي؟ قَالُوا: مَرَّتْ عَلَيْهِمْ خَيْلُ مُحَمَّدٍ فَاجْتَاحَتْهُمْ، فَخَرَجْتُ كَمَا أَنَا حَتَّى قَدِمْتُ عَلَيْهِ الْمَدِينَةَ، فَإِذَا حَوْلَهُ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقُمْتُ إِلَيْهِ، فَقُلْتُ: يَا مُحَمَّدُ، خَلِّ لِي عَنْ جِيرَانِي، قَالَ: " يَا أَبَا فُلَانٍ، الْحَقُّ الَّذِي جَعَلَ اللهُ فِيهِمْ لِلْمُسْلِمِينَ "، قُلْتُ: يَا مُحَمَّدُ أَتَنْهَى عَنِ الشَّرِّ وَتَسْتَخْلِي بِهِ؟ قَالَ: " ذَاكَ وَيْحَكَ أَشَدُّ عَلَيَّ، خَلُّوا لَهُ عَنْ جِيرَانِهِ "

8112- Behz b. Hakîm, babası kanalıyla amcasından bildiriyor: Bir aile bana sığınıp himayeme girdi. Bir işim için çıktığında Resûlullah'ın (sallallahu

[1] İsnâdı sahihtir.

aleyhi vesellem) atlı birlikleri rastladı ve himayemde olan aileyi yakalayıp aldı. Bulundukları su kaynağının oraya gittiğimde orada bulunanlara: "Himayeme girenlere ne oldu?" diye sordum. "Muhammed'in (sallallahu aleyhi vesellem) atlıları gelip onları yakaladı" dediler. Oradan doğruca Medine'ye Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellam) yanına gittim. Vardığımda etrafında ashâbı vardı. "Ey Muhammed! Himayeme girenleri bana ver!" dediğimde: *"Ey filanın babası! Müslümanların onlar üzerinde Allah'ın kıldığı hakları var"* cevabını verdi. "Ey Muhammed! Başkalarını kötülükten alıkoyarsan fırsatını bulunca sen mi kötülük yapıyorsun!" dediğimde: *"Öyle mi! Yazık sana! Böyle denilmesi bana daha ağır gelir! Himayesine girenleri serbest bırakın!"* buyurdu.[1]

Beyhakî der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona ihanet eden bu ailenin gönüllerini yapmak için onları salmış ve ailesine düşen humusu başka bir şekilde telafi etmiş olabilir. Belki de adamın müslüman olmasını umarak bu çıkışına bu şekilde hilmiyle karşılık vermiştir."

٨١١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثنا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، ثنا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، ثنا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، فَذَكَرَ مِثْلَ رِوَايَةِ ابْنِ بِشْرَانَ الَّذِي قَبْلَهُ، وَقَالَ فِي آخِرِهِ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " وَيْحَكَ، أَشَدُّ عَلَيَّ إِنْ كُنْتُ كَمَا تَقُولُ، خَلُّوا لَهُ عَنْ جِيرَانِهِ "

8113- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı rivayet edilir, ancak sonunda Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yazık sana! Hakkımda öyle denilmesi bana daha fazla ağır gelir. Himayesine girenleri serbest bırakın!"* buyurduğu ibaresi geçer.[2]

٨١١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ إِمْلَاءً، نا حَامِدُ بْنُ أَبِي حَامِدٍ الْمُقْرِئُ، نا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ الرَّازِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ مَالِكَ بْنَ أَنَسٍ، يُخْبِرُنَا عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسِ ابْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كُنْتُ أَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَعَلَيْهِ بُرْدٌ نَجْرَانِيٌّ غَلِيظُ الْحَاشِيَةِ، فَأَدْرَكَهُ أَعْرَابِيٌّ فَجَبَذَهُ مِنْ خَلْفِهِ جَبْذَةً

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 4/47 (3631).

[2] İsnâdı hasendir.

حَتَّى رَأَيْتُ صَفْحَةَ عُنُقِ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَدْ أَثَّرَتْ بِهِ حَاشِيَةُ الْبُرْدِ مِنْ شِدَّةِ جَبْذَتِهِ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، أَعْطِنِي مِنْ مَالِ اللهِ الَّذِي عِنْدَكَ، فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ فَضَحِكَ، ثُمَّ أَمَرَ لَهُ بِعَطَاءٍ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ عَمرو النَّاقِدِ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ سُلَيْمَانَ

8114- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte yürüyorduk. Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi vesellem) üzerinde Necrân yapımı kenarları sert ve kalın bir cübbe vardı. Bedevinin biri arkamızdan bize yetişti ve arkadan Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) cübbesinden çekti. O kadar sert çekti ki baktığımda Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) boynunda cübbenin kenarının izlerini gördüm. Ardından: "Ey Muhammed! Allah'm sende bulunan malından bana da ver" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) adama doğru dönüp güldü ve ona bir şeyler verilmesini emretti.

Müslim, Amr en-Nâkıd kanalıyla İshâk b. Süleymân'dan rivayet etti.[1]

٨١١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو عَامِرٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ هِلَالٍ، سَمِعَ أَبَاهُ يُحَدِّثُ، قَالَ: قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ وَهُوَ يُحَدِّثُنَا: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَجْلِسُ مَعَنَا فِي الْمَجْلِسِ يُحَدِّثُنَا، فَإِذَا قَامَ قُمْنَا حَتَّى نَرَاهُ قَدْ دَخَلَ بَعْضَ بُيُوتِ أَزْوَاجِهِ، فَحَدَّثَنَا يَوْمًا فَقُمْنَا حِينَ قَامَ، فَنَظَرَ إِلَى أَعْرَابِيٍّ قَدْ أَدْرَكَهُ فَجَبَذَ بِرِدَائِهِ فَحَمَّرَ رَقَبَتَهُ، قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: وَكَانَ رِدَاءً خَشِنًا، فَالْتَفَتَ، فَقَالَ لَهُ الْأَعْرَابِيُّ: احْمِلْنِي عَلَى بَعِيرَيَّ هَذَيْنِ، فَإِنَّكَ لَا تَحْمِلُنِي مِنْ مَالِكَ وَلَا مِنْ مَالِ أَبِيكَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " لَا وَأَسْتَغْفِرُ اللهَ، لَا وَأَسْتَغْفِرُ اللهَ، لَا وَأَسْتَغْفِرُ اللهَ، لَا أَحْمِلُكَ حَتَّى تَفْتَدِيَ مِنْ جَبْذِيَ الَّذِي جَبَذْتَنِي " وَكُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ لَهُ الْأَعْرَابِيُّ: وَاللهِ لَا أَفْتَدِيكَهَا، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ ثُمَّ دَعَا رَجُلًا، فَقَالَ لَهُ: " احْمِلْ لَهُ بَعِيرَيْهِ هَذَيْنِ: عَلَى بَعِيرٍ شَعِيرًا، وَعَلَى الْآخَرِ تَمْرًا "، ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَيْنَا، فَقَالَ: " انْصَرِفُوا عَلَى بَرَكَةِ اللهِ "

8115- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bizimle mecliste oturup sohbet ederdi. O kalkınca biz de kalkar ve eşlerinden birinin evine girdiğini görene kadar da öyle beklerdi. Bir gün yine sohbet ettikten sonra

---

[1] Müslim, *zekât* (128) ve Buhârî, *hums* (4/60) ile *libâs* (7/40).

kalkınca biz de kalktık. O sırada bedevinin biri arkasından ridasını çekti. Kumaşı sert olduğu için de boynunu kızarttı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesallem) dönüp bakınca bedevi: "Şu iki deveme mal yükle! Nasıl olsa kendi malından veya babanın malından yükletecek değilsin!" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır! Estağfirullah! Hayır! Estağfirullah! Hayır! Estağfirullah! Cübbemi çekmene karşılık sana kısas yapmadıkça yükletmem!"* karşılığını verdi. Bedevi ise bu sözlere karşılık: "Vallahi sana kısas yaptıracak değilim!" diyordu...

Sonrasında ravi söz konusu hadisi aktarıp sonunda şöyle der: Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesallem) bir adamı çağırdı ve: *"Bu adamın develerinden birine arpa, birine de hurma yükle"* buyurdu. Sonra da bize dönüp: *"Allah'ın bereketiyle dağılın"* buyurdu.[1]

٨١١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، نا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ هِلَالٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، فَذَكَرَهُ بِمَعْنَاهُ، وَحَدِيثُ أَبُو عَامِرٍ أَتَمُّ

8116- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı rivayet edilmiştir.[2]

Ancak Ebû Âmir'in hadisi daha detaylıdır.

٨١١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو الْفَتْحِ يُوسُفُ بْنُ عُمَرَ بْنِ مَسْرُورٍ، نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ لُولُو، يَقُولُ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سَوَّارٍ، أَخْبَرَنِي مَالِكُ بْنُ دِينَارٍ، وَمَعْرُوفُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَمَّا نَزَلَتْ سُورَةُ بَرَاءَةَ، قَالَ: بُعِثْتُ بِمُدَارَاةِ النَّاسِ "،

قَالَ سَهْلٌ: فَمَنْ خَالَطَهُمْ دَارَاهُمْ وَلَمْ يُمَارِهِمْ، فَإِنَّ مُدَارَاتِهِمْ صَدَقَةٌ، وَمُدَارَاةُ الْوَالِدِ فَرِيضَةٌ، وَمُدَارَاةُ ذَوِي الْأَرْحَامِ سُنَّةٌ، وَمُدَارَاةُ السُّلْطَانِ طَاعَةٌ، وَمُدَارَاةُ أَهْلِ الْبِدَعِ مُدَاهَنَةٌ، وَمُدَارَاةُ الْأَحْمَقِ شَرَفٌ، وَالشَّرَفُ التَّغَافُلُ، وَالسَّلَامَةُ لِلْجَمِيعِ التَّقَرُّبُ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ هَذَا مِنْ

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/133-134 (4775).

[2] İsnâdı hasendir.

قَوْلِ سَهْلِ بْنِ عَبْدِ اللهِ التُّسْتَرِيِّ، وَأَمَّا الْحَدِيثُ فَإِنَّهُ غَرِيبٌ بِهَذَا الْإِسْنَادِ. وَقَدْ رُوِّينَاهُ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ جَابِرٍ، وَفِي كِلَا الْإِسْنَادَيْنِ ضَعْفٌ

8117- Câbir b. Abdillah der ki: Tevbe Sûresi nazil olduğunda Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanlarla iyi geçinmek üzere gönderildim"* buyurdu.[1]

Sehl der ki: "İnsanların içinde yaşayan kişi, onlarla iyi geçinir ve münakaşa etmez. Zira insanlarla iyi geçinmek sadaka gibidir. Anne babayla iyi geçinmek ise farzdır. Akrabalarla iyi geçinmek sünnettir. Yöneticiyle iyi geçinmek ona itaatten sayılır. Bidat ahalisinden olanlarla iyi geçinmek ise dalkavukluk demektir. Ahmaklarla iyi geçinmek saygınlıktır ve kişi bu saygınlığı onları görmezden gelerek kazanır. Hepsinin selâmeti de Allah'a yaklaşmaya çalışmakla olur."

Bunlar, Sehl b. Abdillah et-Tüsterî'nin sözlerindendir. Hadis ise bu isnâdla tek kanallı bir hadistir. Başka bir yolla da Câbir'den rivayet edilmiştir, ancak her iki isnâd da zayıftır.

٨١١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَمَّادٍ الْقُرَشِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ النَّحْوِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدٍ الْأَسَدِيُّ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، نا يَعْقُوبُ بْنُ السِّكِّيتِ، قَالَ: قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ السَّمَّاكِ: " مَنْ عَرَفَ النَّاسَ دَارَاهُمْ، وَمَنْ جَهِلَهُمْ مَارَاهُمْ، وَرَأْسُ الْمُدَارَاةِ تَرْكُ الْمُمَارَاةِ "

8118- Muhammed b. es-Semmâk der ki: "İnsanları tanıyan kişi onlarla iyi geçinir, tanımayan kişi ise onlarla çekişir. İnsanlarla geçinmenin en iyi yolu onlarla çekişmemektir."[2]

٨١١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو أَحْمَدَ بَكْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّيْرَفِيُّ، نا عَبْدِ الصَّمَدِ بْنُ الْفَضْلِ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ خَالِدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا وَائِلٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ مَسْعُودٍ، يَقُولُ: " ارْضَ بِمَا قَسَمَ اللهُ لَكَ تَكُنْ مِنْ أَغْنَى النَّاسِ، وَاجْتَنِبِ الْمَحَارِمَ تَكُنْ مِنْ أَوْرَعِ النَّاسِ، وَأَدِّ مَا افْتَرَضَ اللهُ عَلَيْكَ تَكُنْ مِنْ

---

[1] İsnâdı çok zayıftır.

[2] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

أَعْبَدِ النَّاسِ "، قَالَ: وَجَاءَهُ رَجُلٌ فَشَكَا إِلَيْهِ جَارًا لَهُ فَقَالَ: " إِنْكَ إِنْ سَبَبْتَ النَّاسَ سَبُّوكَ، وَإِنْ نَاقَدْتَهُمْ نَاقَدُوكَ ، وَإِنْ تَرَكْتَهُمْ لَمْ يَتْرُكُوكَ، وَإِنْ فَرَرْتَ مِنْهُمْ أَدْرَكُوكَ، وَإِنْ جَهَنَّمَ تُقَادُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِسَبْعِينَ أَلْفِ زِمَامٍ، كُلُّ زِمَامٍ بِسَبْعِينَ أَلْفِ مَلَكٍ "

8119- Ebû Vâil der ki: Abdullah b. Mes'ûd'un: "Rabbinin sana takdir ettiği rızka razı olursan insanların en zenginlerinden olursun. Haramlardan uzak durursan verası (günah korkusu) en çok olan insanlardan olursun. Allah'ın sana farz kıldığı ibadetleri ifa edersen insanların en abidlerinden olursun" dediğini işittim. Bir defasında adamın biri ona gelip komşularından birinden yakınınca Abdullah ona şöyle dedi: "İnsanlara dil uzatırsan onlar da sana dil uzatır. İnsanları eleştirirsen onlar da seni eleştirir. Sen onları bıraksan da onlar seni rahat bırakmaz. Sen onlardan kaçmaya çalışsan onlar seni bırakmazlar. Kıyamet gününde cehennem yetmiş bin bağla çekilir. Her bir bağı da yetmiş bin melek çeker."[1]

٨١٢٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، إِمْلَاءً، أنا مَنْصُورُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَقِيهُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَادِمُ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْحَلَبِيَّ، قَالَ: سَمِعْتُ الْقَاسِمَ بْنَ عُثْمَانَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ سُلَيْمَ بْنَ زِيَادٍ، يَقُولُ: مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَاةِ: " مَنْ سَالَمَ النَّاسَ لَمْ يَسْلَمْ، وَمَنْ شَتَمَ النَّاسَ شُتِمْ، وَمَنْ طَلَبَ الْفَضْلَ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِ نَدِمَ "

8120- Süleym b. Ziyâd der ki: Tevrat'ta şöyle yazılıdır: "Kişi insanlarla barışık yaşamak istese de onların şerrinden kurtulamaz. Başkalarına dil uzatan kişiye dil uzatılır. Saygınlığı ehli olmayan kişilerin yanında arayan kişi de pişman olur."[2]

٨١٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الطَّيِّبِ عَبْدَ اللهِ بْنَ مُحَمَّدٍ الْقَاضِي، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَوَانَةَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْأَصْمَعِيَّ، يَقُولُ: أَخْبَرَنِي أَبُو عَمْرِو بْنُ الْعَلَاءِ، قَالَ: " مَا تَشَاتَمَ رَجُلَانِ قَطُّ إِلَّا غَلَبَ أَلْأَمُهُمَا "

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud, *Zühd* (138), Hennâd, *Zühd* (1032), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/151), Abdullah b. Ahmed, *Zevâidü'z-Zühd* (s. 157) ve İbn Cerîr, *Tefsîr* (30/188).

[2] İsnâdı çok zayıftır.

8121- Ebû Amr b. el-Alâ der ki: "Karşılıklı sövüşen iki kişiden her zaman daha rezil olanı üstün gelir."[1]

٨١٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ الْمُذَكِّرَ يُنْشِدُ لِبَعْضِ السَّلَفِ:"

بَلَاءٌ لَيْسَ يُشْبِهُهُ بَلَاءٌ ... عَدَاوَةُ غَيْرِ ذِي حَسَبٍ وَدِينِ

يَشِينُكَ عِرْضُهُ إِنْ نِلْتَ مِنْهُ ... وَيَرْتَعُ مِنْكَ فِي عِرْضٍ مَصُونِ"

8122- Ebû İshâk el-Müzekkî der ki: Ebû Kâsım el-Müzekkir'in seleften birine ait olan şu şiiri okuduğunu işittim:

"Bir bela ki hiçbir belaya benzemez
Soysuz ve dinsiz olanın düşmanlığı
Ona dil uzatsan da kirlenen sen olursun
Buna bakmaz da senin onuruna dil uzatır."[2]

٨١٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ أَحْمَدَ بْنَ نَصْرٍ الْبَغْدَادِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عُمَرَ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ الْوَاحِدِ يُنْشِدُ:"

لَنْ يَبْلُغَ الْعِزَّ أَقْوَامٌ وَإِنْ كَرُمُوا ... حَتَّى يَذِلُّوا وَإِنْ عَزُّوا لِأَقْوَامِ

وَيُشْتَمُوا فَتَرَى الْأَلْوَانَ مُسْفِرَةً ... لَا عَفْوَ ذُلٍّ وَلَكِنْ عَفْوُ أَحْلَامِ"

8123- Ebu'l-Hasan Ahmed b. Nasr el-Bağdâdî der ki: Ebû Ömer b. Abdilvâhid'in şu şiiri okuduğunu işittim:

"Zilleti yaşamadan ve yerilmeden insanlar
Saygın görülseler de izzete ulaşamazlar
Dil uzatılınca değişir yüzlerinin renkleri

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Abdirabbih el-Endülûsî, *İkdu'l-Ferîd* (2/283).

[2] İbn Abdirabbih el-Endülûsî, *İkdu'l-Ferîd* (2/339).

Acizlikten değil, hilimlerindendir affetmeleri."[1]

٨١٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرِ بْنَ الْمُزَّمِّلِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا نَصْرِ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ، يَقُولُ: وَرَدَ صَعْصَعَةُ بْنُ صُوحَانَ عَلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مِنَ الْبَصْرَةِ، فَسَأَلَهُ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا - وَكَانَ عَلَى خِلَافَتِهِ بِهَا، فَقَالَ صَعْصَعَةُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّهُ آخُذٌ بِثَلَاثٍ، وَتَارِكٌ لِثَلَاثٍ: آخُذٌ بِقُلُوبِ الرِّجَالِ إِذَا حَدَّثَ، وَبِحُسْنِ الِاسْتِمَاعِ إِذَا حُدِّثَ، وَبِأَيْسَرِ الْأُمُورِ إِذَا خُولِفَ، تَارِكٌ لِلْمِرَاءِ، وَتَارِكٌ لِمُقَارَبَةِ اللَّئِيمِ، وَتَارِكٌ لِمَا يُعْتَذَرُ مِنْهُ "

8124- Ebû Nasr b. Ebî Rabîa der ki: Ali b. Ebî Tâlib, hilafeti döneminde Basra'dan yanına gelen Sa'sa'a b. Sûhân'a Basra valisi Abdullah b. Abbâs'm nasıl olduğunu sordu. Sa'sa'a şöyle dedi: "Ey müminlerin emiri! Üç şeyi yaparken üç şeyden de uzak duruyor. Konuştuğu zaman insanların kalplerine konuşuyor. Kendisine bir şey anlatıldığı zaman can kulağıyla dinliyor. Bir konuda farklı bir görüş sunulduğu zaman da insanlar için en kolay olanını seçiyor. Bunun yanında çekişmekten, rezil kişilerle yakınlaşmaktan ve mazur görülemeyeceği şeylerden uzak duruyor."[2]

٨١٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ، أنا أَبُو سَهْلٍ الْإِسْفَرَايِنِيُّ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ الْحَذَّاءُ، نا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، نا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ لَيْثٍ، عَنِ ابْنِ عَطِيَّةَ، قَالَ: قَالَ الرَّبِيعُ بْنُ خُثَيْمٍ: " النَّاسُ رَجُلَانِ: مُؤْمِنٌ وَجَاهِلٌ، أَمَّا الْمُؤْمِنُ فَلَا تُؤْذِهِ، وَأَمَّا الْجَاهِلُ فَلَا تُحَاوِرْهُ " وَقَدْ رُوِّينَا مَعْنَى، هَذِهِ اللَّفْظَةِ مِنْ حَدِيثِ رَجَاءِ بْنِ حَيْوَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي كِتَابِ الْمَدْخَلِ فِي بَابِ: فَضْلُ الْعِلْمِ خَيْرٌ مِنْ فَضْلِ الْعِبَادَةِ

8125- Rabî' b. Huseym der ki: "İnsanlar mümin ve cahil olmak üzere iki çeşittir. Sen mümine eziyet etme, cahile de yakın olma."[3]

---

[1] İbn Abdirabbih el-Endülûsî, *İkdu'l-Ferîd* (2/379), İbn Kuteybe, *Uyûnu'l-Ahbâr* (1/287) ve İbn Ebi'd-Dünya, *Kitâbü'l-Hilm* (64).

[2] İsnâdında kopukluk vardır.

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *Kitâbü'l-Hilm* (38), Hatîb, *el-Fakîh ve'l-Mütefakkih* (1/15), Ebû Nuaym, *Hilye* (5/173-174) ve İbn Abdilberr, *Câmiu Beyâni'l-İlm* (1/21).

el-Medhal eserinde, "İlmin Fazileti İbadetin Faziletinden Daha Hayırlıdır" başlığı altında mânâ olarak bir benzerini Recâ b. Hayve — Abdullah b. Amr kanalıyla Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) zikrettik.[1]

٨١٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْمُزَكِّي، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ خُزَيْمَةَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ كَيْسَانَ، نا هَارُونُ بْنُ الْمُغِيرَةِ وَهُوَ أَبُو حَمْزَةَ الرَّازِيُّ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: " لَا تَشْرِ مَوَدَّةَ أَلْفِ رَجُلٍ بِعَدَاوَةِ رَجُلٍ " وَرَوَاهُ عَبْدُ الْكَرِيمِ، عَنِ الْحَسَنِ، وَقَالَ: " لَا تَشْرِيَنَّ صَدَاقَةَ أَلْفِ رَجُلٍ بِعَدَاوَةِ وَاحِد

8126- Hasan(-ı Basrî) der ki: "Bir kişinin düşmanlığı karşılığında bin kişinin sevgisini satın alma."[2]

Abdülkerîm ise bunu Hasan'dan: "Bir kişinin düşmanlığı karşılığında bin kişinin dostluğunu satın alma" lafzıyla rivayet etmiştir.

٨١٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، نا أَبُو إِبْرَاهِيمَ إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْقَطَّانُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، نا عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ الرَّمْلِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ كُلَيْبٍ الْمُرَادِيُّ، نا مُوسَى بْنُ عَلِيِّ بْنِ رَبَاحٍ، حَدَّثَنِي شَيْخٌ جَارٌ لِي بِإِفْرِيقِيَّةَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ، قَالَ: سَمِعْتُ حَسَّانَ بْنَ ثَابِتٍ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ وَهُوَ يُنَوِّهُ بِأَسْمَائِهِ، وَهُوَ يَقُولُ:" أَنَا حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ، أَنَا ابْنُ الْفُرَيْعَةِ، أَنَا الْحُسَامُ"، فَلَمَّا أَصْبَحْتُ غَدَوْتُ عَلَيْهِ، فَقُلْتُ لَهُ: سَمِعْتُكَ الْبَارِحَةَ تُنَوِّهُ بِأَسْمَائِكَ، فَمَا الَّذِي أَعْجَبَكَ؟ قَالَ:" عَالَجْتُ بَيْتًا فِي الشِّعْرِ فَلَمَّا أَحْكَمْتُهُ نَوَّهْتُ بِأَسْمَائِي"، فَقُلْتُ: وَمَا الْبَيْتُ؟ قَالَ: قُلْتُ:

وَإِنِ امْرَأً يُمْسِي وَيُصْبِحُ سَالِمًا ... مِنَ النَّاسِ إِلَّا مَا جَنَى لِسَعِيدُ

قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ: زَادَنِي فِيهِ أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ الْخَالِدِيُّ: فَلَمَّا مَاتَ حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ، قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ حَسَّانٍ بَعْدَ مَوْتِ أَبِيهِ أَوَقَدَ نَارًا حَتَّى اجْتَمَعَ إِلَيْهِ الْحَيُّ، ثُمَّ قَالَ لَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ حَسَّانٍ: وَقَدْ قُلْتُ بَيْتًا فَخِفْتُ أَنْ يَسْقُطَ بِحَدَثٍ عَلَيَّ فَجَمَعْتُكُمْ لِتَسْمَعُوهُ، فَأَنْشَدَهُمْ:

---

[1] Beyhakî, *Medhal* 302 (453).

[2] İsnâdı zayıftır.

وَإِنِ امْرُؤٌ نَالَ الْغِنَى ثُمَّ لَمْ يَنَلْ صَدِيقًا وَلَا ذَا حَاجَةٍ لَزَهِيدُ

فَلَمَّا مَاتَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ فَعَلَ سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ مِثْلَهُ ذَلِكَ وَأَنْشَدَهُمْ:

وَإِنِ امْرَأً عَادَى الرِّجَالَ عَلَى الْغِنَى وَلَمْ يَسْأَلِ اللهَ الْغِنَى لَحَسُودُ

8127- Mûsa b. Ali b. Rebâh bildiriyor: Afrika'da, komşum olan Medineli ihtiyar bir adam bana şunu anlattı: Bir gece yarısı Hassân b. Sâbit'in "Ben Hassân b. Sâbit'im! Ben Furey'a'nın oğluyum! Ben Husâm'ım!" diyerek övgüyle isimlerini tekrarlayıp durduğunu işittim. Sabah olunca erkenden yanma gittim ve: "Dün kendi isimlerini övgüyle sayıp durduğunu işittim. Neyini beğendin?" diye sordum. Hassân: "Dün şiir yazarken bir beyitte çok zorlandım. Ancak tamamlayınca övgüyle isimlerimi saymaya başladım" dedi. Ona: "Bu beyit nedir?" diye sorduğumda şöyle dedi: "Şuydu:

"Sabah akşam insanların şerrinden eminse kişi

Kendi günahları dışında mutlu biridir."

Ebû İshâk der ki: Ebu'l-Hüseyn b. Ebî Saîd el-Hâlidî ise bunu bana rivayet ederken şu eklemeyi de yapar: "Hasân b. Sâbit öldükten sonra oğlu Abdurrahman b. Hassân büyük bir ateş yakıp kabilesini topladı. Herkes toplanınca da: "Bir beyit yazdım. Bu beyiti size okumadan başıma bir şey gelmesinden korktuğum için de dinlemeniz için sizi bu şekilde topladım" dedi ve şu beyiti okudu:

"Kişi zenginliğinde yardım etmiyorsa dostuna

Ve ihtiyaç sahibine, pek değersiz biridir."

Abdurrahman da ölünce aynısını oğlu Saîd b. Abdirrahman yaptı ve şu beyiti okudu:

"Kişi zenginlikleri için birilerine düşmansa

Pek hasetçi biridir, şayet Allah'tan istemiyorsa."[1]

---

[1] İsnâdında meçhul ravi vardır.

٨١٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو زُرْعَةَ الرَّازِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّابُونِي، قَالَ: سَمِعْتُ الرَّبِيعَ بْنَ سُلَيْمَانَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الشَّافِعِيَّ، يَقُولُ: " الْمِرَاءُ فِي الْعِلْمِ يُقَسِّي الْقَلْبَ، وَيُوَرِّثُ الضَّغَائِنَ "

8128- Rabî' b. Süleymân der ki: (İmam) Şâfiî'nin: "İlimde tartışıp çekişme kalbi katılaştırır ve kine sebep olur" dediğini işittim.[1]

٨١٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا مَنْصُورُ بْنُ أَبِي مُزَاحِمٍ، نا مَرْوَانُ بْنُ شُجَاعٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الْكَرِيمِ الْجَزَرِيَّ، يَقُولُ: مَا خَاصَمَ وَرِعٌ قَطُّ.

8129- Mervân b. Şucâ' der ki: Abdülkerîm el-Cezerî'nin: "Vera sahibi olan kişi asla başkalarıyla münakaşa etmez" dediğini işittim.[2]

٨١٣٠ - قَالَ: وَنا مَنْصُورُ بْنُ أَبِي مُزَاحِمٍ، حَدَّثَنِي عَنْبَسَةُ الْقَاضِي، قَالَ: سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ، يَقُولُ: " إِيَّاكُمْ وَالْخُصُومَةَ فِي الدِّينِ، فَإِنَّهَا تَشْغَلُ الْقَلْبَ وَتُوَرِّثُ النِّفَاقَ "

8130- Anbese el-Kâdî der ki: Câfer b. Muhammed'in: "Dini konularda münakaşadan sakının! Zira kalbi gereksiz şeylerle meşgul eder ve nifaka sebep olur" dediğini işittim.[3]

٨١٣١ - أَبُو عَبْدِ اللهِ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ، نا الصَّغَانِيُّ، نا إِسْحَاقُ بْنُ عِيسَى، قَالَ: سَمِعْتُ مَالِكَ بْنَ أَنَسٍ، يَقُولُ: " اجْتَنِبِ الْجِدَالَ فِي الدِّينِ، وَيَقُولُ: كُلَّ مَا جَاءَنَا رَجُلٌ أَجْدَلُ مِنْ رَجُلٍ أَرَدْنَا أَنْ نَرُدَّ مَا جَاءَ بِهِ جِبْرِيلُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ "

8131- İshâk b. İsa der ki: Enes b. Mâlik'in: "Dini konularda münakaşa ve çekişmeden uzak dur!" dediğini işittim. Yine şöyle dediğini işittim: "Ne zaman birinden daha iyi münakaşa yapan biri karşımıza çıksa

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur. Beyhakî, *Medhal* 201-202 (239) ile *Menâkibu'ş-Şâfiî* (2/150-151).

[2] İsnâdı hasendir.

[3] İsnâdı ceyyiddir. Lâlekâî, *Şerh usûli i'tikâdi Ehli's-sünne* 1/128-129 (219), Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl* (5/92) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (3/198).

çekişmesinden dolayı Cebrâil'in Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) indirdiği şeyden (Kur'ân'dan) uzaklaştığımızı gördük."[1]

٨١٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَحْمَدُ بْنُ سَهْلٍ الْبُخَارِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَعْقِلٍ، نا حَرْمَلَةُ نا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ مَالِكًا يُحَدِّثُ، وَذَكَرَ رَجُلًا بِكَثْرَةِ الْكَلَامِ وَمُرَاجَعَةِ النَّاسِ، فَقَالَ: " مَنْ صَنَعَ مِثْلَ هَذَا ذَهَبَ بَهَاؤُهُ "

8132- İbn Vehb der ki: Mâlik'in sohbetinde, çok konuşan ve bu yönde insanları sıkan bir adamı zikredip: "Bunun gibi yapan birinin zarafeti gider" dediğini işittim.[2]

٨١٣٣ - قَالَ مَالِكٌ: وَبَلَغَنِي أَنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ كَاتَبَ رَجُلًا كَانَ لَهُ قَدْرٌ فِي حَالِهِ، وَسَرَفٍ فِي خُصُومَةٍ خَاصَمَ فِيهَا وَأَلَحَّ فِي ذَلِكَ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: " إِنْ لَكَ قَدْرًا وَحَالًا، وَلَا أُحِبُّ أَنْ تُخَاصِمَ، فَإِنْ ذَلِكَ مِمَّا يعيبك وَيُزْرِي بِكَ "، قَالَ مَالِكٌ: وَذَلِكَ أَنَّهُ يحْضر فَيُحْجَبُ، وَيَدْفَعُ الْحَرَس فِي صَدْرِهِ، وَهَذَا مَذَلَّةٌ لِذِي الْهَيْبَةِ "

8133- Mâlik der ki: Bana bildirildiğine göre Ömer b. Abdilazîz, değer verilen ancak bir davada husumette aşırıya kaçıp bunda ısrar eden bir adama yazdığı mektupta: "Değer verilen saygın bir kişisin. Ancak husumet taşımanı istemem, zira bu seni kusurlu yapar ve değerini düşürür" dedi. Zira bu adam Ömer'in yanına geldiğinde görüştürülmez, muhafızlar da onu itip kalkardı. Bu da kişinin saygınlığı açısından küçük düşürücü bir durumdur.[3]

٨١٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدِ بْنَ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي عُثْمَانَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَوَانَةَ الْإِسْفَرَايِينِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ سَعْدَانَ بْنَ نَصْرٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْهَيْثَمَ بْنَ جَمِيلٍ، يَقُولُ: " يَبْلُغُنِي عَنِ الرَّجُلِ يَقَعُ فِيَّ فَأَذْكُرُ اسْتِغْنَائِي عَنْهُ فَيَهُونُ عَلَيَّ "

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ebû Nuaym, *Hilye* (6/324).

[2] İsnâdı hasendir.

[3] İsnâdı hasendir.

8134- Heysem b. Cemîl der kî: "Bazen birinin bana dil uzattığı haberi ulaşıyor. Ancak adamla hiçbir işimin olmadığı aklıma gelince de bu sıkıntım azaltıyor." [1]

٨١٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ تَمِيمٍ الْحَنْظَلِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْكَامِلِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الطَّنَافِسِيُّ ابْنُ أُخْتِ يَعْلَى، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَجُلٍ فَوَقَعَ فِي إِبْرَاهِيمَ، فَأَتَيْتُ إِبْرَاهِيمَ، فَقُلْتُ لَهُ: إِنِّي كُنْتُ مَعَ رَجُلٍ فَوَقَعَ فِيكَ، فَوَاللهِ لَقَدْ هَمَمْتُ بِهِ، فَقَالَ: " لَعَلَّ الَّذِي غَضِبْتَ لَهُ لَوْ سَمِعَهُ لَمْ يَقُلْ شَيْئًا "

8135- A'meş der ki: Bir adamla birlikteyken İbrâhîm(-i Nehaî)'ye dil uzattı. İbrâhîm'in yanına gelip de: "Bir adamla birlikteyken sana dil uzattı. Vallahi adama saldırmayı düşündüm" dediğimde: "Ama kendisi için kızdığın kişi bu şeyleri bizzat işitseydi adama bir şey demezdi" karşılığını verdi.[2]

٨١٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ مُحَمَّدَ بْنَ جَعْفَرٍ الْمُزَكِّي، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَلِيٍّ الْحَسَنَ بْنَ مُحَمَّدٍ الْجَبَائِرِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْحَسَنَ بْنَ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ الْوَاحِدِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ الشِّرْبِيَّ، وَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا إِبْرَاهِيمُ، إِنْ فُلَانًا يَبْغَضُكَ، قَالَ: " لَيْسَ فِي قُرْبِهِ أُنْسٌ، وَلَا فِي بُعْدِهِ وَحْشَةٌ "

8136- Hasan b. Ahmed b. Abdilvâhid der ki: Adamın biri Ebû İbrâhîm eş-Şerbî'ye: "Ey İbrâhîm! Filan kişi seni hiç sevmiyor" deyince, İbrâhîm: "O adamın varlığıyla ünsiyet duymuyor, yokluğunda da yalnızlık çekmiyorum" karşılığını verdi.[3]

٨١٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْمَحْبُوبِيُّ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى الطَّرَسُوسِيُّ، بِمَرْوَ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْحِزَامِيُّ، حَدَّثَنِي مُطَرِّفٌ، قَالَ: قَالَ لِي

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] İsnâdı hasendir.

[3] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ: " مَا يَقُولُ النَّاسُ فِيَّ؟ " قُلْتُ: أَمَّا الصَّدِيقُ فَيُثْنِي، وَأَمَّا الْعَدُوُّ فَيَقَعُ، قَالَ: " مَا يَزَالُ النَّاسُ كَذَا لَهُمْ عَدُوٌّ وَصَدِيقٌ، وَلَكِنْ نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ تَتَابُعِ الْأَلْسِنَةِ كُلِّهَا "

8137- Mutarrif der ki: Mâlik b. Enes bana: "İnsanlar hakkımda ne diyorlar?" diye sorunca: "Dostlar seni övgüyle anıyor, düşman ise sana dil uzatıyor" cevabını verdim. Mâlik: "Her zaman kişinin dostu ve düşmanı olacaktır. Ancak biz, bütün dillerin aynı şekilde (aleyhimize) konuşmasından Allah'a sığınırız" dedi.[1]

٨١٣٨ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدِ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الزَّاهِدُ، نا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَجَلِيُّ بِمَكَّةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ الزَّيَّاتَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ بْنَ عَطَاءٍ، يَقُولُ: " أَرْبَعَةٌ مِنْ عَلَامَاتِ الْأَوْلِيَاءِ: يَصُونُ سِرَّهُ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَيَحْفَظُ جَوَارِحَهُ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَمْرِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَيَحْتَمِلُ الْأَذَى فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ، وَيُدَارِي مَعَ الْخُلُقِ عَلَى تَفَاوُتِ عُقُولِهِمْ "

8138- Ebu'l-Hasan b. Atâ der ki: "Dört şey evliyalardan olanların alametlerindendir. Biri, Allah ile arasında olan şeyleri ifşa etmez. Diğeri, Allah ile arasında olan konularda bedenini günahlardan korur. Diğeri, insanlar tarafından gelen eziyetlere tahammül gösterir. Bir diğeri de insanlarla akıllarına göre muamele eder."[2]

٨١٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَبُو عُتْبَةَ، نا ضَمْرَةُ بْنُ رَبِيعَةَ، نا رَجَاءُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، قَالَ: " الْحِلْمُ أَرْفَعُ مِنَ الْعَقْلِ، وَذَلِكَ لِأَنَّ اللهَ تَسَمَّى بِهِ "

8139- Recâ b. Ebî Seleme der ki: "Hilim, akıldan daha değerlidir. Zira Yüce Allah kendisini hilimle (Halîm ismiyle) isimlendirmiştir."[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (6/321).

[2] Ebû Nuaym, *Hilye* (10/303) Bak: İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (2/445) ve İbnu'l-Mulakkin, *Tabakâtu'l-Evliya* (s. 60).

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (5/172, 6/92) ve İbn Ebi'd-Dünya, *Kitâbü'l-Hilm* (15).

٨١٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ الْعَنْبَرِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ عُثْمَانَ بْنَ سَعِيدٍ الدَّارِمِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ مَوْهَبٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ضَمْرَةَ، يَقُولُ: " الْعَقْلُ الْحِفْظُ، وَاللُّبُ الْفَهْمُ، وَالْحِلْمُ الصَّبْرُ "

8140- Damra der ki: "Akıl hafıza, ruh/öz anlayış, hilim ise sabır demektir."[1]

٨١٤١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُؤَمَّلِ، نا أَبُو عُثْمَانَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ، نا أَبُو أَحْمَدَ الْفَرَّاءُ، أنا عَلِيُّ بْنُ عَثَّامٍ، عَنِ الْأَصْمَعِيِّ، قَالَ: قَالَ سلم بْنُ قُتَيْبَةَ: " الدُّنْيَا الْعَافِيَةُ، وَالشَّبَابُ الصِّحَّةُ، وَالْمُرُوءَةُ الصَّبْرُ عَلَى الرِّجَالِ "، فَسَأَلْتُ: مَا الصَّبْرُ عَلَى الرِّجَالِ؟ فَوَصَفَ الْمُدَارَاةَ

8141- Asmaî der ki: Selm b. Kuteybe: "Dünya günahlardan uzak durmak, gençlik sıhhat, erdem ise başkalarına karşı sabır demektir" dedi. Ona: "Başkalarına karşı sabır ne demektir?" diye sorduğumda bana insanlarla iyi geçinmeyi anlattı.[2]

٨١٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: حَضَرْتُ مَجْلِسَ أَبِي الْحَسَنِ بْنِ سَمْعُونَ، فَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنِ التَّصَوُّفِ مَا هُوَ؟ قَالَ: " إِنْ لَهُ اسْمًا وَحَقِيقَةً، فَعَنْ أَيِّهِمَا تَسْأَلُ؟ " فَقَالَ: عَنْهُمَا جَمِيعًا، فَقَالَ: " أَمَّا اسْمُهُ فَنِسْيَانُ الدُّنْيَا وَنِسْيَانُ أَهْلِهَا، وَأَمَّا حَقِيقَتُهُ فَالْمُدَارَاةُ مَعَ الْخُلُقِ وَاحْتِمَالُ الْأَذَى مِنْهُمْ مِنْ جِهَةِ الْحَقِّ "

8142- Ebû Zekeriyâ b. Ebî İshâk der ki: Ebu'l-Hasan b. Sem'ûn'un meclisinde bulundum. Adamın biri ona tasavvufun ne olduğunu sorunca, Ebu'l-Hasan: "Tasavvufun bir ismi, bir de hakikati vardır. Sen hangisini soruyorsun?" dedi. Adam: "İkisini soruyorum" karşılığını verince, Ebu'l-Hasan: "İsmen tasavvuf, dünyayı ve üzerinde yaşayanları unutmaktır. Hakikati ise insanlarla iyi bir ahlâkla geçinmek ve hak yolunda onlardan yana gelecek eziyetlere tahammül etmektir" dedi.[3]

---

[1] İsnâdında mestûr ravi vardır. İbn Asâkir, *Tehzîbu Târîhi Dimaşk* (7/40).

[2] İsnâdı salihtir. İbn Asâkir, *Tehzîbu Târîhi Dimaşk* (6/240).

[3] İsnâdında bilinmeyen ravi vardır.

٨١٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ الْقَاضِي، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ، نا أَبُو يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْهُذَلِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، فِي قَوْلِهِ: ﴿وَسَيِّدًا وَحَصُورًا﴾ قَالَ: " السَّيِّدُ: الَّذِي يَمْلِكُ غَضَبَهُ، وَالْحَصُورُ: الَّذِي لَا يَأْتِي النِّسَاءَ "

8143- Ebû Bekr el-Hüzelî bildiriyor: Saîd b. Cübeyr, "**وَسَيِّدًا وَحَصُورًا**"[1] âyetini açıklarken şöyle dedi: "*Seyyid*, öfkesine hakim olan kişidir. *Hasûr* ise kadınlarla ilişkiye girmeyen kişidir."[2]

٨١٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، نا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا الْفِلَابِيُّ، نا رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ، قَالَ: قَالَ الْأَحْنَفُ بْنُ قَيْسٍ: " لَا مُرُوءَةَ لِكَذُوبٍ، وَلَا رَاحَةَ لِحَسُودٍ، وَلَا خلة لَبَخِيلٍ، وَلَا سُؤْدَدَ لِسَيِّءِ الْخُلُقِ، وَلَا إِخَاءَ لِمَلُولٍ "

8144- Ahnef b. Kays der ki: Yalancı olanın erdemi, hasetçinin rahatlığı, cimri olanın dostluğu, kötü ahlâk sahibinin saygınlığı ve yöneticinin yoldaşlığı yoktur."[3]

٨١٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْفَقِيهُ، حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ الدُّرَيْدِيُّ، نا أَبُو حَاتِمٍ، عَنِ الْعُتْبِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " أَعْيَا مَا يَكُونُ الْكَرِيمُ إِذَا سَأَلَ حَاجَةً، وَأَعْيَا مَا يَكُونُ الْحَلِيمُ إِذَا خَاطَبَ سَفِيهًا "

8145- Utbî, babasından bildiriyor: "Cömert olan kişinin en zor anı, birilerinden bir şey isteyeceği andır. Hilim sahibi kişinin de en zor anı, sefih biriyle muhatap olduğu andır."[4]

---

[1] Âl-i İmrân Sur. 39

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Cerîr, *Tefsîr* (3/254, 256), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/337, 11/562), Vekî, *Zühd* (416) ve Hennâd, *Zühd* (1290) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/190).

[3] İsnâdı ceyyiddir. Ahmed, *Zühd* (s. 236), İbn Asâkir, *Tehzîbu Târîhi Dimaşk* (7/22) ve İbn Abdirabbih, *İkdu'l-Ferîd* (2/292).

[4] İsnâdında biyografisini bulamadığım ravi vardır.

٨١٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ مُحَمَّدٍ الزَّاهِدَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَلِيٍّ الثَّقَفِيَّ، يَقُولُ: " لَا تَقُمْ عَلَى خُلُقٍ تَذُمُّهُ مِنْ غَيْرِكَ، وَلَا تَفْعَلْ مَا لَا يُحْمَدُ مِنْكَ حَتَّى تُصْلِحَهُ مِنْ نَفْسِكَ وَلَوْ بِالتَّخَلُّقِ "

8146- Ebû Ali es-Sekafî der ki: "Başkasında kınadığın bir ahlâka sen sahip olma. Koku sürmede olsa dahi başkalarının hoş bulmayacağı bir şeyi kendi yanından düzeltmedikçe yapma."[1]

٨١٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أَحْمَدَ بْنَ أَبِي عَبْدِ اللهِ الْوَاعِظَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْعَبَّاسِ السَّيَّارِيَّ، يَقُولُ: دَخَلَ رَجُلٌ عَلَى أَبِي الْمُوَجِّهِ، فَقَالَ: إِنِّي خَارِجٌ مِنْ مَرْوَ، فَلَوْ وَعَظْتَنِي؟ فَقَالَ أَبُو الْمُوَجِّهِ:"

وَمَا الْمَرْءُ إِلَّا حَيْثُ يَجْعَلُ نَفْسَهُ ... فَفِي صَالِحِ الْأَخْلَاقِ نَفْسَكَ فَاجْعَلِ"

8147- Ebu'l-Abbâs es-Seyyârî der ki: Adamın biri Ebu'l-Müvecceh'in yanına girdi ve: "Merv'den ayrılıyorum, bana bir nasihatte bulunur musun?" dedi. Ebû Müvecceh de şu nasihatte bulundu:

"Değeri ancak yaptığı şeylerdedir kişinin

Sen de kendine güzel bir ahlâk edin."[2]

٨١٤٨ - أَنْشَدَنَا أَبُو الْقَاسِمِ الْمُفَسِّرِ، أَنْشَدَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ لِصَالِحِ بْنِ عَبْدِ الْقُدُّوسِ:"

كُلٌّ إِلَى الْغَايَةِ مَحْثُوثُ ... وَالْمَرْءُ مَوْرُوثٌ وَمَبْعُوثُ

فَكُنْ حَدِيثًا حَسَنًا سَائِرًا ... بَعْدَكَ فَالنَّاسُ أَحَادِيثُ"

8148- Ebu'l-Kâsım el-Müfessir der ki: Ebu'l-Hasan Ali b. Âsım bize Salih b. Abdilkuddûs'a ait olan şu şiiri okudu:

"Her bir kişi bir hedefe akıp gider

İnsan da ölecek ve tekrar diriltilecektir

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

[2] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Abdirabbih, *İkdu'l-Ferîd* (2/293).

Öldükten sonra dillerde güzel bir söz ol

Zira ölenden geriye kalan sözden ibarettir."[1]

٨١٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، أنا أَبِي، أنا أَبُو الْعَبَّاسِ السَّرَّاجُ، نا الْحَسَنُ بْنُ عِيسَى نا ابْنُ الْمُبَارَكِ، أَخْبَرَنِي رَجُلٌ، - سَمَّاهُ - قَالَ: كَانَ بَيْنَ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ وَبَيْنَ رَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ دُورٌ، فَقَالَ الْقُرَشِيُّ لِعَاصِمٍ: " إِنْ كُنْتَ رَجُلًا فَادْخُلْهَا "، فَقَالَ عَاصِمٌ: أَوَ قَدْ بَلَغَ بِكَ الْغَضَبُ هَذَا؟ هِيَ لَكَ، فَقَالَ الْقُرَشِيُّ: " سَبَقْتَنِي، بَلْ هِيَ لَكَ "، فَتَرَكَاهَا لَا يَدْخُلُهَا وَاحِدٌ مِنْهُمَا حَتَّى هَلَكَا، ثُمَّ لَمْ يَعْرِضْ لَهَا أَوْلَادُهُمَا "

8149- İbnu'l-Mübârek, adını da verdiği bir adamdan bildiriyor: Âsım b. Ömer ile Kureyşli bir adam arasında anlaşmazlığa sebep olan bir ev vardı. Kureyşli adam Âsım'a: "Erkeksen bu eve gir!" deyince, Âsım:" Öfken seni buraya kadar mı ulaştırdı?" karşılığını verdi. Bunun üzerine Kureyşli adam: "Benden baskın çıktın! Ev artık senindir" dedi. Ancak her ikisi de ölene kadar o eve girmedi. Onlar öldükten sonra da çocukları o eve dokunmadılar.[2]

٨١٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، أنا ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي مَالِكٌ أَنَّ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ: كَانَ يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الرَّجُلِ الْمُدَارَاةُ فِي الشَّيْءِ فَيَقُولُ لَهُ الْقَاسِمُ: " هَذَا الَّذِي تُرِيدُ أَنْ تُخَاصِمَنِي فِيهِ هُوَ لَكَ، فَإِنْ كَانَ حَقًّا هُوَ لَكَ فَخُذْهُ، وَلَا تَحْمِدْنِي فِيهِ، وَإِنْ كَانَ لِي فَأَنْتَ مِنْهُ فِي حِلٍّ وَهُوَ لَكَ "

8150- Mâlik bildiriyor: Kâsım b. Muhammed, biriyle bir konuda anlaşmazlık yaşadığı zaman ona şöyle dedi: "Benimle davalaştığın bu şey eğer gerçekten de seninse al, senindir. Bundan dolayı bana teşekkür etmene de gerek yok. Şayet benimse eğer istiyorsan yine alabilirsin, senindir."[3]

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

[2] İsnâdında meçhul bir ravi vardır.

[3] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Fesevî, *Ma'rife* (1/547).

٨١٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، ثنا خَالِي قَالَ: أَنْشَدَنِي ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا قَالَ: أَنْشِدْنِي أَبُو حَفْصٍ الْقُرَشِيُّ:"

كُلُّ الْأُمُورِ تَزُولُ عَنْكَ وَتَنْقَضِي ... إِلَّا الثَّنَاءَ فَإِنَّهُ لَكَ بَاقِ

وَلَوَ انَّنِي خُيِّرْتُ كُلَّ فَضِيلَةٍ ... مَا اخْتَرْتُ غَيْرَ مَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ"

8151- İbn Ebi'd-Dünyâ der ki: Ebû Hafs el-Kureşî bana şu şiiri okudu:

"Ne varsa sende hepsi gelip geçecektir

Sadece hayırla anılma sende kalacaktır

Faziletler arasında tercih hakkım olsaydı

Seçimim ahlâki meziyetler olacaktır."[1]

٨١٥٢ - قَالَ: وَأَخْبَرَنَا الْحَسَنُ، أنا - أَظُنُّهُ - مُحَمَّدُ بْنُ زَكَرِيَّا، أَنْشَدَنَا ابْنُ عَائِشَةَ لِبَعْضِ الشُّعَرَاءِ:"

أَلَمْ تَرَ أَنَّ النَّاسَ يُخْلِدُ بَعْضَهُمْ ... أَحَادِيثُهُمْ، وَالْمَرْءُ لَيْسَ بِخَالِدِ

وَإِذَا الْفَتَى لَاقَى الْحِمَامَ رَأَيْتَهُ ... لَوْلَا الثَّنَاءُ كَأَنَّهُ لَمْ يُولَدِ"

8152- Muhammed b. Zekeriyâ bildiriyor: İbn Âişe bize şairlerden birinin şu şiirini okudu:

"Görmez misin insanlar baki değildir

Baki olan sadece yad edilmeleridir

Genç yaşta ölen birisi için de

Hayırla anılmasa doğmamış gibidir."[2]

---

[1] İsnâdında mestûr bir ravi vardır. Hatîb, *Târîh* (3/287-288) ve İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimü'l-Ahlâk* (57).

[2] İsnâdı zayıftır.

٨١٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْخَالِدِيُّ، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَصْرٍ الْمَنْصُورِيُّ، حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ، قَالَ: تَكَلَّمَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَدْهَمَ إِلَى رَجُلٍ يُكَلِّمُ رَجُلًا، فَغَضِبَ حَتَّى تَكَلَّمَ بِكَلَامٍ قَبِيحٍ، قَالَ: فَقَالَ لَهُ: " يَا هَذَا اتَّقِ اللهَ، وَعَلَيْكَ بِالصَّمْتِ وَالْحِلْمِ وَالْكَظْمِ "، قَالَ: فَأَمْسَكَ ثُمَّ قَالَ لَهُ: بَلَغَنِي أَنَّ الْأَحْنَفَ بْنَ قَيْسٍ، قَالَ: كُنَّا نَخْتَلِفُ إِلَى قَيْسِ بْنِ عَاصِمٍ نَتَعَلَّمُ الْحِلْمَ، كَمَا نَخْتَلِفُ إِلَى الْعُلَمَاءِ نَتَعَلَّمُ الْعِلْمَ، قَالَ: فَقَالَ لَهُ: " لَا أَعُودُ "

8153- İbrâhîm b. Beşşâr der ki: İbrâhîm b. Edhem, bir adamla konuşan ve öfkelenip de ona kötü sözler söyleyen bir adama: "Be adam! Allah'tan kork! Sus, sakinleş ve öfkene hakim ol!" dedi. Adam susunca da ona şöyle dedi: "Bana bildirildiğine göre Ahnef b. Kays şöyle demiştir: "Âlimlerin yanına gidip ilim öğrendiğim gibi Kays b. Âsım'm yanına gidip hilim öğrenirdik." Bunun üzerine adam İbrâhîm'e: "Bir daha aynı şeyi yapmayacağım" dedi.[1]

٨١٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ بْنِ عَلِيٍّ الْجَوْهَرِيُّ بِمَرْوَ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْبُوشَنْجِيُّ بِمَرْوَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَّامٍ الْجُمَحِيُّ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنُ سَلَّامٍ، قَالَ: زَعَمَ خَاقَانُ بْنُ الْأَهْتَمِ، قَالَ: قَالَ الْأَحْنَفُ بْنُ قَيْسٍ: تَعَلَّمُوا الْحِلْمَ تَعَلُّمًا، وَلَقَدْ تَعَلَّمْتُهُ مِنْ قَيْسِ بْنِ عَاصِمٍ، ثُمَّ قَالَ: أُتِيَ قَيْسُ بْنُ عَاصِمٍ بِابْنِهِ قَتِيلًا، فَجَاءُوا بِقَاتِلِهِ وَهُوَ أَحَدُ بَنِي عَمِّهِ، فَقَالَ لَهُ: " نَقَصْتَ عَدَدَكَ، وَأَوْهَنْتَ عِزَّكَ، وَقَتَلْتَ ابْنَ عَمِّكَ، وَقَدْ عَفَوْتُ عَنْكَ، وَإِنَّ أُمَّهُ لَثَكْلَى، وَقَدْ حَمَلْتُ لَهَا مِائَةً مِنَ الْإِبِلِ مِنْ مَالِي "

8154- Hâkân b. el-Ehtem der ki: Ahnef b. Kays: "Hilmi bir ilmi öğrenir gibi öğrenin, zira ben de hilmi Kays b. Âsım'dan öğrendim" dedi ve şöyle devam etti: "Bir defasında Kays b. Âsım'a oğlunun ölü bedeni getirildi. Amcaoğullarından biri olan katilini de getirmişlerdi. Kays, katile: «Amcan oğlunu öldürerek akrabalarının sayısını azaltıp değerini düşürdün. Seni

[1] İsnâdı ceyyiddir. İbn Asâkir, *Tehzîbu Târîhi Dimaşk M. el-Kebîr* (7/16).

affediyorum. Annesi oğlunu kaybetti. Ona kendi malımdan buna karşılık yüz deve vereceğim» dedi."[1]

٨١٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أنا أَبُو بَكْرٍ عُثْمَانُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ صَاحِبُ الْكَتَّانِيِّ، نا أَبُو عُثْمَانَ الْكَرْخِيُّ بِطَرَسُوسَ، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عُمَرَ رُسْتَةُ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ مَهْدِيٍّ يَقُولُ: " إِنْ كُنَّا لَنَأْتِيَ الرَّجُلَ مَا نُرِيدُ عِلْمَهُ وَحَدِيثَهُ، إِنَّمَا نَأْتِي لِنَتَعَلَّمَ مِنْ هَدْيِهِ وَسَمْتِهِ وَدَلِّهِ "

8155- Abdurrahman b. Ömer Rüste der ki: Abdurrahman b. Mehdî'nin şöyle dediğini işittim: "Bazen bir âlimin yanına ilminden veya sohbetinden faydalanmak için değil dürüstlüğünden, hilminden ve davranışlarından bir şeyler öğrenmek için giderdik."[2]

٨١٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو الْقَاسِمِ بْنُ حَبِيبٍ مِنْ أَصْلِهِ، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ الْبَيْرُوتِيُّ، أَخْبَرَنِي أَبِي، نا الْأَوْزَاعِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ أَبِي كَثِيرٍ، يَقُولُ: " لَا يُعْجِبَنَّكُمْ حِلْمُ امْرِئٍ حَتَّى يَغْضَبَ، وَلَا أَمَانَتُهُ حَتَّى يَطْمَعَ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي عَلَى أَيِّ شِقَّيْهِ يَقَعُ "

8156- Yahyâ b. Ebî Kesîr der ki: "Birinin öfke anını görmedikçe hilmine, hırslı olduğu anı görmedikçe emanete sadakatine şaşma! Zira daha sonra nasıl bir tavır takınacağını bilemezsin!"[3]

٨١٥٧ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّازِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ نَصْرٍ الصَّائِغَ، نا مَرْدَوَيْهِ، قَالَ: " سَمِعْتُ الْفُضَيْلَ يَقُولُ: " إِنِّي لَا أَعْتَقِدُ إِخَاءَ الرَّجُلِ فِي الرِّضَا، وَلَكِنْ أَعْتَقِدُ إِخَاءَهُ فِي الْغَضَبِ إِذَا أَغْضَبْتُهُ "

8157- Fudayl der ki: "Kişinin hoşnut iken değil onu öfkelendirdiğimde, öfke anında dostum olup olmadığına bakarım."[4]

---

[1] İsnâdında tanımadığım raviler vardır.

[2] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

[3] İsnâdı sahihtir. Ebû Nuaym, *Hilye* (3/69).

[4] İsnâdında bir sakınca yoktur. Sülemî, *Tabakâtu's-Sûfiyye* (s. 10).

٨١٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي أَبُو عَمْرٍو الْمُقْرِئُ، نا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى أَبِي دُجَانَةَ بِمِصْرَ، قَالَ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ، يَقُولُ: " إِذَا غَضِبَ الرَّجُلُ فَلَمْ يَحْلُمْ فَلَيْسَ بِحَلِيمٍ، لِأَنَّ الْحَلِيمَ لَا يُعْرَفُ إِلَّا عِنْدَ الْغَضَبِ"

8158- Zünnûn der ki: "Kişi öfkelendiği zaman ağır başlılıkla davranmıyorsa halim biri değildir demektir. Zira hilim sahibi olup olmadığı ancak öfke anında belli olur."[1]

٨١٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ الْخَيَّاطَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ ذَا النُّونِ، يَقُولُ: " ثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ حُسْنِ الْخُلُقِ: قِلَّةُ الْخِلَافِ عَلَى الْمُعَاشِرِينَ، وَتَحْسِينُ مَا يَرِدُ عَلَيْهِ مِنْ أَخْلَاقِهِمْ، وَإِلْزَامُ النَّفْسِ اللَّائِمَةِ فِيمَا يَخْتَلِفُونَ فِيهِ كَفًّا عَنْ مَعْرِفَةِ عُيُوبِهِمْ "، قَالَ: " وَثَلَاثَةٌ مِنْ أَعْلَامِ الْحِلْمِ: قِلَّةُ الْغَضَبِ عِنْدَ مُخَالَفَةِ الرَّأْيِ، وَالِاحْتِمَالُ عَنِ الرَّدِيءِ إِخْبَاتًا لِلرَّبِّ، وَنِسْيَانُ إِسَاءَةِ الْمُسِيءِ إِلَيْهِ عَفْوًا عَنْهُ وَاتِّسَاعًا عَلَيْهِ "

8159- Zünnûn der ki: "Üç şey, güzel ahlâkın göstergelerindendir. Biri, kişinin kendi çevresiyle çekişmelere girmemesidir. Diğeri, onların ahlâklarını güzelleştirmeye çalışmasıdır. Diğeri, kusurlarını öğrenmemek için çekiştikleri konulardan kendini uzak tutmasıdır. Üç şey de, hilmin göstergelerindendir. Biri, muhalif bir görüş karşısında öfkelenmenin az olmasıdır. Diğeri, Rabbin rızası için kızdıracak şeylere tahammül edilmesidir. Bir diğeri de, birinin yaptığı kötülüğü, sahibini affetmek ve onunla ilişkiyi devam ettirebilmek için unutmaktır."[2]

٨١٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي دَارِمٍ الْحَافِظُ، نا مُوسَى بْنُ هَارُونَ، نا الْحَسَنُ بْنُ حَمَّادٍ الْوَرَّاقُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي يَزِيدَ الْهَمْدَانِيُّ، حَدَّثَنِي مِسْعَرٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُحَادَةَ، قَالَ: كَانَ الشَّعْبِيُّ مِنْ أَوْلَعِ النَّاسِ بِهَذَا الْبَيْتِ:"

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

[2] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (9/362).

لَيْسَتِ الْأَحْلَامُ فِي حِينِ الرِّضَا إِنَّمَا الْأَحْلَامُ فِي حِينِ الْغَضَبْ"

8160- Muhammed b. Cuhâde der ki: Şa'bî şu beyti herkesten çok severdi:

"Hilim kişinin hoşnut olduğu anlarda değil

Öfkeli olduğu anlarda kendini gösterendir."[1]

٨١٦١ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عَمْرِو بْنَ حَمْدَانَ، يَقُولُ: وَجَدْتُ فِي كِتَابِ أَبِي: سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ الْجِيرِيَّ، يَقُولُ: " النَّاسُ عَلَى أَخْلَاقِهِمْ مَا لَمْ يُخَالَفْ هَوَاهُمْ، فَإِذَا خُولِفَ هَوَاهُمْ بَانَ ذَوُو الْأَخْلَاقِ الْكَرِيمَةِ مِنْ ذَوِي الْأَخْلَاقِ اللَّئِيمَةِ "

8161- Ebû Osmân el-Cîrî der ki: "İnsanlar her şey istedikleri gibi olduğu sürece söyledikleri ahlâka göre hareket ederler. Ancak arzularına ters bir durum olunca o zaman güzel ahlâk sahibi ile kötü ahlâk sahibi kişi ortaya çıkar."[2]

٨١٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عَلِيٍّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي يَعْقُوبَ الرَّبَعِيُّ، نا مُوسَى بْنُ مَطَرٍ الْأَدْرَمِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ خِرَاشٍ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَيَّاشٍ، قَالَ: قَالَ كِسْرَى لِوَزِيرِهِ: " مَا الْكَرَمُ؟ "، قَالَ: التَّغَافُلُ عَنِ الزَّلَلِ، قَالَ: " فَمَا اللُّؤْمُ؟ " قَالَ: الِاسْتِقْصَاءُ عَلَى الضَّعِيفِ، وَالتَّجَاوُزُ عَنِ الشَّدِيدِ، قَالَ: " فَمَا الْحَيَاءُ؟ " قَالَ: الْكَفُّ عَنِ الجفاء، قَالَ: " فَمَا اللَّذَّةُ؟ " قَالَ: الْمُوَافَقَةُ، قَالَ: " فَمَا الْحَزْمُ؟ " قَالَ: سُوءُ الظَّنِّ

8162- Ebû Bekr b. Ayyâş der ki: Kisrâ, vezirine: "İzzet nedir?" diye sorunca: "Başkalarının hatalarını görmezden gelmektir" dedi. Kisrâ: "Alçaklık nedir?" diye sorunca: "Zayıftan hesap sorup, güçlünün hatalarını affetmektir" dedi. Kisrâ: "Hayâ nedir?" diye sorunca: "Kabalıktan uzak durmaktır" dedi. Kisrâ: "Lezzet nedir?" diye sorunca: "Bir şeyin kişinin

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Abdirabbih, *İkdu'l-Ferîd* (2/378).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Sülemî, *Tabakâtu's-Sûfiyye* (s. 173).

arzularına uygun olmasıdır" dedi. Kisrâ: "İhtiyat nedir?" diye sorunca: "Kötü zandır" dedi.

٨١٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو الْفَرَجِ عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ بَكْرٍ، حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصُّوفِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى، نا أَبُو عُثْمَانَ سَعِيدُ بْنُ الْحَكَمِ، قَالَ: سُئِلَ ذُو النُّونِ الْمِصْرِيُّ: مَنْ أَدْوَمُ النَّاسِ عَنَاءً؟ قَالَ: " أَسْوَأُهُمْ خُلُقًا "، قَالَ: وَمَا عَلَامَةُ سُوءِ خُلُقِهِ؟ قَالَ: " كَثْرَةُ الْخِلَافِ عَلَى أَصْحَابِهِ "

8163- Saîd b. el-Hakem der ki: Zünnûn el-Mısrî'ye: "En çok sıkıntıyı kimler çeker?" diye sorulunca: "Ahlâkı en kötü olanları" dedi. Ona: "Kötü ahlâkın göstergesi nedir?" diye sorulunca da: "Kişinin arkadaşlarıyla çokça çekişmesidir" dedi.[1]

٨١٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ إِسْمَاعِيلَ بْنَ نُجَيْدٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ، يَقُولُ: " مُوَافَقَةُ الْإِخْوَانِ خَيْرٌ مِنَ الشَّفَقَةِ عَلَيْهِمْ "

8164- İsmâîl b. Nüceyd der ki: Ebû Osmân'ın: "Kardeşlerle uyum içinde olmak, onlara şefkatten daha hayırlıdır" dediğini işittim.[2]

٨١٦٥ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدَ بْنَ الْعَبَّاسِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرِ بْنَ أَبِي عُثْمَانَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: " الطَّاعَةُ فِي الْمُوَافَقَةِ خَيْرٌ مِنَ الرِّعَايَةِ فِي الْمُخَالَفَةِ "

8165- Ebû Bekr b. Ebî Osmân der ki: Babamın: "Muvafakatte itaat, muhalefette çıkarı gözetmekten daha hayırlıdır" dediğini işittim.[3]

٨١٦٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ طَاهِرِ بْنِ أَحْمَدَ الْبُوشَنْجِيُّ، نا أَبُو الْقَاسِمِ مَنْصُورُ بْنُ الْعَبَّاسِ، نا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْذِرِ بْنِ سَعِيدٍ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَنْصُورٍ، نا يَزِيدُ بْنُ طَلْحَةَ، نا هُشَيْمٌ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، وَسَالِمٍ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، قَالَ: " مِنْ حُسْنِ خُلُقِ الرَّجُلِ أَنْ يُحَدِّثَ صَاحِبَهُ وَهُوَ مُقْبِلٌ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ "

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

[2] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (10/244).

[3] İsnâdı ceyyiddir.

8166- Habîb b. Ebî Sâbit der ki: "Kişinin arkadaşıyla konuşurken ona yüzünün dönmesi ahlâkının güzelliğindendir."[1]

٨١٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ طَاهِرَ بْنَ أَحْمَدَ الْوَرَّاقَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْعَبَّاسِ الْأَزْهَرِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ يَحْيَى، يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّزَّاقِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مَعْمَرًا يُحَدِّثُ، عَنْ أَيُّوبَ السَّخْتِيَانِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، أَنَّهُ قَالَ: " لَا تُكْرِمْ أَخَاكَ بِمَا تَكْرَهُ "

8167- Eyyûb es-Sahtiyânî'nin bildirdiğine göre Muhammed b. Sîrîn: "Kendin sevmediğin bir şeyi kardeşine ikram etme" demiştir.[2]

٨١٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا أَبُو الْحَسَنِ الْمَحْمُودِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ، نا أَبُو مُوسَى مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنِي عَرْعَرَةُ بْنُ الْبِرِنْدِ، نا ابْنُ عَوْنٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: قَالَ الْأَحْنَفُ بْنُ قَيْسٍ: " أَمَا وَاللهِ مَا أَنَا بِحَلِيمٍ، وَلَكِنِّي أَتَحَالَمُ "

8168- Ahnef b. Kays der ki: "Ben yumuşak huylu değilim, ama yumuşak huylu olmaya çalışıyorum."[3]

٨١٦٩ - قَالَ: وَنا أَبُو مُوسَى، نا حَمَّادٌ أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، أَخْبَرَنِي أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ، يَقُولُ: " لَا حِلْمَ إِلَّا التَّجْرُبَةُ "

8169- Muâviye der ki: "Hilim, ancak tecrübeyle olur."[4]

٨١٧٠ - قَالَ: وَنا أَبُو مُوسَى، حَدَّثَنِي حِرْمِيُّ بْنُ عُمَارَةَ بْنِ أَبِي حَفْصَةَ، نا شُعْبَةُ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ شُرَيْحٍ، قَالَ: " الْحِلْمُ كَنْزٌ مُوَقَّرٌ "

8170- (Kadı) Şureyh der ki: "Hilim değerli bir hazinedir."[5]

٨١٧١ - قَالَ: وَنا أَبُو مُوسَى، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Ebû Nuaym, *Hilye* (5/61).

[2] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Ahmed, *Zühd* (s. 306) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (2/264).

[3] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Ahmed, *Zühd* (s. 234) ve İbn Ebi'd-Dünya, *Kitâbü'l-Hilm* (48).

[4] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (s. 210).

[5] İsnâdında meçhul bir ravi vardır.

عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ، قَالَ: قَالَ الشَّعْبِيُّ: " زَيْنُ الْعِلْمِ حِلْمُ أَهْلِهِ "

8171- Şa'bî der ki: "İlmin güzelliği, âlimin hilim sahibi olmasındadır."[1]

٨١٧٢ - قَالَ: وَنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، نا زَمْعَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ وَهْرَامَ، عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: " مَا حُمِلَ الْعِلْمُ فِي مِثْلِ جِرَابِ حِلْمٍ "

8172- Tâvus der ki: "İlim, hilimden daha güzel bir torbada taşınamaz."[2]

٨١٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ الْجُرْجَانِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ مُحَمَّدَ بْنَ الْقَاسِمِ الْأَنْبَارِيَّ، يَقُولُ: أَنْشِدْنِي أَبِي، أَنْشِدْنِي أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، أَنْشِدْنِي الْأَصْمَعِيُّ:"

وَمَا شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَى اللَّئِيمِ ... إِذَا شَتَمَ الْكَرِيمَ مِنَ الْجَوَابِ

مُشَارَكَةُ اللَّئِيمِ بِلَا جَوَابٍ ... أَشَدُّ عَلَى اللَّئِيمِ مِنَ السِّبَابِ"

8173- Ahmed b. Ubeyd bildiriyor: Asmaî bana şu şiiri okudu:

"En sevdiğidir rezil olan kişinin
Sövmesi cevabına karşılık saygın birinin
Zira rezilin cevap almadan sövmesi
Kendisine sövülmesinden daha ağır gelir."[3]

٨١٧٤ - حَدَّثَنَا الْقَاضِي أَبُو عُمَرَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْبِسْطَامِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الرَّقِّيُّ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يُوسُفَ الْجُرْجَانِيِّ، وَغَيْرِهِ، عَنِ الْأَصْمَعِيِّ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْأَحْنَفِ بْنِ قَيْسٍ، قَالَ: " مَنْ أَسْرَعَ إِلَى النَّاسِ بِمَا يَكْرَهُونَ قَالُوا فِيهِ مَا لَا يَعْلَمُونَ "

8174- Ahnef b. Kays der ki: "Kişi insanlara sevmedikleri şeyleri

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Ebû Nuaym, *Hilye* (4/318) ve Hatîb, *el-Câmi'* (1/354).

[2] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Ebû Nuaym, *Hilye* (9/24).

[3] İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (s. 212).

yapıyorsa, onlar da hakkında bilmedikleri şeyleri konuşacaklardır."[1]

٨١٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، وَأَنْشَدَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَمَّادٍ الْقُرَشِيُّ، أَنْشَدَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ النَّحْوِيُّ، أَنْشَدَنَا أَحْمَدُ بْنُ دُحَيْمٍ الْأَسَدِيُّ، أَنْشَدَنَا أَبُو عِكْرِمَةَ الضَّبِّيُّ:"

وَإِنِّي لَأُقْصِي الْمَرْءَ مِنْ غَيْرِ بُغْضِهِ ... وَأُدْنِي أَخَا الْبَغْضَاءِ مِنِّي عَلَى عَمْدِ

لَيُحْدِثَ وُدًّا بَعْدَ بَغْضَاءَ أَوْ أَرَى ... لَهُ مَصْرَعًا يُرْدِي بِهِ اللهُ مَنْ يُرْدِي"

8175- Ahmed b. Duhaym el-Esedî bildiriyor: Ebû İkrime ed-Dabbî bize şu şiiri okudu:

"Bana düşman olmayan kişileri benden uzaklaştırıyor
Bana öfke duyan kardeşlerimi de yakın tutuyorum
Belki bu öfkeden sonra aramızda bir sevgi doğar
Ya da Allah'ın onun gibilere hazırladığı kötü sonu görürüm."

٨١٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّيْرَفِيُّ، بِمَرْوَ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ الصَّبَّاحِ، أَنَّهُ حُدِّثَ عَنْ عَبَّاسِ بْنِ كُلَيْبٍ، قَالَ: أَتَانِي مُؤَمَّلٌ الشَّاعِرُ فَقَالَ: قَدْ عَلِمْتُ أَنَّكَ لَا تَرْوِي شِعْرًا، وَلَكِنِ اسْمَعْ هَذِهِ الْأَبْيَاتَ الثَّلَاثَ،" إِذَا أَسَاءَ فِيكَ لَئِيمٌ أَبَدًا فَامْتَثِلْهَا لَهُ وَلَا تُجِبْهُ:

إِذَا نَطَقَ السَّفِيهُ فَلَا تُجِبْهُ ... فَخَيْرٌ مِنْ إِجَابَتِهِ السُّكُوتُ

لَئِيمُ الْقَوْمِ يَشْتُمُنِي فَيَحْظَى ... وَلَوْ دَمَهُ سَفَكْتُ فَمَا حَظِيتُ

فَلَسْتُ بِشَاتِمٍ أَبَدًا لَئِيمًا ... خَزِيتُ لَئِنْ أُشَاتِمْهُ خَزِيتُ"

8176- Abbâs b. Kuleyb der ki: Şair Müemmel yanıma gelip şöyle dedi: "Şiir okumadığını öğrendim. Ancak benden şu üç beyiti dinle. Rezil biri

---

[1] İsnâdında biyografisini bulamadığım ravi vardır.

sana kötü davrandığı zaman ona cevap vermeden şu dizeleri söyle:

"Sefih biri konuşursa ona cevap verme

Susmak ona cevap vermekten hayırlıdır

Kavmin arsızı bana söverek haz duyar

Oysa ben kanını döksem dahi haz duymam

Rezil birine asla sövecek değilim

Kahrolayım ona sövecek olsam! Kahrolayım!"[1]

٨١٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، أنا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ مُبَارَكٍ، نا سَلَمَةُ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ الْحَارِثِ، عَنِ الْقَاسِمِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ: " كَانَ يَكْرَهُ أَنْ يَرَى الرَّجُلَ مُجْهِرًا رَفِيعَ الصَّوْتِ، وَيُحِبُّ أَنْ يَرَاهُ خَفِيضَ الصَّوْتِ "

8177- Ebû Umâme bildiriyor: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kişinin yüksek sesle konuşmasını sevmez, kısık ve sakin bir sesle konuşulmasından hoşlanırdı."[2]

٨١٧٨ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ حَمَّادٍ الْأَيْلِيُّ، نا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، نا سَلَمَةُ بْنُ عَلِيٍّ، فَذَكَرَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَكْرَهُ مِنَ الرِّجَالِ الرَّفِيعَ الصَّوْتِ وَيُحِبُّ الْخَفِيضَ مِنَ الصَّوْتِ " تَفَرَّدَ بِهِ سَلَمَةُ بْنُ عَلِيٍّ وَلَيْسَ بِالْقَوِيِّ

8178- Başka bir kanalla bildirildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah yüksek sesle konuşanları sevmez, kısık ve sakin bir sesle konuşanları sever"* buyurmuştur.[3]

Seleme b. Ali bunu rivayette tek kalmıştır ve kavi biri değildir.

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünya, *Kitâbü'l-Hilm* (24) ile *Kitâbu's-Samt* (715) ve Hatîb, *Târîh* (13/179).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 8/208 (7736) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/114).

[3] İsnâdı çok zayıftır. Hatîb el-Bağdâdî, *Târîh* (9/444).

٨١٧٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ حَمْدَوَيْهِ بْنِ سَهْلٍ الْمُطَوِّعِيُّ أَبُو نَصْرٍ الْمَرْوَزِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ الْفَارِسِيُّ بِهَمْدَانَ، نا حَامِدُ بْنُ حَمَّادٍ، نا إِسْحَاقُ بْنُ يَسَارٍ، نا الْأَصْمَعِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الْمُبَارَكِ، يَقُولُ:"

خَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ ... لَا تَكُنْ كَلْبًا عَلَى النَّاسِ تَهِرُّ"

8179- Asmaî der ki: İbnu'l-Mübârek'in şöyle dediğini işittim:

"İnsanlara karşı güzel bir ahlâkın olsun

Onlara karşı hırlayan bir köpek olma."[1]

٨١٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، فِي التَّارِيخِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْفَقِيهَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ أَبِي سَهْلٍ الرِّبَاطِيَّ الْمَرْوَزِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا مسعر عَبْدَ الْمَلِكِ بْنَ مُحَمَّدٍ السَّعْدِيَّ، يَقُولُ: قَالَ لِي النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ:" يَا أَبَا مسعر اكْتُبْ عَنِّي هَذِهِ الْأَبْيَاتَ، فَإِنَّهُ أَحْسَنُ مَا قَالَتِ الْعَرَبُ:"

نَعُودُ عَلَى ذِي الْجَهْلِ مِنَّا بِحِلْمِنَا ... وَنَأْبَى فَلَا نَأْتِي الدَّنِيءَ مِنَ الْأَمْرِ

وَإِنْ نَحْنُ أَيْسَرْنَا ذَلَلْنَا لِجَارِنَا ... وَإِنْ نَحْنُ أَعْسَرْنَا ذَلَلْنَا عَلَى الْعُسْرِ

أَلَا إِنَّ شَرَّ النَّاسِ مَنْ بَطِرَ الْغِنَى ... وَإِنْ ذَلَّ مِنْهُ الْمُسْتَكِينُ عَلَى الصَّبْرِ"

8180- Ebû Mis'ar Abdulmelik b. Muhammed es-Sa'dî der ki: Nadr b. Şümeyl bana şöyle dedi: Ey Ebû Mis'ar! Benden şu beyitleri yaz! Zira bunlar, Arapların söylediği en güzel sözlerdendir:

"Bize kaba davranana hilimle karşılık veririz

Arsızca davranışlarda bulunmayı kabul etmeyiz

Bolluk içindeyken komşumuza boyun eğeriz

Sıkıntıya düşünce de sıkıntıya boyun eğdiririz

İnsanların en kötüsü zenginken azanlardır

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Hatîb, *Târîhu Dimaşk* (38/372) ve İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (s. 64).

Sabra mahkum olanları küçük düşürenlerdir."[1]

فَضْلٌ فِي الدُّعَاءِ وَالْمَسْأَلَةِ مِنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ حُسْنَ الْخُلُقِ

Yüce Allah'tan Güzel Ahlâkı Dilemek

٨١٨١ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ الشَّيْبَانِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ حَمَّادٍ زُغْبَةُ، نا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، نا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، وَابْنُ لَهِيعَةَ، قَالَا: أنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادِ بْنِ أَنْعَمَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ رَافِعٍ التَّنُوخِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ كَانَ يُكْثِرُ الدُّعَاءَ يَقُولُ: " اللهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الصِّحَّةَ وَالْعِفَّةَ، وَالْأَمَانَةَ وَحُسْنَ الْخُلُقِ، وَالرِّضَا بِالْقَدَرِ "

8181- Abdullah b. Amr b. el-Âs bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) çokça: *"Allahım! Beni sıhhatli, iffetli, güvenilir, güzel ahlâklı ve takdire rıza gösteren biri kıl"* şeklinde dua ederdi.[2]

٨١٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْوَاسِطِيُّ، نا خَلَّادُ بْنُ يَحْيَى، نا مِسْعَرٌ، عَنْ زِيَادِ بْنِ عِلَاقَةَ، عَنْ عَمِّهِ قُطْبَةَ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " اللهُمَّ جَنِّبْنِي "، قَالَ مِسْعَرٌ: وَلَا أَدْرِي، أَقَالَ: " وَأَهْلَ بَيْتِي "، أَمْ لَا؟ وَلَكِنِّي أَقُولُ: " مُنْكَرَاتِ الْأَعْمَالِ وَالْأَخْلَاقِ وَالْأَهْوَاءِ وَالْأَدْوَاءِ "

8182- Kutbe b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allahım! Beni amellerin, ahlâkın, arzuların ve hastalıkların kötü olanlarından uzak tut"* diye dua ederdi.[3]

Mis'ar der ki: Ziyâd'ın bunu rivayet ederken *"(Beni) ve Ehl-i Beyt'imi"* lafzını da söyleyip söylemediğini bilmiyorum.

٨١٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ جَنَاحُ بْنُ نَذِيرٍ الْقَاضِي، أنا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ دُحَيْمٍ، نا أَحْمَدُ

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (s. 64).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Taberânî, *Kitâbu'd-Duâ* 3/1456 (1406) ve Bezzâr, *Müsned* 4/57 (3187) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/173).

[3] İsnâdı sahihtir. Tirmizî 5/575 (3591).

بْنُ حَازِمٍ، أنا عُثْمَانُ، نا جَرِيرٌ، قَالَ: وَأَخْبَرَنَا يَحْيَى، نا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، جَمِيعًا، عَنْ عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ، عَنْ عَوْسَجَةَ بْنِ الرَّبَاحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي الْهُذَيْلِ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ: " اللهُمَّ حَسَّنْتَ خَلْقِي فَأَحْسِنْ خُلُقِي " وَلَمْ يَرْفَعْهُ عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ

8183- Abdullah b. Mes'ûd der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allahım! Yaratılışımı güzel yaptığın gibi ahlâkımı da güzelleştir"* diye dua ederdi.[1]

Osmân b. Ebî Şeybe ise rivayet ederken merfû olarak zikretmez.

٨١٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدٍ، نا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ، نا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: " اللهُمَّ أَحْسَنْتَ خَلْقِي فَأَحْسِنْ خُلُقِي "

8184- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Allahım! Yaratılışımı güzel yaptın, aynı şekilde ahlâkımı da güzelleştir"* diye dua etmiştir.[2]

٨١٨٥ - قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ: وَرَفَعَهُ أَيْضًا أَبُو شِهَابٍ الْحَنَّاطُ عَبْدُ رَبِّهِ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ بِهَذَا الْإِسْنَادِ، قَالَ: كَانَ مِنْ دُعَاءِ النَّبِيِّ ﷺ يَقُولُ: " اللهُمَّ كَمَا حَسَّنْتَ خَلْقِي فَأَحْسِنْ خُلُقِي " أَخْبَرَنَا ابْنُ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، أنا أَبُو السَّرِيِّ الْجَلَاجِلِيُّ، نا خَلَفُ بْنُ هِشَامٍ الْبَزَّارُ، نا أَبُو شِهَابٍ، فَذَكَرَهُ وَرَوَاهُ إِسْرَائِيلُ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَائِشَةَ، مَرْفُوعًا وَرَوَاهُ قُتَيْبَةُ، عَنْ جَرِيرٍ، عَنِ الْأَشْعَثِ، عَنْ عَوْسَجَةَ، بِالْإِسْنَادِ الْأَوَّلِ مَرْفُوعًا

8185- Beyhakî der ki: Ebû Şihâb el-Hannât Abdurabbih b. Nâfi bunu aynı isnâdla merfû olarak Âsım b. el-Ahvel'den şu şekilde rivayet etmiştir:

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur. Ahmed, *Müsned* (1/403), Tayâlisî, *Müsned* (s. 49), Ebû Ya'lâ, *Müsned* (9/9), Hennâd, *Zühd* (1273), İbn Sa'd, *Tabakât* (1/377) ve Taberânî, *Duâ* (1407) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/173).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (6/68, 155).

"Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) dualarından biri de: *"Allahım! Yaratılışımı güzel yaptığın gibi ahlâkımı da güzelleştir"* şeklindeydi.[1]

٨١٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو الْحُسَيْنِ إِسْحَاقُ بْنُ أَحْمَدَ الْكَاذِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، نا أَبِي، نا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرٍو، وَعَبْدُ الصَّمَدِ، قَالَا: نا عَبْدُ الْجَلِيلِ، عَنْ شَهْرٍ، عَنْ أُمِّ الدَّرْدَاءِ قَالَتْ: بَاتَ أَبُو الدَّرْدَاءِ لَيْلَةً يُصَلِّي، فَجَعَلَ يَبْكِي وَهُوَ يَقُولُ: " اللهُمَّ أَحْسَنْتَ خَلْقِي فَحَسِّنْ خُلُقِي "، حَتَّى أَصْبَحَ، فَقُلْتُ: يَا أَبَا الدَّرْدَاءِ، مَا كَانَ دُعَاؤُكَ مُنْذُ اللَّيْلَةِ إِلَّا فِي حُسْنِ الْخُلُقِ، فَقَالَ: يَا أُمَّ الدَّرْدَاءِ، إِنَّ الْعَبْدَ الْمُسْلِمَ يَحْسُنُ خُلُقُهُ حَتَّى يُدْخِلَهُ حُسْنُ الْخُلُقِ الْجَنَّةَ، وَيُسِيءُ خُلُقُهُ حَتَّى يُدْخِلَهُ سُوءُ خُلُقِهِ النَّارَ، وَإِنَّ الْعَبْدَ الْمُسْلِمَ لِيُغْفَرُ لَهُ وَهُوَ نَائِمٌ "، قَالَتْ: فَقُلْتُ: كَيْفَ ذَالِكَ يَا أَبَا الدَّرْدَاءِ، قَالَ: " يَقُومُ أَخُوهُ مِنَ اللَّيْلِ فَيَتَهَجَّدُ فَيَدْعُو اللهَ عَزَّ وَجَلَّ فَيَسْتَجِيبُ لَهُ، وَيَدْعُو لِأَخِيهِ فَيَسْتَجِيبُ لَهُ فِيهِ"

8186- Ümmü'd-Derdâ der ki: Bir gece Ebu'd-Derdâ sabaha kadar namazında ağlayarak "Allahım! Yaratılışımı güzel yaptığın gibi ahlâkımı da güzelleştir" şeklinde dua edip durdu. Sabah: "Ey Ebu'd-Derdâ! Neden gece vakti sabaha kadar ahlâk konusunda dua edip durdun?" diye sorduğumda: "Ey Ümmü'd-Derdâ! Müslüman kul ahlâkını güzelleştirdiği zaman bu güzel ahlâkı onu cennete sokar. Yine ahlâkını kötü yaptığı zaman da bu kötü ahlâkı onu cehenneme sokar. Müslüman kul da uykudayken bile bağışlanır" dedi. Ona: "Ey Ebu'd-Derdâ! Bu nasıl olacak?" diye sorduğumda da: "Kendisi uykudayken kardeşi kalkıp ibadete durur ve dua eder. Allah da onu duasını kabul eder. Kardeşi için de dua ettiği zaman bu duası kabul edilir" dedi.[2]

٨١٨٧ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ الزَّاهِدُ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الطَّيِّبِ بْنِ الْعَبَّاسِ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الْغَسِيلِيُّ، نا أَبُو جَعْفَرٍ مَوْلَى بَنِي هَاشِمٍ، نا أَبُو بَكْرٍ الْمَدَنِيُّ، قَالَ: قَالَ سَعِيدُ بْنُ الْعَاصِ: " يَا بُنَيَّ، إِنَّ الْمَكَارِمَ لَوْ كَانَتْ سَهْلَةً يَسِيرَةً لَسَابَقَكُمْ إِلَيْهَا اللِّئَامُ، وَلَكِنَّهَا كَرِيمَةٌ مُرَّةٌ لَا يَصْبِرُ عَلَيْهَا إِلَّا مَنْ عَرَفَ فَضْلَهَا وَرَجَا ثَوَابَهَا "

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Zühd* (s. 140).

8187- Ebû Bekr el-Medenî der ki: Saîd b. el-Âs şöyle dedi: "Evladım! Ahlâki meziyetler basit ve kolay olsaydı sizden önce arsız olanlar bunlara sahip olurdu. Ancak bu meziyetler değerli olduğu ve acı verdiği içindir ki ancak değerini bilen ve karşılığını Allah'tan bekleyenler onlara sabredebilir."[1]

٨١٨٨ - حَدَّثَنَا الْإِمَامُ أَبُو الطَّيِّبِ سَهْلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ، أنا أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الدَّقَّاقُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْعَبْدِيُّ، نا أَبُو جَعْفَرٍ النُّفَيْلِيُّ، نا أَبُو الدَّهْمَاءِ الْبَصْرِيُّ، عَنْ أَبِي ظِلَالٍ الْقَسْمَلِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ لِلَّهِ لَوْحًا مِنْ زَبَرْجَدَةٍ خَضْرَاءَ، جَعَلَهُ تَحْتَ الْعَرْشِ، ثُمَّ كَتَبَ فِيهِ: إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا، أَرْحَمُ وَأَتَرَحَّمُ ، خَلَقْتُ بِضْعَةَ عَشَرَ وَثَلَاثَمِائَةِ خُلُقٍ، مَنْ جَاءَ بِخُلُقٍ مِنْهَا مَعَ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ "

8188- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah'ın yeşil zebercetten bir levhası vardır ve onu Arş'ın altına koymuştur. İçine de: «Ben Allah'ım! Benden başka ilah yoktur. Merhamet ve şefkat ederim. Üç yüz on üç küsur çeşit ahlâk yarattım. Bu ahlâklardan biriyle ve Allah'tan başka ilah olmadığına şahadet etmiş bir şekilde huzuruma çıkan cennete girer» yazmıştır."*[2]

٨١٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أنا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، أنا عِيسَى بْنُ سِنَانٍ أَبُو سِنَانٍ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُبَيْدٍ، قَالَ: وَقَعَ الطَّاعُونُ فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ، قَالَ: وَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ اسْتَعْمَلَ جَدِّي عَلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ، قَالَ: فَجَعَلَتِ الْجَنَائِزُ تُنْقَلُ وَجَدِّي يُصَلِّي عَلَيْهَا، وَجَعَلَ لَا يَحْمِلُهُنَّ إِلَّا الشَّبَابُ أَصْحَابُ النَّبِيذِ وَالْحَمامِ، قَالَ: فَقُلْتُ: أَصْلَحَكَ اللهُ، هَلْ تَرْجُو لِهَؤُلَاءِ شَيْئًا؟ قَالَ: يَا بُنَيَّ، أُحَدِّثُكَ عَنِ الثِّقَةِ أَنَّ الْإِسْلَامَ وُضِعَ عَلَى ثَلَاثِمِائَةٍ وَثَلَاثِينَ شَرِيعَةً، لِكُلِّ عُضْوٍ مِنِ ابْنِ آدَمَ شَرِيعَةٌ، فَمَنْ جَاءَ بِوَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ مُخْلِصًا دَخَلَ الْجَنَّةَ "، قَالَ: ثُمَّ قَرَأَ ﴿إِنَّ اللهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Asâkir, *Tehzîb* (6/145).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (7/2579) ve İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimu'l-Ahlâk* (28).

وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ [النساء: ٤٠] "

8189- Muğîre b. Abdirrahman b. Ubeyd der ki: Beytu'l-Makdis'te veba baş gösterdi. O zamanlar Ömer b. el-Hattâb, Beytu'l-Makdis'e dedemi (Ubeyd eş-Şâmî'yi) vali olarak görevlendirmişti. Vebadan ölenlerin cenazeleri taşınıyor, dedem de onların cenaze namazını kılıyordu. Ancak cenazeleri sadece içki içen ve güvercinlerle uğraşan gençlerin taşıdığını gördüğümde dedeme: "Allah seni ıslah etsin! Sence bu gençlere bu yaptıklarına karşılık bir şeyler verileceğini umuyor musun?" diye sordum. Dedem: "Evladım! Sana güvenden bahsedeyim. İslam üç yüz otuz şeriat getirmiştir. İnsanoğlunun her bir organına karşılık bir şeriat vardır. Her kim bu şeriatlardan birine ihlas içinde uymuş olarak gelirse cennete girer" dedi ve: ***"Allah şüphesiz zerre kadar haksızlık yapmaz. İyilik olursa onu kat kat arttırır ve yapana büyük ecir verir"***[1] âyetini okudu.[2]

٨١٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ خُزَيْمَةَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، نا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي سِنَانٍ، قَالَ: قُلْتُ لِلْمُغِيرَةِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عُبَيْدٍ: أَتَرْجُو لِهَؤُلَاءِ الشُّطَّارِ الَّذِينَ يَنْقِلُونَ الْجَنَائِزَ وَيَحْفِرُونَ وَيَدْفِنُونَ أَيَّامَ الطَّاعُونِ؟ قَالَ: أَفْضَلَ الرَّجَاءِ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّي، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " الْإِيمَانُ ثَلَاثُمِائَةٍ وَثَلَاثُونَ شَرِيعَةً، مَنْ وَفَى بِشَرِيعَةٍ مِنْهُنَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ "

8190- Ebû Sinân der ki: Muğîre b. Abdirrahman b. Ubeyd'e: "(Beytu'l-Makdis'teki) veba günlerinde cenazeleri taşıyan, mezarları kazıp ölüleri defneden o gençlerin bu yaptıklarına karşılık bir şeyler verileceğini umuyor musun?" diye sorduğumda şu karşılığı verdi: "Bunu umma konusunda en güzelini babam, dedemden naklen bana bildirdi ki Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*İman üç yüz otuz şeriat getirmiştir. Her kim bu şeriatlardan birine uymuş*

[1] Nisâ Sur. 40

[2] İsnâdı zayıftır.

olarak gelirse cennete girer» buyurmuştur."[1]

٨١٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَمْرٍو عُثْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ السَّمَّاكِ بِبَغْدَادَ، نا أَبُو قِلَابَةَ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ عَبْدِ الْوَارِثِ، نا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَاشِدٍ مَوْلَى عُثْمَانَ، سَمِعَ عُثْمَانَ، يَقُولُ: وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِائَةً وَسَبْعَةَ عَشَرَ خُلُقًا، لَا يُوَافِيَ عَبْدٌ بِخُلُقٍ مِنْهَا إِلَّا أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ "، هَكَذَا رَوَاهُ عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زَيْدٍ الْبَصْرِيُّ الزَّاهِدُ وَلَيْسَ بِالْقَوِيِّ فِي الْحَدِيثِ، وَقَدْ خُولِفَ فِي إِسْنَادِهِ وَمَتْنِهِ، وَهُوَ أَيْضًا لَيْسَ بِالْقَوِيِّ

8191- Hz. Osmân'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah'ın yarattığı yüz on yedi ayrı ahlâk vardır. Bunlardan biri ile huzura çıkan kişiyi de cennete sokar."*[2]

Zahid Abdulvahid b. Zeyd el-Basrî bu şekilde rivayet etmiştir ki o, hadiste güçlü biri değildir. Hem isnâdı, hem de metni konusunda buna muhalif başka bir rivayet vardır ve onun da isnâdı güçlü değildir.↓

٨١٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّنْعَانِيُّ، نا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُقْرِئُ، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَاشِدٍ مَوْلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ لَوْحًا فِيهِ ثَلَاثِمِائَةٍ وَخَمْسَ عَشْرَةَ شَرِيعَةً، يَقُولُ الرَّحْمَنُ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا يَأْتِينِي عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي مَا لَمْ يُشْرِكْ فِيهِ بِوَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ إِلَّا أَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ "

8192- Ebû Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah'ın önünde içinde üç yüz on beş şeriat bulunan bir levha vardır. Rahmân (olan Allah): «İzzetim ve celalime andolsun ki kullarımdan biri şirk koşmamış bir şekilde bunlardan biriyle huzuruma çıkarsa onu cennete sokacağım» buyurur."*[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Bak: Gazâlî, *İhyâ* (1/356) ve İbn Hacer, *el-İsâbe* (2/441).

[2] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1936), Ukaylî, *ed-Du'afâ* (3/55) ve İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimu'l-Ahlâk* (27).

[3] İsnâdı çok zayıftır. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/484 (1314)ve Abd b. Humeyd, *Müntehab* 300 (928) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (1/36) ve Suyûtî, *el-Câmiu'l-Kebîr* (1/235).

الثَّامِنُ وَالْخَمْسُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي الْإِحْسَانِ إِلَى الْمَمَالِيكِ

58. Şube

Kişinin Elinin Altında Bulunanlara (Kölelere) İyi Davranması

قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَقَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ [الإسراء: ٢٣] وَقَالَ تَعَالَى: ﴿وَاعْبُدُوا اللهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ [النساء: ٣٦]

Yüce Allah: *"Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, ana babanıza da iyi davranmanızı emretti"*[1] buyurmuştur.

Yine: *"Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez"*[2] buyurmuştur.

٨١٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّنْعَانِيُّ، نا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، نا جَرِيرٌ، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: كَانَتْ عَامَّةُ وَصِيَّةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ حِينَ حَضَرَهُ الْمَوْتُ: " الصَّلَاةَ، وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ "، حَتَّى جَعَلَ يُغَرْغِرُ بِهَا فِي صَدْرِهِ وَمَا يُفِيضُ بِهَا لِسَانُهُ " وَرَوَاهُ هَمَّامُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْخَلِيلِ، عَنْ سَفِينَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

8193- Enes der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) vefat anında nasihatlerinin geneli: *"Namazlarınıza dikkat edin! Elinizin altındakiler konusunda*

---

[1] İsrâ Sur. 23

[2] Nisâ Sur. 36

dikkatli davranın" yönündeydi. Sonlara doğru bunu içinden geçiriyor, ancak söze dökemiyordu.[1]

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[2]

٨١٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، نا سَعِيدُ بْنُ شُرَحْبِيلَ، نا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ يُوَرِّثُهُ، وَمَا زَالَ يُوصِينِي بِالْمَمْلُوكِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ يَضْرِبُ لَهُ أَجَلًا أَوْ وَقْتًا إِذَا بَلَغَهُ أُعْتِقَ " أَخْرَجَ مُسْلِمٌ حَدِيثَ الْجَارِ مِنْ حَدِيثِ اللَّيْثِ وَغَيْرِهِ، وَحَدِيثَ الْمَمْلُوكِ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِهِ وَشَرْطِ الْبُخَارِيِّ

8194- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesallem) şöyle buyurmuştur: *"Cebrâil komşu konusunda bana o kadar çok tembihte bulundu ki komşuyu komşuya mirasçı kılacak sandım. Yine köleler konusunda bana o kadar çok tembihte bulundu ki neredeyse ona bir zaman belirleyeceğini, bu zaman gelince de özgür kalacağını zannettim."*[3]

Komşu hakkındaki hadisi Müslim, Leys ve başkalarından rivayet etti.[4]

Köleler konusundaki hadis de Müslim ile Buhârî'nin şartlarına göre sahihtir.

٨١٩٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ أُمِّ مُوسَى، عَنْ عَلِيٍّ، أَنَّهُ قَالَ: كَانَ آخِرِ كَلَامِ رَسُولِ اللهِ ﷺ: " الصَّلَاةَ الصَّلَاةَ، اتَّقُوا اللهَ فِيمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ". رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ حَرْبٍ، وَعُثْمَانَ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ بِمِثْلِهِ

---

[1] İsnâdı sahihtir. İbn Mâce 2/900-901 (2697).

[2] İsnâdı sahihtir. İbn Mâce 1/519 (1625).

[3] İsnâdı hasendir.

[4] Müslim, *birr* (140) ve Buhârî, *edeb* (7/78).

8195- Hz. Ali der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) son sözlerinden biri: *"Namaz! Namazlarınıza dikkat edin! Elinizin altındakiler konusunda da Allah'tan korkun!"* sözü idi.[1]

Ebû Dâvud başka bir kanalla bunun aynısını rivayet etti.[2]

Halîmî der ki: "Yüce Allah, sonra da Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ümmetine anne babaya ihsanı, namazı emreder gibi köle ve cariyelere iyi davranmayı emretmiştir. Bu da onlara ihsanda bulunmayı, zulmetmemeyi gerektirmektedir. Bu yönde ilk yapılması gereken şey kişinin sahip olduğu köle ve cariye için "Kulum" dememesi, bunun yerine "Oğlum" veya "Kızım" demesidir. Bu konuda Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) gelen rivayet buna delalet etmektedir."[3]

٨١٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ نُعَيْمٍ، نا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، نا الْعَلَاءُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ: عَبْدِي وَأَمَتِي، فَكُلُّكُمْ عَبِيدُ اللهِ، وَكُلُّ نِسَائِكُمْ إِمَاءُ اللهِ، وَلَكِنْ لِيَقُلْ: غُلَامِي، وَجَارِيَتِي، وَفَتَايَ وَفَتَاتِي" رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ قُتَيْبَةَ، وَغَيْرِهِ

8196- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hiç kimse kölesi veya cariyesi için «Kulum» demesin. Zira erkek kadın hepiniz Allah'ın kullarısınız. Bunun yerine kölem, cariyem veya oğlum, kızım desin."*[4]

Müslim, *Sahîh*'de Kuteybe ve başkasından rivayet etti.[5]

Halîmî der ki: "Kişinin kölelerine yönelik bundan sonra yapması gereken şey de ona gücünün yetmeyeceği görevler vermemesi, aç ve çıplak bırakmaması, kalbini kıracak şekilde ağır sözler söylememesi ve yaralayacak

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Ebû Dâvud 5/359 (5156) ve İbn Mâce 2/901 (2698).

[3] Halîmî, *el-Minhâc* (3/266).

[4] İsnâdı sahihtir.

[5] Müslim, *edeb* (13).

şekilde dövmemesidir. Ancak şerî cezayı gerektiren bir suç işlediği zaman bu cezayı uygular..."[1] Sonrasında Halîmî kölelere iyi davranma konusunu detaylıca anlatır.

es-Sünenü'l-Kübrâ'da nafakalar konusu içinde bu yöndeki rivayetleri zikrettik. Burada bazılarını zikredeceğiz.

٨١٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ إِسْحَاقَ الْبَزَّارُ بِبَغْدَادَ، أنا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْفَاكِهِيُّ، نا أَبُو يَحْيَى بْنُ أَبِي مَسَرَّةَ، نا الْمُقْرِئُ، نا سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَجْلَانَ، عَنْ بُكَيْرٍ، عَنِ الْعَجْلَانِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: " لِلْمَمْلُوكِ طَعَامُهُ وَكِسْوَتُهُ، وَلَا يُكَلَّفُ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا مَا يُطِيقُ "

8197- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kölenin yiyecek ile giyeceğinin efendisi tarafından karşılanması gerekir. İş konusunda da ancak gücünün yetebileceği kadarı kendisinden istenmelidir."*[2]

٨١٩٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، نا آدَمُ، نا شُعْبَةُ، نا وَاصِلٌ الْأَحْدَبُ، قَالَ: سَمِعْتُ الْمَعْرُورَ بْنَ سُوَيْدٍ، يَقُولُ: رَأَيْتُ أَبَا ذَرٍّ الْغِفَارِيَّ وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ وَعَلَى غُلَامِهِ حُلَّةٌ، فَسَأَلْنَاهُ عَنْ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: إِنِّي سَابَبْتُ رَجُلًا فَشَكَانِي إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَعَيَّرْتَهُ بِأُمِّهِ "؟ ثُمَّ قَالَ: " إِنَّ إِخْوَانَكُمْ خَوَلُكُمْ، جَعَلَهُمُ اللهُ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ، فَمَنْ كَانَ أَخُوهُ تَحْتَ يَدِهِ فَلْيُطْعِمْهُ مِمَّا يَأْكُلُ، وَلْيُلْبِسْهُ مِمَّا يَلْبَسُ، وَلَا تُكَلِّفُوهُمْ مَا يَغْلِبُهُمْ، فَإِنْ كَلَّفْتُمُوهُمْ مَا يَغْلِبُهُمْ فَأَعِينُوهُمْ عَلَيْهِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ آدَمَ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ، مِنْ حَدِيثِ غُنْدَرٍ، عَنْ شُعْبَةَ

8198- Ma'rûr b. Suveyd der ki: Ebû Zer el-Ğifârî'yi üzerinde bir hırkayla gördüm. Kölesinin üzerinde de aynı şekilde bir hırka vardı. Ona bunun sebebini sorduğumuzda şöyle dedi: "Zamanında bir köleye sövmüştüm ve

---

[1] Halîmî, *el-Minhâc* (3/267).

[2] İsnâdı hasendir. Buhârî, *il-Edebü'l-Müfred* (192).

beni Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) şikayet etmişti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Onu annesiyle mi ayıpladın"* diye çıkıştı ve şöyle buyurdu: *"Onlar, Yüce Allah'ın sizlerin elinin altına verdiği kardeşlerinizdir. Yüce Allah kimi diğer bir kardeşinin elinin altında kılarsa ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin ve ona gücünü aşan bir iş vermesin. Gücünü aşan bir iş verdiyse de ona yardım etsin."*

Buhârî, Âdem'den[1] ve Müslim, Ğunder kanalıyla Şu'be'den rivayet etti.[2]

٨١٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا بَكْرُ بْنُ سَهْلٍ الدِّمْيَاطِيُّ، نا شُعَيْبُ بْنُ يَحْيَى، عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبُلِيِّ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: " إِنَّ الْفَقِيرَ عِنْدَ الْغَنِيِّ فِتْنَةٌ، وَإِنَّ الضَّعِيفَ عِنْدَ الْقَوِيِّ فِتْنَةٌ، وَإِنَّ الْمَمْلُوكَ عِنْدَ الْمَلِيكِ فِتْنَةٌ، فَلْيَتَّقِ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ وَلْيُكَلِّفْهُ مَا يَسْتَطِيعُ، فَإِنْ أَمَرَهُ أَنْ يَعْمَلَ بِمَا لَا يَسْتَطِيعُ فَلْيُعِنْهُ عَلَيْهِ، فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلَا يُعَذِّبْهُ "

8199- Ebû Zer el-Ğifârî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Fakir kişi zengin için bir imtihandır. Zayıf kişi güçlü kişi için bir imtihandır. Köle kişi de efendi için bir imtihandır. Onun için efendi Allah'tan korksun ve kölesine kaldıramayacağı yükler yüklemesin. Yapamayacağı bir iş söylediği zaman ona yardımcı olsun. Yapamadığı zaman da ona eziyet etmesin."*[3]

٨٢٠٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا الْبَاغَنْدِيُّ، نا أَبُو نُعَيْمٍ، نا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ مُوَرِّقٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ لَاءَمَكُمْ مِنْ خَدَمِكُمْ فَأَطْعِمُوهُمْ مِمَّا تَأْكُلُونَ وَأَلْبِسُوهُمْ مِمَّا تَلْبَسُونَ "

8200- Ebû Zer el-Ğifârî bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hizmetinizi ve işlerinizi gören kölelerinize yediğinizden yedirip giydiğinizden giydirin."*[4]

---

[1] Buhârî, *itk* (3/113) ile *îmân* (1/13).

[2] Müslim, *îmân* (40).

[3] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/533).

[4] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (5/168, 173).

٨٢٠١ - وَرَوَاهُ جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ مَنْصُورٍ وَقَالَ، فِي الْحَدِيثِ: " مَنْ لَاءَمَكُمْ مِنْ مَمْلُوكِيكُمْ فَأَطْعِمُوهُمْ مِمَّا تَأْكُلُونَ، وَاكْسُوهُمْ مِمَّا تَكْسِبُونَ، وَمَنْ لَا يُلَائِمُكُمْ مِنْهُمْ فَبِيعُوهُ، وَلَا تُعَذِّبُوا خَلْقَ اللهِ " أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرُّوذْبَارِيُّ، أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّازِيُّ، نا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ فَذَكَرَهُ.

8201- Cerîr b. Abdilhamîd ise bunu Mansûr'dan: *"Hizmetinizi ve işlerinizi gören kölelerinize yediğinizden yedirip giydiğinizden giydirin. İşinize yaramayan ve iş yapamayan kölelerinizi ise satın, Allah'ın yarattıklarına eziyet etmeyin"* lafzıyla rivayet etmiştir.[1]

Beyhakî der ki: Olması gereken de budur. Hatta kişi köleleriyle aynı yemeği yiyip aynı giysilerden giyse daha iyi olur. Bunu yapmayacak olan kişi için de Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kölenin yiyecek ile giyeceğinin maruf ölçüler içinde efendisi tarafından karşılanması lazımdır"* buyurmuştur.

Şâfiî der ki: "Bizim yanımızda maruf olan ölçü, kişinin yaşadığı bölgede insanların yiyip giydiğidir."

٨٢٠٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، نا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، نا لَيْثٌ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَشَجِّ، أَنَّ الْعَجْلَانَ أَبَا مُحَمَّدٍ حَدَّثَهُ قَبْلَ وَفَاتِهِ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لِلْمَمْلُوكِ طَعَامُهُ وَكُسْوَتُهُ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا يُكَلَّفُهُ مِنَ الْعَمَلِ مَا لَا يُطِيقُ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرٍ

8202- Ebû Hureyre'nîn bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kölenin yiyecek ile giyeceğinin efendisi tarafından karşılanması lazımdır. İş konusunda da gücünü aşan işler kendisinden istenmemelidir."*[2]

Müslim, Amr b. el-Hâris kanalıyla Bukeyr'den rivayet etti.[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud 5/361 (5161).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *îmân* (41).

٨٢٠٣ - وَرَوَاهُ سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ، عَنْ بُكَيْرٍ، عَنْ عَجْلَانَ أَبِي مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَزَادَ فِيهِ: " بِالْمَعْرُوفِ "، وَقَالَ: " وَلَا يُكَلَّفُ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا مَا يُطِيقُ " أَخْبَرَنَاهُ أَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ، نا الْأَصَمُّ، نا الرَّبِيعُ، أنا الشَّافِعِيُّ، أنا سُفْيَانُ فَذَكَرَهُ

8203- Süfyân b. Uyeyne aynısını Muhammed b. Aclân — Bukeyr — Aclân b. Muhammed — Ebû Hureyre kanalıyla rivayet edip *"Maruf ölçüler içinde"* eklemesini yapar. Yine: *"İş konusunda da ondan gücünü aşan bir iş istemez"* lafzını kullanır.[1]

٨٢٠٤ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أنا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ بَالَوَيْهِ الْمُزَكِّي، نا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، قَالَ: هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا جَاءَ الصَّانِعُ بِطَعَامٍ قَدْ أَغْنَى عَنْكُمْ حَرَّهُ وَدُخَانَهُ فَادْعُوهُ فَلْيَأْكُلْ مَعَكُمْ، وَإِلَّا فَأَلْقِمُوهُ فِي يَدِهِ، أَوْ لِتُنَاوِلُوهُ فِي يَدِهِ "

8204- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Sizden birinize hizmetçisi yemek yapıp getirdiği zaman, eğer hizmetçi o yemeğin sıcaklığını ve kokusunu duymuşsa sizinle yemesi için davet edin. Etmeyecekseniz de eline o yemekten birazını verin."*[2]

٨٢٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، نا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، نا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا جَاءَ خَادِمُ أَحَدِكُمْ بِطَعَامٍ فَلْيُجْلِسْهُ مَعَهُ، فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ فَلْيُنَاوِلْهُ أَكْلَةً أَوْ أُكْلَتَيْنِ " أَوْ قَالَ: " لُقْمَةً أَوْ لُقْمَتَيْنِ، فَإِنَّهُ وَلِيُّ حَرِّهِ وَعِلَاجِهِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ عَنْ حَفْصِ بْنِ عُمَرَ، وَغَيْرِهِ، عَنْ شُعْبَةَ

8205- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Sizden birinize hizmetçisi yemek yapıp getirdiği zaman sofraya onu da oturtsun. Oturtmayacaksa da ona bir iki lokma versin, zira yemeğin sıcağına ve dumanına katlanan hizmetçidir."*

---

[1] İsnâdı sahihtir. Şâfiî, *es-Sünenü'l-Me'sûre* 393 (548), Tahâvî, *Şerh Meâni'l-Âsâr* (4/357), Ahmed, *Müsned* (2/247), Humeydî, *Müsned* (2/489) ve Abdurrezzâk, *Musannef* 9/448 (17967).

[2] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Müsned* (2/316).

Buhârî, Hafs b. Ömer ve başkası kanalıyla Şu'be'den rivayet etti.[1]

٨٢٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ عَجْلَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْمَمْلُوكُ أَخُوكَ، فَإِذَا صَنَعَ لَكَ طَعَامًا فَأَجْلِسْهُ مَعَكَ، فَإِنْ أَبَى فَأَطْعِمْهُ، وَلَا تَضْرِبُوا وُجُوهَهُمْ "

8206- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kölen kardeşin gibidir. Sana yemek yaptığı zaman sofraya onu da oturt. Oturmayı kabul etmezse de ona yemesi için biraz ver. Yüzlerine de vurmayın."*[2]

٨٢٠٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أنا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: إِنِّي لِأَضْرِبُ غُلَامًا لِي إِذْ سَمِعْتُ صَوْتًا خَلْفِي: اعْلَمْ أَبَا مَسْعُودٍ، فَلَمْ أَلْتَفِتْ إِلَيْهِ مِنَ الْغَضَبِ، فَلَمَّا غَشِيَنِي إِذَا هُوَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَسَقَطَ مِنْ يَدِي السَّوْطُ مِنْ هَيْبَتِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَلَّهُ أَقْدَرُ عَلَيْكَ مِنْكَ عَلَى هَذَا "، قَالَ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَاللهِ لَا أَضْرِبُ غُلَامًا لِي أَبَدًا رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ

8207- Ebû Mes'ûd el-Ensârî der ki: Kölemin birini döverken arkamdan bir sesin: *"Ey Ebû Mes'ûd! Bil ki..."* diye seslendiğini işittim. Ancak öfkemden dolayı dönüp de bakmadım. Yanıma yetişince de sesin sahibinin Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) olduğunu gördüm. Heybetinden dolayı da kamçı elimden düştü. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Vallahi, Yüce Allah senin bu köleye yapabileceğinden daha fazlasını sana yapabilir!"* buyurdu. Bunun üzerine: "Ey Allah'ın Resûlü! Vallahi bundan sonra hiçbir kölemi bir daha asla dövmeyeceğim" dedim.

Müslim, İshâk b. İbrâhîm'den rivayet etti.[3]

---

[1] Buhârî, *at'ime* (6/214) ile *itk* (3/125).

[2] İsnâdı sahihtir. Tayâlisî, *Müsned* (s. 312).

[3] Müslim, *îmân* (34).

٨٢٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَمْدَانَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا أَبُو كُرَيْبٍ، نا أَبُو مُعَاوِيَةَ، نا الْأَعْمَشُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: كُنْتُ أَضْرِبُ غُلَامًا لِي فَسَمِعْتُ مِنْ خَلْفِي صَوْتًا: اعْلَمْ أَبَا مَسْعُودٍ " لَلَّهُ أَقْدَرُ عَلَيْكَ مِنْكَ عَلَيْهِ "، فَالْتَفَتُّ فَإِذَا هُوَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، هُوَ حُرٌّ لِوَجْهِ اللهِ تَعَالَى، فَقَالَ: " أَمَا إِنَّكَ لَوْ لَمْ تَفْعَلْ لَلَفَحَتْكَ النَّارُ " أَوْ قَالَ: " لَمَسَّتْكَ النَّارُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي كُرَيْبٍ

8208- Ebû Mes'ûd el-Ensârî der ki: Kölemin birini döverken arkamdan bir sesin: *"Ey Ebû Mes'ûd! Bil ki Yüce Allah senin bu köleye yapabileceğinden daha fazlasını sana yapabilir"* diye seslendiğini işittim. Dönüp baktığımda sesin sahibinin Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) olduğunu gördüm. "Ey Allah'ın Resûlü! Allah rızası için bu köle hürdür" dediğimde ise, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şayet böyle yapmasaydın cehennem ateşi seni yakacaktı (veya sana dokunacaktı)"* buyurdu.

Müslim, *Sahîh*'de Ebû Kureyb'den rivayet etti.[1]

٨٢٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، نا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، نا شُعْبَةُ، قَالَ: قَالَ لِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ: مَا اسْمُكَ؟ قُلْتُ: شُعْبَةُ قَالَ: فَقَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو شُعْبَةَ، عَنْ سُوَيْدِ بْنِ مُقَرِّنٍ الْمُزَنِيِّ، قَالَ: وَرَأَى رَجُلًا لَطَمَ غُلَامًا، قَالَ: فَقَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الصُّورَةَ مُحَرَّمَةٌ؟ لَقَدْ رَأَيْتُنِي وَأَنَا سَابِعُ سَبْعَةِ إِخْوَةٍ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَمَا لَنَا إِلَّا خَادِمٌ وَاحِدٌ، فَلَطَمَهُ أَحَدُنَا، قَالَ: " فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ يُعْتِقَهُ " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ، مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ

وَرَوَاهُ مُعَاوِيَةُ بْنُ سُوَيْدِ بْنِ مُقَرِّنٍ، عَنْ أَبِيهِ، فِي الْخَادِمِ، وَقَالَ فِي آخِرِهِ قَالُوا: لَيْسَ لَهُمْ خَادِمٌ غَيْرَهَا، قَالَ: " فَلْيَسْتَخْدِمُوهَا، فَإِذَا اسْتَغْنَوْا عَنْهَا فَلْيُخَلُّوا سَبِيلَهَا "

8209- Şu'be der ki: Muhammed b. el-Münkedir bana: "Adın ne?" diye sorunca: "Şu'be" karşılığını verdim. Bunun üzerine bana şöyle dedi: "Ebû Şu'be'nin bana bildirdiğine göre Süveyd b. Mukarrin el-Müzenî bir adamın

---

[1] Müslim, *îmân* (39).

kölesine tokat attığını görünce ona şöyle demiştir: "Yüze vurmanın haram olduğunu bilmiyor musun? Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında yedi kardeşten biriydim ve hepimizin hizmetini gören tek bir hizmetçimiz vardı. İçimizden biri ona tokat atınca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onu azat etmesini emretti."[1]

Müslim, Şu'be'den rivayet etti.[2]

Hizmetçi ile ilgili bu hadisi Muâviye b. Süveyd b. Mukarrin de babasından naklen rivayet etmiş, ancak sonunda başka hizmetçilerinin olmadığını söylediklerinde Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ona ihtiyaçları kalmayıncaya kadar onlara hizmet etsin, sonra da onu serbest bıraksınlar"* buyurduğunu aktarmıştır.[3]

٨٢١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، نا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ فِرَاسٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ زَادَ، أَنَّ أَبَا عُمَرَ، قَالَ: أَتَيْتُ ابْنَ عُمَرَ وَقَدْ أَعْتَقَ مَمْلُوكًا لَهُ، فَأَخَذَ عُودًا، فَقَالَ: مَا لِي فِيهِ مِنَ الْأَجْرِ مَا يُسَاوِي هَذَا، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ لَطَمَ مَمْلُوكَهُ أَوْ ضَرَبَهُ حَدًّا لَمْ يَأْتِهِ، فَكَفَّارَتُهُ أَنْ يُعْتِقَهُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَبِي كَامِلٍ، عَنْ أَبِي عَوَانَةَ

8210- Ebû Ömer der ki: İbn Ömer'in yanına geldiğimde bir kölesini azat etmişti. Sonra eline bir çöp aldı ve şöyle dedi: "Bunun kazandıklarının bana şunun kadar bir getirisi yok! Resûlullah'ın da (sallallahu aleyhi vesellem): *«İşlemediği bir suçtan dolayı kölesine tokat atan veya onu cezalandıran kişinin bu yaptığının kefareti o köleyi azat etmesidir»* buyurduğunu işittim."[4]

Müslim, Ebû Kâmil kanalıyla Ebû Avâne'den rivayet etti.[5]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *îmân* (33).

[3] Müslim, *îmân* (31).

[4] İsnâdı hasen olan sahih bir hadistir.

[5] Müslim, *îmân* (29).

٨٢١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ قُتَيْبَةَ، وَحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَا: نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، نا ابْنُ نُمَيْرٍ، نا فُضَيْلُ بْنُ غَزْوَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِي نَعَمٍ، حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ ﷺ: " مَنْ قَذَفَ مَمْلُوكَهُ بِالزِّنَا أَقَامَ عَلَيْهِ الْحَدَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ كَمَا قَالَ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ حَدِيثِ يَحْيَى الْقَطَّانِ، عَنْ فُضَيْلِ بْنِ غَزْوَانَ

8211- Ebû Hureyre der ki: Ebu'l-Kâsım (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Kişi kölesine zina isnâdında bulunduğu zaman şayet söylediği doğru değilse kıyamet gününde (bu iftirasından dolayı) kendisine had (ceza) uygulanır."*[1]

Müslim, Ebû Bekr b. Ebî Şeybe'den[2] ve Buhârî, Yahyâ el-Kattân kanalıyla Fudayl b. Ğazvân'dan rivayet etti.[3]

٨٢١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، نا جَعْفَرٌ الْفِرْيَابِيُّ، وَأَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ النَّسَائِيُّ، قَالَ جَعْفَرٌ: نا، وَقَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أنا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، وَقَالَ الْفِرْيَابِيُّ إِسْحَاقُ بْنُ رَاهَوَيْهِ، أنا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ سَائِلٌ كُلَّ رَاعٍ عَمَّا اسْتُرْعِيَ حِفِظَ ذَلِكَ أَمْ ضَيَّعَ " قَالَ أَبُو أَحْمَدَ: " تَفَرَّدَ بِهِ إِسْحَاقُ بْنُ رَاهَوَيْهِ "

8212- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah her bir idareciyi idaresinden sorumlu olduğu kişilerin haklarına riayet edip etmediği konusunda hesaba çekecektir."*[4]

Ebû Ahmed der ki: "İshâk b. Râheveyh bunu rivayette tek kalmıştır."

٨٢١٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا أَبُو مُسْلِمٍ، نا حَجَّاجٌ، نا حَمَّادٌ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *îmân* (37).

[3] Buhârî, *hudûd* (8/34).

[4] Ravileri güvenilirdir. Nesâî, *ışretu'n-nisâ* (292, 293).

ﷺ: " خَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا أَبْقَى غِنىً، وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى " تَقُولُ امْرَأَتُكَ: أَنْفِقْ عَلَيَّ أَوْ طَلِّقْنِي، وَيَقُولُ مَمْلُوكُكَ: أَنْفِقْ عَلَيَّ أَوْ بِعْنِي، وَيَقُولُ وَلَدُكَ: إِلَى مَنْ تَكِلُنَا، يَقُولُ: فَهَؤُلَاءِ أَحَبُّ "

8213- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"En hayırlı sadaka, ihtiyaç fazlası olan maldan verilen sadakadır. Veren el de alan elden üstündür. (Kendi ihtiyacın olan maldan verirsen de) karın sana: «Ya harcamalarımı karşıla ya da beni boşa!» der. Kölen: «Ya ihtiyaçlarımı karşıla ya da beni sat!» der. Oğlun da: «(Sadaka verdiğin kişileri) benden daha fazla mı seviyorsun? Beni kime bırakıyorsun?» der."*[1]

٨٢١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا الْأَصَمُّ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ زُفَرَ، عَنْ بَعْضِ وَلَدِ رَافِعِ بْنِ مَكِيثٍ، عَنْ رَافِعِ بْنِ مَكِيثٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " سُوءُ الْخُلُقِ شُؤْمٌ، وَحُسْنُ الْمَلَكَةِ نَمَاءٌ، وَالصَّدَقَةُ تَدْفَعُ مِيتَةَ السُّوءِ "

8214- Râfi' b. Mekîs'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kötü ahlâk kişi için mutsuzluk kaynağıdır. Köleye iyi davranmak berekettir. Sadaka da kötü bir ölümden korur."*[2]

٨٢١٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ، نا سُرَيْجُ بْنُ النُّعْمَانِ، نا عُثْمَانُ بْنُ مِقْسَمٍ، عَنْ فَرْقَدٍ السَّبَخِيِّ، عَنْ مُرَّةَ الطَّيِّبِ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ رَجُلٌ سَيِّءُ الْمَلَكَةِ، مَلْعُونٌ مَنْ ضَارَّ مُسْلِمًا أَوْ مَاكَرَهُ "

8215- Ebû Bekr es-Sıddîk'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kölelerine kötü davranan kişi cennete giremez. Bir müslümana zarar veren veya ona tuzak kuran kişi lanetlenmiştir"* buyurmuştur.[3]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (196) ve İbn Hibbân, *Sahîh* 4/96 (2436).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Maîn, *Târîh* (2/255-256).

[3] İsnâdı çok zayıftır. Tirmizî 4/332 (1941) ve İbn Mâce 2/217 (3691).

٨٢١٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَيَّانَ، نا مُوسَى، وَأَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَا: نا هَمَّامٌ، عَنْ فَرْقَدٍ السَّبَخِيِّ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ زِيَادٍ الْقُرَشِيُّ، نا هَمَّامٌ، نا فَرْقَدٌ السَّبَخِيُّ، عَنْ مُرَّةَ الطَّيِّبِ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ سَيِّءُ الْمَلَكَةِ " وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ

8216- Ebû Bekr es-Sıddîk'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kölelerine kötü davranan kişi cennete giremez"* buyurmuştur.[1]

٨٢١٧ - وَرَوَاهُ جَابِرٌ الْجُعْفِيُّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مُرَّةَ الْهَمْدَانِيِّ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ سَيِّءُ الْمَلَكَةِ، مَلْعُونٌ مَنْ ضَارَّ مُسْلِمًا أَوْ مَاكَرَهُ " أَخْبَرَنَاهُ ابْنُ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ جَابِرٍ السَّقَطِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي خَلَفٍ، نا أَبُو تُمَيْلَةَ، نا أَبُو حَمْزَةَ السُّكَّرِيُّ، عَنْ جَابِرٍ فَذَكَرَهُ،

8217- Câbir el-Cu'fî bunu Şa'bî — Murra el-Hemdânî — Ebû Bekr es-Sıddîk kanalıyla Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kölelerine kötü davranan kişi cennete giremez. Bir müslümana zarar veren veya ona tuzak kuran kişi lanetlenmiştir"* lafzıyla aktarmıştır.[2]

٨٢١٨ - وَقِيلَ: عَنْ جَابِرٍ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ سَيِّءُ الْمَلَكَةِ، مَلْعُونٌ مَنْ ضَارَّ مُسْلِمًا أَوْ غَيْرَهُ " أَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ الدَّامَغَانِيُّ، نا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، نا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْغَزَّالُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمَخْرَمِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ شَقِيقٍ، نا أَبُو حَمْزَةَ، عَنْ جَابِرٍ، فَذَكَرَهُ

8218- Câbir — Âmir — Mesrûk — Ebû Bekr kanalıyla Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kölelerine kötü davranan kişi cennete giremez. Bir müslümana*

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/334 (1946).

[2] İsnâdı zayıftır. Mervezî, *Müsnedü Ebî Bekr es-Sıddîk* (102) ve Ebû Ya'lâ, *Müsned* 1/96 (96).

zarar veren veya onu aldatan kişi lanetlenmiştir" lafzıyla da rivayet edilmiştir.[1]

٨٢١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ الشُّعَيْثِيُّ، أنا عَلِيُّ بْنُ بُنْدَارٍ الصَّيْرَفِيُّ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ الْبَلْخِيُّ الزَّاهِدُ، وَذَكَرُوا أَنَّهُ حَكِيمُ زَمَانِهِ، نا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنْ أَبِي هَانِئٍ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ عَبَّاسِ بْنِ جُلَيْدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، كَمْ يَعْفُو عَنِ الْعَبْدِ فِي الْيَوْمِ؟ قَالَ: " سَبْعِينَ مَرَّةً "

8219- İbn Ömer der ki: Adamın biri Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Günde kölemizi kaç defa affedelim?" diye sordu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yetmiş defa!"* karşılığını verdi.[2]

٨٢٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، نا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الدَّارَابَجِرْدِيُّ، نا عَمَّارُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، نا شَبَابَانُ، عَنْ أَبِي هَارُونَ الْعَبْدِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا ضَرَبَ أَحَدُكُمْ خَادِمَهُ فَذَكَرَ اللهَ فَلْيُمْسِكْ "

8220- Ebû Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Biriniz, kölesini döverken Allah'ı andığı zaman dövmeyi bıraksın"* buyurmuştur.[3]

٨٢٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ، أنا أَبُو بَكْرٍ، نا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ، نا عَمَّارُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ الْحِمْصِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ شَيْخٍ مِنَّا، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: مَا حَقُّ امْرَأَتِي عَلَيَّ؟ قَالَ: " تُطْعِمُهَا مِمَّا تَأْكُلُ، وَتَكْسُوهَا مِمَّا تَكْتَسِي "، قَالَ: فَمَا حَقُّ جَارِي عَلَيَّ؟ قَالَ: " سَوِّسْهُ مَعْرُوفَكَ، وَتَكُفُّ عَنْهُ أَذَاكَ "، قَالَ: فَمَا حَقُّ خَادِمِي عَلَيَّ؟ قَالَ: " هُوَ أَشَدُّ الثَّلَاثَةِ عَلَيْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

8221- İbn Ömer der ki: Adamın biri Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve: "Karımın üzerimdeki hakları nedir?" diye sordu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yediğinden ona yedirir, giydiğinden de ona giydirirsin"* buyurdu.

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Hatîb, *Târîh* (1/403), Mervezî, *Müsnedü Ebî Bekr es-Sıddîk* (99) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (4/164).

[2] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/336 (1949).

[3] İsnâdı çok zayıftır. Tirmizî 4/337 (1950).

Adam: "Komşumun üzerimdeki hakları nedir?" diye sorunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ona iyilik yapar, kötülük yapmaktan da sakınırsın"* buyurdu. Adam: "Kölemin üzerimdeki hakları nedir?" diye sorunca da Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kıyamet gününde kölenden yana diğer ikisinden (karın ve komşundan) daha fazla sorumlu tutulacaksın"* buyurdu.[1]

٨٢٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، أنا أَبُو يَعْلَى، نا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، نا عِكْرِمَةُ بْنُ خَالِدِ بْنِ سَلَمَةَ الْمَخْزُومِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تَضْرِبُوا الرَّقِيقَ، فَإِنَّكُمْ لَا تَدْرُونَ مَا تُوَافِقُونَ "، تَفَرَّدَ بِهِ عِكْرِمَةُ بْنُ خَالِدٍ هَذَا

8222- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kölelerinizi dövmeyiniz, zira onu döverken nelere sebep olacağınızı bilemezsiniz."*[2]

İkrime b. Hâlid bunu rivayette tek kalmıştır.

٨٢٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا قُرَادٌ أَبُو نُوحٍ، نا اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، وَعَنْ بَعْضِ شُيُوخِهِمْ، أَنَّ زِيَادًا مَوْلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عَيَّاشِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ حَدَّثَهُمْ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ جَلِيسٌ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ لِي مَمْلُوكِينَ يُكَذِّبُونَنِي وَيَخُونَنِي وَيَعْصُونَنِي، فَأَضْرِبُهُمْ وَأَسُبُّهُمْ، فَكَيْفَ أَنَا مِنْهُمْ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " بِحَسْبِ مَا خَانُوكَ وَعَصَوْكَ وَكَذَّبُوكَ، فَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ دُونَ ذُنُوبِهِمْ كَانَ فَضْلًا لَكَ، وَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ بِقَدْرِ ذُنُوبِهِمْ كَانَ كَفَافًا لَا لَكَ وَلَا عَلَيْكَ، وَإِنْ كَانَ عِقَابُكَ إِيَّاهُمْ فَوْقَ ذُنُوبِهِمْ اقْتَصَّ لَهُمْ مِنْكَ الْفَضْلَ الَّذِي يَبْقَى قِبَلَكَ "، فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَبْكِي بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَيَهْتِفُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا لَهُ؟ أَمَا تَقْرَأُ كِتَابَ اللهِ تَعَالَى: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/533).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1915), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 10/114 (5744) ve Ukaylî, *ed-Du'afâ* (3/373) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (4/238).

الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾ [الأنبياء: ٤٧] "، فَقَالَ الرَّجُلُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا أَجِدُ شَيْئًا خَيْرًا لِي مِنْ فِرَاقِ هَؤُلَاءِ، أُشْهِدُكَ أَنَّهُمْ أَحْرَارٌ كُلُّهُمْ "، هَذَا الْمَتْنُ شَبِيهٌ بِالْإِسْنَادِ الثَّانِي غَيْرُ شَبِيهٍ بِالْإِسْنَادِ الْأَوَّلِ، تَفَرَّدَ بِهِ قُرَادٌ، وَيُشْبِهُ أَنْ يَكُونَ غَلَطًا مِنْ بَعْضِ الْكُتَّابِ

8223- Hz. Âişe —ki başkaları da bunu Abdullah b. Ayyâş b. Ebî Râbîa'nın azatlısı Ziyâd'dan, o da işittiği bir adamdan— bildiriyor: Ashâbdan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) önünde oturan adamlardan biri: "Ey Allah'ın Resûlü! Bana hıyanet eden, yalan söyleyen ve asi olan iki tane kölem var. Buna karşılık ben de onları dövüyor ve sövüp sayıyorum. Bu yaptığımdan dolayı hesapta benim durumum nedir?" diye sordu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) şu karşılığı verdi: *"Sana olan hıyanetleri, isyanları ve yalanları ile buna karşılık onlara verdiğin ceza hesaplanacak, şayet verdiğin ceza onların suçlarına oranla daha az ise senin onlardan alacağın olur. Verdiğin ceza onların suçlarına denk ise hesabınız baş başa gelecek ne lehinde, ne de aleyhinde bir durum olacaktır. Ancak verdiğin ceza suçlarına oranla daha fazla ise kısas yapılarak bu fazlalık senden alınacaktır."*

Bu cevabı duyan adam Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) önünde feryat figan ağlamaya başladı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Neyi var? Allah'ın Kitâb'ındaki: «**Kıyamet günü adalet terazileri kurarız. Artık hiç kimse hiçbir haksızlığa uğratılmaz. Hardal tanesi kadar olsa bile yapılanı ortaya koyarız. Hesap gören olarak biz yeteriz**»*[1] *âyetini okumaz mısın?"* buyurdu. Bunun üzerine adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Benim için onlardan ayrılmadan daha hayırlı bir çözüm görmüyorum. Sen de şahit ol ki artık özgürdürler" dedi.[2]

Metne bakılırsa isnâdının ikinci değil ilk (Hz. Âişe'den gelen) isnâd olduğu görünüyor. Yazarlardan birinin hatası da olabilir.

---

[1] Enbiyâ Sur. 47

[2] İlk isnâdı sahihtir. Diğer isnâdında ise cehalet vardır. Ahmed, *Müsned* (6/280) ve İbn Maîn, *Târîh* (1/274) Bak: Suyûtî, *er-Dürrü'l-Mensûr* (5/632-633).

٨٢٢٤ - أَخْبَرَنَا ابْنُ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا أَبُو غَالِبٍ الْأَزْدِيُّ، نا أَبُو عَاصِمٍ، نا أَبُو شِهَابٍ الْحَنَّاطُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " وَيْلٌ لِلْمَالِكِ مِنَ الْمَمْلُوكِ، وَوَيْلٌ لِلْمَمْلُوكِ مِنَ الْمَالِكِ، وَوَيْلٌ لِلْغَنِيِّ مِنَ الْفَقِيرِ، وَوَيْلٌ لِلضَّعِيفِ مِنَ الشَّدِيدِ"

8224- Enes'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kölelerinden yana efendinin vay haline! Efendilerinden yana kölelerin vay haline! Fakirden yana zenginin vay haline! Güçlüden yana fakirin vay haline!"*[1]

٨٢٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَزَيدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ سُئِلَ عَنِ الْأَمَةِ إِذَا زَنَتْ وَلَمْ تُحْصِنْ، فَقَالَ: " إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا، ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا، ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا، ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَبِيعُوهَا وَلَوْ بِضَفِيرٍ "، قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: " لَا أَدْرِي أَبَعْدَ الثَّالِثَةِ أَوِ الرَّابِعَةِ، وَالضفيرُ: الْحَبْلُ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ مَالِكٍ، وَالْكَلَامُ فِي حَدِّ الْمَمَالِيكِ قَدْ مَضَى فِي كِتَابِ السُّنَنِ، وَفِي كِتَابِ الْمَعْرِفَةِ بِالتَّمَامِ

8225- Ebû Hureyre ile Zeyd b. Hâlid el-Cuhenî der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) evli olmayan cariyenin zina etmesi sorulunca, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Zina ettiği zaman onu kamçılayın. Bir daha zina ederse yine kamçılayın. Bir daha zina ederse yine kamçılayın. Bir daha zina ederse de bir ip karşılığında olsa dahi onu satın"* buyurdu.

İbn Şihâb der ki: "Ubeydullah rivayet ederken zina etmesini üç defa mı yoksa dört defa mı tekrarladığını bilmiyorum."

Buhârî ve Müslim, *Sahîh*'de Mâlik'ten rivayet ettiler.[2]

Kölelere had uygulama konusunu *es-Sünenü'l-Kübrâ* ile *Ma'rifetü's-Sünen ve'l-Âsâr*'da zikrettik.

---

[1] İsnâdında kopukluk vardır. 7057. hadiste geçti.

[2] Buhârî, *büyû'* (3/26) ile *hudûd* (8/29) ve Müslim, *hudûd* (33).

٨٢٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُنْقِذٍ الْمِصْرِيُّ، نا الْمُقْرِئُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي أَيُّوبَ، حَدَّثَنِي حُمَيْدُ بْنُ هَانِئٍ، حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ حُرَيْثٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَا خَفَّفْتَ عَنْ خَادِمِكَ مِنْ عَمَلِهِ كَانَ لَكَ أَجْرًا فِي مَوَازِينِكَ "

8226- Amr b. Hureys'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kölenin işini ne kadar hafifletirsen Mizân'da o kadar sevabın olur"* buyurmuştur.[1]

٨٢٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، أَنَّهُ بَلَغَهُ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ كَانَ يَذْهَبُ إِلَى الْعَوَالِي كُلَّ سَبْتٍ، فَإِذَا وَجَدَ عَبْدًا فِي عَمَلٍ لَا يُطِيقُهُ وَضَعَ عَنْهُ مِنْهُ "

8227- (İmam) Mâlik bildiriyor: "Ömer b. el-Hattâb her Cumartesi günü şehrin dış semtlerine giderdi. Orada gücünü aşan bir işte çalışan köle gördüğü zaman ona yardım ederdi."[2]

٨٢٢٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا، أنا أَبُو الْحَسَنِ، نا عُثْمَانُ، نا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ عَمِّهِ أَبِي سُهَيْلِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ سَمِعَ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ، رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ وَهُوَ يَخْطُبُ، وَهُوَ يَقُولُ: " لَا تُكَلِّفُوا الْأَمَةَ غَيْرَ ذَاتِ الصَّنْعَةِ الْكَسْبَ، فَإِنَّكُمْ مَتَى مَا كَلَّفْتُمُوهَا الْكَسْبَ كَسَبَتْ بِفَرْجِهَا، وَلَا تُكَلِّفُوا الصَّغِيرَ فَإِنَّهُ إِنْ لَمْ يَجِدْ سَرَقَ، وَعِفُّوا إِذَا أَعَفَّكُمُ اللهُ، وَعَلَيْكُمْ مِنَ الْمَطَاعِمِ مَا طَابَ مِنْهَا "

8228- Ebû Süheyl b. Mâlik, babasından bildiriyor: Hz. Osmân'ın hutbe verirken şöyle dediğini işittim: "Mesleği olmayan cariyeden çalışıp para getirmesini istemeyin! Zira böylesi bir cariyeden kazanç beklediğiniz zaman cinsel organı (zina) ile bu kazancı sağlayacaktır. Küçük olan köleden de kazanç beklemeyin. Zira bir şey bulamazsa hırsızlık yapacaktır. Yüce Allah sizleri iffetli kılmışsa iffetli kalmaya çalışın. Yiyeceklerden de sadece helal

---

[1] Ravileri sika olan mürsel bir hadistir. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 3/50-51 (1472) Bak: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe* (4/214) ve Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (4/239).

[2] Ravileri güvenilirdir. Mâlik, *Muvattâ* (s. 980).

olanları yiyin."[1]

٨٢٢٩ - أَخْبَرَنَا زَيْدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْعُلُومِيُّ، بِالْكُوفَةِ، أنا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ دُحَيْمٍ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، نا وَكِيعٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُنْذِرٍ الثَّوْرِيِّ، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ خُثَيْمٍ، أَنَّهُ كَانَ يَكْنُسُ الْحُشَّ بِيَدِهِ، قَالَ: فَقِيلَ لَهُ: إِنَّكَ تُكْفَى هَذَا، فَقَالَ: " إِنِّي أُحِبُّ أَنْ آخُذَ بِنَصِيبِي مِنَ الْمِهْنَةِ " قَالَ وَكِيعٌ: يَعْنِي الْخِدْمَةَ

8229- Münzir es-Sevrî bildiriyor: Rabî b. Huseym çer çöpü bizzat kendisi süpürüp temizlerdi. Kendisine: "Yerine başkası da bunu yapar" denildiği zaman da: "Bu işten kendi nasibimi almak isterim" karşılığını verirdi.[2]

Vekî' der ki: "İşten kasıt hizmettir."

٨٢٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو أَحْمَدَ الْحَبِيبِيُّ، أَخْبَرَنِي شِهَابُ بْنُ الْحُسَيْنِ، أَخْبَرَنِي الْأَصْمَعِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَمْرِو بْنَ الْعَلَاءِ، يَقُولُ: زُرْتُ يَوْمًا الْعَلَاءَ بْنَ زَيْدٍ فَأَقَمْتُ يَوْمِي عِنْدَهُ إِلَى الْمَسَاءِ، فَرَأَيْتُ لَهُ غُلَامًا يَخْدُمُهُ، مَا رَأَيْتُ غُلَامًا أَقَلَّ طَاعَةً وَأَكْثَرَ خِلَافًا لِمَوْلَاهُ مِنْهُ، فَقُلْتُ لَهُ: " أَبَا سَالِمٍ، مَا تَصْنَعُ بِهَذَا أَبْعِدْهُ أَوْ بِعْهُ وَاسْتَبْدِلْ بِهِ "، فَقَالَ لِي: وَاللهِ مَا أَمْسِكُهُ إِلَّا لِخَلَّةٍ، قُلْتُ لَهُ: " وَمَا هِيَ؟ " قَالَ: أَتَعَلَّمُ عَلَيْهِ الْحِلْمَ "

8230- Ebû Amr b. el-Alâ der ki: Bir gün Alâ b. Zeyd'i ziyarete gittim ve akşama kadar yanında kaldım. Hizmetini gören bir kölesi vardı. Ancak bu köle kadar efendisine az itaat eden ve sözlerini dinlemeyen bir köle daha görmedim. Ona: "Ey Ebû Sâlim! Bu köleyi ne diye yanında tutuyorsun? Satıp senden uzaklaştır veya başkasıyla değiştir" dediğimde: "Vallahi sadece bir şeyden dolayı onu yanında tutuyorum" karşılığını verdi. Ona: "Nedir?" diye sorduğumda: "Onun sayesinde hilmi (ağırbaşlılığı) öğreniyorum" dedi.[3]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Mâlik, *Muvattâ* (s. 981) ve Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/173).

[2] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum. Vekî', *Zühd* 3/802 (491), Ahmed, *Zühd* (s. 339), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/397), Ebû Nuaym, *Hilye* (2/116), Hennâd, *Zühd* (731), İbn Sa'd, *Tabakât* (6/188) Bak: İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (3/66).

[3] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

التَّاسِعُ وَالْخَمْسُونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي حَقِّ السَّادَّةِ عَلَى الْمَمَالِيكِ

59. Şube

Efendilerin Köle Üzerindeki Hakları

Halîmî der ki: "Bunlar da kölenin efendisinden ayrılmaması, söylediği veya emrettiği yerde durması ve gücünü aşmayan konularda verdiği emirlere itaat etmesidir. Zira Yüce Allah, hür olan kişinin kendi üzerinde sahip olduğu hakların çoğunu köleden efendisinin lehine kısmış, çoğu konuda kendi nefsi üzerinde dahi efendisini kendisinden daha çok hak sahibi kılmıştır. Bundan dolayı köle efendisine asi olduğu zaman efendiye yönelik hükmü Allah verdiği için köle Allah'a isyan etmiş demektir. Yüce Allah bu yönde: *"Allah ve Peygamberi bir şeye hükmettiği zaman, inanan erkek ve kadına artık işlerinde başka yolu seçmek yaraşmaz"*[1] buyurmuştur..."[2]

Sonrasında Halîmî bu konuyu detaylıca ele alır.

٨٢٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ عَبْدُ اللهِ: وَسَمِعْتُهُ أنا مِنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، نا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ دَاوُدَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ جَرِيرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَيُّمَا عَبْدٍ أَبَقَ فَقَدْ بَرِئَتْ مِنْهُ الذِّمَّةُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ

8231- Cerîr'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kaçan köleden zimmet (can ve mal güvenliği) kalkar"* buyurmuştur.[3]

Müslim, *Sahîh*'de Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe'den rivayet etti.[4]

---

[1] Ahzâb Sur. 36

[2] Halîmî, *el-Minhâc* (3/273).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Müslim, *îmân* (123).

٨٢٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ قُتَيْبَةَ، نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنْبَرِيُّ، أنا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، نا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أنا جَرِير، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ جَرِيرٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: " إِذَا أَبَقَ الْعَبْدُ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ "، قَالَ: فَأَبَقَ عَبْدٌ لِجَرِيرٍ فَضَرَبَ عُنُقَهُ، قَالَ جَرِيرٌ: أَيْ لَحِقَ بِأَرْضِ الْعَدُوِّ، لَفْظُ حَدِيثِ إِسْحَاقَ، وَلَيْسَ فِي حَدِيثِ يَحْيَى: فَأَبَقَ عَبْدٌ لِجَرِيرٍ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى

8232- Cerîr'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Köle kaçtığı zaman kılacağı namaz kabul olmaz"* buyurmuştur.[1]

Ravi der ki: "Cerîr'in de bir kölesi kaçtığında yakalayınca boynunu vurdu."

Cerîr der ki: "Burada kölenin kaçmasından kasıt düşman topraklarına iltihak etmesidir."

Lafız İshâk'ın lafzıdır. Yahyâ'nın rivayetinde ise Cerîr'in kölesinin kaçması ifadesi yer almaz.

Müslim, *Sahîh*'de Yahyâ b. Yahyâ'dan rivayet etti.[2]

٨٢٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا شُعْبَةُ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْغَدَّابِيُّ، سَمِعَ الشَّعْبِيَّ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " الْعَبْدُ الْآبِقُ لَا تُقْبَلُ لَهُ صَلَاةٌ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَوَالِيهِ "

8233- Cerîr b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Köle kaçtığı zaman geri efendilerine dönene kadar kılacağı namaz kabul olmaz"* buyurmuştur.[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *îmân* (124).

[3] İsnâdı hasendir. Nesâî, *Tahrimü'd-dem* (7/102).

٨٢٣٤ - وَرَوَاهُ ابْنُ عُلَيَّةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ جَرِيرٍ، قَالَ: " أَيُّمَا عَبْدٍ أَبَقَ مِنْ مَوَالِيهِ فَقَدْ كَفَرَ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْهِمْ ". قَالَ مَنْصُورٌ: قَدْ رَأَيْتُهُ رَوَاهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، وَلَكِنِّي أَكْرَهُ أَنْ يُرْوَى عَلَيَّ هٰهُنَا بِالْبَصْرَةِ أَخْبَرَنَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْمُزَكِّي، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ فَذَكَرَهُ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُجْرٍ، وَرَوَاهُ الْمُغِيرَةُ بْنُ سَبِيلٍ، عَنْ جَرِيرٍ، عَلَى لَفْظِ حَدِيثِ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، فِيهِ أَنْ تَكُونَ، هَذِهِ الْأَلْفَاظُ كُلُّهَا مَحْفُوظَةً، وَأَنْ يَكُونَ الْجَمِيعُ مَرْوِيًّا فِي حَدِيثِ جَرِيرٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، فَأَدَّى كُلُّ رَاوٍ مَا حَفِظَ

8234- Aynısını İbn Uleyye, Mansûr kanalıyla Şa'bî'den, o da Cerîr'den: *"Efendilerinden kaçan köle onlara geri dönene kadar kafir biri sayılır"* lafzıyla rivayet etmiştir.

Mansûr der ki: "Şa'bî'nin bunu Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) naklen rivayet ettiğini gördüm. Ancak burada yani Basra'da benim adıma bu şekilde rivayet edilmesini istemem."[1]

Müslim, Ali b. Hucr'dan rivayet etti.[2]

Hadis, bu lafızların tümüyle Cerîr kanalıyla Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet edilmişe benziyor. Her ravi de bu konuda ezberlediğini zikretmiştir.

٨٢٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَبُو الرَّبِيعِ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ حَجَّاجٍ، قَالَا: نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، وَأنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، أنا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، نا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ يَحْيَى: أَنَا، وَقَالَ قُتَيْبَةُ: نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ،

---

[1] Ahmed, *Müsned* (4/357, 362), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (12/299), Taberânî, *M. el-Kebîr* 2/353 (2481) ve Humeydî, *Müsned* (2/353).

[2] Müslim, *îmân* (122).

فَالْأَمِيرُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ إِلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُمْ، وَامْرَأَةُ الرَّجُلِ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ بَعْلِهَا وَوَلَدِهِ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْهُمْ، وَعَبْدُ الرَّجُلِ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ وَهُو مَسْئُولٌ عَنْهُمْ، فَكُلُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى، وَقُتَيْبَةَ وَغَيْرِهِمَا

8235- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hepiniz idarecisiniz ve idare ettiklerinizden sorumlusunuz. İnsanların başındaki yönetici insanların idarecisidir ve onlardan sorumludur. Erkek ailesinin idarecisidir ve onlardan sorumludur. Kadın kocasının ve çocuklarının evinin idarecisidir ve bundan sorumludur. Köle, efendisinin malının idarecisidir ve ondan sorumludur. Bilin ki hepiniz idarecisiniz ve hepiniz idare ettiklerinizden sorumlusunuz."*[1]

Müslim, Yahyâ b. Yahyâ, Kuteybe ve başkalarından rivayet etti.[2]

٨٢٣٦ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا مَحْمُودٌ الْحَلَبِيُّ، نا مُوسَى بْنُ أَيُّوبَ النَّصِيبِيُّ، نا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُقَيْلٍ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَيُّمَا عَبْدٍ مَاتَ فِي إِبَاقَةٍ دَخَلَ النَّارَ، وَإِنْ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللهِ "

8236- Cerîr b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Firarda olan köle, Allah yolunda öldürülse bile cehenneme girer"* buyurmuştur.[3]

٨٢٣٧ - أَخْبَرَنَا ابْنُ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْأَبَّارُ، نا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، نا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " ثَلَاثَةٌ لَا تُقْبَلُ لَهُمْ صَلَاةٌ، وَلَا تَرْتَفِعُ لَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ حَسَنَةٌ، الْعَبْدُ الْآبِقُ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَوَالِيهِ، وَالْمَرْأَةُ السَّاخِطُ عَلَيْهَا زَوْجُهَا حَتَّى يَرْضَى، وَالسَّكْرَانُ حَتَّى يَصْحُوَ "

---

[1] Bütün isnâdları sahihtir.

[2] Müslim, *imâret* (2/1459-1460).

[3] İsnâdı hasendir. Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 1/350 (1404).

8237- Cerîr b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Üç kişinin namazı kabul olmaz ve yaptıkları hiçbir iyilik semaya (Allah katına) yükselmez. Bunlardan biri efendilerine geri dönene kadar firarda olan köledir. Diğeri, tekrar barışana kadar kocasını küstürmüş olan kadındır. Bir diğeri de ayılıncaya kadar sarhoş olan kişidir."*[1]

٨٢٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسٍ، قَالَا: نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا نَصَحَ لِسَيِّدِهِ وَأَحْسَنَ عِبَادَةَ اللهِ فَلَهُ أَجْرُهُ مَرَّتَيْنِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنِ الْقَعْنَبِيِّ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى، عَنْ مَالِكٍ

8238- Abdullah b. Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Köle efendisine karşı sadık olur, Allah'a karşı olan ibadetlerini de güzelce ifa ederse sevabını iki kayıtla alır"* buyurmuştur.[2]

Buhârî, Ka'nebî'den[3] ve Müslim, Yahyâ b. Yahyâ kanalıyla Mâlik'ten rivayet ettiler.[4]

٨٢٣٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، نا الْحَارِثُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، نا يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ، ح، قَالَ: وَأنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، نا أَبُو طَاهِرٍ، نا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيِّبِ، يَقُولُ: قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لِلْعَبْدِ الْمَمْلُوكِ الْمُصْلِحِ أَجْرَانِ " "، وَالَّذِي نَفْسُ أَبِي هُرَيْرَةَ بِيَدِهِ، لَوْلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ وَالْحَجُّ وَبِرُّ أُمِّي لَأَحْبَبْتُ أَنْ أَمُوتَ وَأَنَا مَمْلُوكٌ، قَالَ: وَبَلَغَنَا أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ لَمْ يَحُجَّ حَتَّى مَاتَتْ أُمُّهُ لِصُحْبَتِهَا. لَفْظُ حَدِيثِ ابْنِ وَهْبٍ رَوَاهُ مُسْلِمٌ عَنْ أَبِي الطَّاهِرِ، وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ مِنْ حَدِيثِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ يُونُسَ

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Huzeyme, *Sahîh* 2/69 (940) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1074).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *itk* (3/123).

[4] Müslim, *îmân* (73).

8239- Ebû Hureyre der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Salih olan köle kulun mükafatı iki katıyla verilir*» buyurdu. Ebû Hureyre'nin canı elinde olana yemin olsun ki eğer Yüce Allah yolunda cihad etmek, haccetmek ve anneme iyilik etmek sorumluluğum olmasaydı köle olarak ölmeyi isterdim."[1]

Bize bildirildiğine göre Ebû Hureyre bakımıyla ilgilendiği için annesi ölene kadar hacca gitmemiştir.

Lafız İbn Vehb'in lafzıdır. Müslim, Ebu't-Tâhir'den[2] ve Buhârî, İbnu'l-Mübârek kanalıyla Yûnus'tan rivayet ettiler.[3]

٨٢٤٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا تَمْتَامٌ، نا ابْنُ كَثِيرٍ، أنا حَمَّادٌ، أنا ثَابِتٌ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِذَا أَطَاعَ الْعَبْدُ رَبَّهُ وَسَيِّدَهُ فَلَهُ أَجْرَانِ "، فَلَمَّا أُعْتِقَ أَبُو رَافِعٍ جَلَسَ يَبْكِي، فَقُلْتُ: يَا أَبَا رَافِعٍ مَا يُبْكِيكَ؟ قَالَ: كَانَ لِي أَجْرَانِ، فَذَهَبَ أَحَدُهُمَا، أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ حَمَّادٍ

8240- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Köle, Rabbine ve efendisine itaatkâr biri olduğu zaman sevabını iki katıyla alır"* buyurmuştur.[4]

Sâbit der ki: Ebû Râfi' azat edildiği zaman oturup ağlamaya başladı. Ona: "Ey Ebû Râfi'! Neden ağlıyorsun?" diye sorduğumda: "Sevabımı iki katıyla alıyordum, biri gitti" dedi.

Müslim, *Sahîh*'de Hammâd'dan rivayet etti.[5]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *îmân* (44).

[3] Buhârî, *itk* (3/124).

[4] İsnâdı hasendir. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 11/311-312 (587) ve Ahmed, *Müsned* (2/263, 292, 344, 406, 464, 485).

[5] Müslim'in *Sahîh*'inde bu hadisi bulamadım. Sanırım yazar kaynak olarak Müslim'i göstermede hata etmiştir.

٨٢٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: وَحَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، أنا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا أَدَّى الْعَبْدُ حَقَّ اللهِ وَحَقَّ مَوَالِيهِ كَانَ لَهُ أَجْرَانِ " قَالَ: فَحَدَّثْتُ كَعْبًا، قَالَ كَعْبٌ: لَيْسَ عَلَيْهِ حِسَابٌ، وَلَا عَلَى مُؤْمَنٍ مزهد ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ شَيْبَةَ

8241- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Köle hem Rabbinin, hem de efendisinin üzerindeki haklarını ifa ettiği zaman sevabını iki katıyla alır"* buyurdu. Bunu Ka'b'a zikrettiğimde: "Böylesi bir köle ile malı mülkü az olan müminin hesabı olmaz" dedi.[1]

Müslim, Ebû Bekr b. Şeybe'den rivayet etti.[2]

٨٢٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " نِعِمَّا لِلْعَبْدِ أَنْ يَتَوَفَّاهُ اللهُ بِحُسْنِ عِبَادَةِ رَبِّهِ وَطَاعَةِ سَيِّدِهِ، نِعِمَّا لَهُ، نِعِمَّا لَهُ " قَالَ: وَكَانَ عُمَرُ إِذَا مَرَّ عَلَى عَبْدٍ قَالَ: " يَا فُلَانُ، أَبْشِرْ بِالْأَجْرِ مَرَّتَيْنِ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ، دُونَ قَوْلِ عُمَرَ

8242- Ebû Hureyre der ki Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Rabbine güzelce ibadet edip efendisine itaat eden ve bu şekilde vefat eden köleye ne mutlu, ne mutlu, ne mutlu"* buyurdu.

Hz. Ömer de bir köleyle karşılaştığında: "Ey falan! Sevabını iki katıyla alacak olmana sevin!" derdi.

Müslim, Muhammed b. Râfi' kanalıyla Abdurrezzâk'tan, Ömer'in sözüne yer vermeksizin zikretmiştir.[3]

---

[1] Her iki kanalının isnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *îmân* (45).

[3] Müslim, *îmân* (46).

٨٢٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، نا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " الْمَمْلُوكُ الَّذِي يُحْسِنُ عِبَادَةَ رَبِّهِ، وَيُؤَدِّي إِلَى سَيِّدِهِ الَّذِي عَلَيْهِ مِنَ الْحَقِّ وَالنَّصِيحَةِ وَالطَّاعَةِ لَهُ أَجْرَانِ: أَجْرُ مَا أَحْسَنَ عِبَادَةَ رَبِّهِ، وَأَجْرُ مَا أَدَّى إِلَى مَلِيكِهِ الَّذِي عَلَيْهِ مِنَ الْحَقِّ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْعَلَاءِ، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ

8243- Ebû Mûsa'nın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Rabbine gereği gibi ibadetini yapan ve efendisinin üzerindeki haklarını ifa edip, ona karşı dürüst ve itaatkâr olan köleye sevabı iki katıyla verilir. Biri, Rabbine karşı ibadetini güzel yapması içindir. Bir diğeri de, efendisinin üzerindeki haklarını ifa etmesi karşılığındadır."*[1]

Buhârî, *Sahîh*'de Muhammed b. el-Alâ kanalıyla Ebû Usâme'den rivayet etti.[2]

٨٢٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ حَيَّانَ التَّمَّارُ الْأَنْصَارِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، نا سُفْيَانُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ صَالِحٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَيُّمَا رَجُلٍ كَانَتْ لَهُ جَارِيَةٌ فَأَدَّبَهَا فَأَحْسَنَ تَأْدِيبَهَا، وَعَلَّمَهَا فَأَحْسَنَ تَعْلِيمَهَا، وَأَعْتَقَهَا وَتَزَوَّجَهَا فَلَهُ أَجْرَانِ، وَأَيُّمَا عَبْدٍ مَمْلُوكٍ أَدَّى حَقَّ اللهِ وَحَقَّ مَوَالِيهِ فَلَهُ أَجْرَانِ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَثِيرٍ

8244- Ebû Mûsa'nın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yanında bulunan cariyeyi en güzel şekilde terbiye eden, en güzel şekilde dinini öğreten, sonra da onu azat edip onunla evlenen kişiye yaptığının mükafatı iki katıyla verilir. Aynı şekilde hem Allah'ın, hem de efendisinin üzerindeki haklarını gereği gibi ifa eden köleye sevabı iki katıyla verilir."*[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *itk* (3/124).

[3] İsnâdı hasen olan sahih bir hadistir.

Buhârî, Muhammed b. Kesîr'den rivayet etti.[1]

٨٢٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا شُعْبَةُ، عَنْ صَالِحِ بْنِ صَالِحٍ الثَّوْرِيِّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، حَدَّثَنِي أَبُو بُرْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " ثَلَاثَةٌ يُؤْتَوْنَ أُجُورَهُمْ مَرَّتَيْنِ، رَجُلٌ كَانَتْ لَهُ أَمَةٌ فَأَدَّبَهَا فَأَحْسَنَ تَأْدِيبَهَا، وَعَلَّمَهَا فَأَحْسَنَ تَعْلِيمَهَا، ثُمَّ أَعْتَقَهَا وَتَزَوَّجَهَا، وَرَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنَ بِنَبِيِّهِ، ثُمَّ أَدْرَكَ النَّبِيَّ ﷺ فَآمَنَ بِهِ، وَعَبْدٌ أَدَّى حَقَّ اللهِ وَحَقَّ مَوَالِيهِ" ثُمَّ قَالَ الشَّعْبِيُّ لِرَجُلٍ عِنْدَهُ: خُذْهَا بِغَيْرِ ثَمَنٍ، فَلَقَدْ كَانَ يُرْحَلُ إِلَى الْمَدِينَةِ فِيمَا دُونَ هَذَا، أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ، مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ

8245- Ebû Mûsa'nın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Üç kişi vardır ki bunların yaptıklarının mükafatı iki katıyla verilir. Bunlardan biri, yanında bulunan cariyeyi en güzel şekilde terbiye edip dinini öğrettikten sonra kendisini azat eden ve onunla evlenen kişidir. Bir diğeri de (Ehl-i kitaptan olup) kendi peygamberine iman etmişken, Resûlullah zamanına yetişince de Allah Resûlüne iman eden kişidir. Diğeri, hem Allah'ın, hem de efendisinin üzerindeki haklarını gereği gibi ifa eden köledir."*[2]

Ravi der ki: Şa'bî bunu rivayet ettikten sonra yanında bulunan bir adama: "Bu hadisi bedavaya benden al! Zira önceleri kişi bundan daha kısa olan bir hadisi öğrenmek için Medine'ye kadar yolculuk ederdi" dedi.

Müslim, Şu'be'den rivayet etti.[3]

٨٢٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عَامِرٍ الْعُقَيْلِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عُرِضَ عَلَيَّ أَوَّلُ ثَلَاثَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ، وَأَوَّلُ ثَلَاثَةٍ يَدْخُلُونَ النَّارَ، فَأَمَّا أَوَّلُ ثَلَاثَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ: فَالشَّهِيدُ، وَعَبْدٌ أَدَّى حَقَّ اللهِ وَنَصَحَ لِسَيِّدِهِ، وَفَقِيرٌ

---

[1] Buhârî, *itk* (3/124-125).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *îmân* (241) ve Buhârî, *ilm* (1/32-33) ile *cihâd* (4/20).

مُتَعَفِّفٌ ذُو عِيَالٍ، وَأَمَّا أَوَّلُ ثَلَاثَةٍ يَدْخُلُونَ النَّارَ: فَسُلْطَانٌ مُسَلَّطٌ، وَذُو ثَرْوَةٍ مِنَ الْمَالِ لَمْ يُعْطِ حَقَّ مَالِهِ، وَفَقِيرٌ فَخُورٌ "

8246- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Cennete girecek ilk üç kişi ile cehenneme girecek ilk üç kişi bana gösterildi. Cennete girecek ilk üç kişiden biri şehittir. Diğeri, Yüce Allah'a gereği gibi ibadetini yaparken efendisine karşı olan görevlerini de hakkıyla yerine getiren köledir. Bir diğeri de, çoluk çocuğu olmasına rağmen iffetli olan (başkalarına el açmayan) kişidir. Cehenneme girecek olan ilk üç kişiden biri, zorba yöneticidir. Diğeri, servetinden Yüce Allah'ın hakkı olan miktarı vermeyen kişidir. Bir diğeri de, kibirli fakirdir."*[1]

٨٢٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا صَدَقَةُ بْنُ مُوسَى، وَهَمَّامٌ، عَنْ فَرْقَدٍ السَّبَخِيِّ، عَنْ مُرَّةَ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " أَوَّلُ مَنْ يَقْرَعُ بَابَ الْجَنَّةِ عَبْدٌ أَدَّى حَقَّ اللهِ وَحَقَّ مَوَالِيهِ "

8247- Hz. Ebû Bekr der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Cennetin kapısını ilk çalacak olan kişi üzerinde Allah'ın ve efendilerinin haklarını ifa eden köle olacaktır"* buyurduğunu işittim.[2]

٨٢٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْآدَمِيُّ بِمَكَّةَ، نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " لَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ: أَطْعِمْ رَبَّكَ، اسْقِ رَبَّكَ، وَضِّئْ رَبَّكَ، وَلْيَقُلْ: سَيِّدِي وَمَوْلَايَ، وَلَا يَقُلْ أَحَدُكُمْ: عَبْدِي وَأَمَتِي، وَلْيَقُلْ: فَتَاتِي وَفَتَايَ وَغُلَامِي " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ الرَّزَّاقِ

8248- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur. Tayâlisî, *Müsned* (s. 334), Ahmed, *Müsned* (2/425), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (14/124), İbnu'l-Mübârek, *Cihâd* (46), İbn Huzeyme, *Sahîh* 4/8 (2249) ve Hâkim, *Müstedrek* (1/387).

[2] İsnâdı hasendir. Tayâlisî, *Müsned* (s. 3-4), Ahmed, *Müsned* (1/4) ve Mervezî, *Müsnedü Ebî Berk es-Sıddîk* (98).

buyurmuştur: *"Hiç kimse kölesine (kendini kastederek): «Rabbine (efendine) yemek getir! Rabbine içecek getir! Rabbine abdest için su getir!» demesin. Rab yerine efendi, mevla ifadesini kullansın. Hiç kimse de kölesi veya cariyesi için «Kulum» demesin. Bunun yerine «Oğlum, kızım, kölem» desin."*[1]

Buhârî ile Müslim, *Sahîh*'de Abdurrezzâk'tan rivayet ettiler.[2]

٨٢٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أنا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ خَمِيرَوَيْهِ، أنا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، نا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، نا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، أنا عَبْدُ الْكَرِيمِ بْنُ أَبِي الْمُخَارِقِ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: " مَرَّ بِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَأَنَا أَصُوعُ، وَأَقْرَأُ الْقُرْآنَ، قَالَ: يَا أَبَا رَافِعٍ، لَأَنْتَ خَيْرٌ مِنْ عُمَرَ، تُؤَدِّي حَقَّ اللهِ وَحَقَّ مَوَالِيكَ "

8249- Ebû Râfi' der ki: Ömer b. el-Hattâb yanıma uğradığında hem ölçüm yapıyor, hem de Kur'ân okuyordum. Bunun üzerine: "Ey Ebû Râfi'! Sen Ömer'den daha hayırlısın. Zira hem Allah'ın hem de efendilerinin haklarını ifa ediyorsun" dedi.[3]

٨٢٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو قُتَيْبَةَ مُسْلِمُ بْنُ الْفَضْلِ الْآدَمِيُّ بِمَكَّةَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ نَصْرٍ الصَّائِغُ، أنا أَبُو مُصْعَبٍ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْحَارِثِ الْجُمَحِيُّ، حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، قَالَ: مَرَّ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ بِرَاعٍ، فَقَالَ: " يَا رَاعِيَ الْغَنَمِ، هَلْ مِنْ جزرة؟ " قَالَ الرَّاعِي: لَيْسَ ههُنَا رَبُّهَا، فَقَالَ لَهُ ابْنُ عُمَرَ: " تَقُولُ لَهُ: إِنَّهُ أَكَلَهَا الذِّئْبُ "، قَالَ فَرَفَعَ الرَّاعِي رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ، ثُمَّ قَالَ: فَأَيْنَ اللهُ؟ قَالَ ابْنُ عُمَرَ: " فَأَنَا وَاللهِ أَحَقُّ أَنْ أَقُولَ: أَيْنَ اللهُ، فَاشْتَرَى ابْنُ عُمَرَ الرَّاعِي، وَاشْتَرَى الْغَنَمَ فَأَعْتَقَهُ وَأَعْطَاهُ الْغَنَمَ "

8250- Zeyd b. Eslem der ki: Abdullah b. Ömer çoban olan bir köle ile karşılaşınca: "Ey koyun çobanı! Kesmek için bana bir koyun verir misin?" dedi. Çoban: "Sahibi burada değil" karşılığını verdi. İbn Ömer: "Ona kurdun onu yediğini söylersin" deyince, çoban başını göğe doğru kaldırdı ve: "Peki ya Allah'a ne diyeceğim?" karşılığını verdi. Ömer de: "Vallahi «Ya Allah'a ne diyeceğim?» sözünü demek en çok bana düşer" dedi ve hem

---

[1] Sahih hadistir.

[2] Buhârî, *itk* (3/124) ve Müslim, *edeb* (15).

[3] İsnâdı zayıftır.

çobanı, hem de sürüyü satın aldı. Çobanı azat ettikten sonra sürüyü de ona verdi.[1]

Başka bir kanalla bunu "Emânetler" konusu içinde zikretmiştik. Oradaki rivayete göre İbn Ömer sıcak bir günde bu çobanın oruçlu olduğunu görmüş ve günah korkusunu sınamak istediği için de kendisine bir koyun satmasını istemişti.[2]

٨٢٥١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا تَمْتَامٌ، نا عَفَّانُ، نا مُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ، نا الْحَسَنُ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحَاسِبُ عَبْدَهُ الْمَمْلُوكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِمَا ضَيَّعَ مِنْ صَلَاتِهِ، قَالَ: فَيَقُولُ: يَا رَبِّ، سَلَّطْتَ عَلَيَّ مَلِيكَ سُوءٍ كَانَ يَنْهَانِي عَنِ الصَّلَاةِ لَكَ وَمِنَ الْعِبَادَةِ لَكَ، فَيَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: قَدْ رَأَيْتُكَ قَدْ سَرَقْتَ مِنْ مَالِهِ، أَلَا سَرَقْتَ لِي مِنْ عَمَلِكَ "

8251- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellam) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah kıyamet gününde köle olan kulunu kılmadığı namazlardan dolayı hesaba çekince, köle: «Rabbim! Kötü bir efendiyi bana musallat ettin. Sana namaz kılmama ve ibadet etmeme engel olurdu» der. Yüce Allah da: «Ama onun malından çaldığını da gördüm. Bana ibadet etmen için de işinden (vaktinden) biraz çalsaydın ya!» buyurur."*[3]

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Taberânî, *M. el-Kebîr* (12/263) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (9/347) ve Zehebî, *Siyer* (3/216).

[2] 4908. hadise bakınız.

[3] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (2/328).

السِّتُّونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي حُقُوقِ الْأَوْلَادِ وَالْأَهْلِينَ

60. Şube

Çoluk Çocuğun Baba Üzerindeki Hakları

"Bunlar da babanın çocukları ve ailesini gözetmesi, ihtiyaç duyacakları dini bilgileri öğretmesidir. Çocuk, kişi için Allah'tan bir nimet, bağış ve ihsandır.

Yüce Allah: *"Allah, size kendi cinsinizden eşler var etti. Eşlerinizden de oğullar ve torunlar verdi ve sizi temiz şeylerden rızıklandırdı"*[1] buyurmuştur.

Yine: *"Dilediğine kız çocuk, dilediğine de erkek çocuk verir"*[2] buyurmuştur.

Yüce Allah sulbümüzden benzerlerimizi çıkararak bize ihsanda bulunmuş, kız çocuklarının da erkek çocuklar gibi bize bir bağış olduğunu bildirmiş, kız çocukları olmasına üzülen ve kız babası olarak anılmamak için kavminden gizlenen toplulukları kınamıştır. Bu konuda: *"Onlardan birine kız müjdelendiği zaman öfkelenmiş olarak yüzü kapkara kesilir. Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı kavminden gizlenir"*[3] buyurmuştur.

Müslümanlardan erkek veya kız çocuğu olan her bir kişi sulbünden kendisi gibi birini çıkardığı için Allah'a hamd etmelidir. Zira kişi bu çocukla anılacak, çocuk ona nispet edilecek, onun gibi Allah'a ibadet edecek ve bu şekilde yeryüzünde Allah'a ibadet edenler çoğalacaktır. Çocuğun doğumundan sonra da kişinin yapması gerekenler vardır. İlk önce çocuğun kulağına ezan okumalıdır. Çocuk doğduğunda baba sağ kulağına ezanı, sol kulağına da kameti okumalıdır."[4]

---

[1] Nahl Sur. 72

[2] Şûrâ Sur. 49

[3] Nahl Sur. 58, 59

[4] Bkz: Halîmî, *el-Minhâc* (3/276).

٨٢٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا حَاجِبُ بْنُ أَحْمَدَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ هَاشِمٍ، نا يَحْيَى، نا سُفْيَانُ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ : " أَذَّنَ فِي أُذُنِ الْحَسَنِ حِينَ وَلَدَتْهُ فَاطِمَةُ بِالصَّلَاةِ "

8252- Ubeydullah b. Ebî Râfi, babasından bildiriyor: "Hz. Fâtıma, Hz. Hasan'ı doğurduğu zaman Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) onun kulağına namaz için okunan ezanı okuduğunu gördüm."[1]

٨٢٥٣ - وَأَخْبَرَنَاهُ أَبُو مَنْصُورٍ الظَّفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحُسَيْنِيُّ، وَأَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَا: أنا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ، نا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ، نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، أنا سُفْيَانُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: رَأَيْتُ أَوْ قَالَ: " أَذَّنَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي أُذُنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ حِينَ وَلَدَتْهُ فَاطِمَةُ "

8253- Ubeydullah b. Ebî Râfi, babasından bildiriyor: "Hz. Fâtıma, Hasan b. Ali'yi doğurduğu zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onun kulağına namaz için okunan ezanı okudu" veya: "...okuduğunu gördüm."[2]

٨٢٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ فِرَاسٍ، بِمَكَّةَ، أنا أَبُو حَفْصٍ الْجُمَحِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، نا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، أنا يَحْيَى بْنُ الْعَلَاءِ الرَّازِيُّ، عَنْ مَرْوَانَ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْعُقَيْلِيِّ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : " مَنْ وُلِدَ لَهُ مَوْلُودٌ فَأَذَّنَ فِي أُذُنِهِ الْيُمْنَى، وَأَقَامَ فِي أُذُنِهِ الْيُسْرَى رُفِعَتْ عَنْهُ أُمُّ الصِّبْيَانِ "

8254- Hasan b. Ali'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kimin bir çocuğu olur da sağ kulağına ezanı, sol kulağına da kameti okursa o çocuğa ümmü's-sibyân (denilen cin) musallat olmaz."*[3]

---

[1] İsnâdı zayıf, şahidleriyle birlikte hasen bir hadistir. Ebû Dâvud 5/333 (5105) ve Tirmizî 45/97 (1514).

[2] İsnâdı zayıf, şahidleriyle birlikte hasen bir hadistir. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (9/305)

[3] İsnâdı zayıftır. İbnu's-Sünnî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (623) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (7/2656).

٨٢٥٥ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عُمَرَ بْنِ سَيْفٍ السَّدُوسِيُّ، حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ مُطَيَّبٍ، عَنْ مَنْصُورِ ابْنِ صَفِيَّةَ، عَنْ أَبِي مَعْبَدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ: " أَذَّنَ فِي أُذُنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ يَوْمَ وُلِدَ، فَأَذَّنَ فِي أُذُنِهِ الْيُمْنَى، وَأَقَامَ فِي أُذُنِهِ الْيُسْرَى " فِي هَذَيْنِ الْإِسْنَادَيْنِ ضَعْفٌ،

8255- İbn Abbâs bildiriyor: "Hasan b. Ali'nin doğduğu gün Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kulağına ezan okudu. Sağ kulağına ezanı, sol kulağına da kameti okudu."[1]

Her iki isnâdda da zayıflık vardır.

Halîmî der ki: "Babanın yeni doğan çocuğuna yönelik ikinci görevi de damağına hurma ile tahnik yapmasıdır. Hurma bulamazsa tatlı olan benzeri bir şeyle bunu yapar. Bunu da hayrı ve bereketi umulan biri yapmalıdır."[2]

٨٢٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، نا أَبُو أُسَامَةَ، نا بُرَيْدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: وُلِدَ لِي غُلَامٌ، فَأَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ: " فَسَمَّاهُ إِبْرَاهِيمَ وَحَنَّكَهُ بِتَمْرَةٍ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ أَبِي أُسَامَةَ، وَفِي رِوَايَةِ الْبُخَارِيِّ مِنَ الزِّيَادَةِ، وَدَعَا لَهُ بِالْبَرَكَةِ، وَدَفَعَهُ إِلَيَّ، وَكَانَ أَبَكْرَ وَلَدِ أَبِي مُوسَى

8256- Ebû Mûsa der ki: "Bir oğlum olduğunda onu alıp Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) getirdim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona İbrâhim adını verdi ve ağzında çiğnediği bir hurmadan da ağzına koydu."[3]

Buhârî ile Müslim, *Sahîh*'de Ebû Usâme'den rivayet ettiler.[4]

Buhârî bunu rîvayet ederken şu eklemeyi yapar: "Sonra bereket getirmesi için ona dua edip bana verdi. Benim en büyük oğlum idi."

---

[1] İsnâdı zayıftır. Bak: İbnu'l-Kayyim, *Tuhfetu'l-Mevdûd* (s. 28-29).

[2] Halîmî, *el-Minhâc* (3/276).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Buhârî, *akîka* (6/216) ve Müslim, *âdâb* (24).

٨٢٥٧ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ زِيَادٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ خُزَيْمَةَ، نا أَبُو كُرَيْبٍ، نا أَبُو أُسَامَةَ، فَذَكَرَهُ بِزِيَادَةٍ،

8257- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı eklemeleriyle birlikte rivayet edilmiştir.[1]

Halîmî der ki: "Babanın yeni doğan çocuğuna yönelik üçüncü görevi de akîka kurbanı kesmesidir."[2]

٨٢٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، نا أَبُو الرَّبِيعِ، نا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ أَبِي يَزِيدَ، عَنْ سِبَاعِ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ أُمِّ كُرْزٍ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي الْعَقِيقَةِ : " عَنِ الْغُلَامِ شَاتَانِ مُكَافَأَتَانِ، وَعَنِ الْجَارِيَةِ شَاةٌ "

8258- Ümmü Kürz der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) akîka konusunda: *"Erkek çocuğu için birbirine denk iki, kız çocuğu için ise bir koyun kesilir"* buyurdu.[3]

٨٢٥٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، نا يَحْيَى بْنُ جَعْفَرٍ، أنا الضَّحَّاكُ بْنُ مَخْلَدٍ، أنا أَبُو حَفْصٍ سَالِمُ بْنُ تَمِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " إِنَّ الْيَهُودَ تَعُقُّ عَنِ الْغُلَامِ، وَلَا تَعُقُّ عَنِ الْجَارِيَةِ، فَعُقُّوا عَنِ الْغُلَامِ شَاتَيْنِ، وَعَنِ الْجَارِيَةِ شَاةً،

8259- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yahudiler erkek çocuğu için akîka kurbanı keserken, kızlar için kesmez. Siz erkek çocuğu için akîka olarak iki, kız çocuğu içinse bir koyun kesin."*[4]

Halîmî der ki: "Babanın yeni doğan çocuğuna yönelik dördüncü görevi de

---

[1] İsnâdı sahihtir. Buhârî, *edeb* (7/118).

[2] Halîmî, *el-Minhâc* (3/276).

[3] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud 3/258 (2835, 2836), İbn Mâce 2/1056 (3162), Nesâî, *akîka* (7/165) ve Tirmizî 4/98 (1516).

[4] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (2/72) ve Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (9/302).

doğumdan kalan saçını tıraş etmesidir."[1]

٨٢٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، نا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ رَجُلٍ يُقَالُ لَهُ: سَلْمَانُ رَفَعَهُ، قَالَ: " مَعَ الْغُلَامِ عَقِيقَةٌ فَأَهْرِيقُوا الدَّمَ، وَأَمِيطُوا عَنْهُ الْأَذَى " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَارِمٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ مَوْقُوفًا، ثُمَّ ذَكَرَ حَدِيثَ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ مُسْتَشْهِدًا بِهِ فِي رَفْعِهِ

8260- Muhammed (b. Sîrîn)'in Selmân adında bir adamdan bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Doğan her çocuk için akîka kesilir. Bundan dolayı doğan çocuklara akîka kesin ve saçlarını tıraş edin"* buyurmuştur.[2]

Buhârî, Ârim kanalıyla Hammâd b. Zeyd'den mevkûf olarak zikretmiş, ardından merfû oluşuna şahid olarak Hammâd b. Seleme'nin hadisini aktarmıştır.↓[3]

٨٢٦١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ بَيَانٍ الْمُقْرِئُ، نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَائِشَةَ، نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، نا قَتَادَةُ، وَحَبِيبٌ، وَيُونُسُ، وَأَيُّوبُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ الضَّبِّيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " الْغُلَامُ مُرْتَهَنٌ بِعَقِيقَتِهِ فَأَهْرِيقُوا عَنْهُ الدَّمَ، وَأَمِيطُوا عَنْهُ الْأَذَى "

وقال بعضهم عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ يُونُسَ، وَأَيُّوبَ، وَهِشَامٍ، وَحَبِيبٍ، وَقَتَادَةَ فِي آخَرِينَ وَرُوِّينَاهُ مِنْ حَدِيثِ حَفْصَةَ بِنْتِ سِيرِينَ، عَنِ الرَّبَابِ، عَنْ عَمِّهَا سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ الضَّبِّيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، وَاسْتَشْهَدَ بِهِ الْبُخَارِيُّ وَرُوِّينَا، عَنِ الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ، أَنَّهُ قَالَ: " إِمَاطَةُ الْأَذَى حَلْقُ الرَّأْسِ "

8261- Selmân b. Âmir ed-Dabbî bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Doğan her erkek çocuğu kendisi için kesilecek olan akîka kurbanı karşılığında konmuş bir rehine gibidir. Bundan dolayı doğan çocuğa akîka kesin ve saçlarını*

---

[1] Halîmî, *el-Minhâc* (3/276).

[2] İsnâdı sahih olan mevkûf bir hadistir.

[3] Buhârî, *akîka* (6/216, 217).

tıraş edin" buyurmuştur.[1]

Başkaları ise bunu Hammâd kanalıyla Yûnus, Eyyûb, Hişâm, Habîb, Katâde ve başkalarından rivayet etmiştir.[2]

Aynısı bize Hafsa binti Sîrîn — Rebâb — Amcası Selmân b. Âmir ed-Dabbî kanalıyla Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet edilmiştir. Buhârî de bunu şahid olarak göstermiştir.[3]

٨٢٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ قَالَ: وَزَنَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللهِ ﷺ شَعَرَ حَسَنٍ، وَحُسَيْنٍ، وَزَيْنَبٍ، وَأُمِّ كُلْثُومَ، فَتَصَدَّقَتْ بِوَزْنِ ذَلِكَ فِضَّةً

8262- Câfer b. Muhammed b. Ali, babasından bildiriyor: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kızı Fâtıma, Hasan'ın, Hüseyin'in, Zeyneb'in ve Ümmü Gülsüm'ün saçlarını tartıp ağırlığınca gümüşü sadaka olarak verdi."[4]

Halîmî der ki: "Babanın yeni doğan çocuğuna yönelik beşinci görevi de çocuğa isim koymasıdır."[5]

٨٢٦٣ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، أنا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ دُحَيْمٍ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الْقَاضِي، نا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ، أَنَّ نَبِيَّ اللهِ ﷺ قَالَ: " كُلُّ غُلَامٍ رَهِينَةٌ بِعَقِيقَتِهِ، يُذْبَحُ عَنْهُ يَوْمَ سَابِعِهِ، وَيُحْلَقُ رَأْسُهُ، وَيُسَمَّى "

8263- Semure b. Cundub'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Doğan her çocuk yedinci gününde kendisi için kesilecek olan*

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Nesâî, *akîka* (7/164).

[2] Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (9/298).

[3] Ebû Dâvud 3/261 (2839), Tirmizî 4/97-98 (1515) ve İbn Mâce 2/1056 (3164).

[4] İsnâdı hasen olan mürsel bir hadistir. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (9/304), Bağavî, *Şerhu's-Sünne* 11/270 (2819), Mâlik, *Muvattâ* (s. 501) ve Ebû Dâvud, *Merâsîl* 172 (343).

[5] Halîmî, *el-Minhâc* (3/276).

akîka kurbanı karşılığında konmuş bir rehine gibidir. Yedinci gününde kendisi için kurban kesilir, başının saçları tıraş edilir ve adı konulur."[1]

Ancak adının tahnîk yapıldığı gün konulması daha iyidir. Semure'nin yedinci gün olarak verdiği tarih isim verilmesi dışında sadece akîka kesilmesi ve saçlarının tıraş edilmesine yönelik de olabilir.

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), Ebû Mûsa'nın oğlunun adını ona tahnik yaptığı zaman koyduğuna yönelik bir rivayet zikretmiştik.[2]

٨٢٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، أبنا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، أبنا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، أبنا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أبنا ابْنُ عَوْنٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كَانَ ابْنُ أَبِي طَلْحَةَ يَشْتَكِي، فَخَرَجَ أَبُو طَلْحَةَ فَقُبِضَ الصَّبِيُّ، فَلَمَّا رَجَعَ أَبُو طَلْحَةَ قَالَ: مَا فَعَلَ ابْنِي؟ قَالَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ: هُوَ أَسْكَنُ مَا كَانَ، فَقَرَّبَتْ إِلَيْهِ الْعِشَاءَ، فَتَعَشَّى ثُمَّ أَصَابَ مِنْهَا، فَلَمَّا فَرَغَ مِنْهَا، قَالَتْ: وَارُوا الصَّبِيَّ، فَلَمَّا أَصْبَحَ أَبُو طَلْحَةَ أَتَى رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَأَخْبَرَهُ، فَقَالَ: " أَعْرَسْتُمُ اللَّيْلَةَ "؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: " اللهُمَّ بَارِكْ لَهُمَا "، فَوَلَدَتْ غُلَامًا، فَقَالَ لِي أَبُو طَلْحَةَ: احْمِلْهُ حَتَّى نَأْتِيَ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ، وَبَعَثَتْ مَعَهُ تَمَرَاتٍ، فَأَخَذَهُ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: " أَمَعَهُ شَيْءٌ "؟ قَالُوا: نَعَمْ، تَمَرَاتٌ، فَأَخَذَهُ النَّبِيُّ ﷺ فَمَضَغَهَا، ثُمَّ أَخَذَهَا مِنْ فِيهِ فَجَعَلَهَا فِي فِي الصَّبِيِّ، ثُمَّ حَنَّكَهُ وَسَمَّاهُ عَبْدَ اللهِ " أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ، فَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ مَطَرِ بْنِ الْفَضْلِ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ هَارُونَ، وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، وَابْنُ سِيرِينَ، هَذَا هُوَ أَنَسُ بْنُ سِيرِينَ، وَقَالَ فِي الْإِسْنَادِ: حَمَّادُ بْنُ مَسْعَدَةَ وَغَيْرُهُ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ

8264- Enes b. Mâlik anlatıyor: Ebû Talha'nın küçük oğullarından biri rahatsızlandı. Ebû Talha dışarı çıkmışken de oğlu öldü. Döndüğünde: "Oğlum nasıl oldu?" diye sorunca, karısı Ümmü Süleym: "Hiç olmadığı kadar rahat" dedi. Sonra Ümmü Süleym ona yemek koydu. Yemeği yedikten sonra Ebû Talha, Ümmü Süleym ile ilişkiye girdi. İlişki sonrasında Ümmü Süleym ona: "Oğlun öldü" dedi. Sabah olunca Ebû Talha, Resûlullah'ın

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 3/260 (2838), Nesâî, *akîka* (7/166), İbn Mâce 2/1056 (3165) ve Tirmizî 4/101 (1522).

[2] 7419 ile 7420. hadislere bakınız.

(sallallahu aleyhi vesellem) yanına gidip olanları anlattı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Dün gece birlikte oldunuz mu?"* diye sorunca, Ebû Talha: "Evet!" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allahım! Bu ilişkilerini bereketli kıl"* diye dua etti.

Ümmü Süleym bu ilişkiden hamile kaldı ve bir erkek çocuğu doğurdu. Ebû Talha bana: "Çocuğu al da onu Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) götürelim" dedi. Ümmü Süleym bizimle birlikte birkaç hurma da gönderdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) çocuğu kucağına aldı ve: *"Yanında bir şey var mı?"* diye sordu. "Evet, birkaç hurma var" dediğimizde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hurmaları alıp ağzında çiğnedi. Sonra ağzında ezdiği hurmadan bir parça alıp çocuğun ağzına koydu. Bu şekilde tahnik yaptıktan sonra ona Abdullah adını verdi.[1]

Buhârî ile Müslim, *Sahîh*'te rivayet ettiler.

Buhârî, Matar b. el-Fadl kanalıyla Yezîd b. Hârun'dan[2] ve Müslim de Ebû Bekr b. Ebî Şeybe'den rivayet etti.[3]

Buradaki İbn Sîrîn, Enes b. Sîrîn'dir. Aynısı Hammâd b. Mes'ade ve başkasından İbn Avn — Muhammed b. Sîrîn kanalıyla rivayet edilmiştir

Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem), Abdullah b. ez-Zübeyr'e tahnik yapması ve adını Abdullah olarak koyması konusunda Esma binti Ebî Bekr'den de bir rivayet bildirilmiştir.[4]

Bütün bunlar da Semure'nin rivayetinde yedinci gün olarak verilen tarihin sadece isim vermeye yönelik olduğunu göstermektedir. Doğrusunu da Allah bilir.

Akîka konusunda, çocuğun ismi ve künyesi konusunda pek çok hadis ve rivayet bulunmaktadır. *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da akîka konusu içinde bunları zikrettik.[5] Burada onları tekrar etmek meşakkatli olacağı için sadece bu

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *akîka* (6/216).

[3] Müslim, *âdâb* (23).

[4] Buhârî, *akîka* (6/216) ile *menâkibu'l-ensâr* (4/259) ve Müslim, *âdâb* (25, 26).

[5] Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (9/298, 311).

rivayetlere yer verdim. Daha fazlasını isteyenler söz konusu yere müracaat edebilir.

٨٢٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، وَأَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْفَارِسِيُّ، قَالَا: أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ الْفَضْلُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْإِسْفَرَايِنِيُّ، أنا أَبُو سَهْلٍ بِشْرُ بْنُ أَحْمَدَ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ، نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أنا هُشَيْمٌ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي زَكَرِيَّا الْخُزَاعِيِّ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّكُمْ تُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَسْمَائِكُمْ وَأَسْمَاءِ آبَائِكُمْ، فَأَحْسِنُوا أَسْمَاءَكُمْ "

8265- Ebu'd-Derdâ'nın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kıyamet gününde hem kendi adınız, hem de babanızın adıyla çağrılacaksınız. Bundan dolayı güzel olan isimleri kullanın."*[1]

٨٢٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْأَهْوَازِيُّ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَا: أنا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا هِشَامُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللهِ الدَّسْتُوَائِيُّ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ تَسَمَّى بِاسْمِي فَلَا يَتَكَنَّ بِكُنْيَتِي، وَمَنْ تَكَنَّى بِكُنْيَتِي فَلَا يَتَسَمَّ بِاسْمِي " هَذَا إِسْنَادٌ صَحِيحٌ، وَرُوِي هَكَذَا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، إِلَّا أَنَّ أَخْبَارَ النَّهْيِ عَنِ التَّكَنِّي بِأَبِي الْقَاسِمِ عَلَى الْإِطْلَاقِ أَكْثَرُ وَأَصَحُّ، وَيُحْتَمَلُ أَنْ يَكُونَ النَّهْيُ عَنْهُ رَاجِعًا إِلَى مَنْ أَرَادَ الْجَمْعَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اسْمِهِ، وَاللهُ أَعْلَمُ

8266- Câbir'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İsmi benim ismimle aynı olan kişi künyemi kullanmasın. Künyesi benim künyemle aynı olan kişi ise ismimi kullanmasın."*[2]

İsnâdı sahihtir. Aynısı Ebû Hureyre kanalıyla Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet edilmiştir. Ancak "Ebu'l-Kâsım" künyesinin kati bir şekilde kullanılmasının yasaklanmasına yönelik rivayetler daha çok ve daha sahihtir. Bu yöndeki yasak da Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) hem künyesi hem de adını almak isteyenler için olabilir. Doğrusunu Allah bilir.

---

[1] İsnâdında kopukluk vardır. Ebû Dâvud 5/236 (4948).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/249 (4966) ve Tirmizî 5/136 (2842).

٨٢٦٧ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ جَابِرٍ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ زِيَادٍ، نا عَبَّادُ بْنُ عَبَّادٍ، نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، وَأَخُوهُ عَبْدُ اللهِ، بِمَكَّةَ سَنَةَ أَرْبَعٍ وَأَرْبَعِينَ وَمِائَةٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَحَبُّ أَسْمَائِكُمْ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ عَبْدُ اللهِ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ زِيَادٍ سَبَلَانَ

8267- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"İsimleriniz içinde Allah'ın en sevdiği isimler, Abdullah ve Abdurrahman'dır"* buyurmuştur.[1]

Müslim, İbrâhîm b. Ziyâd Sebelân'dan rivayet etti.[2]

٨٢٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْفَارِسِيُّ، أنا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَصْبَهَانِيُّ، نا أَبُو أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ فَارِسٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: قَالَ لِي أَحْمَدُ بْنُ الْحَارِثِ، نا أَبُو قَتَادَةَ الشَّامِيُّ، لَيْسَ بِالْحَرَّانِيِّ مَاتَ سَنَةَ أَرْبَعٍ وَسِتِّينَ وَمِائَةٍ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَرَادٍ، قَالَ: صَحِبَنِي رَجُلٌ مِنْ مُؤْتَةَ فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ وَأَنَا مَعَهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، وُلِدَ لِي مَوْلُودٌ، فَمَا أَخْيَرُ الْأَسْمَاءِ؟ قَالَ: " إِنَّ أَخْيَرَ أَسْمَائِكُمْ الْحَارِثُ وَهَمَّامٌ، وَنِعْمَ الِاسْمُ عَبْدُ اللهِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ، وَسَمُّوا بِأَسْمَاءِ الْأَنْبِيَاءِ وَلَا تَسَمَّوْا بِأَسْمَاءِ الْمَلَائِكَةِ "، قَالَ: وَبِاسْمِكَ؟ قَالَ: " وَبِاسْمِي، وَلَا تَكْتَنُوا بِكُنْيَتِي "، قَالَ الْبُخَارِيُّ فِي غَيْرِ هَذِهِ الرِّوَايَةِ: فِي إِسْنَادِهِ نَظَرٌ.

8268- Abdullah b. Cerâd der ki: Mute'den bir adam bana yoldaşlık etti ve birlikte Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanına vardık. Adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Bir çocuğum oldu, koymak için en güzel isimler hangileridir?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kullandığınız en güzel isimler Hâris ile Hemmâm isimleridir. Abdullah ve Abdurrahman da ne güzel isimlerdir. Peygamberlerin isimlerini de koyabilirsiniz, ancak meleklerin adını koymayın"* buyurdu. Adam: "Peki ya senin adın?" diye sorunca, Resûlullah

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *âdâb* (2).

(sallallahu aleyhi vesellem): *"İsmimi de koyabilirsiniz, ancak künyemi kullanmayın"* buyurdu.[1]

Buhârî başka bir rivayette bu hadisin isnâdı hakkında "Eleştiri vardır" demiştir.

Halîmî der ki: "Babanın yeni doğan çocuğuna yönelik altıncı görevi de çocuğu sünnet ettirmesidir."[2]

٨٢٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى بْنِ أَسَدٍ، نا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " الْفِطْرَةُ خَمْسٌ "، أَوْ: " خَمْسٌ مِنَ الْفِطْرَةِ: الْخِتَانُ، وَالِاسْتِحْدَادُ، وَنَتْفُ الْإِبْطِ، وَقَصُّ الشَّارِبِ، وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ "

أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ سُفْيَان وَرُوِّينَا عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: " عَقَّ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ، وَخَتَنَهُمَا لِسَبْعَةِ أَيَّامٍ "

8269- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Sünnet olma, etek tıraşı olma, koltuk altlarındaki kılları alma, bıyığı kısaltma ve tırnakları kesme olmak üzere beş şey fıtrattandır."*

Buhârî ile Müslim, *Sahîh*'de Süfyân'dan rivayet ettiler.[3]

Züheyr b. Muhammed'in Muhammed b. el-Münkedir'den bildirdiğine göre Câbir şöyle demiştir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Hasan ile Hüseyin henüz yedi günlükken onlar için akîka kurbanı kesti ve sünnet ettirdi."[4]

٨٢٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ سُلَيْمَانَ، نا عَاصِمُ بْنُ عَلِيٍّ، نا أَبُو أُنَسٍ، حَدَّثَنِي أَبُو الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ،

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Buhârî, *Târîh* (3/1/35) Bak: İbn Hacer, *el-İsâbe* (2/280) ve İbnu'l-Kayyim, *Tuhfetu'l-Mevdûd* (s 86).

[2] Halîmî, *el-Minhâc* (3/277).

[3] Buhârî, *libâs* (7/56) ve Müslim, *tahâret* (49).

[4] İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1075) ve Taberânî, *M. es-Sağîr* (2/45).

عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " كَانَ إِبْرَاهِيمُ أَوَّلَ مَنِ اخْتَتَنَ وَهُوَ ابْنُ عِشْرِينَ وَمِائَةِ سَنَةٍ، وَاخْتَتَنَ بِالْقَدُومِ، ثُمَّ عَاشَ بَعْدَ ذَلِكَ ثَمَانِينَ سَنَةً " وَالْقَدُومُ: اسْمُ مَوْضِعٍ

8270- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hz. İbrâhîm ilk sünnet olan kişidir. Kadûm'da sünnet oldu. Sünnet olduktan sonra da seksen yıl yaşadı."*[1]

Kadûm bir yerin adıdır.

٨٢٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أنا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: " اخْتَتَنَ إِبْرَاهِيمُ خَلِيلُ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهُوَ ابْنُ عِشْرِينَ وَمِائَةِ سَنَةٍ بِالْقَدُومِ، ثُمَّ عَاشَ بَعْدَ ذَلِكَ ثَمَانِينَ سَنَةً "،

فَقَالَ سَعِيدٌ: " فَكَانَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَوَّلَ مَنِ اخْتَتَنَ، وَأَوَّلَ مَنْ رَأَى الشَّيْبَ، فَقَالَ: يَا رَبِّ، مَا هَذَا؟ فَقَالَ: " وَقَارًا يَا إِبْرَاهِيمُ "، قَالَ: رَبِّ، زِدْنِي وَقَارًا، وَأَوَّلَ مَنْ أَضَافَ الضَّيْفَ، وَأَوَّلَ مَنْ جَزَّ شَارِبَهُ، وَأَوَّلَ مَنْ قَصَّ أَظَافِرَهُ، وَأَوَّلَ مَنِ اسْتَحَدَّ "، هَذَا هُوَ الصَّحِيحُ مَوْقُوفٌ

8271- Ebû Hureyre der ki: "Allah'ın halîli Hz. İbrâhîm ilk sünnet olan kişidir. Yüz yirmi yaşında iken Kadûm'da sünnet oldu. Sünnet olduktan sonra da seksen yıl yaşadı."[2]

Saîd (b. el-Müseyyeb) der ki: "Hz. İbrâhîm ilk olarak sünnet olan kişidir. Aynı şekilde saçları ağaran îlk kişi de odur ki ağaran saçını gördüğünde: «Rabbim! Bu ne?» diye sordu. Yüce Allah: «Ey İbrâhîm! Bu vakarın işaretidir» buyurunca, İbrâhim: «Rabbim! Vakarımı arttır» diye dua etti. İlk olarak misafiri ağırlayan, ilk bıyıklarını kısaltan, ilk olarak tırnaklarını kesen ve ilk olarak etek tıraşı olan kişî de kendisîdir."[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1500) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (1/281) ve İbnu'l-Kayyim, *Tuhfetu'l-Mevdûd* (s 109).

[2] İsnâdı hasen olan mevkûf bir hadistir. İbn Asâkir, *Tehzîb* (2/148-149).

[3] 5975. hadiste geçti.

Sahih olanı da bu şekilde mevkûf olanıdır.

٨٢٧٢ - وَقَدْ رَوَاهُ أَبُو قَتَادَةَ عَبْدُ اللهِ بْنُ وَاقِدٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " إِنَّ إِبْرَاهِيمَ أَوَّلُ مَنْ أَضَافَ الضَّيْفَ، وَأَوَّلُ مَنْ قَصَّ الشَّارِبَ، وَأَوَّلُ مَنْ رَأَى الشَّيْبَ، وَأَوَّلُ مَنْ قَصَّ الْأَظَافِرَ، وَأَوَّلُ مَنِ اخْتَتَنَ بِقَدُومِهِ ابْنَ عِشْرِينَ وَمِائَةِ سَنَةٍ " أَخْبَرَنَاهُ الْمَالِينِيُّ، أنا ابْنُ عَدِيٍّ، نا أَبُو عَرُوبَةَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ كَثِيرٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ وَاقِدٍ فَذَكَرَهُ

8272- Başka bir kanalla Ebû Hureyre'den bildirildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hz. İbrâhîm ilk olarak misafir ağırlayan, ilk bıyıklarını kısaltan, ilk saçları ağaran, ilk tırnaklarını kesen ve ilk sünnet olan kişidir. Sünnetini kendi keseriyle (kadûm) yüz yirmi yaşındayken yaptı."*[1]

٨٢٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الصَّنْعَانِيُّ، نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنِ ابْنِ الْمُسَيِّبِ، قَالَ: إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَوَّلُ مَنِ اخْتَتَنَ، وَأَوَّلُ مَنْ قَرَى الضَّيْفَ، وَأَوَّلُ مَنْ رَأَى الشَّيْبَ، قَالَ: فَلَمَّا رَأَى الشَّيْبَ، قَالَ: أَيْ يَا رَبِّ، مَا هَذَا؟ قَالَ: " هَذَا وَقَارٌ وَحِلْمٌ "، قَالَ: أَيْ رَبِّ، فَزِدْنِي وَقَارًا، وَاخْتَتَنَ وَهُوَ ابْنُ عِشْرِينَ وَمِائَةِ سَنَةٍ، وَاخْتَتَنَ بِالْقَدُومِ وَمَاتَ وَهُوَ ابْنُ مِائَتَيْ سَنَةٍ " قَالَ عَبْدُ الرَّزَّاقِ: وَاخْتَتَنَ بِالْقَدُومِ، قَالَ عَبْدُ الرَّزَّاقِ: اسْمُ قَرْيَةٍ، هَكَذَا أَخْبَرَنِي مَعْمَرٌ لَا يَشُكُّ فِيهِ، قُلْتُ: كَذَا، قَالَ عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، وَقِيلَ: أَرَادَ بِهِ الْآلَةَ، فَقَدْ رُوِيَ فِي بَعْضِ الْحَدِيثِ أَنَّهُ عَجَّلَ قَبْلَ أَنْ يُعَلِّمَ الْآلَةَ، وَاللهُ أَعْلَمُ

8273- İbnu'l-Müseyyeb der ki: Hz. İbrâhîm ilk olarak sünnet olan kişidir. İlk olarak misafiri ağırlayan kişi de kendisidir. Saçları ağaran ilk kişi de odur ki ağaran saçını gördüğünde: "Rabbim! Bu ne? " diye sordu. Yüce Allah: "Bu, vakar ve ağırbaşlılığın işaretidir" buyurunca, Hz. İbrâhim: "Rabbim! Vakarımı arttır" diye dua etti. İbrâhîm yüz yirmi yaşındayken Kadûm'da sünnet oldu, iki yüz yaşında iken de vefat etti.

Abdurrezzâk der ki: "*Kadûm* bir kasabanın adıdır. Ma'mer bunu bana bu şekilde tereddüt etmeden bildirdi."

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1511).

Abdurrezzâk, Ma'mer'den naklen böyle demiştir. Kadûm'un alet (keser) adı olduğunu söyleyenler de vardır.

Başka bir rivayette de sünnet emri verildiği zaman henüz alet ismi bildirilmemişken acele edip keser (kadûm) ile sünnet olduğu bildirilmiştir.[1]

٨٢٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّنْعَانِيُّ، نا إِسْحَاقُ الدَّبَرِيُّ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنِ ابْنِ أَبِي يَحْيَى، عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحُصَيْنِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " لَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ رَجُلٍ لَمْ يَخْتَتِنْ "

8274- İbn Abbâs der ki: "Sünnetsiz olan kişinin şahitliği kabul edilmez."[2]

٨٢٧٥ - وَبِهِ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ كَرِهَ ذَبِيحَةَ الْأَدْغَلِ، وَقَالَ: " لَا تُقْبَلُ صَلَاتُهُ وَلَا تَجُوزُ شَهَادَتُهُ"

8275- İbn Abbâs der ki: "Sünnetsiz olan kişinin namazı ve şahitliği kabul edilmez."[3]

٨٢٧٦ - قَالَ مَعْمَرٌ: سَأَلْتُ حَمَّادَ بْنَ أَبِي سُلَيْمَانَ عَنْ ذَبِيحَتِهِ، فَقَالَ: " لَا بَأْسَ بِهَا "

8276- Ma'mer der ki: Hammâd b. Ebî Süleymân'a sünnetsiz olan kişinin kestiğinin yenmesini sorduğumda: "Yenmesinde bir sakınca yoktur" cevabını verdi.[4]

٨٢٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا الْأَصَمُّ، نا أُسَيْدُ بْنُ عَاصِمٍ، نا الْحُسَيْنُ يَعْنِي ابْنَ حَفْصٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ حَارِثَةَ بْنِ مُضَرِّبٍ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: " كَانَتْ هَاجَرُ لِسَارَةَ فَأَعْطَتْ هَاجَرَ إِبْرَاهِيمَ، فَاسْتَبَقَ إِسْمَاعِيلُ وَإِسْحَاقُ، فَسَبَقَهُ إِسْمَاعِيلُ فَجلَسَ فِي حِجْرِ إِبْرَاهِيمَ، قَالَتْ سَارَّةُ: أَظُنُّهُ وَاللهِ لَأُغَيِّرَنَّ مِنْهَا

---

[1] Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (8/326).

[2] İsnâdı zayıftır. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/175 (20248).

[3] İsnâdı zayıftır. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/175 (20246) ve Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (8/325).

[4] İsnâdı hasendir. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/175 (20247).

ثَلَاثَةَ أَشْرَافٍ، فَخَشِيَ إِبْرَاهِيمُ أَنْ تَجْدَعَهَا أَوْ تَخْرِمَ أُذُنَيْهَا، فَقَالَ لَهَا: هَلْ لَكِ أَنْ تَفْعَلِي شَيْئًا وَتَبَرِّي يَمِينَكِ، تَثْقُبِينَ أُذُنَيْهَا أَوْ تَخْفِضِيهَا، فَكَانَ أَوَّلَ الْخِفَاضِ هَذَا "

8277- Hz. Ali der ki: Hacer, Sâre'nin cariyesiydi ve onu Hz. İbrâhim'e vermişti. Bir defasında (Hacer'in oğlu) İsmâil ile (Sâre'nin oğlu) İshâk yarışınca İsmâîl, İshâk'ı geçerek Hz. İbrâhim'in kucağına oturdu. Bunun üzerine Sâre: "Vallahi ondan (Hacer'den) üç şeyi değiştireceğim" dedi. Hz. İbrâhim, Sâre'nin, Hâcer'in burnunu kesmesinden veya kulaklarını yarmasından korktu ve: "Başka bir şey yaparak yeminini de yerine getirmek ister misin? Ya kulaklarını del ya da onu sünnet et" dedi. İşte ilk kadın sünneti de bu oldu.[1]

٨٢٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ خُرَيْمٍ الْقَزَّازُ، نا هِشَامُ بْنُ خَالِدٍ، نا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ الْأَنْصَارِيَّةِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَمَرَ جَارِيَةً تَخْتِنَ : " فَإِذَا خَتَنْتِ فَلَا تَنْهِكِي، فَإِنَّ ذَلِكَ أَحْظَى لِلْمَرْأَةِ، وَأَحَبُّ إِلَى الْبَعْلِ "

8278- Ümmü Atiyye el-Ensâriyye bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kadınları sünnet eden kıza: *"Sünnet edeceğin zaman derinden kesme. Bu şekilde kadın daha çok haz alır ve bu, kocasının daha çok hoşuna gider"* buyurdu.[2]

٨٢٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي دَارِمٍ، نا أَحْمَدُ بْنُ مُوسَى، نا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ الشَّيْبَانِيُّ، ثنا مَنْدَلٌ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أُمَيَّةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى نِسْوَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَقَالَ: " يَا نِسَاءَ الْأَنْصَارِ، اخْتَضِبْنَ غِمْسًا ، وَاخْتَفِضْنَ وَلَا تَنْهَكْنَ، فَإِنَّهُ أَحْظَى لِإِنَاثِكُنَّ عِنْدَ أَزْوَاجِهِنَّ، وَإِيَّاكُنَّ وَكُفْرَ الْمُنَعَّمِينَ " مَنْدَلُ بْنُ عَلِيٍّ ضَعِيفٌ

8279- İbn Ömer der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Ensâr'dan bazı kadınların yanına girdi ve şöyle buyurdu: *"Ey Ensârlı kadınlar! Ellerinize desen yapmadan kına yakın. Sünnet de olun, ancak derinden kesmeyin. Bu şekilde*

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İsnâdı zayıftır. Şahidleriyle birlikte de hasen bir hadistir. Ebû Dâvud 5/421 (5271).

kadınlarınız kocalarından daha çok haz alır. Kocalarınıza karşı nankör davranmaktan da sakının!"[1]

(Ravi) Mendel b. Ali zayıf biridir.

Beyhakî der ki: "Çocukların eğitim ve terbiye konusunda da çocuğun bunu kaldırabilecek ve anlayabilecek yaşta ve akılda olması lazımdır. Çocuğun terbiye ve eğitimi de birkaç şekilde olur. Kişi çocuğunu Müslümanlardan salih olan kişilerin ahlâkı ile yetiştirmeli, ahlâkı bozuk olan kişilerle birlikte olmaktan onu korumalıdır.

Ona Kur'ân'ı, Arap dilini, sünneti, seleften olanların sözlerini, kendisine gerekli olan dini hükümleri öğretmelidir. Onu güzel görülen ve bu alanda kendisini geliştirecek kazanç yollarına yönlendirmelidir. Çocuklardan biri akıl olarak buluğa erdiği zaman da kendisine delilleriyle birlikte Yüce Allah anlatılmalıdır. Bunu da başta dinsiz olanların bu yöndeki görüşlerine değinmeden yapmalıdır. Arada bu kesimin görüşlerinden genel olarak bahsedip bilgi vermeli, onlara karşı onu uyarmalı, kendilerinden sakındırıp elden geldiğince onlara öfke duyması sağlanmalıdır.

Bunu yaparken de delilleri kolay ve basitinden başlamak suretiyle sırasıyla anlatmalıdır. Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) nübüvvetinin delillerini de aynı şekilde kolay ve basitinden başlamak suretiyle sırasıyla ona anlatmalıdır. Halîmî bu konulardan her birini ayrı ayrı başlıklarla detaylı bir şekilde anlatır.[2] Konu hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak isteyenler Halîmî'nin eserine başvurabilir."

٨٢٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أنا أَبُو مَنْصُورٍ النَّضْرَوِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، نا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، حدثنا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي قَوْلِهِ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ [التحريم: ٦]، قَالَ: " يَأْمُرُهُمْ بِطَاعَةِ اللهِ وَيُعَلِّمُهُمُ الْخَيْرَ "

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Halîmî, *el-Minhâc* (3/278-313).

8280- Yûnus bildiriyor: Hasan(-ı Basrî), *"Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun"*[1] âyetini açıklarken: "Onlara Allah'a itaat emredilip hayırlı olan şeyler öğretilmelidir" dedi.[2]

٨٢٨١ - وَبِإِسْنَادِهِ: نا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ زَكَرِيَّا، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ، عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: " عَلِّمُوهُمْ وَأَدِّبُوهُمْ "

8281- Hz. Ali der ki: "Çoluk çocuğunuzu eğitip terbiye edin."[3]

٨٢٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، وَأَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَا: أنا أَبُو النَّضْرِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ الْفَقِيهُ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ مَحْمَوَيْهِ بْنِ مُسْلِمٍ، ثنا أَبِي، نا النَّضْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَيْسَكِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُهَاجِرٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " افْتَحُوا عَلَى صِبْيَانِكُمْ أَوَّلَ كَلِمَةٍ بِلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَلَقِّنُوهُمْ عِنْدَ الْمَوْتِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، فَإِنَّهُ مَنْ كَانَ أَوَّلَ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَآخِرَ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، ثُمَّ عَاشَ أَلْفَ سَنَةٍ مَا سُئِلَ عَنْ ذَنْبٍ وَاحِدٍ " مَتْنٌ غَرِيبٌ لَمْ نَكْتُبْهُ إِلَّا بِهَذَا الْإِسْنَادِ

8282- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Çocuğunuza öğreteceğiniz ilk söz «Lâ ilâhe illallah» sözü olsun. Vefat anında da onlara «Lâ ilâhe illallah» sözünü söylemelerini telkin edin. Zira ilk ve son sözü «Lâ ilâhe illallah» olan kişi bin yıl yaşasa da arada işlediği hiçbir günahtan hesaba çekilmez."*[4]

Garîb bir metni vardır ve sadece bu isnâdla yazdık.

٨٢٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، نا سَهْلُ بْنُ مِهْرَانَ الدَّقَّاقُ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ السَّهْمِيُّ، نا سَوَّارُ بْنُ دَاوُدَ أَبُو حَمْزَةَ، نا عَمْرُو بْنُ شُعَيْبٍ،

---

[1] Tahrîm Sur. 6

[2] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum.

[3] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Cerîr, *Tefsîr* (28/165, 166)

[4] İsnâdı zayıftır. Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* (1/71) Bak: Suyûtî, *el-Leâliu'l-Masnû'a* (2/416) ve İbn Avn, *Tenzîhu'ş-Şerîa* (2/364-365).

عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مُرُوا الصِّبْيَانَ بِالصَّلَاةِ لِسَبْعِ سِنِينَ، وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا فِي عَشْرٍ، وَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ "

8283- Amr b. Şuayb'ın babasından naklen dedesinden bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yedi yaşlarındayken erkek çocuklarınıza namaz kılmalarını söyleyin. On yaşına geldiklerinde de kılmazlarsa gerektiğinde dövün ve bu yaşlarda yataklarını ayırın."*[1]

٨٢٨٤ - أَنْبَأَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، إِجَازَةً، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْأَصَمُّ، نا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ الْقَزَّازُ، نا عَامِرُ بْنُ صَالِحِ بْنِ رُسْتُمَ، نا أَيُّوبُ بْنُ مُوسَى بْنِ عَمْرِو بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ فِرَاسٍ، بِمَكَّةَ، ثنا أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الضَّحَّاكُ، نا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، نا مُسْلِمٌ، وَالْقَوَارِيرِيُّ، قَالَا: نا عَامِرُ بْنُ أَبِي عَامِرٍ، نا أَيُّوبُ بْنُ مُوسَى الْقُرَشِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَا نَحِلَ وَالِدٌ وَلَدًا نُحْلًا أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ " رَوَاهُ بِشْرُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ عَامِرِ بْنِ أَبِي عَامِرٍ، سَمِعَ أَيُّوبَ بْنَ مُوسَى بْنِ عَمْرِو بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ، فَصَحَّ بِذَلِكَ سَمَاعُ عَامِرٍ مِنْ أَيُّوبَ، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي التَّارِيخِ، عَنْ بِشْرٍ، قَالَ: وَلَمْ يَصِحَّ سَمَاعُ جَدِّهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

8284- Eyyûb b. Mûsa el-Kureşî'nin babasından naklen dedesinden bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir baba çocuğuna güzel bir terbiyeden (ahlâktan) daha güzel bir bağışta bulunamaz"* buyurmuştur.[2]

Bişr b. Yûsuf bunu Âmir b. Ebî Âmir'den rivayet ederken "Eyyûb b. Mûsa b. Amr b. Saîd b. el-As'tan şöyle işittim" lafzını kullanır. Bu şekilde Âmir'in Eyyûb'dan hadis işitmişliği doğrulanmış oluyor.

Buhârî de bunu *Târîh*'te Bişr kanalıyla zikretmiş ve: "Âmir'in dedesinin Hz. Peygamber'i (sallallahu aleyhi vesellem) işitmişliği doğru değildir" demiştir.[3]

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Hasen bir hadistir. Ebû Dâvud 1/334 (495).

[2] İsnâdı zayıf olan mürsel bir hadistir.

[3] Buhârî, *Târîh* (1/1/379) Bak: İbnu'l-Kayyim, *Tuhfetu'l-Mevdûd* (s 152-153).

٨٢٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، نا خَلَفُ بْنُ هِشَامٍ، وعُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، وَنَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، قَالُوا: نا عَامِرُ بْنُ أَبِي عَامِرٍ الْخَزَّازُ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا نَحِلَ وَالِدٌ وَلَدَهُ نُحْلًا أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ "

8285- Eyyûb b. Mûsa el-Kureşî'nin babasından naklen dedesinden bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir baba çocuğuna güzel bir terbiyeden (ahlâktan) daha güzel bir bağışta bulunamaz"* buyurmuştur.[1]

٨٢٨٦ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو أَسْعَدَ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ تَمَّامِ بْنِ صَالِحٍ الْبَهْرَانِيُّ، بِحِمْصَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ قُدَامَةَ، نا أَبُو عُبَيْدَةَ الْحَدَّادُ، عَنْ صَالِحِ بْنِ رُسْتُمَ، قَالَ: انْطَلَقْتُ أَنَا وَوَالِدِي، إِلَى أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى، فَقَالَ أَيُّوبُ: ابْنُكَ هَذَا؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَأَحْسِنْ أَدَبَهُ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّي، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: " مَا نَحِلَ وَالِدٌ وَلَدَهُ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ "، قَالَ أَبُو أَحْمَدَ: صَارَ الْحَدِيثُ لِأَبِي عَامِرٍ الْخَزَّازِ وَالِدِ عَامِرٍ، وَلَمْ يَكْتُبْهُ إِلَّا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ تَمَّامٍ

قَالَ أَحْمَدُ: وَأَغْرَبُ مِنْ هَذَا

8286- Salih b. Rüstüm der ki: Babamla birlikte Eyyûb b. Mûsa'nın yanına gittik. Eyyûb babama: "Bu senin oğlun mu?" diye sorunca, babam: "Evet!" karşılığını verdi. Bunun üzerine Eyyûb şöyle dedi: "Onu en güzel şekilde terbiye et. Zira babamın dedemden naklen bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *«Bir baba çocuğuna güzel bir terbiyeden (ahlâktan) daha güzel bir bağışta bulunamaz»* buyurmuştur."[2]

Ebû Ahmed der ki: "Bir sonrakinde hadis Âmir'in babası Ebû Âmir el-Hazzâz'ın gelmektedir. Ancak biz bu hadisi sadece Muhammed b. Temmâm kanalıyla yazdık."

Beyhakî der ki: "Bir sonraki rivayet bundan daha garîb (tek kanallı) olan bir rivayettir."

---

[1] İsnâdı zayıf olan mürsel bir hadistir. İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1740).

[2] İsnâdı zayıf olan mürsel bir hadistir. İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1740).

٨٢٨٧ - أَنَّ أَبَا مُحَمَّدٍ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ النَّيْسَابُورِيَّ الْمُعَاذِيَّ، أَخْبَرَنَا أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ السَّقَطِيُّ، نا أَبُو حَفْصٍ عُمَرُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ هُبَيْرَةَ الْبَصْرِيُّ، نا رُسْتُمُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَزَّازِ ، حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: كُنْتُ أَدْخُلُ عَلَى أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى مَعَ أَبِي، فَقَالَ أَيُّوبُ: يَا أَبَا فُلَانٍ، هَذَا ابْنُكَ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّي، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا نَحِلَ وَالِدٌ وَلَدًا أَحْسَنَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ " هَكَذَا أَخْبَرَنَا بِهِ فِي فَوَائِدِهِ، وَرُسْتُمُ هُوَ ابْنُ عَامِرٍ، وَأَظُنُّهُ أَرَادَ صَالِحَ بْنَ رُسْتُمَ، وَاللهُ أَعْلَمُ

8287- Rüstüm b. Ali el-Hazzâz, babasından bildiriyor: Babamla birlikte Eyyûb b. Mûsa'nın yanına giderdik. Bir defasında Eyyûb babama: "Ey Filan! Bu senin oğlun mu?" diye sorunca, babam: "Evet!" karşılığını verdi. Bunun üzerine Eyyûb şöyle dedi: "Babamın dedemden naklen bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *«Bir baba çocuğuna güzel bir terbiyeden (ahlâktan) daha güzel bir bağışta bulunamaz»* buyurmuştur."[1]

Fevâid'de bize bu şekilde bildirilmiştir. Rüstüm, İbn Âmir'dir. Sanırım ravi burada Sâlih b. Rüstüm'ü kastetmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

٨٢٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَاكِرٍ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبَانَ الْوَرَّاقُ، نا نَاصِحٌ أَبُو عَبْدِ اللهِ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قال: " لَأَنْ يُؤَدِّبَ أَحَدُكُمْ وَلَدَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَتَصَدَّقَ كُلَّ يَوْمٍ بِنِصْفِ صَاعٍ "

8288- Câbir b. Semure'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Birinizin çocuğuna güzel bir terbiye vermesi her gün yarım sâ' sadaka vermesinden daha hayırlıdır"* buyurmuştur.[2]

٨٢٨٩ - قَالَ: وَنا جَعْفَرٌ، نا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، نا عَلِيُّ بْنُ هَاشِمِ بْنِ الْبَرِيدِ، عَنْ نَاصِحٍ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ

---

[1] İsnâdı çok zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 4/337 (1951).

8289- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[1]

٨٢٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، نا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ الْخَطَّابِ، عَنْ نَاصِحٍ، فَذَكَرَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَأَنْ يُؤَدِّبَ الرَّجُلُ وَلَدَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَتَصَدَّقَ بِنِصْفِ صَاعٍ كُلَّ يَوْمٍ "

8290- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı: *"Kişinin çocuğuna güzel bir terbiye vermesi, her gün yarım sâ' sadaka vermesinden daha hayırlıdır"* lafzıyla rivayet edilmiştir.[2]

٨٢٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى بْنِ حَسَّانٍ الْمَدَائِنِيُّ فِي سَنَةِ اثْنَتَيْنِ وَسَبْعِينَ وَمِائَتَيْنِ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ عَطِيَّةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُمْ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، قَدْ عَلِمْنَا حَقَّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَلَدِ، فَمَا حَقُّ الْوَلَدِ عَلَى الْوَالِدِ؟ قَالَ: " أَنْ يُحْسِنَ اسْمَهُ، وَيُحْسِنَ أَدَبَهُ " وَمُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ عَطِيَّةَ ضَعِيفٌ بِمَرَّةٍ، لَا يحتج بِمَا يَنْفَرِدُ بِهِ

8291- İbn Abbâs bildiriyor: "Ey Allah'ın Resûlü! Babanın çocuğu üzerinde, çocuğun da babası üzerinde olan haklarını bize öğret" dediklerinde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Babanın, çocuğa güzel bir isim koyması ve güzel bir terbiye vermesidir"* buyurdu.[3]

Muhammed b. el-Fadl b. Atiyye zayıf biridir ve rivayette tek kaldığı hadisleri hüccet olarak kabul edilmez.

٨٢٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُؤْمَنِ بْنِ شُبَّانَ الْعَطَّارُ، بِبَغْدَادَ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ الْجِعَابِيُّ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ بِشْرٍ، نا زَيْدُ بْنُ أَخْرَمَ، نا أَبُو دَاوُدَ،

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 2/246 (2032) Bak: İbnu'l-Kayyim, *Tuhfetu'l-Mevdûd* (s 153).

[3] İsnâdı çok zayıftır. Bak: İbnu'l-Kayyim, *Tuhfetu'l-Mevdûd* (s 153).

قَالَ: سَمِعْتُ الثَّوْرِيَّ، يَقُولُ: " يَنْبَغِي لِلرَّجُلِ أَنْ يُكْرِهَ وَلَدَهُ عَلَى طَلَبِ الْحَدِيثِ، يَقُولُ: فَإِنَّهُ مَسْئُولٌ عَنْهُ "

8292- Ebû Dâvud der ki: Sevrî'nin: "Babanın çocuğunu hadis öğrenmeye zorlaması lazımdır" dediğini işittim. Sevrî babanın bu konuda sorumlu görüleceğini düşünmüştür.[1]

٨٢٩٣ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ، قَالَ: سَمِعْتُ الثَّوْرِيَّ، يَقُولُ: إِنَّ هَذَا الْحَدِيثَ عِزٌّ، مَنْ أَرَادَ بِهِ الدُّنْيَا وَجَدَهَا، وَمَنْ أَرَادَ بِهِ الْآخِرَةَ وَجَدَهَا "

8293- Ebû Dâvud der ki: Sevrî'nin: "Hadis öğrenmek izzettir. Onunla dünyalık elde etmek isteyenler elde eder, âhireti elde etmek isteyenler de elde eder" dediğini işittim.[2]

٨٢٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، نا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ الْوَاسِطِيُّ، نا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، نا مَرْوَانُ بْنُ جَنَاحٍ، نا يُونُسُ بْنُ مَيْسَرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " الْخَيْرُ عَادَةٌ، وَالشَّرُّ لَجَاجَةٌ "

8294- Muâviye b. Ebî Süfyân der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"İyilik doğal bir şey iken kötülük kendini dayatır"* buyurduğunu işittim.[3]

٨٢٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، نا عُثْمَانُ الْحَاطِبِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ لِرَجُلٍ: " أَدِّبِ ابْنَكَ، فَإِنَّكَ مَسْئُولٌ عَنْ وَلَدِكَ، مَاذَا أَدَّبْتَهُ؟ وَمَاذَا عَلَّمْتَهُ، وَإِنَّهُ مَسْئُولٌ عَنْ بِرِّكَ وَطَوَاعِيَتِهِ لَكَ "

8295- Osmân el-Hâtibî der ki: İbn Ömer'in bir adama şöyle dediğini işittim: "Oğluna terbiye ver! Zira oğlunu nasıl terbiye ettiğinden ve nasıl

---

[1] İsnâdı hasendir. Bak: İbnu'l-Kayyim, *Tuhfetu'l-Mevdûd* (s 153).

[2] İsnâdı hasendir. Bak: İbnu'l-Kayyim, *Tuhfetu'l-Mevdûd* (s 153).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 1/80 (221).

eğittiğinden hesaba çekileceksin. Oğlun da sana iyi davranması ve sana itaat etmesi konusunda hesaba çekilecektir."[1]

٨٢٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْوَرَّاقُ، نا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا حَرْبُ بْنُ مَيْمُونٍ، نا عَوْفٌ، عَنْ أَبِي رَجَاءٍ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: " رَحِمَ اللهُ امْرَأً اتَّجَرَ عَلَى يَتِيمٍ بِلَطْمَةٍ "

8296- Ebû Recâ der ki: Ömer b. el-Hattâb: "Yetim birini terbiye ederken bir tokat atan kişiden Allah merhametini esirgemesin" dediğini işittim.[2]

٨٢٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، نا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ الشَّيْبَانِيُّ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدِ بْنِ إِسْحَاقَ بْنِ مُبَارَكٍ الْعَطَّارُ، نا أَبِي، حَدَّثَنِي قَيْسٌ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عَلِّمُوا أَبْنَاءَكُمُ السِّبَاحَةَ وَالرَّمْيَ، وَالْمَرْأَةَ الْمِغْزَلَ " عُبَيْدٌ الْعَطَّارُ مُنْكَرُ الْحَدِيثِ

8297- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Çocuklarınızdan erkeklere yüzmeyi ve ok atmayı, kızlara ise iplik eğirmeyi öğretin"* buyurmuştur.[3]

Ubeyd el-Attâr'ın hadisleri münkerdir.

٨٢٩٨ - وَحَدَّثَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ السَّرَّاجُ، أنا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسٍ الطَّرَائِفِيُّ، نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نا زَيْدُ بْنُ عَبْدِ رَبِّهِ، نا بَقِيَّةُ، عَنْ عِيسَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سُلَيْمَانَ مَوْلَى أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَلِلْوَلَدِ عَلَيْنَا حَقٌّ كَحَقِّنَا عَلَيْهِمْ؟ قَالَ: " نَعَمْ، حَقُّ الْوَلَدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُعَلِّمَهُ الْكِتَابَةَ وَالسِّبَاحَةَ وَالرَّمْيَ، وَأَنْ يُؤَدِّبَهُ طَيِّبًا " عِيسَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ هَذَا يَرْوِي مَا لَا يُتَابَعُ عَلَيْهِ

8298- Ebû Râfi' der ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Bizim çocuklarımız üzerinde haklarımız olduğu gibi çocuklarımızın da bizim üzerimizde hakları var mı?" diye sorduğumda: *"Evet! Çocuğun baba üzerindeki hakkı ona*

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (3/84) Bak: İbnu'l-Kayyim, *Tuhfetu'l-Mevdûd* (s 153).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı çok zayıftır. Suyûtî, *el-Câmiu's-Sağîr* (4/327).

okuma yazmayı, yüzmeyi, ok atmayı öğretmesi ve en güzel şekilde terbiye etmesidir" buyurdu.[1]

İsa b. İbrâhîm, mutabaâtı olmayan rivayetlerde bulunur.

٨٢٩٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرْبِيُّ، نا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا شَدَّادُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ وُلِدَ لَهُ وَلَدٌ فَلْيُحْسِنِ اسْمَهُ وَأَدَبَهُ، فَإِذَا بَلَغَ فَلْيُزَوِّجْهُ فَإِنْ بَلَغَ وَلَمْ يُزَوِّجْهُ فَأَصَابَ إِثْمًا، فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى أَبِيهِ "

8299- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurmuştur: *"Çocuğu olan kişi, ona güzel bir isim koyup güzelce terbiye etsin. Büluğa erdiğinde de onu evlendirsin. Büluğa ermesine rağmen onu evlendirmediği zaman çocuğun (bu yönde) bir günah işlemesi durumunda vebali babasınındır."*[2]

٨٣٠٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا تَمْتَامٌ، ثنا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ النُّعْمَانِ، نا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ حُسَيْنٍ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ شَيْبَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " حَقُّ الْوَلَدِ عَلَى وَالِدِهِ أَنْ يُحْسِنَ اسْمَهُ، وَيُحْسِنَ مِنْ مَرْضَعِهِ، وَيُحْسِنَ أَدَبَهُ " فِيهِ ضَعْف

8300- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurmuştur: *"Çocuğun baba üzerindeki hakkı ona güzel bir isim koyması, gereği gibi sütünü tedarik etmesi ve en güzel şekilde terbiye vermesidir."*[3]

٨٣٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أنا أَبُو مَنْصُورٍ النَّضْرَوِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، نا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نا حَزْمٌ، قَالَ: سَمِعْتُ الْحَسَنَ، وَسَأَلَهُ كَثِيرُ بْنُ زِيَادٍ عَنْ قَوْلِهِ: ﴿هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ﴾ [الفرقان: ٧٤]، فَقَالَ: يَا أَبَا سَعِيدٍ، مَا هَذِهِ قُرَّةُ

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (10/15), Tirmizî, *Nevâdiru'l-Usûl* (s. 239) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* (2/131).

[2] İsnâdında bir sakınca yoktur. İbn Bükeyr es-Sayrafî, *Fadâilu men ismuhu Ahmed ve Muhammed* (2/60) ve Ukaylî, *ed-Du'afâ* (2/185) Bak: İbnu'l-Kayyim, *Tuhfetu'l-Mevdûd* (s 153), Hatîb et-Tebrîzî, *el-Mişkât* (1/939).

[3] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *el-Câmiu's-Sağîr* (3/395).

الْأَعْيُنِ؟ أَفِي الدُّنْيَا، أَمْ فِي الْآخِرَةِ؟ قَالَ: " لَا بَلْ وَاللهِ فِي الدُّنْيَا "، قَالَ: وَمَا هِيَ؟ قَالَ: " هِيَ وَاللهِ أَنْ يُرِيَ اللهُ الْعَبْدَ مِنْ زَوْجَتِهِ، مِنْ أَخِيهِ، مِنْ حَمِيمِهِ طَاعَةَ اللهِ، لَا وَاللهِ مَا شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ مِنْ أَنْ يَرَى وَالِدًا أَوْ وَلَدًا أَوْ حَمِيمًا أَوْ أَخًا مُطِيعًا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ "

8301- Hazm der ki: Kesîr b. Ziyâd, Hasan(-ı Basrî)'ye: "Ey Ebû Saîd! «*Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve zürriyetler ihsan et*»[1] buyruğundaki göz aydınlığı dünyada mıdır, yoksa âhirette midir?" diye sorunca, Hasan: "Hayır, vallahi dünyadadır" karşılığını verdi. Kesîr: "Peki, bu göz aydınlığı nedir?" diye sorunca da Hasan şöyle dedi: "Yüce Allah kuluna hanımının, kardeşinin ve yakın dostlarının Allah'a itaat ettiklerini göstermesidir. Vallahi müslüman kişi için babasının veya çocuğunun veya yakın dostunun veya kardeşinin Allah'a itaat ettiğini görmesinden daha güzel bir şey yoktur."[2]

٨٣٠٢ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسٍ، نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الدِّمَشْقِيُّ، نا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ الْغَسَّانِيُّ، عَنِ الْمُجَاشِعِ الْأَزْدِيِّ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَاةِ: مَنْ بَلَغَتْ لَهُ ابْنَةٌ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً فَلَمْ يُزَوِّجْهَا فَرَكِبَتْ إِثْمًا فَإِثْمُ ذَلِكَ عَلَيْهِ "

8302- Ömer b. el-Hattâb'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Tevrat'ta «Baba, kızı on iki yaşına gelmesine rağmen onu evlendirmediği zaman kızın bir günah işlemesi durumunda vebali babasınındır» yazılıdır."*[3]

٨٣٠٣ - وَقَرَأْتُ بِخَطِّ الْحَاكِمِ أَبِي عَبْدِ اللهِ، وَهُوَ فِيمَا أَنْبَأَنِيهِ إِجَازَةً، نا بَكْرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدَانَ الصَّيْرَفِيُّ، بِمَرْوَ مِنْ أَصْلِ كِتَابِهِ، نا أَحْمَدُ بْنُ بِشْرِ بْنِ سَعْدٍ الْمَرْثَدِيُّ، نا خَالِدُ

---

[1] Furkân Sur. 74

[2] İsnâdı hasendir. İbn Cerîr, *Tefsîr* (19/52) Bak: İbnu'l-Kayyim, *Tuhfetu'l-Mevdûd* (s 153-154) ve Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/284).

[3] İsnâdı zayıftır. Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* (4/123) Bak: Hatîb et-Tebrîzî, *el-Mişkât* (1/939).

بْنُ خِدَاشٍ، نا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " فِي التَّوْرَاةِ مَكْتُوبٌ: مَنْ بَلَغَتِ ابْنَتُهُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً فَلَمْ يُزَوِّجْهَا فَأَصَابَتْ إِثْمًا فَإِثْمُ ذَلِكَ عَلَيْهِ " قَالَ الْحَاكِمُ: هَذَا وَجَدْتُهُ فِي أَصْلِ كِتَابِهِ، وَهَذَا إِسْنَادٌ صَحِيحٌ وَالْمَتْنُ شَاذٌّ بِمَرَّةٍ. قَالَ الْإِمَامُ أَحْمَدُ: إِنَّمَا يَرْوِيهِ بِالْإِسْنَادِ الْأَوَّلِ، وَهُوَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ مُنْكَرٌ

8303- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Tevrat'ta «Baba, kızı on iki yaşına gelmesine rağmen onu evlendirmediği zaman kızın bir günah işlemesi durumunda vebali babasınındır» yazılıdır."*[1]

Hâkim der ki: "Eserin orijinalinde hadisi bu şekilde buldum. İsnâdı sahihtir, ancak metni şazdır."

Beyhakî der ki: "Biz bunu ilk isnâdla rivayet ediyoruz. Bu isnâdla münker bir hadistir."

٨٣٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ دَاوُدَ بْنِ سُلَيْمَانَ الزَّاهِدُ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ الْعَبْسِيُّ، نا وَرِيزَةُ بْنُ الْغَسَّانِيِّ الْحِمْصِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ الْكَرِيزِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ زَيْدُ بْنُ عَلِيٍّ لِابْنِهِ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ رَضِيَنِي لَكَ فَحَذَّرَنِي فِتْنَتَكَ، وَلَمْ يَرْضَكَ لِي فَأَوْصَاكَ بِي، يَا بُنَيَّ، خَيْرُ الْآبَاءِ مَنْ لَمْ تَدْعُهُ الْمَوَدَّةُ إِلَى الْإِفْرَاطِ، وَخَيْرُ الْأَبْنَاءِ مَنْ لَمْ يَدْعُهُ التَّقْصِيرُ إِلَى الْعُقُوقِ "

8304- Muhammed b. Abdillah b. Amr b. Muâviye, babasından bildiriyor: Zeyd b. Ali, oğluna şöyle dedi: "Yüce Allah sana bir baba olarak beni kabul etmiş ki senin fitnenden yana beni uyarıyor. Ancak senin sadece bana bir oğul olmana razı kalmamış ki bana iyi davranmanı emretmiş. Evladım! En hayırlı baba, çocuğuna olan sevgisi kendisini ifrata sevk

[1] İsnâdı hasendir. Bak: Hatîb et-Tebrîzî, *el-Mişkât* (1/939).

etmeyen babadır. En hayırlı oğul da, babasının kusurları kendisini ona karşı gelmeye sevk etmeyen oğuldur."[1]

٨٣٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أنا عَبْدُ الْوَهَّابِ، نا ابْنُ عَوْنٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ: " لَا تُكْرِمْ صَدِيقَكَ فِيمَا يَشُقُّ عَلَيْهِ "، قَالَ: وَكَانَ يُقَالُ: " أَكْرِمْ وَلَدَكَ وَأَحْسِنْ أَدَبَهُ "

8305- İbn Sirîn der ki: "Denilirdi ki, arkadaşına, ağır gelecek şekilde ikramda bulunma. Yine denilirdi ki, çocuğuna karşı cömert ol ve onu güzel bir şekilde terbiye et."[2]

٨٣٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْبَجَلِيُّ الْمُقْرِئُ، بِالْكُوفَةِ، أنا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي دَارِمٍ، حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْأَهْوَازِيُّ الْأُطْرُوشِيُّ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ بْنِ نَجْدَةَ الْحَوْطِيُّ، قَالَ: لَمَّا رَحَلَ بِي أَبِي إِلَى أَبِي الْمُغِيرَةِ، وَكَانَ قَدْ سَمِعَ مِنْهُ أَخِي وَأُخْتِي قَبْلِي، فَلَمَّا رَآنِي قَالَ لِأَبِي: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: ابْنِي، قَالَ: وَمَا تُرِيدُ بِهِ؟ قَالَ: يَسْمَعُ مِنْكَ، قَالَ: وَيَفْهَمُ؟ فَقَالَ لِي أَبِي وَكُنَّا فِي مَسْجِدٍ: قُمْ فَصَلِّ رَكْعَتَيْنِ، وَارْفَعْ صَوْتَكَ بِالتَّكْبِيرِ وَالِاسْتِفْتَاحِ بِالْقِرَاءَةِ وَالتَّسْبِيحِ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ وَالتَّشَهُّدِ، فَفَعَلْتُ، فَقَالَ لِي أَبُو الْمُغِيرَةِ: أَحْسَنْتَ، فَقَالَ أَبِي: حَدِّثْهُ، فَقُلْتُ: حَدَّثَنِي أَخِي وَأُخْتِي، عَنْ أَبِي الْمُغِيرَةِ، عَنْ أُمِّ عَبْدِ اللهِ بِنْتِ خَالِدِ بْنِ سَعْدَانَ، عَنْ أَبِيهَا، قَالَ: " مِنْ حَقِّ الْوَلَدِ عَلَى وَالِدِهِ أَنْ يُحْسِنَ أَدَبَهُ وَتَعْلِيمَهُ، فَإِذَا بَلَغَ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ سَنَةً فَلَا حَقَّ لَهُ عَلَيْهِ، وَقَدْ وَجَبَ حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ فَإِنْ هُوَ أَرْضَاهُ فَلْيَتَّخِذْهُ شَرِيكًا، وَإِنْ لَمْ يَتَّبِعْ رِضَاهُ فَلْيَتَّخِذْهُ عَدُوًّا "، فَقَالَ أَبُو الْمُغِيرَةِ: " قَدْ أَغْنَاكَ اللهُ عَنْ أَبِيكَ، وَعَنْ أُخْتِكَ، وَعَنْ أَخِيكَ، قُلْ: حَدَّثَنِي أَبُو الْمُغِيرَةِ، اجْلِسْ بَارَكَ اللهُ عَلَيْكَ، فَحَدَّثَنِي بِهِ، يَعْنِي: هَذَا الْحَدِيثَ

8306- Ebû Abdillah Ahmed b. Abdilvehhâb b. Necde el-Havtî anlatıyor: Babam beni Ebu'l-Muğîre'ye götürdü. Daha önce erkek kardeşim ile kız kardeşim Ebu'l-Muğîre'nin yanına gitmiş ve hadis dinlemişlerdi. Ebu'l-

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Asâkir, *Tehzîb* (6/22).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Zühd* (s. 306) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (2/264).

Muğîre beni görünce, babama: "Bu kim?" diye sordu. Babam: "Oğlum" dedi. Ebu'l-Muğîre: "Neden getirdin?" diye sorunca, babam: "Senden hadis dinlemesi için" dedi. Ebu'l-Muğîre: "Anlar mı ki?" diye sorunca, mescidde olduğumuz için babam bana: "Kalk ve iki rekat namaz kıl. Tekbiri, kıraati, tesbihi, rükûyu, secdeyi ve teşehhüdü sesli yap" dedi. Babamın dediği gibi yaptığımda Ebu'l-Muğîre bana: "Aferin!" dedi.

Babam bana: "Ona hadis de rivayet et" deyince şöyle dedim: "Erkek ve kız kardeşimin Ebu'l-Muğîre'den, onun da Ümmü Abdillah binti Hâlid b. Sa'dân'dan bildirdiğine göre babası şöyle demiştir: "Çocuğun babası üzerindeki hakkı en güzel şekilde terbiye edip onu eğitmesidir. On iki yaşına ulaştığı zaman da artık babası üzerinde bu yönde bir hakkı kalmaz. Babanın çocuğu üzerindeki hakkı da çocuk babasını hoşnut eden biri ise babasının onu arkadaş edinmesi, babasının rızasını gözetmiyorsa da düşman görmesidir."

Ebu'l-Muğîre bunu duyunca: "Yüce Allah artık seni babana, kız kardeşine ve erkek kardeşine muhtaç etmeyecektir. Doğrudan «Ebu'l-Muğîre bana şunu rivayet etti» diyebilirsin. Allah bunu sana mübarek kılsın! Otur ve bu hadisi bana bir daha söyle" dedi.[1]

٨٣٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو عَمْرٍو مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْفَقِيهُ، وَأَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْوَرَّاقُ، قَالَا: أنا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَسَدِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتَّى يَبْلُغَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَا وَهُوَ هَكَذَا، وَضَمَّ أُصْبُعَيْهِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ عَمْرٍو النَّاقِدِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْأَسَدِيِّ

8307- Enes der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Büluğ çağına erinceye kadar iki kızın her türlü sorumluluğunu üstlenen kişi ile kıyamet gününde huzura şu ikisi gibi birlikte çıkacağız"* buyurdu ve iki parmağını birleştirdi.[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı sahihtir.

Müslim, Amr en-Nâkid kanalıyla Muhammed b. Abdillah el-Esedî'den rivayet etti.[1]

٨٣٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ وَمَعَهَا ابْنَتَانِ لَهَا تَسْأَلُنِي، فَلَمْ تَجِدْ عِنْدِي شَيْئًا غَيْرَ تَمْرَةٍ وَاحِدَةٍ، فَأَعْطَيْتُهَا إِيَّاهَا، فَأَخَذَتْهَا فَشَقَّقَتْهَا بَيْنَ ابْنَتَيْهَا وَلَمْ تَأْكُلْ مِنْهَا شَيْئًا، ثُمَّ قَامَتْ فَخَرَجَتْ هِيَ وَابْنَتَاهَا، فَدَخَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى تفيئة ذَلِكَ فَحَدَّثْتُهُ حَدِيثَهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنِ ابْتُلِيَ مِنْ هَذِهِ الْبَنَاتِ بِشَيْءٍ فَأَحْسَنَ إِلَيْهِنَّ كُنَّ لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ " هَكَذَا فِي رِوَايَةِ عَبْدِ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، وَرَوَاهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرِ بْنِ حَزْمٍ، عَنْ عُرْوَةَ وَهُوَ الصَّحِيحُ، وَكَذَلِكَ رَوَاهُ شُعَيْبُ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ

8308- Hz. Âişe der ki: Kadının biri iki kız çocuğuyla birlikte yanıma girdi ve benden bir şeyler istedi. Ancak bir hurmadan başka ona verebilecek bir şey bulamadım. Kadın verdiğim hurmayı ikiye bölüp kızlarına verdi ve kendisi ondan yemedi. Sonra kızlarıyla birlikte kalkıp gitti. Çok geçmeden Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) yanıma girdiğinde kadının yaptığını anlattım. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yanında böylesi kızlar bulunan kişi onlara iyi davrandığı zaman cehenneme karşı onun perdesi olurlar"* buyurdu.[2]

Abdurrezzâk'ın Ma'mer'den olan rivayeti bu şekildedir.

Abdullah b. el-Mübârek de bunu Ma'mer — Zührî — Abdullah b. Ebî Bekr b. Hazm — Urve kanalıyla rivayet etmiştir ki doğru olan da budur.[3]

Aynı şekilde Şuayb b. Ebî Hamza da bunu Zührî'den rivayet etmiştir.[4]

---

[1] Müslim, *birr* (149).

[2] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 4/319 (1914).

[3] Buhârî, *zekât* (2/114) ve Müslim, *birr* (147).

[4] Buhârî, *edeb* (7/74) ve Müslim, *birr* (147).

٨٣٠٩ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، إِمْلَاءً، وَأَبُو بَكْرٍ الْقَاضِي قِرَاءَةً عَلَيْهِ، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أنا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، ثنا سُهَيْلُ بْنُ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ سَعِيدٍ الْأَعْشَى، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ بَشِيرٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لاَ يَكُونُ لأَحَدٍ ثَلاَثُ بَنَاتٍ ، أَوْ ثَلاَثُ أَخَوَاتٍ ، أَوْ ابْنَتَانِ ، أَوْ أُخْتَانِ ، فَيَتَّقِي اللَّهَ فِيهِنَّ وَيُحْسِنُ إِلَيْهِنَّ إِلاَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ " تَابَعَهُ خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، وَجَرِيرٌ، عَنْ سُهَيْلٍ. وَفِي حَدِيثِ خَالِدٍ: " فَأَدَّبَهُنَّ وَزَوَّجَهُنَّ وَأَحْسَنَ إِلَيْهِنَّ فَلَهُ الْجَنَّةُ "

8309- Ebû Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişinin üç kız çocuğu veya üç kız kardeşi ya da iki kız çocuğu veya iki kız kardeşi olur da onlara Allah'ın emrine göre muamele edip iyi davranırsa mutlaka cennete girer."*[1]

Hâlid b. Abdillah ve Cerîr bunu Süheyl'den rivayet ederek mütabaât etmişlerdir. Hâlid rivayet ederken *"...Terbiye eden, evlendiren ve iyilikte bulunan kişiye cennet vardır"* lafzını kullanır.[2]

٨٣١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَيْدٍ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَاضِي، أنا أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ بَالَوَيْهِ الْعَفْصِيُّ، نا بِشْرُ بْنُ مُوسَى الْأَسَدِيُّ، نا الْحُمَيْدِيُّ، نا سُفْيَانُ، ثنا سُهَيْلُ بْنُ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ بَشِيرٍ، عَنْ سَعِيدٍ الْأَعْشَى، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ كَانَتْ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ أَوْ ثَلَاثُ أَخَوَاتٍ، أَوِ ابْنَتَانِ، أَوْ أُخْتَانِ فَأَحْسَنَ صُحْبَتَهُنَّ وَصَبَرَ عَلَيْهِنَّ، وَاتَّقَى اللهَ فِيهِنَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ " وَرَوَاهُ حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ سُهَيْلٍ هَكَذَا، وَالْأَوَّلُ أَصَحُّ. قَالَ أَبُو دَاوُدَ: وَهُوَ سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُكْمِلٍ الزُّهْرِيُّ

8310- Ebû Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişinin üç kız çocuğu veya üç kız kardeşi ya da iki kız çocuğu veya iki kız kardeşi olur da onlarla iyi geçinir, sabreder ve Allah'ın emrine göre muamele ederse mutlaka cennete girer."*[3]

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur.

[2] Ebû Dâvud 5/355 (5147).

[3] İsnâdında bir sakınca yoktur. Tirmizî 4/320 (1916).

Hammâd b. Seleme de bunu Süheyl'den bu şekilde rivayet etmiştir, ancak ilk hadis bundan daha sahihtir.

Ebû Dâvud der ki: "Saîd, Saîd b. Abdirrahman b. Mükmil ez-Zührî'dir."

٨٣١١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، ح، أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عَبْدَانَ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ مَحْمَوَيْهِ الْعَسْكَرِيُّ، نا أَبُو عَمْرٍو مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ السُّوسِيُّ، قَالَا: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، حَدَّثَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ نَبْهَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ كَانَتْ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ فَصَبَرَ عَلَى لَأْوَائِهِنَّ، وَعَلَى ضَرَّائِهِنَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ " زَادَ فِي رِوَايَةِ مُحَمَّدِ بْنِ يُونُسَ: فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَاثْنَتَيْنِ؟ قَالَ: " وَاثْنَتَيْنِ "، قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَوَاحِدَةً؟ قَالَ: " وَوَاحِدَةً "

8311- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Üç kızı olup da darlıkta da, bollukta da bunların sorumluluğuna sabreden kişi cennete girer."*[1]

Muhammed b. Yûnus rivayet ederken şu eklemeyi yapar: Adamın biri: "Ey Allah'ın Resûlü! Ya iki kız olursa?" diye sorunca, Allah Resûlü (sallallehu aleyhi vesellem): *"İki kız da olsa öyledir"* buyurdu. Adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Ya bir kız olursa?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir kız da olsa öyledir"* buyurdu.

٨٣١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، نا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، أنا نَهَّاسٌ، عَنْ شَدَّادٍ أَبِي عَمَّارٍ، عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَنْ كَانَ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ يُنْفِقُ عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَبِنَّ أَوْ يَمُتْنَ كُنَّ لَهُ حِجَابًا مِنَ النَّارِ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* 2/335), Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (398), Hâkim, *Müstedrek* (4/176) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/364-365).

وَعَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " أَنَا وَامْرَأَةٌ سَفْعَاءُ الْخَدَّيْنِ، وَامْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ أُيِّمَتْ مِنْ زَوْجِهَا فَحَبَسَتْ نَفْسَهَا عَلَى يَتَامَاهَا حَتَّى أَوْ بَانُوا، أَوْ مَاتُوا، كَهَاتَيْنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " وَأَوْمَأَ بِإِصْبَعَيْهِ

8312- Avf b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Üç kızı olup da yetişene veya ölene kadar onlara harcamada bulunan müslüman kula bu kızlar cehennem ateşine karşı bir perde olurlar."*[1]

Yine Avf b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben ve (çocukları için) yüzü solan kadın veya saygın ve güzel olup da kocasından dul kalınca yetim çocukları için evlenmeyip onlara ölene veya yetişene kadar bakan kadın kıyamet gününde şu ikisi gibi duracağız"* buyurdu ve iki parmağını gösterdi.[2]

٨٣١٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو سَهْلٍ الْإِسْفَرَايِنِيُّ، نا أَبُو جَعْفَرٍ الْحَذَّاءُ، نا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، نا زَيْدُ بْنُ زُرَيْعٍ، نا النَّهَّاسُ بْنُ قَهْمٍ، نا شَدَّادٌ أَبُو عَمَّارٍ، عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ عَبْدٍ يَكُونُ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ فَيُنْفِقُ عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَبِنَّ أَوْ يَمُتْنَ إِلَّا كُنَّ لَهُ حِجَابًا مِنَ النَّارِ " فَقَالَتِ امْرَأَةٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَاثْنَتَانِ؟ قَالَ: " وَاثْنَتَانِ "

قَالَ: وَقَالَ أَبُو عَمَّارٍ: عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَنَا وَامْرَأَةٌ سَفْعَاءُ الْخَدَّيْنِ كَهَاتَيْنِ فِي الْجَنَّةِ، وَامْرَأَةٍ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ أُيِّمَتْ مِنْ زَوْجِهَا فَحَبَسَتْ نَفْسَهَا عَلَى يَتَامَاهَا حَتَّى بَانُوا أَوْ مَاتُوا "

8313- Avf b. Mâlik el-Eşcaî bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Üç kızı olup da yetişene veya ölene kadar onlara harcamada bulunan kula bu kızlar cehennem ateşine karşı bir perde olurlar"* buyurdu. Kadının biri: "Ey Allah'ın

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 18/56 (102), Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (383), Ahmed, *Müsned* (6/27).

[2] Taberânî, *M. el-Kebîr* 18/56-57 (103) ve Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (384).

Resûlü! Ya iki kız olursa?" deyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"İki kız da olsa öyledir"* buyurdu.[1]

Yine Ebû Ammâr, Avf b. Mâlik'ten bildiriyor Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Ben ve (çocukları için) yüzü solan kadın cennette (parmaklarımdan) şu ikisi gibi yakın olacağız. Yine saygın ve güzel olup da kocasından dul kalınca yetim çocukları için evlenmeyip onlara ölene veya yetişene kadar bakan kadınla da (parmaklarımdan) şu ikisi gibi yakın olacağız."*

٨٣١٤ - حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، أنا الْحَسَنُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مَنْصُورٍ السِّمْسَارُ، نا حَامِدُ بْنُ مَحْمُودٍ الْمُقْرِئُ، نا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ الرَّازِيُّ، نا فِطْرُ بْنُ خَلِيفَةَ، عَنْ شُرَحْبِيلَ بْنِ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَكُونُ لَهُ ابْنَتَانِ فَيُحْسِنُ إِلَيْهِمَا مَا صَحِبَهُمَا وَصَحِبَتَاهُ إِلَّا أَدْخَلَتَاهُ الْجَنَّةَ "

8314- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Bir müslümanın yanında iki kız çocuğu olur da birlikte oldukları sürece onlara iyi davrandığı zaman bu iki kız çocuğu mutlaka onu cennete sokar."*[2]

٨٣١٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بِشْرَانَ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، نا مَعْمَرٌ، عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " مَنْ كَانَتْ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ أَوْ أَخَوَاتٍ فَكَفَّهُنَّ وَآوَاهُنَّ وَرَحِمَهُنَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ "، قَالُوا: أَوِ اثْنَتَانِ؟ قَالَ: " أَوِ اثْنَتَانِ "، قَالَ: حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُمْ لَوْ قَالُوا: أَوْ وَاحِدَةً قَالَ: أَوْ وَاحِدَةً. هَذَا مُرْسَلٌ

8315- İbnu'l-Münkedir bildiriyor: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Üç kızı veya kız kardeşi olup onların bakımını üstlenip barındıran ve onlara şefkatle davranan kişi cennete girer"* buyurdu. "Ya iki tane olursa?" dediklerinde, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"İki de olsa öyledir"* buyurdu. Şayet oradakilerden biri "Ya bir kız olursa?" diye soracak olsaydı Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) buna da "Bir kız da öyledir" karşılığını verecekti.[3]

Mürsel bir hadistir.

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 5/355 (5149).

[2] İsnâdı güçlü değildir. İbn Mâce 2/1210 (3670).

[3] Ravileri güvenilir olan mürsel bir hadistir. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/458-459 (19697).

٨٣١٦ - وَقَدْ حَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى الْعَلَّافُ، بِنَيْسَابُورَ، نا سَهْلُ بْنُ عَمَّارٍ الْعَتَكِيُّ أَبُو يَحْيَى، نا عُمَرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَزِينٍ، نا سُفْيَانُ بْنُ حُسَيْنٍ، حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ جُدْعَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيِّ، أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ كَانَتْ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ يَكْفُهُنَّ، وَيَرْحَمُهُنَّ، وَيُنْفِقُ عَلَيْهِنَّ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ "، قَالَ: فَنَادَى رَجُلٌ مِنَ النَّاسِ: يَا رَسُولَ، أَوِ ابْنَتَانِ؟ قَالَ: " نَعَمْ " حَتَّى ظَنَّ النَّاسُ لَوْ قَالَ ابْنَةٌ وَاحِدَةٌ؟ لَقَالَ: نَعَمْ، تَابَعَهُ هُشَيْمٌ، وَسَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، فَرَوَى فِيهِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مَوْصُولًا، وَالْمَحْفُوظُ: عَنْهُ عَنْ ثَابِتٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مُرْسَلًا. وَقِيلَ: عَنْهُ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ أَوْ غَيْرِهِ، وَقِيلَ غَيْرُ ذَلِكَ وَرَوَاهُ حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ عَائِشَةَ، وَهُوَ أَيْضًا مُرْسَلٌ بَيْنَ ثَابِتٍ وَعَائِشَةَ

8316- Câbir b. Abdillah el-Ensârî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Üç kız çocuğu olup da bunları himaye eden, merhamet eden ve sorumluluklarını üstlenen kişiye cennet vacip olur"* buyurdu. Oradakilerden bir adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Şayet iki kız ise?" diye seslenince: *"İki kız da olsa öyledir"* buyurdu. Şayet oradakilerden biri "Ya bir kız olursa?" diye soracak olsaydı Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) buna da "Bir kız da öyledir" karşılığını verecekti.[1]

Huşeym ve Saîd b. Zeyd bunu Ali b. Zeyd'den rivayet ederek mütabaât etmişlerdir.[2]

Aynısı Hammâd b. Zeyd — Sâbit — Enes kanalıyla Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) mevsûl olarak rivayet edilmiştir.[3] Ancak mahfuz olanı, Sâbit kanalıyla Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) mürsel olarak rivayetidir.

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/362) ve Bezzâr, *Müsned* (2/384).

[2] Ahmed, *Müsned* (3/303) ve Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (78).

[3] Ahmed, *Müsned* (3/147-148), Buhârî, *Târîh* (1/1/74), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 6/166 (3448) ve Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (389).

Hammâd b. Zeyd — Sâbit kanalıyla Enes'ten veya başkasından rivayet edildiğini söyleyenler olduğu gibi başka kanalla rivayet edildiği de söylenmiştir.

Aynısı Hammâd b. Seleme — Sâbit — Âişe kanalıyla da rivayet edilmiştir. Bu da Sâbit ve Âişe arasında mürsel bir hadistir.[1]

٨٣١٧ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، نا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا هِشَامُ بْنُ عَلِيٍّ، نا الْحَكَمُ بْنُ أَسْلَمَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ حَرْمَلَةَ بْنِ عِمْرَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عُشَّانَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجُهَنِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ كَانَ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ فَصَبَرَ عَلَيْهِنَّ، فَأَطْعَمَهُنَّ وَسَقَاهُنَّ وَكَسَاهُنَّ كُنَّ لَهُ حِجَابًا مِنَ النَّارِ "

8317- Ukbe b. Âmir el-Cühenî der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesallem): *"Üç kızı olup da onlara sabreden, yedirip içiren ve giydiren kişiye bu iki kız cehennem ateşine karşı bir perde olurlar"* buyurduğunu işittim.[2]

٨٣١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نا أَبُو صَالِحٍ، حَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ عِمْرَانَ التُّجِيبِيُّ، عَنْ أَبِي عُشَّانَةَ الْمَعَافِرِيِّ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ كَانَتْ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ فَصَبَرَ عَلَيْهِنَّ فَأَطْعَمَهُنَّ وَسَقَاهُنَّ وَكَسَاهُنَّ مِنْ جِدَتِهِ كُنَّ لَهُ حِجَابًا مِنَ النَّارِ "

8318- Ukbe b. Âmir el-Cühenî'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Üç kızı olup da onlara sabreden, yedirip içiren ve en güzeliyle giydiren kişiye bu iki kız cehennem ateşine karşı bir perde olurlar"* buyurmuştur.[3]

٨٣١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أنا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ مَنْصُورٍ السِّمْسَارُ، نا حَامِدُ بْنُ مَحْمُودٍ الْمُقْرِئُ، نا إِسْحَاقُ بْنُ سُلَيْمَانَ الرَّازِيُّ، نا فِطْرُ بْنُ خَلِيفَةَ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ صُبَيْحٍ، قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ، يَقُولُ: انْطَلَقَ بِي أَبِي إِلَى رَسُولِ اللهِ

---

[1] Buhârî, *Târîh* (1/1/74).

[2] İsnâdı hasendir. İbn Mâce 2/1210 (3669).

[3] İsnâdı hasendir. Fesevî, *Ma'rife* (2/500), Beyhakî, *Âdâb* (26) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 17/299-300 (826).

ﷺ لِيُشْهِدَهُ عَلَى عَطِيَّةٍ أَعْطَانِيهَا، قَالَ: فَقَالَ لَهُ: " هَلْ لَكَ وَلَدٌ غَيْرُهُ؟ " قَالَ: نَعَمْ، فَقَالَ بِيَدِهِ: " هَكَذَا، أَيْ: سَوِّ بَيْنَهُمْ "

8319- Nu'mân b. Beşîr der ki: Babam bana yaptığı bir bağışa Resûlullah'ı da (sallallahu aleyhi vesellam) şahit tutmak için beni yanına götürdü. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Bundan başka çocuğun var mı?"* diye sorunca, babam: "Var" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) onlara adaletli davran anlamında eliyle işaret etti.[1]

٨٣٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ السُّكَّرِيُّ، أنا إِسْمَاعِيلُ الصَّفَّارُ، نا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرْبِيُّ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، نا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ حَاجِبِ بْنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ الْمُهَلَّبِ بْنِ أَبِي صُفْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَخْطُبُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ، اعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ " وَفِي رِوَايَةِ سَعْدَانَ: " أَبْنَائِكُمْ "

8320- Hâcib b. Mufaddal b. el-Mühelleb b. Ebî Sufra, babasından bildiriyor: Nu'mân b. Beşîr'in hutbe verirken şöyle dediğini işittim: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Çocuklarınız arasında adaletli davranın! Çocuklarınız arasında adaletli davranın!*» buyurdu."[2]

Sa'dân rivayet ederken *"Evlâdekum"* lafzı yerine *"Ebnâekum"* lafzını kullanır.

٨٣٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الْبَخْتَرِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْوَاسِطِيُّ، نا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْحُبُلِيُّ، نا هَاشِمُ بْنُ صُبَيْحٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا وُلِدَ مَوْلُودٌ ذَكَرٌ فِي أَهْلِ بَيْتٍ إِلَّا أَصْبَحَ فِيهِمْ عِزٌّ لَمْ يَكُنْ " هَكَذَا فِي كِتَابِي، وَلَمْ أَكْتُبْهُ إِلَّا مِنْ حَدِيثِ هَاشِمٍ

---

[1] İsnâdı hasendir. Nesâî, *nahl* (6/261-262).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 3/815 (3544).

بْنِ صُبَيْحٍ. هَكَذَا أَخْرَجْتُهُ لِشُهْرَتِهِ فِيمَا بَيْنَ النَّاسِ، وَهُوَ فِيمَا بَيْنَ أَهْلِ الْعِلْمِ بِالْحَدِيثِ مُنْكَرٌ، وَاللهُ أَعْلَمُ

8321- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir hanede erkek çocuğu doğduğu zaman o aile daha önce sahip olmadığı bir izzeti elde eder"* buyurmuştur.[1]

Kitabımda hadis bu şekilde geçmektedir. Bunu sadece Hâşim b. Subayh kanalıyla yazmışımdır. İnsanlar arasında şöhretinden dolayı da bu şekilde rivayet ettim. Ancak hadis âlimleri arasında münker bir hadistir. Doğrusunu Allah bilir.

٨٣٢٢ - وَقَدْ أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا ابْنُ أَبِي قَمَّاشٍ، نا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، نا هَاشِمُ بْنُ صُبَيْحٍ، عَنْ أَبِي أَنَسٍ الْمَكِّيِّ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا وُلِدَ فِي أَهْلِ بَيْتٍ غُلَامٌ إِلَّا وَأَصْبَحَ فِيهِمْ عِزٌّ لَمْ يَكُنْ "

هَكَذَا أَخْبَرَنَا فِي مُسْنَدِ ابْنِ عَبَّاسٍ، وَزَادَ فِي إِسْنَادِهِ، عَنْ أَبِي أَنَسٍ الْمَكِّيِّ، وَأَخْبَرَنَاهُ فِي مُسْنَدِ ابْنِ عُمَرَ كَمَا رَوَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْوَاسِطِيُّ، غَيْرَ أَنَّهُ فِي رِوَايَةِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ أَبِي قَمَّاشٍ، عَنْ أَبِي أَنَسٍ الْمَكِّيِّ زِيَادَةٌ لَا أَدْرِي مَنْ هُوَ مِنْ بَيْنِ عِبَادِ الله

8322- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir hanede erkek çocuğu doğduğu zaman o aile daha önce sahip olmadığı bir izzeti elde eder"* buyurmuştur.[2]

İbn Abbâs'ın rivayetleri içinde bize bu şekilde bildirilmiş ve isnâdına Ebû Enes el-Mekkî ilave edilmiştir. Muhammed b. Süleymân el-Vâsitî kanalıyla da İbn Ömer'in bir rivayeti olarak zikredilmişti. Fakat Muhammed b. İsa b. Ebî Kammâş'ın rivayetinde bunun Ebû Enes el-Mekkî'den nakledildiği geçer ki Ebû Enes'in kim olduğunu bilmiyorum.

---

[1] İsnâdında mestûr ravi vardır. Zayıf bir hadistir. Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* (4/118) ve Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (2/114-115) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/155).

[2] İsnâdı zayıftır.

٨٣٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، وَأَبُو يَعْلَى حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَا: أنا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، نا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ السُّلَمِيُّ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، قَالَ: هَذَا مَا حدثنا أَبُو هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " خَيْرُ نِسَاءٍ رَكِبْنَ الْإِبِلَ نِسَاءُ قُرَيْشٍ: أَحْنَاهُ عَلَى وَلَدٍ فِي صِغَرِهِ، وَأَرْعَاهُ عَلَى زَوْجٍ فِي ذَاتِ يَدِهِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ

8323- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Develere binen kadınların en hayırlısı, Kureyş kadınlarıdır. Bunlar küçük çocuklarına daha şefkatli, kocalarının malında daha tutumludurlar.*"

Müslim, Muhammed b. Râfi' kanalıyla Abdurrezzâk'tan rivayet etti.[1]

٨٣٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أنا حَاجِبُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ سُفْيَانَ الطُّوسِيُّ، نا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ مُنِيبٍ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُثْمَانَ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، قَالَ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَمَعَهَا ابْنٌ لَهَا وَأُخْتٌ تَقُودُهُ، فَسَأَلَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ؟ فَمَا سَأَلَتْهُ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهَا إِيَّاهُ، فَلَمَّا انْطَلَقَتْ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " حَامِلَاتٌ وَالِدَاتٌ رَحِيمَاتٌ، لَوْلَا مَا يَأْتِينَ إِلَى أَزْوَاجِهِنَّ دَخَلَتْ مُصَلِّيَاتُهُنَّ الْجَنَّةَ "

8324- Ebû Umâme el-Bâhilî der ki: Bir kadın oğlu ve kızıyla birlikte Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldi. Çocuklardan biri kucağındaydı, birini de elinden tutuyordu. Kadın Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) ne istediyse ona verdi. Gittiğinde de Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): "*Çocuklara hamile kalır, doğurur ve şefkat gösterirler. Şayet kocalarına karşı yaptıkları olmasa içlerinden namaz kılanlar cennete girerdi*" buyurdu.[2]

٨٣٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَصْبَهَانِيُّ الزَّاهِدُ، نا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ النَّضْرِ الزُّبَيْدِيُّ، نا بَكْرُ بْنُ بَكَّارٍ، نا شُعْبَةُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، أَنَّ مِسْكِينَةً جَاءَتْ مَعَهَا صَبِيَّانِ لَهَا، فَأَعْطَيْتُهَا

---

[1] Müslim, *fadâilus's-sahâbe* (203).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 1/648 (2013).

ثَلَاثَ تَمَرَاتٍ، فَأَعْطَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ تَمْرَةً تَمْرَةً، فَبَكَى الصِّبْيَانُ، فَأَخَذْتِ التَّمْرَةَ فَشَقَّتْهَا نِصْفَيْنِ فَأَعْطَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ نِصْفَ تَمْرَةٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " حَامِلَاتٌ وَالِدَاتٌ رَحِيمَاتٌ بِأَوْلَادِهِنَّ لَوْلَا مَا يَعْصِينَ أَزْوَاجَهُنَّ دَخَلْنَ الْجَنَّةَ " لَمْ يَسْمَعْهُ سَالِمٌ مِنْ أَبِي أُمَامَةَ، رَوَاهُ غُنْدَرٌ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، قَالَ: فَذَكَرَ لِي عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، فَذَكَرَهُ مُرْسَلًا

8325- Ebû Umâme bildiriyor: Yoksul bir kadın iki erkek çocuğuyla birlikte bir şeyler istemek üzere geldi. Ona üç tane hurma verdim. Kadın çocuklardan her birine bir hurma verdi. Çocuklardan biri ağlamaya başlayınca kalan hurmayı da ikiye böldü ve her bir parçasını birine verdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu durumu görünce: *"Çocuklara hamile kalır, doğurur ve şefkat gösterirler. Şayet kocalarına karşı gelmeseler cennete girerlerdi"* buyurdu.[1]

Sâlim bunu Ebû Umâme'den işitmiş değildir.

Ğunder bunu Şu'be kanalıyla Mansûr'dan rivayet ederken: "Sâlim b. Ebi'l-Ca'd bana Ebû Umâme'den naklen şunu anlattı..." ibaresini kullanır. Sonrasında hadisi mürsel olarak aktarır.

٨٣٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أنا أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، نا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ الْمُحْرِمِيُّ، نا أَبُو مُعَاوِيَةَ الضَّرِيرُ، نا أَبُو مَالِكٍ الْأَشْجَعِيُّ، عَنِ ابْنِ حُدَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ وُلِدَتْ لَهُ أُنْثَى فَلَمْ يَئِدْهَا، وَلَمْ يُهِنْهَا، وَلَمْ يُؤْثِرْ وَلَدَهُ عَلَيْهَا - يَعْنِي الذُّكُورَ - أَدْخَلَهُ اللهُ بِهَا الْجَنَّةَ " رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، عَنْ عُثْمَانَ، وَأَبِي بَكْرٍ ابْنَيْ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ رَوَاهُ جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ، عَنْ زِيَادِ بْنِ حُدَيْرٍ

8326- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kız çocuğu olduğu zaman onu toprağa gömmeyen, onu küçük görmeyen ve erkek çocuğunu ona tercih etmeyen kişiyi Yüce Allah cennete sokar."*[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (5/252) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/174).

[2] İsnâdı zayıftır.

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[1]

Başka bir kanalla da bu hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[2]

٨٣٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، نا الْقَاسِمُ بْنُ مَهْدِيٍّ، نا يَعْقُوبُ بْنُ كَاسِبٍ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُعَاذٍ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَجُلًا كَانَ جَالِسًا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ، فَجَاءَ بُنَيٌّ لَهُ، " فَأَخَذَهُ فَقَبَّلَهُ وَأَجْلَسَهُ فِي حَجْرِهِ، ثُمَّ جَاءَتْ بُنَيَّةٌ لَهُ، فَأَخَذَهَا وَأَجْلَسَهَا إِلَى جَنْبِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " فَمَا عَدَلْتَ بَيْنَهُمَا "

8327- Enes bildiriyor: Adamın biri Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ile birlikte otururken küçük oğlu geldi. Adam oğlunu öptü ve kucağına oturttu. Ardından küçük kızı gelince onu da alıp (öpmeden) kucağına oturttu. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aralarında adaletle davranmadın"* buyurdu.[3]

٨٣٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، أنا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنِ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " لَا تَكْرَهُوا الْبَنَاتَ، فَإِنَّهُنَّ الْمُؤْنِسَاتُ المجهَّزات " هَكَذَا جَاءَ مُرْسَلًا

8328- Abdullah b. Saîd b. Ebî Hind'in, babasından bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kız çocuklarını kötü görmeyin. Zira onlar cana yakındırlar ve kendi çeyizlerini hazırlarlar (gidicidirler)"* buyurmuştur.[4]

٨٣٢٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا تَمْتَامٌ، نا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، نا نَافِعُ بْنُ ثَابِتٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تَكْرَهُوا الْبَنَاتَ، فَإِنَّهُنَّ الْمُجَهِّزَاتُ الْمُؤْنِسَاتُ "

---

[1] Ebû Dâvud 5/354 (5146).

[2] Hâkim, *Müstedrek* (4/177).

[3] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1553) Bak: İbnu'l-Kayyim, *Tuhfetu'l-Mevdûd* (s 155).

[4] İsnâdı hasen mürsel bir hadistir.

8329- Abdullah b. ez-Zübeyr'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Kız çocuklarını kötü görmeyin. Zira onlar kendi çeyizlerini hazırlarlar (gidicidirler) ve cana yakındırlar*" buyurmuştur.[1]

Halîmî der ki: "Kişi karısına da iyi geçinme konusunda gerekli bilgi ve hükümleri öğretir. İbadette noksanları olduğunu gördüğünde ise bu eksikliklerini giderecek, bilmediklerini öğrenecek şeylere yönlendirir veya bu yöndeki eksikliğini giderecek birine gitmesine izin verir. Yüce Allah: «*Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun*»[2] buyurur."

٨٣٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو الْعَبَّاسِ الْقَاسِمُ بْنُ الْقَاسِمِ السَّيَّارِيُّ، بِمَرْوَ، نا أَبُو الْمُوَجِّهِ، نا عَبْدَانُ، أنا عَبْدُ اللهِ عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا إِنَّ كُلَّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْأَمِيرُ رَاعٍ عَلَى النَّاسِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَامْرَأَةُ الرَّجُلِ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ بَعْلِهَا وَوَلَدِهِ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْهُمْ، وَعَبْدُ الرَّجُلِ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْهُ، أَلَا كُلُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدَانَ

8330- Abdullah b. Ömer'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Hepiniz idarecisiniz ve idare ettiklerinizden sorumlusunuz. İnsanların başındaki yönetici insanların idarecisidir ve onlardan sorumludur. Erkek ailesinin idarecisidir ve onlardan sorumludur. Kadın kocasının ve çocuklarının evinin idarecisidir ve bundan sorumludur. Köle, efendisinin malının idarecisidir ve ondan sorumludur. Bilin ki hepiniz idarecisiniz ve hepiniz idare ettiklerinizden sorumlusunuz.*"[3]

Buhârî, *Sahîh*'de Abdân'dan rivayet etti.[4]

---

[1] İsnâdında mestûr ravi vardır.

[2] Tahrîm Sur. 6

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Buhârî, *nikâh* (6/152).

٨٣٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو زَكَرِيَّا الْعَنْبَرِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ السَّلَامِ، نا إِسْحَاقُ، أنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ رِبْعِيٍّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ [التحريم: ٦] قَالَ: " عَلِّمُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمُ الْخَيْرَ"

8331- Rib'î bildiriyor: Ali b. Ebî Tâlib, *"Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun"*[1] âyetini açıklarken: "Hayırlı olan şeyleri hem kendiniz öğrenin, hem de aîlenize öğretin" dedi.[2]

٨٣٣٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا ابْنُ أَبِي قَمَّاشٍ، نا عَبَّادُ بْنُ مُوسَى الْخُتُلِّيُّ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ يَحْيَى الرَّقِّيِّ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: " يُؤْمَرُ الصَّبِيُّ بِالصَّلَاةِ إِذَا عَرَفَ يَمِينَهُ مِنْ شِمَالِهِ " هَكَذَا جَاءَ مَوْقُوفًا

8332- Enes der ki: "Çocuk sağını solundan ayırt edebileceği yaşa geldiği zaman namaz kılması söylenir."[3]

Bu şekilde mevkûf olarak gelmiştir.

٨٣٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُكْرَمٍ الْقَاضِي بِبَغْدَادَ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ شَبِيبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ أَبِي الْحَوَارِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ بْنَ عُيَيْنَةَ، يَقُولُ: شَكَا إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى رَبِّهِ مَا يَلْقَى مِنْ رَدَاءَةِ خُلُقِ سَارَّةَ، فَأَوْحَى اللهُ إِلَيْهِ: " يَا إِبْرَاهِيمُ، أَلْبِسْهَا عَلَى مَا كَانَ فِيهَا مَا لَمْ تَجِدْ عَلَيْهَا خزية فِي دِينِهَا "

8333- Süfyân b. Uyeyne der ki: Hz. İbrâhim, Rabbine Sâre'nin kötü huyundan çektiği sıkıntıyı şikayet edince, Yüce Allah: "Ey İbrâhim! Dini

---

[1] Tahrîm Sur. 6

[2] İsnâdı ceyyiddir. Abdurrezzâk, *Musannef* 3/49 (4741) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/494).

[3] İsnâdı hasendir.

konusunda bir kusuru olmadığı müddetçe onun bu huyuna tahammül et" diye vahyetti.[1]

٨٣٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو حَامِدٍ الْحَسْنَوِيُّ، نا أَبُو عِيسَى التِّرْمِذِيُّ، نا الْحُسَيْنُ بْنُ حُرَيْثٍ، أنا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الضُّرَيْسِ، عَنِ الْخَلِيلِ بْنِ زُرَارَةَ، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: " مَنْ زَوَّجَ كَرِيمَتَهُ مِنْ فَاسِقٍ فَقَدْ قَطَعَ رَحِمَهَا "

8334- Şa'bî der ki: "Kızını fasık birisiyle evlendiren kişi, kızının akrabalarıyla bağını da kesmiş olur!"[2]

٨٣٣٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ الْفَضْلِ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَرْتِيُّ، نا أَبُو سَلَمَةَ مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، نا أَبُو هِلَالٍ، عَنْ صَالِحٍ الْبَرَّادِ، قَالَ: قَالَ أَبُو الْأَسْوَدِ الدُّؤَلِيُّ لِبَنِيهِ: " أَحْسَنْتُ إِلَيْكُمْ كِبَارًا وَصِغَارًا وَقَبْلَ أَنْ تَكُونُوا "، قَالُوا: أَحْسَنْتَ إِلَيْنَا كِبَارًا وَصِغَارًا، كَيْفَ أَحْسَنْتَ إِلَيْنَا قَبْلَ أَنْ نَكُونَ؟ قَالَ: " لَمْ أَضَعْكُمْ مَوْضِعًا تَسْتَحْيُونَ مِنْهُ "

8335- Sâlih el-Berrâd der ki: Ebu'l-Esved ed-Düelî çocuklarına: "Sizlere büyükken de, küçükken de henüz yokken de iyilik yaptım" deyince, çocukları: "Büyükken de, küçükken de bize iyilikler yaptın. Ancak henüz yokken bize nasıl bir iyilikte bulundun?" diye sordu. Ebu'l-Esved: "Sizleri utanacağınız birinin rahmine koymayarak" dedi.[3]

٨٣٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا عَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، نا مُحَاضِرُ بْنُ الْمُوَدِّعِ، نا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ وَهْبِ بْنِ جَابِرٍ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو فِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ لِلَيْلَتَيْنِ مَضَتَا مِنْ شَعْبَانَ، قَالَ: أَظُنُّهُ قَالَ لِوَكِيلٍ لَهُ: خَلَّفْتَ لِأَهْلِكَ رِزْقَهُمْ؟ فَقَالَ: لَا، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يَقُوتُ "

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Hibbân, *Kitâbu's-Sikât* (8/230) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (4/314).

[3] İsnâdı ceyyiddir. Buhârî, *Târîh* (2/2/274).

8336- Vehb b. Câbir der ki: Şaban ayının ikinci gününde Beytu'l-Makdis'te Abdullah b. Ömer'in yanındaydım. Abdullah, sanırım vekillerinden birine: "(Geride kalan) ailene yetecek kadar nafaka bıraktın mı?" diye sordu. Adam: "Hayır!" karşılığını verince, Abdullah şöyle dedi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi kişiye günah olarak yeter»* buyurduğunu işittim."[1]

٨٣٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أنا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ ماتِي الْكُوفِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ، أنا عَلِيُّ بْنُ حَكِيمٍ، نا شَرِيكٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مَعْرَاءَ الْعَبْدِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: مَرَّ بِهِمْ رَجُلٌ فَعَجِبُوا مِنْ خَلْقِهِ، فَقَالُوا: لَوْ كَانَ هَذَا فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ فَأَتَوُا النَّبِيَّ ﷺ فَأَخْبَرُوهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " إِنْ كَانَ يَسْعَى عَلَى أَبَوَيْنِ شَيْخَيْنِ كَبِيرَيْنِ فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَإِنْ كَانَ يَسْعَى عَلَى وَلَدِهِ صِبْيَةً فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَإِنْ كَانَ يَسْعَى عَلَى نَفْسِهِ لِيَعُفَّهَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

8337- İbn Ömer der ki: Yanımıza uğrayan bir adamın güzelliğini çok beğenince aramızda: "Keşke Allah yolunda çalışan biri olsa!" dedik. Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) gelip bu durumu bildirdiklerinde ise şöyle buyurdu: *"Şayet yaşlı ve ihtiyar olan anne babası için çalışıyorsa Allah yolundadır demektir. Yine henüz küçük olan çocukları için çalışıyorsa Allah yolundadır demektir. Başkalarına muhtaç kalmamak için kendine çalışıyorsa da Allah yolundadır demektir."*[2]

٨٣٣٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ الْأَسْقَاطِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، نا رَبَاحُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ مُجْتَمِعُونَ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِذْ طَلَعَ شَابٌّ مِنْ ثَنِيَّةٍ، فَلَمَّا رَأَيْنَاهُ بِأَبْصَارِنَا، قُلْنَا: لَوْ كَانَ هَذَا الشَّابُّ جَعَلَ شَبَابَهُ وَنَشَاطَهُ وَقُوَّتَهُ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ؟ فَسَمِعَ النَّبِيُّ ﷺ مَقَالَتَنَا فَقَالَ: " وَمَا فِي سَبِيلِ اللهِ إِلَّا مَنْ قُتِلَ؟ مَنْ سَعَى عَلَى

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 2/321 (1692) ve Nesâî, *işretu'n-nisâ* (294).

[2] İsnâdı hasendir. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (7/479).

وَالِدَيْهِ فَفِي سَبِيلِ اللهِ، وَمَنْ سَعَى عَلَى عِيَالِهِ فَفِي سَبِيلِ اللهِ، وَمَنْ سَعَى عَلَى نَفْسِهِ يَعُفُّهَا فَفِي سَبِيلِ اللهِ "، قَالَ: وَأُرَاهُ قَالَ: " عَلَى وَالِدَيْهِ يُغْنِيهِمَا، وَعَلَى عِيَالِهِ يُغْنِيهِمْ "

8338- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında toplanmışken tepeden bir genç göründü. Onu görür görmez aramızda: "Keşke bu genç gençliğini, gücünü kuvvetini Allah yolunda kullansa" demeye başladık. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bu konuşmazlarımızı duyunca şöyle buyurdu: *"Allah yolunda öldürülenler mi sadece Allah yolunda sayılıyor? Anne babası için çalışan kişi de Allah yolunda sayılır. Ailesi için çalışan kişi de Allah yolunda sayılır. Başkalarına muhtaç kalmamak için kendine çalışan kişi de Allah yolunda sayılır."*

Sanırım yine: *"Anne babasını ve ailesini başkalarına muhtaç etmemek için çalışan kişi de Allah yolunda sayılır"* buyurdu.[1]

٨٣٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا أَبُو الْحَسَنِ الْكَارِزِيُّ، أنا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ، حَدَّثَنِي ابْنُ عُلَيَّةَ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ يَسَارٍ، رَفَعَهُ، أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَخْدُمُهُ فِي سَفَرٍ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " هَلْ فِي أَهْلِكَ مِنْ كَاهِلٍ "؟ فَقَالَ: لَا، مَا هُمْ إِلَّا صِبْيَةٌ صِغَارٌ، قَالَ: " فَفِيهِمْ فَجَاهِدْ " قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: قَوْلُهُ: مِنْ كَاهِلٍ: يَعْنِي مَنْ أَسَنَّ بِهِ، وَهُوَ مِنَ الْكَهْلِ

8339- Müslim b. Yesâr bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) çıktığı bir savaşta yolda hizmetini gören bir adama: *"Senin ailende yaşlı biri var mı?"* diye sordu. Adam: "Hayır, hepsi çocuk" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"O zaman cihadını onlara bakarak yap"* buyurdu.[2]

Ebû Ubeyd der ki: "Metinde geçen «*kâhil*» ifadesi, yaşlı düşmüş kişi anlamındadır."[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (2/370-371) ve Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (9/25) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/144).

[2] İsnâdı mürseldir.

[3] Ebû Ubeyd, *Ğarîbu'l-Hadîs* (1/12).

٨٣٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، نا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، نا جَعْفَرُ بْنُ أَبِي عُثْمَانَ الطَّيَالِسِيُّ، نا عَفَّانُ، وَأَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، وَدَاوُدُ بْنُ شَبِيبٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ الْعَوَقِيُّ، قَالُوا: أنا هَمَّامٌ، نا قَتَادَةُ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ نَهِيكٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَتَانِ يَمِيلُ إِلَى إِحْدَاهُمَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَحَدُ شِقَّيْهِ مَائِلٌ "

8340- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Kişinin iki hanımı varsa ve birine diğerinden daha fazla ilgi gösterirse kıyamet gününde huzura bir tarafı diğerinden daha aşağıda (çarpık) olacak şekilde çıkar.*"[1]

Lafız, Affân'ın lafzıdır. Sonraki rivayetler aileye iyi davranma konusundadır.

٨٣٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، نا آدَمُ، نا شُعْبَةُ، نا عَدِيُّ بْنُ ثَابِتٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ يَزِيدَ الْأَنْصَارِيَّ يُحَدِّثُ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ، فَقُلْتُ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ؟ فَقَالَ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا أَنْفَقَ عَلَى أَهْلِهِ نَفَقَةً وَهُوَ يَحْتَسِبُهَا كَانَتْ لَهُ صَدَقَةً " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ آدَمَ بْنِ أَبِي إِيَاسٍ، وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهَيْنِ آخَرَيْنِ، عَنْ شُعْبَةَ

وَرُوِّينَا فِي حَدِيثِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: " وَإِنَّكَ مَهْمَا أَنْفَقْتَ عَلَى أَهْلِكَ مِنْ نَفَقَةٍ فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ، حَتَّى اللُّقْمَةَ تَرْفَعُهَا إِلَى فِي امْرَأَتِكَ " وَقَدْ ذَكَرْنَا الْأَخْبَارَ فِي ذَلِكَ فِي كِتَابِ الْقَسْمِ، وَكِتَابِ النَّفَقَاتِ مِنْ كِتَابِ السُّنَنِ

8341- Adiy b. Sâbit der ki: Abdullah b. Yezîd el-Ensârî'nin Ebû Mes'ud'dan rivayette bulunduğunu işittim. Ona: "Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) naklen mi?" diye sorduğumda: "Evet" dedi ve şöyle devam etti: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): «*Müslüman kişinin, karşılığını Allah'tan bekleyerek ailesine yaptığı her bir harcama kendisi için sadaka olur*» buyurdu."[2]

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud 2/600-601 (3133) ve Tirmizî 3/447 (1141).

[2] İsnâdı sahihtir.

Buhârî, Adem b. Ebî İyâs'tan[1] ve Müslim farklı iki kanalla Şu'be'den rivayet etti.[2]

Yine Sa'd b. Ebî Vakkâs'tan bize bildirildiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ailene ne kadar çok harcamada bulunursan o kadar çok sevabın olur. Hatta karının ağzına götürdüğün lokmada bile sevabın olur."*[3]

Bu konu hakkındaki rivayetleri *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da *Nafakalar* konusu ile *Kasem (ven-nuşûz)* kitabı altında aktardık.[4]

٨٣٤٢ - وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي حُمَيْدٍ، حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرِو بْنِ أُمَيَّةَ الضَّمْرِيُّ، عَنِ أَبِيهِ، أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ، فَقَالَ لَهَا: نَشَدْتُكِ اللهَ أَسَمِعْتِ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَا أَعْطَيْتُمُوهُنَّ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ لَكُمْ صَدَقَةٌ "؟ قَالَتِ: اللهُمَّ نَعَمْ، اللهُمَّ نَعَمْ

8342- Abdullah b. Amr b. Umeyye ed-Damrî, babasından bildirîyor: Hz. Âişe'nin yanına girdim ve: "Allah için söylemeni istiyorum! Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Ailenize verdiğiniz her bir şey sizin için bir sadakadır*» buyurduğunu işittin mi?" dediğimde Âişe: "Allah da şahit olsun ki evet, duydum! Evet, duydum!" karşılığını verdi.[5]

٨٣٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ الْفَرَّاءُ بِمَكَّةَ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ نَصْرٍ الرَّافِقِيُّ، إِمْلَاءً بِمِصْرَ، نا هِلَالُ بْنُ الْعَلَاءِ، نا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، نا سُفْيَانُ، عَنْ مُزَاحِمِ بْنِ زُفَرَ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " دِينَارٌ أَعْطَيْتَهُ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَدِينَارٌ أَعْطَيْتَهُ مِسْكِينًا، وَدِينَارٌ أَنْفَقْتَهُ عَلَى أَهْلِكَ "، قَالَ: " الدِّينَارُ الَّذِي تُنْفِقُهُ عَلَى أَهْلِكَ أَعْظَمُهَا أَجْرًا " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ حَدِيثِ وَكِيعٍ، عَنِ الثَّوْرِيِّ

---

[1] Buhârî, *nafakât* (6/189).

[2] Müslim, *zekât* (48) ve Buhârî, *îmân* (1/20).

[3] Buhârî, *îmân* (1/20), *vasâyâ* (3/186) ile *nafakât* (6/189).

[4] Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (7/291, 465).

[5] İsnâdı zayıf olan hasen bir hadistir. Tayâlisî, *Müsned* (s. 195), Bezzâr, *Müsned* (2/195-196) ve Ahmed, *Müsned* (4/179) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (4/324).

8343- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Allah yolunda bir dinar infak etsen, yoksul birine bir dinar infak etsen ve ailen için bir dinar infak etsen bunlar arasından sevabı en çok olanı, ailen için infak ettiğin dinardır."*[1]

Müslim, Vekî' kanalıyla Sevrî'den rivayet etti.[2]

٨٣٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، نا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، نا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: ذَكَرَ سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ، وَإِنِّي خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي، وَإِذَا مَاتَ صَاحِبُكُمْ فَدَعُوهُ " يَعْنِي: لَا تَقَعُوا فِيهِ

8344- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vasellem) şöyle buyurmuştur: *"En hayırlınız, ailesine en hayırlı olanınızdır. İçinizden ailesine karşı en hayırlı davranan kişi de benim. Arkadaşınız öldüğü zaman da artık arkasından konuşmayın."*[3]

٨٣٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أَخْبَرَنِي أَبُو الطَّيِّبِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُبَارَكِ الْحَنَّاطُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الْحَرَشِيُّ، أنا الْقَعْنَبِيُّ، نا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مِنْ أَكْمَلِ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنَهُمْ خُلُقًا، وَأَلْطَفُهُمْ بِأَهْلِهِ "

8345- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Müminler içinde en kamil imana sahip olanlar ahlâkı en güzel olanlar ile ailesine karşı yumuşak davrananlardır."*[4]

٨٣٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ الْقَاضِي، وَأَبُو زَكَرِيَّا الْقَاضِي، وَنا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ مِنْ أَصْلِهِ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالُوا: أنا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا عُبَيْدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ كَثِيرِ بْنِ عُفَيْرٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنِ اللَّيْثِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ هِشَامِ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *zekât* (39).

[3] İsnâdı sahihtir. Tirmizî 5/709 (3895).

[4] İsnâdında kopukluk vardır.

بْنِ سَعْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عِيَاضِ بْنِ جُعْدُبَةَ، أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ السَّبَّاقِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِ وَلِبَنَاتِهِ "

8346- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"En hayırlınız, eşlerine ve kızlarına en hayırlı olanınızdır"* buyurmuştur.[1]

٨٣٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو سَعِيدِ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، نا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ إِبْلِيسَ يَضَعُ عَرْشَهُ عَلَى الْمَاءِ ثُمَّ يَبْعَثُ سَرَايَاهُ، فَأَعْظَمُهُمْ فِتْنَةً أَدْنَاهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا، يَجِيءُ أَحَدُهُمْ يَقُولُ: كَذَا وَكَذَا، فَيَقُولُ: مَا صَنَعْتَ شَيْئًا، ثُمَّ يَجِيءُ أَحَدُهُمْ فَيَقُولُ: مَا تَرَكْتُهُ حَتَّى فَرَّقْتُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَهْلِهِ، فَيَقُولُ: نِعْمَ أَنْتَ أَنْتَ، فَيُدْنِيهِ مِنْهُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ أَبِي كُرَيْبٍ، عَنْ أَبِي مُعَاوِيَةَ

8347- Câbir'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İblis tahtını suyun üzerine kurup birliklerini gönderir. İçlerinden en büyük fitneyi çıkaran ona en yakın yerde oturur. Biri gelip: «Şöyle şöyle yaptım» deyince, İblis: «Hiçbir şey yapmamışsın» karşılığını verir. Sonra biri gelip: «Biriyle o kadar çok uğraştım ki sonunda onu karısından ayırdım» deyince, İblis: «Çok iyisin! Çok iyisin!» karşılığını verip onu yanında oturtur."*[2]

Müslim, Ebû Kureyb kanalıyla Ebû Muâviye'den rivayet etti.[3]

٨٣٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو بَكْرٍ الشَّافِعِيُّ، نا أَبُو إِسْمَاعِيلَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، نا عَبْدُ الْعَزِيزِ الْأُوَيْسِيُّ، نا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " إِنَّمَا الْمَرْأَةُ كَالضِّلَعِ، إِنْ أَقَمْتَهَا كَسَرْتَهَا، وَإِنِ اسْتَمْتَعْتَ بِهَا اسْتَمْتَعْتَ بِهَا وَفِيهَا عِوَجٌ "، رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْأُوَيْسِيِّ

8348- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kadın eğe kemiği gibidir. Düzeltmeye kalkarsan kırarsın. Kendi halinde bırakırsan da eğriliğiyle birlikte onunla yaşarsın."*

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (7/2720).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *sifâtu'l-münâfikîn* (67).

Buhârî, Abdulazîz b. Abdillah el-Uveysî'den rivayet etti.[1]

٨٣٤٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْحَافِظُ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَا: نا ابْنُ أَبِي عُمَرَ، نا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ لَنْ يَسْتَقِيمَ لَكَ عَلَى طَرِيقَةٍ، فَإِنِ اسْتَمْتَعْتَ بِهَا اسْتَمْتَعْتَ وَفِيهَا عِوَجٌ، وَإِنْ ذَهَبْتَ تُقِيمُهَا كَسَرْتَهَا، وَكَسْرُهَا طَلَاقُهَا "، رَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَرَ

8349- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kadın eğe kemiğinden yaratılmıştır ve istediğin şekilde doğrultamazsın. Kendi halinde bırakırsan eğriliğiyle birlikte onunla yaşarsın. Düzeltmeye kalkarsan da kırarsın. Kırılması da boşanmasıyla olur."*[2]

Müslim, İbn Ebî Ömer'den rivayet etti.[3]

٨٣٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، نا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، نا شُعْبَةُ، قَالَ: مُعَاوِيَةُ بْنُ قُرَّةَ أَبُو إِيَاسٍ، أَخْبَرَنِي قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يُحَدِّثُ، عَنْ عُمَرَ، قَالَ: وَقَدْ كَانَ أَدْرَكَهُ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ: " وَاللهِ مَا أَفَادَ رَجُلٌ فَائِدَةً بَعْدَ الْإِسْلَامِ خَيْرًا مِنِ امْرَأَةٍ حَسْنَاءَ حَسَنَةِ الْخُلُقِ، وَدُودٌ وَلُودٌ، وَاللهِ مَا أَفَادَ رَجُلٌ فَائِدَةً بَعْدَ الشِّرْكِ بِاللهِ شَرًّا مِنْ سُرِّيَّةٍ سَيِّئَةِ الْخُلُقِ حَدِيدَةِ اللِّسَانِ، وَاللهِ إِنَّ مِنْهُنَّ لَغِلًّا مَا يُفْدَى عنه غُنْمًا مَا يُحْذَى مِنْهُ "

8350- Muâviye b. Kurra Ebû İyâs der ki: Babamdan işittiğime göre Hz. Ömer -ki babam, Ömer'e yetişmiştir- şöyle demiştir: "Kişiye, müslüman olmaktan sonra en çok fayda veren şey; güzel yüzlü, güzel huylu, sevecen ve doğurgan bir kadındır. Kişiye, Allah'a şirkten sonra en çok zarar veren şey de kötü huylu, sivri dilli bir kadındır. Vallahi kadınlardan bazıları

---

[1] Buhârî, *nikâh* (6/145).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *ridâ'* (59).

kurtulması mümkün olmayan bir kelepçe gibiyken bazıları da uzak durulmayacak bir ganimet gibidir."[1]

٨٣٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ، نا أَبُو عَوَانَةَ، نا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عُمَيْرٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: " النِّسَاءُ ثَلَاثٌ: امْرَأَةٌ عَفِيفَةٌ مُسْلِمَةٌ هَيِّنَةٌ لِينَةٌ وَدُودٌ، تُعِينُ أَهْلَهَا عَلَى الدَّهْرِ، وَلَا تُعِينُ الدَّهْرَ عَلَى أَهْلِهَا، وَقَلِيلٌ مَا تَجِدُهَا، وَامْرَأَةٌ كَانَتْ وِعَاءً لَمْ تَزِدْ عَلَى أَنْ تَلِدَ الْوَلَدَ، وَثَالِثَةٌ غُلُّ قَمْلٍ يَجْعَلُهَا اللهُ فِي عُنُقِ مَنْ يَشَاءُ، وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَنْزِعَهُ نَزَعَهُ " وَقَدْ رُوِيَ مَعْنَى هَذَا كَمَا

8351- Ömer b. el-Hattâb der ki: "Kadınlar üç çeşittir. Kadınlardan biri iffetli, müslüman, yumuşak, sevgi dolu ve doğurgandır. Hayatın zorluklarına karşı ailesinin karşısında değil, yanında yer alıp onlara yardım eder. Böylesi kadınlar nadir bulunur. Bir diğer kadın da; kap gibidir ve çocuk doğurmaktan başka bir işe yaramaz. Diğer bir kadm da; baştaki bitli bağ gibidir. Yüce Allah böylesini erkeklerden dilediğinin boynuna takar ve dilediği zaman da çekip alır." [2]

Bir sonraki rivayet de bu yöndedir.

٨٣٥٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ مَحْمَوَيْهِ الْعَسْكَرِيُّ، نا مُوسَى بْنُ عِيسَى بْنِ الْمُنْذِرِ الْحِمْصِيُّ، نا زَيْدُ بْنُ قَيْسٍ، نا الْجَرَّاحُ بْنُ مَلِيحٍ، عَنْ أَرْطَأَةَ بْنِ الْمُنْذِرِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: " النِّسَاءُ عَلَى ثَلَاثَةِ أَصْنَافٍ: صِنْفٍ كَالْوِعَاءِ تَحْمِلُ وَتَضَعُ، وَصِنْفٍ كَالْعَرِّ وَهُوَ الْجَرَبُ، وَصِنْفٍ وَدُودٌ وَلُودٌ مُسْلِمَةٌ تُعِينُ زَوْجَهَا عَلَى إِيمَانِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنَ الْكَنْزِ "

8352- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kadınlar üç çeşittir. Biri, kap gibidir ve sadece hamile kalıp çocuk doğurur. Diğeri, kişi için uyuzluk gibidir. Bir diğeri ise, sevecen ve*

---

[1] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (4/308) ve Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (7/82).

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (4/309-310) ve Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/518).

doğurgandır. Kocasına imanında destek çıkar. Böylesi bir kadın da kişi için hazineden daha hayırlıdır."[1]

٨٣٥٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ مَحْمَوَيْهِ، نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَلَانِسِيُّ، نا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، نا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، نا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " ثَلَاثَةٌ لَا تُقْبَلُ لَهُمْ صَلَاةٌ، وَلَا تَصْعَدُ لَهُمْ حَسَنَةٌ: الْعَبْدُ الْآبِقُ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَوَالِيهِ فَيَضَعَ يَدَهُ فِي أَيْدِيهِمْ، وَالْمَرْأَةُ السَّاخِطُ عَلَيْهَا زَوْجُهَا، وَالسَّكْرَانُ حَتَّى يَصْحُوَ "

8353- Cerîr b. Abdillah'ın bîldirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Üç kişinin namazı kabul olmaz ve yaptıkları hiçbir iyilik semaya (Allah katına) yükselmez. Bunlardan biri, efendilerine geri dönüp elini ellerinin üzerine koyana kadar firarda olan köledir. Diğeri, tekrar barışana kadar kocasını küstürmüş olan kadındır. Bir diğeri de, ayılıncaya kadar sarhoş olan kişidir."*[2]

٨٣٥٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ، نا هِشَامُ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنِي قَاسِمُ بْنُ فَيَّاضٍ، عَنْ خَلَّادِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُنْدَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَتِ امْرَأَةٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا جَزَاءُ غَزْوَةِ الْمَرْأَةِ؟ قَالَ: " طَاعَةُ الزَّوْجِ، وَاعْتِرَافٌ بِحَقِّهِ "

8354- İbn Abbâs der ki: Kadının biri: "Ey Allah'ın Resûlü! Kadın için cihadın yerini tutacak olan şey nedir?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kocaya itaat ve onun haklarına riayettir"* buyurdu.[3]

٨٣٥٥ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا ابْنُ مِلْحَانَ، نا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، نا اللَّيْثُ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Râmehurmuzî, *Emsâlu'l-Hadîs* (111) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 4/314 (6921) Bak: İbn Hacer el-Heytemî, *el-İfsâh an ahâdisi'n-nikâh* (s. 27, 156).

[2] İsnâdı zayıftır. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (1/389).

[3] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (2/181) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/518) ve Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (4/308).

حُصِينِ بْنِ مِحْصَنٍ الْخَطْمِيِّ، أَنَّهُ قَالَ: حَدَّثَتْنِي عَمَّتِي، أَنَّهَا أَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ فَسَأَلَتْهُ عَنْ شَيْءٍ؟ فَقَالَ: " أَذَاتُ زَوْجٍ أَنْتِ "؟ فَقَالَتْ: نَعَمْ، قَالَ: " كَيْفَ أَنْتِ لَهُ "؟ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ، لَا آلُوهُ، فَقَالَ: " أَحْسِنِي، فَإِنَّهُ جَنَّتُكِ وَنَارُكِ "

8355- Husayn b. Mihsan el-Hatmî bildiriyor: Halam bir şey sormak için Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gitti. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Kocan var mı?"* diye sordu. Halam: "Evet!" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ona karşı nasılsın?"* diye sorunca, halam: "Ey Allah'ın Resûlü! Hizmetini görüyorum" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kocana iyi davran. Zira o, senin (itaat etmen halinde) cennetin ve (asi olman halinde) cehennemindir"* buyurdu.[1]

٨٣٥٦ - وَأَخْبَرَنَا ابْنُ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا حَمَدُ بْنُ مِلْحَانَ، نا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، نا اللَّيْثُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ يَسَارٍ، عَنِ الْحُصَيْنِ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ عَمَّةٍ لَهُ، أَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ لِحَاجَةٍ لَهَا، فَلَمَّا فَرَغَتْ مِنْ حَاجَتِهَا، قَالَ لَهَا: " أَذَاتُ زَوْجٍ أَنْتِ؟ " قَالَتْ: نَعَمْ، فَقَالَ: " كَيْفَ أَنْتِ لَهُ "؟ قَالَتْ: مَا آلُو، إِلَّا مَا عَجَزْتُ عَنْهُ، قَالَ: " انْظُرِي أَيْنَ أَنْتِ مِنْهُ، فَإِنَّهُ جَنَّتُكِ وَنَارُكِ "

8356- Husayn b. Mihsan bildiriyor: Halam bir iş için Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldi. İşi bitince Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Kocan var mı?"* diye sordu. Halam: "Evet!" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ona karşı nasılsın?"* diye sorunca, halam: "Elimden geldiği kadar hizmetini görüyorum" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kocana karşı nasıl olduğuna dikkat et. Zira o senin (itaat etmen halinde) cennetin ve (asi olman halinde) cehennemindir"* buyurdu.[2]

٨٣٥٧ - وَرَوَاهُ أَيْضًا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ يَسَارٍ، أَنَّ الْحُصَيْنَ بْنَ مِحْصَنٍ الْأَنْصَارِيَّ، أَخْبَرَهُ أَنَّ عَمَّتَهُ أَخْبَرَتْهُ، أَنَّهَا أَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ

---

[1] İsnâdı hasendir. Nesâî, *işretu'n-nisâ* (83).

[2] Ravileri güvenilirdir. Nesâî, *işretu'n-nisâ* (77, 78, 79).

فِي حَاجَةٍ فَذَكَرَهُ، أَخْبَرَنَاهُ أَبُو مُحَمَّدٍ الْمُؤَمَّلِيُّ، نا أَبُو عُثْمَانَ الْبَصْرِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبُوشَنْجِيُّ، نا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، نا عَبْدُ الرَّحِيمِ بْنُ سُلَيْمَانَ فَذَكَرَهُ

8357- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı bildirilmiştir.[1]

٨٣٥٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى الْحُلْوَانِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، نا خَلَفُ بْنُ خَلِيفَةَ، حَدَّثَنِي رَجُلٌ، عَنْ أَبِي هَاشِمٍ الرُّمَّانِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِرِجَالِكُمْ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ "؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: " النَّبِيُّ فِي الْجَنَّةِ، وَالصِّدِّيقُ فِي الْجَنَّةِ، وَالشَّهِيدُ فِي الْجَنَّةِ، وَالْمَوْلُودُ فِي الْجَنَّةِ، وَرَجُلٌ زَارَ أَخَاهُ فِي نَاحِيَةِ الْمِصْرِ يَزُورُهُ فِي اللهِ فِي الْجَنَّةِ، وَنِسَاؤُكُمْ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْوَدُودُ الْعَؤُودُ عَلَى زَوْجِهَا، الَّتِي إِذَا غَضِبَ جَاءَتْ حَتَّى تَضَعَ يَدَهَا فِي يَدِهِ، ثُمَّ تَقُولُ: لَا أَذُوقُ غَمْضًا حَتَّى تَرْضَى "

8358- İbn Abbâs der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İçinizden kimlerin cennete gireceğini sizlere söyleyeyim mi?"* buyurunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Tabi ki söyle" dediler. Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vasellem) şöyle buyurdu: *"Peygamber cennete olacaktır. Sıddîk olanlar cennette olacaktır. Şehitler cennette olacaktır. Bebekken ölenler cennette olacaktır. Şehrin diğer uzundaki din kardeşini sadece Allah rızası için ziyaret eden kişi cennette olacaktır. Kocasına karşı sevecen olan, onunla ilgilenen, kocası küstüğünde gelip elini tutan ve «Barışmadan gözüme uyku girmez» diyen kadın da cennette olacaktır."*[2]

٨٣٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، نا عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي نُعَيْمٍ، نا سَعِيدُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ، نا أَبُو هَاشِمٍ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ وَمَعْنَاهُ، إِلَّا أَنَّ هَذَا إِسْنَادٌ ضَعِيفٌ بِمَرَّةٍ

8359- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı bildirilmiştir.[3]

İsnâdı oldukça zayıftır.

---

[1] İsnâdı sahihtir. Beyhakî, *Âdâb* (57).

[2] İsnâdı zayıftır. Nesâî, *işretu'n-nisâ* (257).

[3] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 12/59 (12467), *M. el-Evsat* 2/422 (1764) ile *M. es-Sağîr* (1/46) Bak: İbn Hacer, *el-Metâlibu'l-Âliye* (2/33, 406) ve Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (4/313).

٨٣٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْغُضَائِرِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْحُنَيْنِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ ثَابِتٍ الدَّهَّانُ، نا مَنْصُورُ بْنُ أَبِي الْأَسْوَدِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ صُبَيْحٍ، حَدَّثَنِي مَنْ، سَمِعَ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ، يَعْنِي أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِابْنَتِهِ: " فَإِنِّي أَبْغَضُ أَنْ تَكُونَ الْمَرْأَةُ تَشْكُو زَوْجَهَا "، أوقَالَ: " تَشْكُو الْمَرْأَةُ زَوْجَهَا "

8360- Zeyd b. Sâbit bildiriyor: Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellam), kızına: *"Bir kadında en sevmediğim şey, kocasından çokça şikayette bulunmasıdır"* buyurduğunu işittim.[1]

٨٣٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو حَامِدٍ الْمُقْرِئُ، نا أَبُو عِيسَى التِّرْمِذِيُّ، نا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، نا جَرِيرٌ، عَنْ مُغِيرَةَ، عَنْ أُمِّ مُوسَى، قَالَتْ: " كَانَ جَعْدَةُ بْنُ هُبَيْرَةَ إِذَا زَوَّجَ بَعْضَ بَنَاتِهِ وَكَانَتْ لَيْلَةَ هِدَائِهَا إِلَى زَوْجِهَا خَلَا بِهَا، فَنَهَاهَا عَنِ الْأَخْلَاقِ السَّيِّئَةِ، وَعَمَّا لَا يَجْمُلُ بِهَا "

8361- Ümmü Mûsa der ki: "Ca'de b. Hubeyre kızlarından birini evlendirdiği zaman gerdek gecesi kızıyla başbaşa kalır, kötü davranışlarda ve hoş olmayan tutumlarda bulunmamasını tavsiye ederdi."[2]

٨٣٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، نا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عُبَيْدٍ، عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لِامْرَأَةِ عُثْمَانَ: " أَيْ بُنَيَّةُ، إِنَّهُ لَا امْرَأَةَ لِرَجُلٍ لَمْ تَأْتِ مَا يَهْوَى، وَذَمَّتُهُ فِي وَجْهِهِ، وَإِنْ أَمَرَهَا أَنْ تَنْقِلَ مِنْ جَبَلٍ أَسْوَدَ إِلَى جَبَلٍ أَحْمَرَ، أَوْ مِنْ جَبَلٍ أَحْمَرَ إِلَى جَبَلٍ أَسْوَدَ، فَاسْتَصْلِحِي زَوْجَكِ "

8362- Hasan(-ı Basrî) bildiriyor: Resûlullah (sallallahu alayhi vasellem), Osmân'ın karısına (yani kendi kızı Ümmü Gülsüm'e) şöyle buyurdu: *"Kızım! Kocası siyah dağdaki taşları kırmızı bir dağa veya kırmızı dağdaki taşları siyah bir dağa taşımasını emretse bile kocasının bu isteğine yüz vermeyen ve yüzüne karşı ona ağır laflar eden kadın, kadın değildir. Onun için kocana karşı iyi ol."*[3]

---

[1] İsnâdında cehalet vardır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/517).

[2] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (4/309).

[3] İsnâdı zayıf olan mürsel bir hadistir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/517).

٨٣٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ، قَالَا: أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ نُجَيْدٍ، أنا أَبُو مُسْلِمٍ، نا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: أَيُّ النِّسَاءِ خَيْرٌ؟ قَالَ: " الَّتِي تَسُرُّهُ إِذَا نَظَرَ، وَلَا تَعْصِيهِ إِذَا أَمَرَ، وَلَا تُخَالِفُهُ بِمَا يَكْرَهُ فِي نَفْسِهَا وَمَالِهَا "، وَرَوَاهُ اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، وَقَالَ: " فِي نَفْسِهَا وَلَا مَالِهِ "

8363- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Hangi kadınlar hayırlıdır?" diye sorulunca: "*Kocası baktığında ona neşe veren, bir şey istediğinde söz dinleyen, malı ve namusu konusunda kocasının istemediği davranışlarda bulunmayan kadınlardır*" buyurdu.[1]

Leys b. Sa'd bunu İbn Aclân'dan: "*Namusu ve kocasının malı konusunda*" lafzıyla rivayet etmiştir.[2]

٨٣٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَبَانَةَ الْهَمْدَانِيُّ بِهَا، نا أَبُو حَاتِمٍ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبُسْتِيُّ نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبُسْتِيُّ، نا قُتَيْبَةُ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ السَّهْمِيُّ، نا أَبُو بِشْرٍ، أَنَّ أَسْمَاءَ بْنَ خَارِجَةَ الْفَزَارِيَّ، لَمَّا أَرَادَ أَنْ يُهْدِيَ ابْنَتَهُ إِلَى زَوْجِهَا، قَالَ لَهَا:" يَا بُنَيَّةُ، كُونِي لِزَوْجِكِ أَمَةً يَكُنْ لَكِ عَبْدًا، وَلَا تَدْنِي مِنْهُ فَيَمَلَّكِ، وَلَا تَبَاعَدِي عَنْهُ فَتَثْقُلِي عَلَيْهِ، وَكُونِي كَمَا قُلْتُ لِأُمِّكِ:

خُذِي الْعَفْوَ مِنِّي تَسْتَدِيمِي مَوَدَّتِي ... وَلَا تَنْطِقِي فِي سَوْرَتِي حِينَ أَغْضَبُ

فَإِنِّي رَأَيْتُ الْحُبَّ فِي الصَّدْرِ وَالْأَذَى ... إِذَا اجْتَمَعَا لَمْ يَلْبَثِ الْحَبُّ يَذْهَبُ"

8364- Ebû Bişr bildiriyor: Esmâ b. Hârice el-Fezârî evlenen kızını kocasına teslim edeceği zaman ona şöyle dedi: Kızım! Kocana cariye ol ki o da sana köle olsun. Ona fazla yakın durma, yoksa senden usanır. Çok fazla da uzak durma, yoksa ona bir yük olursun. Ona karşı annene söylediğim gibi ol ki annene şöyle demiştim:

---

[1] İsnâdı hasendir. Nesâî, *işretu'n-nisâ* (75).

[2] Nesâî, *işretu'n-nisâ* (68).

"Bana karşı hoşgörülü ol ki seni hep seveyim
Kızıp öfkelendiğim zaman bana cevap verme
Sevgi ile eziyet kişide bir araya geldi mi
Çok geçmeden sevginin gideceğini gördüm."[1]

٨٣٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْذِرِ، حَدَّثَنِي الْقَاسِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا أَبُو الْوَلِيدِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ: " خَصْلَتَانِ حُرِمَهُمَا النَّاسُ: الْحِسْبَةُ فِي الْكَسْبِ، وَالْحِسْبَةُ فِي النَّفَقَةِ "

8365- Abdullah b. el-Mübârek der ki: "Bir malı kazanırken de infak ederken de Allah'ın rızasını gözetmek insanların mahrum kaldığı hasletlerden iki tanesidir."[2]

٨٣٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أنا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عِيسَى الْمُسْتَمْلِي، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ خُزَيْمَةَ، نا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، نا بَقِيَّةُ، عَنْ عِيسَى بْنِ أَبِي عِيسَى، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: " الْكَسْبُ الْحَلَالُ أَشَدُّ مَنْ لِقَى الزَّحْفِ "

8366- Hasan(-ı Basrî) der ki: "Bir malı helalinden kazanmak düşmanla savaşmaktan daha zordur."[3]

٨٣٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نا أَبُو إِسْحَاقَ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ السَّرَّاجُ، بِبَغْدَادَ، نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أنا عَبَّادُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " طَلَبُ كَسْبِ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ " قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ: تَفَرَّدَ بِهِ عَبَّادُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنِ الثَّوْرِيِّ، وَبَلَغَنِي عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى أَنَّهُ قَالَ: لَمْ أَكْرَهْ لِيَحْيَى بْنِ يَحْيَى شَيْئًا قَطُّ غَيْرَ رِوَايَةِ هَذَا الْحَدِيثِ

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Asâkir, *Tehzîb T. Dimaşk* (3/46).

[2] İsnâdı ceyyiddir.

[3] İsnâdında bir sakınca yoktur.

8367- Abdullah (b. Mes'ûd)'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Helal yoldan kazanç, farz olan ibadetlerden sonra yerine getirilmesi gereken bir farzdır"* buyurmuştur.[1]

Ebû Abdillah der ki: "Abbâd b. Kesîr bunu Sevrî'den rivayette tek kalmıştır."

Bana bildirildiğine göre Muhammed b. Yahyâ: "Bu hadisi rivayeti dışında Yahyâ b. Yahyâ'da hoş görmediğim başka hiçbir şey yoktur" dedi.

٨٣٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، وَأَبُو بَكْرٍ الْفَارِسِيُّ، قَالَا: أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ، نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أنا رَوْحُ بْنُ الْمُسَيَّبِ الْكَلْبِيُّ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: جِئْنَ النِّسَاءُ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، قُلْنَ: يَا رَسُولَ اللهِ، ذَهَبَ الرِّجَالُ بِالْفَضْلِ بِالْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللهِ، أَفَمَا لَنَا عَمَلٌ نُدْرِكُ بِهِ عَمَلَ الْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِ اللهِ؟ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مِهْنَةُ إِحْدَاكُنَّ فِي بَيْتِهَا تُدْرِكُ عَمَلَ الْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِ اللهِ " تَفَرَّدَ بِهِ رَوْحٌ هَذَا

8368- Enes b. Mâlik der ki: Kadınlar Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Erkekler Allah yolunda cihadla sevabın tümünü aldılar. Bize, Allah yolunda cihad edenler gibi sevap kazandıracak bir amel yok mu?" dediler. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): "*Birinizin evinin hizmetini gereği gibi yapması Allah yolunda cihad eden kişinin ameline denk olur*" buyurdu.[2]

Ravh bunu rivayette tek kalmıştır.

٨٣٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالُوا: أنا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: قُرِئَ عَلَى الْعَبَّاسِ بْنِ الْوَلِيدِ وَأَنَا أَسْمَعُ، قِيلَ لَكُمْ: حَدَّثَكُمْ أَبُو سَعِيدٍ السَّاحِلِيُّ وَهُوَ عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، نا مُسْلِمُ بْنُ عُبَيْدٍ،

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 10/90 (9993), Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (2/339), Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 2/441 (3918), İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (2/160) ve Zehebî, *Mîzân* (2/370).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 6/141-142 (3416), İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1003), Zehebî, *Mîzân* (2/61) ve İbn Hacer, *el-Lisân* (2/468).

عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ الْأَنْصَارِيَّةِ مِنْ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ، أَنَّهَا أَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ بَيْنَ أَصْحَابِهِ، فَقَالَتْ: بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، إِنِّي وَافِدَةُ النِّسَاءِ إِلَيْكَ، وَاعْلَمْ - نَفْسِي لَكَ الْفِدَاءُ - أَمَا إِنَّهُ مَا مِنِ امْرَأَةٍ كَائِنَةٍ فِي شَرْقٍ وَلَا غَرْبٍ سَمِعَتْ بِمَخْرَجِي هَذَا أَوْ لَمْ تَسْمَعْ إِلَّا وَهِيَ عَلَى مِثْلِ رَأْيِي، إِنَّ اللهَ بَعَثَكَ بِالْحَقِّ إِلَى الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ فَآمَنَّا بِكَ وَبِإِلَاهِكَ الَّذِي أَرْسَلَكَ، وَإِنَّا مَعْشَرَ النِّسَاءِ مَحْصُورَاتٌ مَقْصُورَاتٌ، قَوَاعِدُ بُيُوتِكُمْ، وَمَقْضَى شَهَوَاتِكُمْ، وَحَامِلَاتُ أَوْلَادِكُمْ، وَإِنَّكُمْ مَعَاشِرَ الرِّجَالِ فُضِّلْتُمْ عَلَيْنَا بِالْجُمُعَةِ وَالْجَمَاعَاتِ، وَعِيَادَةِ الْمَرْضَى، وَشُهُودِ الْجَنَائِزِ، وَالْحَجِّ بَعْدَ الْحَجِّ، وَأَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ مِنْكُمْ إِذَا أُخْرِجَ حَاجًّا أَوْ مُعْتَمِرًا وَمُرَابِطًا حَفِظْنَا لَكُمْ أَمْوَالَكُمْ، وَغَزَلْنَا لَكُمْ أَثْوَابًا، وَرَبَّيْنَا لَكُمْ أَوْلَادَكُمْ، فَمَا نُشَارِكُكُمْ فِي الْأَجْرِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: فَالْتَفَتَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى أَصْحَابِهِ بِوَجْهِهِ كُلِّهِ، ثُمَّ قَالَ: " هَلْ سَمِعْتُمْ مَقَالَةَ امْرَأَةٍ قَطُّ أَحْسَنَ مِنْ مَسْأَلَتِهَا فِي أَمْرِ دِينِهَا مِنْ هَذِهِ؟ " فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا ظَنَنَّا أَنَّ امْرَأَةً تَهْتَدِي إِلَى مِثْلِ هَذَا، فَالْتَفَتَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَيْهَا، ثُمَّ قَالَ لَهَا: " انْصَرِفِي أَيَّتُهَا الْمَرْأَةُ، وَأَعْلِمِي مَنْ خَلْفَكِ مِنَ النِّسَاءِ أَنَّ حُسْنَ تَبَعُّلِ إِحْدَاكُنَّ لِزَوْجِهَا، وَطَلَبَهَا مَرْضَاتِهِ، وَاتِّبَاعَهَا مُوَافَقَتَهُ تَعْدِلُ ذَلِكَ كُلَّهُ " قَالَ: فَأَدْبَرَتِ الْمَرْأَةُ وَهِيَ تُهَلِّلُ وَتُكَبِّرُ اسْتِبْشَارًا

8369- Müslim b. Ubeyd bildiriyor: Abduleşhel oğullarından Esmâ binti Yezîd el-Ensâriyye, ashâbıyla birlikte oturan Hz. Peygamber'in (sallellahu eleyhi vesellem) yanına geldi ve şöyle dedi: "Anam babam sana feda olsun! Diğer kadınların adına sana geldim. Canım sana feda olsun! Bilmeni isterim ki batıda veya doğuda buraya geldiğimi duyan ne kadar kadın varsa da hepsi benimle aynı görüşte. Yüce Allah seni hak ile hem erkek, hem de kadınlara gönderdi. Sana da, seni gönderen İlah'a da inandık. Biz kadınlar evlerinizde oturuyor, şehvetlerinizi gideriyor ve çocuklarınızı karnımızda taşıyoruz. Siz erkekler ise bizden bu yönden üstün tutuldunuz. Zira Cuma'ya gidiyor, cemaate katılıyor, cenazelere çıkıyor, hastaları ziyaret ediyor, hac üzerine hac yapabiliyor ve bunların hepsinden de daha değerlisi Allah yolunda cihada çıkıyorsunuz. Biz ise erkeğimiz hac veya umre veya cihad için çıktığı zaman geride malını koruyor, giysilerini hazırlıyor ve çocuklarının

bakımını yapıp büyütüyoruz. Ey Allah'ın Resûlü! Bu durumda bu konularda size verilecek sevaba ortak olur muyuz?"

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) tüm vücuduyla ashâbına doğru döndü ve: *"Dini konusunda bir soruyu bu kadından daha güzel soran birini daha duydunuz mu?"* diye sordu. Ashabı: "Ey Allah'ın Resûlü! Bunun gibi soru sorabilen bir kadının daha olabileceğini düşünmüyoruz" dediler. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Esma'ya döndü ve: *"Ey kadın! Git ve senden haber bekleyenlere: «Birinizin kocasına iyi davranması, rızasını gözetmesi ve sözünü dinlemesi sevap bakımından bizim bu yaptıklarımıza denktir» de"* buyurdu. Bu sözün ardından Esmâ sevinç içinde tehlîl ederek ve tekbîr getirerek oradan ayrıldı.[1]

٨٣٧٠ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، نا ابْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ أَبِي نَصْرٍ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنِ الْمُسَاوِرِ الْحِمْيَرِيِّ، عَنْ أُمِّهِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَيُّمَا امْرَأَةٍ مَاتَتْ وَزَوْجُهَا عَنْهَا رَاضٍ دَخَلْتِ الْجَنَّةَ "

8370- Ümmü Seleme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kocası kendisinden razı bir şekilde ölen kadın cennete girer"* buyurmuştur.[2]

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/518).

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 3/466 (1161) ve İbn Mâce 1/595 (1854).

الْحَادِي وَالسِّتُّونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ
وَهُوَ بَابٌ فِي مُقَارِبَةِ أَهْلِ الدِّينِ وَمُوَادَّتِهِمْ، وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ بَيْنَهُمْ

61. Şube

Dindarlara Yakın Durmak, Onları Sevmek ve Aralarında Selâmı Yaymak

٨٣٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، قَالَ: نا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دُحَيْمٍ الشَّيْبَانِيُّ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: أنا وَكِيعٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ " وَفِي رِوَايَةِ أَبِي مُعَاوِيَةَ: " وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ "، وَقَالَ "عَلَى أمر إِنْ أَنْتُمْ فَعَلْتُمُوهُ "، رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ وَكِيعٍ، وَأَبِي مُعَاوِيَةَ

8371- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Canım elinde olana yemin olsun ki iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Yapmanız halinde birbirinizi sevebileceğiniz bir şeyi siz söyleyeyim mi? Selâmı aranızda yayın."*[1]

Ebû Muâviye bunu *"Muhammed'in canı elinde olana yemin olsun ki"* lafzıyla rivayet eder. Yine: *"Yaparsanız birbirinizi sevebileceğiniz bir hususu siz söyleyeyim mi?"* lafzını kullanır.

Müslim, *Sahîh*'de Ebû Bekr b. Ebî Şeybe kanalıyla Vekî' ve Ebû Muâviye'den rivayet etti.[2]

---

[1] Her iki kanalın isnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *îmân* (93).

٨٣٧٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ دَاوُدَ الْعَلَوِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ دَلُّوَيْهِ الدَّقَّاقُ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنَخَّلِ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي فُدَيْكٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي يَحْيَى، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدًا، يَقُولُ: قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: قَالَ نَبِيُّ اللهِ ﷺ: " لَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَنْ تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ "؟ قَالُوا: مَا هُوَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ "

8372- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız"* buyurdu ve: *"Yapmanız halinde birbirinizi sevebileceğiniz bir şeyi siz söyleyeyim mi?"* diye sordu. "Ey Allah'ın Resûlü! Nedir?" diye sorduklarında da: *"Selâmı aranızda yayın"* buyurdu.[1]

٨٣٧٣ - حَدَّثَنَا الْأُسْتَاذُ أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورَكٍ رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: نا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، قَالَ: أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: نا حَرْبُ بْنُ شَدَّادٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، أَنَّ يَعِيشَ بْنَ الْوَلِيدِ بْنِ هِشَامٍ حَدَّثَهُ، أَنَّ مَوْلَى ابْنِ الزُّبَيْرِ حَدَّثَهُ، أَنَّ الزُّبَيْرَ بْنَ الْعَوَّامِ حَدَّثَهُ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " دَبَّ إِلَيْكُمْ دَاءُ الْأُمَمِ مِنْ قَبْلِكُمْ: الْحَسَدُ، وَالْبَغْضَاءُ هِيَ الْحَالِقَةُ، لَا أَقُولُ: تَحْلِقُ الشَّعَرَ، وَلَكِنَّهُ يَحْلِقُ الدِّينَ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا يُثَبِّتُ ذَاكَ لَكُمْ؟ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ " تَابَعَهُ سُلَيْمَانُ التَّيْمِيُّ، عَنْ يَحْيَى فِي إِقَامَةِ إِسْنَادِهِ

8373- Zübeyr b. el-Avvâm'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Önceki ümmetlerin hastalığı olan hased ve kin size de bulaştı. Kin kazıyıcıdır. Kazıyıcı derken saçı kazır demiyorum! O, dini kazır. Canım elinde olana yemin olsun ki iman etmeden cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şeyi size söyleyeyim mi? Aranızda selâmı yayın."*[2]

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Hatîb, *el-Muvaddah* (2/386) ve İbn Mende, *Îmân* 2/464 (335).

[2] İsnâdı zayıftır. Tayâlisî, *Müsned* (s. 27) ve Beyhakî, *Âdâb* (140). Daha önce 6189. hadiste zikredildi.

İsnâdını sağlamlaştırma bakımından Süleymân et-Teymî bunu Yahyâ'dan rivayet ederek mutabaât etmiştir.

٨٣٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، قَالَ: نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شَاكِرٍ، قَالَ: نا عَفَّانُ، قَالَ: نا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي مَيْمُونٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، فَأَنْبِئْنِي بِأَمْرٍ إِذَا أَخَذْتُ بِهِ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: " أَطْعِمِ الطَّعَامَ، وَأَفْشِ السَّلَامَ، وَصِلِ الْأَرْحَامَ، وَصَلِّ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ "

8374- Ebû Hureyre der ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Yapmam halinde beni cennete sokacak bir amel söyle" dediğimde: *"Yemek ikramında bulun, selâmı yay, akrabalarını gözet ve herkes uykudayken sen gece namazı kıl"* buyurdu.[1]

٨٣٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، قَالَ: نا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ، قَالَ: نا عَوْفٌ الْأَعْرَابِيُّ، قَالَ: نا زُرَارَةُ بْنُ أَوْفَى فِي مَسْجِدِ الْبَصْرَةِ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ سَلَامٍ: لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْمَدِينَةَ انْجَفَلَ النَّاسُ قِبَلَهُ، فَقَالُوا: قَدِمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَجِئْتُ فِي النَّاسِ أَنْظُرُ، فَلَمَّا تَبَيَّنْتُ وَجْهَهُ عَرَفْتُ أَنَّ وَجْهَهُ لَيْسَ بِوَجْهِ كَذَّابٍ، فَتَكَلَّمَ فَكَانَ أَوَّلَ شَيْءٍ سَمِعْتُهُ تَكَلَّمَ بِهِ أَنْ قَالَ: " يَا أَيُّهَا النَّاسُ، أَفْشُوا السَّلَامَ، وَصِلُوا الْأَرْحَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ "

8375- Abdullah b. Selâm der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) Medine'ye geldiği zaman insanlar: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) geldi!" diyerek ona doğru koşmaya başladılar. Ben de diğer insanlarla birlikte onu görmek için gittim. Varıp da yüzüne baktığımda yalan söyleyecek birinin yüzü olmadığını gördüm. Sonra konuşmaya başladı. İşittiğim ilk sözleri şöyle oldu: *"Ey insanlar! Selâmı yayın, akrabalık bağlarını gözetin, yemek ikramında bulunun, insanlar uykudayken siz gece namazı kılın ki selâmetle cennete giresiniz."*[2]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (2/295, 323-324, 395) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/160).

[2] Ravileri güvenilirdir. Tirmizî 4/652 (2485).

٨٣٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ الْوَلِيدِ الْفَحَّامُ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحَمَّامِيِّ الْمُقْرِئُ رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ، قَالَ: نا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، قَالَا: نا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ، قَالَ: سُلَيْمَانُ بْنُ مُوسَى، نا نَافِعٌ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " أَفْشُوا السَّلَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَكُونُوا إِخْوَانًا كَمَا أَمَرَكُمُ اللهُ "

8376- Nâfi'nin bildirdiğine göre İbn Ömer şöyle derdi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam): «*Selâmı yayın, yemek ikramında bulunun ve Yüce Allah'ın emrettiği gibi birbirinize kardeş olun*» buyurdu."[1]

٨٣٧٧ - حَدَّثَنَا أَبُو سَعْدٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الزَّاهِدُ، قَالَ: أنا أَبُو مُحَمَّدٍ يَحْيَى بْنُ مَنْصُورِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ الْقَاضِي، وَأَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنْبَرِيُّ، قَالَ: أنا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: نا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: نا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللهِ ﷺ: أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ: " تُطْعِمُ الطَّعَامَ، وَتُفْشِي السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ قُتَيْبَةَ، وَرَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُوسُفَ، عَنِ اللَّيْثِ

8377- Abdullah b. Amr bildiriyor: Adamn biri Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "En hayırlı İslami ameller hangileridir?" diye sorunca: *"Yemek ikramında bulunman ve tanıdığın tanımadığın herkese selâm vermendir"* buyurdu.[2]

Müslim, *Sahîh*'de Kuteybe'den[3] ve Buhârî, Abdullah b. Yûsuf kanalıyla Leys'ten rivayet etti.[4]

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Mâce 2/1083 (2352).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *îmân* (63).

[4] Buhârî, *istizân* (7/128) ile *îmân* (1/12-13).

٨٣٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرَشِيُّ، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا عُتْبَةُ، قَالَ: نا بَقِيَّةُ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: كُنْتُ آخُذُ بَيْدِ أَبِي أُمَامَةَ فَأَنْصَرِفُ مَعَهُ إِلَى بَيْتِهِ، فَلَا يَمُرُّ بِمُسْلِمٍ وَلَا نَصْرَانِيٍّ وَلَا صَغِيرٍ وَلَا كَبِيرٍ إِلَّا قَالَ: سَلَامٌ عَلَيْكُمْ، سَلَامٌ عَلَيْكُمْ، حَتَّى إِذَا انْتَهَى إِلَى بَابِ دَارِهِ الْتَفَتَ إِلَيْنَا، ثُمَّ قَالَ: " يَا بني أَخِي، أَمَرَنَا نَبِيُّنَا ﷺ أَنْ نُفْشِيَ السَّلَامَ "

8378- Muhammed b. Ziyâd der ki: Ebû Umâme'nin kolundan tutmuş evine doğru gidiyorduk. Giderken müslüman, Hıristiyan, küçük, büyük karşılaştığı herkese "es-Selâmu aleykum" diyerek selâm veriyordu. Evinin kapısına ulaştığımızda bize doğru döndü ve: "Yeğenlerim! Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) selâmı yaymamızı emrederdi" dedi.[1]

Beyhakî der ki: "Hıristiyana selâm verme Ebû Umâme'nin kendi şahsi tasarrufudur. Zira onlara ilk selâm verenin olunmaması konusunda Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) rivayetler gelmiştir."

٨٣٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ حَفْصٍ الزَّاهِدُ، قَالَ: نا إِسْحَاقُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الزُّبَيْرِ، قَالَ: نا الْمُقْرِئُ، قَالَ: نا سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حُجَيْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، أَنَّهُ قَالَ: " حَقُّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ سِتُّ خِصَالٍ: أَنْ يُسَلِّمَ عَلَيْهِ إِذَا لَقِيَهُ، وَيُشَمِّتَهُ إِذَا عَطَسَ، وَإِذَا دَعَاهُ أَنْ يُجِيبَهُ، وَإِذَا مَرِضَ أَنْ يَعُودَهُ، وَإِذَا مَاتَ أَنْ يَشْهَدَهُ، وَإِذَا غَابَ أَنْ يَنْصَحَهُ " وَرَوَاهُ الْعَلَاءُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، وَمِنْ ذَلِكَ الْوَجْهِ أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ

8379- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Bir müminin diğer bir mümin üzerinde altı hakkı vardır. Karşılaştığında ona selâm verir. Aksırdığında ona: «Yerhamukallah» der. Çağırdığında bu davete icabet eder. Hastalandığında onu ziyaret eder. Öldüğü zaman cenazesine katılır. Gıyabında da ona karşı dürüst olur.*"[2]

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Mâce 2/1218 (3693).

[2] İsnâdı zayıftır.

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet edilmiş, Müslim de bu kanaldan aktarmıştır.[1]

٨٣٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَبُو الْفَضْلِ الْحَسَنُ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ يُوسُفَ الْعَدْلُ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْفَرَّاءُ، قَالَ: أنا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، قَالَ: أنا أَبُو إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيُّ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، قَالَ: أَمَرَنَا بِسَبْعٍ، وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ، قَالَ: - يَعْنِي النَّبِيَّ ﷺ - " أَمَرَنَا بِعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعِ الْجَنَازَةِ، وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ، وَإِجَابَةِ الدَّاعِي، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ، وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ، وَنَهَانَا عَنِ الشُّرْبِ فِي الْفِضَّةِ فَإِنَّهُ مَنْ يَشْرَبُ فِيهَا فِي الدُّنْيَا لَا يَشْرَبُ فِيهَا فِي الْآخِرَةِ، وَعَنِ التَّخَتُّمِ بِالذَّهَبِ، وَعَنْ رُكُوبِ الْمَيَاثِرِ، وَلِبَاسِ الْقَسِّيِّ وَالْحَرِيرِ وَالدِّيبَاجِ وَالْإِسْتَبْرَقِ " وَكَذَلِكَ قَالَهُ سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، وَأَبُو عَوَانَةَ، وَلَيْثُ بْنُ أَبِي سُلَيْمٍ، عَنْ أَشْعَثَ: " وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ "، وَرَوَاهُ شُعْبَةُ، عَنْ أَشْعَثَ، فَقَالَ: " وَرَدِّ السَّلَامِ "، وَالْجَمَاعَةُ أَوْلَى بِالْحِفْظِ مِنْ وَاحِدٍ

8380- Berâ b. Âzib der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize yedi şeyi emretti, yedi şeyi de yasakladı. Hastayı ziyaret etmeyi, cenazeye katılmayı, selâmı yaymayı, yapılan davete icabet etmeyi, aksıran kişiye «Yerhamukallah» demeyi, mazluma yardım etmeyi ve edilen yemine sadık kalmayı emretti. Gümüş kapla bir şeyler içmeyi yasaklayıp dünyadayken gümüş kapla bir şey içenin âhirette ondan içmeyeceğini ifade etti. Yine altın yüzük takmayı ve ipek işlemeli eyerlere binmemizi yasakladı. Aynı şekilde ipek işlemeli, saf ipekten, ince ipekten ve kalın ipekten olan giysiler giymemizi yasakladı."[2]

Süfyân es-Sevrî, Züheyr b. Muâviye, Ebû Avâne ve Leys b. Ebî Süleym de bunu Eş'as'tan rivayet ederken *"Selâmı yaymak"* lafzını kullanmışlardır.

Şu'be ise bunu Eş'as'tan: *"Selâma karşılık vermek"* lafzıyla rivayet etmiştir. Bir hadisi(n ibarelerini) topluluk, tek kişiden daha iyi aklında tutar.

---

[1] Müslim, *selâm* (5).

[2] İsnâdı hasen olan sahih bir hadistir. Buhârî, *istizân* (7/128) ve Müslim, *libâs* (2/1636).

٨٣٨١ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: نا أَبُو دَاوُدَ، وَوَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالَا: نا شُعْبَةُ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ سُوَيْدِ بْنِ مُقَرِّنٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ بِسَبْعٍ، وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ، فَذَكَرَ الْحَدِيثَ وَقَالَ فِيمَا أَمَرَ بِهِ: " وَرَدِّ السَّلَامِ "، وَالْحَدِيثُ مُخَرَّجٌ فِي الصَّحِيحَيْنِ بِاللَّفْظَيْنِ

8381- Berâ b. Âzib der ki: "Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) bize yedi şeyi emretti, yedi şeyi de yasakladı..." Sonrasında söz konusu hadisi aktarır, ancak emredilenler içinde *"Selâma karşılık vermek"* lafzını kullanır.[1]

Hadis Buhârî ile Müslim'de her iki lafızla da zikredilmiştir.

٨٣٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ الْبَزَّارُ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ بِشْرٍ، قَالَ: نا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ بَيَانِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْسَجَةَ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " أَفْشُوا السَّلَامَ تَسْلَمُوا "

8382- Berâ b. Âzib'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Selâmı aranızda yayarsamz selâmette kalırsınız"* buyurmuştur.[2]

٨٣٨٣ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عُبَيْدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مَهْدِيٍّ الْقُشَيْرِيُّ لَفْظًا، قَالَ: نا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى بْنِ كَعْبٍ، قَالَ: نا أَبُو نَصْرٍ الْيَسَعُ بْنُ زَيْدِ بْنِ سَهْلٍ الزَّيْنِيُّ، سَنَةَ اثْنَيْنِ وَثَمَانِينَ وَمِائَتَيْنِ بِمَكَّةَ، قَالَ: نا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: خَدَمْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَمَا قَالَ لِشَيْءٍ فَعَلْتُهُ: لِمَ فَعَلْتَهُ؟ وَلَا قَالَ لِشَيْءٍ كَسَرْتُهُ: لِمَ كَسَرْتَهُ؟ وَكُنْتُ وَاقِفًا عَلَى رَأْسِ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَصُبُّ عَلَى يَدَيْهِ الْمَاءَ، فَرَفَعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ رَأْسَهُ، فَقَالَ: " أَلَا أُعَلِّمُكَ ثَلَاثَ خِصَالٍ تَنْتَفِعُ بِهَا "؟ قَالَ: قُلْتُ: بَلَى، بِأَبِي وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: " مَنْ لَقِيتَ مِنْ أُمَّتِي فَسَلِّمْ عَلَيْهِ يَطُلْ عُمُرُكَ، وَإِذَا دَخَلْتَ بَيْتَكَ فَسَلِّمْ عَلَيْهِمْ يَكْثُرْ خَيْرُ بَيْتِكَ، وَصَلِّ صَلَاةَ الضُّحَى فَإِنَّهَا صَلَاةُ الْأَبْرَارِ "

---

[1] İsnâdı sahihtir. Buhârî, *cenâiz* (2/70), *mezâlim* (3/98), *mardâ* (7/4), *libâs* (7/50-51) ile *edeb* (7/124) ve Müslim, *libâs* (2/1636).

[2] İsnâdı hasendir. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (979), Ahmed, *Müsned* (4/286), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 3/246-247 (1687) ve Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/277).

8383- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah'a (sallallahu alayhi vasellam) hizmet ettiğim süre boyunca bir defa bile yaptığım bir iş için "Bunu neden yaptın?" veya kırdığım bir şey için "Bunu neden kırdın?" demiş değildir. Bir defasında Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) başında durmuş ellerine su döküyordum. Bir ara başını kaldırıp bana baktı ve: *"Sana faydası dokunacak üç şey söyleyeyim mi?"* buyurdu. "Anam babam sana feda olsun! Tabi ki söyle" dediğimde: *"Ümmetimden karşılaştığın her bir kişiye selâm ver ki ömrün uzasın. Evine girdiğin zaman selâm ver ki evinin bereketi artsın. Kuşluk namazı da kıl, zira bu namaz ebrârdan olanların namazıdır"* buyurdu.[1]

٨٣٨٤ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، قَالَ: أنا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكَعْبِيُّ، قَالَ: نا أَبُو نَصْرٍ الْيَسَعُ بْنُ زَيْدِ بْنِ سَهْلٍ الزَّيْنَبِيُّ بِمَكَّةَ فَذَكَرَهُ، وَقَالَ: " خَدَمْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ عَشْرَ سِنِينَ "

8384- Başka bir kanalla bir önceki hadisi aynısı "Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellem) yirmi yıl boyunca hizmet ettim" lafzıyla rivayet edilmiştir.[2]

٨٣٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَبِيبٍ مِنْ أَصْلِهِ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا أَبُو قِلَابَةَ، قَالَ: نا أَبِي، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ جَعْدٍ الطَّائِفِيُّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَكْثِرِ الصَّلَاةَ فِي بَيْتِكَ يَكْثُرْ خَيْرُ بَيْتِكَ، وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ لَقِيتَ مِنْ أُمَّتِي تَكْثُرْ حَسَنَاتُكَ "

8385- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurmuştur: *"Evinde çokça namaz kıl ki evinde hayırlar artsın. Ümmetimden karşılaştığın herkese selâm ver ki iyiliklerin çoğalsın."*[3]

٨٣٨٦ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ كَامِلٍ الْقَاضِي، نا أَبُو قِلَابَةَ، قَالَ: نا أَبِي، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ جَعْدٍ الطَّائِفِيُّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ،

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hamza es-Sehmî, *Târîhu Cürcân* (s. 453).

[2] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *el-Leâliu'l-Masnû'a* (2/383-384) ve İbn Hacer, *el-Lisân* (6/298).

[3] İsnâdı çok zayıftır. Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/134), Buhârî, *Târîh* (3/2/266), Ukaylî, *ed-Du'afâ* (3/234), Taberânî, *M. es-Sağîr* (2/20), Zehebî, *Mîzân* (3/118) ve İbn Hacer, *el-Lisân* (4/210).

قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " يَا أَنَسُ، إِذَا دَخَلْتَ بَيْتَكَ فَسَلِّمْ عَلَى أَهْلِكَ يَكْثُرْ خَيْرُ بَيْتِكَ، وَإِذَا تَوَضَّأْتَ فَأَسْبِغْ وُضُوءَكَ يَطُلْ عُمُرُكَ، وَمَنْ لَقِيتَ مِنْ أُمَّتِي فَسَلِّمْ عَلَيْهِمْ تَكْثُرْ حَسَنَاتُكَ، وَلَا تَبِيتَنَّ إِلَّا عَلَى وَضُوءٍ تَرَاكَ الْحَفَظَةُ وَأَنْتَ طَاهِرٌ، وَصَلِّ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَصَلِّ الضُّحَى فَإِنَّهَا صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ، وَوَقِّرِ الْكَبِيرَ، وَارْحَمِ الصَّغِيرَ " قَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ: يُقَالُ: تَفَرَّدَ بِهِ أَبُو قِلَابَةَ، قُلْتُ: وَإِنَّمَا يُعْرَفُ مِنْ حَدِيثِ سَعِيدِ بْنِ زَوْنٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ

8386- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ey Enes! Eve girdiğin zaman ailene selâm ver ki evinin hayrı artsın. Abdest alacağın zaman güzelce al ki ömrün uzasın. Ümmetimden karşılaştığın herkese selâm ver ki iyiliklerin çoğalsın. Her zaman abdestli bir şekilde uyu ki hafaza melekleri seni devamlı temiz olarak bulsun. Hem gece, hem de gündüz vakti (nafile) namaz kıl. Kuşluk namazı kıl ki bu namaz evvâbîn olanların namazıdır. Büyüklerine saygı, küçüklerine de sevgi göster."*[1]

Ebû Abdillah der ki: "Ebû Kılâbe'nin bunu rivayette tek kaldığı söylenir. Ancak bu hadis Saîd b. Zevn'in Enes b. Mâlik'ten olan rivayeti olarak bilinir."↓

٨٣٨٧ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَوْفٍ الطَّائِيُّ، قَالَ: نا مُوسَى بْنُ أَيُّوبَ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ عِصْمَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَوْنٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " يَا أَنَسُ، أَسْبِغِ الْوُضُوءَ يُزَدْ فِي عُمُرِكَ، وَصَلِّ الضُّحَى فَإِنَّهَا صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ قَبْلَكَ، وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ لَقِيتَ مِنْ أُمَّتِي تَكْثُرْ حَسَنَاتُكَ، وَارْحَمِ الصَّغِيرَ تُرَافِقْنِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

8387- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ey Enes! Abdestini güzelce al ki ömrün uzasın. Kuşluk namazı kıl ki bu namaz senden önceki evvâbîn olanların namazıdır. Ümmetimden karşılaştığın herkese selâm ver ki iyiliklerin çoğalsın. Senden küçüklere şefkat göster ki kıyamet gününde arkadaşım olasın."*[2]

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Suyûtî, *el-Leâliu'l-Masnû'a* (2/384).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1201), Ukaylî, *ed-Du'afâ* (2/106) ve Suyûtî, *Leâliu'l-Masnû'a* (2/382).

٨٣٨٨ - وَرَوَاهُ أَشْعَثُ بْنُ بَرَازٍ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَفْشِ السَّلَامَ تَكْثُرْ حَسَنَاتُكَ، وَسَلِّمْ عَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ يَكْثُرْ خَيْرُ بَيْتِكَ " أَخْبَرَنَاهُ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الْحَرْبِيُّ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ شَرِيكٍ، قَالَ: نا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَشْعَثَ فَذَكَرَهُ

8388- Eş'as b. Berâz bunu Sâbit kanalıyla Enes'ten şöyle rivayet etmiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Selâmı yay ki iyiliklerin çoğalsın. (Eve girdiğinde) ailene selâm ver ki evinin hayrı artsın."*[1]

٨٣٨٩ - وَرَوَاهُ الْأَزْوَرُ بْنُ غَالِبٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " يَا أَنَسُ، أَسْبِغِ الْوُضُوءَ يُزَدْ فِي عُمُرِكَ، وَسَلِّمْ عَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ يَكْثُرْ خَيْرُ بَيْتِكَ، وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ لَقِيتَ مِنْ أُمَّتِي تَكْثُرْ حَسَنَاتُكَ، وَصَلِّ صَلَاةَ الضُّحَى فَإِنَّهَا صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ قَبْلَكَ، وَصَلِّ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ تَحْفَظْكَ الْحَفَظَةُ، وَلَا تَنَمْ إِلَّا وَأَنْتَ طَاهِرٌ، فَإِنْ مُتَّ مُتَّ شَهِيدًا، وَوَقِّرِ الْكَبِيرَ، وَارْحَمِ الصَّغِيرَ " أَخْبَرَنَاهُ أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: نا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: نا ابْنُ زُرَيْحٍ، قَالَ: نا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمٍ، عَنِ الْأَزْوَرِ بْنِ غَالِبٍ فَذَكَرَهُ، وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ أَنَسٍ

8389- Enes bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: "*Ey Enes! Abdestini güzelce al ki ömrün uzasın. Eve girdiğin zaman ailene selâm ver ki evinin hayrı artsın. Ümmetimden karşılaştığın herkese selâm ver ki iyiliklerin çoğalsın. Kuşluk namazı kıl ki, bu namaz evvâbîn olanların namazıdır. Hem gece, hem de gündüz vakti (nafile) namaz kıl ki hafaza melekleri seni korusun. Her zaman abdestli bir şekilde uyu ki (uyurken) ölürsen şehit biri olarak ölürsün. Büyüklerine saygı, küçüklerine de şefkat göster.*"[2]

Diğer rivayet de farklı bir kanalla Enes'ten zikredilmiştir.

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (1/367), İbnu'l-Cevzî, *İlel* (1/250-351), Zehebî, *Mîzân* (1/263) ve İbn Hacer, *el-Lisân* (1/455).

[2] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (1/409), Ukaylî, *ed-Du'afâ* (1/119), Suyûtî, *el-Leâliu'l-Masnû'a* (2/383) ve İbn Hacer, *el-Lisân* (1/340).

٨٣٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ: نا بِشْرُ بْنُ حَازِمٍ، قَالَ: نا أَبُو عِمْرَانَ الْجَوْنِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا أَنَسُ، إِذَا خَرَجْتَ مِنْ بَيْتِكَ فَسَلِّمْ عَلَى مَنْ لَقِيتَ مِنْ أُمَّتِي تَكْثُرْ حَسَنَاتُكَ، وَأَسْبِغِ الْوُضُوءَ يَصْلُحْ لَكَ دِينُكَ "

8390- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ey Enes! Evinden çıktığın zaman ümmetimden karşılaştığın herkese selâm ver ki iyiliklerin çoğalsın. Abdestini de güzelce al ki dindarlığın güzelleşsin."*[1]

٨٣٩١ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا أَنَسُ، إِذَا دَخَلْتَ بَيْتَكَ فَسَلِّمْ عَلَى أَهْلِكَ يَكْثُرْ خَيْرُ بَيْتِكَ، وَصَلِّ صَلَاةَ الضُّحَى فَإِنَّهَا صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ مِنْ قَبْلِكَ "

8391- Aynı isnâdla bildirildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ey Enes! (Evine girdiğin zaman) ailene selâm ver ki evinin hayrı artsın. Kuşluk namazı kıl ki bu namaz senden önceki evvâbîn olanların namazıdır."*[2]

٨٣٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ عُثْمَانُ بْنُ عُبْدُوسِ بْنِ مَحْفُوظٍ الْفَقِيهُ الْجَنْزَرُوذِيُّ، قَالَ: نا أَبُو مُحَمَّدٍ يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ أَبُو بَكْرٍ السِّمْنَانِيُّ، قَالَ: نا مَسْرُوقٌ وَهُوَ ابْنُ الْمَرْزُبَانِ، قَالَ: نا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ أَعْجَزَ النَّاسِ مَنْ عَجَزَ فِي الدُّعَاءِ، وَإِنَّ أَبْخَلَ النَّاسِ مَنْ بَخِلَ بِالسَّلَامِ "

8392- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"En aciz kişiler, dua etmekten aciz olan kişilerdir. En cimri kişiler de, başkalarından selâmı esirgeyen kişilerdir."*[3]

---

[1] İsnâdında cehalet vardır. Suyûtî, *el-Leâliu'l-Masnû'a* (2/384) ve Ebû Ya'lâ, *Müsned* (7/197).

[2] İsnâdında meçhul raviler vardır. Suyûtî, *el-Leâliu'l-Masnû'a* (2/383) ve Ebû Ya'lâ, *Müsned* 7/197 (4183).

[3] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum. Hasen bir hadistir. Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (247) Bak:

٨٣٩٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، قَالَ: أنا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ السَّرَّاجُ، قَالَ: نا مُطَيَّنٌ، قَالَ: نا مَسْرُوقُ بْنُ الْمَرْزُبَانِ، فَذَكَرَهُ، هَكَذَا رُوِيَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ، مَرْفُوعًا

8393- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı merfû olarak rivayet edilmiştir.[1]

٨٣٩٤ - وَقَدْ أَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرِو بْنُ الْأَدِيبِ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو يَعْلَى، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ بَكَّارٍ، قَالَ: نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكَرِيَّا، عَنْ عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ، قَالَ: وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: " إِنَّ أَبْخَلَ النَّاسِ مَنْ بَخِلَ بِالسَّلَامِ، وَأَعْجَزَ النَّاسِ مَنْ عَجَزَ عَنِ الدُّعَاءِ " مَوْقُوفٌ

8394- Ebû Hureyre der ki: "En cimri kişiler başkalarından selâmı esirgeyen kişilerdir. En aciz kişiler de dua etmekten aciz olan kişilerdir."[2]

Mevkûf bir hadistir.

٨٣٩٥ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، قَالَ: نا أَبُو النَّضْرِ هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، نا أَبُو خَيْثَمَةَ، قَالَ: نا كِنَانَةُ مَوْلَى صَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَيِّ بْنِ أَخْطَبَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، فَقُلْتُ: أَنْتَ سَمِعْتَ مِنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؟ قَالَ: أُحَدِّثُكَ مَا لَمْ أَسْمَعْ؟ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: " إِنَّ أَبْخَلَ النَّاسِ مَنْ بَخِلَ بِالسَّلَامِ، وَالْمَغْبُونُ مَنْ لَمْ يَرُدَّهُ، وَإِنْ حَالَتْ بَيْنَكَ وَبَيْنَ أَخِيكَ شَجَرَةٌ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَبْدَأَهُ بِالسَّلَامِ - أَوْ لَا يَبْدَأَكَ بِالسَّلَامِ - فَافْعَلْ ". شَكَّ أَبُو خَيْثَمَةَ

8395- Ebû Hayseme der ki: Safiyye binti Huyey b. Ahtab'ın azatlısı Kinâne, Ebû Hureyre'den rivayette bulunmak istedi. Ona: "Bunu Ebû Hureyre'den bizzat sen işittin mi?" diye sorduğumda: "İşitmediğim bir şeyi mi sana söyleyeceğim?" dedi ve Ebû Hureyre'den naklen şöyle devam etti: "İnsanların en cimrisi, başkalarından selâmı esirgeyen kişidir. Aldanan kişi

---

Sehâvî, *Mekâsidu'l-Hasene* 109 (215).

[1] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum. Hasen bir hadistir. Taberânî, *Dua* (60, 61).

[2] İsnâdı hasendir. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (1042) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/348) Bak: Sehâvî, *Mekâsidu'l-Hasene* (s. 109)

de verilen selâma karşılık vermeyen kişidir. Kardeşinle arana bir ağaç girdiği zaman elinden geldiği kadarıyla selâmı önce sen vermeye veya selâmı ilk önce onun vermesine fırsat vermemeye —ki hangisi olduğu konusundaki şüphe Hayseme'ye aittir— çalış."[1]

٨٣٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ الْعَدْلُ بِمَرْوَ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى الْقَاضِي، قَالَ: نا أَبُو حُذَيْفَةَ، ح، وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ الصَّفَّارِ، قَالَ: نا ابْنُ أَبِي قَمَّاشٍ، قَالَ: نا مُوسَى أَبُو حُذَيْفَةَ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُقَيْلٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: كَانَ لِرَجُلٍ فِي حَائِطِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ عِرْقٌ، فَشَقَّ مَكَانُ عِرْقِهِ، فَأَتَى رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ لِفُلَانٍ فِي حَائِطِي عِرْقًا فَقَدْ آذَانِي وَشَقَّ عَلَيَّ مَكَانُ عِرْقِهِ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: " بِعْنِي عِرْقَكَ الَّذِي فِي حَائِطِ فُلَانٍ "، قَالَ: لَا، قَالَ: " فَهَبْهُ لِي "، قَالَ: لَا، قَالَ: " فَبِعْنِيهِ بِعِرْقٍ فِي الْجَنَّةِ "، قَالَ: لَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا رَأَيْتُ أَبْخَلَ مِنْكَ إِلَّا الَّذِي يَبْخَلُ بِالسَّلَامِ " وَفِي رِوَايَةِ أَبِي عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَجُلًا أَتَى رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَ: " إِنَّ لِفُلَانٍ "، فَذَكَرَهُ

8396- Câbir b. Abdillah anlatıyor: Adamın birinin Ensâr'dan bir adamın bahçesine uzanan bir hurma dalı vardı. Dalın bulunduğu yer adama sıkıntı verince Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellem) geldi ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Filan kişinin bahçeme uzanan bir hurma dalı var. Bu dalın bahçeme uzanması ve yeri bana eziyet veriyor" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) dalın sahibini yanına çağırdı ve: *"Filan kişinin bahçesine uzanan o dalı bana sat"* buyurdu. Adam: "Satmam" dedi. Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem): *"O zaman bana hibe et"* buyurunca, adam yine: "Hayır!" dedi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesallem): *"Cennette bir hurma dalı karşılığında bana sat"* buyurunca, adam: "Hayır!" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Selâm vermeyi dahi esirgeyen kişi dışında senden daha cimri birini görmüş değilim"* buyurdu.[2]

---

[1] İsnâdı sahihtir. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (1015) ve İbnu'l-Ca'd, *Müsned* 2/958 (2757).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (3/328) ve Bezzâr, *Müsned* (2/417-418) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/31).

Ebû Abdillah'ın rivayetinde: "Adamın biri Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellem) gelip şöyle dedi: "Filan kişinin..." lafzıyla geçer.

٨٣٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، إِمْلَاءً، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ مِنْ أَصْلِ كِتَابِهِ، قَالَ: نا بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: نا أَبُو الْمُطَرِّفِ بْنُ أَبِي الْوَزِيرِ، قَالَ: نا مُوسَى بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ شَيْبَةَ بْنِ عُثْمَانَ الْحَجَبِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمِّي عُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " ثَلَاثٌ يُصْفِينَ لَكَ وُدَّ مِنْ أَخِيكَ تُسَلِّمُ عَلَيْهِ إِذَا لَقِيتَهُ، وَتُوسِعُ لَهُ فِي الْمَجْلِسِ، وَتَدْعُوهُ بِأَحَبِّ أَسْمَائِهِ إِلَيْهِ " هَكَذَا رُوِيَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ، وَهُوَ مُسْنَدٌ فِي التَّارِيخِ عَنِ الْبُخَارِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الْوَزِيرِ، هَكَذَا

وَرَوَاهُ مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِي شَيْبَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ فَأَوْسَعَ لَهُ أَخُوهُ فَإِنَّمَا هِيَ كَرَامَةٌ أَكْرَمَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ " وَعَنْ أَبِي عَوَانَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ مُصْعَبٍ خَازِنِ الْبَيْتِ نَحْوَهُ، وَهُوَ مُصْعَبُ بْنُ شَيْبَةَ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ شَيْبَةَ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ الدَّارِ

وَهَذَا الْكَلَامُ الْأَوَّلُ يُرْوَى أَيْضًا عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بِإِسْنَادٍ مُرْسَلٍ:

8397- Şeybe b. Osmân el-Hacebî der ki: Amcam oğlu Osmân b. Talha'nın bana bildirdiğine göre kendisi, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işitmiştir: *"Üç şey kardeşinin sana olan sevgisini saflaştırır. Biri, karşılaştığın zaman ona selâm vermendir. Diğeri, mecliste yer açıp ona yer vermendir. Diğeri de, en sevdiği isimleriyle ona seslenmendir."*[1]

Bu şekilde bu isnâdla müsned olarak rivayet edilmiştir. Buhârî, *Târîh*'inde ise başka bir kanalla bu şekilde rivayet edilmiştir.[2]

Aynısını Mûsa b. İsmâil, "Hammâd b. Seleme —Abdulmelik b. Umeyr —İbn Şeybe" kanalıyla Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem): *"Biriniz bir*

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hâkim, *Müstedrek* (3/429) ve Beyhakî, *Âdâb* (244).

[2] Buhârî, *Târîh* (4/1/352).

meclise geldiği zaman kardeşi ona yer veriyorsa bu, Yüce Allah'ın ona ihsan ettiği bir değerdir" şeklinde rivayet etmiştir.[1]

Aynısını Ebû Avâne, Abdulmelik b. Mervân'dan, o da beytülmal haznedarı Mus'ab'dan rivayet etmiştir. Mus'ab, Mus'ab b. Şeybe b. Cübeyr b. Şeybe b. Osmân b. Abdiddâr'dır.

İlk hadis bir sonraki rivayette mürsel olarak Ömer b. el-Hattâb'dan da aktarılmıştır.

٨٣٩٨ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ نَظِيفٍ الْمِصْرِيُّ بِمَكَّةَ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الْمَوْتِ إِمْلَاءً، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ الصَّائِغُ، قَالَ: نا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: " ثَلَاثٌ يُصْفِينَ لَكَ مِنْ وُدِّ أَخِيكَ: أَنْ تُسَلِّمَ عَلَيْهِ إِذَا لَقِيتَهُ، وَتُوسِعُ لَهُ فِي الْمَجْلِسِ، وَتَدْعُوهُ بِأَحَبِّ أَسْمَائِهِ إِلَيْهِ، وَثَلَاثٌ مِنَ الْغَيِّ: تَجِدُ عَلَى النَّاسِ فِيمَا تَأْتِي، وَتَرَى مِنَ النَّاسِ مَا يَخْفَى عَلَيْكَ مِنْ نَفْسِكَ، وَأَنْ تُؤْذِيَ جَلِيسَكَ فِيمَا لَا يَعْنِيكَ " وَرَوَاهُ أَيْضًا إِسْحَاقُ بْنُ رَاشِدٍ، عَنْ عُمَرَ، مُنْقَطِعًا

8398- Ömer b. el-Hattâb der ki: "Üç şey kardeşinin sana olan sevgisini saflaştırır. Biri, karşılaştığın zaman ona selâm vermendir. Diğeri, mecliste yer açıp ona yer vermendir. Diğeri de, en sevdiği isimleriyle ona seslenmendir. Üç şey de zulümdür. Biri, kendin de yaptığın bir şeyden dolayı insanlara kızmandır. Diğeri, kendi kusurunu görmezden gelip başkalarının kusurunu görmendir. Bir diğeri de, seni ilgilendirmeyen konularda birlikte oturduğun arkadaşını rahatsız etmendir."[2]

Aynısını İshâk b. Râşid, Ömer'den kopukluğu olan bir isnâdla rivayet etmiştir.

٨٣٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا الْحَسَنُ بْنُ بِشْرِ بْنِ سَلْمٍ، قَالَ: نا الْحَكَمُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ،

---

[1] Buhârî, *Târîh* (4/1/352).

[2] İsnâdı zayıftır. İbnu'l-Cevzî, *Menâkibu Ömer* (s. 178).

عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: لَقِيَ عَبْدُ اللهِ رَجُلًا فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ابْنَ مَسْعُودٍ، فَقَالَ عَبْدُ اللهِ: صَدَقَ اللهُ وَرَسُولُهُ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَهُوَ يَقُولُ: " إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يَمُرَّ الرَّجُلُ فِي الْمَسْجِدِ لَا يُصَلِّي فِيهِ رَكْعَتَيْنِ، وَأَنْ لَا يُسَلِّمَ الرَّجُلُ إِلَّا عَلَى مَنْ يَعْرِفُ، وَأَنْ يُبَرِّدَ الصَّبِيُّ بِالشَّيْخِ " سَالِمٌ هَذَا هُوَ ابْنُ أَبِي الْجَعْدِ

8399- Sâlim, babasından bildiriyor: Abdullah b. Mes'ûd bir adamla karşılaşınca adam ona: "es-Selâmu aleyke ey İbn Mes'ûd!" dedi. Abdullah: "Yüce Allah ve Resûlü doğru söylemişler" karşılığını verip şöyle devam etti: "Zira Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kişinin bir mescide uğramasına rağmen içinde namaz kılmaması, kişinin sadece tanıdıklarına selâm vermesi ve çocukların yaşlıları elçi olarak kullanması kıyametlerin alâmetlerindendir*» buyurduğunu işittim."[1]

Sâlim, Sâlim b. Ebi'l-Ca'd'dır.

٨٤٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، قَالَ: نا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: نا الْأَعْمَشُ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ هُوَ ابْنُ مَسْعُودٍ: " إِنَّ السَّلَامَ هُوَ اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللهِ تَعَالَى وَضَعَهُ اللهُ فِي الْأَرْضِ، فَأَفْشُوهُ بَيْنَكُمْ، فَإِنَّ الرَّجُلَ إِذَا مَرَّ عَلَى الْقَوْمِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ فَرَدُّوا عَلَيْهِ كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ فَضْلُ دَرَجَةٍ بِأَنَّهُ أَذْكَرَهُمْ، وَإِنْ لَمْ يَرُدُّوا عَلَيْهِ رَدَّ عَلَيْهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْهُمْ وَأَطْيَبُ " هَكَذَا جَاءَ مَوْقُوفًا، وَقَدْ رُوِيَ مَرْفُوعًا مِنْ وَجْهٍ ضَعِيفٍ

8400- Abdullah b. Mes'ûd der ki: "Selâm, Allah'ın isimlerinden biridir ve onu yeryüzüne koymuştur. Onun için aranızda selâmı yayın. Biri uğradığı bir topluluğa selâm verip de onlar selâmını aldıkları zaman, kendilerine Allah'ı hatırlatmasından dolayı onlardan bir derece daha üstün olur. Verdiği selâma karşılık vermemeleri halinde onlardan daha hayırlı ve temiz olanlar (melekler) bu selâmına karşılık verir."[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/343-344 (9489) ve İbn Huzeyme, *Sahîh* 2/283-284 (1326).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (1039) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/438).

Bu şekilde mevkûf olarak rivayet edilmiştir. Zayıf bir isnâdla merfû olarak da rivayet edilmiştir.↓

٨٤٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، أنا أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ حَاتِمٍ الْمَرْوَزِيُّ، قَالَ: أنا يَحْيَى بْنُ نَصْرِ بْنِ حَاجِبٍ، قَالَ: نا وَرْقَاءُ بْنُ عُمَرَ الْيَشْكُرِيُّ، عَنِ الْأَعْمَشِ، فَذَكَرَهُ مَرْفُوعًا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ بِمِثْلِهِ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: فَضْلُ دَرَجَةٍ بِذِكْرِهِ إِيَّاهُمُ السَّلَامَ، وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ مَرْفُوعًا، وَهُوَ أَيْضًا ضَعِيفٌ

8401- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı merfû olarak Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) *"Kendilerine selâmı hatırlatmasından dolayı onlardan bir derece daha üstün olur"* lafzıyla rivayet edilmiştir.[1]

Başka bir kanalla yine merfû olarak rivayet edilmiştir, ancak isnâdı zayıftır.↓

٨٤٠٢ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو بَكْرٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدٍ السُّكَّرِيُّ بِنَيْسَابُورَ، قَالَ: أنا أَبُو عَلِيٍّ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الصَّوَّافُ بِبَغْدَادَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: نا سُفْيَانُ بْنُ بِشْرٍ، قَالَ: نا أَيُّوبُ بْنُ جَابِرٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، فَذَكَرَهُ مَرْفُوعًا مِثْلَ الْحَدِيثِ الْمَوْقُوفِ فِي الْمَتْنِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " وَإِنَّ الرَّجُلَ إِذَا سَلَّمَ عَلَى الْقَوْمِ، وَقَالَ: لِأَنَّهُ ذَكَّرَهُمْ

8402- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) mevkûf olarak gelen hadis gibi rivayet edilmiştir. Bu rivayette: *"Kişi bir topluluğa selâm verdiği zaman"* lafzı kullanılmıştır. Yine: *"Kendilerine selâmı hatırlattığı için"* ibaresi geçmiştir.[2]

٨٤٠٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ بْنِ عُتْبَةَ الْكُوفِيُّ أَبُو جَعْفَرٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ شَرِيكٍ، قَالَ: نا أَبِي، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " إِنَّ السَّلَامَ اسْمٌ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 10/224-225 (10392), İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (s. 74) ve Bezzâr, *Müsned* 2/417 (1999).

[2] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 10/224 (10391).

مِنْ أَسْمَاءِ اللهِ تَعَالَى، وَضَعَهُ بَيْنَكُمْ فَأَفْشُوهُ، فَإِذَا سَلَّمَ الرَّجُلُ عَلَى الْقَوْمِ كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ فَضْلُ دَرَجَةٍ لِأَنَّهُ ذَكَّرَهُمُ السَّلَامَ، فَإِنْ هُمْ رَدُّوا عَلَيْهِ وَإِلَّا رَدَّ عَلَيْهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْهُمْ وَأَطْيَبُ"

8403- Abdullah (b. Mes'ûd)'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Selâm, Allah'ın isimlerinden biridir ve onu aranıza koymuştur. Bu nedenle aranızda selâmı yayın. Biri uğradığı bir topluluğa selâm verip de onlar selâmını aldıkları zaman, kendilerine selâmı hatırlatmasından dolayı onlardan bir derece daha üstün olur. Verdiği selâma karşılık vermemeleri halinde ise onlardan daha hayırlı ve temiz olanlar (melekler) bu selâmına karşılık verir."*[1]

٨٤٠٤ - وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ بْنِ عُتْبَةَ، قَالَ: نا سَعِيدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْجَرْمِيُّ، قَالَ: نا أَيُّوبُ بْنُ جَابِرٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ

8404- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[2]

٨٤٠٥ - وَرَوَى بِشْرُ بْنُ رَافِعٍ وَلَيْسَ بِالْقَوِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ السَّلَامَ اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللهِ تَعَالَى وَضَعَهُ اللهُ فِي الْأَرْضِ، فَأَفْشُوهُ بَيْنَكُمْ ". أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الْهِلَالِيُّ، قَالَ: نا عَمِّي وَعَمُّهُ عِيسَى بْنُ أَبِي عِيسَى الدَّارَابَجِرْدِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا بِشْرُ بْنُ رَافِعٍ فَذَكَرَهُ

8405- Başka bir kanalla Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Selâm, Yüce Allah'ın isimlerinden biridir ve onu yeryüzüne koymuştur. Bundan dolayı selâmı aranızda yayın"* buyurmuştur.[3]

٨٤٠٦ - وَأَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ عَالِيًا، قَالَ: أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الصَّنْعَانِيُّ، قَالَ: نا إِسْحَاقُ الدَّبَرِيُّ، قَالَ: أنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، فَذَكَرَهُ غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَقُلْ قَوْلَهُ: " وَضَعَهُ اللهُ فِي الْأَرْضِ "، وَقَدْ رُوِيَ فِي الِابْتِدَاءِ بِالسَّلَامِ مَا

---

[1] İsnâdı hasendir. Bezzâr, *Müsned* (2/417).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/444) ve Zehebî, *Mîzân* (1/317).

8406- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiş, ancak *"Onu yeryüzüne koymuştur"* ibaresi geçmemiştir.[1]

Sonraki rivayetler selâmı önce verme konusundadır.

٨٤٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا الْعَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ الْأَسْفَاطِيُّ، ح، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، ثنا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ، وَأَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَا: ثنا أَبُو مُحَمَّدٍ دَعْلَجُ بْنُ أَحْمَدَ السِّجْزِيُّ، ثنا الْعَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ الْأَسْفَاطِيُّ بِالْبَصْرَةِ، قَالَ: نا رُسْتَةُ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " الْبَادِئُ بِالسَّلَامِ بَرِيءٌ مِنَ الْكِبْرِ "

8407- Abdullah (b. Mes'ûd)'un bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"İlk önce selâm veren kişi, kibirden kurtulmuş demektir"* buyurmuştur.[2]

٨٤٠٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أنا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، قَالَ: نا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الذُّهْلِيُّ، قَالَ: نا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي خَالِدٍ وَهْبٍ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ الْحِمْصِيِّ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِاللهِ مَنْ بَدَأَهُمْ بِالسَّلَامِ "

8408- Ebû Umâme bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanlar içinde Allah'a en yakın olanlar, ilk önce selâm verenlerdir"* buyurmuştur.[3]

٨٤٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا ابْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَخِي، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي عَتِيقٍ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ أَخْبَرَهُ، أَنَّ الْأَغَرَّ - وَهُوَ رَجُلٌ مِنْ مُزَيْنَةَ كَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ - كَانَتْ لَهُ أَوْسُقٌ مِنْ تَمْرٍ عَلَى رَجُلٍ مِنْ بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ اخْتَلَفَ إِلَيْهِ مِرَارًا، قَالَ: فَجِئْتُ النَّبِيَّ ﷺ " فَأَرْسَلَ مَعِي أَبَا بَكْرٍ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/131 (20117) ve Ukaylî, *ed-Du'afâ* (1/141).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Nuaym, *Hilye* (9/25) ve Beyhakî, *Âdâb* (264)

[3] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 5/380 (5197).

الصِّدِّيقَ، قَالَ: وَكَانَ مَنْ لَقِيَنَا سَلَّمُوا عَلَيْنَا، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَلَا تَرَى النَّاسَ يَبْدَؤُنَكَ بِالسَّلَامِ فَيَكُونَ لَهُمُ الْأَجْرُ؟ ابْدَأْهُمْ بِالسَّلَامِ يَكُنْ لَكَ الْأَجْرُ "

8409- İbn Ömer bildiriyor: Ashâbdan ve Müzeyne kabilesinden biri olan Ağar'ın, Amr b. Avf oğullarından olan bir adamda birkaç vesk hurma alacağı vardı ve bunun için birkaç defa yanına gidip gelmişti. Ağar olayı şöyle anlatır: "Bu konu için Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldiğimde Ebû Bekr es-Sıddîk'i benimle birlikte gönderdi. Giderken bizimle karşılaşan herkes de selâm veriyordu. Ebû Bekr bunu görünce bana: «İnsanların senden önce selâm verip bunun sevabını aldıklarını görmüyor musun? Selâmı ilk önce sen ver ki sevabını sen alasın» dedi."[1]

٨٤١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَوْنٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: كَانَ شُرَيْحٌ يَقُولُ: " مَا الْتَقَى رَجُلَانِ قَطُّ إِلَّا بَدَأَ بِالسَّلَامِ أَفْضَلُهُمَا " قَالَ الشَّعْبِيُّ: فَكَانَ قَلَّ مَا سَبَقَ أَحَدٌ شُرَيْحًا بِالسَّلَامِ

8410- Şa'bî der ki: (Kadı) Şureyh: "İki kişi karşılaştığı zaman ikisinden daha üstün olanı ilk önce selâmı verir" derdi. Bundan dolayı ilk önce Şureyh'in selâm vermediği anlar çok nadir olurdu.[2]

٨٤١١ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: أنا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، قَالَ: نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: نا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، أَنَّ الطُّفَيْلَ بْنَ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ أَخْبَرَهُ، أَنَّهُ كَانَ يَأْتِي عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ فَيَغْدُو مَعَهُ إِلَى السُّوقِ، فَإِذَا غَدَوْنَا إِلَى السُّوقِ لَمْ يَمُرَّ عَبْدُ اللهِ عَلَى سَقَاطٍ وَلَا صَاحِبِ بَيْعِهِ، وَلَا مِسْكِينٍ وَلَا أَحَدٍ إِلَّا سَلَّمَ عَلَيْهِمْ، قَالَ الطُّفَيْلُ: فَجِئْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ يَوْمًا فَاسْتَتْبَعَنِي إِلَى السُّوقِ، قَالَ: فَقُلْتُ: وَمَا تَصْنَعُ بِالسُّوقِ؟ وَإِنَّهُ لَا تَقِفُ عَلَى الْبَيْعِ، وَلَا تَسْأَلُ عَنِ السِّلَعِ،

---

[1] İsnâdı hasendir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 1/300 (879) ve Ebû Nuaym, *Ma'rifetu's-Sahâbe* (2/400-401) Bak: İbn Hacer, *el-İsâbe* (1/70), İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe* (1/125) ve Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/33).

[2] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/441), İbn Sa'd, *Tabakât* (6/141) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (4/137).

وَلَا تَسُومُ بِهَا، وَلَا تَجْلِسُ فِي مَجَالِسِ السُّوقِ؟ قَالَ: وَأَقُولُ: اجْلِسْ بِنَا هٰهُنَا نَتَحَدَّثُ، فَقَالَ لِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ: " يَا أَبَا بَطْنٍ - وَكَانَ الطُّفَيْلُ ذَا بَطْنٍ -، إِنَّمَا نَغْدُو مِنْ أَجْلِ السَّلَامِ نُسَلِّمُ عَلَى مَنْ لَقِينَا "

8411- Tufeyl b. Ubey b. Kâ'b bildiriyor: Abdullah b. Ömer'in yanına gider onunla beraber çarşıya çıkardık. Çarşıya gittiğimizde ise Abdullah b. Ömer karşılaştığı ne kadar satıcı, tüccar ve yoksul varsa hepsine selâm verirdi. Bir gün yine yanına geldiğimde onunla beraber çarşıya çıkmamı istedi. Ona: "Çarşıda ne yapacaksın ki? Ne bir satıcının yanında durursun, ne bir şey almak için mal bakarsın, ne pazarlık yaparsın, ne de çarşıda kimselerle otururbut. Bırak çarşıyı da gel burada oturup sohbet edelim!" dedim. Ben de göbekli birisiydim, Abdullah b. Ömer bana: "Ey göbekli adam! Biz çarşıya, selâm için, karşılaştığımız kimselerle selâmlaşmak için gidiyoruz!" karşılığını verdi.[1]

٨٤١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: أنا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، قَالَ: أنا هِشَامٌ الدَّسْتُوَائِيُّ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ أَبِي بَزَّةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَطَاءٍ، أَنَّهُ أَبْصَرَ ابْنُ عُمَرَ أَتَى عَلَى زَنْجِيٍّ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، وَجَعَلَ الزَّنْجِيُّ لَا يَفْقَهُ، أَوْ لَا يَدْرِي مَا يَقُولُ ابْنُ عُمَرَ، إِنَّمَا هُوَ طُمْطُمَانِيٌّ، قَالَ أَبُو نَصْرٍ: يَعْنِي شَدِيدَ الْعُجُومَةِ، جِيءَ بِهِ يَوْمَ الْأَوَّلِ فِي السُّفُنِ، قَالَ: أَكَذَاكَ؟ ثُمَّ قَالَ: " إِنِّي لِأَخْرُجَ مِنْ أَهْلِي مَا أَخْرُجُ إِلَّا لِأُسَلِّمَ وَيُسَلَّمَ عَلَيَّ "

8412- Abdullah b. Atâ bildiriyor: İbn Ömer'in bir zencinin yanına gidip selâm verdiğini gördüm. İbn Ömer ona üç defa selâm vermesine rağmen zenci İbn Ömer'in ne dediğini anlamadığı için cevap vermiyordu. Zira zenci bir gün önce gelen gemilerle getirilmişti ve hiç Arapça bilmiyordu. İbn Ömer bunu öğrenince: "Öyle mi?" dedi ve şöyle devam etti: "Bazen

---

[1] İsnâdı hasendir. Mâlik, *Muvatta* (2/961-962) ve Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (1006) Bak: Hatîb et-Tebrîzî, *el-Mişkât* (3/1322).

evimden sırf birine selâm vermek veya birileri bize selâm versin diye çıkıyorum."[1]

٨٤١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ قُتَيْبَةَ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: أنا سُعَيْرُ بْنُ الْخِمْسِ، عَنْ أَبِي يَحْيَى، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: كَانَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ يَخْرُجُ فِي الْيَوْمِ اللَّثِقِ، فَقِيلَ لَهُ: تَخْرُجُ فِي مِثْلِ هَذَا الْيَوْمِ الْبَرْدِ؟ فَقَالَ: " نُعْطِي وَاحِدَةً، وَنَأْخُذُ عَشَرَةً، تِلْكَ غَنِيمَةٌ حَسَنَةٌ لِلْمُسْلِمِ"

8413- Mücâhid der ki: Bazen Abdullah b. Ömer yağmurlu günlerde dışarıya çıkardı. Ona: "Böylesi soğuk bir günde neden dışarıya çıkıyorsun?" diye sorulunca: "Bir (selâm) verip on (sevap) alıyoruz. Bu, müslüman biri için iyi bir kazançtır" dedi.[2]

٨٤١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أنا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ، قَالَ: نا عِيَاضُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو يَحْيَى الْقَتَّاتُ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: بَيْنَا أَنَا أَمْشِي مَعَ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ فِي بَعْضِ طُرُقِ الْمَدِينَةِ، قَالَ: قُلْتُ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَلَكَ حَاجَةٌ؟ قَالَ: " أَكْبَرُ الْحَاجَةِ، تُعْطِي وَاحِدَةً وَتَأْخُذُ عَشَرَةً، يَا مُجَاهِدُ، إِنَّ السَّلَامَ اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِذَا أَنْتَ أَكْثَرْتَ مِنْهُ أَكْثَرْتَ مِنْ ذِكْرِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

8414- Mücâhid der ki: Bir defasında Abdullah b. Ömer ile birlikte Medine'nin yollarından birinde yürüyorduk. Ona: "Ey Ebû Abdirrahman! Dışarda bir işin mi var?" diye sorduğumda şöyle dedi: "Çok önemli işim var! Bir (selâm) verip on (sevap) alıyoruz. Ey Mücâhid! Selâm, Allah'ın isimlerinden biridir. Selâmı ne kadar çok verirsen Allah'ı o kadar çok zikretmiş olursun."[3]

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır.

٨٤١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو، وَأُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ، قَالَ: " إِنِّي لَأَغْدُو إِلَى السُّوقِ وَمَا بِي حَاجَةٌ إِلَّا أَنْ أُسَلِّمَ وَيُسَلَّمَ عَلَيَّ "

8415- İbn Ömer: "Bazen hiçbir işim olmamasına rağmen sırf selâm verip selâm almak için çarşıya çıkıyorum" demiştir.[1]

٨٤١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: أنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو النَّدَبِيِّ، قَالَ: خَرَجْتُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ " فَمَا لَقِيَ صَغِيرًا وَلَا كَبِيرًا إِلَّا سَلَّمَ عَلَيْهِ، وَلَقَدْ مَرَّ بِعَبْدٍ أَعْمَى أَوْ قَالَ: أَعْجَمِيٍّ، فَجَعَلَ يُسَلِّمُ عَلَيْهِ وَالْآخَرُ لَا يَرُدُّ عَلَيْهِ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّهُ أَعْجَمِيٌّ "

8416- Ebû Amr en-Nedebî der ki: İbn Ömer'le çarşıya çıktım. İbn Ömer, küçük olsun büyük olsun karşılaştığı herkese selâm verdi. Âmâ veya Arap olmayan bir kölenin yanından geçerken ona da selâm vermeye başladı. Fakat adam selâmına karşılık vermiyordu. Sonunda İbn Ömer'e: "Bu kişi Arap değil" denildi.[2]

٨٤١٧ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ أَبَانَ، يَرْوِيهِ عَنْ بَعْضِهِمْ، قَالَ: " مَنْ سَلَّمَ عَلَى سَبْعَةٍ فَهُوَ كَعِتْقِ رَقَبَةٍ "

8417- Ebân, birinin: "Yedi kişiye selâm veren bir köle azad etmiş gibidir" dediğini bildiriyor.[3]

٨٤١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: نا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: نا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ صِلَةَ بْنِ زُفَرَ، عَنْ عَمَّارٍ هُوَ ابْنُ يَاسِرٍ، قَالَ: " ثَلَاثَةٌ مَنْ جَمَعَهُنَّ فَقَدْ جَمَعَ الْإِيمَانَ: الْإِنْفَاقُ مِنَ الْإِقْتَارِ، وَالْإِنْصَافُ مِنَ النَّفْسِ، وَبَذْلُ السَّلَامِ لِلْعَالَمِ "

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Sa'd, *Tabakât* (4/170) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/438).

[2] İsnâdı hasendir. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/386 (19442).

[3] İsnâdı zayıftır. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/386 (19441).

8418- Ammâr b. Yâsir der ki: "Üç şeyi kendinde bir araya getiren kişi imanın tamamını elde etmiş olur. Bunlar da yanındaki mal az da olsa ondan infakta bulunmak, kendi aleyhine de olsa adaletli olmak ve herkese selâm vermektir."[1]

٨٤١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ فِرَاسٍ الْفَقِيهُ بِمَكَّةَ، قَالَ: نا بَكْرُ بْنُ سَهْلٍ الدِّمْيَاطِيُّ، قَالَ: نا عَمْرُو بْنُ هَاشِمٍ الْبَيْرُوتِيُّ، قَالَ: نا إِدْرِيسُ بْنُ زِيَادٍ الْأَلْهَانِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ الْأَلْهَانِيُّ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، أَنَّهُ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَى مَنْ لَقِيَهُ، قَالَ: فَمَا عَلِمْتُ أَحَدًا سَبَقَهُ بِالسَّلَامِ، إِلَّا يَهُودِيًّا مَرَّ بِهِ اخْتَبَأَ خَلْفَ أُسْطُوَانَةٍ فَخَرَجَ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَقَالَ لَهُ أَبُو أُمَامَةَ: وَيْحَكَ يَا يَهُودِيُّ، مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَنَعْتَ؟ قَالَ: رَأَيْتُكَ رَجُلًا تُكْثِرُ السَّلَامَ فَعَلِمْتُ أَنَّهُ فَضْلٌ، فَأَحْبَبْتُ أَنْ آخُذَ بِهِ، فَقَالَ أَبُو أُمَامَةَ: وَيْحَكَ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ السَّلَامَ تَحِيَّةً لِأُمَّتِنَا، وَأَمَانًا لِأَهْلِ ذِمَّتِنَا "

8419- Muhammed b. Ziyâd el-Elhânî bildiriyor: Ebû Umâme el-Bâhilî karşılaştığı herkese selâm verirdi. Bir Yahudi dışında kendisine daha önce selâm vereni de görmüş değilim. Bu Yahudi, Ebû Umâme'yi görünce bir direğin arkasında saklandı. Gelince de çıkıp selâm verdi. Ebû Umâme: "Yazık sana ey Yahudi! Neden öyle yaptın?" diye sorunca, Yahudi: "Çokça selâm verdiğini görünce bunun faziletli bir şey olduğunu anladım ve ben de böylesi bir fazileti elde etmek istedim" karşılığını verdi. Bunun üzerine Ebû Umâme şöyle dedi: "Yazık sana! Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Yüce Allah selâmı ümmetimiz için esenlik dileme, zimmîler için de bir güvence kıldı*» buyurduğunu işittim."[2]

---

[1] İsnâdı sahihtir. Buhârî, *îmân* (1/12).

[2] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 8/129 (7518) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/33).

فَصْلٌ

Bölüm

Halîmî der ki: "Birilerinin yanına girerken selâm vermek de bu başlığa giren konulardan biridir. Yüce Allah: *"Evlerinizden başka evlere, izin almadan ve selâm vermeden girmeyiniz"*[1] buyurur.

Âyette geçen "تَسْتَأْنِسُوا" ifadesinin anlamının, birinin evine girerken ev sahibinin görülmesini istemediği herhangi bir durumla karşılaşmamak için evin müsait olduğunu anladıktan sonra girmek olması muhtemeldir.

Katâde'nin bildirdiğine göre ise Mücâhid, "تَسْتَأْنِسُوا" ifadesini izin alma şeklinde açıklamıştır.[2]

٨٤٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، قَالَ: أنا أَبُو مَنْصُورٍ الْعَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ النَّضْرَوِيُّ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، قَالَ: أنا مُغِيرَةُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: فِي مُصْحَفِ عَبْدِ اللهِ: " حَتَّى تُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا، أَوْ تَسْتَأْذِنُوا "

8420- İbrâhîm der ki: Abdullah'ın mushafında bu âyet (Nûr Sur. 27): "حَتَّى تُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا وتَسْتَأْذِنُوا (=Ev ahalisine selâm vermeden veya onlardan izin almadan girmeyiniz)" şeklindedir.[3]

٨٤٢١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ، قَالَ: أنا أَبُو مَنْصُورٍ، قَالَ: نا أَحْمَدُ، نا سَعِيدٌ، قَالَ: نا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَوْلُهُ: ﴿حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا﴾ [النور: ٢٧]، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " الِاسْتِئْنَاسُ: الِاسْتِئْذَانُ " هَذَا فِيمَا أَحْسِبُ مِمَّا أَخْطَأَتْ بِهِ الْكُتَّابُ

8421- İbn Abbâs der ki: "حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا"[1] buyruğundaki «*İstinâs*» ifadesinden kasıt, *istizân*'dır. Sanırım Kur'ân'ı yazan katiplerin yaptığı bir hatadır.[2]

---

[1] Nûr Sur. 27

[2] Halîmî, *el-Minhâc* (3/315).

[3] İsnâdında kopukluk vardır. İbn Cerîr, *Tefsîr* (18/110) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/171).

٨٤٢٢ - قَالَ: وَنا سَعِيدٌ، قَالَ: نا هُشَيْمٌ، قَالَ: نا أَبُو بِشْرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ " أَنَّهُ كَانَ يَقْرَأُ: (لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا) وَقَالَ: إِنَّمَا هُوَ وَهْمٌ مِنَ الْكُتَّابِ. كَذَا قَالَ: وَخَالَفَهُمَا شُعْبَةُ فِي إِسْنَادِهِ فِيمَا

8422- Saîd b. Cübeyr bildiriyor: İbn Abbâs bu âyeti (Nûr Sur. 27): " لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا (=Evlerinizden başka evlere, izin almadan ve selâm vermeden girmeyiniz)" lafzıyla okur ve: "*İstinâs* olarak yazılması katiplerin bir hatasıdır" derdi.[3]

Bir sonraki rivayette Şu'be bu isnâda muhalefet etmiştir.

٨٤٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا عَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، قَالَ: نا قَبِيصَةُ بْنُ عُقْبَةَ، قَالَ: نا سُفْيَانُ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو عَلِيٍّ الْحَافِظُ، قَالَ: نا عَبْدَانُ الْأَهْوَازِيُّ، قَالَ: نا عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ النَّاقِدُ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: نا سُفْيَانُ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ إِيَاسٍ وَهُوَ أَبُو بِشْرٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: " ﴿لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا﴾ [النور: ٢٧] " " قَالَ: أَخْطَأَ الْكَاتِبُ: حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا، إِنَّمَا هِيَ: تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا. لَفْظُ حَدِيثِ الرُّوذْبَارِيِّ، وَرُوِيَ عَنْ شُعْبَةَ كَمَا "

8423- İbn Abbâs der ki: "حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا"[4] buyruğunu katipler hata ile «*İstinâs*» ifadesiyle yazmışlardır. Doğrusu *istizân* (izin alma)dır."[5]

Lafız Rûzbârî'nin lafzıdır.

Bir sonraki rivayet de Şu'be'den bu konuda gelmiştir.

---

[1] Nûr Sur. 27

[2] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum. İbn Cerîr, *Tefsîr* (18/110) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/171).

[3] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum. İbn Cerîr, *Tefsîr* (18/109, 110).

[4] Nûr Sur. 27

[5] İbn Cerîr, *Tefsîr* (18/109) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/396) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/171).

٨٤٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أنا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، قَالَ: نا يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ الْمَخْرَمِيُّ، قَالَ: نا أَبُو عُمَرَ الْحَوْضِيُّ، قَالَ: نا شُعْبَةُ، عَنْ أَيُّوبَ السَّخْتِيَانِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي هَذِهِ الْآيَةِ: " ﴿حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا﴾ [النور: ٢٧] ". قَالَ: إِنَّمَا هِيَ: حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا، وَلَكِنْ سَقَطَ مِنَ الْكَاتِبِ.

8424- İbn Abbâs der ki: "حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا"[1] buyruğu " حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا" şeklinde olmalıdır. Katip hata ederek bu şekilde yazmıştır.[2]

Şu'be'nin rivayeti bu şekildedir. Ancak isnâdı konusunda kendisine muhalefet edilmiştir. Ebû Bişr de bunu rivayet etmiş ve ahâd olan rivayetlerle isnâdında ona da muhalefet edilmiştir. İbrâhîm'in İbn Mes'ûd'dan olan rivayetinin isnâdında kopukluk vardır. Tevatür yoluyla sabit olan genel kıraat ise diğerlerinden tercihe şayandır.

Belki de İbn Abbâs'ın bahsettiği kıraat önceleri olan bir kıraattir, sonra ise genelin kullandığı kıraate dönüşmüştür. Biz ise tevatür yoluyla gelen ve üzerinde icma olan bir konuda hata yapıldığını söylemeyiz. Sahih kanallarla gelen ve genelin kabul ettiği bir şeyin hatalı olduğunu nasıl söyleyebiliriz?

٨٤٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ الْجَهْمِ، قَالَ: نا الْفَرَّاءُ، قَالَ: حَدَّثَنِي حَبَّانُ، عَنِ الْكَلْبِيِّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: ﴿حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا﴾ [النور: ٢٧] وَتَسْتَأْذِنُوا، وَقَالَ: " هَذَا مُقَدَّمٌ وَمُؤَخَّرٌ "، إِنَّمَا هُوَ: حَتَّى تُسَلِّمُوا وَتَسْتَأْذِنُوا، تَقُولُ: " السَّلَامُ عَلَيْكَ، أَدْخُلُ؟ " قَالَ الْفَرَّاءُ: وَالِاسْتِئْنَاسُ فِي كَلَامِ الْعَرَبِ: اذْهَبْ فَاسْتَأْنِسْ، هَلْ تَرَى أَحَدًا؟، فَيَكُونُ مَعْنَاهُ: انْظُرُوا مَنْ فِي الدَّارِ، قُلْتُ: وَقَوْلُهُ هَذَا مُقَدَّمٌ وَمُؤَخَّرٌ، يُرِيدُ بِهِ فِي الْمَعْنَى

8425- İbn Abbâs der ki: "حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا"[3] buyruğunda *istinâs* ifadesinden kasıt *istizân* (izin alma)dır. Âyette takdim-tehir vardır ve "Selâm verip

---

[1] Nûr Sur. 27

[2] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/171).

[3] Nûr Sur. 27

girmek için izin almadan girmeyiniz" anlamındadır. Bu da: "es-Selâmu aleyke! Girebilir miyim?" diyerek yapılır.[1]

Ferrâ der ki: "Araplar *«İstinâs»* ifadesini evde birilerinin bulunup bulunmadığını öğrenmek için «Gidip bir bak bakalım kimseler var mı?» anlamına gelecek şekilde kullanırlar."

İbn Abbâs'ın bahsettiği takdim-tehir konusu da âyetin mânâsındadır. Ferrâ'nın söyledikleri ise âyetin mânâsına yönelik Halîmî'nin söyledikleriyle örtüşmektedir.

٨٤٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: نا آدَمُ، قَالَ: نا وَرْقَاءُ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، فِي قَوْلِهِ ﴿حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا﴾ [النور: ٢٧] يَقُولُ: " حَتَّى يَتَنَحْنَحُوا، أَوْ يَتَنَخَّمُوا ".

8426- İbn Ebî Necîh bildiriyor: Mücâhid, "حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا"[2] buyruğunu açıklarken: "Burada öksürme veya tükürme ile ses çıkarmak kastedilmektedir" demiştir.[3]

Halîmî der ki: "Yüce Allah'ın *"Ve selâm vermeden"*[4] buyruğundan kasıt *istinâs* da olabilir. Yani girilecek ev ahalisine selâm verilerek *istinâs* gerçekleştirilmiş olur."[5]

Bir sonraki rivayet de bu yöndedir.

٨٤٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أنا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، قَالَ: نا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، وَهِشَامٌ أَبُو مَرْوَانَ الْمَعْنِيُّ، قَالَ: مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، نا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، قَالَ: أنا الْأَوْزَاعِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ أَبِي كَثِيرٍ، يَقُولُ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَسْعَدَ بْنِ زُرَارَةَ، عَنْ قَيْسِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: زَارَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي مَنْزِلِنَا، فَقَالَ: " السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ "، قَالَ: فَرَدَّ سَعْدٌ رَدًّا خَفِيًّا، قَالَ قَيْسٌ:

---

[1] İsnâdı çok zayıftır.

[2] Nûr Sur. 27

[3] İsnâdı zayıftır. Bak: İbn Kesîr, *Tefsîr* (18/111).

[4] Nur Sur. 27

[5] Halîmî, *el-Minhâc* (3/315).

فَقُلْتُ: أَلَا تَأْذَنُ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ؟، فَقَالَ: ذَرْهُ يُكْثِرُ عَلَيْنَا مِنَ السَّلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ فَرَدَّ سَعْدُ رَدًّا خَفِيًّا ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ ثُمَّ رَجَعَ ثُمَّ رَجَعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، وَاتَّبَعَهُ سَعْدٌ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي كُنْتُ أَسْمَعُ تَسْلِيمَكَ وَأَرُدُّ عَلَيْكَ رَدًّا خَفِيًّا لِتُكْثِرَ عَلَيْنَا مِنَ السَّلَامِ، قَالَ: فَانْصَرَفَ مَعَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ، وَأَمَرَ لَهُ سَعْدٌ بِغُسْلٍ فَاغْتَسَلَ، ثُمَّ نَاوَلَهُ مِلْحَفَةً مَسْبُوغَةً بِزَعْفَرَانَ أَوْ وَرْسٍ، فَاشْتَمَلَ بِهَا، ثُمَّ رَفَعَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَدَيْهِ وَهُوَ يَقُولُ: " اللهُمَّ اجْعَلْ صَلَوَاتِكَ وَرَحْمَتَكَ عَلَى آلِ سَعْدِ بْنِ عِبَادَةَ "، قَالَ: ثُمَّ أَصَابَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنَ الطَّعَامِ، فَلَمَّا أَرَادَ الِانْصِرَافَ قَرَّبَ لَهُ سَعْدٌ حِمَارًا قَدْ وَطَّأَ عَلَيْهِ بِقَطِيفَةٍ، فَرَكِبَ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَقَالَ سَعْدٌ: يَا قَيْسُ اصْحَبْ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ قَيْسٌ: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " ارْكَبْ "، فَأَبَيْتُ ثُمَّ قَالَ: " إِمَّا أَنْ تَرْكَبَ وَإِمَّا أَنْ تَنْصَرِفَ "، قَالَ: فَانْصَرَفْتُ قَالَ هِشَامٌ أَبُو مَرْوَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَسْعَدَ بْنِ زُرَارَةَ، قَالَ أَبُو دَاوُدَ: رَوَاهُ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، وَابْنُ سَمَاعَةَ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ مُرْسَلًا لَمْ يَذْكُرَا قَيْسَ بْنَ سَعْدٍ

8427- Kays b. Sa'd anlatıyor: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bizi evimizde ziyarete geldi. Girmeden: *"es-Selâmu aleykum ve rahmetullâhi"* diye selâm verdi. Sa'd da duyulmayacak bir sesle selâmını aldı. Babama: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) girmesine izin vermeyecek misin?" diye sorduğumda, bana: "Bırak da bize çokça selâm versin" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir daha: *"es-Selâmu aleykum ve rahmetullâhi"* diye selâm verdi. Sa'd yine duyulmayacak bir sesle selâmı aldı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir daha: *"es-Selâmu aleykum ve rahmetullâhi"* diye selâm verdikten sonra da geri döndü. Sa'd da peşinden gitti ve: "Ey Allah'ın Resûlü! Selâmını duyuyordum, ancak bize çokça selâm vermen için kısık bir sesle cevap veriyordum" dedi.

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Sa'd'la birlikte geri döndü. Sa'd, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yıkanması için su getirilmesini söyledi. Yıkandıktan sonra da zafirân veya vers ile boyanmış bir peştamal getirtti, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bununla sarmdı. Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini kaldırdı ve: *"Allahım! Sa'd b. Ubâde ailesine hayırlar ihsan et ve rahmetini onlardan esirgeme!"* diye dua etti.

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) getirilen yemekten yedi. Evden ayrılmak istediğinde, Sa'd, ona üzerinde kadife konulan bir merkep yaklaştırdı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) binince de Sa'd bana: "Ey Kays! Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) eşlik et!" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Sen de bin!"* buyurdu, ancak ben kabul etmedim. Bana: *"Ya sen de bin, ya da geri dön!"* buyurunca geri döndüm.[1]

Hişâm Ebû Mervân bunu Muhammed b. Abdirrahman b. Es'ad b. Zürâre'den rivayet etmiştir.

Ebû Dâvud der ki: "Ömer b. Abdilvâhid ve İbn Semâ'a bunu Kays b. Sa'd'ı zikretmeden Evzaî'den mürsel olarak rivayet etmişlerdir."

٨٤٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، قَالَ: نا رَوْحٌ، قَالَ: نا ابْنُ جُرَيْجٍ، قَالَ: أنا عَمْرُو بْنُ أَبِي سُفْيَانَ، أَنَّ عَمْرَو بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ صَفْوَانَ، أَخْبَرَهُ، أَنَّ كَلَدَةَ بْنَ الْحَنْبَلِ، أَخْبَرَهُ، أَنَّ صَفْوَانَ بْنَ أُمَيَّةَ بَعَثَهُ فِي الْفَتْحِ بِلَبَنٍ وَجَدَايَةٍ وَضَغَابِيسَ وَالنَّبِيُّ ﷺ عَلَى الْوَادِي قَالَ: فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ وَلَمْ أُسَلِّمْ، وَلَمْ أَسْتَأْذِنْ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " ارْجِعْ فَقُلِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، أَأَدْخُلُ " وَذَلِكَ بَعْدَ مَا أَسْلَمَ صَفْوَانُ قَالَ عَمْرٌو: وَأَخْبَرَنِي هَذَا أُمَيَّةُ بْنُ صَفْوَانَ، وَلَمْ يَقُلْ سَمِعَتْهُ مِنْ كَلَدَةَ "

8428- Kelede b. Hanbel bildiriyor: "Safvân b. Umeyye, Mekke'nin fethi sırasında beni süt, ağız ve küçük cins salatalıkla Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gönderdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) o sırada vadinin en yukarısında bir yerde idi. Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanma selâm vermeden ve izin istemeden girdiğimde: *"Geri dön ve «es-Selâmu aleykum! Girebilir miyim?» de!"* buyurdu. Bu olay, Safvân Müslüman olduktan sonra gerçekleşmişti.[2]

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud 5/372-373 (5185).

[2] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud 5/368-369 (5176) ve Tirmizî 5/64-65 (2710).

٨٤٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، قَالَ: اسْتَأْذَنَ أَعْرَابِيٌّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: أَأَدْخُلُ؟ وَلَمْ يُسَلِّمْ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِبَعْضِ أَهْلِ الْبَيْتِ: " مُرْهُ فَلْيُسَلِّمْ " قَالَ: فَسَمِعَهُ الْأَعْرَابِيُّ فَسَلَّمَ فَأَذِنَ لَهُ. " هَكَذَا جَاءَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ الصَّحِيحِ مُرْسَلًا "

وَرُوِّينَاهُ فِي كِتَابِ السُّنَنِ، عَنْ رِبْعِيِّ بْنِ حِرَاشٍ، عَنْ رَجُلٍ، مِنْ بَنِي عَامِرٍ، أَنَّهُ اسْتَأْذَنَ النَّبِيَّ ﷺ، وَفِي رِوَايَةٍ أَنَّ رَجُلًا مِنْ بَنِي عَامِرٍ، وَقَالَ فِي مَتْنِهِ: " فَقُلِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَأَدْخُلُ؟ "

8429- İbn Sîrîn der ki: Bedevinin biri Hz. Peygamber'in (sellallahu aleyhi vesellem) yanına girmek için: "Girebilir miyim?" diye sordu ve selâm vermedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) evdekilerden birine: *"Şuna selâm vermesini söyleyin!"* buyurdu. Bedevi, Resûlullah'ın (sellallahu aleyhi vesellem) böyle dediğini işitince selâm verdi. Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem) girmesi için izin verdi.[1]

Bu isnâdla gelmiştir, doğrusu ise mürsel olmasıdır.

Bunu *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da Rib'î b. Hîraş kanalıyla aktardık. Bunda da Âmir oğullarından bir adam Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girmek için izin istemiş. Olayın devamında Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) adama: *"es-Selâmu aleykum! Girebilir miyim, de!"* buyurmuştur.[2]

٨٤٣٠ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ رَجُلٍ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ عُمَرَ فَاسْتَأْذَنَ عَلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ: أَدْخُلُ؟، فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: " لَا "، فَأَمَرَ بَعْضُهُمُ الرَّجُلَ أَنْ يُسَلِّمَ، فَسَلَّمَ فَأَذِنَ لَهُ

---

[1] İsnâdı sahih olan mürsel bir hadistir. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/382-383 (19427) ve Beyhakî, *Âdâb* (s. 108).

[2] Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (8/340).

وَرُوِّينَا، عَنْ عُمَرَ، ثُمَّ عَنِ ابْنِ عُمَرَ، مِنْ وَجْهٍ آخَرَ أَنَّهُمَا أُمِرَا بِالسَّلَامِ، فَإِذَا رَدُّوا فَقُلْ: " أَأَدْخُلُ؟ فَإِنْ أَذِنُوا لَكَ فَادْخُلْ، وَإِلَّا فَارْجِعْ "

8430- Ma'mer, bir adamdan bildiriyor: İbn Ömer'in yanmdayken adamm biri: "Girebilir miyim?" diyerek girmek için izin istedi. İbn Ömer: "Hayır!" diyerek izin vermedi ve oradakilerden birine, adama selâm vermesini söylemesini istedi. Adam selâm verince de İbn Ömer girmesine izin verdi.[1]

Başka bir kanalla Ömer'den ve İbn Ömer'den naklen selâm verilmesini, selâma karşılık verilmesi halinde "Girebilir miyim?" diye sorulmasını, izin verilmesi halinde girilmesini, aksi halde geri dönülmesini emrettikleri rivayet edilmiştir.↓

٨٤٣١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ الْبَزَّازُ الْبَغْدَادِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو مُحَمَّدٍ الْفَاكِهِيُّ، بِمَكَّةَ، قَالَ: نا أَبُو يَحْيَى بْنُ أَبِي مَسَرَّةَ، قَالَ: نا أَبِي، قَالَ: نا هِشَامُ بْنُ يُوسُفَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ، أَنَّ عَامِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، أَخْبَرَهُ: أَنَّ مَوْلَاةً لَهُمْ ذَهَبَتْ بِابْنَةٍ لِلزُّبَيْرِ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، فَقَالَتْ: أَدْخُلُ؟، فَقَالَ عُمَرُ: " لَا "، فَرَجَعَتْ، فَقَالَ: " ادْعُوهَا، قولي: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، أَأَدْخُلُ؟ "

8431- Âmir b. Abdillah bildiriyor: Azatlılarımızdan bir kadm İbnü'z-Zübeyr'in kızıyla birlikte Ömer b. el-Hattâb'a gitti. "Girebilir miyim?" diye sorunca, Ömer: "Hayır!" karşılığını verdi. Bunun üzerine kadın geri döndü. Ömer de: "Kadını geri çağırın ve «es-Selâmu aleykum! Girebilir miyim?» demesini söyleyin" dedi.[2]

٨٤٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، قَالَ: نا شَاذَانُ وَهُوَ أَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ، قَالَ: نا الْحَسَنُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " أَتَى عُمَرُ النَّبِيَّ ﷺ، وَهُوَ فِي مَشْرَبَةٍ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ، السَّلَامُ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/383 (19428).

[2] İsnâdında meçhul ravi vardır. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/419).

عَلَيْكَ، أَيَدْخُلُ عُمَرُ؟ ". رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ فِي كِتَابِ السُّنَنِ، عَنْ عَبَّاسٍ الْعَنْبَرِيِّ، عَنْ أَسْوَدَ بْنِ عَامِرٍ

8432- İbn Abbâs der ki: Hz. Ömer, odalardan birinde bulunan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldi ve: "es-Selâmu aleyke ey Allah'ın Resûlü! es-Selâmu aleyke! Ömer yanına girsin mi?" diyerek girmek için izin istedi.[1]

Ebû Dâvud, *Sünen*'de Abbâs el-Anberî kanalıyla Esved b. Âmir'den rivayet etti.[2]

٨٤٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ: نا مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ أَبُو إِسْمَاعِيلَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " لَا تَأْذَنُوا لِمَنْ لَمْ يَبْدَأْ بِالسَّلَامِ "

8433- Câbir'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Selâmla başlamayan kişinin yanınıza girmesine izin vermeyin"* buyurmuştur.[3]

فَصْلٌ فِي الِاسْتِئْذَانِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَإِنْ أُذِنَ لَهُ وَإِلَّا رَجَعَ

Girmek İçin Üç Defa İzin İstemek, İzin Verilmemesi Halinde Geri Dönmek

٨٤٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى، قَالَ: نا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: نا عَمْرُو بْنُ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Ebû Dâvud 5/382 (5201).

[3] İsnâdı zayıftır. Hatîb, *el-Câmi'* (1/162), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 3/144 (1809) ve Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/357) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/32).

الْحَارِثِ، أَنَّ بُكَيْرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْأَشَجِّ، حَدَّثَهُ، أَنَّ بُسْرَ بْنَ سَعِيدٍ حَدَّثَهُ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ، يَقُولُ: كُنَّا فِي مَجْلِسٍ عِنْدَ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ، فَأَتَى أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ مُغْضَبًا حَتَّى وَقَفَ، فَقَالَ: أَنْشُدُكُمُ اللهَ هَلْ سَمِعَ أَحَدٌ مِنْكُمْ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " الِاسْتِئْذَانُ ثَلَاثٌ، فَإِنْ أُذِنَ لَكَ وَإِلَّا فَارْجِعْ "، قَالَ أُبَيٌّ: وَمَا ذَاكَ؟، قَالَ: اسْتَأْذَنْتُ عَلَى عُمَرَ أَمْسِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَلَمْ يُؤْذَنْ لِي، فَرَجَعْتُ ثُمَّ جِئْتُهُ الْيَوْمَ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ فَأَخْبَرْتُهُ أَنِّي جِئْتُهُ أَمْسِ فَسَلَّمْتُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ انْصَرَفْتُ، فَقَالَ: قَدْ سَمِعْنَاكَ وَنَحْنُ حِينَئِذٍ عَلَى شُغْلٍ فَلَوْ مَا اسْتَأْذَنْتَ حَتَّى يُؤْذَنَ لَكَ؟، فَقَالَ: اسْتَأْذَنْتُ كَمَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: لَتَأْتِيَنَّ بِمَنْ يَشْهَدُ لَكَ عَلَى هَذَا، قَالَ أُبَيٌّ: فَوَاللهِ لَا يَقُومُ مَعَكَ إِلَّا أَحْدَثُنَا سِنًّا الَّذِي بِجَنْبِكَ، قُمْ يَا أَبَا سَعِيدٍ، فَقُمْتُ حَتَّى أَتَيْتُ عُمَرَ، فَقُلْتُ: قَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ هَذَا. لَفْظُ حَدِيثِ ابْنِ الْمُقْرِئِ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ أَبِي الطَّاهِرِ، عَنِ ابْنِ وَهْبٍ. وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ، عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ

8434- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Ubey b. Ka'b'ın yanında bir mecliste otururken Ebû Mûsa el-Eş'arî geldi. Öfkeliydi, yanımızda durdu ve: "Allah için söyleyin! İçinizden Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Bir yere girmek için üç defa izin istenir, izin verilmezse geri dönülür*» buyurduğunu işiten yok mu?" dedi. Ubey: "Neden? Ne oldu?" diye sorunca, Ebû Mûsa şöyle dedi: "Dün Ömer'in yanına girmek için üç defa izin istedim, izin verilmeyince de döndüm. Bugün yanma gittim. Dün gelip üç defa selâm vererek girmek için izin istediğimi, sonunda geri döndüğümü anlattım. Ömer: "İzin istediğini duydum. Ancak meşgul olduğum için cevap veremedim. İzin verilene kadar istemeye devam etseydin ya!" karşılığını verdi. Ona: "Ben Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) dediği gibi izin istedim" dediğimde, Ömer: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bunu dediğine dair bana şahit getireceksin!" karşılığını verdi."

Ubey de Ebû Mûsa'ya: "Vallahi burada bulunan en küçük kişiden başkası sana bu konuda şahitlik etmez!" dedi. Bana da: "Ey Ebû Saîd!

Kalk!" dedi. Bunun üzerine kalkıp Ömer'in yanına gittim ve ona: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) bunu söylediğini işittim" dedim.[1]

Lafız Mukrî'nin lafzıdır.

Müslim, *Sahîh*'de Ebu't-Tâhir kanalıyla İbn Vehb'den rivayet etti.[2]

Buhârî ile Müslim, Yezîd b. Husayfa kanalıyla Busr b. Saîd'den rivayet ettiler.[3]

٨٤٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: أنا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، قَالَ: أنا سَعِيدٌ هُوَ ابْنُ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا﴾ [النور: ٢٧]، قَالَ: " هُوَ الِاسْتِئْذَانُ ". وَقَالَ قَتَادَةُ فِي بَعْضِ الْقِرَاءَةِ: (حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا) وَذَلِكَ تَفْسِيرُهُ عِنْدَ قَتَادَةَ

قَالَ قَتَادَةُ: " كَانَ يُقَالُ: الِاسْتِئْذَانُ ثَلَاثٌ، فَمَنْ لَمْ يُؤْذَنْ لَهُ فَلْيَرْجِعْ، أَمَّا الْأُولَى فَيُسْمِعُ، وَأَمَّا الثَّانِيَةُ فَيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ، وَأَمَّا الثَّالِثَةُ فَإِنْ شَاءُوا أَذِنُوا، وَإِنْ شَاءُوا رَدُّوا "

8435- Saîd b. Ebî Arûbe bildiriyor: Katâde, "**حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا**"[4] buyruğunu açıklarken şöyle der: "*İstinâs* ifadesinden kasıt, *istizân* (izin alma)dır. Bazı kıraatlerde bu ifade "حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا" şeklinde geçer."

Bu ifadenin anlamı, Katâde'nin yanında böyledir. Kâtâde bu konuda yine şöyle der: "Kişi bir yere girmek için üç defa izin ister. İzin verilmediği zaman da geri dönmelidir. Birinci izin istemede içerdekiler geleni duyar. İkincisinde içerdekiler hazırlık yaparlar. Üçüncüsünde de isterlerse izin verir, isterlerse de geri çevirirler."

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *âdâb* (34).

[3] Buhârî, *istizân* (7/130) ve Müslim, *âdâb* (33).

[4] Nûr Sur. 27

فَصْلٌ فِي قَرْعِ الْبَابِ عِنْدَ الِاسْتِئْذَانِ

İzin İsterken Kapıyı Çalmak

٨٤٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، قَالَ: نا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: نا الْمُطَّلِبُ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَصْبَهَانِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِكِ بْنِ الْمُنْتَصِرِ، عَنْ أَنَسٍ: " أَنَّ أَبْوَابَ النَّبِيِّ ﷺ كَانَتْ تُقْرَعُ بِالْأَظَافِرِ "

8436- Enes bildiriyor: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kapıları tırnakla (parmak uçlarıyla) çalınırdı."[1]

فَصْلٌ فِي كَيْفِيَّةِ الْوُقُوفِ عَلَى بَابِ الدَّارِ عِنْدَ الِاسْتِئْذَانِ، وَمَا يَقُولُ إِذَا قِيلَ لَهُ مَنْ ذَا

İzin İsterken Kapıda Durma ve Cevap Verme Âdabı

٨٤٣٧ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: نا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، قَالَ: نا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: نا أَبِي، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عِرْقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُسْرٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا أَتَى بَابَ قَوْمٍ لَمْ يَسْتَقْبِلِ الْبَابَ بِتِلْقَاءِ وَجْهِهِ، وَلَكِنْ عَنْ رُكْنِهِ الْأَيْمَنِ أَوِ الْأَيْسَرِ، يَقُولُ: " السَّلَامُ عَلَيْكُمْ "، وَذَلِكَ أَنَّ الدُّورَ لَمْ يَكُنْ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا سُتُورٌ

8437- Abdullah b. Busr der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) birilerinin kapısına geldiği zaman içeriyi görecek şekilde doğrudan kapıyı önüne almaz, kapının sağ veya sol tarafında durur ve: *"es-Selâmu aleykum!"* diye seslenirdi. Zira o zamanlar evlerde (kapı açıldığı zaman içerinin görülmemesini sağlayan) perdeler henüz kullanılmıyordu.[2]

٨٤٣٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو صَالِحِ بْنُ أَبِي طَاهِرٍ الْعَنْبَرِيُّ، قَالَ: نا جَدِّي يَحْيَى بْنُ مَنْصُورٍ الْقَاضِي، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، قَالَ: نا وَهْبُ بْنُ بَيَانٍ الْوَاسِطِيُّ،

---

[1] İsnâdı zayıftır. 1437. hadiste geçti.

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (4/189, 190).

بِفُسْطَاطَ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْعَطَّارُ الْحِمْصِيُّ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عِرْقٍ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ بُسْرٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا اسْتَأْذَنَ عَلَى أَهْلِ بَيْتٍ لَمْ يَقُمْ حِيَالَ الْبَابِ حَتَّى يَقُومَ يَمْنَةً أَوْ يَسْرَةً، فَيُسَلِّمُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَإِنْ أَذِنَ لَهُ وَإِلَّا رَجَعَ ".

وَرُوِّينَاهُ عَنْ بَقِيَّةَ بْنِ الْوَلِيدِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: مَشَى مَعَ الْجِدَارِ وَلَمْ يَسْتَقْبِلِ الْبَابَ، وَلَمْ يَذْكُرِ السَّلَامَ، وَزَادَ: وَذَلِكَ أَنَّ الْقَوْمَ لَمْ يَكُنْ لِأَبْوَابِهِمْ سُتُورٌ

8438- Abdullah b. Busr der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) birilerinin yanına girmek için izin isteyeceği zaman içeriyi görecek şekilde doğrudan kapıyı önüne almaz, kapının sağ veya sol tarafında durur ve üç defa selâm verirdi. İzin verilirse girer, cevap gelmezse de geri dönerdi.[1]

Aynısı bize Bakiyye b. el-Velîd kanalıyla Muhammed b. Abdirrahman'dan: "Duvarın dibinde durup kapıyı doğrudan önüne almazdı" lafzıyla rivayet edilmiş, selâm verdiği zikredilmemiştir. Yine bu rivayette: "Zira o zaman kapılarda perdeler kullanılmamaktaydı" eklemesi yapılmıştır.[2]

٨٤٣٩ - وَرُوِّينَا عَنْ هُزَيْلِ بْنِ شُرَحْبِيلَ، قَالَ: أَتَى سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ النَّبِيَّ ﷺ فَاسْتَأْذَنَ عَلَيْهِ وَهُوَ مُسْتَقْبِلُ الْبَابَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ بِيَدِهِ هَكَذَا: " يَا سَعْدُ فَإِنَّمَا الِاسْتِئْذَانُ مِنَ النَّظَرِ ". أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أنا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، قَالَ: نا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: نا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثنا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ مُصَرِّفٍ عَنْ هُزَيْلٍ فَذَكَرَهُ

8439- Huzeyl b. Şurahbîl'den de bize şu rivayette bulunulmuştur: Sa'd b. Muâz, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelip girmek için izin istedi. Ancak izin isterken kapıyı doğrudan önüne aldığı için Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Ey Sa'd! Kapı şu tarafına (veya bu tarafına) gelecek şekilde dur! Zira izin istemek, içeriyi görmemek içindir"* buyurdu.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] Ebû Dâvud 5/374 (5186).

[3] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 5/367-368 (5174)

٨٤٤٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، قَالَ: نا أَبُو الْأَزْهَرِ، قَالَ: نا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالَ: نا أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ الْأَعْمَشَ، يُحَدِّثُ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ مُصَرِّفٍ، عَنْ هُزَيْلِ بْنِ شُرَحْبِيلَ: أَنَّ سَعْدَ بْنَ مَالِكٍ اسْتَأْذَنَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَهُوَ فِي بَيْتِهِ وَاسْتَقْبَلَ سَعْدٌ بِوَجْهِهِ الْبَيْتَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " هَكَذَا يَا سَعْدُ وَإِنَّمَا الِاسْتِئْذَانُ مِنَ النَّظَرِ ". " كَذَا وَجَدْتُهُ فِي كِتَابِي سَعْدَ بْنَ مَالِكٍ "

8440- Huzeyl b. Şurahbîl bildiriyor: Sa'd b. Mâlik, evinde olan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girmek için izin istedi. Ancak izin isterken kapıyı doğrudan önüne aldığı için Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Ey Sa'd! Kapı şu tarafına (veya bu tarafına) gelecek şekilde dur! Zira izin istemek, içeriyi görmemek içindir"* buyurdu.[1]

Kitabımda bunu bu şekilde Sa'd b. Mâlik olarak buldum.

٨٤٤١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو طَاهِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْمُحَمَّدْ آبَادِيُّ، قَالَ: نا أَبُو قِلَابَةَ الرَّقَاشِيُّ، قَالَ: نا هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: نا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ مُصَرِّفٍ، عَنِ الْهُزَيْلِ، عَنْ قَيْسِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: اسْتَأْذَنْتُ فَقُمْتُ حِيَالَ الْبَابِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " مَا هَذَا يَا قَيْسُ؟ فَإِنَّمَا الِاسْتِئْذَانُ مِنْ أَجْلِ الْبَصَرِ ". " كَذَا قَالَ وَالْأَوَّلُ أَصَحُّ "

8441- Kays b. Sa'd der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girmek için izin istedim, fakat kapıyı da doğrudan önüme aldım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bunu görünce: *"Ey Sa'd! Ne yapıyorsun? İzin istemek, içeriyi görmemek içindir"* buyurdu.[2]

Bu şekilde rivayet edilmiştir, ilk rivayet ise daha sahihtir.

٨٤٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İsnâdı hasendir.

عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: " مَنْ مَلَأَ عَيْنَيْهِ مِنْ قَاعَةِ بَيْتٍ قَبْلَ أَنْ يُؤْذَنَ لَهُ، فَقَدْ فَسَقَ "

8442- Ömer b. el-Hattâb der ki: "Girmesine izin verilmeden önce evin içinde gözlerini dilediği gibi gezdiren kişi ahlâksızlık yapmış olur."[1]

٨٤٤٣ - أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْحَمَّامِيُّ الْمُقْرِئُ بِبَغْدَادَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ زَيْدٍ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْفَضْلُ بْنُ الْحُبَابِ الْجُمَحِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرًا، قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فِي دَيْنٍ عَلَى أَبِي، فَدَقَقْتُ الْبَابَ، فَقَالَ: " مَنْ ذَا؟ "، فَقُلْتُ: أَنَا، فَقَالَ: " أَنَا أَنَا " كَأَنَّهُ كَرِهَهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي الْوَلِيدِ. وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ أَوْجُهٍ عَنْ شُعْبَةَ

8443- Câbir der ki: Babamın bir borcu konusunda görüşmek için Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldim ve kapıyı çaldım. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim o?"* diye seslenince: "Benim!" karşılığını verdim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu cevabımdan pek de hoşlanmamış olacak ki: *"Benim! Benim!"* diye söylenmeye başladı.[2]

Buhârî, *Sahîh*'de Ebu'l-Velîd'den[3] ve Müslim başka kanallarla Şu'be'den rivayet etti.[4]

---

[1] İsnâdında kopukluk vardır. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (1092).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *istizân* (7/131).

[4] Müslim, *âdâb* (38, 39).

فَصْلٌ فِيمَنْ جَاءَ بَعْدَ مَا أُرْسِلَ إِلَيْهِ

Gelmesi İçin Haber Gönderilen Kişinin İzni

٨٤٤٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا هِشَامُ بْنُ عَلِيٍّ، وتَمْتَامٌ، قَالَا: نا عَلِيُّ بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: نا حَمَّادٌ، قَالَ: نا أَيُّوبُ، وَحَبِيبُ بْنُ الشَّهِيدِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " رَسُولُ الرَّجُلِ إِلَى الرَّجُلِ إِذْنُهُ ".

8444- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişinin birine (gelmesi için) elçi göndermesi (çağıran kişinin evine girmesi için de) izin sayılır"* buyurmuştur.[1]

٨٤٤٥ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، قَالَ: نا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: نا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: نا حَمَّادٌ، عَنْ حَبِيبٍ، وَهِشَامٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، مِثْلَهُ

8445- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı bildirilmiştir.[2]

٨٤٤٦ - وَأَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: أنا عَبْدُ الْوَهَّابِ، قَالَ: أنا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ فَجَاءَ مَعَ الرَّسُولِ فَذَلِكَ لَهُ إِذْنٌ ".

8446- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Biriniz bir yere yemeğe davet edildiği zaman onu çağıran elçiyle beraber gelmesi eve girmesi için izin sayılır"* buyurmuştur.[3]

Halîmî: "Ancak bunun yanında ayrıca izin isteme daha iyidir. Zira durumlar değişebilir" demiş ve bu konuda Ebû Hureyre'nin şu rivayetini delil göstermiştir:[4]

---

[1] İsnâdı sahihtir. Tahâvî, *Şerh Müşkili'l-Âsâr* (2/302).

[2] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud 5/376 (5190).

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/376 (5190).

[4] Halîmî, *el-Minhâc* (3/316).

٨٤٤٧ - وَاحْتَجَّ بِحَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " أَبَا هِرٍّ "، قُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: " الْحَقْ بِأَهْلِ الصُّفَّةِ فَادْعُهُمْ لِي "، فَأَتَيْتُهُمْ فَدَعَوْتُهُمْ فَأَقْبَلُوا حَتَّى اسْتَأْذَنُوا فَأَذِنَ لَهُمْ، وَأَخَذُوا مَجَالِسَهُمْ مِنَ الْبَيْتِ. أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ السُّوسِيُّ، قَالَ: أنا جَعْفَرٌ الْبَغْدَادِيُّ، قَالَ: أنا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ: نا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: نا عُمَرُ بْنُ ذَرٍّ، قَالَ: نا مُجَاهِدٌ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: فَذَكَرَهُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ أَبِي نُعَيْمٍ. وَذَكَرَ الْبُخَارِيُّ رِوَايَةَ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ فِي التَّرْجَمَةِ، ثُمَّ ذَكَرَ فِي الْبَابِ حَدِيثَ عُمَرَ بْنِ ذَرٍّ

8447- Mücâhid Ebû Hureyre'den bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Ebu Hirr!"* diye seslenince: "Ey Allah'ın Resûlü! Buyur, emrindeyim" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Git ve Suffa'da kalanları yanıma davet et"* buyurunca gidip onları çağırdım. Geldiklerinde girmek için izin istediler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) izin verince de girip yerlerinde oturdular.[1]

Buhârî, Ebû Nuaym'dan rivayet etti.[2]

Aynı şekilde Buhârî, Saîd'in Katâde'den olan rivayetini zikretmiş, ardından konu içinde Ömer b. Zer'in hadisine yer vermiştir.

فَصْلٌ فِي سَلَامِ مَنْ دَخَلَ بَيْتَهُ أَوْ بَيْتًا لَيْسَ فِيهِ أَحَدٌ

Evine veya Boş Bir Eve Giren Kişinin Selâm Vermesi

وَرُوِّينَا فِيمَا قَبْلَ هَذَا، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، مَرْفُوعًا: " إِذَا دَخَلْتَ بَيْتَكَ فَسَلِّمْ عَلَى أَهْلِكَ يَكْثُرْ خَيْرُ بَيْتِكَ "

Daha önce bu yönde Enes b. Mâlik'ten merfû olarak Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *"Evine girdiğin zaman ev ahalisine selâm ver ki evinin hayrı artsın"* buyurduğunu aktarmıştık.[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *istizân* (7/131).

[3] 7546. hadiste geçti.

٨٤٤٨ - وَأَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يَزِيدُ بْنُ عِيَاضٍ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ يَقُولُ: " السَّلَامُ عَلَيْنَا مِنْ رَبِّنَا، التَّحِيَّاتُ الطَّيِّبَاتُ الْمُبَارَكَاتُ لِلَّهِ، سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ". " لَا أَعْرِفُهُ إِلَّا مِنْ حَدِيثِ يَزِيدَ بْنِ عِيَاضٍ وَلَيْسَ بِالْقَوِيِّ "

8448- Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesallem) evine gireceği zaman: *"Rabbimizden üzerimize selâm olsun! Tüm güzel övgüler ve temiz şeyler Allah içindir. Selâm üzerinize olsun"* derdi.[1]

Bu hadisi Yezîd b. İyâd'ın hadisi olarak biliyorum. Yezîd de güçlü bir ravi değildir.

٨٤٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: أنا أَبُو الْحَسَنِ الطَّرَائِفِيُّ، قَالَ: نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ: ﴿إِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ﴾، يَقُولُ: " إِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتَكُمْ فَسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا، تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللهِ وَهُوَ السَّلَامُ لِأَنَّهُ اسْمُ اللهِ، وَهُوَ تَحِيَّةُ أَهْلِ الْجَنَّةِ "

8449- Ali b. Ebî Talha bildiriyor: İbn Abbâs, ***"Evlere girdiğiniz zaman Allah tarafından mübarek ve güzel bir yaşama dileği olarak kendinize (birbirinize) selâm verin"***[2] buyruğunu açıklarken: "Evlere girdiğiniz zaman Allah'tan bir esenlik dileği olarak ev halkına selâm verin. Çünkü Selâm Allah'ın ismi ve cennet ahalisinin esenlik dileme şeklidir" demiştir.[3]

٨٤٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو الْعَبَّاسِ السَّيَّارِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو الْمُوَجِّهِ، قَالَ: أنا عَبْدَانُ، قَالَ: أنا عَبْدُ اللهِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، قَالَ: سَمِعْتُ عَمْرَو بْنَ دِينَارٍ، يُحَدِّثُ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ ﴿فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ﴾

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (7/2720) Bak: Zehebî, *Mîzân* (4/438) ve Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/226).

[2] Nûr Sur. 61

[3] İsnâdında kopukluk vardır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/225).

[النور: ٦١]، قَالَ: " هُوَ الْمَسْجِدُ، إِذَا دَخَلْتَهُ فَقُلِ: السَّلَامُ عَلَيْنَا، وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ "

8450- Amr b. Dinâr bildiriyor: İbn Abbâs, *"Evlere girdiğiniz zaman Allah tarafından mübarek ve güzel bir yaşama dileği olarak kendinize (birbirinize) selâm verin"*[1] buyruğunu açıklarken şöyle demiştir: "Bu evler mescidlerdir. Kişi mescide girdiği zaman: «Selâm bizlerin ve Allah'ın tüm salih kullarının üzerine olsun» der."[2]

٨٤٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، قَالَ: نا شُعْبَةُ، قَالَ: سَأَلْتُ الْحَكَمَ عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿إِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا﴾، قَالَ: " إِذَا دَخَلْتَ بَيْتًا لَيْسَ فِيهِ أَحَدٌ فَلْيَقُلِ: السَّلَامُ عَلَيْنَا، وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ "

وَعَنْ شُعْبَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، مِثْلَهُ. وَعَنْ شُعْبَةَ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ زَاذَانَ، عَنِ الْحَسَنِ مِثْلَه

8451- Şu'be der ki: Hakem'e, *"Evlere girdiğiniz zaman Allah tarafından mübarek ve güzel bir yaşama dileği olarak kendinize (birbirinize) selâm verin"*[3] buyruğunu sorduğumda şöyle dedi: "İçinde kimselerin bulunmadığı bir eve girdiğin zaman «Selâm bizlerin ve Allah'ın tüm salih kullarının üzerine olsun» dersin."[4]

Şu'be, Mansûr kanalıyla İbrâhîm'den aynısını bildiriyor.[5]

Şu'be, Mansûr b. Zâzân kanalıyla Hasan'dan aynısını bildiriyor.[6]

---

[1] Nûr Sur. 61

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Cerîr, *Tefsîr* (18/174), Hâkim, *Müstedrek* (2/401) ve Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/227).

[3] Nûr Sur. 61

[4] Ravileri güvenilirdir.

[5] İbn Cerîr, *Tefsîr* (18/174-175).

[6] İbn Cerîr, *Tefsîr* (18/174) ve Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/228).

٨٤٥٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، قَالَ: نا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْجَزَرِيِّ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: " إِذَا دَخَلْتَ بَيْتًا لَيْسَ فِيهِ أَحَدٌ فَقُلْ: بِسْمِ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْنَا مِنْ رَبِّنَا، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِهِ الصَّالِحِينَ "

8452- Mücâhid der ki: "İçinde kimselerin bulunmadığı bir eve girdiğin zaman «Bismillah! Elhamdulillah! Rabbimizden üzerimize selâm olsun. Selâm bizlerin ve Allah'ın tüm salih kullarının üzerine olsun» de."[1]

٨٤٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، وَقَتَادَةَ، فِي قَوْلِهِ: ﴿فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللهِ﴾ [النور: ٦١] قَالَ: " بَيْتُكَ إِذَا دَخَلْتَ فَقُلْ: سَلَامٌ عَلَيْكُمْ "

8453- Zührî bildiriyor: Katâde, *"Evlere girdiğiniz zaman Allah tarafından mübarek ve güzel bir yaşama dileği olarak kendinize (birbirinize) selâm verin"*[2] buyruğunu açıklarken şöyle demiştir: "Kendi evine girdiğin zaman: «es-Selâmu aleykum» dersin."[3]

٨٤٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ قَتَادَةَ، قَالَ: أنا أَبُو مَنْصُورٍ النَّضْرَوِيُّ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ نَجْدَةَ، قَالَ: نا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكَرِيَّا، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عَطَاءٍ، قَالَ: " إِذَا دَخَلْتَ بَيْتًا لَيْسَ فِيهِ أَحَدٌ فَقُلِ: السَّلَامُ عَلَيْنَا مِنْ رَبِّنَا "

8454- Abdulmelik b. Atâ der ki: "İçinde kimselerin bulunmadığı bir eve girdiğin zaman «Rabbimizden üzerimize selâm olsun» de."[4]

٨٤٥٥ - قَالَ: وَنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكَرِيَّا، عَنْ حُصَيْنٍ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ، قَالَ: " إِذَا دَخَلْتَ بَيْتًا لَيْسَ فِيهِ أَحَدٌ فَقُلِ: السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ "

---

[1] İsnâdı sahihtir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/461) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/228).

[2] Nûr Sur. 61

[3] İsnâdı sahihtir. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/388 (19447) ve İbn Cerîr, *Tefsîr* (18/173).

[4] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/461) ve İbn Cerîr, *Tefsîr* (18/173) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/226).

8455- Ebû Mâlik der ki: "İçinde kimselerin bulunmadığı bir eve girdiğin zaman «Selâm bizlerin ve Allah'ın tüm salih kullarının üzerine olsun» de."[1]

٨٤٥٦ - قال: وحدثنا سفيان عن عبد الكريم البصرى، عن مجاهد قال: إِذَا دَخَلْتَ بَيْتًا لَيْسَ فِيهِ أَحَدٌ فَقُلِ: السَّلَامُ عَلَيْنَا مِنْ رَبِّنَا، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ "

8456- Mücâhid der ki: "İçinde kimselerin bulunmadığı bir eve girdiğin zaman «Rabbimizden üzerimize selâm olsun. Selâm bizlerin ve Allah'ın tüm salih kullarının üzerine olsun» de."[2]

٨٤٥٧ - قَالَ: وَنا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، قَالَ: " إِذَا دَخَلْتَ بَيْتًا لَيْسَ فِيهِ أَحَدٌ فَقُلِ: السَّلَامُ عَلَيْنَا مِنْ رَبِّنَا، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ "

8457- İkrime der ki: "İçinde kimselerin bulunmadığı bir eve girdiğin zaman «Rabbimizden üzerimize selâm olsun. Selâm bizlerin ve Allah'ın tüm salih kullarının üzerine olsun» de."[3]

٨٤٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا عُبَيْدُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي السَّرِيِّ، قَالَ: نا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " الْإِسْلَامُ أَنْ تَعْبُدَ اللهَ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ، وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ، وَتَسْلِيمُكَ عَلَى أَهْلِكَ، فَمَنِ انْتَقَصَ شَيْئًا مِنْهُنَّ فَهُوَ سَهْمٌ فِي الْإِسْلَامِ يَدَعُهُ، وَمَنْ تَرَكَهُنَّ كُلَّهُنَّ فَقَدْ وَلَّى الْإِسْلَامَ ظَهْرَهُ "

8458- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İslam, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan kulluk etmen, namazı kılman, zekatı vermen, Ramazan orucunu tutman, haccı ifa etmen, iyiliği emredip kötülükten alıkoyman ve (eve girince) ailene selâm vermendir. Bunlardan birini*

---

[1] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum. İbn Cerîr, *Tefsîr* (18/174) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (6/228).

[2] İsnâdında meçhul ravi vardır.

[3] İsnâdında meçhul ravi vardır. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/460).

yapmayan kişi İslam'dan bir bölümü terk etmiş demektir. Bunların hepsini terk eden kişiden ise İslam sırtını dönüp uzaklaşır."[1]

فَصْلٌ فِي سَلَامِ مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ

Evinden Çıkan Kişinin Selâm Vermesi

٨٤٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " إِذَا دَخَلْتُمْ بَيْتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهِ، فَإِذَا خَرَجْتُمْ فَأَوْدِعُوا أَهْلَهُ بِسَلَامٍ ". " هَكَذَا جَاءَ مُرْسَلًا "

8459- Katâde'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Bir eve girdiğiniz zaman ev ahalisine selâm verin. Çıkarken de onlara selâm vererek ayrılın."*[2]

Bu şekilde mürsel olarak gelmiştir.

فَصْلٌ فِي السَّلَامِ عِنْدَ دُخُولِ الْمَجْلِسِ وَعِنْدَ الْقِيَامِ مِنْهُ

Kişinin Bir Meclise Girerken ve Oradan Ayrılırken Selâm Vermesi

٨٤٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ رَحِمٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا أَبُو عَمْرٍو إِسْمَاعِيلُ بْنُ نُجَيْدٍ، قَالَا: نا أَبُو مُسْلِمٍ إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: نا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا أَتَى أَحَدُكُمُ الْمَجْلِسَ فَلْيُسَلِّمْ، فَإِنْ قَامَ وَالْقَوْمُ جُلُوسٌ فَلْيُسَلِّمْ، فَإِنَّ الْأُولَى لَيْسَتْ بِأَحَقَّ مِنَ الثَّانِيَةِ ". وَرَوَاهُ ابْنُ جُرَيْجٍ، وَاللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ

---

[1] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (1/21).

[2] İsnâdı mürsel ceyyiddir. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/389 (19450) Bak: Hatîb, et-Tebrîzî, *el-Mişkât* (3/1319).

8460- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Sizden biriniz bir meclise geldiği zaman selâm versin. Oradan kalkıp ayrılacağı zaman herkes oturuyorsa selâm vererek ayrılsın. Zira gelirken verdiği selâm, ayrılırken vereceği selâmdan daha önemli değildir."*[1]

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı bildirilmiştir.[2]

٨٤٦١ - وَحَدَّثَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ بِلَالٍ الْبَزَّازُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ حَفْصِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ بْنُ زَيْدٍ أَبُو يُوسُفَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ وَفِيهِ الْقَوْمُ فَلْيُسَلِّمْ إِذَا جَلَسَ، فَإِذَا قَامَ فَلْيُسَلِّمْ، مَا عَمَلُ الْأُولَى أَوْلَى مِنَ الْآخِرَةِ "

8461- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Sizden biriniz insanların bulunduğu bir meclise geldiği zaman otururken selâm versin Oradan kalkıp ayrılacağı zaman selâm vererek ayrılsın. Zira gelirken verdiği selâm ayrılırken vereceği selâmdan daha önemli değildir."*[3]

٨٤٦٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: نا ابْنُ عَيَّاشٍ، قَالَ: نا رِشْدِينُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ زَبَّانَ بْنِ فَائِدٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ الْجُهَنِيِّ، عَنْ أَبِيهِ مُعَاذٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " حَقٌّ عَلَى مَنْ يَجْلِسُ فِي مَجْلِسٍ أَنْ يُسَلِّمَ عَلَيْهِمْ، وَحَقٌّ عَلَى مَنْ قَامَ مِنْ مَجْلِسِهِ أَنْ يُسَلِّمَ عَلَيْهِمْ "، فَقَامَ رَجُلٌ وَرَسُولُ اللهِ ﷺ يَتَكَلَّمُ ولم يسلم فَقَالَ: " مَا أَسْرَعَ مَا نَسِيَ "

8462- Sehl b. Muâz b. Enes el-Cühenî, babası Muâz'dan bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişinin oturacağı mecliste bulunanlara selâm vermesi görevidir. Kişinin bir meclisten kalkarken orada oturanlara selâm vermesi de görevidir"* buyurdu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bu şekilde konuşurken

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/386 (5208).

[2] Tirmizî 5/62 (2706).

[3] İsnâdı hasendir. Nesâî, *Amelu'l-yevm ve'l-leyle* (368) ve Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (986).

adamın biri selâm vermeden kalkıp gidince Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne kadar da çabuk unuttu!"* buyurdu.[1]

فَصْلٌ فِي أَهْلِ الْخِيَامِ والْحَوَانِيتِ

Çadırlara veya Dükkâna Girerken İzin İstemek

٨٤٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، قَالَ: أنا عِمْرَانُ بْنُ حُدَيْرٍ، قَالَ: قَالُوا لِعِكْرِمَةَ: إِنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ لَا يَدْخُلُ الْحَوَانِيتَ حَتَّى يَسْتَأْذِنَ، فَقَالَ: " وَمَنْ يُطِيقُ مَا كَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُهُ؟، كَانَ ابْنُ عُمَرَ لَا يَلْبَسُ ثَوْبًا مُصَلَّبًا ". قَالَ عَبْدُ الْوَهَّابِ: يَعْنِي ثَوْبًا فِيهِ صَلِيبٌ، وَكَانَ يُجَوِّعُ نَفْسَهُ، وَكَانَ يَأْتِي أَهْلَهُ فَيَدْعُو بِالطَّعَامِ، فَيُمَثَّلُ وَيَقُولُ: كُلُوا، فَإِنِّي صَائِمٌ ".

8463- İmrân b. Hudeyr der ki: İkrime'ye: "İbn Ömer izin almadan dükkânlara girmezdi" denilince: "İbn Ömer'in yaptıklarını kim yapabilir ki?" karşılığını verip şöyle devam etti: "İbn Ömer üzerinde haç desenleri bulunan giysiler giymezdi. Kendini devamlı aç bırakırdı. Ailesi yemek yapıp da onu davet ettikleri zaman oruçlu olmadığı halde «Siz yiyin, ben oruçluyum» derdi."[2]

Buradan İkrime'nin dükkâna girmek için izin istemeyi gerekli görmediğini anlıyoruz. Hasan Basrî ve İbrâhîm en-Nehaî de bu konuda aynı görüştedir. Zira dükkan sahipleri insanlar gelip alışveriş yapsın diye bu mekanları açmışlardır. Bu da girmeleri için izin yerine geçmektedir. Ancak İbn Ömer ihtiyaten girerken yine de izin isterdi.

٨٤٦٤ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي يُونُسُ، أَنَّ نَافِعًا، حَدَّثَهُ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ: " كَانَ لَا يَلِجُ طِلَالَ أَهْلِ السُّوقِ حَتَّى يَسْتَأْذِنَ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (3/438) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 20/186-187 (408) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/35).

[2] İsnâdı hasendir.

8464- Nâfi' bildiriyor: "İbn Ömer sahiplerinden izin almadan çarşıdaki dükkânlara girmezdi."[1]

٨٤٦٥ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا الْحَسَنُ بْنُ مُكْرَمٍ، قَالَ عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ: قَالَ: أنا يُونُسُ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ: " كَانَ لَا يَلِجُ حَوَانِيتَ أَهْلِ السُّوقِ حَتَّى يَسْتَأْذِنَ ".

8465- Nâfi' bildiriyor: "İbn Ömer sahiplerinden izin almadan çarşıdaki dükkânlara girmezdi."[2]

Halîmî der ki: "Bu şekilde sanki İbn Ömer çarşıdaki dükkânları ev konumunda görmüş gibidir. Ancak bu dükkânlar ortasında yolun geçtiği tezgah şeklinde ise bunu normal bir yol gibi görmüştür. Böylesi bir yerden geçmek için de izin istemenin bir anlamı yoktur. Doğrusunu da Allah bilir."[3]

٨٤٦٦- وَرُوِّينَا عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، قَالَ: كُنَّا مَعَ مُجَاهِدٍ بِالْكُوفَةِ فَإِذَا خِيَامٌ مُتَقَابِلَةٌ، فَقَالَ: كَانَ ابْنُ عُمَرَ يَسْتَأْذِنُ فِي مِثْلِ هَذِهِ يَقُولُ: " السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، أَأَلِجُ؟ "، ثُمَّ يَلِجُ كَمَا هُوَ قَبْلَ أَنْ يُؤْذَنَ لَهُ قَالَ: وَكَانَ ابْنُ سِيرِينَ يَأْتِي حَانُوتِيًّا فِي السُّوقِ يَقُولُ: " السَّلَامُ عَلَيْكُمْ "، ثُمَّ يَلِجُ. وَهَذَا فِيمَا أَنْبَأَنِي أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الْأَنْمَاطِيُّ، قَالَ: نا الْحَسَنُ بْنُ عِيسَى، قَالَ: نا ابْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: أنا ابْنُ عَوْنٍ فَذَكَرَهُ.

وَقَالَ الشَّعْبِيُّ: " إِذَا فَتَحَ بَابَهُ وَأَخْرَجَ بَزَّهُ فَقَدْ أَذِنَ لَكَ "

8466- İbn Avn anlatıyor: "Mücâhid ile birlikte Kufe'deyken karşılıklı çadırların kurulu olduğu bir yere geldik. Mücâhid şöyle dedi: "İbn Ömer böylesi yerlerden geçeceği zaman: «es-Selâmu aleykum! Geçebilir miyim?» der ve bu şekilde yoluna devam ederdi."[4]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Halîmî, *el-Minhâc* (3/323).

[2] İsnâdı ceyyiddir.

[3] Halîmî, *el-Minhâc* (3/323).

[4] Halîmî, *el-Minhâc* (3/323).

İbn Sîrîn de çarşıda bir dükkâna geldiği zaman «es-Selâmu aleykum!» der ve öyle girerdi.[1]

Halîmî der ki: "Burada izin istemenin çadır veya tezgah sahibinin içini rahatlatmak için olması muhtemeldir. Zira izin alması gerektiğini düşünecek olsaydı yoluna devam etmez, izin verilmesini beklerdi."[2]

Şa'bî der ki: "Dükkan sahibi kapıyı açıp kumaşları da serdiği zaman gelene girme iznini vermiş demektir."

٨٤٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْحَارِثِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ الْحَمِيدِ أَبُو يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْأَعْمَشُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، وَإِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ: " أَنَّهُمَا دَخَلَا بَيْتًا مِنْ بُيُوتِ السُّوقِ، فَسَلَّمَا حِينَ دَخَلَا، وَسَلَّمَا حِينَ خَرَجَا "

8467- A'meş bildiriyor: "İbrâhîm et-Teymî ile İbrâhîm en-Nehaî çarşıdaki dükkânlardan birine girerken selâm verdiler. Oradan ayrılırken de selâm verdiler."[3]

فَصْلٌ فِي السَّلَامِ عَلَى قُرْبِ الْعَهْدِ

Kısa Bir Süre de Olsa Yanından Uzaklaşılan Kişiyle Tekrar Karşılaşınca Selâm Vermek

٨٤٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: أنا الْقَاضِي أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ كَامِلٍ، وَأَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ الْقَطَّانُ - فَرَّقَهُمَا -، قَالَا: نا أَبُو إِسْمَاعِيلَ مُحَمَّدٌ التِّرْمِذِيُّ، قَالَ: نا أَبُو صَالِحٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: " مَنْ لَقِيَ أَخَاهُ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ، فَإِنْ حَالَتْ بَيْنَهُمَا شَجَرَةٌ أَوْ حَائِطٌ أَوْ حَجَرٌ، ثُمَّ لَقِيَهُ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ "

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] Halîmî, *el-Minhâc* (3/323).

[3] İsnâdı hasendir.

8468- Ebû Meryem bildiriyor: Ebû Hureyre'nin: "Biriniz (din) kardeşiyle karşılaştığı zaman ona selâm versin. Birlikteyken aralarına bir ağaç veya duvar veya kaya girer de ikisini ayırırsa tekrar yan yana geldiklerinde yine ona selâm versin" dediğini işittim.[1]

٨٤٦٩ - قَالَ: وَنا أَبُو صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ عَبْدِ الْوَهَّابِ بْنِ بُخْتٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ بِمِثْلِ ذَلِكَ. قَالَ الْقَاضِي فِي رِوَايَتِهِ: عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هُرْمُزَ الْأَعْرَجِ

8469- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) naklen rivayet edilmiştir.[2]

٨٤٧٠ - وَأَخْبَرَنَاهُ أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أنا مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: " إِذَا لَقِيَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ فَإِنْ حَالَتْ بَيْنَهُمَا شَجَرَةٌ أَوْ حَائِطٌ أَوْ حَجَرٌ، ثُمَّ لَقِيَهُ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ " قَالَ مُعَاوِيَةُ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ بُخْتٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ مِثْلَهُ سَوَاءٌ

8470- Ebû Hureyre der ki: "Biriniz (din) kardeşiyle karşılaştığı zaman ona selâm versin. Birlikteyken aralarına bir ağaç veya duvar veya kaya girer de ikisini ayırırsa tekrar yan yana geldiklerinde yine ona selâm versin."[3]

Başka bir kanalla aynısı Ebû Hureyre kanalıyla Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) naklen rivayet edilmiştir.

٨٤٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْمَيْمُونِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ نَجْدَةَ، قَالَ: نا بَقِيَّةُ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ

---

[1] İsnâdı hasen olan mevkûf bir hadistir. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (1010), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 11/233 (6350) ve Beyhakî, *Âdâb* (272).

[2] İsnâdı hasen olan mevkûf bir hadistir. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 11/233-234 (6351) ve Beyhakî, *Âdâb* (273).

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/381-382 (5200).

بْنُ الْعُوذِ الْأُمْلُوكِيُّ، عَنْ أَبِي أَمِينٍ الْحِمْيَرِيِّ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِذَا اصْطَحَبَ رَجُلَانِ مُسْلِمَانِ فَحَالَ بَيْنَهُمَا شَجَرٌ وَحَجَرٌ وَمَدَرٌ فَلْيُسَلِّمْ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخِرِ، وَيَتَبَادَلَانِ السَّلَامَ "

8471- Ebu'd-Derdâ'nın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İki müslüman birlikte yürürken aralarına ağaç, kaya veya toprak yığını girdiği zaman tekrar yan yana geldiklerinde biri diğerine selâm vererek karşılıklı selâmlaşsınlar."*[1]

٨٤٧٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَزِيزٍ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: نا غَسَّانُ بْنُ مَالِكٍ، قَالَ: نا يُوسُفُ بْنُ عَبْدَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: " كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ ﷺ يتماشون ، فَإِذَا اسْتَقْبَلَتْهُمْ شَجَرَةٌ أَوْ أَكَمَةٌ تَفَرَّقُوا، ثُمَّ إِذَا الْتَقَوْا مِنْ وَرَائِهَا سَلَّمَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ "

8472- Enes der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı birlikte yürürken önlerine bir ağaç veya toprak yığını geldiği zaman ayrılırlar, bunu geçip tekrar yan yana geldiklerinde de birbirlerine selâm verirlerdi."[2]

فَصْلٌ فِيمَنْ أَوْلَى بِالسَّلَامِ

Selâm Vermek Kime Düşer?

٨٤٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذَ، قَالَ: نا الْحَارِثُ بْنُ أَبِي أُسَامَةَ، قَالَ: نا رَوْحُ بْنُ عِبَادَةَ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: نا رَوْحٌ، قَالَ: نا ابْنُ جُرَيْجٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي زِيَادٌ، أَنَّ ثَابِتًا، أَخْبَرَهُ وَهُوَ مَوْلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَ: " يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَى الْمَاشِي، وَالْمَاشِي عَلَى الْقَاعِدِ، وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ "

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (10121).

قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: وَأَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرًا، يَقُولُ: " الْمَاشِيَانِ إِذَا اجْتَمَعَا فَأَيُّهُمَا بَدَأَ بِالسَّلَامِ، فَهُوَ أَفْضَلُ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ. وَرَوَاهُ مُسْلِمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْزُوقٍ، كِلَاهُمَا عَنْ رَوْحٍ دُونَ رِوَايَةِ أَبِي الزُّبَيْرِ

8473- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Binekli olan yaya olana, yaya olan oturana, az olan sayıca daha fazla olana selâm vermelidir."*[1]

İbn Cüreyc der ki: Ebu'z-Zübeyr'in bildirdiğine göre Câbir şöyle demiştir: "Yürüyen iki kişi karşılaştığında ilk önce selâm veren kişi diğerinden daha üstün olur."

Buhârî, *Sahîh*'de İshâk b. İbrâhîm kanalıyla Ravh'tan, Ebu'z-Zübeyr'in eklemesi olmadan aktarmıştır.[2]

Müslim, Muhammed b. Merzûk kanalıyla Ravh'tan, Ebu'z-Zübeyr'in eklemesi olmadan rivayet etti.[3]

٨٤٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ، قَالَا: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، قَالَ: هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ، قَالَ: وَفِي رِوَايَةِ الرَّمَادِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يُسَلِّمُ الصَّغِيرُ عَلَى الْكَبِيرِ، وَالْمَارُّ عَلَى الْقَاعِدِ، وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ "

8474- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Küçük olan yaşça kendisinden daha büyük olana, yürüyen oturana, az olan sayıca daha fazla olana selâm vermelidir"* buyurmuştur.[4]

٨٤٧٥- وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَبُو الْعَبَّاسِ الْقَاسِمُ بْنُ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ السَّيَّارِيُّ، بِمَرْوَ، قَالَ: نا أَبُو الْمُوَجِّهِ، قَالَ: أنا عَبْدَانُ، قَالَ: أنا عَبْدُ اللهِ، قَالَ: أنا

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *istizân* (7/127).

[3] Müslim, *selâm* (1).

[4] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud 5/380 (5198).

مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فَذَكَرَهُ. غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " وَالْقَائِمُ عَلَى الْقَاعِدِ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُقَاتِلٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ

8475- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı *"Ayakta olan yürüyene (selâm vermelidir)"* lafzıyla rivayet edilmiştir.

Buhârî, *Sahîh*'de Muhammed b. Mukâtil kanalıyla Abdullah'tan rivayet etti.[1]

٨٤٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ دَاوُدَ الْعَلَوِيُّ رَحِمَهُ اللهُ إِمْلَاءً، قَالَ: أنا أَبُو حَامِدِ بْنُ الشَّرْقِيِّ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ حَفْصٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يُسَلِّمُ الصَّغِيرُ عَلَى الْكَبِيرِ، وَالْمَارُّ عَلَى الْقَاعِدِ، وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ ". أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، فَقَالَ: وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ فَذَكَرَهُ

8476- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Küçük olan yaşça kendisinden daha büyük olana, yürüyen oturana, az olan sayıca daha fazla olana selâm vermelidir"* buyurmuştur.[2]

Buhârî, *Sahîh*'te İbrâhîm b. Tahmân kanalıyla rivayet etti.[3]

٨٤٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي الْعَوَّامِ، قَالَ: نا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ سَلَامٍ، عَنْ أَبِي سَلَامٍ، عَنْ أَبِي رَاشِدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ شِبْلٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَى الرَّاجِلِ، وَيُسَلِّمُ الرَّاجِلُ عَلَى الْقَاعِدِ، وَالْأَقَلُّ عَلَى الْأَكْثَرِ، فَمَنْ أَجَابَ السَّلَامَ لَهُ وَمَنْ لَا يُجِيبُهُ فَلَا شَيْءَ لَهُ ". " خَالَفَهُ مَعْمَرٌ، وَغَيْرُهُ عَنْ يَحْيَى، فَلَمْ يَذْكُرُوا فِي إِسْنَادِهِ أَبَا رَاشِدٍ "

---

[1] Buhârî, *istizân* (7/127).

[2] İsnâdı hasen olan sahih bir hadistir.

[3] Buhârî, *istizân* (7/127-128).

8477- Abdurrahman b. Şibl'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Binekli olan yürüyene, yürüyen oturana, sayıca az olan çok olana selâm verir. Selâma karşılık veren kişi bunun sevabını alır. Karşılık vermeyen kişi ise bir şey alamaz."*[1]

Ma'mer ve başkaları bunu Yahyâ'dan rivayet ederken isnâdında Ebû Râşid'i zikretmeyerek muhalefet etmişlerdir.[2]

٨٤٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي السَّرِيُّ بْنُ يَحْيَى، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ يَوْمًا لِلْحَسَنِ: إِنَّهُ يَسْتَقْبِلُ الرَّاكِبَ فَلَا يُسَلِّمُ أَفَأُسَلِّمُ عَلَيْهِ؟، قَالَ: " نَعَمْ، سَلِّمْ إِنْ بَخِلَ بِالسَّلَامِ "

8478- Seriy b. Yahyâ der ki: Bir gün adamın biri Hasan(-ı Basrî)'ye: "Bazen karşıdan bineği üzerinde biri geliyor ve selâm vermiyor. Ben ona selâm vereyim mi?" deyince, Hasan: "Evet! O selâm vermekte cimri davransa da sen selâm ver" karşılığını verdi.[3]

فَصْلٌ فِي كَيْفِيَّةِ السَّلَامِ وَكَيْفِيَّةِ الرَّدِّ

Selâmın Verilme ve Alınma Şekli

رُوِّينَا فِي الْحَدِيثِ الثَّابِتِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي خَلْقِ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، قَالَ: " فَلَمَّا خَلَقَهُ قَالَ: اذْهَبْ فَسَلِّمْ عَلَى أُولَئِكَ النَّفَرِ، وَهُمْ نَفَرٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ جُلُوسٌ، فَاسْتَمِعْ مَا يُحَيُّونَكَ، فَإِنَّهَا تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ ذُرِّيَّتِكَ، قَالَ: فَذَهَبَ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، فَقَالُوا: وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ، قَالَ: فَزَادُوهُ وَرَحْمَةُ اللهِ "

Sabit bir hadiste Hz. Âdem'in yaratılması konusunda Ebû Hureyre kanalıyla bize bildirildiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah, Âdem'i yarattığı zaman oturan birkaç meleği göstererek: «Git ve oradakilere selâm ver. Sana verecekleri cevabı da öğren. Zira senin ve zürriyetinin esenlik dilemesi o şekilde olacaktır» buyurdu. Âdem gidip: «es-*

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (992).

[2] Ahmed, *Müsned* (3/444) ve Abdurrezzâk, *Musannef* 10/387-388 (19444).

[3] İsnâdı ceyyiddir.

Selâmu aleykum» deyince, melekler «ve rahmetullahi» ifadesini de ekleyerek: «Ve aleyke's-selâmu ve rahmetullahi» şeklinde karşılık verdiler."

٨٤٧٩ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَذَكَرَهُ. وَالْحَدِيثُ مُخَرَّجٌ فِي الصَّحِيحَيْنِ، وَهُوَ مَذْكُورٌ بِتَمَامِهِ فِي كِتَابِ الْأَسْمَاءِ والصِّفَاتِ

8479- Ebû Hureyre der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu..." Sonrasında ravi bir önceki hadisin aynısını aktarır.

Buhârî ve Müslim rivayet ettiler.[1]

Tam metniyle de *el-Esmâu ve's-Sifât*'ta zikredilmiştir.[2]

٨٤٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الْهِلَالِيُّ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، قَالَ: نا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أنا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الدُّنْيَا، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَرْعَرَةَ، قَالَ: نا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: نا عَوْفٌ، عَنْ أَبِي رَجَاءٍ الْعُطَارِدِيِّ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَجَاءَ رَجُلٌ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، فَرَدَّ عَلَيْهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ، وَقَالَ: " عَشْرٌ "، ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ، فَرَدَّ النَّبِيُّ ﷺ وَقَالَ: " عِشْرُونَ "، ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، فَرَدَّ النَّبِيُّ ﷺ وَقَالَ: " ثَلَاثُونَ " لَفْظُ حَدِيثِ أَبِي الْحُسَيْنِ الْقَطَّانِ ". وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ يُوسُفَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ، وَزَادَ فِي كُلِّ مَرَّةٍ: ثُمَّ جَلَسَ. هَذَا إِسْنَادٌ حَسَنٌ. أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ فِي السُّنَنِ

8480- İmrân b. Husayn der ki: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanında otururken adamın bîri geldi ve: "Allah'ın selâmı üzerinize olsun" dedi.

---

[1] Buhârî, *enbiyâ* (4/102) ve Müslim, *cennet* (28).

[2] Beyhakî, *el-Esmâu ve's-Sifât* (s. 369-370).

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) adamın selâmını aldı ve: *"On (iyilik sevabı aldı)"* buyurdu. Başka biri geldi ve: "Allah'ın selâmı ve rahmeti üzerinize olsun" diye selâm verdi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) adamın selâmını aldı ve: *"Yirmi (iyilik sevabı aldı)"* buyurdu. Başka bir adam daha geldi ve: "Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun" diye selâm verdi. Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem) adamın selâmını aldı ve: *"Otuz (iyilik sevabı aldı)"* buyurdu.[1]

Lafız Ebu'l-Hüseyn el-Kattân'ın lafzıdır. İbn Yûsuf ise rivayet ederken "Adamın biri Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) geldi..." der ve gelen adamların selâm verdikten sonra oturmalarını aktarır. Hadisin isnâdı hasendir. Ebû Dâvud, *Sünen*'de rivayet etti.

٨٤٨١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْوَلِيدِ، أَنَّ رَجُلًا، سَلَّمَ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَذَكَرَهُ بِمَعْنَى حَدِيثِ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ.

8481- Amr b. el-Velîd bildiriyor: "Adamın biri Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) selâm verdi..." Sonrasında ravi İmrân b. Husayn'ın rivayetinin aynısını mânâ olarak aktarır.[2]

٨٤٨٢ - قَالَ: وَنا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، أَنَّهُ سَمِعَ الْحَسَنَ، يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ مِثْلَ حَدِيثِ ابْنِ أَبِي حَبِيبٍ فِي السَّلَامِ

8482- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı Hasan(-ı Basrî)'den (mürsel olarak) rivayet edilmiştir.[3]

٨٤٨٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ، قَالَ: نا بَحْرٌ، قَالَ: نا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِهَذَا الْحَدِيثِ قَالَ: فَقَالَ رَجُلٌ فِي الْمَجْلِسِ: يَا رَسُولَ اللهِ أَلَا أَقُومُ فَأَكْتَسِبُ ثَلَاثِينَ حَسَنَةً؟،

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/379 (5195) ve Tirmizî 5/52-53 (3689).

[2] İsnâdı hasen olan mürsel bir hadistir.

[3] İsnâdı mürseldir.

فَقَالَ: " بَلَى "، فَقَامَ الرَّجُلُ فَجَالَ مَشْيًا، ثُمَّ أَقْبَلَ إِلَى الْمَجْلِسِ، فَقَالَ: " السَّلَامُ عَلَيْكُمْ "، فَرَدَّ عَلَيْهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا أَسْرَعَ مَا نَسِيَ أَخُوكُمْ "

8483- Müslim b. Ebî Meryem, Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) naklen bir önceki hadisin aynısını şu eklemeyle aktarır: Mecliste oturanlardan biri: "Ey Allah'ın Resûlü! Ben de kalkıp otuz iyilik sevabı kazanayım mı?" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Tabi ki"* buyurdu. Adam kalkıp yürüyerek biraz uzaklaştıktan sonra geri geldi ve: "Allah'ın selâmı üzerinize olsun" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onun selâmını aldıktan sonra: *"Kardeşiniz (otuz iyilik sevabı kazandıran selâmlama şeklini) ne çabuk unuttu"* buyurdu.[1]

٨٤٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ الصَّنْعَانِيُّ، بِمَكَّةَ، قَالَ: نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدَّبَرِيُّ، قَالَ: أنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ أَبِي هَارُونَ الْعَبْدِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ، يَقُولُ: جَاءَ رَجُلٌ فَسَلَّمَ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " عَشْرٌ "، فَجَاءَهُ آخَرُ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " عِشْرُونَ "، فَجَاءَ آخَرُ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، فَقَالَ: " ثَلَاثُونَ ". يَقُولُ: ثَلَاثُونَ حَسَنَةً

8484- İbn Ömer der ki: Adamın biri gelip: "Allah'ın selâmı üzerinize olsun" şeklinde selâm verince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) (adamın selâmını aldı ve): *"On (iyilik sevabı aldı)"* buyurdu. Başka biri geldi ve: "Allah'ın selâmı ve rahmeti üzerinize olsun" diye selâm verdi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) (adamın selâmını aldı ve): *"Yirmi (iyilik sevabı aldı)"* buyurdu. Başka bir adam daha geldi ve: "Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun" diye selâm verdi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) (adamın selâmını aldı ve): *"Otuz (iyilik sevabı aldı)"* buyurdu.[2]

---

[1] İsnâdı mürseldir.

[2] İsnâdı zayıftır. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/389-390 (19435).

٨٤٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْمُؤَمَّلِ، قَالَ: نا أَبُو عُثْمَانَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ، قَالَ: نا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، قَالَ: أنا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، قَالَ: أنا مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ زَيْدٍ، وَيُوسُفَ بْنِ طَهْمَانَ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ قَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، كَتَبَ اللهُ لَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ، فَإِنْ قَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ كَتَبَ اللهُ لَهُ عِشْرِينَ حَسَنَةً، فَإِنْ قَالَ: وَبَرَكَاتُهُ، كَتَبَ اللهُ لَهُ ثَلَاثِينَ حَسَنَةً "، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: لَأَسْتَكْثِرَنَّ مِنَ الْحَسَنَاتِ، فَجَعَلَ يَقُومُ فَيُسَلِّمُ، قَالَ: ثُمَّ نَسِيَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا أَوْشَكَ مَا نَسِيَ ". " اتَّفَقَتْ هَذِهِ الرِّوَايَاتُ عَلَى الِانْتِهَاءِ إِلَى: وَبَرَكَاتُهُ "

8485- Ebû Umâme b. Sehl b. Huneyf, babasından bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah'ın selâmı üzerinize olsun, diyen kişiye Yüce Allah on iyilik sevabı yazar. Allah'ın selâmı ve rahmeti üzerinize olsun, diyen kişiye Yüce Allah yirmi iyilik sevabı yazar. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun diyen kişiye de Yüce Allah otuz iyilik sevabı yazar"* buyurdu. Orada oturanlardan biri: "Ben de bolca iyilik sevabı kazanacağım" diyerek ikide bir kalkıp selâm vermeye başladı. Bir süre sonra adam kalkıp selâm vermeyi unutunca Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne çabuk unuttu"* buyurdu.[1]

Bu rivayetler selâmda son ifadenin "Ve berekâtühü" olduğu konusunda ittifak etmişlerdir.

٨٤٨٦ - وَقَدْ رُوِيَ فِي حَدِيثِ سَهْلِ بْنِ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِمَعْنَى رِوَايَةِ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ زَادَ ثُمَّ أَتَى آخَرُ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ وَمَغْفِرَتُهُ، فَقَالَ: " أَرْبَعُونَ "، قَالَ: فَهَكَذَا تَكُونُ الْفَضَائِلُ. أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أنا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، قَالَ: نا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: نا إِسْحَاقُ بْنُ سُوَيْدٍ الرَّمْلِيُّ، قَالَ: قَالَ ابْنُ مَرْيَمَ، قَالَ: - أَظُنُّ أَنِّي سَمِعْتُ نَافِعَ بْنَ زَيْدٍ - قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو مَرْحُومٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ فَذَكَرَهُ

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 19/259 (574) ve İbnu's-Sünnî, *Amelu'l-yevm ve'l-leyle* (231).

8486- Sehl b. Muâz b. Enes de babasından naklen Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem), İmrân b. Husayn'ın rivayetinin benzerini rivayet etmiş, sonunda ise şöyle demiştir: Başka bir adam gelip: "Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi ve mağfireti üzerinize olsun" diye selâm verdi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kırk (iyilik sevabı aldı)"* buyurdu. İşte sevap artışı da bu şekilde olur.[1]

٨٤٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ، أَنَّ عَطَاءَ بْنَ أَبِي رَبَاحٍ، حَدَّثَهُ، أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ أَتَاهُمْ يَوْمًا فِي مَجْلِسٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ، فَقَالَ: سَلَامٌ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ قَالَ فَقُلْتُ سَلَامٌ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ وَمَغْفِرَتُهُ، فَقَالَ: " مَنْ هَذَا؟ "، فَقُلْتُ: عَطَاءٌ، فَقَالَ: " انْتَهِ إِلَى وَبَرَكَاتُهُ "، قَالَ: ثُمَّ تَلَا ﴿رَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ﴾

8487- Atâ b. Ebî Rebâh bildiriyor: Bir meclisteyken yanımıza İbn Abbâs gelip: "Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun" diye selâm verdi. Ben: "Allah'ın rahmeti, bereketi ve mağfireti senin de üzerine olsun" karşılığını verdim. İbn Abbâs beni kast ederek: "Kimsin?" diye sorunca: "Atâ'yım" karşılığını verdi. Bunun üzerine İbn Abbâs: "Selâmı bereket'te bitir" dedi ve: *"Ey ev halkı! Allah'ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerinizdedir. Şüphesiz ki O, övülmeye lâyıktır, iyiliği boldur"*[2] âyetini okudu.[3]

٨٤٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، قَالَ: نا أَبُو أُسَامَةَ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ كَثِيرٍ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ عَطَاءٍ، قَالَ: بَيْنَا أَنَا عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ، وَعِنْدَهُ ابْنُهُ، فَجَاءَهُ سَائِلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ وَمَغْفِرَتُهُ وَرِضْوَانُهُ، وَعَدَدٌ مِنْ ذَا، فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " مَا هَذَا السَّلَامُ؟ " وَغَضِبَ حَتَّى احْمَرَّتْ وَجْنَتَاهُ، فَقَالَ لَهُ ابْنُهُ عَلِيٌّ: يَا أَبَتَاهُ إِنَّهُ سَائِلٌ مِنَ

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/380 (5196).

[2] Hûd Sur. 73

[3] İsnâdı ceyyiddir. Hâkim, *Müstedrek* (2/344) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/453).

السُّؤَّالِ، فَقَالَ: " إِنَّ اللهَ حَدَّ السَّلَامَ حَدًّا، ثُمَّ انْتَهَى وَنَهَى عَمَّا وَرَاءَ ذَلِكَ "، ثُمَّ قَرَأَ إِلَى: ﴿رَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ﴾

8488- Muhammed b. Amr b. Atâ der ki: İbn Abbâs'ın yanındaydım. Oğlu da oradaydı. Bir ara bir dilenci geldi ve: "Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi, mağfireti ve rızası üzerinize olsun" şeklinde birçok şeyi sıralayarak selâm verdi. İbn Abbâs: "Bu selâm da nedir!" diye çıkıştı ve o kadar kızdı ki yanakları kıpkırmızı oldu. Oğlu Ali: "Babacığım! Bu adam dilencidir ve bu tarz, dilenme şekillerindendir" karşılığını verince, İbn Abbâs: "Yüce Allah selâma bir sınır koymuş ve fazlası ile başkasını yasaklamıştır" dedi ve: ***"Ey ev halkı! Allah'ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerinizdedir. Şüphesiz ki O, övülmeye lâyıktır, iyiliği boldur"***[1] âyetini okudu.[2]

٨٤٨٩ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ: وَنا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ حَبِيبٍ، عَمَّنْ سَمِعَ، ابْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ: " إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ مُنْتَهَى، وَإِنَّ مُنْتَهَى السَّلَامِ: وَبَرَكَاتُهُ "

8489- İbn Abbâs der ki: "Her şeyin bittiği bir yer vardır. Selâmın bittiği yer de «Ve berekâtühü» ifadesidir."[3]

٨٤٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ، أَنَّ أَبَا الزُّبَيْرِ أَخْبَرَهُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بَابَيْهِ، أَنَّهُ كَانَ مَعَ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ رَجُلٌ، فَقَالَ: سَلَامٌ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ وَمَغْفِرَتُهُ، فَانْتَهَرَهُ ابْنُ عُمَرَ، وَقَالَ: " حَسْبُكَ إِذَا انْتَهَيْتَ إِلَى: وَبَرَكَاتُهُ، إِلَى مَا قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ "

8490- Abdullah b. Bâbeyh bildiriyor: Abdullah b. Ömer'in yanındayken adamın biri ona: "Allah'ın rahmeti, bereketi ve mağfireti senin üzerine olsun" şeklinde selâm verdi. Bunun üzerine İbn Ömer adama çıkıştı ve:

---

[1] Hûd Sur. 73

[2] İsnâdı hasendir. Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/453-454).

[3] İsnâdında durum meçhul bir ravi vardır.

"Yüce Allah'ın buyurduğu gibi selâmı «Ve berekâtühü» ifadesinde bırakman yeterli olur" dedi.[1]

٨٤٩١ - وَقَدْ أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا أَبُو عَلِيٍّ الصَّوَّافُ، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ حَبَّانَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: نا أَزْهَرُ بْنُ الْمُخْتَارِ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ هَارُونَ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ ثُمَامَةَ بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا سَلَّمَ عَلَيْنَا، فَرَدَدْنَا عَلَيْهِ السَّلَامَ قُلْنَا: " وَعَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ وَمَغْفِرَتُهُ ". تَابَعَهُ مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمَيْدٍ. " وَهَذَا إِنْ صَحَّ قُلْنَا بِهِ غَيْرَ أَنَّ فِي إِسْنَادِهِ إِلَى شُعْبَةَ مَنْ لَا يُحْتَجُّ بِهِ وَاللهُ أَعْلَمُ "

8491- Zeyd b. Erkam der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bize selâm verdiği zaman "Allah'ın (selâmı,) rahmeti, bereketi ve mağfireti senin de üzerine olsun" şeklinde karşılık verirdik.

Muhammed b. Ğâlib bunu Muhammed b. Humeyd'den rivayet ederek mutâbaât etmiştir.[2]

Bu hadisin sahih olması durumunda delil olarak kabul edebiliriz, ancak Şu'be'ye kadar olan isnâdında hüccet biri olmayan ravi bulunmaktadır. Doğrusunu da Allah bilir.

٨٤٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، قَالَ: نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، قَالَ: أنا شَقِيقُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا جَاءَ إِلَى مَجْلِسِهِ لَمْ يُسَلِّمْ حَتَّى يَسْتَوِي فِي مَوْضِعِهِ، ثُمَّ يُقْبِلُ عَلَيْهِمْ فَيَقُولُ: " السَّلَامُ عَلَيْكُمْ "

وَرَوَاهُ أَيْضًا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ شَقِيقٍ: قَرَأْتُ فِي كِتَابِ الْغَرِيبَيْنِ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ يَعْنِي الدُّرَيْدِيَّ، قَالَ فِي تَفْسِيرِ قَوْلِهِ: " السَّلَامُ عَلَيْكُمْ ثَلَاثَةُ أَوْجُهٍ، يُقَالُ مَعْنَاهُ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَمَعَكُمْ، وَيُقَالُ مَعْنَاهُ: اللهُ عَلَيْكُمْ أَيْ عَلَى حِفْظِكُمْ، وَيُقَالُ مَعْنَاهُ: نَحْنُ مُسَالِمُونَ لَكُمْ "

---

[1] İsnâdı hasendir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/454).

[2] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 5/180 (5015) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (2/146).

8492- Şakîk b. Ebî Abdillah bildiriyor: Enes b. Mâlik meclisine geldiği zaman kendi yerinde durmadıkça selâm vermezdi. Kendi yerinde durduğu zaman da: "es-Selâmu aleykum" derdi.[1]

Süfyân b. Uyeyne de Şakîk'ten şöyle bildiriyor: *Kitâbu'l-Ğarîbeyn*'de okuduğuma göre Ebû Bekr ed-Düreydî, "es-Selâmu aleykum" sözünün açıklaması konusunda şöyle demiştir: "Üç anlamı vardır. Birincisi, "Allah'ın selâmı üzerinize ve sizinle birlikte olsun" şeklindedir. İkincisi, "Allah sizi korusun" şeklindedir. Diğeri de "Biz sizinle barışığız" şeklindedir.

فَصْلٌ فِي كَرَاهِيَةِ قَوْلِ مَنْ قَالَ: ابْتِدَاءُ عَلَيْكَ السَّلَامُ

Aleyke's Selâm ile Selâm Vermenin Kerâheti

٨٤٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ سَعِيدٍ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي تَمِيمَةَ الْهُجَيْمِيِّ، قَالَ: سَلَّمَ أَبُو جُرَيٍّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: عَلَيْكُمُ السَّلَامُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " عَلَيْكُمُ السَّلَامُ تَحِيَّةُ الْمَوْتَى، وَلَكِنْ قُلْ: سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ". هَذَا مُرْسَلٌ

8493- Ebû Temîme el-Huceymî der ki: Ebû Curey, Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem): "Aleykumu's-Selâm" şeklinde selâm verince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aleykumu's-Selâm, ölüleri selâmlama şeklidir. Bunun yerine «es-Selâmu Aleykum» şeklinde selâm ver"* buyurdu.[2]

Mürsel bir hadistir.

٨٤٩٤ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أنا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، قَالَ: نا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: نا أَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ، عَنْ أَبِي غِفَارٍ، عَنْ أَبِي تَمِيمَةَ الْهُجَيْمِيِّ، عَنْ أَبِي جُرَيٍّ الْهُجَيْمِيِّ، قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ، فَقُلْتُ: عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: " لَا تَقُلْ عَلَيْكَ السَّلَامُ، فَإِنَّ عَلَيْكَ السَّلَامُ تَحِيَّةُ الْمَوْتَى "

---

[1] İsnâdı sahihtir. Hatîb, *el-Câmi'* (1/399).

[2] Ravileri güvenilirdir olan mürsel bir hadistir. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/384 (19434) ve Hatîb, *el-Câmi'* 1/162-163 (227) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/32).

8494- Ebû Curey el-Huceymî der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelip: "Aleyke's-Selâm, ey Allah'ın Resûlü!" şeklinde selâm verince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aleyke's-Selâm şeklinde selâm verme. Zira «Aleyke's-Selâm» ölüleri selâmlama şeklidir"* buyurdu.[1]

٨٤٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ كَانَ عِنْدَ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: " عُمَّ سَلَامَكَ "

8495- Yâkûb b. Abdirrahman ez-Zührî, babasından bildiriyor: Ömer b. Abdilazîz'in yanındayken adamın biri geldi ve: "es-Selâmu aleyke ey müminlerin emiri!" diyerek selâm verdi. Ömer: "Selâmını herkese ver" dedi.[2]

٨٤٩٦ - وَقَدْ أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، قَالَ: نا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّلْتِ، قَالَ: نا مُوسَى بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَنْصَارِيُّ، عَنْ شَيْخٍ يُقَالُ لَهُ: إِسْحَاقُ، قَالَ: دَخَلَ ابْنُ سِيرِينَ عَلَى ابْنِ هُبَيْرَةَ، وَعِنْدَهُ النَّاسُ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، فَغَضِبَ ابْنُ هُبَيْرَةَ وَأَرْسَلَ إِلَيْهِ، فَدَخَلَ عَلَى ابْنِ هُبَيْرَةَ وَهُوَ وَحْدَهُ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا الْأَمِيرُ، فَقَالَ ابْنُ هُبَيْرَةَ: جِئْتَنِي وَعِنْدِي النَّاسُ فَقُلْتَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، وَجِئْتَ الْآنَ فَقُلْتَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا الْأَمِيرُ، فَقَالَ ابْنُ سِيرِينَ: " إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ إِذَا سُلِّمَ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي الْقَوْمِ قَالُوا: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، وَإِذَا كَانَ وَحْدَهُ قَالُوا: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ ". " وَهَذَا إِنْ صَحَّ إِسْنَادُهُ فَهُوَ بِالْمُتَابَعَةِ أَوْلَى غَيْرَ أَنَّهُ مُنْقَطِعٌ، وَفِي بَعْضِ رُوَاتِهِ نَظَرٌ، وَاللهُ أَعْلَمُ "

8496- Mûsa b. Muhammed el-Ensârî, İshâk adında yaşlı bir adamdan bildiriyor: İbn Sîrîn, yanımda insanların bulunduğu İbn Hubeyre'nin yanına girince: "es-Selâmu aleykum" dedi. Ancak İbn Hubeyre bu selâmına çok kızdı. Daha sonra haber gönderip yanında çağırdı. İbn Sîrîn geldiğinde İbn

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/387 (5209) ve Tirmizî 5/72 (2722).

[2] Ravileri güvenilirdir.

Hubeyre yalnızdı. İbn Sîrîn: "es-Selâmu aleyke ey vali!" şeklinde selâm verince, İbn Hubeyre: "İnsanlar yanımdayken geldiğinde «es-Selâmu aleykum» şeklinde selâm verdin. Şimdi ise «es-Selâmu aleyke ey vali!» şeklinde selâm veriyorsun" dedi. İbn Sîrîn şu karşılığı verdi: "Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) insanlar içindeyken «es-Selâmu aleykum» şeklinde selâm verilirdi. Yalnız ise de "es-Selâmu aleyke ey Allah'ın Resûlü!" şeklinde selâm verilirdi."[1]

Bu hadisin isnâdı sahih ise mutâbaâtları ile daha sahih olacaktır. Ancak isnâdında kopukluk vardır. Ravilerinin bazıları da tenkide açıktır. Doğrusunu da Allah bilir.

فَصْلٌ فِي التَّرْحِيبِ وَالتَّلْبِيَةِ وَالتَّفْدِيَةِ وَغَيْرِ ذَلِكَ

Merhabalaşma, Emre Amadelik, Feda Olma Gibi İfadeler

قَدْ رُوِّينَا فِي حَدِيثِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ، أَنَّ أَبَا مُرَّةَ، أَخْبَرَهُ أَنَّهُ، سَمِعَ أُمَّ هَانِئٍ، تَقُولُ: ذَهَبْتُ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ عَامَ الْفَتْحِ، فَوَجَدْتُهُ يَغْتَسِلُ وَفَاطِمَةُ تَسْتُرُهُ بِثَوْبٍ، قَالَتْ: فَسَلَّمْتُ، فَقَالَ: " مَنْ هَذَا؟ "، قُلْتُ: أَنَا أُمُّ هَانِئٍ قَالَ: " مَرْحَبًا بِأُمِّ هَانِئٍ ". وَذَكَرَ الْحَدِيثَ،

Mâlik'in, Ebu'n-Nadr'dan, onun da Ebû Murra'dan bildirdiğine göre Ümmü Hâni şöyle demiştir: "Mekke'nin fethi sırasında Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gittiğimde yıkanıyordu ve kızı Hz. Fâtıma bir giysiyle kendisini örtüyordu. Selâm verdiğimde, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kim o?"* diye sordu. "Ben Ümmü Hâni'yim" dediğimde: *"Ümmü Hâni hoş gelmiş"* diyerek karşıladı..." Sonrasında ravi söz konusu hadisi aktarır.

٨٤٩٧ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو أَحْمَدَ الْمِهْرَجَانِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: نا ابْنُ بُكَيْرٍ، قَالَ: نا مَالِكٌ فَذَكَرَهُ

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/426-427) ve Abdurrezzâk, *Musannef* (10/391).

8497- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[1]

٨٤٩٨ - وَفِي حَدِيثِ عِكْرِمَةَ بْنِ أَبِي جَهْلٍ، قَالَ: قَالَ لِيَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ جِئْتُ: " مَرْحَبًا بِالرَّاكِبِ الْمُهَاجِرِ ". قَالَهُ ثَلَاثًا. أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الزَّاهِدُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى الْقَاضِي، نا أَبُو حُذَيْفَةَ، نا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ أَبِي جَهْلٍ فَذَكَرَهُ

8498- İkrime b. Ebî Cehl der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldiğim günde üç defa: «*Binekli muhacir hoş gelmiş!*» diyerek beni karşıladı."[2]

٨٤٩٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، قَالَ: نا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: نا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حدثنا حَمَّادُ بْنُ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " يَا أَبَا ذَرٍّ "، فَقُلْتُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ، وَأَنَا فِدَاؤُكَ

8499- Ebû Zer der ki: Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) bana: "Ey Ebû Zer!" diye seslenince: "Ey Allah'ın Resûlü! Buyur emrindeyim! Sana feda olayım!" karşılığını verdim.[3]

٨٥٠٠ - وَرَوَى أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْفِهْرِيُّ، فِي قِصَّةِ حُنَيْنٍ أَنَّهُ جَاءَ النَّبِيَّ ﷺ، فَقَالَ لَهُ: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، قَدْ حَانَ الرَّوَاحُ؟، فَقَالَ: " أَجَلْ "، ثُمَّ قَالَ: " يَا بِلَالُ "، فَثَارَ مِنْ تَحْتِ شَجَرَةٍ، فَقَالَ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ، وَأَنَا فِدَاؤُكَ. أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، قَالَ: نا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: نا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: نا حَمَّادٌ، قَالَ: أنا يَعْلَى بْنُ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِي هَمَّامٍ، أَنَّ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْفِهْرِيَّ، قَالَ: شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ حُنَيْنًا، فَذَكَرَ الْقِصَّةَ.

8500- Ebû Abdirrahman el-Fihrî'nin Huneyn kıssasında bildirdiğine göre kendisi Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelmiş ve: "Allah'ın

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Sahih bir hadistir. Buhârî, *gusl* (1/74), *edeb* (7/110), *salât* (1/94) ile *cizye* (4/67) ve Müslim, *hayd* (70) ile *salâtu'l-musâfirîn* (82).

[2] İsnâdında kopukluk vardır ve zayıftır. Tirmizî 5/78 (2735).

[3] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/396 (5226).

selâmı, rahmeti ve bereketi üzerine olsun ey Allah'ın Resûlü! Yola çıkma vakti geldi" demiştir. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Tamam"* buyurup Bilâl'e: *"Ey Bilâl!"* diye seslenince de Bilâl bir ağacın altından fırlamış ve: "Buyur emrindeyim! Sana feda olayım" şeklinde karşılık vermiştir.[1]

٨٥٠١ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ فِي التَّارِيخِ، قَالَ: أنا أَبُو الْفَضْلِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْمُذَكِّرُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ أَسْلَمَ، قَالَ: نا أَبُو نُعَيْمٍ، عَنْ مُبَارَكٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: دَخَلَ الزُّبَيْرُ بْنُ الْعَوَّامِ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: جَعَلَنِي اللهُ فِدَاءَكَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " أَمَا تَرَكْتَ أَعْرَابِيَّتَكَ؟ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْمُسْلِمَ لَا يَفْدِي الْمُسْلِمَ؟ ".

8501- Hasan(-ı Basrî) der ki: Zübeyr b. el-Avvâm, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girince: "Allah beni sana feda kılsın!" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bedeviliğini bırakmadın mı? Bir müslümanın başka bir müslümana feda olamayacağını bilmiyor musun?"* buyurdu.[2]

İsnâdında kopukluk vardır. Sahih bir hadisse de daha önce zikredilene dayanarak Allah en doğrusunu bilir tenzih babında bir karşı çıkış olarak yorumlanabilir.

٨٥٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ قَتَادَةَ، أَوْ غَيْرِهِ، أَنَّ عِمْرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ، قَالَ: " كُنَّا نَقُولُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ: أَنْعَمَ اللهُ بِكَ عَيْنًا، وَأَنْعِمْ صَبَاحًا، فَلَمَّا كَانَ الْإِسْلَامُ نُهِينَا عَنْ ذَلِكَ " قَالَ مَعْمَرٌ: " يُكْرَهُ أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ: أَنْعَمَ اللهُ بِكَ عَيْنًا، وَلَا بَأْسَ أَنْ يَقُولَ: أَنْعَمَ اللهُ عَيْنَكَ ". رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ فِي كِتَابِ السُّنَنِ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ شَبِيبٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 5(399-400 (5233).

[2] İsnâdında kopukluk vardır.

8502- İmrân b. Husayn der ki: "Cahiliye'deyken «Allah seninle gözleri aydın etsin» ve «İyi sabahlar» şeklinde selâmlaşırdık. Ancak İslam dini gelince bu şekilde selâmlaşmamız yasaklandı."[1]

Ma'mer der ki: "Allah seninle gözleri aydın etsin (=*en'ameallâhu bike aynen*)" şeklinde bir selâmlaşma hoş görülmemiştir. Ancak "Allah gözünü aydın etsin (=*en'ameallâhu ayneke*)" denmesinde bir sakınca yoktur.

Ebû Dâvud, *Sünen*'de Seleme b. Şebîb kanalıyla Abdurrezzâk'tan rivayet etti.[2]

فَصْلٌ فِي السَّلَامِ عَلَى الصِّبْيَانِ

Çocuklara Selâm Verme

٨٥٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، قَالَ: نا صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ حَبِيبِ بْنِ أَبِي الْأَشْرَسِ الْحَافِظُ، وَيَحْيَى بْنُ بَدْرٍ، قَالَا: نا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، قَالَ: أنا شُعْبَةُ، عَنْ سَيَّارٍ أَبِي الْحَكَمِ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّهُ مَرَّ عَلَى صِبْيَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ، ثُمَّ حَدَّثَنَا: " أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، مَرَّ عَلَى صِبْيَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْجَعْدِ. وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ، عَنْ شُعْبَةَ

8503- Sâbit el-Bünânî bildiriyor: "Enes çocuklarla karşılaşınca onlara selâm verdi ve bize Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) karşılaştığı çocuklara selâm verdiğini söyledi."[3]

Buhârî, *Sahîh*'de Ali b. el-Ca'd'dan[4] ve Müslim başka bir kanalla Şu'be'den rivayet etti.[5]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/385 (19437).

[2] Ebû Dâvud 5/396 (5227).

[3] İsnâdı sahihtir.

[4] Buhârî, *istizân* (7/131).

[5] Müslim, *selâm* (14, 15).

فَصْلٌ فِي السَّلَامِ عَلَى النِّسَاءِ

Kadınlara Selâm Verme

٨٥٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الْحَرَشِيُّ، قَالَ: نا الْقَعْنَبِيُّ، قَالَ: نا ابْنُ أَبِي حَازِمٍ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو الْأَدِيبُ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي الْمَنِيعِيُّ، وَالْقَاسِمُ، قَالَا: نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْمَرْوَزِيُّ هُوَ ابْنُ أَبِي إِسْرَائِيلَ، قَالَ: نا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: " كُنَّا نَفْرَحُ بِيَوْمِ الْجُمُعَةِ "، فَقُلْتُ: وَلِمَ؟، قَالَ: " كَانَتْ لَنَا عَجُوزٌ تُرْسِلُ إِلَى بِضَاعَةَ فَتَأْخُذُ مِنْ أُصُولِ السِّلْقِ فَتُصَيِّرُهُ فِي قِدْرِهَا، ثُمَّ تَأْخُذُ حَبَّاتٍ مِنْ شَعِيرٍ فَتَجْعَلُهُ فِيهَا، فَكُنَّا إِذَا صَلَّيْنَا الْجُمُعَةَ انْصَرَفْنَا إِلَيْهَا نُسَلِّمُ عَلَيْهَا فَتُقَدِّمُهُ إِلَيْنَا، فَكُنَّا نَفْرَحُ بِيَوْمِ الْجُمُعَةِ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ، وَمَا كُنَّا نُقِيلُ، وَلَا نَتَغَدَّى إِلَّا بَعْدَ الْجُمُعَةِ ". لَفْظُ حَدِيثِ الْأَدِيبِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنِ الْقَعْنَبِيِّ، وَالْحَدِيثُ وَرَدَ فِي الْعَجُوزِ الَّتِي هِيَ مِنَ الْقَوَاعِدِ

8504- Abdulazîz b. Ebî Hâzım, babasından bildiriyor: Sehl b. Sa'd: "Cuma gününün gelmesine çok sevinirdik" deyince, ona: "Neden?" diye sordum. Sehl şöyle dedi: "Bizim kabileden yaşlı bir kadın vardı. Budâa'ya gidip pazı kökleri toplar tencereye koyardı. Sonra biraz arpa alıp üzerine eklerdi. Biz Cuma namazını kıldıktan sonra bu kadının yanına gider, selâm verirdik. O da bize yaptığı yemeği koyardı. Bundan dolayı Cuma günlerinin gelmesine çok sevinirdik. Cuma namazından önce de kaylûle yapmaz (hafif uyumaz) ve öğle yemeği yemezdik."[1]

Lafız Edîb'in lafzıdır. Buhârî, *Sahîh*'de Ka'nebî'den rivayet etti.[2]

İhtiyar kadınlara yönelik bir hadistir.

---

[1] İsnâdı hasen olan sahih bir hadistir.

[2] Buhârî, *cumu'a* (1/225), *istizân* (7/131), *hars* (3/72-73) ile *at'ime* (6/202-203).

٨٥٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، قَالَ: " بَلَغَنِي أَنَّهُ يُكْرَهُ أَنْ يُسَلِّمَ الرَّجُلُ عَلَى النِّسَاءِ، وَالنِّسَاءُ عَلَى الرَّجُلِ "

8505- Yahyâ b. Ebî Kesîr der ki: "Bana bildirilene göre erkeklerin kadınlara, kadınların da erkeklere selâm vermesi kerih görülmüştür."[1]

٨٥٠٦ - قَالَ: وَأنا مَعْمَرٌ، قَالَ: كَانَ قَتَادَةُ، يَقُولُ: " أَمَّا امْرَأَةٌ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَلَا بَأْسَ أَنْ يُسَلِّمَ عَلَيْهَا، وَأَمَّا الشَّابَّةُ فَلَا "

8506- Ma'mer der ki: Katâde: "İhtiyar kadına selâm vermekte sakmca yoktur, genç olana ise selâm verilmez" derdi.[2]

٨٥٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، قَالَ: نا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ، قَالَ: نا سُفْيَانُ، قَالَ زَرْزَرٌ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ صَالِحٌ، قُلْتُ لِعَطَاءٍ: أَأُسَلِّمُ عَلَى النِّسَاءِ؟، قَالَ: " إِنْ كُنَّ شَوَابَّ فَلَا "

8507- Süfyân, Zerzer adında Mekkeli salih bir adamdan bildiriyor: Atâ'ya: "Kadınlara selâm vereyim mi?" diye sorduğumda: "Genç ise hayır" dedi.[3]

٨٥٠٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، قَالَ: نا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ مُبَارَكِ بْنِ فَضَالَةَ، قَالَ: سُئِلَ الْحَسَنُ عَنِ السَّلَامِ عَلَى النِّسَاءِ، قَالَ: " لَمْ يَكُنِ الرِّجَالُ يُسَلِّمُونَ عَلَى النِّسَاءِ، وَلَكِنَّ النِّسَاءَ هُنَّ يُسَلِّمْنَ عَلَى الرِّجَالِ "

8508- Mübârek b. Fadâle der ki: Hasan(-ı Basrî)'ye kadınlara selâm verme konusu sorulunca: "Önceleri erkekler kadınlara selâm vermezdi. Ancak kadınlar erkeklere selâm verirdi" dedi.[4]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/388-389 (19448).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/389 (19449).

[3] İsnâdı ceyyiddir. Abdurrezzâk, *Musannef* (10/389) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/447).

[4] İsnâdı hasendir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/448).

٨٥٠٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا الْأَسْفَاطِيُّ وَهُوَ عَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: نا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ ابْنِ أَبِي حُسَيْنٍ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ، قَالَتْ: " مَرَّ بِنَا النَّبِيُّ ﷺ، وَنَحْنُ فِي نِسْوَةٍ فَسَلَّمَ عَلَيْنَا ". رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ.

قَالَ الْحَلِيمِيُّ: " يُحْتَمَلُ أَنْ يُقَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَمْ يَكُنْ يَخْشَى الْفِتْنَةَ، فَلِذَلِكَ سَلَّمَ عَلَيْهِنَّ، فَمَنْ وَثِقَ مِنْ نَفْسِهِ بِالتَّمَاسُكِ فَلْيُسَلِّمْ، وَمَنْ لَمْ يَأْمَنْ نَفْسَهُ فَلَا يُسَلِّمْ، فَإِنَّ الْحَدِيثَ رُبَّمَا جَرَّ بَعْضُهُ بَعْضًا، والصَّمْتُ أَسْلَمُ "

8509- Esmâ binti Yezîd der ki: "Bir grup kadınla beraber olduğumuz sırada Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanımızdan geçti. Geçerken de bize selâm verdi."[1]

Ebû Dâvud, Ebû Bekr b. Ebî Şeybe'den rivayet etti.[2]

Halîmî der ki: "Denilebilir ki Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kadınlardan yana fitneye düşme endişesi yoktu. Bundan dolayı onlara selâm verdi. Bu bakımdan nefsine hâkim, fitneye düşme endişesi taşımayan kişi kadınlara selâm verebilir. Ancak bu konuda kendine güvenmeyen kişi selâm vermemelidir. Zira bir söz diğer bir söze sebep olabilir. Bundan dolayı susmak daha iyidir."[3]

فَصْلٌ فِي السَّلَامِ عَلَى أَهْلِ الشِّرَّةِ

Kötü Kişilere Selâm Verme

٨٥١٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: نا الْعَوْدِيُّ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ الْمِنْهَالِ، قَالَ: نا الْفَيَّاضُ بْنُ ثَابِتٍ الْمَوْصِلِيُّ، عَنْ

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Ebû Dâvud 5/383 (5204) ve İbn Mâce 2/1220 (3701).

[3] Halîmî, *el-Minhâc* (3/321-322).

أَبَانَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا مَرَرْتُمْ بِأَهْلِ الشِّرَّةِ فَسَلِّمُوا عَلَيْهِمْ، تُطْفَأْ عَنْكُمْ شِرَّتُهُمْ، وَثَائِرَتُهُمْ "

8510- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kötü olan kişilerle karşılaştığınızda onlara selâm verin. Bu selâmınız size karşı kötü ve düşmanca davranmalarının önüne geçer."*[1]

٨٥١١ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: شَكَى أَصْحَابُ النَّبِيِّ ﷺ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يَلْحَظُونَنَا بِأَعْيُنِهِمْ، وَيَلْفِظُونَنَا بِأَلْسِنَتِهِمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اتَّقُوهُمْ بِسِهَامِ اللهِ "، قَالُوا: وَمَا سِهَامُ اللهِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " السَّلَامُ ". " أَبَانُ هَذَا هُوَ ابْنُ أَبِي عَيَّاشٍ مَتْرُوكٌ "

8511- Enes (b. Mâlik) der ki: Ashâb: "Ey Allah'ın Resûlü! Münafıklar bize ters ters bakıyor ve hakkımızda konuşuyorlar" diyerek şikayette bulununca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Onlara karşı Allah'ın oklarıyla korunun"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Allah'ın okları nedir?" diye sorunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Selâmdır"* buyurdu.[2]

Ebân, Abân b. Ebî Ayyâş'tır ve metrûk biridir.

فَصْلٌ فِي السَّلَامِ عَلَى أَهْلِ الذِّمَّةِ

Zimmîlere Selâm Verme

٨٥١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: نا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، كِلَاهُمَا عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " لَا تَبْدَأُوا الْيَهُودَ، وَالنَّصَارَى بِالسَّلَامِ، وَإِذَا لَقِيتُمْ أَحَدَهُمْ فِي

---

[1] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *el-Câmiu's-Sağîr* (1/442).

[2] İsnâdı zayıftır.

طَرِيقٍ فَاضْطَرُّوهُمْ إِلَى أَضْيَقِهِ ". وَفِي رِوَايَةِ مَعْمَرٍ: لَا تَبْدَأُوا، وَقَالَ: " فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فِي طَرِيقٍ فَاضْطَرُّوهُمْ إِلَى أَضْيَقِهَا ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ

8512- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yahudi ve Hıristiyanlara ilk önce siz selâm vermeye çalışmayın. Onlarla yolda karşılaştığınız zaman da onları yolun kenarından geçmeye zorlayın."*

Ma'mer ise bunu: "*(Yahudi ve Hıristiyanlara) ilk önce siz selâm vermeyin. Onlarla yolda karşılaştığınız zaman da onları yolun dar yerinden geçmeye zorlayın"* lafzıyla rivayet etmiştir.[1]

Müslim, *Sahîh*'de rivayet etti.[2]

٨٥١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ الْفَقِيهُ، وَأَبُو نَصْرٍ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ قَتَادَةَ، قَالَا: أنا أَبُو عَمْرٍو إِسْمَاعِيلُ بْنُ نُجَيْدٍ السُّلَمِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو مُسْلِمٍ إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْكَجِّيُّ، قَالَ: نا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ مَرْثَدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَهُمْ: " إِنِّي رَاكِبٌ إِلَى يَهُودَ، فَمَنِ انْطَلَقَ مَعِي مِنْكُمْ فَلَا تَبْدَأُوهُمْ بِالسَّلَامِ، فَإِنْ سَلَّمُوا عَلَيْكُمْ فَقُولُوا: وَعَلَيْكُمْ "، فَلَمَّا جِئْنَاهُمْ سَلَّمُوا عَلَيْنَا فَقُلْنَا: وَعَلَيْكُمْ

8513- Ebû Nadra bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize: *"Ben Yahudilerin yanına gidiyorum. İçinizden benimle gelecek olanlar da onlara selâmı ilk veren olmasınlar. Size selâm verdiklerinde de «Ve aleykum (=sizin de üzerinize olsun)» karşılığını verin"* buyurdu. Yahudilerin yanma gidip de bize selâm verdiklerinde «Ve aleykum» şeklinde karşılık verdik.[3]

٨٥١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ، يُحَدِّثُ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ، سَلَّمَ عَلَى أُنَاسٍ مِنْ يَهُودَ فَأُخْبِرَ أَنَّهُمْ يَهُودُ فَرَجَعَ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ: " رُدُّوا عَلَيَّ سَلَامِي "

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *selâm* (13, 14).

[3] Beyhakî'nin iki hocasını da tanımıyorum. Hasen bir hadistir. İbn Mâce 2/1219 (3699).

8514- Nâfi' bildiriyor: Abdullah b. Ömer birilerine selâm verdi. Daha sonra onların Yahudi olduklarını öğrenince yanlarına geri döndü ve: "Selâmımı bana iade edin" dedi.[1]

٨٥١٥ - قَالَ: وَنا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي السَّرِيُّ بْنُ يَحْيَى، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ مَرَّ بِرَجُلٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَقِيلَ: إِنَّهُ نَصْرَانِيٌّ، فَرَجَعَ إِلَيْهِ فَقَالَ: " رُدَّ عَلَيَّ سَلَامِي "، قَالَ لَهُ: نَعَمْ، قَدْ رَدَدْتُهُ عَلَيْكَ، فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: " أَكْثَرَ اللهُ مَالَكَ وَوَلَدَكَ "

8515- Süleymân et-Teymî bildiriyor: Abdullah b. Ömer karşılaştığı bir adama selâm verdi. "Bu adam Hıristiyan biridir" denilince de adamın yanına geri döndü ve: "Selâmımı bana iade et" dedi. Adam: "Tamam, selâmını sana iade ediyorum" karşılığını verince, İbn Ömer ona: "Allah malını ve çocuklarını bol kılsın" dedi.[2]

٨٥١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: " التَّسْلِيمُ عَلَى أَهْلِ الْكِتَابِ إِذَا دَخَلْتَ عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ أَنْ تَقُولَ: السَّلَامُ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى "

8516- Katâde der ki: "Ehl-i Kitab'dan olanlara selâm vermek, birinin evine girdiğin zaman «Selâm hidâyete tâbi olanların üzerine olsun» demenle olur."[3]

٨٥١٧ - قُلْتُ: وَقَدْ رُوِّينَا فِي حَدِيثِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَتَبَ إِلَى هِرَقْلَ عَظِيمِ الرُّومِ: " سَلَامٌ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى ". أَخْبَرَنَاهُ أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ، قَالَ: نا الرَّمَادِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ فَذَكَرَهُ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/392 (19458) ve Bağavî, *Şerhu's-Sünne* (12/269).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (1115).

[3] Ravileri güvenilirdir. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/392 (19459) ve Bağavî, *Şerhu's-Sünne* (10/273).

8517- İbn Abbâs'tan naklen bize bildirildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), Rum imparatoru Heraklius'a yazdığı mektupta onu *"Selâm hidâyete tâbi olanların üzerine olsun"* şeklinde selâmlamıştır.[1]

٨٥١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَبُو النَّضْرِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْمَرْوَزِيُّ مِنْ أَصْلِ كِتَابِهِ، قَالَ: نا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ، قَالَ: أنا شُعْبَةُ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، وَسُلَيْمَانَ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، أَنَّهُ كَانَ رَدِيفَ عَبْدِ اللهِ يَعْنِي ابْنَ مَسْعُودٍ عَلَى حِمَارٍ، فَصَحِبَهُمُ النَّاسُ مِنَ الدَّهَاقِينِ فِي الطَّرِيقِ، فَلَمَّا بَلَغُوا قَنْطَرَةً أَخَذُوا طَرِيقًا آخَرَ، فَالْتَفَتَ عَبْدُ اللهِ فَلَمْ يَرَ مِنْهُمْ أَحَدًا، فَقَالَ: " أَيْنَ أَصْحَابُنَا؟ "، قَالَ: قُلْتُ: أَخَذُوا الطَّرِيقَ الْآخَرَ، فَقَالَ عَبْدُ اللهِ: " عَلَيْكُمُ السَّلَامُ "، قَالَ: قُلْتُ: أَلَيْسَ هَذَا يُكْرَهُ؟، قَالَ: " هَذَا حَقُّ الصُّحْبَةِ ".

8518- Alkame bildiriyor: Bir merkebin üzerinde Abdullah b. Mes'ûd'un arkasına binmiştim. Yol boyunca köy ağalarından birkaçı da bizlere eşlik etti. Kemerlerden birine yetiştiğimizde bu ağalar farklı bir yola girdiler. Abdullah arkasına dönüp de onları göremeyince: "Arkadaşlarımız nerede?" diye sordu. "Diğer yola girdiler" karşılığını verdiğimde, Abdullah: "Aleykumu's-selâm" dedi. Ona: "Onlara selâm vermek kerih görülmüyor mu?" diye sorduğumda: "(Onlara selâm vermek) yoldaşlığımızın hakkıdır" dedi.[2]

Abdullah'tan bu şekilde rivayet edilmiştir. Sanırım Abdullah'a bu konudaki sünnet başkalarına ulaştığı gibi ulaşmış değildir. Bu yöndeki sünnete tâbi olmak Abdullah'ın sözüne uymaktan daha önceliklidir. Muvaffakiyet Allah'tandır.

Bir sonraki hadiste Şerîk el-Kâdi aynısını Mansûr'dan aktarmıştır.

٨٥١٩ - أَخْبَرَنَا ابْنُ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: نا عَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: نا يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ، قَالَ: نا شَرِيكٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، أَنَّهُ صَحِبَهُ دِهْقَانٌ، فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى الْقَنْطَرَةِ اتَّسَعَتْ لَهُ الطَّرِيقُ، فَأَخَذَ فِيهِ الدِّهْقَانُ، فَاتَّبَعَهُ

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Buhârî, *tefsîr* (5/167) ile *bed'u'l-vahy* (1/5).

[2] İsnâdında mestûr bir ravi vardır. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/467-468).

عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ بِالسَّلَامِ، قَالَ: قُلْتُ: أَلَيْسَ يُكْرَهُ هَذَا؟، قَالَ: " بَلَى، وَلَكِنْ حَقُّ الصُّحْبَةِ "

8519- Alkame bildiriyor: Abdullah b. Mes'ûd'a yolda köy ağalarından biri arkadaşlık etti. Bir kemere ulaştıklarında yol ikiye ayrıldı, köy ağası da farklı bir yol tuttu. Abdullah b. Mes'ûd da onun arkasından selâm yolladı. Ona: "Onlara selâm vermek kerih görülmüyor mu?" diye sorduğumda: "Görülüyor, ancak (selâm vermek) yoldaşlığımızın hakkıdır" dedi.[1]

٨٥٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ السُّكَّرِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُؤَمَّلِ، قَالَ: نا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَيْهَقِيُّ، قَالَ: نا النُّفَيْلِيُّ، قَالَ: نا عُثْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تُسَلِّمُوا تَسْلِيمَ الْيَهُودِ، وَالنَّصَارَى، فَإِنَّ تَسْلِيمَهُمْ إِشَارَةٌ بِالْكُفُوفِ والْحَوَاجِبِ ". " هَذَا إِسْنَادٌ ضَعِيفٌ بِمَرَّةٍ، فَإِنَّ طَلْحَةَ بْنَ زَيْدٍ الرَّقِّيَّ مَتْرُوكُ الْحَدِيثِ، مُتَّهَمٌ بِالْوَضْعِ، وَعُثْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ضَعِيفٌ "، وَكَيْفَ يَصِحُّ ذَلِكَ وَالْمَحْفُوظُ فِي حَدِيثِ صُهَيْبٍ، وَبِلَالٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: " أَنَّ الْأَنْصَارَ جَاءُوا يُسَلِّمُونَ عَلَيْهِ وَهُوَ يُصَلِّي، فَكَانَ يُشِيرُ إِلَيْهِمْ بِيَدِهِ "، وَكَذَلِكَ فِي حَدِيثِ جَابِرٍ: " أَنَّهُ جَاءَ وَالنَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي، فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ " وَفِي حَدِيثِ ابْنِ سِيرِينَ فِي قِصَّةِ ابْنِ مَسْعُودٍ حِينَ سَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ يُصَلِّي: " فَأَوْمَأَ بِرَأْسِهِ "، وَإِنَّمَا الرِّوَايَةُ الْمَشْهُورَةُ فِي ذَلِكَ عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ كَمَا

8520- Câbir'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yahudi ve Hıristiyanların selâmlaşması gibi selâm vermeyin. Onlar el veya kaş işaretiyle selâmlaşırlar"* buyurmuştur.[2]

İsnâdı zayıftır. Zira Talha b. Zeyd er-Rakkî metrûk ve hadis uydurmakla itham edilmiş biridir. Osmân b. Abdirrahman da zayıf biridir.

---

[1] İsnâdı hasendir. Abdurrezzâk, *Musannef* 6/12 (9843).

[2] İsnâdı zayıftır. Nesâî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* (340), İbn Lâl, *Zehru'l-Firdevs* (4/177) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 5/20 (7323).

Suheyb ve Bilâl'in rivayet ettiğine göre Ensâr, namaz kılan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelip selâm verdiğinde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) selâmlarına eliyle işaret ederek karşılık vermiştir.[1] Böylesi mahfûz olan bir rivayet varken doğaldır ki üstteki rivayet sahih olmayacaktır.

Aynı şekilde Câbir'in rivayet ettiğine göre kendisi namaz kılan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelip selâm verince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) karşılık vermemiş, ancak eliyle işaret ederek selâmını almıştır.[2]

İbn Sîrîn'in de rivayet ettiğine göre İbn Mes'ûd, namaz kılan Resûlullah'a (sallallahu alayhi vesellem) selâm verince, Allah Resûlü (sallallahu alayhi vesellem) başıyla işaret ederek bu selâmına karşılık vermiştir.[3]

Bu konuda meşhur olan rivayet de Sevr b. Yezîd kanalıyla gelen bir sonraki rivayettir.

٨٥٢١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا ابْنُ أَبِي قَمَّاشٍ، قَالَ: نا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْأَحْمَرِ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تَسْلِيمُ الرَّجُلِ عَلَى الرَّجُلِ بِإِصْبَعٍ وَاحِدَةٍ فِعْلُ الْيَهُودِ ".

8521- Câbir'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): "*Kişinin tek parmakla birine selâm vermesi, Yahudilerin selâmlama şekillerindendir*" buyurmuştur.[4]

Doğrusunu Allah bilir, ama sanırım bundan kasıt kişi, konuşması yasak olan namazda değilse, selâm verirken lafzını dillendirmeden sadece parmağıyla işaret etmekle yetinmesidir.

---

[1] Ebû Dâvud 1/569 (927) ve Tirmizî 2/204 (368).

[2] Müslim, *mesâcid* (36-38).

[3] Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (2/260).

[4] İsnâdı hasendir. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 3/397-398 (1875), Ukaylî, *ed-Du'afâ* (3/223) ve Taberânî, *M. el-Evsat* (4598).

فَصْلٌ فِي التَّسْلِيمِ عَلَى أَهْلِ الْمَجْلِسِ فِيهِ أَخْلَاطٌ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُشْرِكِينَ

Müslümanlarla Müşriklerin Birlikte Bulunduğu Topluluğa Selâm Verme

٨٥٢٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، أَنَّ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ أَخْبَرَهُ، " أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ مَرَّ بِمَجْلِسٍ فِيهِ أَخْلَاطٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَالْيَهُودِ وَالْمُشْرِكِينَ عَبَدَةِ الْأَوْثَانِ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ

8522- Usâme b. Zeyd bildiriyor: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), müslüman, Yahudi ve müşriklerin karışık oturduğu bir meclise uğrayınca hepsine birden selâm verdi."[1]

Buhârî ile Müslim, *Sahîh*'lerinde rivayet ettiler.[2]

فَصْلٌ فِيمَنْ قَالَ: فُلَانٌ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ

"Filanın Sana Selâmı Var" Şeklinde Gelen Selâm(a Karşılık Verme)

٨٥٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو مَنْصُورٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ الْعَتَكِيُّ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا أَبُو نُعَيْمٍ، نا زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي زَائِدَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ عَامِرًا، يَقُولُ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ، أَنَّ عَائِشَةَ، حَدَّثَتْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لَهَا: " إِنَّ جِبْرِيلَ يَقْرَأُ عَلَيْكِ السَّلَامَ "، قَالَتْ: قُلْتُ: وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ. رواه البخاري في الصحيح عن أبي نعيم وأخرجه مسلم عن إسحاق بن إبراهيم عن أبي نعيم وَبِمَعْنَاهُ رَوَاهُ مَعْمَرٌ، وَشُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ عَائِشَةَ. قَالَ الْبُخَارِيُّ: وَقَالَ يُونُسُ، وَالنُّعْمَانُ عَنِ الزُّهْرِيِّ: وَبَرَكَاتُهُ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *istizân* (7/132-133) ve Müslim, *cihâd* (116).

8523- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Cebrâil'in sana selâmı var"* buyurunca, ben: "Allah'ın selâmı ve rahmeti onun da üzerine olsun" diyerek selâmı aldım.[1]

Buhârî, *Sahîh*'de Ebû Nuaym'dan[2] ve Müslim, İshâk b. İbrâhîm kanalıyla Ebû Nuaym'dan rivayet etti.[3]

Başka bir kanalla bu hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[4]

Buhârî bunu aktarırken "Ve bereketi" ifadesini de ekler.

٨٥٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: نَعَمْ، نا مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ، قَالَ: نا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: أنا شُعْبَةُ، عَنْ غَالِبٍ الْقَطَّانِ: كُنَّا نَنْتَظِرُ الْحَسَنَ، فَحَدَّثَنَا رَجُلٌ، مِنْ بَنِي تَمِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ: أَنَّ أَبَاهُ أَرْسَلَهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ أَبِي يُقْرِئُكَ السَّلَامَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عَلَيْكَ وَعَلَى أَبِيكَ السَّلَامُ "

8524- Ğâlib el-Kattân bîldiriyor: Hasan'ı beklerken Temîm oğullarından bir adam bize babasından naklen dedesinin şöyle dediğini anlattı: Babam beni Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gönderdi. Yanına vardığımda: "Ey Allah'ın Resûlü! Babamın sana selâmı var" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aleyke ve alâ ebîke's-selâm (=Sana da babana da selâm olsun)"* şeklinde karşılık verdi.[5]

٨٥٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، أَنَّ رَجُلًا أَتَى سَلْمَانَ الْفَارِسِيَّ فَوَجَدَهُ يَعْتَجِنُ، فَقَالَ: " أَيْنَ الْخَادِمُ؟ "، فَقَالَ: أَرْسَلْتُهُ فِي

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *istizân* (7/132).

[3] Müslim, *fadâilu's-sahâbe* (90, 91).

[4] Buhârî, *bedu'l-halk* (4/80), *istizân* (7/131) ile *fadâil* (4/219-220) ve Müslim, *fadâilu's-sahâbe* (90, 91).

[5] İsnâdında meçhul raviler vardır. Ebû Dâvud 5/398-399 (5231).

حَاجَةٍ، قَالَ: " لَمْ نكُنْ لِنَجْمَعَ عَلَيْهِ شَيْئَانِ: أَنْ نُرْسِلَهُ، وَلَا نَكْفِيهِ عَمَلَهُ "، فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: إِنَّ أَبَا الدَّرْدَاءِ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ، قَالَ: " مَتَى قَدِمَتَ؟ "، قَالَ: مُنْذُ ثَلَاثٍ، قَالَ: " أَمَا إِنَّكَ لَوْ لَمْ تُؤَدِّهَا كَانَتْ أَمَانَةً عِنْدِكَ "

8525- Ebû Kılâbe bildiriyor: Adamın biri Selmân el-Fârisî'nin yanına gelince hamur yoğurduğunu gördü. Ona: "Hizmetçin nerede?" diye sorunca, Selmân: "Bir iş için gönderdim. Ona iki işi birden yaptıracak değiliz. Hem bir iş için gönderecek, hem de işini yerine biz yapmayacak mıyız?" cevabını verdi. Adam: "Ebu'd-Derdâ'nın sana selâmı var" deyince, Selmân: "Yanından ne zaman geldin?" diye sordu. Adam: "Üç gün önce" cevabını verince, Selmân: "Eğer bu selâmı getirmeseydin, yanında emanet olarak kalırdı" dedi.[1]

فَصْلٌ فِي سَلَامِ الْوَاحِدِ أَوْ رَدِّ الْوَاحِدِ عَنِ الْجَمَاعَةِ

Topluluk Adına Bir Kişinin Selâmı Vermesi veya Alması

وَرُوِّينَا فِي كِتَابِ السُّنَنِ، عَنْ عَلِيٍّ، مَرْفُوعًا: " يُجْزِئُ عَنِ الْجَمَاعَةِ إِذَا مَرُّوا أَنْ يُسَلِّمَ أَحَدُهُمْ، وَيُجْزِئُ عَنِ الْجُلُوسِ أَنْ يَرُدَّ أَحَدُهُمْ "

es-Sünenü'l-Kübrâ'da Hz. Ali'den naklen Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): "*Birileriyle karşılaşan bir topluluk içinden sadece bir kişinin selâm vermesi yeterli olur. Oturan bir topluluk içinden de sadece bir kişinin verilen selâmı alması yeterli olur*" buyurduğu bize rivayet olunmuştu.[2]

٨٥٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ: يَرْفَعُهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَى الْمَاشِي، وَالْمَاشِي عَلَى الْقَاعِدِ، وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ، وَالصَّغِيرُ عَلَى الْكَبِيرِ، وَإِذَا مَرَّ الْقَوْمُ فَسَلَّمَ وَاحِدٌ مِنْهُمْ أَجْزَأَ عَنْهُمْ، وَإِذَا رَدَّ عَنِ الْآخَرِينَ وَاحِدٌ أَجْزَأَ عَنْهُمْ "

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/393 (1946).

[2] Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (9/48-49) ve Ebû Dâvud 5/387-388 (5210).

8526- Zeyd b. Eslem'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Binekli olan yürüyene, yürüyen oturana, sayıca az olan çok olana, küçük olan büyüğe selâm verir. Topluluk içinden sadece birinin selâm vermesi yeterli olur. Verilen selâma topluluk içinden sadece birinin karşılık vermesi de yeterli olur."*[1]

٨٥٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ اللَّيْثِيِّ، قَالَ: " سَلَامُ الرَّجُلِ يُجْزِئُ عَنِ الْقَوْمِ، وَرَدُّ السَّلَامِ يُجْزِئُ عَنِ الْقَوْمِ "

8527- Saîd b. Ebî Hilâl el-Leysî der ki: "Topluluk içinden birinin selâm vermesi yeterli olur. Topluluk içinden de birinin selâma karşılık vermesi yeterli olur."[2]

فَصْلٌ فِي قِيَامِ الْمَرْءِ لِصَاحِبِهِ عَلَى وَجْهِ الْإِكْرَامِ وَالْبِرِّ

Birine Saygıdan Dolayı Ayağa Kalmak

٨٥٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: نا شُعْبَةُ، قَالَ: أَنْبَأَنِي سَعْدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا أُمَامَةَ بْنَ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ أَهْلَ قُرَيْظَةَ نَزَلُوا عَلَى حُكْمِ سَعْدٍ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَجَاءَ، وَقَالَ: " قُومُوا إِلَى سَيِّدِكُمْ - أَوْ خَيْرِكُمْ - "، فَقَعَدَ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَ: " إِنَّ هَؤُلَاءِ قَدْ نَزَلُوا عَلَى حُكْمِكَ "، قَالَ: فَإِنِّي أَحْكُمُ أَنْ يُقْتَلَ مُقَاتِلَتُهُمْ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي الْوَلِيدِ أَتَمَّ مِنْ ذَلِكَ.

8528- Ebû Saîd el-Hudrî bildiriyor: Kurayza oğulları, Sa'd (b. Muâz)'ın vereceği hükmü kabul etmek şartıyla teslim olup kalelerinden çıktılar. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) de, gelmesi için Sa'd'a haber yolladı. Sa'd geldiğinde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Efendiniz"* veya *"En hayırlınız için*

---

[1] İsnâdı mürseldir. Abdurrezzâk, *Musannef* 10/387 (1943).

[2] İsnâdı hasendir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/608).

ayağa kalkın!" buyurdu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), yanına oturan Sa'd'a: *"Bunlar senin vereceğin hükme razı olmak şartıyla teslim oldular"* buyurunca, Sa'd: "İçlerinden savaşabileceklerin öldürülmesine hükmediyorum" dedi.

Buhârî, *Sahîh*'de daha detaylı bir metinle Ebu'l-Velîd'den rivayet etti.[1]

٨٥٢٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، قَالَ: نا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، بِهَذَا الْحَدِيثِ، قَالَ: فَلَمَّا كَانَ قَرِيبًا مِنَ الْمَسْجِدِ، قَالَ لِلْأَنْصَارِ: " قُومُوا إِلَى سَيِّدِكُمْ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَشَّارٍ

وَرُوِّينَا فِي كِتَابِ الْفَضَائِلِ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: " أَنَّ فَاطِمَةَ كَانَتْ إِذَا دَخَلَتْ عَلَيْهِ قَامَ إِلَيْهَا، فَأَخَذَ بِيَدِهَا فَقَبَّلَهَا وَأَجْلَسَهَا فِي مَجْلِسِهِ، وَكَانَ إِذَا دَخَلَ إِلَيْهَا قَامَتْ إِلَيْهِ، فَأَخَذَتْ بِيَدِهِ فَقَبَّلَتْهُ وَأَجْلَسَتْهُ فِي مَجْلِسِهَا "

وَرُوِّينَا فِي حَدِيثِ تَوْبَةِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، وَخُرُوجِهِ إِلَى الْمَسْجِدِ، فَقَالَ: " فَقَامَ إِلَيَّ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ يُهَرْوِلُ حَتَّى صَافَحَنِي وَهَنَّأَنِي، مَا قَامَ إِلَيَّ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرِينَ غَيْرُهُ، وَلَا أَنْسَاهَا لِطَلْحَةَ "

8529- Şu'be bir önceki hadisi rivayet ederken şöyle der: "Sa'd, Mescid'e yaklaştığında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Efendiniz için ayağa kalkın"* buyurdu.

Müslim, *Sahîh*'de Muhammed b. Beşşâr'dan rivayet etti.[2]

Fadâil'de Hz. Âişe'den şu rivayeti zikrettik: "Hz. Fâtıma, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girdiği zaman Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) onun elinden tutup öper ve yerinde oturturdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem), Fâtıma'nın yanına girdiği zaman da Fâtıma kalkıp elinden tutar, onu öpüp yerinde oturturdu."[3]

Yine Ka'b b. Mâlik'in tövbesi hadisini zikrederken Kâb, Mescid'e gelişini

---

[1] Buhârî, *cihâd* (4/28), *istizân* (7/135) ile *menâkib* (4/227).

[2] Müslim, *cihâd* (64) ve Buhârî, *meğâzî* (5/50).

[3] Ebû Dâvud 5/391 (5217) ve Tirmizî 5/700 (3872).

şöyle anlatır: "Girdiğimde Talha b. Ubeydillah kalkıp aceleyle yanıma geldi ve sarılıp beni kutladı. Ensâr ve Muhacir içinden Talha dışında da bana kalkan olmadı. Talha'nın bu davranışını asla unutmam."[1]

٨٥٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: أنا جَدِّي أَبُو عَمْرٍو، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ الْإِسْفَرَايِينِيُّ، قَالَ: نا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، قَالَ: نا مَعْنُ بْنُ عِيسَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هِلَالٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَدْخُلَ بَيْتًا قُمْنَا لَهُ "

8530- Ebû Hureyre der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) bir eve girmek istediği zaman evdekiler saygıdan dolayı ayağa kalkardı."[2]

٨٥٣١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، قَالَ: نا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: نا هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: نا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ هِلَالٍ، سَمِعَ أَبَاهُ، يُحَدِّثُ قَالَ: قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ وَهُوَ يُحَدِّثُنَا: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَجْلِسُ مَعَنَا فِي الْمَسْجِدِ يُحَدِّثُنَا، فَإِذَا قَامَ قُمْنَا قِيَامًا حَتَّى نَرَاهُ قَدْ دَخَلَ بَعْضَ بُيُوتِ أَزْوَاجِهِ "

8531- Ebû Hureyre der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bizimle birlikte Mescid'de oturup sohbet ederdi. Kalktığı zaman biz de kalkar ve eşlerinden birinin evine girdiğini görünceye kadar da ayakta kalırdık."[3]

٨٥٣٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: نا مَحْمُودُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحَلَبِيُّ، قَالَ: نا عُبَيْدُ بْنُ جَنَادٍ، قَالَ: نا عَطَاءُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ خَيْثَمَةَ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ، قَالَ: " مَا دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ قَطُّ إِلَّا تَوَسَّعَ لِي - أَوْ قَالَ: تَحَرَّكَ لِي - " قَالَ: " فَجِئْتُ يَوْمًا وَهُوَ فِي بَيْتٍ مَمْلُوءٍ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَلَمَّا رَآنِي تَحَرَّكَ لِي - أَوْ قَالَ: تَوَسَّعَ لِي - حَتَّى جَلَسْتُ إِلَى جَانِبِهِ "

---

[1] Beyhakî, *Medhal* (706) ile *Âdâb* (s. 124-125) ve Tahâvî, *Şerh Müşkili'l-Âsâr* (2/37).

[2] İsnâdında bir sakınca yoktur. Beyhakî, *Medhal* (766), Tahâvî, *Şerh Müşkili'l-Âsâr* (2/37) ve Bezzâr, *Müsned* (2/423).

[3] İsnâdında bir sakınca yoktur. Ebû Dâvud 5/133-134 (4775) ve Nesâî, *kasâme* (8/33-34).

8532- Adiy b. Hâtim der ki: "Ne zaman Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girdiysem mutlaka bana yer açmıştır. Bir defasında yanına geldiğimde ashâbıyla dolu bir evdeydi. Beni görüp de yer açınca yanında oturdum."[1]

٨٥٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرٍ الْقَطَّانُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْفِرْيَابِيُّ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمِيكَالِيُّ، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ سَعِيدٍ الْعَسْكَرِيُّ، قَالَ: نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْفُضَيْلِ الرَّاسِبِيُّ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْفِرْيَابِيُّ، قَالَ: نا أَبُو الْأَسْوَدِ مُجَاهِدُ بْنُ فَرْقَدٍ الطَّرَابُلْسِيُّ، قَالَ: نا وَاثِلَةُ بْنُ الْخَطَّابِ الْقُرَشِيُّ، قَالَ: دَخَلَ رَجُلٌ الْمَسْجِدَ وَالنَّبِيُّ ﷺ وَحْدَهُ، فَتَحَرَّكَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ فَقِيلَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللهِ الْمَكَانُ وَاسِعٌ، فَقَالَ: " إِنَّ لِلْمُؤْمِنِ حَقًّا ". " لَفْظُ حَدِيثِ السُّلَمِيِّ، وَقَدْ أَخْرَجْتُهُ فِي كِتَابِ الْمَدْخَلِ عَلَى لَفْظِ حَدِيثِ الْفَقِيهِ ". وَرَوَاهُ إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ مُجَاهِدِ بْنِ فَرْقَدٍ

8533- Vâsile b. el-Hattâb el-Kureşî der ki: Adamın biri Mescid'e girdiğinde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) içeride tek başınaydı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) adamı görünce yer vermek için hareketlendi. Ona: "Ey Allah'ın Resûlü! Geniş bir yer var" denilince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Müminin bu yönde hakkı vardır"* buyurdu.[2]

Lafız Sülemî'nin lafzıdır. *Medhal* kitabında Fakîh'în lafzı ile bu hadisi aktardım.[3]

Bir sonraki rivayette İsmâîl b. Ayyâş bunu Mücâhid b. Ferkad'dan naklen bildirmiştir.

٨٥٣٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: نا عُبَيْدُ بْنُ شَرِيكٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الْوَهَّابِ، قَالَ: نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ مُجَاهِدِ بْنِ فَرْقَدٍ، عَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: دَخَلَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ قَاعِدٌ،

---

[1] İsnâdı hasendir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 17/85 (196).

[2] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 22/95 (228).

[3] Beyhakî, *Medhal* 400 (517).

فَتَزَحْزَحَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَقَالَ الرَّجُلُ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ فِي الْمَكَانِ سَعَةً، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " إِنَّ لِلْمُسْلِمِ حَقًّا إِذَا رَآهُ أَخُوهُ أَنْ يَتَزَحْزَحَ لَهُ ". وَكَذَلِكَ رَوَاهُ الْمُعَافَى، عَنْ إِسْمَاعِيلَ

8534- Vâsile b. el-Hattâb der ki: Adamın biri Mescid'e girdiğinde Resûlullah (sellallahu aleyhi vesellam) içerde oturuyordu. Hz. Peygamber (sellellahu alayhi vesellem) ona yer vermek için hareketlenince adam: "Ey Allah'ın Resûlü! Yer geniş" dedi. Resûlullah (sellallahu aleyhi vesellem): *"Kardeşi kendisini gördüğünde ona yer açması müslümanın hakkıdır"* buyurdu.[1]

Muâfâ bunu İsmâîl'den bu şekilde rivayet etmiştir.

٨٥٣٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا ابْنُ نَاجِيَةَ، قَالَ: نا حُسَيْنُ بْنُ عَمْرِو بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَنْقَزِيُّ، قَالَ: نا أَبِي، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُدَيْلِ بْنِ وَرْقَاءَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَرَجُلٌ عِنْدَهُ، فَقَامَ حَتَّى قَعَدَتْ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " أُمُّكَ هِيَ؟ "، قَالَ: لَا، قَالَ: " أُخْتُكَ هِيَ؟ "، قَالَ: لَا، قَالَ: " تَعْرِفُهَا؟ "، قَالَ: لَا، قَالَ: " رَحِمْتَهَا رَحِمَكَ اللهُ "

8535- Câbir der ki: Kadının biri Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldi. Hz. Peygamber'in (sallellehu aleyhi vesellem) yanında da bir adam vardı. Adam kadını görünce kalkıp onu yerine oturttu. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) adama: *"Bu kadın annen mi?"* diye sorunca, adam: "Hayır!" dedi. Resûlullah (sallellehu elayhi vesellem): *"Kadın kızkardeşin mi?"* diye sorunca, adam yine: "Hayır!" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vasellem): *"Kadını tanıyor musun?"* diye sorunca, adam: "Hayır!" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu eleyhi vasellem): *"Ona merhamet ettin, Allah da sana merhamet etsin"* buyurdu.[2]

٨٥٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، قَالَ: أنا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، قَالَ: أنا مُوسَى، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ زَيْدٍ،

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hennâd, *Zühd* 2/498 (1025) Bak: Hatîb, et-Tebrîzî, *el-Mişkât* (3/1333).

[2] İsnâdı zayıftır.

قَالَ: قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: " مَنْ أَرَادَ أَنْ يَصْفُوَ لَهُ وُدُّ أَخِيهِ فَلْيُوَسِّعْ لَهُ فِي مَجْلِسِهِ، وَلْيَدْعُهُ بِأَحَبِّ الْأَسْمَاءِ إِلَيْهِ، وَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ إِذَا لَقِيَهُ "

8536- Hz. Ömer der ki: "Kardeşinin kendisine karşı sevgisinin içten olmasını isteyen kişi meclislerde ona yer versin, ona sevdiği isimlerle seslensin ve karşılaştığında ona selâm versin."[1]

فَصْلٌ فِيمَنْ كَرِهَ الْقِيَامَ لَهُ تَوَرُّعًا مَخَافَةَ الْكِبْرِ

Kibre Sebep Olmasından Dolayı Biri İçin Ayağa Kalkmayı Kerih Görenler

٨٥٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَضَرْتُ مَجْلِسَ أَبِي مُحَمَّدٍ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمْدَانَ بْنِ الْمَرْزُبَانِ الْخَزَّازِ بِهَمْدَانَ مُحَدَّثِ عَصْرِهِ، فَخَرَجَ إِلَيْنَا وَنَحْنُ قُعُودٌ نَنْتَظِرُهُ، فَلَمَّا أَقْبَلَ عَلَيْنَا قُمْنَا عَنْ آخِرِنَا فَزَبَرَنَا، ثُمَّ قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ دِيزِيلَ، قَالَ: نا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ، قَالَ: نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: " مَا كَانَ شَخْصٌ أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَكَانُوا إِذَا رَأَوْهُ لَمْ يَتَحَرَّكُوا لِمَا عَرَفُوا مِنْ كَرَاهِيَتِهِ لِذَلِكَ"

8537- Ebû Abdillah el-Hâfız der ki: Hemedan'da zamanının muhaddisi Ebû Muhammed Abdurrahman b. Hamdân b. el-Merzubân el-Hazzâz'ın meclisinde bulundum. Yanımıza çıktığında biz oturmuş onu bekliyorduk. Bize doğru geldiğini gördüğümüzde hepimiz ayağa kalktık. Ancak bize çıkıştı ve şöyle dedi: "İbrâhîm b. el-Hüseyn b. Dîzîl'in Affân b. Müslim'den, onun da Hammâd b. Seleme'den, onun da Humeyd'den bildirdiğine göre Enes şöyle demiştir: "Ashâbın Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) daha çok sevdiği biri yoktu. Ama yine de onu gördüklerinde ayağa kalkmazlardı, zira Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) bundan hoşlanmadığını bilirlerdi."[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı hasendir. Tirmizî 5/90 (2754).

٨٥٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، قَالَ: نا أَبُو الْأَزْهَرِ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ، عَنْ مِسْعَرٍ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، قَالَ: أنا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُقَيْلٍ الْخُزَاعِيُّ، قَالَ: أنا الْفِرْيَابِيُّ يَعْنِي جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ مِسْعَرٍ، عَنْ أَبِي الْعَنْبَسِ، عَنْ أَبِي الْعُدَبَّسِ، عَنْ أَبِي مَرْزُوقٍ، عَنْ أَبِي غَالِبٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ مُتَوَكِّئًا عَلَى عَصًا، فَقُمْتُ إِلَيْهِ، فَقَالَ: " لَا تَقُومُوا كَمَا تَقُومُ الْأَعَاجِمُ يُعَظِّمُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا " قَالَ: وَكَأَنَّا اشْتَهَيْنَا أَنْ يَدْعُوَ لَنَا، فَقَالَ: " اللهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا، وَارْضَ عَنَّا وَتَقَبَّلْ مِنَّا، وَأَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ، وَنَجِّنَا مِنَ النَّارِ، وَأَصْلِحْ لَنَا شَأْنَنَا كُلَّهُ "، فَكَأَنَّا اشْتَهَيْنَا أَنْ يَزِيدَنَا قَالَ: " قَدْ جُمِّعَتْ لَكُمُ الْأُمُورُ "

قَالَ: وَرُوِّينَا عَنْ مُعَاوِيَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَمْثُلَ لَهُ الرِّجَالُ قِيَامًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ ". قَالَ أَبُو سُلَيْمَانَ الْخَطَّابِيُّ رَحِمَهُ اللهُ فِي مَعْنَى هَذَا: " هُوَ أَنْ يَأْمُرَهُمْ بِذَلِكَ، وَيُلْزِمُهُ إِيَّاهُمْ عَلَى مَذْهَبِ الْكِبْرِ وَالنَّخْوَةِ، وَقَوْلُهُ: " يَمْثُلَ "، مَعْنَاهُ: يَقُومُ وَيَنْتَصِبُ مَنْ بَيْنَ يَدَيْهِ، قَالَ: وَفِي حَدِيثِ سَعْدٍ دَلَالَةٌ عَلَى أَنَّ قِيَامَ الْمَرْءِ بَيْنَ يَدَيِ الرَّئِيسِ الْفَاضِلِ، وَالْوَالِي الْعَادِلِ، وَقِيَامَ الْمُتَعَلِّمِ لِلْعَالَمِ مُسْتَحَبٌّ غَيْرُ مَكْرُوهٍ

8538- Ebû Umâme der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bastonunaına dayanmış bir şekilde yanımıza çıktı. Onu görünce ayağa kalktığımda: *"Birbirlerini yüceltmek için Acemlerin birbirlerine kalktıkları gibi sizler de kalkmayın!"* buyurdu. Bize dua etmesini istediğimizde: *"Allahım! Bizi bağışla! Bize merhamet et! Amellerimizi kabul buyur! Bizi cennete sok! Bizi cehennem ateşinden kurtar ve tüm işlerimizi ıslah et"* şeklinde dua etti. Daha fazla dua etmesini istediğimizde: *"Her şeyi bu duada bir arada zikrettim"* buyurdu.[1]

Muâviye'den naklen bize bildirildiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanların kendisi için ayağa kalkıp dikilmelerinden hoşlanan kişi, cehennemdeki yerine hazırlansın!"* buyurmuştur.

Ebû Süleymân el-Hattâbî bunu açıklarken şöyle demiştir: "Bundan kasıt kişinin kibir ve gurur içinde başkalarının kendisi için kalkmalarını

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 5/398 (5230) ve İbn Mâce 2/1261 (3836).

söylemesidir. Metindeki dikilmeden kasıt da, önünde ayakta durulmasıdır. Sa'd'ın hadisinde de kişinin faziletli liderin veya adil yöneticinin önünde durması veya öğrencinin öğretmeninin önünde durmasının müstehab olduğuna, mekruh olmadığına işaret vardır."[1]

Kişinin önünde böylesi bir durma da Ensâr'ın Sa'd için veya Talha'nın da Ka'b b. Mâlik için kalkması gibi karşı taraf için saygı ve sevgiyi ifade eder. Ancak kişinin aksi durumda kızacak veya yakınacak veya sitem edecek şekilde başkalarından kendisi için kalkmalarını istememesi gerekir.

٨٥٣٩ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ الْحَافِظَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْإِمَامَ أَبَا بَكْرٍ أَحْمَدَ بْنَ إِسْحَاقَ، يَقُولُ: الْتَقَيْتُ مَعَ أَبِي عُثْمَانَ يَعْنِي الْحِيرِيَّ يَوْمَ عِيدٍ فِي الْمُصَلَّى، وَكَانَ مِنْ عَادَتِهِ إِذَا الْتَقَى بِوَاحِدٍ مِنَّا فَسَأَلَهُ بِحَضْرَةِ النَّاسِ عَنْ مَسَائِلَ فِقْهِيَّةٍ، وَيُرِيدُ بِذَلِكَ إِجْلَالَهُ وَزِيَادَةَ مَحِلِّهِ عِنْدَ الْعَوَّامِ، فَسَأَلَنِي بِحَضْرَةِ النَّاسِ فِي مُصَلَّى الْعِيدِ عَنْ مَسَائِلَ، فَلَمَّا فَرَغَ مِنْهَا قُلْتُ لَهُ: أَيُّهَا الْأُسْتَاذُ فِي قَلْبِي شَيْءٌ أَرَدْتُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْهُ مُنْذُ حِينٍ، قَالَ: قُلْتُ: إِنِّي رَجُلٌ قَدْ دُفِعْتُ إِلَى صُحْبَةِ النَّاسِ، وَحُضُورِ هَذِهِ الْمَحَافِلِ، وَإِنِّي رُبَّمَا أَدْخُلُ مَجْلِسًا يَقُومُ إِلِي بَعْضُ الْحَاضِرِينَ، وَيَتَقَاعَدُ عَنِ الْقِيَامِ لِي بَعْضُهُمْ، فَأَجِدُنِي أَنْضَمُّ عَلَى الْمُتَقَاعِدِ حَتَّى لَوْ قَدَرْتُ عَلَى الْإِسَاءَةِ إِلَيْهِ فَعَلْتُ، قَالَ: فَلَمَّا فَرَغْتُ مِنْ كَلَامِي سَكَتَ أَبُو عُثْمَانَ وَتَغَيَّرَ لَوْنُهُ وَلَمْ يُجِبْنِي بِشَيْءٍ، فَلَمَّا رَأَيْتُهُ قَدْ تَغَيَّرَ لَوْنُهُ سَكَتُّ، ثُمَّ انْصَرَفْتُ مِنَ الْمُصَلَّى، فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ الْعَصْرِ قَعَدْتُ وَأَذِنْتُ لِلنَّاسِ، فَدَخَلَ عَلَيَّ عِنْدَ الْمَسَاءِ جَارٌ لِي قَلَّمَا كَانَ يَتَخَلَّفُ عَنْ مَجْلِسِ أَبِي عُثْمَانَ فَقُلْتُ لَهُ: مِنْ أَيْنَ أَقْبَلْتَ؟، قَالَ: مِنْ مَجْلِسِ أَبِي عُثْمَانَ، قُلْتُ: وَفِيمَا ذَا كَانَ يَتَكَلَّمُ؟، قَالَ: أَجْرَى الْمَجْلِسَ مِنْ أَوَّلِهِ إِلَى آخِرِهِ فِي رَجُلٍ كَانَ ظَنُّهُ بِهِ أَجْمَلَ ظَنٍّ، فَأُخْبِرَ عَنْ سِرِّهِ بِشَيْءٍ أَنْكَرَهُ أَبُو عُثْمَانَ وَتَغَيَّرَ بِهِ، قَالَ أَبُو بَكْرٍ: فَعَلِمْتُ أَنَّهُ حَدِيثِي، قُلْتُ: وَبِمَا خَتَمَ حَدِيثَ ذَلِكَ الرَّجُلِ؟، قَالَ: قَالَ أَبُو عُثْمَانَ: " أَظْهَرَ لِي مِنْ بَاطِنِهِ شَيْئًا لَمْ أَشُمَّ مِنْهُ رَائِحَةَ الْإِيمَانِ، وَيُشْبِهُ أَنَّهُ عَلَى الضَّلَالِ مَا لَمْ يُظْهِرْ تَوْبَتَهُ مِنَ الَّذِي أَخْبَرَنِي بِهِ عَنْ نَفْسِهِ ". قَالَ الشَّيْخُ أَبُو بَكْرٍ: فَوَقَعَ عَلَيَّ الْبُكَاءُ، وَتُبْتُ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ مِمَّا كُنْتُ عَلَيْهِ

---

[1] Bkz: *Muhtasarü's-Sünen* (8/93-94).

8539- İmam Ebû Bekr Ahmed b. İshâk der ki: Bir bayram gününde namazgâhta Ebû Osmân el-Hîrî ile karşılaştım. Ebû Osmân da bizden biriyle karşılaştığı zaman insanların gözünde değerimizi ve saygınlığımızı arttırmak için onların önünde fıkhi meseleler sorardı. Bayram namazının kılındığı namazgâhta bana da insanların önünde bazı konuları sordu. Bitirdiği zaman da ona: "Hocam! İçimde bir şey var ve ne zamandır onu sana sormak istiyordum. Böylesi toplantılarda insanlara sohbet etmem istendiği zaman bir meclise girince bazen oturanların bazıları kalkıyor, bazıları da kalkmıyor. Kalkmayıp oturanları görünce de öyle bir kızıyorum ki elimden gelse onlara eziyet etmeyi bile düşünüyorum" dedim. Sözümü bitirince Ebû Osmân sustu, yüzünün rengi değişti ve bana herhangi bir karşılık vermedi. Yüzünün renginin attığını gördüğümde de sustum. Ardından namazgâha gittim.

Aynı gün ikindi namazından sonra meclisimde oturdum ve insanların girmesine izin verdim. Akşam vakti yanıma komşum olan ve Ebû Osmân'm meclislerini kaçırmayan bir adam girdi. Ona: "Nereden geliyorsun?" diye sorduğumda: "Ebû Osmân'm meclisinden" dedi. Ona: "Ne anlatıyordu?" diye sorduğumda: "Baştan sona kadar çok iyi biri olduğunu düşündüğü bir adamdan bahsetti. Ancak bu adam ona bir sırrını anlatmış, hoşuna gitmediği bir şey olduğu için de o adam hakkındaki düşüncesini değiştirmiş" dedi. Böyle deyince Ebû Osmân'ın benden bahsettiğini anladım. Adama: "Konuşmasını nasıl bitirdi?" diye sorduğumda: "Ebû Osmân: «Bana içinden geçen öyle bir şey anlattı ki bu şeyde imanın kokusunu alamadım. Şayet bu anlattığı şeyden dolayı tövbe etmezse de dalâlet üzerinedir demektir» dedi" karşılığını verdi. Bunun üzerine ağlamaya başladım ve bu durumumdan dolayı Allah'a tövbe ettim.

فَصْلٌ فِي الْمُصَافَحَةِ وَالْمُعَانَقَةِ وَغَيْرِهِمَا مِنْ وُجُوهِ الْإِكْرَامِ عِنْدَ الِالْتِقَاءِ

Karşılaşma Anında Musafaha, Sarılma ve Saygıya Yönelik Benzeri Şeyler

٨٥٤٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْعَوْدِيُّ، قَالَ: نا هُدْبَةُ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَمْرٍو مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَدِيبُ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو يَعْلَى، قَالَ: نا هُدْبَةُ، قَالَ: نا هَمَّامٌ، قَالَ: نا قَتَادَةُ، قَالَ: قُلْتُ لِأَنَسٍ: كَانَتِ الْمُصَافَحَةُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ؟، قَالَ: " نَعَمْ "

قَالَ قَتَادَةُ: " وَكَانَ الْحَسَنُ يُصَافِحُ ". زَادَ ابْنُ عَبْدَانَ فِي رِوَايَتِهِ: " وَكَانَ أَنَسٌ يُصَافِحُ، وَكَانَ الْحَسَنُ يُصَافِحُ ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عَاصِمٍ، عَنْ هَمَّامٍ

8540- Katâde der ki: Enes'e: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında musafaha yapılır mıydı?" diye sorduğumda: "Evet!" dedi. Hasan da musafaha yapardı.[1]

İbn Abdân rivayet ederken: "Enes de, Hasan da musafaha yapardı" eklemesini yapar.

Buhârî, *Sahîh*'de Amr b. Âsım kanalıyla Hemmâm'dan rivayet etti.[2]

٨٥٤١ - وَقَالَ قَتَادَةُ: قُلْتُ لِأَنَسٍ: أَكَانَتِ الْمُصَافَحَةُ فِي أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ؟، قَالَ: " نَعَمْ" أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: نا هَمَّامٌ فَذَكَرَهُ بِهَذَا اللَّفْظِ

8541- Katâde der ki: Enes'e: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı musafaha yapar mıydı?" diye sorduğumda: "Evet!" dedi.[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *istizân* (7/135-136).

[3] İsnâdı hasen olan sahih bir hadistir. Tirmizî 5/75 (2729).

٨٥٤٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: أنا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، قَالَ: أنا هِشَامٌ الدَّسْتُوَائِيُّ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: سَأَلَ إِيَاسُ بْنُ بَيْهَس أَنَسًا، قَالَ: أَرَأَيْتَ الرَّجُلَ يَلْقَى أَخَاهُ جَائِيًا مِنْ سَفَرٍ يَأْخُذُ بِيَدِهِ؟، قَالَ: " قَدْ كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ ﷺ يَتَصَافَحُونَ "

8542- Katâde der ki: İyâs b. Beyhes, Enes'e: "Yolculuktan gelen kardeşiyle musafaha yapan (tokalaşan) kişi hakkında ne dersin?" diye sorduğumda: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı musafaha yapardı" dedi.[1]

٨٥٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، وَأَبُو يَعْلَى، وَاللَّفْظُ لَهُ قَالَا: نا خَلِيفَةُ بْنُ خَيَّاطٍ، قَالَ: نا دُرُسْتُ بْنُ حَمْزَةَ، قَالَ: نا مَطَرٌ الْوَرَّاقُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَا مِنْ عَبْدَيْنِ مُتَحَابَّيْنِ فِي اللهِ يَسْتَقْبِلُ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَيَتَصَافَحَانِ، وَيُصَلِّيَانِ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، إِلَّا لَمْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى تُغْفَرَ ذُنُوبُهُمَا مَا تَقَدَّمَ مِنْهَا وَمَا تَأَخَّرَ "

8543- Enes'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Allah için birbirini seven iki kul karşılaştıklarında musafaha yapıp peygambere (bana) salâvat getirdiklerinde birbirlerinden ayrılmadan geçmiş ve gelecek günahları bağışlanır."*[2]

٨٥٤٤ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ، قَالَ: أنا أَبُو أَحْمَدَ، قَالَ: أنا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ الْمَطْيَوِيُّ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ رَاشِدٍ مُسْتَمْلِي أَبِي عَاصِمٍ، قَالَ: نا دُرُسْتُ بْنُ حَمْزَةَ، قَالَ: نا مَطَرٌ الْوَرَّاقُ، قَالَ: نا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا مِنْ مُتَحَابَّيْنِ تَلَاقِيَا فَتَصَافَحَا إِلَّا تَحَاتَّتْ ذُنُوبُهُمَا كَمَا يَتَحَاتُّ وَرَقُ الشَّجَرِ "

8544- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Birbirini (Allah için) seven iki kişi karşılaştığında musafaha*

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/969), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 5/334 (2960), İbnu's-Sünnî, *Amelu'l-yevm ve'l-leyle* (194) ve Buhârî, *Târîh* (2/1/252) Bak: Zehebî, *Mîzân* (2/45) ve İbn Hacer, *el-Lisân* (2/426).

yaptığında her ikisinin de günahları ağaçların yapraklarının dökülüşü gibi dökülür."[1]

٨٥٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: أنا أَبُو يَعْلَى، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَرْعَرَةَ، قَالَ: نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ السَّدُوسِيُّ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَجْلَانَ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ سِيَاهْ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ الْتَقَيَا فَأَخَذَ أَحَدُهُمَا بِيَدِ صَاحِبِهِ، إِلَّا كَانَ حَقًّا عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَحْضُرَ دُعَاءَهُمَا، وَلَا يُفَرِّقَ بَيْنَهُمَا حَتَّى يَغْفِرَ لَهُمَا "

8545- Enes'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İki müslüman karşılaşıp biri diğerinin elini alıp tokalaştığı zaman Yüce Allah onların edeceği duaya icabet eder ve henüz birbirlerinden ayrılmadan onları bağışlar."*[2]

٨٥٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْحَارِثِيُّ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ الْعَبْدِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْأَسْوَدِ، قَالَ: " مِنْ تَمَامِ التَّحِيَّةِ الْأَخْذُ بِالْيَدِ " " وَقَدْ رُوِيَ هَذَا مِنْ وَجْهٍ آخَرَ مَرْفُوعًا "

8546- Abdurrahman b. el-Esved der ki: "Elle tokalaşmak selâmlaşmayı tamamlayan unsurlardandır."[3]

Başka bir kanalla merfû olarak da rivayet edilmiştir.

٨٥٤٧ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ ماسِيٍّ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ شُعَيْبٍ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَيُّوبَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ زَحْرٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/969).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 7/165-166 (4139), Bezzâr, *Müsned* (2/419-420), Ahmed, *Müsned* (3/142) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/173).

[3] İsnâdı hasendir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/432), İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (17/274) ve İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (119).

الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مِنْ تَمَامِ عِيَادَةِ الْمَرِيضِ أَنْ يَضَعَ أَحَدُكُمْ يَدَهُ عَلَيْهِ، وَيَسْأَلُهُ كَيْفَ هُوَ وتَمَامُ تَحِيَّتِكُمُ الْمُصَافَحَةُ "

8547- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişinin elini hastanın üzerine koyup nasıl olduğunu sorması hasta ziyaretini tamamlayan unsurlardandır. Tokalaşma da selâmlaşmayı tamamlayan şeylerdendir."*[1]

٨٥٤٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: نا بَكْرُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْقَزَّازُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ، قَالَ: أنا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمٍ، قَالَ: أنا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْمُعْتَمِرِ، عَنْ خَيْثَمَةَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ تَمَامَ التَّحِيَّةِ الْأَخْذُ بِالْيَدِ "

8548- İbn Mes'ûd'un bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Tokalaşma da selâmlaşmayı tamamlayan şeylerdendir"* buyurmuştur.[2]

٨٥٤٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: نا ابْنُ أَبِي قَمَّاشٍ، قَالَ: نا الْقَوَارِيرِيُّ، قَالَ: نا سَالِمُ بْنُ غَيْلَانَ بْنِ سَالِمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ الْجَعْدَ أَبَا عُثْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو عُثْمَانَ النَّهْدِيُّ، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا لَقِيَ أَخَاهُ فَأَخَذَ بِيَدِهِ تَحَاتَّتْ عَنْهُمَا ذُنُوبُهُمَا، كَمَا يَتَحَاتُّ الْوَرَقُ الْيَابِسُ مِنَ الشَّجَرِ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ، وَإِلَّا غُفِرَ لَهُمَا وَإِنْ كَانَتْ ذُنُوبُهُمَا مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ "

8549- Selmân el-Fârisî'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Müslüman kişi kardeşiyle karşılaştığında elini sıktığı zaman rüzgarlı bir günde kuru yaprağın ağaçlardan dökülmesi gibi ikisinin günahları dökülür ve günahları denizdeki köpük kadar çok olsa da bağışlanır."*[3]

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Tirmizî 5/76 (2731).

[2] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 5/75 (2730).

[3] İsnâdı hasendir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 6/315 (6150) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/37).

٨٥٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ: نا حُمَيْدُ بْنُ الْأَسْوَدِ، قَالَ: نا مُصْعَبُ بْنُ ثَابِتٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: قَالَ أَبِي: قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: وَقَفَ نَبِيُّ اللهِ ﷺ عَلَى حُذَيْفَةَ، فَقَالَ: " يَا حُذَيْفَةُ هَلُمَّ يَدَكَ "، فَكَفَّ حُذَيْفَةُ، فَقَالَ الثَّانِيَةَ، فَكَفَّهَا حُذَيْفَةُ، ثُمَّ قَالَ الثَّالِثَةَ، فَقَالَ حُذَيْفَةُ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي جُنُبٌ، وَإِنِّي أَكْرَهُ أَنْ تَمَسَّ يَدِي يَدَكَ قَالَ: " هَلُمَّهَا، أَمَا عَلِمْتَ يَا حُذَيْفَةُ أَنَّ الْمَرْءَ الْمُسْلِمَ إِذَا لَقِيَ أَخَاهُ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، وَصَافِحْهُ تَحَاتَّتْ - أَوْ قَالَ: تَحَاطَّتْ - الْخَطَايَا وَالذُّنُوبُ بَيْنَهُمَا، كَمَا يَتَحَاتُّ الْوَرَقُ مِنَ الشَّجَرِ ". وَرُوِيَ عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ رَبَاحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ مُعَاذٍ، أَنَّهُ لَقِيَ النَّبِيَّ ﷺ وَحُذَيْفَةُ أَشْبَهُ، وَاللهُ أَعْلَمُ

8550- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Huzeyfe'nin yanında durdu ve: *"Ey Huzeyfe! Elini bana ver"* buyurdu. Ancak Huzeyfe elini vermedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ikinci kez aynı şeyi söyleyince Huzeyfe yine elini uzatmadı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) üçüncü kez aynı şeyi söyleyince Huzeyfe: "Ey Allah'ın Resûlü! Cünübüm ve bu şekilde elimin eline değmesini istemiyorum" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişi müslüman kardeşiyle karşılaştığında selâm verdikten sonra elini tutup musafaha yaptığında her ikisinin de hata ve günahları ağaçların yapraklarının dökülüşü gibi dökülür"* buyurdu.[1]

Velîd b. Rebâh'ın Ebû Hureyre'den bildirdiğine göre Muâz, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ile karşılamış ve bu olay yaşanmıştır. Ancak söz konusu kişinin Huzeyfe olması daha makuldür. Doğrusunu da Allah bilir.

٨٥٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: نا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: نا الْأَعْمَشُ بْنُ الْعَبَّاسِ الرَّازِيُّ، قَالَ: نا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ رِفَاعَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي لَيْلَى، عَنْ حُذَيْفَةَ، قَالَ:

[1] Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/37).

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " إِذَا لَقِيَ الْمُؤْمِنُ الْمُؤْمِنَ فَقَبَضَ أَحَدُهُمَا عَلَى يَدِ صَاحِبِهِ تَنَاثَرَتِ الْخَطَايَا مِنْهُمَا كَمَا تَنَاثَرُ أَوْرَاقُ الشَّجَرِ "

8551- Huzeyfe'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Mümin, müminle karşılaştığında onunla tokalaştığı zaman her ikisinin de günahları ağaçların yapraklarının dökülüşü gibi dökülür.*"[1]

٨٥٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أنا أَبُو مُحَمَّدٍ جَعْفَرُ بْنُ هَارُونَ الْمُؤَدِّبُ الدَّيْنَوَرِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ، قَالَ: نا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَ: نا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْبَرَاءِ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " إِذَا لَقِيَ الرَّجُلُ أَخَاهُ فَصَافَحَهُ رُفِعَتْ خَطَايَاهُمَا عَلَى رُءُوسِهِمَا فَتَحَاتَّتْ كَمَا تَتَحَاتُّ أَوْرَاقُ الشَّجَرِ ". وَرَوَاهُ الْأَحْلَجُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ بِمَعْنَاهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: " إِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَفْتَرِقَا "

8552- Berâ'nın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Kişi kardeşiyle karşılaştığında onunla musafaha yaptığı zaman ağaçların yapraklarının dökülmesi gibi günahları başlarından aşağıya dökülür.*"[2]

Ahlec aynısını Ebû İshâk'tan "*Ayrılmadan önce günahları bağışlanır*" lafzıyla rivayet etmiştir.[3]

٨٥٥٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا أَبُو جَعْفَرٍ الرَّزَّازُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ صَالِحٍ، قَالَ: نا سَهْلُ بْنُ تَمَّامِ بْنِ بَزِيعٍ، قَالَ: نا أَبُو هَاشِمٍ، صَاحِبُ الزَّعْفَرَانِيِّ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ عُمَارَةَ، قَالَ: نا مَنْصُورُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ لُوطٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ صَلَّى أَرْبَعًا قَبْلَ الْهَاجِرَةِ فَكَأَنَّمَا صَلَّاهُنَّ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ، وَالْمُسْلِمَانِ إِذَا تَصَافَحَا لَمْ يَبْقَ بَيْنَهُمَا ذَنْبٌ إِلَّا سَقَطَ ". " كَذَا فِي كِتَابِي: مَنْصُورُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَقَالَ أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ: عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَنْصُورِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ لُوطٍ، عَنِ الْبَرَاءِ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Evsat* (247) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 1/190 (714).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] Tirmizî 5/74 (2727), Ebû Dâvud 5/388 (5212) ve İbn Mâce 2/1220 (3703).

8553- Berâ'nın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Öğle namazından önce dört rekat nafile namaz kılan kişi bu namazı Kadir gecesinde kılmış gibi olur. Müslümanlar da musafaha yaptıkları zaman üzerlerinden dökülmeyen tek bir günah kalmaz."*[1]

Kitabımda bu şekilde ravi ismi Mansûr b. Abdirrahman olarak geçmiştir. Ebû Âmir el-Akadî ise bunu Ammâr b. Mansûr b. Abdillah — İbn Lût — Berâ kanalıyla rivayet etti.

٨٥٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، وَأَبُو بَكْرٍ الْفَارِسِيُّ، قَالَا: أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: أنا هُشَيْمٌ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَبُو شُعَيْبٍ الْحَرَّانِيُّ، قَالَ: نا دَاوُدُ بْنُ عَمْرٍو الضَّبِّيُّ، قَالَ: نا هُشَيْمُ بْنُ بَشِيرٍ، عَنْ أَبِي بَلْجٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ أَبِي الشَّعْثَاءِ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ فَتَصَافَحَا فَحَمِدَا اللهَ وَاسْتَغْفَرَاهُ غَفَرَ لَهُمَا " وَفِي رِوَايَةِ يَحْيَى، عَنْ زَيْدٍ أَبِي الْحَكَمِ، وَالْبَاقِي سَوَاءٌ

8554- Berâ b. Âzib'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İki müslüman karşılaştığında musafaha yapar, Allah'a hamdeder ve O'ndan mağfiret dilerlerse bağışlanırlar."*[2]

Yahyâ ise rivayet ederken farklı olarak Zeyd Ebu'l-Hakem ismini kullanır ve gerisini aynı şekilde aktarır.

٨٥٥٥ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، قَالَ: نا حُسْنُ بْنُ عَطِيَّةَ، قَالَ: نا قَطَرِيٌّ الْخَشَّابُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَرَحَّبَ بِي وَأَخَذَ بِيَدِي، ثُمَّ قَالَ: " يَا بَرَاءُ تَدْرِي لِأَيِّ شَيْءٍ أَخَذْتُ بِيَدِكَ؟ "، قَالَ: قُلْتُ: لَا يَا نَبِيَّ اللهِ، قَالَ: " لَا يَلْقَى مُسْلِمٌ

---

[1] İsnâdında mestûr ravi vardır. Bak: Hatîb et-Tebrîzî, *el-Mişkât* (3/1330).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/388 (5211).

مُسْلِمًا فَيَبَشُّ بِهِ، وَيُرَحِّبُ بِهِ، وَيَأْخُذُ بِيَدِهِ إِلَّا تَنَاثَرَتِ الذُّنُوبُ بَيْنَهُمَا كَمَا يَتَنَاثَرُ وَرَقُ الشَّجَرِ "

وَرُوِّينَا عَنِ الشَّعْبِيِّ، أَنَّهُ قَالَ: " كَانَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ ﷺ إِذَا الْتَقَوْا صَافَحُوا، فَإِذَا قَدِمُوا مِنْ سَفَرٍ عَانَقَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا "

وَرُوِّينَا عَنْ أَبِي ذَرٍّ، فِي مُصَافَحَةِ النَّبِيِّ ﷺ إِيَّاهُ قَالَ: " وَبَعَثَ إِلَيَّ ذَاتَ يَوْمٍ، فَلَمَّا جِئْتُ الْتَزَمَنِي، فَكَانَتْ تِلْكَ أَجْوَدَ وَأَجْوَدَ "

8555- Yezîd b. el-Berâ b. Âzib, babasından bildiriyor: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girdiğimde beni hoşça karşılayıp elimi sıktı ve: *"Ey Berâ! Neden elini sıktığımı biliyor musun?"* diye sordu. "Ey Allah'ın Resûlü! Hayır!" dediğimde: *"Bir müslüman bir müslümanla karşılaştığında güler yüzle onu karşılayıp elini de sıktığı zaman ağaç yapraklarının uçup dağılması gibi günahları uçuşup gider"* buyurdu.[1]

Bize bildirildiğine göre Şa'bî şöyle demiştir: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbı karşılaştıkları zaman tokalaşırlardı. Yolculuktan döndükleri zaman da birbirlerine sarılırlardı."[2]

Ebû Zer de Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) kendisine sarılmasını anlatırken: "Bir gün bana haber gönderip yanına çağırdı. Geldiğimde bana sarıldı ki bu hareketi çok çok güzeldi."

٨٥٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، وَأَبُو بَكْرٍ الْفَارِسِيُّ، قَالَا: أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ الذُّهْلِيُّ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: نا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، عَنْ خَالِدِ بْنِ ذَكْوَانَ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ بَشِيرٍ الْعَدَوِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ الْعَنَزِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا ذَرٍّ: أَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا لَقِيَ الرَّجُلَ يُصَافِحُهُ يَأْخُذُ بِيَدِهِ؟، فَقَالَ: " عَلَى الْخَبِيرِ سَقَطْتَ، لَمْ يَلْقَنِي قَطُّ إِلَّا أَخَذَ بِيَدِي غَيْرَ مَرَّةٍ وَاحِدَةٍ، وَكَانَتْ تِلْكَ أَجْوَدَهُنَّ، أَرْسَلَ إِلَيَّ فِي مَرَضِهِ الَّذِي تُوُفِّيَ، فَأَتَيْتُهُ وَهُوَ مُضْطَجِعٌ فَأَكْبَبْتُ عَلَيْهِ فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَالْتَزَمَنِي "

---

[1] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (4/289) ve İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (111).

[2] İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/431-432), Bağavî, *Şerhu's-Sünne* (12/292) ve İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (118, 126).

8556- Abdullah el-Anezî der ki: Ebû Zer'e: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) karşılaştığı kişilerle musafaha yapıp sarılır mıydı?" diye sorduğumda: "Bunu bilen birine sordun" dedi ve şöyle devam etti: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ne zaman benimle karşılaşsa elimi sıkardı. Bir defa hariç ki bu defası hepsinden daha güzeldi. Vefatına sebep olan hastalığı sırasında haber gönderip yanına çağırdı. Yanına vardığımda uzanmıştı. Üzerine eğildiğimde kollarını kaldırıp bana sarıldı."[1]

٨٥٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَنْصُورٍ أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الدَّامِغَانِيُّ نَزِيلُ بَيْهَقَ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، قَالَ: نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُبَيْدَةَ الْعُمَرِيُّ الْمِصِّيصِيُّ، بِجُرْجَانَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الْجَحِيمِ، قَالَ: نا عُمَرُ بْنُ عَامِرٍ، قَالَ: نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ الْحَسَنِ، عَنِ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ فَتَصَافَحَا نَزَلَتْ عَلَيْهِمَا مِائَةُ رَحْمَةٍ، لِلْبَادِيءِ مِنْهُمَا تِسْعُونَ ، وَلِلْمُصَافِحِ عَشْرٌ "

8557- Ömer b. el-Hattâb'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İki müslüman karşılaşıp musafaha yaptıklarında Yüce Allah aralarına yüz tane rahmet indirir. Bu rahmetin doksanı, musafahaya ilk önce başlayan kişi için, onu da buna karşılık veren kişi içindir."*[2]

٨٥٥٨ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا عَيَّاشٌ الْأَسْفَاطِيُّ، قَالَ: نا مُسَدَّدٌ، قَالَ: نا خَالِدٌ، قَالَ: نا حَنْظَلَةُ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ يَنْحَنِي أَحَدُنَا لِأَخِيهِ إِذَا لَقِيَهُ؟، قَالَ: " لَا "، قَالَ: فَيَلْتَزِمُهُ؟ قَالَ: " لَا "

8558- Enes der ki: "Ey Allah'ın Resûlü! Birimiz karşılaştığı kardeşinin önünde eğilsin mi?" diye sorulunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır!"* karşılığını verdi. "Ona sarılsın mı?" diye sorulunca, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hayır!"* karşılığını verdi.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 5/389-390 (5214).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Sehmî, *Târîhu Cürcân* (402), Bezzâr, *Müsned* (2/419) ve Tirmizî, *Nevâdiru'l-Usûl* (s. 245).

[3] İsnâdı hasendir. Tirmizî 5/75 (2728) ve İbn Mâce 2/1220 (3702).

٨٥٥٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَوِيُّ، قَالَ: أنا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ بَالَوَيْهِ الْمُزَكِّي، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ الْوَاسِطِيُّ، قَالَ: نا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: أنا شُعْبَةُ، عَنْ حَنْظَلَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: سَأَلْتُ أَصْحَابَ النَّبِيِّ ﷺ عَنِ الرَّجُلِ يَلْقَى الرَّجُلَ أَيُقَبِّلُهُ؟، قَالَ: " لَا "، قَالَ: أَفَيَنْحَنِي لَهُ؟، قَالَ: " لَا ". وَسُئِلَ عَنِ الْمُصَافَحَةِ فَرَخَّصَ فِيهَا. " فَهَذَا مِمَّا تَفَرَّدَ بِهِ حَنْظَلَةُ السَّدُوسِيُّ وَكَانَ قَدِ اخْتَلَطَ فِي آخِرِ عُمُرِهِ، وَاللهُ أَعْلَمُ "

وَأَمَّا تَقْبِيلُ الْيَدِ فَقَدْ رُوِّينَا فِي قِصَّةِ الْفِرَارِ قَالَ: " فَدَنَوْنَا مِنَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَبَّلْنَا يَدَهُ "

وَرُوِّينَا عَنْ عُمَرَ: " أَنَّهُ كُلَّمَا قَدِمَ الشَّامَ اسْتَقْبَلَهُ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ فَقَبَّلَ يَدَهُ "

8559- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından birine kişinin karşılaştığı birini (yanaklarından) öpüp öpemeyeceğini sorduğumda: "Hayır" dedi. "Önünde eğilebilir mi?" diye sorduğumda yine: "Hayır!" dedi. Musafaha konusu sorulunca ise buna ruhsat verdi.[1]

Hanzala es-Sedûsî'nin rivayette tek kaldığı rivayetlerden biridir. Ömrünün son zamanlarında da ezberini karıştırmaya başlamıştır. Doğrusunu Allah bilir.

El öpme konusunda ise savaşta hezimete uğrayıp kaçanların kıssasında (Abdullah b. Ömer'in): "Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem) yaklaşıp elini öptük" dediği bildirilmiştir.[2]

Yine bize bildirildiğine göre Hz. Ömer ne zaman Şam'a gitse Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh onu karşılayıp elini öperdi.[3]

٨٥٦٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ دَاسَةَ، قَالَ: نا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى، قَالَ: نا مَطَرُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْنَقُ، قَالَ: حَدَّثَتْنِي أُمُّ أَبَانَ بِنْتُ الْوَازِعِ بْنِ زَارِعٍ، عَنْ جَدِّهَا زَارِعٍ، وَكَانَ فِي وَفْدِ عَبْدِ الْقَيْسِ، قَالَ: لَمَّا قَدِمْنَا

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Ebû Dâvud, *edeb* 5/393 (5223) ile *cihâd* 3/106-107 (2647) ve İbn Mâce 5/1221 (3704).

[3] İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/562), Harâitî, *Mekârimu'l-Ahlâk* (450), İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (129) ve Bağavî, *Şerhu's-Sünne* (12/292).

الْمَدِينَةَ فَجَعَلْنَا نَتَبَادَرُ مِنْ رَوَاحِلِنَا فَنُقَبِّلُ يَدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَرِجْلَهُ، وَانْتَظَرَ الْمُنْذِرُ الْأَشَجُّ حَتَّى أَتَى عَيْبَتَهُ، فَلَبِسَ ثَوْبَهُ، ثُمَّ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ، فَقَالَ لَهُ: " إِنَّ فِيكَ خَلَّتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللهُ: الْحِلْمُ، وَالْأَنَاةُ "، قَالَ: يَا رَسُولَ إِنَّا لَنُخْلَقُ بِهِمَا أَمِ اللهُ جَبَلَنِي عَلَيْهِمَا؟، قَالَ: " بَلِ اللهُ جَبَلَكَ عَلَيْهِمَا "، قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَبَلَنِي عَلَى خَلَّتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللهُ وَرَسُولُهُ

وَرُوِّينَا عَنِ الشَّعْبِيِّ: " أَنَّ جَعْفَرَ بْنَ أَبِي طَالِبٍ لَمَّا قَدِمَ مِنَ الْحَبَشَةِ ضَمَّهُ النَّبِيُّ ﷺ، وَقَبَّلَ مَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ ". " وَقَدْ ذَكَرْنَا هَذِهِ الْأَحَادِيثَ وَمَا يَتَّصِلُ بِهَا فِي كِتَابِ النِّكَاحِ مِنْ كِتَابِ السُّنَنِ "

8560- Ümmü Ebân binti Vâzi' b. Zâri', Abdulkays heyeti içinde bulunan dedesi Zâri'den bildiriyor: Medine'ye geldiğimizde aceleyle bineklerimizden inip Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ellerini ve ayaklarını öpmeye başladık. Münzir el-Eşec ise bizim gibi acele davranmadı. Heybesine gidip (yeni) giysilerini giydi ve Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) huzuruna bu şekilde çıktı. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Sende Yüce Allah'ın sevdiği iki haslet var. Bunlar da hilim ile ağırbaşlılıktır"* buyurdu. Münzir: "Ey Allah'ın Resûlü! Bunlar sonradan kazandığım hasletler mi yoksa Yüce Allah beni bu hasletlerle mi yarattı?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aksine Yüce Allah seni bu iki haslet üzerine yarattı"* buyurdu. Bunun üzerine Münzir: "Kişiliğimi Yüce Allah'ın ve Resûlü'nün sevdiği iki hasletle yoğuran Allah'a hamdolsun!" dedi.[1]

Şa'bî'den naklen bize bildirildiğine göre Câfer b. Ebî Tâlib, Habeşistan'dan döndüğü zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona sarılmış ve gözlerinin arasından öpmüştür.[2]

Bununla ilgili hadisleri *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da Nikah konusu içinde zikrettik.[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/395 (5225).

[2] Ebû Dâvud 5/392 (5220).

[3] Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (7/99-102).

٨٥٦١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: حَدَّثَنِي خَلِيفَةُ بْنُ خَيَّاطٍ، قَالَ: نا زِيَادُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَكَّائِيُّ، قَالَ: نا مُجَالِدُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ، قَالَ: " لَمَّا قَدِمَ جَعْفَرٌ مِنَ الْحَبَشَةِ اسْتَقْبَلَهُ النَّبِيُّ ﷺ فَقَبَّلَ شَفَتَيْهِ "، فَقَالَ: لَا أَدْرِي بِأَيِّهِمَا كَانَ أَشَدَّ فَرَحًا: بِقُدُومِ جَعْفَرٍ أَوْ بِفَتْحِ خَيْبَرَ؟. " هَكَذَا وَجَدْتُهُ، وَرِوَايَتُهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ مُرْسَلَةً أَصَحُّ، وَاللهُ أَعْلَمُ "

8561- Abdullah b. Câfer der ki: "Câfer b. Ebî Tâlib, Habeşistan'dan geldiğinde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu karşıladı ve onu dudaklarından öptü. Vallahi Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) Câfer'in gelişine mi, yoksa Hayber'in fethedilmesine mi daha çok sevindiğini bilemiyorum."[1]

Hadisi bu şekilde buldum. Onu gözlerinin arasından öptüğünü söyleyen rivayet mürsel olsa da daha sahihtir. Doğrusunu Allah bilir.

٨٥٦٢ - وَقَدْ أَخْبَرَنَاهُ أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ: نا دَاوُدُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: " لَمَّا قَدِمَ جَعْفَرٌ وَأَصْحَابُهُ اسْتَقْبَلَهُ النَّبِيُّ ﷺ، فَقَبَّلَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ ". قَالَ أَبُو أَحْمَدَ: وَرَوَاهُ أَبُو قَتَادَةَ الْحَرَّانِيُّ، عَنِ الثَّوْرِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، وَقَالَ: عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ.

8562- Hz. Âişe der ki: "Câfer arkadaşlarıyla birlikte (Habeşistan'dan) döndüğü zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) onu karşıladı ve gözlerinin arasından öptü."[2]

Ebû Ahmed der ki: "Ebû Katâde el-Harrânî bunu Sevrî — Yahyâ b. Saîd — Amre — Âişe kanalıyla rivayet etmiştir."

Halîmî der ki: "Birine yakınlaşma ve ilişkileri sıcak tutma yollarından biri de yemek ikramında bulunmaktır. Bu yöndeki hadisleri daha önce zikretmiştik."[1]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 2/110-111 (1478) ve Bağavî, *Şerhu's-Sünne* (12/292).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2225), İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (123-124) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 22/100 (244), *el-Evsat* 3/18-19 (2024) ile *es-Sağîr* (1/19).

Yemek ikramından kasıt, ihtiyaç sahibi olanlara yemek yedirme olabilir. Ya da bundan kasıt misafir ağırlama olabilir. Bunların her ikisi de olabilir. Yemek ikramında bulunmanın da kişiler arası sevgi ve ülfeti arttırmada çok büyük bir etkisi vardır. Misafir ağırlama konusunda da sahih olan birçok rivayet gelmiştir. Halîmî bunlara bir bölüm ayırmıştır.

٨٥٦٣ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ النَّرْسِيُّ، قَالَ: نا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: نا ابْنُ جُرَيْجٍ، قَالَ: قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ مُوسَى: نا نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ: " أَفْشُوا السَّلَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَكُونُوا إِخْوَانًا كَمَا أَمَرَكُمُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ "

8563- İbn Ömer bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Selâmı yayın, yemek ikramında bulunun ve Yüce Allah'ın emrettiği gibi birbirinize kardeş olun"* buyurmuştur.[2]

٨٥٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْفَحَّامُ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الذُّهْلِيُّ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: نا يَزِيدُ بْنُ الْمِقْدَامِ بْنِ شُرَيْحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ هَانِئِ بْنِ شُرَيْحٍ ذَكَرَ: أَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ وَفْدٍ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي قَوْمِهِ، وَأَنَّهُ لَمَّا حَضَرَ خُرُوجَ الْقَوْمِ إِلَى بِلَادِهِمْ أَعْطَى كُلَّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَرْضًا فِي بِلَادِهِ حَيْثُ أَحَبَّ، إِلَّا أَنَّ هَانِئًا، قَالَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَخْبَرَنِي أَيُّ شَيْءٍ يُوجِبُ الْجَنَّةَ؟، قَالَ: " عَلَيْكَ بِحُسْنِ الْكَلَامِ، وَبَذْلِ الطَّعَامِ "

8564- Yezîd b. el-Mikdâm b. Şurayh, babasından naklen dedesi Hâni b. Şureyh'ten bildiriyor: Kabilem arasında Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına ilk gelen kişi ben oldum. Geri döneceğimiz zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gelenlerden her birine kendi bölgesinde istediği bir araziyi (ıkta olarak) verdi. Ben: "Ey Allah'ın Resûlü! Beni cennete sokacak bir amel söyle" dediğimde: *"Güzel konuşmaya ve yemek ikramında bulunmaya çalış"* buyurdu.[3]

---

[1] Halîmî, *el-Minhâc* (3/323-324).

[2] İsnâdı hasendir. 7539. hadiste geçti.

[3] İsnâdı hasendir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/331), Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (811) ile *Halk ef'âli'l-ibâd* (s. 33), Hatîb, *el-Muvaddah* (2/5), İbn Ebi'd-Dünya, *es-Samt* (303), Hâkim, *Müstedrek* (1/23) ve Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (2/34).

٨٥٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، قَالَ: عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ سَعْدٍ الْبَزَّارُ الْحَافِظُ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبُوشَنْجِيُّ، قَالَ: نا النُّفَيْلِيُّ، قَالَ: نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُقَيْلٍ، عَنْ حَمْزَةَ بْنِ صُهَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ لِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: أَيْ رَجُلُ لَوْلَا ثَلَاثٌ فِيكَ: أَنْتَ مِنَ الرُّومِ، وَانْتَمَيْتَ إِلَى الْعَرَبِ، وَتَكَنَّيْتَ بِأَبِي يَحْيَى وَلَيْسَ لَكَ وَلَدٌ، وَفِيكَ سَرَفٌ مِنَ الطَّعَامِ، فَقُلْتُ: أَمَّا تَكَنِّيَّ بِأَبِي يَحْيَى وَلَيْسَ لِي وَلَدٌ فَإِنَّهَا كُنْيَةٌ كَنَّانِي بِهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ، وَأَمَّا قَوْلُكَ: إِنِّي رَجُلٌ مِنَ الرُّومِ، فَإِنَّ الرُّومَ سَبَتْنِي مِنَ الْمَوْصِلِ بَعْدَمَا عَرَفَتْ نَسَبِي وَأَهْلِي، وَأَنَا امْرُؤٌ مِنَ النَّمِرِ بْنِ قَاسِطٍ، وَأَمَّا قَوْلُكَ: فِيكَ سَرَفٌ فِي الطَّعَامِ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " " خَيْرُكُمْ مَنْ أَطْعَمَ الطَّعَامَ"

8565- Hamza b. Suheyb, babasından bildiriyor: Ömer b. el-Hattâb, bana: "Be adam! Üç şey sende olmasaydı iyi biri olurdun. Birincisi, Rumlardan olmana rağmen kendini Araplara nispet ediyorsun. İkincisi çocuğun olmamasına rağmen "Ebû Yahyâ" künyesini kullanıyorsun. Üçüncüsü de çokça yemek ikramında bulunuyorsun" deyince, şu karşılığı verdim: "Çocuğum olmamasına rağmen Ebû Yahyâ künyesiyle çağrılmam konusunda, bu künyeyi bana veren bizzat Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) idi. Rumlardan olmam konusuna gelince, soyumu ve nesebimi bildikten sonra Rumlar beni Musul'da esir olarak almış. Hâlbuki ben Nemir b. Kâsit oğullarından biriyim. Çokça yemek ikramında bulunmam konusuna gelince ise Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*En hayırlınız, başkalarına yemek ikramında bulunandır*» buyurduğunu işittim."[1]

٨٥٦٦ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: أنا عَلِيُّ بْنُ الْمُؤَمَّلِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عِيسَى، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُثْمَانَ النَّسَوِيُّ، قَالَ: نا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، قَالَ: نا عَمْرُو بْنُ وَاقِدٍ، نا يُونُسُ بْنُ حَلْبَسٍ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِنًا حَتَّى يُشْبِعَهُ أَدْخَلَهُ اللهُ مِنْ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا مَنْ كَانَ مِثْلَهُ "

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Mâce 2/1231 (3738).

8566- Muâz b. Cebel'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Bir mümine doyacak şekilde yemek yediren kişiyi Yüce Allah cennete, kapılarından öyle bir kapıdan geçirir ki o kapıdan sadece aynısını yapanlar girebilirler."*[1]

Halîmî der ki "Birine yakınlaşma ve ilişkileri sıcak tutma yollarından biri de karşılıklı hediyeleşmektir."

٨٥٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو طَاهِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْمُحَمَّدْ آبَادِيُّ، قَالَ: نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عُثْمَانَ التَّنُوخِيُّ، قَالَ: نا سَعِيدُ بْنُ بَشِيرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: " أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَأْمُرُ بِالْهَدِيَّةِ صِلَةً بَيْنَ النَّاسِ "

8567- Enes b. Mâlik der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) insanlar arası ilişkileri geliştirmek için hediyeleşmeyi emrederdi."[2]

٨٥٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا الْعَبَّاسُ هُوَ الدُّورِيُّ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ بُكَيْرٍ، قَالَ: نا هَمَّامٌ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ، قَالَ: أنا بِشْرُ بْنُ أَحْمَدَ الْإِسْفَرَايِينِيُّ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ الصُّوفِيُّ، قَالَ: نا سُوَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: نا ضِمَامٌ يَعْنِي ابْنَ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ مُوسَى بْنِ وَرْدَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تَهَادُوا تَحَابُّوا ". وَفِي رِوَايَةِ ابْنِ بُكَيْرٍ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

8568- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hediyeleşin ki birbirinize olan sevginiz artsın"* buyurdu.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 20/85 (162), İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1770) ve Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (3/131).

[2] İsnâdı zayıftır. Ebu'ş-Şeyh, *Ahlâkü'n-Nebî* (s. 253) ve Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (6/169) ile *Âdâb* (94).

[3] İsnâdı hasendir. Ebu'ş-Şeyh, *Emsâl* (245), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 11/9 (6148), Dûlâbî, *el-Kunâ* (1/150, 2/7), Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (594), İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1424) ve Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* (657).

İbn Bukeyr rivayet ederken "Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem)..." ifadesini kullanır.

٨٥٦٩ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو يَعْلَى حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ حَبَّانَ بْنِ حَمْدَوَيْهِ أَبُو بَكْرٍ الْجُبَّائِيُّ، إِمْلَاءً قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ مَنْدَهْ، قَالَ: نا بَكْرُ بْنُ بَكَّارٍ، قَالَ: نا عَائِذُ بْنُ شُرَيْحٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَا مَعْشَرَ الْمَلَاءِ تَهَادُوا فَإِنَّ الْهَدِيَّةَ تَذْهَبَ بِالسَّخِيمَةِ، وَلَوْ دُعِيتُ إِلَى كُرَاعٍ أَوْ ذِرَاعٍ - شَكَّ عَائِذٌ - لَأَجَبْتُ، وَلَوْ أُهْدِيَ إِلَيَّ كُرَاعٌ أَوْ ذِرَاعٌ - شَكَّ عَائِذٌ - لَقَبِلْتُ ".

8569- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ey imkan sahipleri! Hediyeleşin! Zira hediye (kalpteki) kini giderir. Şayet bir hayvan paçası veya kolu* —ravi Âiz hangisi olduğu konusunda tereddüt etmiştir— *yemeğine davet edilecek olsam bu davete icabet ederdim. Hediye olarak bana bir hayvan paçası (veya kolu) verilecek olsa bunu kabul ederdim."*[1]

٨٥٧٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، قَالَ: أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ الْبَصْرِيُّ، قَالَ: نا بَكْرُ بْنُ بَكَّارٍ، فَذَكَرَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَقُلْ: " يَا مَعْشَرَ الْمَلَإِ "

8570- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı bildirilmiş, ancak *"Ey imkan sahipleri"* ibaresi geçmemiştir.[2]

٨٥٧١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الطَّيِّبِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ الْحِيرِيُّ، قَالَ: نا السَّرِيُّ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: نا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: حَدَّثَتْنِي حُبَابَةُ بِنْتُ عَجْلَانَ الْخُزَاعِيَّةُ، عَنْ أُمِّهَا أُمِّ حَفْصٍ، عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ جَرِيرٍ، عَنْ أُمِّ حَكِيمٍ بِنْتِ ذِرَاعٍ - أَوْ قَالَ وَدَاعٍ - قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ: إِيشِ الَّذِي يَصِحُّ لِلْغَنِيِّ مِنَ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (2/91), İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/693-694), Taberânî, *M. el-Evsat* 2/316 (1549), Bezzâr, *Müsned* (2/394), Ebu'ş-Şeyh, *Emsâl* (442) ve İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (2/183).

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (2/301).

الْفَقِيرِ؟، قَالَ: " النَّصِيحَةُ وَالدُّعَاءُ "، قُلْتُ: يُكْرَهُ اللُّطْفُ؟، قَالَ: " لَوْ أُهْدِيَ إِلَيَّ كُرَاعٌ لَقَبِلْتُ، وَلَوْ دُعِيتُ إِلَيْهِ لَأَجَبْتُ "

قَالَتْ: وَسَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " تَهَادُوا تَزِيدُ فِي الْقَلْبِ حُبًّا، وَتَذْهَبُ بِغَوَائِلِ الصُّدُورِ "

قَالَتْ: وَسَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " دُعَاءُ الْوَالِدَيْنِ يُفْضِي إِلَى الْحِجَابِ "

8571- Ümmü Hakîm binti Zirâ' —veya binti Vedâ'— der ki: Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "Zengin olan kişi fakir olan kişiden neyi alması daha uygun olur?" diye sorduğumda: *"Nasihat ve duasını alabilir"* buyurdu. Ona: "Onların yapacağı lütuf kabul edilmesin mi?" dediğimde: *"Bana hediye olarak bir hayvan paçası verilecek olsa kabul ederdim. Yine paça yemeğine davet edilecek olsam bu davete icabet ederdim"* buyurdu.[1]

Yine Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellam): *"Hediyeleşin! Bu şekilde birbirinize karşı kalbinizde olan sevgi artıp içinizdeki kin gider"* buyurduğunu işittim.[2]

Yine Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellam): *"Anne baba duası ile bu duanın kabulü arasında bir engel olmaz"* buyurduğunu işittim.[3]

٨٥٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا أَبُو زُرْعَةَ الدِّمَشْقِيُّ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ الْوَهْبِيُّ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَدِمَتْ أُمُّ سُنْبُلَةَ الْأَسْلَمِيَّةُ بَيْتِي، وَمَعَهَا وَطْبٌ مِنْ لَبَنٍ تُهْدِيهِ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ، قَالَتْ: فَوَضَعَتْهُ عِنْدِي وَمَعَهَا قَدَحٌ، فَدَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ، قَالَ: " مَرْحَبًا وَأَهْلًا بِأُمِّ سُنْبُلَةَ "، قَالَتْ: بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، أَهْدَيْتُ لَكَ هَذَا الْوَطْبَ مِنَ اللَّبَنِ، قَالَ: " بَارَكَ اللهُ عَلَيْكِ، صُبِّيهِ لِي فِي هَذَا الْقَدَحِ "، قَالَتْ: فَصَبَبْتُ لَهُ فِي الْقَدَحِ، فَلَمَّا أَخَذَهُ قُلْتُ: قَدْ قُلْتَ: لَا أَقْبَلُ هَدِيَّةً

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Sa'd, *Tabakât* (8/307) Bak: İbn Hacer, *el-İsâbe* (4/427).

[2] Taberânî, *M. el-Kebîr* 25/162-163 (393) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 2/46 (2269) Bak: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe* (7/323).

[3] İbn Mâce 2/1271 (3863).

مِنْ أَعْرَابِيٍّ، قَالَ: " أَعْرَابُ أَسْلَمَ يَا عَائِشَةُ لَيْسُوا بِأَعْرَابٍ، وَلَكِنَّهُمْ أَهْلُ بَادِيَتِنَا، وَنَحْنُ أَهْلُ حَاضِرِهِمْ، إِذَا دَعَوْنَاهُمْ أَجَابُونَا، وَإِذَا دَعَوْنَا أَجَبْنَاهُمْ "، ثُمَّ شَرِبَ

8572- Hz. Âişe der ki: Ümmü Sünbüle el-Eslemiyye evime geldi. Yanında da Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) hediye olarak bir tulum süt getirmişti. Süt tulumunu yanımda koydu, beraberinde de bir kâse vardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) içeriye girince: *"Merhaba Ümmü Sünbüle! Hoş geldin"* dedi. Ümmü Sünbüle: "Anam babam sana feda olsun! Hediye olarak sana şu süt tulumunu getirdim" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah sana bereketle ihsan etsin!"* karşılığını verdi ve bana: *"Şu kâseye biraz dök"* buyurdu. Kâseye süt döküp verdim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) kâseyi alınca ona: "Hani hiçbir bedeviden hediye kabul etmeyeceğini söylemiştin?" dedim. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ey Âişe! Eslem bedevileri bedevi değildir. Onlar bizim kenar semtlerimizin ahalisidir. Biz de onların şehirlisiyiz. Biz onları davet ettiğimiz zaman buna icabet ederler, onlar da bizi davet ettiği zaman onların davetine icabet ederiz"* buyurdu ve sütü içti.[1]

٨٥٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، قَالَ: نا ابْنُ أَسْلَمَ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ يُونُسَ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: نا مَعْمَرٌ، قَالَ: لَمَّا وَلِيَ الْحَسَنُ بْنُ عُمَارَةَ مَظَالِمَ الْكُوفَةِ بَلَغَ الْأَعْمَشَ، فَقَالَ: ظَالِمٌ وَلِيَ مَظَالِمَنَا، فَبَلَغَ الْحَسَنَ فَبَعَثَ إِلَيْهِ بِأَثْوَابٍ وَنَفَقَةٍ، فَقَالَ الْأَعْمَشُ: مِثْلُ هَذَا يُوَلَّى عَلَيْنَا، يَرْحَمُ صَغِيرَنَا، وَيَعُودُ عَلَى فَقِيرِنَا، وَيُوَقِّرُ كَبِيرَنَا، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ مَا هَذَا قَوْلَكَ فِيهِ أَمْسِ، فَقَالَ: حَدَّثَنِي خَيْثَمَةُ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: " جُبِلَتِ الْقُلُوبُ عَلَى حُبِّ مَنْ أَحْسَنَ إِلَيْهَا، وَبُغْضِ مَنْ أَسَاءَ إِلَيْهَا ". " هَذَا هُوَ الْمَحْفُوظُ مَوْقُوفٌ، "

8573- Ma'mer der ki: A'meş, Hasan b. Umâre'nin Kufe'deki haksızlıkları gidermekten sorumlu tutulduğunu duyunca: "Zalim biri haksızlıkları gidermekten sorumlu tutulmuş" dedi. Hasan, A'meş'in böyle dediğini işitince ona giysiler ve bir miktar para gönderdi. A'meş bunları alınca: "İşte

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 8/209-210 (4773), Ahmed, *Müsned* (6/133), Bezzâr, *Müsned* (2/395-396), Taberânî, *M. el-Kebîr* 25/163 (396) Bak: İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe* (7/348), Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (4/149) ve İbn Hacer, *Metâlib* (1/428).

böylesi birinin bize vali olması gerekiyordu. Zira küçüklerimize merhamet eder, fakirimizi ziyarete gelir ve büyüklerimize saygı gösterir" demeye başladı. Adamın biri ona: "Ey Ebû Muhammed! Adam hakkında dün neler söylüyordun!" deyince, A'meş şu karşılığı verdi: "Hayseme'nin bana bildirdiğine göre İbn Mes'ûd: «Kalpler kendisine iyilik edeni sevecek, kötülük edenden de nefret edecek şekilde yoğrulmuştur» demiştir."[1]

Mahfûz olanı bu şekilde mevkûf olanıdır.

٨٥٧٤ - وَقَدْ أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ خَالِدٍ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ بْنِ عُتْبَةَ الْكِنْدِيُّ، قَالَ: نا بَكَّارُ بْنُ أَسْوَدَ الْعِيذِيُّ، قَالَ: نا إِسْمَاعِيلُ الْخَيَّاطُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، قَالَ: بَلَغَ الْحَسَنَ بْنَ عُمَارَةَ أَنَّ الْأَعْمَشَ وَقَعَ فِيهِ، فَبَعَثَ إِلَيْهِ بِكِسْوَةٍ، فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ مَدَحَهُ الْأَعْمَشُ، فَقِيلَ لَهُ: تَذُمُّهُ ثُمَّ مَدَحْتَهُ؟، قَالَ: إِنَّ خَيْثَمَةَ حَدَّثَنِي، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ الْقُلُوبَ جُبِلَتْ عَلَى حُبِّ مَنْ أَحْسَنَ إِلَيْهَا، وَبُغْضِ مَنْ أَسَاءَ إِلَيْهَا "

قَالَ أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ: " لَمْ أَكْتُبْهُ مَرْفُوعًا إِلَّا مِنْ هَذَا الشَّيْخِ، وَلَا أَدْرِي بِرَفْعِ هَذَا الْحَدِيثِ إِلَّا مِنْ هَذَا الْوَجْهِ، وَهُوَ مَعْرُوفٌ عَنِ الْأَعْمَشِ مَوْقُوفًا، قَالَ: وَمِنْ وُجُوهِ الْمُقَارَبَةِ تَوَدُّدُ بَعْضِهِمْ إِلَى بَعْضٍ بِمَا اسْتَطَاعَ مِنْ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ، وَأَنْوَاعِ الْمَبَارِّ

فَقَدْ رُوِّينَا عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادِّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَوَاصُلِهِمْ مِثْلُ الْجَسَدِ، إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى

وَرُوِّينَا عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " لَا تَبَاغَضُوا ، وَلَا تَحَاسَدُوا ، وَلَا تَدَابَرُوا ، وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إِخْوَانًا، وَلَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثٍ " . وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى: " وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ " . وَقَدْ مَضَى إِسْنَادُ الْحَدِيثَيْنِ

8574- İsmâîl el-Hayyât bildiriyor: Hasan b. Umâre, A'meş'in kendisine kötü şeyler söylediğini haber alınca ona giysiler gönderdi. Daha sonra

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/701) ve İbn Ebî Hâtim, *İlelü'l-Hadîs* (2/333-334).

A'meş, Hasan'ı övmeye başladı. Ona: "Önce kmadın, şimdi de övüyor musun?" denilince, A'meş şu karşılığı verdi: "Hayseme'nin Abdullah b. Mes'ûd'dan naklen bana bildirdiğine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kalpler kendisine iyilik edeni sevecek, kötülük edenden de nefret edecek şekilde yoğrulmuştur*» buyurmuştur."[1]

Ebû Ahmed b. Adiy der ki: "Hadisi merfû olarak sadece bu hocanın kanalıyla yazmışımdır. Merfû olarak da sadece bu kanalla rivayet edildiğini biliyorum. Zira hadis A'meş'ten mevkûf olarak bilinir."

Kişileri birbirine yakınlaştıracak şeylerden biri de karşı tarafa elden geldiğince sevgiyle, güzel ahlâkla ve iyi bir şekilde yaklaşmaktır.

Nu'mân b. Beşîr'den naklen bize bildirildiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Müminler, birbirlerine karşı gösterdikleri sevgi, merhamet ve şefkat yönünden bir bedene benzerler. Bu bedenin bir organı rahatsızlansa diğer organlar da uykusuz kalarak ve ateşlenerek bu rahatsızlığı paylaşırlar"* buyurmuştur.[2]

Yine Enes b. Mâlik'ten naklen bize bildirildiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Birbirinize kin tutmayın! Birbirinize haset etmeyin! Birbirinize sırt çevirmeyin! Yüce Allah'ın kardeş kulları olun! Bir müslümanın müslüman kardeşiyle üç günden daha fazla dargın kalması helal değildir"* buyurmuştur.[3]

Başka bir rivayette ise: *"(Dargın olanların) en hayırlısı da diğerine ilk önce selâmı veren kişidir"* ifadesi kullanılır. Her iki hadisin de isnâdı daha önce geçmişti.

٨٥٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو نَصْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْفَقِيهُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، وَأَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ مِنْ أَصْلِهِ، قَالُوا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ الْعُطَارِدِيُّ، قَالَ: نا وَكِيعُ بْنُ الْجَرَّاحِ، عَنْ أَبِي

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/701), Ebu'ş-Şeyh, *Emsâl* (160), Ebû Nuaym, *Hilye* (4/121), İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (s. 243) ve İbnu'l-Cevzî, *İlel* (2/29). Bak: Zehebî, *Mîzân* (1/514)

[2] 7203. hadiste geçti.

[3] 6191. hadiste geçti.

جَعْفَرٍ الرَّازِيِّ، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ أَنَسٍ، عَنِ الْحَسَنِ، ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ [الشورى: ٢٣]، قَالَ: " كُلُّ مَنْ تَقَرَّبَ إِلَى اللهِ بِطَاعَةٍ، وَجَبَتْ عَلَيْكَ مَحَبَّتُهُ "

8575- Rabî' b. Enes bildiriyor: Hasan(-ı Basrî), ***"Ben buna karşılık sizden, yakınlara sevgiden başka bir ücret istemiyorum"***[1] buyruğunu açıklarken: "Kendisine itaat ederek Allah'a yaklaşmaya çalışan her kişiyi sevmen gerekir" demiştir.[2]

٨٥٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: نا رَوْحٌ، قَالَ: نا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي بَلْجٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَمْرَو بْنَ مَيْمُونٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَجِدَ طَعْمَ الْإِيمَانِ فَلْيُحِبَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، لَا يُحِبُّ إِلَّا لِلَّهِ "

8576- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"İmanın tadına varmak isteyen kişi birini sevecekse sadece Allah için sevsin"* buyurmuştur.[3]

٨٥٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ حَفْصٍ، قَالَ: نا أَبِي، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ: أَيْنَ الْمُتَحَابُّونَ بِجَلَالِي، الْيَوْمَ أُظِلُّهُمْ فِي ظِلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلِّي ". " تَفَرَّدَ بِهِ إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ مَالِكٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ، وَالْمَحْفُوظُ عَنْ مَالِكٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَبِي طُوَالَةَ كَمَا "

8577- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kıyamet gününde Yüce Allah: «Benim rızam için birbirlerini sevenler nerede? Hiçbir gölgenin bulunmadığı böylesi bir günde onları kendi gölgemde gölgelendireceğim» buyurur."*[4]

---

[1] Şûrâ Sur. 23

[2] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (7/350).

[3] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (s. 298) ve Hâkim, *Müstedrek* (40/168).

[4] İsnâdı hasendir.

İbrâhîm b. Tahmân bunu Mâlik'ten bu isnâdla rivayette tek kalmıştır. Mahfuz olanı ise bir sonraki rivayette olduğu gibi Mâlik kanalıyla Abdullah b. Abdirrahman Ebû Tuvâle'den rivayet edilmesidir.

٨٥٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو النَّضْرِ الْفَقِيهُ، وَأَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسٍ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، قَالَ: أنا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسٍ، قَالَا نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ أَبِي الْحُبَابِ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: أَيْنَ الْمُتَحَابُّونَ بِجَلَالِي، الْيَوْمَ أُظِلُّهُمْ فِي ظِلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلِّي ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ قُتَيْبَةَ، عَنْ مَالِكٍ. وَكَذَلِكَ رَوَاهُ فُلَيْحُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ

وَرُوِّينَا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي: " سَبْعَةٍ يُظِلُّهُمُ اللهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللهِ، اجْتَمَعَا عَلَى ذَلِكَ، وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ "

8578- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kıyamet gününde Yüce Allah: «Benim rızam için birbirlerini sevenler nerede? Hiçbir gölgenin bulunmadığı böylesi bir günde onları kendi gölgemde gölgelendireceğim» buyurur."*[1]

Müslim, *Sahîh*'de Kuteybe kanalıyla Mâlik'ten rivayet etti.[2]

Fuleyh b. Süleymân da bunu Abdullah b. Abdirrahman'dan rivayet etmiştir.

Yine Ebû Hureyre'den naklen bize bildirildiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı bir günde (kıyamet gününde) yedi kişi Yüce Allah'ın gölgesinde olacaktır. Bunlardan biri, Yüce Allah için birbirlerini seven ve O'nun için bir araya gelip ayrılan iki kişidir."*[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *birr* (37).

[3] 545. hadiste geçti.

٨٥٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: نا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسٍ، قَالَ: نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: نا الْقَعْنَبِيُّ، فِيمَا قَرَأَ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ أَبِي حَازِمِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، أَنَّهُ قَالَ: دَخَلْتُ مَسْجِدَ دِمَشْقَ فَإِذَا أَنَا بِفَتًى بَرَّاقِ الثَّنَايَا، وَإِذَا أُنَاسٌ مَعَهُ إِذَا اخْتَلَفُوا فِي شَيْءٍ أَسْنَدُوهُ إِلَيْهِ وَصَدَرُوا عَنْ رَأْيِهِ، فَسَأَلْتُ عَنْهُ، فَقِيلَ: هَذَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ، فَلَمَّا كَانَ الْغَدُ هَجَّرْتُ فَوَجَدْتُهُ قَدْ سَبَقَنِي بِالتَّهْجِيرِ، وَوَجَدْتُهُ يُصَلِّي قَالَ: فَانْتَظَرْتُهُ حَتَّى قَضَى صَلَاتَهُ، ثُمَّ جِئْتُ مِنْ قِبَلِ وَجْهِهِ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، وَقُلْتُ لَهُ: وَاللهِ إِنِّي لَأُحِبُّكَ لِلَّهِ، فَقَالَ: آللَّهِ؟، فَقُلْتُ: آللَّهِ، فَقَالَ: آللَّهِ؟، فَقُلْتُ: آللَّهِ، قَالَ: فَأَخَذَ بِحُبْوَةِ لِرِدَائِي فَجَبَذَنِي إِلَيْهِ، وَقَالَ: أَبْشِرْ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: وَجَبَتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَحَابِّينَ فِيَّ، وَالْمُتَجَالِسِينَ فِيَّ، وَالْمُتَبَاذِلِينَ فِيَّ، وَالْمُتَشَاوِرِينَ فِيَّ ". كَذَا رَوَاهُ أَبُو حَازِمٍ، عَنْ إِدْرِيسَ

8579- Ebû İdrîs el-Havlânî anlatıyor: Dimaşk mescidine girdiğimde genç ve bembeyaz dişleri olan birini gördüm. Yanında insanlar da bulunuyordu. Bir şeyde anlaşmazlığa düştükleri zaman ona başvurup onun söylediğini kabul ediyorlardı. Kim olduğunu sorduğumda, Muâz b. Cebel olduğunu söylediler. İkinci gün öğle vakti mescide gittim, ancak onun benden erken davrandığını ve içeride namaz kıldığını gördüm. Namazı bitirmesini bekledim. Bitirince de ön tarafından gelip ona selâm verdim ve: "Yemin olsun ki seni Allah için seviyorum!" dedim. "Böyle olduğuna dair Allah adına yemin eder misin?" diye sorunca: "Vallahi!" dedim. Bunun üzerine cübbemden tutup beni kendisine doğru çekti ve şöyle dedi: "O zaman sana müjdeler olsun! Zira Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Yüce Allah: "Benim için birbirini sevenler, benim için birbiriyle oturanlar, benim için birbirlerine yardım edenler ve benim için birbirini ziyaret edenler sevgimi hak eder" buyurur*» buyurduğunu işittim."[1]

Ebû Hâzım, Ebû İdrîs'ten bu şekilde rivayet etmiştir.

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 20/80 (150), Bağavî, *Şerhu's-Sünne* 13/49-50 (3463), Hâkim, *Müstedrek* (4/168-169), Mâlik, *Muvattâ* (s. 953) ve Ahmed, *Müsned* (5/247).

٨٥٨٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الْمَحْبُوبِيُّ بِمَرْوَ، قَالَ: نا سَعِيدُ بْنُ مَسْعُودٍ، نا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ يَعْلَى، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ، قَالَ: جَلَسْتُ فِي حَلْقَةٍ فِيهَا عِشْرُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ، فَإِذَا فِيهِمْ شَابٌّ حَسَنُ الْوَجْهِ، أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، غُرُّ الثَّنَايَا، فَإِذَا اخْتَلَفُوا فِي شَيْءٍ انْتَهَوْا إِلَى قَوْلِهِ، فَلَمَّا كَانَ الْغَدُ أَتَيْتُ الْمَسْجِدَ فَإِذَا هُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي إِلَى سَارِيَةٍ، فَجَلَسْتُ إِلَى جَنْبِهِ فَانْحَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ، ثُمَّ سَكَتَ، قُلْتُ: بِاللهِ إِنِّي لَأُحِبُّكَ مِنْ إِجْلَالِ اللهِ، قَالَ: آللَّهِ؟، قُلْتُ: آللَّهِ، قَالَ: فَإِنَّ الْمُتَحَابِّينَ فِي اللهِ فِي ظِلِّ اللهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ، يُوضَعُ لَهُمْ كَرَاسِيُّ مِنْ نُورٍ، يَغْبِطُهُمُ النَّبِيُّونَ، وَالشُّهَدَاءُ، وَالْمُرْسَلُونَ لِمَكَانِهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ، قَالَ: فَأَتَيْتُ عُبَادَةَ بْنَ الصَّامِتِ فَحَدَّثْتُ بِمَا قَالَ مُعَاذٌ، فَقَالَ: لَا أُحَدِّثُكَ إِلَّا بِمَا سَمِعْتُ عَلَى لِسَانِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، ثُمَّ حَدَّثَ قَالَ: " حُقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَبَاذِلِينَ فِيَّ، وَحُقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَصَافِينَ فِيَّ، لِلْمُتَوَاصِلِينَ فِيَّ ". وَرَوَاهُ أَيْضًا عَطَاءٌ الْخُرَاسَانِيُّ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ هَكَذَا

8580- Ebû İdrîs anlatıyor: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından yirmi kişinin bulunduğu bir halkada oturdum. İçlerinde sürme gözlü ve bembeyaz dişleri olan bir genç vardı. Yanındakiler bir konuda anlaşmazlığa düştüğü zaman bu gence başvuruyordu. Diğer gün Mescid'e geldiğimde o genci bir sütuna doğru namaz kılarken gördüm. Ben de yanında oturdum. Namazını bitirince susup bir şey konuşmadı.

Ona: "Allah için seni seviyorum" dediğimde, bana: "Böyle olduğuna dair Allah adına yemin eder misin?" diye sordu. Ona: "Vallahi!" karşılığını verdiğimde: "Allah için birbirlerini sevenler (kıyamet gününde) gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı bir günde Yüce Allah'ın gölgesinde olacaklardır. Bunlar için nurdan tahtlar kurulacak, Rablerine olan yakınlıklarından dolayı peygamberler, şehitler ve tüm elçiler onlara gıpta edecektir" dedi.

Ubâde b. es-Sâmit'in yanına gidip Muâz'ın bu dediğini zikrettiğimde Ubâde: "Sana bizzat Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ağzından işittiğim bir hadisi rivayet edeyim" karşılığını verip (Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem)

naklen) şöyle dedi: *"Yüce Allah: «Benim için birbirlerine yardım edenler sevgimi hak eder. Benim için birbirlerine dürüst davrananlar ve benim için birbirleriyle bağlarını kesmeyenler sevgimi hak eder» buyurur."*[1]

Atâ el-Horasânî de bunu Ebû İdrîs el-Havlânî'den bu şekilde rivayet etmiştir.[2]

٨٥٨١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: نا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، قَالَ: نا الْحُمَيْدِيُّ، قَالَ: نا سُفْيَانُ، قَالَ: هَذَا الَّذِي حَفِظْنَا مِنَ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ قَالَ: أَدْرَكْتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ وَوَعَيْتُ عَنْهُ، وَعُبَادَةَ بْنَ الصَّامِتِ وَوَعَيْتُ عَنْهُ، وَشَدَّادَ بْنَ أَوْسٍ وَوَعَيْتُ عَنْهُ، وَفَاتَنِي مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ، فَأَخْبَرَنِي فُلَانٌ عَنْهُ، قَالَ سُفْيَانُ: وَسَمَّاهُ الزُّهْرِيُّ فَنَسِيتُهُ: أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ كَانَ لَا يَجْلِسُ مَجْلِسًا إِلَّا قَالَ: " اللهُ حَكَمٌ قِسْطٌ تَبَارَكَ اسْمُهُ، هَلَكَ الْمُرْتَابُونَ ". وَرَوَاهُ غَيْرُهُ عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَمِيرَةَ، عَنْ مُعَاذٍ، فَيُحْتَمَلُ أَنْ يَكُونَ الْحَدِيثُ الْأَوَّلُ فِي الْمُتَحَابِّينَ سَمِعَهُ أَيْضًا مِنْ يَزِيدَ بْنِ عَمِيرَةَ، عَنْ مُعَاذٍ، وَاللهُ أَعْلَمُ

8581- Ebû İdrîs el-Havlânî der ki: Ebu'd-Derdâ'ya yetiştim ve sözlerini dinledim. Ubâde b. es-Sâmit'e de yetişip sözlerini dinledim. Şeddâd b. Evs'e de yetişip sözlerini dinledim. Muâz b. Cebel'i ise kaçırdım. Ancak filan kişinin —Süfyân der ki: Zührî bu kişinin adını da zikretti, ancak ben unuttum— bana bildirdiğine göre Muâz b. Cebel ne zaman bir mecliste otursa: "Allah hikmet sahibidir, adaletlidir, ismi yücedir. Onu inkar edenler helak olmuşlardır" derdi.[3]

Başkası ise bunu Ebû İdrîs — Yezîd b. Amîre — Muâz kanalıyla rivayet etmiştir.[4]

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Ahmed, *Müsned* (5/229), Hâkim, *Müstedrek* (4/169-170), Tayâlisî, *Müsned* (s. 78) ve Fesevî, *Ma'rife* (2/234).

[2] Taberânî, *M. el-Kebîr* 20/79 (146, 147, 148), Hâkim, *Müstedrek* (4/170), Fesevî, *Ma'rife* (2/325-326), Ahmed, *Müsned* (5/233), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (13/145) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (5/121-122).

[3] Ravileri güvenilirdir. Fesevî, *Ma'rife* (2/320).

[4] Fesevî, *Ma'rife* (2/321).

Ebû İdrîs'in Allah için birbirini sevenler konusundaki hadisi de Yezîd b. Amîre kanalıyla Muâz'dan işitmiş olması muhtemeldir. Doğrusunu da Allah bilir.

٨٥٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا مُسَدَّدٌ، قَالَ: نا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنِ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ رَجُلٍ، آخَرَ، قَالَ: قُلْتُ لِمُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ: إِنِّي أُحِبُّكَ فِي اللهِ - أَوْ أُحِبُّكَ لِلَّهِ - فَقَالَ لِي: انْظُرْ مَا تَقُولُ، - قَالَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ الَّذِينَ يَتَحَابُّونَ فِي اللهِ، وَيُحِبُّ الَّذِينَ يَتَقَاعَدُونَ فِيهِ، وَيُحِبُّ الَّذِينَ يَتَبَاذَلُونَ فِيهِ، وَيُحِبُّ الَّذِينَ يَتَزَاوَرُونَ فِيهِ، وَيُحِبُّ الَّذِينَ يَتَحَاوَرُونَ فِيهِ "

8582- Cureyrî, bir adamdan bildiriyor: Muâz b. Cebel'e: "Seni Allah için seviyorum" dediğimde üç defa: "Ne söylediğine dikkat et!" karşılığını verdi ve şöyle devam etti: "Zira Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): *«Yüce Allah birbirlerini Allah için sevenleri sever. Birbirleriyle Allah için birlikte olanları sever. Birbirlerine Allah için yardım edenleri sever. Birbirlerini Allah için ziyaret edenleri sever. Birbirleriyle Allah için konuşanları sever»* buyurduğunu işittim."[1]

٨٥٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمِصْرِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: نا عَمْرُو بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، قَالَ: نا صَدَقَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنِ الْوَضِينِ بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ مَحْفُوظِ بْنِ عَلْقَمَةَ، عَنِ ابْنِ عَائِذٍ، أَنَّ شُرَحْبِيلَ بْنَ السِّمْطِ، قَالَ لِعَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ: هَلْ أَنْتَ مُحَدِّثِي حَدِيثًا سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ لَيْسَ فِيهِ نِسْيَانٌ وَلَا تَكْذِيبٌ قَالَ: نَعَمْ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: قَدْ حَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلَّذِينَ يَتَحَابُّونَ مِنْ أَجْلِي، وَقَدْ حَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلَّذِينَ يَتَزَاوَرُونَ مِنْ أَجْلِي، وَقَدْ حَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلَّذِينَ يَتَصَافُونَ مِنْ أَجْلِي، وَقَدْ حَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلَّذِينَ يَتَنَاصَرُونَ مِنْ أَجْلِي "

8583- İbn Âiz bildiriyor: Şurahbîl b. es-Sımt, Amr b. Abese'ye: "Bana Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesallem) naklen içinde unutma ve yalan olmayan bir

[1] İsnâdında meçhul ravi vardır.

hadis aktarır mısın?" deyince, Amr: "Olur!" karşılığını verip devam etti: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Yüce Allah: «Benim için birbirlerini sevenler sevgimi hak eder. Benim için birbirlerini ziyaret edenler sevgimi hak eder. Benim için birbirlerine dürüst davrananlar sevgimi hak eder. Benim için birbirlerine yardım edenler sevgimi hak eder» buyurur."*[1]

٨٥٨٤ - أَخْبَرَنَا حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّيْدَلَانِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُنَازِلٍ، قَالَ: نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ قُتَيْبَةَ، قَالَ: نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ يَعِيشَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ الْقَعْقَاعِ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: إِنَّ مِنْ عِبَادِي لَعِبَادًا يَغْبِطُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ "، قِيلَ: مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللهِ؟ لَعَلَّنَا نُحِبُّهُمْ، قَالَ: " هُمْ قَوْمٌ تَحَابُّوا بِرُوحِ اللهِ عَلَى غَيْرِ أَمْوَالٍ، وَلَا أَنْسَابٍ، وُجُوهُهُمْ نُورٌ عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ، لَا يَخَافُونَ إِذَا خَافَ النَّاسُ "، ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ ﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [يونس: ٦٢] ". " كَذَا قَالَ: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَهُوَ وَهْمٌ "

وَالْمَحْفُوظُ عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، وَأَبُو زُرْعَةَ، عَنْ عُمَرَ، مُرْسَلٌ.

8584- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah: «Kullarımdan öyleleri vardır ki peygamberler ve şehitler onlara gıpta eder» buyurur"* deyince; "Ey Allah'ın Resûlü! Bunlar kim?" diye soruldu. *"Bunlar birbirlerini mal ve soy yakınlığından dolayı değil, Allah için seven kişilerdir. Bunlar nurdan minberler üzerinde nurlu yüzleriyle otururlar. Herkesin korkuya kapıldığı zamanda korkmazlar"* buyurdu ve: ***"İyi bilin ki, Allah'ın dostlarına korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir"***[2] âyetini okudu.[3]

---

[1] İsnâdı zayıf olan hasen bir hadistir. Taberânî, *M. es-Sağîr* (2/116), Ahmed, *Müsned* (4/386), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 249-250 (716) ve İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (8) Bak: Münzirî, *et-Terğîb* (4/19) ve Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/279).

[2] Yûnus Sur. 62

[3] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (5), İbn Cerîr, *Tefsîr* (11/132), Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (10/448) ve Ebû Ya'lâ, *Müsned* 10/495 (6110) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/372).

Bu şekilde Ebû Hureyre'den rivayet edilmiştir, ancak yanlıştır. Mahfuz olanı Ebû Zür'a kanalıyla Ömer b. el-Hattâb'tan mürsel olarak rivayet edilmesidir.

٨٥٨٥ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو مُحَمَّدٍ السِّمِّذِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ شِيرَوَيْهِ، قَالَ: نا إِسْحَاقُ الْحَنْظَلِيُّ، قَالَ: أنا جَرِيرٌ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ الْقَعْقَاعِ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللهِ عِبَادًا مَا هُمْ بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ، يَغْبِطُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ لِمَكَانِهِمْ مِنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ "، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ مَنْ هُمْ؟، وَمَا أَعْمَالُهُمْ؟، أَخْبِرْنَا مَنْ هُمْ؟ قَالَ: " هُمْ قَوْمٌ تَحَابُّوا بِرُوحِ اللهِ عَلَى غَيْرِ أَرْحَامٍ بَيْنَهُمْ، وَلَا أَمْوَالٍ يَتَعَاطَونَهَا، فَوَاللهِ إِنَّ وُجُوهَهُمْ لَنُورٌ، وَإِنَّهُمْ لَعَلَى نُورٍ، لَا يَخَافُونَ إِذَا خَافَ النَّاسُ، وَلَا يَحْزَنُونَ إِذَا حَزِنَ النَّاسُ "، ثُمَّ قَرَأَ: ﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [يونس: ٦٢].

8585- Ömer b. el-Hattâb der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah'ın öyle kulları vardır ki peygamber veya şehit olmamalarına rağmen Allah'a yakınlıklarından dolayı peygamberler ve şehitler onlara gıpta eder"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Bunlar kimdir? Amelleri nedir? Bunların kim olduğunu bize söyle" denilince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bunlar birbirlerini mal ve soy yakınlığından dolayı değil, Allah için seven kişilerdir. Vallahi (kıyamet gününde) bunların yüzleri nur gibi parlar ve nur içinde olurlar. Herkesin korkuya kapıldığı zamanda korkmaz, herkesin üzüleceği zamanda da üzülmezler"* buyurdu ve: ***"İyi bilin ki, Allah'ın dostlarına korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir"***[1] âyetini okudu.[2]

٨٥٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ جَنَاحُ بْنُ نَذِيرِ بْنِ جَنَاحٍ، بِالْكُوفَةِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو جَعْفَرِ بْنُ دُحَيْمٍ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ، قَالَ: أنا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: نا قَيْسٌ، قَالَ: نا عُمَارَةُ بْنُ الْقَعْقَاعِ، فذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: وَمَا أَعْمَالُهُمْ؟ لَعَلَّنَا نُحِبُّهُمْ، فَقَالَ: " وَإِنَّهُمْ لَعَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ "

---

[1] Yûnus Sur. 62

[2] İsnâdı ceyyiddir, ancak kopuktur. Ebû Dâvud 3/799 (3577).

8586- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiştir. Fakat burada "Bunların amelleri nedir? Belki biz de onları severiz" ibaresi geçmiştir. Yine: *"Nurdan minberler üzerinde olacaklardır"* lafzı kullanılmıştır.[1]

٨٥٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: نا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَحْيَى الزُّهْرِيُّ الْقَاضِي، بِمَكَّةَ، قَالَ: نا أَبُو يَحْيَى بْنُ أَبِي مَسَرَّةَ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَزْرَقِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " إِنَّ الْمُتَحَابِّينَ عَلَى كَرَاسِيَّ مِنْ يَاقُوتٍ حَوْلَ الْعَرْشِ "

8587- Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Birbirlerini (Allah için) sevenler, Arş'ın etrafında yakuttan tahtlar üzerinde otururlar"* buyurmuştur.[2]

٨٥٨٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ الرَّمَادِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنِ ابْنِ أَبِي حُسَيْنٍ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ، إِذْ قَالَ: " إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ، وَلَا شُهَدَاءَ، يَغْبِطُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ، وَالشُّهَدَاءُ بِقُرْبِهِمْ مِنَ اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "، وَقَامَ فِي نَاحِيَةِ الْقَوْمِ أَعْرَابِيٌّ فَجَثَا عَلَى رُكْبَتَيْهِ وَرَمَى بِيَدَيْهِ، فَقَالَ: حَدِّثْنَا يَا رَسُولَ اللهِ عَنْهُمْ مَنْ هُمْ؟، قَالَ: فَرَأَيْتُ فِي وَجْهِ رَسُولِ اللهِ ﷺ الْبِشْرَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " هُمْ عِبَادٌ مِنْ عِبَادِ اللهِ، مِنْ بُلْدَانٍ شَتَّى، وَقَبَائِلَ شَتَّى، مِنْ شعوبِ الْقَبَائِلِ لَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمْ أَرْحَامٌ يَتَوَاصَلُونَ بِهَا، وَلَا دُنْيَا يَتَبَاذَلُونَ بِهَا، يَتَحَابُّونَ بِرُوحِ اللهِ، يَجْعَلُ اللهُ وُجُوهَهُمْ نُورًا، وَيَجْعَلُ لَهُمْ مَنَابِرَ مِنْ لُؤْلُؤٍ، يَفْزَعُ النَّاسُ وَلَا يَفْزَعُونَ، وَيَخَافُ النَّاسُ وَلَا يَخَافُونَ "

8588- Ebû Mâlik el-Eş'arî der ki: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanındayken: *"Yüce Allah'ın öyle kulları vardır ki bunlar peygamber ve şehit olmadıkları halde kıyamet gününde Allah'a olan yakınlıklarından dolayı peygamberler ve şehitler onlara gıpta ederler"* buyurdu. Orada kenarda bulunan

---

[1] İsnâdı ceyyiddir, ancak kopuktur. Ebû Nuaym, *Hilye* (1/5).

[2] İsnâdı çok zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 4/179 (3973) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1474) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/277).

bir bedevi dizlerinin üzerine kalkıp kollarıyla da işaret ederek: "Ey Allah'ın Resûlü! Bunların kim olduklarını bize anlatsana" deyince, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yüzüne bir neşe geldiğini gördüm. Sonra şöyle buyurdu: *"Bunlar değişik şehirlerden, değişik kabilelerden ve farklı bölgelerden olmalarına, aralarında bir akrabalık bağı veya dünyalık bir menfaat bulunmamasına rağmen Allah için birbirlerini seven kullardır. Yüce Allah (kıyamet gününde) bunların yüzlerini nurlu kılar ve inciden minberler üzerinde oturtur. O günde insanlar endişe içinde olurken bunlar endişe taşımazlar. İnsanlar korku içindeyken bunlar korkmazlar."*[1]

٨٥٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْوَرَّاقُ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، قَالَ: نا حَمَّادُ بْنُ أَبِي حُمَيْدٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ وَرْدَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ. ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ: نا حُمَيْدُ بْنُ الْأَسْوَدِ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي حُمَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ وَرْدَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ مِنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَعُمَدًا مِنْ يَاقُوتٍ، عَلَيْهَا غُرَفٌ مِنْ زَبَرْجَدٍ، لَهَا أَبْوَابٌ مُفَتَّحَةٌ، تُضِيءُ كَمَا يُضِيءُ الْكَوْكَبُ الدُّرِّيُّ "، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ مَنْ يَسْكُنُهَا؟، قَالَ: " الْمُتَحَابُّونَ فِي اللهِ، وَالْمُتَجَالِسُونَ فِي اللهِ، وَالْمُتَلَاقُونَ فِي اللهِ ". وَفِي رِوَايَةِ الرُّوذْبَارِيِّ: فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ وَالْبَاقِي سَوَاءٌ

8589- Ebû Hureyre anlatıyor: Resûlullah'la (sallallahu aleyhi vesellem) birlikteyken bir ara: *"Cennette yakuttan sütunlar, bu sütunların her birinin üzerinde de zebercetten evler olacaktır. Bu evlerin açık olan kapılarından parlak yıldızın ışığı gibi ışık saçılır"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Bu evlerde kimler oturur?" diye sorulunca: *"Allah için birbirlerini sevenler, Allah için birbirleriyle oturanlar ve Allah için birbirleriyle görüşenlerdir"* buyurdu.[2]

---

[1] İsnâdı hasendir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 3/329 (3433), Ahmed, *Müsned* (5/341), Abdurrezzâk, *Musannef* 11/201-202 (20324) ve Bağavî, *Şerhu's-Sünne* (13/50-51) Bak: İbn Kesîr, *Tefsîr* (2/438).

[2] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (4/228), Mervezî, *Zevâidü'z-Zühd* (s. 521-522), İbn Adiy,

Rûzbârî bunu rivayet ederken: "Ey Allah'ın Resûlü! Bunların içinde kimler oturur?" diye sorduğumuzda..." lafzını kullanır ve gerisini aynı şekilde aktarır.

٨٥٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: أنا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ: مَنْ كَانَ اللهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ أَنْ يَرْجِعَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللهُ مِنْهُ، وَأَنْ يُحِبَّ الرَّجُلُ الْعَبْدَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ

8590- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Şu üç şey kimde bulunursa imanın tadını alır. Biri, Allah'ı ve Resûlü'nü diğer bütün şeylerden daha fazla sevmesidir. Diğeri, Yüce Allah kendisini küfürden kurtardıktan sonra tekrar ona dönmek yerine cehenneme atılmayı tercih edebilmesidir. Bir diğeri de, kişinin birini sadece Allah rızası için sevmesidir."*[1]

Buhârî ile Müslim bunu *Sahîh*'te Şu'be kanalıyla rivayet ettiler.[2]

٨٥٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، إِمْلَاءً، قَالَ: أنا صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدٍ الرَّازِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ، قَالَ: نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: " أَنَّ رَجُلًا زَارَ أَخًا لَهُ فِي قَرْيَةٍ، فَأَرْصَدَ اللهُ عَلَى مَدْرَجَتِهِ مَلَكًا، فَلَمَّا أَتَى عَلَيْهِ، قَالَ: أَيْنَ تُرِيدُ؟، قَالَ: أُرِيدُ أَخًا لِي مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ، فَقَالَ لَهُ: هَلْ عَلَيْكَ مِنْ نِعْمَةٍ تَرُبُّهَا؟ قَالَ: لَا، غَيْرَ أَنِّي أَحْبَبْتُهُ فِي اللهِ، قَالَ: فَإِنِّي رَسُولُ اللهِ إِلَيْكَ بِأَنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ أَحَبَّكَ كَمَا أَحْبَبْتَهُ فِيهِ "

8591- Ebû Hureyre'nin bîldirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Adamın biri başka bir kasabadaki din kardeşini ziyaret etmek için yola çıktı. Yüce Allah onun yoluna bir meleği koydu. Adam meleğin yanına vardığı*

---

el-Kâmil (6/2204), İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (11) ve Hatîb, et-Tebrîzî, *el-Mişkât* (3/1398).

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *îmân* (1/11), *edeb* (7/83) ve Müslim, *îmân* (68).

zaman, melek: «Nereye gidiyorsun?» diye sordu. Adam: «Şu kasabada olan kardeşimi ziyarete gidiyorum» dedi. Melek: «Ondan beklediğin bir nimet mi var?» diye sorunca, adam: «Hayır! Sadece Allah için onu seviyorum» dedi. Bunun üzerine melek ona: «Ben, Rabbinin, o kardeşini sevdiğin gibi seni sevdiğini bildirmek üzere gönderdiği bir elçisiyim!» dedi."[1]

٨٥٩٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْخَيْرِ جَامِعُ بْنُ أَحْمَدَ الْمُحَمَّدْ أَبَاذِيُّ، قَالَ: نا أَبُو طَاهِرٍ الْمُحَمَّدْ أَبَاذِيُّ، قَالَ: نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، قَالَ: نا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: نا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ وَمَعْنَاهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: عَنْ نَبِيِّ اللهِ، وَلَمْ يَذْكُرْ قَوْلَهُ: فَلَمَّا أَتَى عَلَيْهِ قَالَ: مِنْ نِعْمَةٍ؟، قَالَ: لَا، إِلَّا أَنِّي أُحِبُّهُ فِي اللهِ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ حَمَّادٍ

8592- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiş, ancak "*Melek: «Ondan beklediğin bir nimet mi var?» diye sorunca, adam: «Hayır! Sadece Allah için onu seviyorum» dedi"* kısmı geçmemiştir.[2]

Müslim, *Sahîh*'de Abdula'lâ b. Hammâd'dan rivayet etti.[3]

٨٥٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّنْعَانِيُّ، نا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، نا الْمُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ، نا ثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: إِنِّي أُحِبُّ فُلَانًا فِي اللهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " فَأَخْبَرْتَهُ؟ "، قَالَ: لَا، قَالَ: " فَأَخْبِرْهُ " قَالَ: فَلَقِيَهُ بَعْدُ فَقَالَ: وَاللهِ إِنِّي لَأُحِبُّكَ فِي اللهِ، قَالَ: فَأَحَبَّكَ الَّذِي لَهُ أَحْبَبْتَنِي. تَابَعَهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ الزُّبَيْرِ الْبَاهِلِيُّ، وَعُمَارَةُ بْنُ زَاذَانَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ. وَاخْتُلِفَ فِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ فَقِيلَ: عَنْهُ عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ سُبَيْعَةَ، عَنْ رَجُلٍ، حَدَّثَهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. وَقِيلَ: عَنْهُ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ سُبَيْعَةَ،

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Hatîb, *Târîh* (3/400, 12/376, 14/31-32), İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (96), Beyhakî, *Âdâb* (233), Ahmed, *Müsned* (2/292, 408, 462, 482, 508), Bağavî, *Şerhu's-Sünne* (13/52), İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (s. 114), Vekî, *Zühd* 2/611-612 (336) ve Hennâd, *Zühd* 1/277 (490).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *birr* (38).

عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ رَجُلٍ حَدَّثَهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ، وَقِيلَ غَيْرُ ذَلِكَ، وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ أَنَسٍ

8593- Enes b. Mâlik bildiriyor: Adamın biri Hz. Peygamber'e (sallallahu aleyhi vesellem): "Filan adamı seviyorum" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): "*Bu sevgini ona bildirdin mi?*" diye sordu. Adam: "Hayır" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): "*O zaman bildir*" buyurdu. Daha sonra sevdiği o adamla karşılaşınca: "Vallahi seni Allah için seviyorum" dedi. O da: "Kendisi için beni sevdiğin de (Allah da) seni sevsin" karşılığını verdi.[1]

Abdullah b. ez-Zübeyr el-Bâhilî ve Umâre b. Zâzân da bunu Sâbit'ten rivayet ederek mutâbaât etmişlerdir.[2]

Hammâd b. Seleme'den rivayeti konusunda ihtilaf edilmiş; bazıları bunu Hammâd b. Seleme — Sâbit — Habîb b. Sübey'a kanalıyla bir adamdan rivayet etmiştir.[3]

Başkaları Hammâd b. Seleme — Sâbit — Habîb b. Sübey'a — Hâris kanalıyla bir adamdan, o da Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) bildirmiştir. Başka kanalla da rivayet edenler vardır.

٨٥٩٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ عَبْدُ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو النَّضْرِ أَحْمَدُ بْنُ سَهْلٍ الْفَقِيهُ، بِبُخَارَى، قَالَ: نا صَالِحُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْبَغْدَادِيُّ الْحَافِظُ، قَالَ: نا الْأَزْرَقُ بْنُ عَلِيٍّ أَبُو الْجَهْمِ الْحَنَفِيُّ، قَالَ: نا حَسَّانُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْكِرْمَانِيُّ، عَنْ زُهَيْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، وَمُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: بَيْنَمَا أَنَا جَالِسٌ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، ثُمَّ وَلَّى عَنْهُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ وَاللهِ إِنِّي لَأُحِبُّ هَذَا لِلَّهِ، فَقَالَ: " فَهَلْ أَعْلَمْتَ أَخَاكَ؟ "، قُلْتُ: لَا، قَالَ: " فَأَعْلِمْ ذَلِكَ أَخَاكَ "، فَاتَّبَعْتُهُ فَأَدْرَكْتُهُ فَقُلْتُ: وَاللهِ إِنِّي لَأُحِبُّكَ لِلَّهِ، فَقَالَ هُوَ: وَأَنَا وَاللهِ أُحِبُّكَ لِلَّهِ، قُلْتُ: لَوْلَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِي أَنْ أُعْلِمَكَ لَمْ أَفْعَلْ

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/344 (5125).

[2] Ebû Ya'lâ, *Müsned* 6/162 (3442) ve İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (71).

[3] Ebû Dâvud 5/343-344 (5124) ve Tirmizî 4/599-600 (2393).

8594- İbn Ömer der ki: Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanında oturmuşken adamın biri geldi, selâm verdikten sonra çekip gitti. "Ey Allah'ın Resûlü! Ben şu adamı Allah için seviyorum" dediğimde, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sevgini bu kardeşine bildirdin mi?"* diye sordu. "Hayır" dediğimde, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"O zaman bunu kardeşine bildir"* buyurdu. Bunun üzerine adamın peşinden gittim. Ona yetiştiğimde: "Vallahi seni Allah için seviyorum" dedim. Adam: "Ben de seni Allah için seviyorum" karşılığını verdikten sonra ona: "Şayet Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) söylemeseydi bunu sana söylemeyecektim" dedim.[1]

٨٥٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ شُعَيْبٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْحَجَبِيُّ، عَنْ أَبِي عَوَانَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُرَّةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " إِذَا أَحَبَّ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُعْلِمْهُ، فَإِنَّهُ يَجِدُ لَهُ مِثْلَ الَّذِي عِنْدَهُ ". قَالَ أَبُو زَكَرِيَّا: " سَأَلَنِي أَبُو زُرْعَةَ عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ فَحَدَّثْتُهُ بِهِ "

8595- Abdullah b. Ömer'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Biriniz kardeşini sevdiği zaman bu sevgisini ona bildirsin. Bunu yaptığı zaman onda da kendisine karşı bir sevgi bulacaktır"* buyurmuştur.[2]

Ravi der ki: "Ebû Zür'a bana bu hadisi sorunca ona aktardım."

٨٥٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: مَرَّ رَجُلٌ بِالنَّبِيِّ ﷺ وَعِنْدَهُ نَاسٌ، فَقَالَ رَجُلٌ مِمَّنْ عِنْدَهُ: إِنِّي لَأُحِبُّ هَذَا لِلَّهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " أَعْلَمْتَهُ؟ "، قَالَ: لَا، قَالَ: " قُمْ إِلَيْهِ فَأَعْلِمْهُ "، فَقَامَ إِلَيْهِ فَأَعْلَمَهُ فَقَالَ: أَحَبَّكَ الَّذِي أَحْبَبْتَنِي لَهُ، ثُمَّ رَجَعَ فَسَأَلَهُ النَّبِيُّ ﷺ فَأَخْبَرَهُ بِمَا قَالَ: فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ، وَلَكَ مَا احْتَسَبْتَ "

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (74).

8596- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) birkaç kişiyle birlikteyken oradan bir adam geçti. İçlerinden biri: "Ben bu adamı Allah için seviyorum!" dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Peki sevdiğini ona da söyledin mi?"* diye sorunca, adam: "Hayır!" dedi. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"O halde kalk ve ona bunu bildir!"* buyurdu. Bunun üzerine adam onun yanına gitti ve sevdiğini ona bildirdi. Diğeri de: "Beni kendisi için sevdiğin zat da seni sevsin!" karşılığını verdi. Adam geri dönünce Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) onun ne cevap verdiğini sordu. Adam cevabını söyleyince Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellam): *"Sevdiklerinle beraber olacak ve beklediğin karşılığı alacaksın"* buyurdu.[1]

٨٥٩٧ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: " ثَلَاثٌ أَحْلِفُ عَلَيْهِنَّ " وَالرَّابِعُ - أَحْسِبُ عَبْدَ الرَّزَّاقِ، قَالَ: " لَوْ حَلَفْتُ عَلَيْهَا لَبَرَرْتُ، لَا يَجْعَلُ اللهُ مَنْ لَهُ سَهْمٌ فِي الْإِسْلَامِ كَمَنْ لَا سَهْمَ لَهُ، وَلَا تَوَلَّى الله عَبْدًا فِي الدُّنْيَا فَوَلَّاهُ غَيْرَهُ فِي يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَلَا يُحِبُّ رَجُلٌ قَوْمًا إِلَّا جَاءَ مَعَهُمْ، وَالرَّابِعَةُ لَوْ حَلَفْتُ عَلَيْهَا لَبَرَرْتُ، لَا يَسْتُرُ اللهُ عَلَى عَبْدٍ فِي الدُّنْيَا إِلَّا سَتَرَ عَلَيْهِ فِي الْآخِرَةِ " وَهَذَا الَّذِي قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ قَدْ رُوِيَ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مِنْ قَوْلِهِ، وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

8597- İbn Mes'ûd der ki: "Üç konuda yemin edebilirim ki dördüncüsü için de yemin etsem yine yeminim yerinde olurdu! Yüce Allah İslam'dan nasibi olan kişiyi İslam'dan nasibi olmayan kişiyle bir tutmaz. Yüce Allah dünyada iken yakın olduğu kişiye kıyamet gününde uzak durmaz. Bir kişi bir topluluğu sevdiği zaman kıyamet gününde onlarla birlikte huzura çıkar. Dördüncü konuya gelince bu konuda da yemin etsem yeminim yerinde çıkar. O da, Yüce Allah dünyada kulun bir ayıbını örttüğü zaman kıyamet günü de o ayıbını örtülü bırakır."[2]

İbn Mes'ûd bu şekilde söylemiştir.

---

[1] İsnâdı hasendir. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/200 (20319) ve Bağavî, *Şerhu's-Sünne* 13/66-67 (3482) Bak: Hatîb, et-Tebrîzî, *el-Mişkât* (3/1396-1397).

[2] İsnâdında kopukluk vardır. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/199 (20318), Bağavî, *Şerhu's-Sünne* (13/64), Taberânî, *M. el-Kebîr* 11/176 (8800) ve Ebû Ya'lâ, *Müsned* 8/50 (4567) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (1/38).

Aynı söz Ali b. Ebî Talib'ten de rivayet edilmiştir.[1]

Başka bir kanalla aynı söz Hz. Peygamber'den (sallallahu aleyhi vesellem) aktarılmıştır.

٨٥٩٨ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، قَالَ: نا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا مُحَمَّدُ بْنُ حَيَّانَ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: نا أَبُو الْوَلِيدِ، وَمُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَا: نا هَمَّامُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي شَيْبَةُ الْخُضَرِيُّ، أَنَّهُ شَهِدَ عُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ، يُحَدِّثُ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " ثَلَاثٌ أَحْلِفُ عَلَيْهِنَّ، لَا يُجْعَلُ اللهُ مَنْ لَهُ سَهْمٌ فِي الْإِسْلَامِ كَمَنْ لَا سَهْمَ لَهُ، وَسِهَامُ الْإِسْلَامِ: الصَّوْمُ، وَالصَّلَاةُ، وَالصَّدَقَةُ، وَلَا يَتَوَلَّى اللهَ عَبْدًا فَيُوَلِّيَهُ غَيْرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يُحِبُّ رَجُلٌ قَوْمًا إِلَّا جَاءَ مَعَهُمْ، وَالرَّابِعَةُ إِنْ حَلَفْتُ عَلَيْهَا رَجَوْتُ أَنْ لَا آثَمَ، مَا يَسْتُرُ اللهُ عَلَى عَبْدٍ فِي الدُّنْيَا إِلَّا سَتَرَ اللهُ عَلَيْهِ فِي الْآخِرَةِ ". فَقَالَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ: " إِنَّمَا سَمِعْتُهُ مِثْلَ هَذَا الْحَدِيثِ الذي يُحَدَّثُ بِهِ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ فَاحْفَظُوهُ "

8598- Şeybe el-Hudarî der ki: Urve b. ez-Zübeyr'n Ömer b. Abdilazîz'e, Hz. Âişe'den naklen Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) şu sözünü aktardığına şahit oldum: *"Üç konuda yemin edebilirim. Yüce Allah İslam'dan payı olan kişiyi İslam'dan payı olmayan kişiyle bir tutmaz. İslam'ın bu payları da oruç, namaz ve zekattır. Yüce Allah dünyada iken himayesine aldığı kişiyi kıyamet gününde başkasının himayesine bırakmaz. Bir kişi bir topluluğu sevdiği zaman kıyamet gününde onlarla birlikte huzura çıkar. Dördüncüsü de var ki bu konuda da yemin etsem sanırım yeminim yerinde olur. O da Yüce Allah dünyada kulun bir ayıbını örttüğü zaman kıyamet günü de o ayıbını örtülü bırakır."*

Ömer b. Abdilazîz bunu duyunca: "Urve'nin Âişe'den naklen rivayet ettiği bu hadisi ben de işittim" dedi.[2]

---

[1] Taberânî, *M. es-Sağîr* (2/40-41) Bak: Münzirî, *et-Terğîb* (4/27-28).

[2] İsnâdı hasendir. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (12/8), Ahmed, *Müsned* (6/145, 160), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 8/49-50 (4566), Tahâvî, *Şerh Müşkili'l-Âsâr* (3/50-51), Hâkim, *Müstedrek*

٨٥٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَعِيدٍ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: نا زَنْجَوَيْهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ عَثَّامٍ يَقُولُ: قَالَ رَجُلٌ لِابْنِ وَاسِعٍ: إِنِّي أُحِبُّكَ فِي اللهِ قَالَ: فَقَالَ ابْنُ وَاسِعٍ: " اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أُحَبَّ لَكَ، وَأَنْتَ لِي مَاقِتٌ "

8599- Ali b. Assâm der ki: Adamın biri İbn Vâsi'ye: "Seni Allah için seviyorum" deyince, İbn Vâsi': "Allahım! Senin için sevilirken senin bana öfkeli olmandan sana sığınırım" karşılığını verdi.[1]

٨٦٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، وَأَبُو عَبْدِ اللهِ إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ السُّوسِيُّ مِنْ أَصْلِ سَمَاعِهِ، قَالُوا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّنْعَانِيُّ، قَالَ: نا دَاوُدُ بْنُ نُوحٍ أَبُو سُلَيْمَانَ الْأَشْقَرُ، قَالَ: نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْحَارِثِ الذِّمَارِيِّ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَا أَحَبَّ عَبْدٌ عَبْدًا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لِلَّهِ إِلاَّ أَكْرَمَ رَبَّهُ "

8600- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişi birini Allah rızası için sevdiği zaman Rabbine değer vermiş olur"* buyurmuştur.[2]

٨٦٠١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّرَّاجُ، قَالَ: أنا أَبُو مُحَمَّدٍ الْقَاسِمُ بْنُ غَانِمِ بْنِ حَمُّوَيْهِ الطَّوِيلُ، قَالَ: نا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْبُوشَنْجِيُّ، قَالَ: نا عَمْرُو بْنُ الْحُصَيْنِ، قَالَ: نا ابْنُ عُلَاثَةَ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ الْحَارِثِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا أَحَبَّ عَبْدٌ عَبْدًا فِي اللهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا أَكْرَمَ الله، وَإِنَّ مِنْ إِكْرَامِ اللهِ إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ، وَالْإِمَامِ الْمُقْسِطِ، وَحَامِلِ الْقُرْآنِ غَيْرِ الْغَالِي فِيهِ، وَلَا الْجَافِي، وَلَا الْمُسْتَكْثِرِ بِهِ "

8601- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişi bir kulu Allah için sevdiği zaman Yüce Allah'a değer vermiş*

(4/384), Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/268) Bak: Münzirî, *et-Terğîb* (4/28).

[1] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (2/348-349).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (5/259) ve İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (20) Bak: Hatîb, et-Tebrîzî, *el-Mişkât* (3/1397).

olur. Yaşlı bir müslümana, adil yöneticiye ve Kur'ân hafızı olup onda aşırıya kaçmayan, çok da uzak durmayan ve onunla mal elde etmeye çalışmayan kişilere değer vermek de, Allah'a değer vermenin göstergelerindendir."[1]

٨٦٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: أنا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ شُعْبَةُ: عَنْ أَبِي بَلْجٍ وَهُوَ يَحْيَى بْنُ أَبِي سُلَيْمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَمْرَو بْنَ مَيْمُونٍ، يُحَدِّثُ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَجِدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ فَلْيُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ".

8602- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"İmanın tadına varmak isteyen kişi birini sevecekse sadece Allah için sevsin"* buyurmuştur.[2]

٨٦٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، قَالَ: أنا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ سُلَيْمَانَ، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمِ بْنِ عَلِيٍّ، قَالَ: نا شُعَيْبٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي سُلَيْمٍ، عَنْ عَمْرٍو، فَذَكَرَهُ، وَقَالَ: " طَعْمَ الْإِيمَانِ "

8603- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı *"İmanın lezzetine"* lafzıyla bildirilmiştir.[3]

٨٦٠٤ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: نا ابْنُ أَبِي قَمَّاشٍ، قَالَ: نا عَاصِمٌ، قَالَ: نا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي بَلْجٍ، قَالَ: وَنا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ قَالَ: نا هُشَيْمٌ، عَنْ أَبِي بَلْجٍ، عَنْ مَيْمُونِ بْنِ مِهْرَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَرَادَ أَنْ يُصِيبَ حَقِيقَةَ الْإِيمَانِ فَلْيُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا فِي اللهِ "

8604- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İmanın hakikatine ermek isteyen kişi, birini sevecekse sadece Allah için sevsin"* buyurmuştur.[4]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 5/174 (4843).

[2] İsnâdı hasendir. Tayâlisî, *Müsned* (s. 326), Ahmed, *Müsned* (2/520), İbnu'l-Ca'd, *Müsned* (2/721-722), Bağavî, *Şerhu's-Sünne* 13/52-53 (3467) ve Hâkim, *Müstedrek* (1/3).

[3] İsnâdı hasendir. Bezzâr, *Müsned* (1/50) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (1/90).

[4] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (1/3).

٨٦٠٥ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: نا جَعْفَرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَاصِمٍ الدِّمَشْقِيُّ، قَالَ: نا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، قَالَ: نا صَدَقَةُ، وَابْنُ شُعَيْبٍ، قَالَا: نا يَحْيَى بْنُ الْحَارِثِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ أَحَبَّ لِلَّهِ، وَأَبْغَضَ لِلَّهِ، وَأَعْطَى لَهُ، وَمَنَعَ لَهُ فَقَدِ اسْتَكْمَلَ الْإِيمَانَ، وَإِنَّ مِنْ أَقْرَبِكُمْ إِلَيَّ أَحَاسِنَكُمْ أَخْلَاقًا "

8605- Ebû Umâme el-Bâhilî'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Allah için seven, Allah için öfke duyan, bir şeyi Allah için veren ve Allah için bir şeyi vermekten geri duran kişinin imanı kemale ermiş demektir. (Kıyamet gününde) bana en yakın olanlarınız, ahlâkı en iyi olanlarınızdır."*[1]

٨٦٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: أنا أَبُو سَهْلٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، قَالَ: نا إِسْمَاعِيلُ يَعْنِي ابْنَ الْفَضْلِ الْبَلْخِيَّ، قَالَ: نا الْمُعَافَى يَعْنِي ابْنَ سُلَيْمَانَ الْحَرَّانِيَّ، قَالَ: نا حَكِيمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَوْ أَنَّ عَبْدَيْنِ تَحَابَّا فِي اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَاحِدٌ فِي الْمَشْرِقِ وَآخَرُ فِي الْمَغْرِبِ لَجَمَعَ اللهُ بَيْنَهُمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَقُولُ: هَذَا الَّذِي كُنْتَ تُحِبُّهُ فِيَّ "

8606- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Biri doğudan, biri de batıdan iki kişi Allah için birbirlerini sevdikleri zaman Yüce Allah kıyamet gününde onları bir araya getirir ve her birine: «Kendisini benim için sevdiğin kişi işte budur» buyurur."*[2]

٨٦٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو أَحْمَدَ الْقَاسِمُ بْنُ أَبِي صَالِحٍ الْهَمْدَانِيُّ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: نا أَبُو تَوْبَةَ الْحَلَبِيُّ، قَالَ: نا مَسْلَمَةُ بْنُ عُلَيٍّ بْنِ خَلَفٍ الْخُشَنِيُّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: رَآنِي النَّبِيُّ ﷺ وَأَنَا أَلْتَفِتُ، فَقَالَ: " مَا لَكَ تَلْتَفِتُ؟ "، قُلْتُ: أَحْبَبْتُ رَجُلًا، قَالَ: " إِذَا أَحْبَبْتَ

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/60 (4681).

[2] İsnâdı zayıftır. Hatîb, et-Tebrîzî, *el-Mişkât* (3/1398).

رَجُلًا فَاسْأَلْهُ عَنِ اسْمِهِ، وَاسْمِ أَبِيهِ، فَإِنْ كَانَ غَائِبًا حَفِظَتْهُ، وَإِنْ كَانَ مَرِيضًا فَعُدْهُ، وَإِنْ مَاتَ شَهِدْتَهُ ". " تَفَرَّدَ بِهِ مَسْلَمَةُ بْنُ عُلَيٍّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ وَلَيْسَ بِالْقَوِيِّ "

8607- İbn Ömer der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) etrafıma bakındığımı görünce: *"Neye bakınıyorsun?"* diye sordu. "Bir adamı sevdim" dediğimde: *"Birini sevdiğin zaman hem kendi adını, hem de babasının adını sorup öğren. Bu şekilde o bulunmadığı zamanlarda geride bıraktıklarına göz kulak olur, hasta olduğunda ziyaretine gider, öldüğünde de cenazesine katılırsın"* buyurdu.[1]

Mesleme b. Ali bunu Ubeydullah'tan rivayette tek kalmıştır ve rivayette güçlü biri değildir.

٨٦٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: أنا الْعَبَّاسُ بْنُ مَرِيدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، قَالَ: أنا عُثْمَانُ بْنُ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي رَزِينٍ، أَنَّهُ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مِلَاكِ هَذَا الْأَمْرِ الَّذِي تُصِيبُ بِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؟، عَلَيْكَ بِمَجَالِسِ أَهْلِ الذِّكْرِ، وَإِذَا خَلَوْتَ فَحَرِّكْ لِسَانَكَ مَا اسْتَطَعْتَ بِذِكْرِ اللهِ، وَأَحِبَّ فِي اللهِ، وَأَبْغِضْ فِي اللهِ، يَا أَبَا رَزِينٍ هَلْ شَعُرْتَ أَنَّ الرَّجُلَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ زَائِرًا أَخَاهُ شَيَّعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلِكٍ كُلُّهُمْ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ، وَيَقُولُونَ: رَبَّنَا إِنَّهُ وَصَلَ فِيكَ فَصِلْهُ، فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُعْمِلَ جَسَدَكَ فِي ذَلِكَ فَافْعَلْ "

8608- Ebû Rezîn bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana şöyle buyurdu: *"Ey Ebû Rezîn! Yapman halinde dünya ve âhiret hayırlarını elde edeceğin şeyin ne olduğunu sana söyleyeyim mi? Allah'ın zikredildiği meclislerde bulunmaya çalış. Yalnız başına kaldığın zaman da elinden geldiği kadarıyla dilinle Allah'ı zikret. Allah için sev ve Allah için nefret et. Ey Ebû Rezîn! Kardeşini ziyaret etmek için evinden çıkan bir kişiye yetmiş bin meleğin eşlik ettiğini, hepsinin ona dualar eder ve: «Allahım! Bu, senin için kardeşini ziyaret ediyor, sen de ona yakın dur» derler. Elinden geldiği kadarıyla da bu yolda bütün bedenini kullanmaya çalış."*[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Tirmizî, *zühd* (4/599).

[2] İsnâdı zayıftır. Bak: Hatîb et-Tebrîzî, *el-Mişkât* (3/1398).

٨٦٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَلْمٍ، قَالَ: نا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، قَالَ: نا سَعِيدُ بْنُ يَحْيَى، قَالَ: نا أَبُو حَمْزَةَ الثُّمَالِيُّ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ السَّبِيعِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ زَارَ أَخَاهُ فِي اللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَا لِغَيْرِهِ، الْتِمَاسَ مَوْعُودِ اللهِ وَتَنْجَازَ مَا عِنْدَ اللهِ، وَكَّلَ اللهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يُنَادُونَهُ مِنْ خَلْفِهِ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهِ: أَلَا طِبْتَ، وَطَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ ". " تَفَرَّدَ بِهِ أَبُو حَمْزَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ "

8609- Hz. Ali'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kardeşini sadece Allah için, Allah'ın vaad ettiği ve katındaki şeyleri elde etmek gayesiyle ziyarete giden kişiye yetmiş bin melek tahsis edilir. Melekler de kişi evine geri dönene kadar arkasından: «Güzel bir şey yaptın, cennet de sana hayırlı olsun» deyip dururlar."*[1]

Ebû Hamza bunu Ebû İshâk'tan rivayette tek kalmıştır.

٨٦١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: أنا عَبْدُ الْوَهَّابِ هُوَ ابْنُ عَطَاءٍ، قَالَ: أنا أَبُو سِنَانٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي سَوْدَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، غَيْرَ مَرَّةٍ وَلَا مَرَّتَيْنِ يَقُولُ: " مَنْ عَادَ مَرِيضًا أَوْ زَارَ أَخًا لَهُ فِي اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، نَادَاهُ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: طِبْتَ، وَطَابَ مَمْشَاكَ، وَتَبَوَّأْتَ مِنَ الْجَنَّةِ مَنْزِلًا ". هَذَا مَوْقُوفٌ

8610- Osmân b. Ebî Sevde der ki: Ebû Hureyre'nin bir değil, iki değil birçok defa şöyle dediğini işittim: "Allah için hasta birini veya bir kardeşini ziyaret eden kişiye semadan bir münadi: «Güzel bir şey yapıp hayırlı adımlar attın ve cennette kendine bir yer hazırladın» diye seslenir."[2]

Mevkûf bir hadistir.

٨٦١١ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: نا تَمْتَامٌ، نا عَفَّانُ، نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي سِنَانٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي سَوْدَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ،

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (2/520).

[2] İsnâdı zayıftır.

قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا عَادَ الرَّجُلُ أَخَاهُ، أَوْ زَارَهُ فِي اللهِ، قَالَ اللهُ: طِبْتَ، وَطَابَ مَمْشَاكَ، وَتَبَوَّأْتَ مَنْزِلًا فِي الْجَنَّةِ ". وَكَذَلِكَ رَوَاهُ يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ السَّدُوسِيُّ، عَنْ أَبِي سِنَانٍ

8611- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişi müslüman kardeşini normal veya hastayken ziyaret ettiği zaman Yüce Allah ona: «Güzel bir şey yapıp hayırlı adımlar attın ve cennette kendine bir yer hazırladın» buyurur."*[1]

Yûsuf b. Yâkûb es-Sedûsî de bu şekilde Ebû Sinân'dan rivayet etmiştir.[2]

٨٦١٢ - أَخْبَرَنَا الْحَاكِمُ أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ، قِرَاءَةً عَلَيْهِ، قَالَ: أنا الْفَضْلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ سُلَيْمَانَ الْأَنْطَاكِيُّ، قَالَ: نا عِيسَى بْنُ سُلَيْمَانَ الْحِجَازِيُّ، قَالَ: نا خَلَفُ بْنُ خَلِيفَةَ، عَنْ أَبَانَ الْمُكْتِبِ، عَنْ أَبِي هَاشِمٍ الرُّمَّانِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِرِجَالِكُمْ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ؟، النَّبِيُّ فِي الْجَنَّةِ، وَالصِّدِّيقُ فِي الْجَنَّةِ، وَالشَّهِيدُ فِي الْجَنَّةِ، وَالْمَوْلُودُ فِي الْجَنَّةِ، وَالرَّجُلُ يَزُورُ أَخَاهُ فِي نَاحِيَةٍ مِنْ نَوَاحِي الْمِصْرِ لَا يَزُورُهُ إِلَّا لِلَّهِ فِي الْجَنَّةِ ". قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ: " رَوَاهُ غَيْرُهُ عَنْ خَلَفِ بْنِ خَلِيفَةَ، وَلَمْ يَذْكُرْ أَبَانَ الْمُكْتِبَ، إِنْ كَانَ حَفِظَهُ فَهُوَ غَرِيبٌ جِدًّا "

8612- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"İçinizden kimlerin cennete gireceğini sizlere söyleyeyim mi? Peygamber cennette olacaktır. Sıddîk olanlar cennette olacaktır. Şehitler cennette olacaktır. Bebekken ölenler cennette olacaktır. Şehrin diğer uzundaki din kardeşini sadece Allah rızası için ziyaret eden kişi cennette olacaktır."*[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (2/244, 326, 354, 356), Bağavî, *Şerhu's-Sünne* (13/58), İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (97), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 246 (708) ve Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (345).

[2] Tirmizî 4/365 (2008).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (102), Ebû Nuaym, *Hilye* (4/303) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 19/140 (307), *M. el-Evsat* 2/441-442 (1764) ile *M. es-Sağîr* (1/46).

Ebû Ubeyde der ki: "Başkası bunu Halef b. Halîfe'den rivayet etmiş ve Ebân el-Muktib'i zikretmemiştir. Şayet bunu ezberinden rivayet etmişse çok garîb (tek kanallı) bir hadistir."

٨٦١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ الرَّمَادِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَلْمَانَ، قَالَ: " التَّاجِرُ الصَّدُوقُ مَعَ السَّبْعَةِ فِي ظِلِّ عَرْشِ اللهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَالسَّبْعَةُ: إِمَامٌ عَادِلٌ، وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ حُسْنٍ وَمَيْسَمٍ إِلَى نَفْسِهَا فَقَالَ: إِنِّي أَخَافُ اللهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ، وَرَجُلٌ ذُكِرَ اللهُ عِنْدَهُ فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ، وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ بِالْمَسَاجِدِ مِنْ حُبِّهِ إِيَّاهَا، وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَكَادَتْ يَمِينُهُ تُخْفِي مِنْ شِمَالِهِ، وَرَجُلٌ لَقِيَ أَخَاهُ فَقَالَ: إِنِّي أُحِبُّكَ فِي اللهِ، وَقَالَ الْآخَرُ: وَأَنَا أُحِبُّكَ فِي اللهِ حَتَّى تَصَادَرَا عَلَى ذَلِكَ، وَرَجُلٌ نَشَأَ فِي الْخَيْرِ مِنْ هُوَ غُلَامٌ "

8613- Selmân der ki: "Dürüst olan tüccar kıyamet gününde Yüce Allah'ın Arş'ının gölgesinde duracak olan yedi kişiden biridir. Bu yedi kişiden biri adil olan yöneticidir. Diğeri, asil ve güzel bir kadın tarafından ilişki için davet edilen ancak: «Ben âlemlerin Rabbi Allah'tan korkarım!» karşılığını veren kişidir. Diğeri, yanında Yüce Allah'ın adı anıldığı zaman gözleri yaşaran kişidir. Diğeri, mescitleri çok seven ve kalbi mescitlere bağlı olan kişidir. Diğeri, sağ elinin verdiğini sol eli bilemeyecek şekilde sadakasını gizlice veren kişidir. Diğeri, karşılaştıkları zaman her biri diğerine: «Seni Allah için seni seviyorum» diyen ve bu şekilde ayrılan kişilerdir. Bir diğeri de, küçüklüğünden beri hayırlar içinde yetişip büyüyen kişidir."[1]

٨٦١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: " إِنَّ مِنَ الْإِيمَانِ أَنْ يُحِبَّ الرَّجُلُ أَخَاهُ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ وَفِيهِ "

---

[1] Ravileri güvenilirdir. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/201 (20322).

8614- İbn Mes'ûd der ki: "Kişinin din kardeşini sadece Allah için sevmesi imandandır."[1]

٨٦١٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، قَالَ: أنا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي فُضَيْلُ بْنُ غَزْوَانَ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو عَبْدُ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ إِمْلَاءً، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ هِلَالِ بْنِ الْفُرَاتِ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْحَوَارِيِّ، قَالَ: نا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ فُضَيْلِ بْنِ غَزْوَانَ الضَّبِّيِّ، قَالَ: لَقِيَنِي أَبُو إِسْحَاقَ السَّبِيعِيُّ، فَقَالَ لِي: " إِنِّي وَاللهِ لَأُحِبُّكَ، وَلَوْلَا الْحَيَاءُ لَقَبَّلْتُكَ ". فَقَالَ أَبُو إِسْحَاقَ: نا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ: " أَنَّ هَذِهِ الْآيَةَ نَزَلَتْ فِي الْمُتَحَابِّينَ فِي اللهِ ﴿لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ [الأنفال: ٦٣] ". لَفْظُ حَدِيثِ حَفْصٍ، تَابَعَهُمَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ

8615- Fudayl b. Ğazvân ed-Dabbî der ki: Ebû İshâk es-Sebîî benimle karşılaşınca: "Vallahi seni seviyorum ve utanmasam seni öperdim" dedi ve şöyle devam etti: "Ebu'l-Ahvas'ın Abdullah b. Mes'ûd'dan bildirdiğine göre ***"Sen yeryüzünde bulunan her şeyi verseydin, yine onların gönüllerini birleştiremezdin, fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı. Çünkü O, mutlak galiptir, hikmet sahibidir"***[2] âyeti Allah için birbirlerini sevenler hakkında nazil olmuştur."[3]

Lafız Hafs'ın lafzıdır. Muhammed b. Fudayl da bunu babasından rivayet ederek mutâbaât etmiştir.[4]

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 9/193 (8860), Abdurrezzâk, *Musannef* 11/201 (20323) ve İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (15).

[2] Enfâl Sur. 63

[3] İsnâdı sahihtir. Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (7/129), İbn Cerîr, *Tefsîr* (10/36, 37), Hâkim, *Müstedrek* (2/329) ve İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (s. 124).

[4] İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (14) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/329). Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/100)

٨٦١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، وَأَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَا: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: نا سُفْيَانُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ طَاوُوسٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، يَقُولُ: " إِنَّ الرَّحِمَ يُقْطَعُ، وَإِنَّ النِّعَمَ تُكْفَرُ، وَلَمْ نَرَ مِثْلَ تَقَارُبِ الْقُلُوبِ ". وَرُوِّينَاهُ عَنِ ابْنِ طَاوُوسٍ، عَنْ أَبِيهِ، وَزَادَ: ثُمَّ قَرَأَ ابْنُ عَبَّاسٍ: ﴿لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ، وَلَكِنَّ اللهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ﴾ [الأنفال: ٦٣]

8616- İbn Abbâs der ki: "Akrabalık bağları kesilebilir, yapılan iyiliğe nankörlük edilebilir. Ancak kalplerin kaynaşması gibi değerli bir şey göremiyoruz."[1]

İbn Tâvus, bunu babasından rivayet ederken: "Sonrasında İbn Abbâs «*Sen yeryüzünde bulunan her şeyi verseydin, yine onların gönüllerini birleştiremezdin, fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı*»[2] âyetini okudu" eklemesini yapar.[3]

٨٦١٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ بِشْرٍ الصُّوفِيُّ الْقَزْوِينِيُّ، فِي مَنْزِلِنَا، قَالَ: نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقِنْدِيلِيُّ الْإِسْتِرَابَادِيُّ، قَالَ: نا أَبُو إِسْحَاقَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ النُّعْمَانِ الصَّفَّارُ، قَالَ: نا مَيْمُونُ بْنُ الْحَكَمِ، قَالَ: نا بَكْرُ بْنُ الشَّرُودِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ الطَّائِفِيِّ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ طَاوُوسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ:" قَرَابَةُ الرَّحِمِ تُقْطَعُ، وَمِنْهُ النِّعَمُ تُكْفَرُ، وَلَمْ نَرَ مِثْلَ تَقَارُبِ الْقُلُوبِ، يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ﴾ [الأنفال: ٦٣]، وَذَلِكَ مَوْجُودٌ فِي الشِّعْرِ:

إِذَا أَتَيْتَ ذَوِي الْقُرْبَى عَلَيْكَ لِرَحْمِهِ ... فَغَشَّكَ وَاسْتَغْنَى فَلَيْسَ بِذِي رَحْمِ

وَلَكِنَّ ذَا الْقُرْبَى الَّذِي إِنْ دَعَوْتُهُ ... أَجَابَ وَمَنْ يَرْمِي الْعَدُوَّ الَّذِي تَرْمِي

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (262) ve İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (s. 64).

[2] Enfâl Sur. 63

[3] İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 123 (20233) ve Hâkim, *Müstedrek* (2/329) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/100).

وَمِنْ ذَلِكَ أَيْضًا قَوْلُ الْقَائِلِ:

وَلَقَدْ صَحِبْتُ النَّاسَ ثُمَّ سَبَرْتُهُمْ وَبَلَوْتُ مَا وَصَلُوا مِنَ الْأَسْبَابِ

فَإِذَا الْقَرَابَةُ لَا تُقَرِّبُ قَاطِعًا وَإِذَا الْمَوَدَّةُ أَقْرَبُ الْأَنْسَابِ"

8617- İbn Abbâs der ki: "Akrabalık bağları kesilebilir, yapılan iyiliğe nankörlük edilebilir. Ancak kalplerin kaynaşması gibi değerli bir şey göremiyoruz. Yüce Allah bu konuda: *"Sen yeryüzünde bulunan her şeyi verseydin, yine onların gönüllerini birleştiremezdin, fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı"*[1] buyurur. Bu, şiirlere de konu olmuştur. Şâir şöyle der:

"Akraba saydığın ve yakınım dediğin
Seni aldatıp yüz çeviriyorsa akraban değildir
Akraban sen çağırınca gelendir
Ve düşmanına karşı sana destek verendir."

Başka biri de şöyle demiştir:

"İnsanlarla dost oldum hep onları denedim
Çok olaylar yaşadım, ne çok dersler çıkardım
Bağı gözetmeyene akrabalık kâr etmez
En sağlam akrabalık sevgiyle olan imiş."[2]

Beyhakî der ki: "Bunu bu şekilde İbn Abbâs'ın sözü olarak buldum. Ancak "Bu, şiirlere de konu olmuştur" kısmının İbn Abbâs'a mı yoksa diğer ravilerden birine mi ait olduğunu bilmiyorum."

٨٦١٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحَبِيبِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْكَوْكَبِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي إِلْيَاسُ بْنُ سَلَمَةَ الْمُؤَدِّبُ، قَالَ: كَتَبَ أَبُو رِفَاعَةَ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ النَّضْرِ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ يَحْيَى الْبَرْمَكِيِّ:" أَمَّا بَعْدُ: فَإِنَّ

---

[1] Enfâl Sur. 63

[2] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/100).

الْكَرَمَ أَعْطَفُ مِنَ الرَّحِمِ، وَهُوَ أَقْرَبُ عِنْدَ الْكَرِيمِ وَسِيلَةً مِنَ الْقَرَابَةِ الْقَرِيبَةِ، أَلَا تَرَى أَنَّ الْكَرِيمَ كَيْفَ يُجْدِي عَلَيْكَ وَإِنْ كَانَ بَعِيدًا، وَاللَّئِيمُ مَا يَنْفَعُكَ وَإِنْ كَانَ قَرِيبًا، فَالْكَرَمُ سَبَبٌ مِنَ الْكِرَامِ مَوْصُولٌ، يَرْتَعُونَ إِلَيْهِ وَيَتَعَاطَفُونَ عَلَيْهِ، وَهُوَ أَقْوَى الْأَسْبَابِ، وَأَقْرَبُ الْأَنْسَابِ، وَإِنَّمَا عَظُمَتِ الْقَرَابَةُ لِعَطْفِهَا، فَأَقْرَبُ النَّاسِ إِلَيْكَ أَعْطَفُهُمْ عَلَيْكَ، وَلِذَلِكَ أَقُولُ:

وَلَقَدْ صَحِبْتُ النَّاسَ ثُمَّ سَبَرْتُهُمْ وَبَلَوْتُ مَا وَصَلُوا مِنَ الْأَسْبَابِ

فَإِذَا الْقَرَابَةُ لَا تُقَرِّبُ قَاطِعًا وَإِذَا الْمَوَدَّةُ أَقْرَبُ الْأَنْسَابِ"

8618- İlyâs b. Seleme el-Müeddib der ki: Ebû Rifâ'a Ahmed b. Muhammed b. Nadr, Câfer b. Yahyâ el-Bermekî'ye şöyle bir mektup yazdı: "Sonrasına gelince, cömertlik bazen kişiye akrabalık bağından daha çok fayda getirir. Zira cömert olan kişinin sana yakın akrabalarından daha çok faydası dokunabilir. Uzak olsa cömert olanın iyiliklerinin sana nasıl ulaştığını, akraban olsa dahi cimri olan kişinin sana faydasının dokunmadığını görmüyor musun? Cömertlik, cömertlerin başkalarına karşı her dem canlı tuttukları, kendisiyle iyilik ve ihsanda bulundukları bir bağdır. En sağlam ve kişiyi diğerine en yakın tutan bağdır. Akrabalık da kişileri birbirine yakınlaştırdığı için bir değere sahiptir. Sana en yakın insanlar sana en fazla yakınlık gösteren insanlardır. Bundan dolayıdır ki şöyle derim:

"İnsanlarla dost oldum, hep onları denedim
Çok olaylar yaşadım, ne çok dersler çıkardım
Bağı gözetmeyene akrabalık kâr etmez
En sağlam akrabalık sevgiyle olan imiş."[1]

٨٦١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْفَارِسِيُّ، قَالَ: نا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَسَنِ

[1] İlyâs b. Seleme'yi tanımıyorum.

الْأَسَدِيُّ الْقَاضِي، قَالَا: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: نا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرة ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْأَرْوَاحُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ، فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا ائْتَلَفَ، وَمَا تَنَاكَرَ مِنْهَا اخْتَلَفَ ". أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، فَقَالَ: وَقَالَ يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ. وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ، مِنْ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ

8619- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ruhlar, bir araya getirilmiş değişik topluluklardır. Onlardan birbirlerine yakınlık duyanlar kolayca birlikte olup anlaşırlar. Birbirlerine yakınlık duymayanlar da ayrı durup anlaşamazlar."*[1]

Buhârî, *Sahîh*'de "Yahyâ b. Eyyûb şöyle dedi" ifadesiyle[2] ve Müslim, Ebû Hureyre'den rivayet etti.[3]

٨٦٢٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، قَالَ: أنا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، قَالَ: أنا إِبْرَاهِيمُ الْهَجَرِيُّ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: " الْأَرْوَاحُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ، تَلَاقَى فَتَشَامَّ كَمَا تَشَامُّ الْخَيْلُ، فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا ائْتَلَفَ، وَمَا تَنَاكَرَ مِنْهَا اخْتَلَفَ، وَلَوْ أَنَّ مُؤْمِنًا جَاءَ إِلَى مَسْجِدٍ فِيهِ مِائَةٌ لَيْسَ فِيهِمْ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَاحِدٌ جَاءَ حَتَّى يَجْلِسَ مَعَ الْمُؤْمِنِ، وَلَوْ أَنَّ مُنَافِقًا جَاءَ إِلَى مَسْجِدٍ فِيهِ مِائَةٌ لَيْسَ فِيهِمْ إِلَّا مُنَافِقٌ، وَاحِدٌ جَاءَ حَتَّى يَجْلِسَ مَعَهُ أَوْ إِلَيْهِ "

8620- İbn Mes'ûd der ki: "Ruhlar, bir araya getirilmiş değişik topluluklardır. Karşılaştıklarında atların koklaşması gibi birbirlerini koklarlar. Onlardan birbirlerine yakınlık duyanlar kolayca birlikte olup anlaşırlar. Birbirlerine yakınlık duymayanlar da ayrı durup anlaşamazlar. Mümin biri, yüz kişinin bulunduğu bir mescide gelse ve içlerinden sadece bir tane mümin bulunsa gelir o mümini bulup yanında oturur. Bir münafık

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *enbiyâ* (4/104).

[3] Müslim, *birr* (159-160).

da yüz kişinin bulunduğu bir mescide gelse ve içlerinden sadece bir tanesi münafık olsa gelir o münafığı bulup yanında oturur."[1]

٨٦٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الْفَارِسِيُّ، نا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نا أَبُو صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ كَانَتْ تُضْحِكُ النِّسَاءَ، وَكَانَتْ تَدْخُلُ عَلَى عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ، وَكَانَتْ أُخْرَى بِالْمَدِينَةِ، وَإِنَّ الْمَكِّيَّةَ قَدِمَتْ فَلَقِيتِ الْمَدَنِيَّةَ فَوَافَقَتْهَا فَدَخَلَتَا عَلَى عَائِشَةَ جَمِيعًا، فَلَمَّا رَأَتْ مِنِ اتِّفَاقِهِمَا، قَالَتْ لِلْمَكِّيَةِ: أَكُنْتِ تَعْرِفِينَ هَذِهِ؟، قَالَتْ: لَا، وَلَكِنَّا الْتَقَيْنَا فَتَعَارَفْنَا، فَقَالَتْ عَائِشَةُ: صَدَقْتِ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " الْأَرْوَاحُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ، فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا ائْتَلَفَ، وَمَا تَنَاكَرَ مِنْهَا اخْتَلَفَ "

8621- Amre binti Abdirrahman bildiriyor: Mekke ahalisinden kadınları güldüren bir kadın vardı ve müminlerin annesi Âişe'nin yanına girip çıkardı. Medine'de de böylesi bir kadın vardı. Mekkeli kadın bir defasında Medine'ye geldiğinde Medineli bu kadınla karşılaştı ve birlikte Âişe'nin yanına girdiler. Âişe ikisini birlikte görünce birine: "Sen bu kadını tanıyor muydun?" diye sorunca, kadın: "Hayır! Ama karşılaştığımızda tanıştık" karşılığını verdi. Bunun üzerine Âişe şöyle dedi: "Doğru söylüyorsun! Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Ruhlar, bir araya getirilmiş değişik topluluklardır. Onlardan birbirlerine yakınlık duyanlar kolayca birlikte olup anlaşırlar. Birbirlerine yakınlık duymayanlar da ayrı durup anlaşamazlar*» buyurduğunu işittim."[2]

٨٦٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ أَبُو بَكْرٍ، نا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، نا جَدِّي أَسْمَاءُ بْنُ عُتْبَةَ، سَمِعْتُ الْحَسَنَ، يَقُولُ: " رُبَّ أَخٍ لَكَ لَمْ تَلِدْهُ أُمُّكَ "

8622- Esmâ b. Ubeyd der ki: Hasan(-ı Basrî)'nin: "Annenin doğurmadığı nice kişi kardeşin olur" dediğini işittim.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebu'ş-Şeyh, *Emsâl* (103, 108) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 10/283 (10557).

[2] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (78) Bak: Sehavî, *Mekâsidu'l-Hasene* (s. 51).

[3] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (82) ve Harâitî, *el-Müntekâ min Mekârimi'l-ahlâk* (486) Bak: İbn Abdirabbih, *İkdu'l-Ferîd* (2/314).

٨٦٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، قَالَ: نا أَبُو مُحَمَّدٍ مُوسَى بْنُ إِسْحَاقَ الْكِنَانِيُّ، بِالْكُوفَةِ سَنَةَ تِسْعٍ وَخَمْسِينَ وَمِائَتَيْنِ، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ عَثَّامِ بْنِ عَلِيٍّ الْعَامِرِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَوْنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: " لَا تَسْأَلِ الرَّجُلَ عَمَّا فِي قَلْبِهِ لَكَ، وَلَكِنِ انْظُرْ مَا فِي قَلْبِكَ لَهُ، فَإِنَّ لَكَ فِي قَلْبِهِ مِثْلَ ذَلِكَ "

8623- İbn Mes'ûd der ki: "Kişinin kalbinde sana karşı ne hissettiğine değil, senin kalbinde ona karşı ne hissettiğine bak. Zira sen ona karşı kalbinde ne hissediyorsan, o da aynısını hissedecektir."[1]

٨٦٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا عُثْمَانُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ السَّمَّاكِ، قَالَ: نا الْحَسَنُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: سَمِعْتُ بِشْرَ بْنَ الْحَارِثِ، يَقُولُ: قَالَ رَجُلٌ لِيَحْيَى بْنِ كَثِيرٍ: إِنِّي أُحِبُّكَ، قَالَ: " قَدْ عَلِمْتُ ذَاكَ مِنْ نَفْسِي "

8624- Bişr b. el-Hâris der ki: Adamın biri Yahyâ b. Kesîr'e: "Seni seviyorum" deyince, Yahyâ: "Bunu sana karşı olan sevgimden biliyorum" karşılığını verdi.[2]

٨٦٢٥ - قَالَ: وَسَمِعْتُ بِشْرًا، يَقُولُ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: " فُلَانٌ يُحِبَّنِي "، قَالُوا: وَكَيْفَ ذَاكَ؟، قَالَ: " إِنِّي أُحِبُّهُ "

8625- Bişr (b. el-Hâris) der ki: İbn Abbâs: "Filan kişi beni seviyor" dedi. Ona: "Nereden biliyorsun?" diye sorulunca: "Çünkü ben onu seviyorum" dedi.[3]

٨٦٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ مَنْصُورُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْمُقْرِئُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْفُرَاتِ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْحَوَارِيِّ، قَالَ: نا الْوَلِيدُ بْنُ عُتْبَةَ، قَالَ: كَتَبَ إِلَيَّ أَخٌ: أَمَّا بَعْدُ يَا أَخِي، إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: " كُلُّ إِخَاءٍ مُنْقَطِعٌ إِلَّا إِذَا كَانَ عَلَى غَيْرِ الطَّمَعِ "

---

[1] İsnâdında kopukluk vardır.

[2] İsnâdı ceyyiddir.

[3] İsnâdında kopukluk vardır. İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (75) ve İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (s. 108).

8626- Velîd b. Utbe der ki: Kardeşlerimden biri bana yazdığı mektupta şöyle dedi: "Kardeşim! Sonrasına gelince, Ali b. Ebî Tâlib: «Tamahtan uzak olmadıktan sonra her türlü kardeşlik bitmeye mahkumdur» demiştir."[1]

٨٦٢٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا، قَالَ: أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، قَالَ: أنا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، قَالَ: أنا الْمُعَلَّى بْنُ عِرْفَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا وَائِلٍ، يَقُولُ: " مَنْ تَحَابَّ فِي اللهِ لَمْ يَتَفَرَّقْ حُبُّهُ، وَمَنْ تَحَابَّ لِلدُّنْيَا فَيُوشِكُ أَنْ يَغْرَقَ حُبُّهُ، فَإِنَّمَا هُوَ مُتْعَةٌ "

8627- Ebû Vâil: "Allah için seven kişinin bu sevgisi bitmez. Dünyalık bir şey için seven kişinin ise bu sevgisi geçicidir ve bitmesi uzun sürmez" dedi.[2]

Bu konuda yine kitabımda bulunan bir sonraki rivayet vardır.

٨٦٢٨ - عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ الْحَافِظِ، أَنَّ حَمْزَةَ بْنَ الْعَبَّاسِ، أَخْبَرَهُمْ، قَالَ: أنا عَبْدُ الْكَرِيمِ بْنُ الْهَيْثَمِ، قَالَ: نا أَبُو الْيَمَانِ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، قَالَ: " يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ إِخْوَانُ الْعَلَانِيَةِ، أَعْدَاءُ السَّرِيرَةِ "، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ وَكَيْفَ يَكُونُ ذَلِكَ؟، قَالَ: " أَنْ يَرْغَبَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ، وَيَرْهَبَ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ "

8628- Muâz b. Cebel bildiriyor: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Âhir zamanda dıştan kardeş, içten düşman olan topluluklar çıkar"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Bu nasıl olur?" diye sorulunca: *"Birbirlerine yaranma ve birbirlerinden çekinme duygusuyla olur"* buyurdu.[3]

٨٦٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَلِيٍّ الْحُسَيْنَ بْنَ أَحْمَدَ الْكَرَابِيسِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْعَبَّاسِ الدَّغُولِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ أَبِي حَاتِمٍ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (5/235) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 5/452 (8713).

الْمُظَفَّرِيَّ، يَقُولُ: " اتَّقِ شَرَّ مَنْ يَصْحَبُكَ لِنَائِلَةٍ، فَإِنَّهَا إِذَا انْقَطَعَتْ عَنْهُ لَمْ يَعذُرْ، وَلَمْ يُبَالِ مَا قَالَ وَمَا قِيلَ فِيهِ "

8629- Ebu'l-Abbâs ed-Dağûlî der ki: Muhammed b. Ebî Hâtim el-Muzafferî'nin şöyle dediğini işittim: "Bir şeyler elde etmek için arkadaşın olanın şerrinden sakın! Zira bu şeyler kesildiği zaman hiçbir mazeret kabul etmez ve hakkında söylenecek hiçbir şeyi umursamaz."[1]

٨٦٣٠ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بِشْرَانَ، بِبَغْدَادَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا تَحَابَّ اثْنَانِ فِي اللهِ إِلَّا كَانَ أَعْظَمُهُمَا أَجْرًا أَشَدُّهُمَا حُبًّا لِصَاحِبِهِ ". " هَذَا مُرْسَلٌ، وَرُوِيَ مَوْصُولًا كَمَا "

8630- Katâde'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah için birbirlerini seven iki kişi içinde sevabı daha fazla olan kişi, diğerini daha fazla seven kişidir"* buyurmuştur.[2]

Mürsel bir hadistir. Bir sonraki rivayette mevsûl olarak gelecektir.

٨٦٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو حَامِدٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ - هُوَ الْخُسْرَوْجِرْدِيُّ، قَالَ: نا أَبُو سُلَيْمَانَ دَاوُدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: نا سَعْدُ بْنُ يَزِيدَ الْفَرَّاءُ، قَالَ: نا الْمُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ، وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، نا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا يَحْيَى بْنُ الْبَخْتَرِيِّ الْحِنَّائِيُّ، نا هُدْبَةُ، نا مُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مَا تَحَابَّ رَجُلَانِ فِي اللهِ إِلَّا كَانَ أَفْضَلُهُمَا أَشَدُّهُمَا حُبًّا لِصَاحِبِهِ ". وَفِي رِوَايَةِ الْفَرَّاءِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا تَحَابَّ اثْنَانِ فِي اللهِ " فَذَكَرَهُ. تَابَعَهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ الزُّبَيْرِ الْبَاهِلِيُّ عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ

8631- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah için birbirlerini seven iki adam arasında daha üstün olanı, diğerini daha çok sevendir"* buyurmuştur.[1]

---

[1] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

[2] Ravileri sika olan mürsel bir hadistir. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/203 (20326).

Ferrâ ise bunu Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) *"Birbirini Allah için seven iki kişiden..."* lafzıyla rivayet etmiştir.

Abdullah b. ez-Zübeyr el-Bâhilî bunu Sâbit kanalıyla Enes'ten rivayet ederek mutâbaât etmiştir.[2]

٨٦٣٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ النَّحْوِيُّ، نا يَعْقُوبُ بْنُ سُفْيَانَ، نا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ غَيْلَانَ بْنِ جَرِيرٍ، قَالَ: قَالَ مُطَرِّفٌ: " مَا تَحَابَّ اثْنَانِ فِي اللهِ كَانَ أَشَدُّهُمَا حُبًّا لِصَاحِبِهِ أَفْضَلَهُمَا ". قَالَ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلْحَسَنِ فَقَالَ: صَدَقَ مُطَرِّفٌ

قَالَ: وَقَالَ غَيْلَانُ: قَالَ مُطَرِّفٌ: " أَنَا لِمَذْعُورٍ أَشَدُّ حُبًّا وَهُوَ أَفْضَلُ مِنِّي، فَكَيْفَ هَذَا؟ "، قَالَ: فَلَمَّا أُمِرَ بِالرَّهْطِ أَنْ يَخْرُجُوا إِلَى الشَّامِ أُمِرَ بِمَذْعُورٍ فِيهِمْ، قَالَ: " فَلَقِيَنِي فَأَخَذَ بِلِجَامِ دَابَّتِي، فَجَعَلْتُ كُلَّمَا أَرَدْتُ أَنْ أَنْصَرِفَ حَبَسَنِي "، قُلْتُ: " إِنَّ الْمَكَانَ بَعِيدٌ، فَجَعَلَ يَحْبِسَنِي، فَقُلْتُ: أَنْشُدُكَ اللهَ إِلَّا تَرَكْتَنِي، فِيمَ تَحْبِسُنِي؟، فَلَمَّا نَاشَدْتُهُ قَالَ كَلِمَةً يُخْفِيهَا مِنِّي جَهَدَهُ: اللهُمَّ فِيكَ "، قَالَ: " فَلَمَّا أَصْبَحْتُ قِيلَ لِي: هَلْ شَعَرْتَ أَنَّهُ خَرَجَ بِأَخِيكَ "، قَالَ: " فَعَرَفْتُ أَنَّهُ أَشَدُّ حُبًّا لِي مِنْهُ "

8632- Ğaylân b. Cerîr der ki: Mutarrif: "Allah için birbirlerini seven iki adam arasında daha üstün olanı, diğerini daha çok sevendir" dedi. Bunu Hasan'a zikrettiğimde: "Mutarrif doğru söylemiş" dedi.

Mutarrif yine şöyle dedi: Ben Mez'ûr'u onun beni sevdiğinden daha çok severken nasıl benden daha üstün olduğunu sorardım. Savaş için Şam'a çıkma emri verildiği zaman başımıza Mez'ûr getirildi. Mez'ûr benimle karşılaşınca bineğimin dizginlerinden tuttu. Ne zaman yola koyulmak isteydiysem Mez'ûr beni yerimde tuttu. Ona: "Yolumuz çok uzun!" dememe rağmen yine yola çıkmama engel oldu. Ona: "Allah için beni bırakmanı istiyorum! Neden gitmeme engel oluyorsun?" diyerek Allah için

---

[1] İsnâdı hasendir. İbnu'l-Ca'd, *Müsned* 2/1124-1125 (3313), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 6/143 (3419), Hatîb, *Târîh* (11/341), Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (544), Bağavî, *Şerhu's-Sünne* (13/52), Bezzâr, *Müsned* (4/231), Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (1/297) ve Hâkim, *Müstedrek* (4/171).

[2] Taberânî, *M. el-Evsat* 3/426 (2920) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/276).

beni bırakmasını istediğimde zar zor işitebileceğim bir şekilde "Allah'a yemin olsun ki senin için" dedi. Diğer gün sabah bana: "Mez'ûr'un, senin yerine kendi kardeşini götürdüğünden haberin var mı?" dediler. İşte o zaman onun beni, benim onu sevdiğimden daha fazla sevdiğini anladım.[1]

٨٦٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْعَلَوِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو نَصْرٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ قُرَيْشٍ الْمَرْوَزِيُّ الْخَبَّازِيُّ، قَالَ: نا أَبُو الْمُوَجِّهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو الْفَزَارِيُّ، قَالَ: نا عَبْدَانُ، قَالَ: أنا مُعَاذُ بْنُ خَالِدِ بْنِ شَقِيقٍ، قَالَ: نا صَالِحٌ الْمُرِّيُّ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِنَّ اللهَ سُبْحَانَهُ يَقُولُ: إِنِّي لَأَهِمُّ بِأَهْلِ الْأَرْضِ عَذَابًا فَإِذَا نَظَرْتُ إِلَى عُمَّارِ بُيُوتِي، وَالْمُتَحَابِّينَ فِيَّ، وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ صَرَفْتُ عَنْهُمْ "

8633- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) buyuruyor ki: "*Yüce Allah: «Yeryüzü ahalisine azap vermeye niyetlenirim, ancak evlerimi ihya edenleri, benim için birbirlerini sevenleri, seher vakitleri benden mağfiret dileyenleri gördüğümde bundan vazgeçerim» buyuruyor.*"[2]

٨٦٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، أنا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ رَفَعَ الْحَدِيثَ، قَالَ: " يَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: إِنَّ أَحَبَّ عِبَادِي إِلَيَّ الَّذِينَ يَتَحَابُّونَ فِيَّ، وَالَّذِينَ يُعَمِّرُونَ مَسَاجِدِي، وَالَّذِينَ يَسْتَغْفِرُونَ بِالْأَسْحَارِ، أُولَئِكَ الَّذِينَ إِذَا أَرَدْتُ بِخَلْقِي عَذَابًا ذَكَرْتُهُمْ، فَصَرَفْتُ عَذَابِي عَنْ خَلْقِي "

8634- Ma'mer'in Kureyşli bir adamdan bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Yüce Allah: «En sevdiğim kullarım, birbirlerini benim için seven, mescidlerimi ihya eden ve seher vakitlerinde benden mağfiret dileyen kullarımdır. İşte yarattıklarıma azap etmeyi düşündüğüm zaman bunlar aklıma gelir ve bu azaptan vazgeçerim» buyuruyor.*"[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. Fesevî, *Ma'rife* (2/90-91).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1379) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/140).

[3] İsnâdında meçhul ravi vardır. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/204 (20329) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (4/140).

٨٦٣٥ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ: أنا مَعْمَرٌ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ، قَالَ: " قِيلَ: مَنْ أَهْلُكَ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُكَ يَا رَبُّ؟، قَالَ: هُمُ الْمُتَحَابُّونَ فِيَّ، الَّذِينَ إِذَا ذُكِرْتُ ذُكِرُوا بِي، وَإِذَا ذُكِرُوا ذُكِرْتُ بِهِمْ، هُمُ الَّذِينَ يُنِيبُونَ إِلَى طَاعَتِي كَمَا تُنِيبُ النُّسُورُ إِلَى وُكُرِهَا، هُمُ الَّذِينَ إِذَا اسْتُحِلَّتْ مَحَارِمِي غَضِبُوا كَمَا يَغْضَبُ النَّمِرُ إِذَا حَرِبَ "

8635- Ma'mer, Kureyşli bir adamdan bildiriyor: "Rabbimiz! Senin gerçek ahalin kimlerdir?" diye sorulunca Yüce Allah şu karşılığı verdi: "Birbirlerini benim için sevenlerdir. Ben anıldığım zaman benden dolayı anılan, onlar anıldığı zaman da onlardan dolayı benim anıldığım kişilerdir. Onlar kartalların yuvasına yönelmesi gibi bana yönelen, kutsallarımın çiğnendiğini gördükleri zaman sıkıştırılan kaplanın öfkelenmesi gibi öfkeye kapılan kişilerdir."[1]

٨٦٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنُ عَمْرٍو الرَّزَّازُ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ جَعْفَرٍ، قَالَ: أنا زَيْدُ بْنُ حُبَابٍ، قَالَ: أنا أَشْعَثُ بْنُ بَرَازٍ، قَالَ: أنا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " رَأْسُ الْعَقْلِ بَعْدَ الْإِيمَانِ بِاللهِ التَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ، وَمَا يَسْتَغْنِي رَجُلٌ عَنْ مَشُورَةٍ، وَإِنَّ أَهْلَ الْمَعْرُوفِ فِي الدُّنْيَا هُمْ أَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الْآخِرَةِ، وَإِنَّ أَهْلَ الْمُنْكَرِ فِي الدُّنْيَا هُمْ أَهْلُ الْمُنْكَرِ فِي الْآخِرَةِ " " هَذَا هُوَ الْمَحْفُوظُ مُرْسَلٌ "

8636- Saîd b. el-Müseyyeb'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah'a imandan sonra kişinin yapacağı en akıllıca iş, insanlara sevgiyle muamele etmektir. Kişi istişare etmekten geri durmamalıdır. Dünyada iyilik yapanlar, âhirette iyilik bulacaklardır. Dünyada kötülük yapanlar da âhirette kötülük bulacaklardır."*[2]

Mahfuz olanı bu şekilde mürsel olanıdır.

---

[1] İsnâdında meçhul ravi vardır. Abdurrezzâk, *Musannef* 11/202-203 (20325), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* 71-72 (216) ve Ahmed, *Zühd* (s. 74-75).

[2] İsnâdı zayıf mürsel bir hadistir. Harâitî, *el-Müntekâ min Mekârimi'l-ahlâk* (478), Hatîb, *Târîh* (14/125) ve Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (10/109).

٨٦٣٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: أنا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ إِسْحَاقَ الْخُرَاسَانِيُّ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْهَيْثَمِ الْبَلَدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْفَرَّاءِ، قَالَ: نا يُوسُفُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعُصْفُرِيُّ، قَالَ: نا سُفْيَانُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " رَأْسُ الْعَقْلِ بَعْدَ الْإِيمَانِ بِاللهِ التَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ ". " فِي هَذَا الْإِسْنَادِ ضَعْفٌ "

8637- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yüce Allah'a imandan sonra kişinin yapacağı en akıllıca iş, insanlara sevgiyle muamele etmektir"* buyurmuştur.[1]

İsnâdında zayıflık vardır.

٨٦٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْمَعْنِيُّ، قَالَ: نا عِمْرَانُ بْنُ خَالِدٍ الْخُزَاعِيُّ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، وَأَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، قَالَا: أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ نَصْرٍ الْحَذَّاءُ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، نا عِمْرَانُ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: " كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُؤَاخِي بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ فَتَطُولُ اللَّيْلَةُ عَلَيْهِمَا، حَتَّى يَلْقَى أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَيَلْقَاهُ بِوُدٍّ وَلُطْفٍ فَيَقُولُ: كَيْفَ كُنْتَ بَعْدِي؟ "، قَالَ: " وَأَمَّا الْعَامَّةُ فَلَمْ تَكُنْ تَأْتِي عَلَى الرَّجُلِ ثَلَاثٌ لَا يَعْلَمُ عِلْمَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ ". وَفِي رِوَايَةِ أَبِي عَبْدِ اللهِ قَالَ: " لَمَّا آخَى النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَ النَّاسِ كَانَتْ تُطَوِّلُ اللَّيْلَ عَلَى أَحَدِهِمْ حَتَّى يُصْبِحَ فَيَلْتَقِيانِ بِوُدٍّ وَلُطْفٍ، فَأَمَّا الْعَامَّةَ فَلَمْ يَكُنْ تَمْضِي عَلَى أَحَدِهِمْ ثَالِثَةٌ لَا يَعْلَمُ عِلْمَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ "

8638- Enes der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) müslümanlardan iki kişiyi kardeşleştirdiği zaman bunlardan her biri kardeşini göremediği için sabahı zor ederdi. Diğer gün de kardeşiyle karşılaştığında sevgi ve güler yüzle onu karşılar ve: "Seni görmeyeli nasılsın?" diye sorardı. Diğer müslümanlara

[1] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* (2/397), İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (140), İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1987) ve Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/17).

gelince de kişinin müslüman kardeşinin ne durumda olduğunu bilmediği ard arda üç gün dahi olmazdı."[1]

Ebû Abdillah'ın rivayeti ise şöyledir: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) müslümanlardan bazılarını kardeşleştirdiği zaman bunlardan her biri kardeşini göremediği için sabahı zor ederdi. Diğer gün de bu kardeşini sevgi ve güler yüzle karşılardı. Diğer müslümanlara gelince de kişinin müslüman kardeşinin ne durumda olduğunu bilmediği ard arda üç gün dahi olmazdı."

٨٦٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَارِثِ الْبَغْدَادِيُّ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، قَالَ: نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: أنا ثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ، عَنِ الدَّارِمِيِّ، قَالَ: " كَانَ الرَّجُلَانِ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ إِذَا الْتَقَيَا، وَأَرَادَا أَنْ يَتَفَرَّقَا، قَرَأَ أَحَدُهُمْ سُورَةَ: ﴿وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ ثُمَّ سَلَّمَ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخِرِ أَوْ عَلَى صَاحِبِهِ ثُمَّ تَفَرَّقَا " وَرَوَاهُ غَيْرُهُ عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَبْدِ الْغَافِرِ، قَالَ: كَانَ الرَّجُلَانِ: فَذَكَرَهُ

8639- Dârimî der ki: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından iki kişi karşılaştıktan sonra ayrılmak istedikleri zaman biri diğerine Asr Sûresi'ni okur, sonra da biri diğerine selâm verip öyle ayrılırlardı."[2]

Başka bir kanalla bunun aynısı rivayet edilmiştir.

٨٦٤٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ السُّكَّرِيُّ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ الصَّفَّارُ، نا عَبَّاسٌ التَّرْقُفِيُّ، نا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُقْرِئُ، قَالَ: نا حَيْوَةُ، أنا أَبُو مُحَمَّدٍ شُرَحْبِيلُ بْنُ شَرِيكٍ الْمَغَافِرِيُّ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحُبُلِيَّ، يَقُولُ: حَدَّثَنِي الصُّنَابِحِيُّ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: " إِنَّ دَعْوَةَ الْأَخِ لِلْأَخِ فِي اللهِ مُسْتَجَابَةٌ "

8640- Sunâbihî bildiriyor: Ebû Bekr es-Sıddîk'in: "Kişinin Allah için sevdiği kardeşine ettiği dua kabul edilir" dediğini işittim.[1]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 6/85 (3338) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/174) ve İbn Hacer, *Metâlibu'l-Âliye* 3/8 (2725).

[2] İsnâdı sahihtir. Ebû Dâvud, *Zühd* (409) Bak: İbn Hacer, *el-İsâbe* (2/289), İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe* (3/214) ve Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (10/233).

٨٦٤١ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بنُ فُورَكٍ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا شُعْبَةُ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، قَالَ: سَمِعْتُ سَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، يُحَدِّثُ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، اسْتَأْذَنَ النَّبِيَّ ﷺ فِي عُمْرَةٍ فَأَذِنَ لَهُ وَقَالَ: " يَا أَخِي أَشْرِكْنَا فِي دُعَائِكَ، وَلَا تَنْسَنَا مِنْ دُعَائِكَ ". " كَذَا وَجَدْتُهُ فِي كِتَابِي مُقَيَّدًا: " يَا أَخِي "

8641- Abdullah b. Ömer bildiriyor: Ömer b. el-Hattâb umre için Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) izin isteyince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) gitmesine izin verdi ve: *"Kardeşim! Dualarına bizi de ortak et! Dualarında bizi unutma!"* buyurdu.[2]

Kitabımda bu şekilde *"Kardeşim"* lafzıyla buldum.

٨٦٤٢ - حَدَّثَنَا أَبُو مَنْصُورٍ الظَّفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَلَوِيُّ إِمْلَاءً، وَأَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ قَرَأَهُ، قَالَا: أنا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَاتِي بِالْكُوفَةِ قَالَ: نا ابْنُ أَبِي غَرَزَةَ، أنا قَبِيصَةُ، نا سُفْيَانُ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ أَبِي إِيَاسٍ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: " إِنِّي لَأَدْعُو لِثَلَاثِينَ مِنْ إِخْوَانِي وَأَنَا سَاجِدٌ، أُسَمِّيهِمْ بِأَسْمَائِهِمْ، وَأَسْمَاءِ آبَائِهِمْ "

8642- Ebu'd-Derdâ der ki: "Secdede iken hem kendi isimlerini, hem de babalarının isimlerini tek tek sayarak otuz tane kardeşime dua ediyorum."[3]

٨٦٤٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّنْعَانِيُّ، أنا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، نا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ صَفْوَانَ، وَكَانَ تَحْتَهُ الدَّرْدَاءُ، قَالَ: أَتَيْتُ الشَّامَ فَأَتَيْتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ فَلَمْ أَلْقَهُ، وَلَقِيتُ أُمَّ الدَّرْدَاءِ فَقَالَتْ: تُرِيدُ الْحَجَّ الْعَامَ؟، قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَتْ: فَادْعُ لَنَا بِخَيْرٍ، فَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: " دُعَاءُ الْمُسْلِمِ يُسْتَجَابُ لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ، عِنْدَ رَأْسِهِ

---

[1] İsnâdı hasendir. İbnu'l-Mübârek, *Cihâd* 181 (216) ve Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (624).

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 2/169 (1498), Tirmizî 5/559 (3562) ve İbn Mâce 2/966 (2894).

[3] İsnâdı hasendir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (2/441).

مَلَكٌ مُوَكَّلٌ، مَا دَعَا لِأَخِيهِ بِخَيْرٍ إِلَّا قَالَ: آمِينَ، وَلَكَ بِمِثْلٍ ". قَالَ: فَخَرَجْتُ إِلَى السُّوقِ فَلَقِيتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ فَقَالَ لِي مِثْلَ ذَلِكَ. أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ

8643- Derdâ'nın kocası Safvân b. Abdillah b. Safvân der ki: Şam'a geldiğimde Ebu'd-Derdâ'nın yanına gittim, ama onu evde bulamadım. Ümmü'd-Derdâ'yı gördüğümde bana: "Bu sene hac yapacak mısın?" diye sordu. "Evet" karşılığını verdiğimde Ümmü'd-Derdâ şöyle dedi: "Bize hayır dua et. Zira Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Müslümanın, Müslüman kardeşine gıyabında yaptığı dua kabul edilir. Dua edenin başında görevli bir melek bulunur ve bu kişinin her hayır duasında: «Âmin, Allah sana da aynısını versin» der*» buyurmuştur."

Çarşıya çıkıp Ebu'd-Derdâ'yla karşılaştığımda, o da bana Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) aynı hadisi nakletti.[1]

Müslim, *Sahîh*'te rivayet etti.[2]

٨٦٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، نا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، نا رَوْحٌ، نا بِسْطَامُ بْنُ مُسْلِمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ مُرَّةَ، قَالَ بِسْطَامٌ: فَلَا أَدْرِي عَنْ أَبِيهِ، أَوْ عَنْ لُقْمَانَ، أَنَّهُ قَالَ: " يَا بُنَيَّ جَالِسِ الصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِ اللهِ، فَإِنَّكَ سَتُصِيبُ بِمُجَالَسَتِهِمْ خَيْرًا، وَلَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ فِي آخِرِ ذَلِكَ أَنْ تَنْزِلَ الرَّحْمَةُ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ فَتُصِيبَكَ مَعَهُمْ "

8644- Bistâm b. Müslim der ki: Muâviye b. Murre'nin (babasından mı yoksa Lokmân'dan mı naklen bunu söylediğini bilmiyorum) şöyle dediğini işittim: "Evladım! Allah'ın salih kullarıyla birlikte ol ki onlarla oturmayla hayırlar elde edersin. Belki de sen de içlerindeyken onlara rahmet iner, sen de onlarla birlikte ondan nasibini alırsın."[3]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *zikr* (88).

[3] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Nuaym, *Hilye* (2/301) ve Ahmed, *Zühd* (s. 106).

٨٦٤٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، أنا الْعَبَّاسُ بْنُ الْوَلِيدِ، أَخْبَرَنِي أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ جَابِرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي بَعْضُ أَشْيَاخِنَا، قَالَ: قَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ: " لَنْ تَزَالُوا بِخَيْرٍ مَا أَحْبَبْتُمْ خِيَارَكُمْ، وَمَا قِيلَ فِيكُمْ بِالْحَقِّ فَعَرَفْتُمُوهُ، فَإِنَّ عَارِفَ الْحَقِّ كَعَامِلِهِ "

8645- Ebu'd-Derdâ der ki: "İçinizden hayırlı olan kişileri sevdiğiniz, içinizde hak olan şeylerin söylenip onu kabul ettiğiniz sürece hayır üzerinde kalırsınız. Zira hak olan şeyi kabul eden kişi de onu yapmış gibidir."[1]

٨٦٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو الْعَبَّاسِ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا خَلَفُ بْنُ تَمِيمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ الثَّوْرِيَّ، يَقُولُ: " وَجَدْتُ قَلْبِيَ يَصْلُحُ بِمَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ مَعَ قَوْمٍ غُرَبَاءَ أَصْحَابِ بُتُوتٍ وَعَنَاءٍ "

8646- Halef b. Temîm der ki: Süfyân es-Sevrî'nin: "Kalbimin Mekke ve Medine'de garip, yoksul ve mahrum kişilerin arasında rahat ettiğini gördüm" dediğini işittim.[2]

٨٦٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي خَالِي يَعْنِي أَبَا عَوَانَةَ، نا عِمْرَانُ بْنُ بَكَّارٍ، نا أَبُو الْيَمَانِ، أنا عَبَّاسُ بْنُ يَزِيدَ، قَالَ: قَالَ وَهْبُ بْنُ مُنَبِّهٍ: " اسْتَكْثِرْ مِنَ الْإِخْوَانِ مَا اسْتَطَعْتَ، فَإِنَّكَ إِنِ اسْتَغْنَيْتَ عَنْهُمْ لَمْ يَضُرُّوكَ، وَإِنِ احْتَجْتَ إِلَيْهِمْ نَفَعُوكَ "

8647- Vehb b. Münebbih der ki: "Elinden geldiği kadarıyla kardeşlerini çok tut. Zira onlardan uzak durduğun zaman sana zararları dokunmaz, onlara muhtaç olduğun zaman da sana fayda verirler."[3]

٨٦٤٨ - قَالَ: وَحَدَّثَنِي خَالِي، قَالَ: نا أَبُو خَطَّابٍ، نا خَالِدُ بْنُ خِرَاشٍ، نا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ، سَمِعْتُ عَبْدَ الْكَرِيمِ، سَمِعْتُ الْحَسَنَ، يَقُولُ: " لَا تَشْتَرِيَنَّ صَدَاقَةَ أَلْفٍ بِعَدَاوَةِ وَاحِدٍ "

---

[1] İsnâdında durumu meçhul ravi vardır. Ebû Nuaym, *Ahbâru Isbehân* (2/97).

[2] İsnâdı hasendir.

[3] İsnâdında kopukluk vardır.

8648- Abdulkerîm der ki: Hasan(-ı Basrî)'nin: "Bin kişinin dostluğunu bir kişinin düşmanlığı karşılığında satın alma" dediğini işittim.[1]

٨٦٤٩- أَنْشَدَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، أَنْشَدَنِي الْقَاضِي أَبُو بَكْرِ بْنُ كَامِلٍ، أَنْشَدَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ النَّحْوِيُّ لِلْخَلِيلِ بْنِ أَحْمَدَ:"

تَكَثَّرْ مِنَ الْإِخْوَانِ مَا اسْتَطَعْتَ ... إِنَّهُمْ بُطُونٌ إِذَا اسْتَنْجَدْتَهُمْ فَظُهُورُ

وَمَا بِكَثِيرٍ أَلْفُ خِلٍّ لِعَاقِلٍ ... وَإِنَّ عَدُوًّا وَاحِدًا لَكَثِيرُ"

8649- Kâdı Ebû Bekr b. Kâmil bildiriyor: Ubeydullah b. İbrâhîm en-Nahvî bana Halîl b. Ahmed'e ait olan şu beyitleri okudu:

"Elinden geldiğinde, çok kardeş edin

Hem sırdaşın, hem istediğinde yardımcın olurlar

Aklı başında biri için bin dost az iken

Tek bir düşman bile çok sayılır."[2]

٨٦٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ الْقَاضِي، قَالَ: نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ يَعْقُوبَ بْنِ مِقْسَمٍ الْمُقْرِئُ، بِبَغْدَادَ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى ثَعْلَبٌ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ شَبِيبٍ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ:" لِقَاءُ الْأَحِبَّةِ مَسْلَاةٌ لِلْهَمِّ" وَأَنْشَدَنَا:

وَمَا بَقِيَتْ مِنَ اللَّذَّاتِ إِلَّا ... مُحَادَثَةُ الرِّجَالِ ذَوِي الْعُقُولِ

وَقَدْ كُنَّا نَعُدُّهُمُ قَلِيلًا ... فَقَدْ صَارُوا أَعَزَّ مِنَ الْقَلِيلِ

8650- Ahmed b. Yahyâ Sa'leb der ki: Abdullah b. Şebîb: "Dostların bir araya gelmesinin dertleri azalttığı söylenirdi" dedi ve şu beyitleri okudu:

"Tat veren bir şey kalmadı

Akıllı kişilerin sohbetinden başka

---

[1] İsnâdında meçhul ravi vardır. İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (s. 94).

[2] İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (s. 94).

Biz bunları az olarak görürdük

Meğer azdan da daha azlarmış."[1]

٨٦٥١ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ الزُّبَيْرُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْمَدَائِنِيُّ، نا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْكَبَّاشُ، حَدَّثَنِي أَسَدُ بْنُ سَعِيدٍ، سَمِعْتُ الشَّافِعِيَّ رَحِمَهُ اللهُ يَقُولُ: " لَيْسَ سُرُورٌ يَعْدِلُ صُحْبَةَ الْإِخْوَانِ، وَلَا غَمٌّ يَعْدِلُ فِرَاقَهُمْ "

8651- Esed b. Saîd der ki: (İmam) Şâfiî'nin: "Kardeşlerin sohbetinin verdiği huzur, dostların ayrılığının sebep olduğu üzüntü gibisi yoktur" dediğini işittim.[2]

٨٦٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا مَنْصُورٍ الْعَتَكِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا عُثْمَانَ سَعِيدَ بْنَ إِسْمَاعِيلَ الْوَاعِظَ، يَقُولُ: " ثَلَاثَةُ أَشْيَاءٍ مِنْ عَلَامَةِ الْحُبِّ فِي اللهِ عَزَّ وَجَلَّ: بَذْلُ الشَّيْءِ لِصَفَاءِ الْمَوَدَّةِ، وَتَعْطِيلُ الْإِرَادَةِ لِإِرَادَةِ الْأَخِ لِلسَّخَاءِ بِالنَّفْسِ، وَالْمُشَارَكَةُ لَهُ فِي مَحْبُوبِهِ وَمَكْرُوهِهِ لِصِحَّةِ الْعَقْدِ ". وَقَدْ رُوِّينَا هَذَا الْكَلَامَ عَنْ ذِي النُّونِ

8652- Vaiz Ebû Osmân Saîd b. İsmâîl der ki: "Üç şey, Allah için sevmenin göstergelerindendir. Biri, aradaki sevginin saf olması için bir şeyleri infak etmektir. Diğeri, sevilen kardeşin istediği için kişinin kendi istediğinden vazgeçmesidir. Bir diğeri de, aradaki bağın sağlam olması için kardeşin sevdiği ve sevmediği şeyleri dikkate alıp bu yönde kişinin elinden gelen gayreti göstermesidir."

Aynı sözler bize Zünnûn'dan naklen de bildirilmiştir.

٨٦٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الْمَعْرُوفِ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا أَبُو سَهْلٍ الْإِسْفَرَايِينِيُّ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ أَحْمَدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ نَصْرٍ الْحَذَّاءُ، نا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، أنا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ لَيْثِ بْنِ أَبِي سُلَيْمٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ طَارِقٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: صَاحَبْتُ ابْنَ عُمَرَ مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ فَمَا سَمِعْتُهُ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِلَّا

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

هَذَا الْحَدِيثَ: " إِنَّ مَثَلَ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ النَّخْلَةِ، إِنْ صَاحَبْتَهُ نَفَعَكَ، وَإِنْ شَاوَرْتَهُ نَفَعَكَ، وَإِنْ جَالَسْتَهُ نَفَعَكَ، وَكُلُّ شَأْنِهِ مَنَافِعُ، وَكَذَلِكَ النَّخْلَةُ كُلُّ شَأْنِهَا مَنَافِعُ ".

وَبِإِسْنَادِهِ عَنْ لَيْثٍ، قَالَ: سَمِعْتُ هَذَا الْحَدِيثَ، عَنْ مُجَاهِدٍ، يُحَدِّثُ بِهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ، وَلَكِنْ أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ طَارِقٍ، أَنَّهُ كَانَ يُحَدِّثُ بِهِ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ

8653- Mücâhid der ki: İbn Ömer'e Mekke'den Medine'ye kadar yoldaşlık ettim. Bu yolculuk sırasında da Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) naklen sadece şu hadisi rivayet ettiğini işittim: *"Mümin hurma ağacına benzer. Arkadaşı olursan sana fayda verir. Bir konuda onunla istişare etsen sana fayda verir. Onunla oturduğun zaman da sana fayda verir. Her haliyle sana faydası dokunur. Hurma ağacı da aynı şekilde her şeyiyle sana fayda verir."*[1]

Aynı isnâdla Leys'in şöyle dediği zikredilir: "Bu hadisi Mücâhid'in İbn Ömer'den naklen zikrettiğini işittim. Ancak Muhammed b. Târık bana İbn Ömer'in bunu Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) naklen aktardığını söyledi."

٨٦٥٤ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا أَبُو سَهْلٍ الْإِسْفَرَايِينِيُّ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ الْحَذَّاءُ، نا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، أنا لَيْثٌ، عَنْ مُجَاهِدٍ، قَالَ: " لَوْ أَنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يُصِيبُهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ، إِلَّا أَنَّ حَيَاءَهُ مِنْهُ يَمْنَعُهُ مِنَ الْمَعَاصِي "

8654- Mücâhid der ki: "Mümin kişi kardeşinden hiçbir konuda istifade etmese bile ondan utanıp çekindiğinden dolayı günah işlemekten çekinir."[2]

٨٦٥٥ - قَالَ: وَنا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، نا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، سَمِعْتُ الْأَوْزَاعِيَّ، سَمِعْتُ بِلَالَ بْنَ سَعْدٍ، يَقُولُ: " أَخٌ لَكَ كُلَّمَا لَقِيَكَ ذَكَّرَكَ بِحَظِّكَ مِنَ اللهِ خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَخٍ كُلَّمَا لَقِيَكَ وَضَعَ فِي يَدِكَ دِينَارًا "

8655- Evzaî der ki: Bilâl b. Sa'd'ın şöyle dediğini işittim: "Her karşılaştığın zaman Yüce Allah'tan nasibini sana hatırlatan bir kardeş, senin

---

[1] İsnâdı zayıftır. Ebu'ş-Şeyh, *Emsâl* (353), Taberânî, *M. el-Kebîr* 12/418 (13541) ve Ebû Nuaym, *Hilye* (8/129).

[2] İsnâdı zayıftır.

için, her karşılaştığında avucuna bir dinar bırakan kardeşten daha hayırlıdır."[1]

٨٦٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الْمِنْشَاطُ، أنا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْعَلَوِيُّ، سَمِعْتُ جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ نُصَيْرٍ، يَقُولُ: " لُطْفُ الْجَاهِلِ يُعْقِبُكَ الْغُرُورَ، وَتَوْبِيخُ الْعَالِمِ يُعْقِبُكَ السُّرُورَ "

8656- Ebu'l-Hasan Muhammed b. İsmâîl el-Alevî der ki: Câfer b. Muhammed b. Nusayr'ın şöyle dediğini işittim: "Cahilin sana yumuşak davranması sonunda sende gurura sebep olur. Âlimin seni azarlaması ise sonunda sana sevinci getirir."

٨٦٥٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو مُحَمَّدٍ دَعْلَجُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ دَعْلَجَ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، نا إِسْحَاقُ بْنُ رَاهَوَيْهِ، أنا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَمْرٍو، أَخْبَرَنِي أَزْهَرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَرَازِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُسْرٍ، قَالَ: " كَانَ يُقَالُ: إِذَا جَلَسْتَ فِي قَوْمٍ فِيهِمْ عِشْرُونَ رَجُلًا أَقَلَّ أَوْ أَكْثَرَ فَتَصَفَّحْتَ وُجُوهَهُمْ فَلَمْ تَرَ فِيهِمْ أَحَدًا يُهَابُ فِي اللهِ عَزَّ وَجَلَّ فَاعْلَمْ أَنَّ الْأَمْرَ قَدْ رَقَّ "

8657- Abdullah b. Busr der ki: "Denilirdi ki, yirmi veya daha az veya daha fazla kişinin bulunduğu bir toplulukta bulunup da yüzlerine baktığın zaman Yüce Allah için kendisine saygı gösterilecek tek bir kişi bulamazsan bil ki din zayıflamış demektir."[2]

٨٦٥٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَبُو عُتْبَةَ، نا بَقِيَّةُ، نا صَفْوَانُ بْنُ عَمْرٍو، حَدَّثَنِي الْأَزْهَرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَوَارِيُّ ، سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ بُسْرٍ صَاحِبَ النَّبِيِّ ﷺ يَقُولُ: " كُنَّا نَسْمَعُ أَنَّهُ يُقَالُ: إِذَا اجْتَمَعَ عِشْرُونَ رَجُلًا أَوْ أَكْثَرَ، أَوْ أَقَلَّ، فَلَمْ يَكُنْ فِيهِمْ مَنْ يَهَابُ فِي اللهِ عَزَّ وَجَلَّ فَقَدْ حَصَرَ الْأَمْرُ"

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. İbn Ebi'd-Dünya, *İhvân* (85), Mervezî, *Zevâidü'z-Zühd* (s. 167), Ahmed, *Zühd* (s. 385), Ebû Nuaym, *Hilye* (5/225) ve İbnu'l-Cevzî, *Sifatu's-Safve* (4/218).

[2] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (4/188) ve İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (7/312).

8658- Ezher b. Abdillah el-Havârî bildiriyor: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından Abdullah b. Busr'un şöyle dediğini işittim: "Yirmi veya daha az veya daha fazla kişi bir araya gelip de içlerinde Yüce Allah için kendisine saygı gösterilecek tek bir kişi bulunmazsa din zayıflamış demektir, denildiğini işitirdik."[1]

٨٦٥٩ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مَنْصُورَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ يَعْقُوبَ بْنَ إِسْحَاقَ بْنِ مَحْمُودٍ، نا أَحْمَدُ بْنُ مَخْلَدٍ الْقُرَشِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْحَوَارِيِّ، نا أَبُو سُلَيْمَانَ، قَالَ: " إِنَّمَا الْأَخُ الَّذِي يَعِظُكَ بِرُؤْيَتِهِ قَبْلَ أَنْ يَعِظَكَ بِكَلَامِهِ، لَقَدْ كُنْتُ أَنْظُرُ إِلَى الْأَخِ مِنْ إِخْوَانِي بِالْعِرَاقِ فَأَعْمَلُ عَلَى رُؤْيَتِهِ شَهْرًا "

8659- Ebû Süleymân der ki: "Gerçek kardeş henüz sana bir şey demeden onu görmenle sana öğüdünü verebilen kişidir. Bazen Irak'taki kardeşlerimden birini sadece görmemle bir ay boyunca amel ederdim."

٨٦٦٠ - سَمِعْتُ الْأُسْتَاذَ أَبَا عَلِيٍّ الوَرَّاق، يَقُولُ: " مَنْ لَمْ يَعِظْكَ لَحْظُهُ، لَمْ يَعِظْكَ لَفْظُهُ "

8660- Üstad Ebû Ali el-Verrâk der ki: "Görünüşü sana öğüt vermeyen kişinin konuşması sana öğüt verecek değildir."[2]

٨٦٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، سَمِعْتُ جَدِّي، يَقُولُ: " مَنْ لَمْ تَهْدِكَ رُؤْيَتُهُ فَاعْلَمْ أَنَّهُ غَيْرُ مُهَذَّبٍ "

8661- Ebû Abdirrahman es-Sülemî der ki: Dedemin: "Görünüşüyle seni doğru yola yönlendirmeyen kişi bil ki, güzel ahlâk sahibi değildir" dediğini işittim.

٨٦٦٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: أنا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَمْدَانَ الزَّاهِدُ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرِ بْنُ الْأَنْبَارِيِّ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى، قَالَ: نا ابْنُ الْأَعْرَابِيِّ، قَالَ: " كَانَ يُقَالُ: أَحْيُوا الْحَيَاءَ بِمُجَالَسَةِ مَنْ يُسْتَحْيَى مِنْهُ "

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Ebû Nuaym, *Hilye* (10/359-360).

8662- İbnu'l-A'râbî der ki: "Hayâyı, kendilerinden hayâ edilen kişilerle oturarak ihya edin, denilirdi."

٨٦٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، قَالَ: نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ الْهَجَمِيَّ الْبَصْرِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ سَهْلَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، يَقُولُ وَقَدْ سَأَلَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِلَى مَنْ تَأْمُرُنِي أَجْلِسُ؟، قَالَ: " إِلَى مَنْ تُكَلِّمُكَ جَوَارِحُهُ، لَا مَنْ يُكَلِّمُكَ لِسَانُهُ "

8663- Ebû Bekr el-Hecemî el-Basrî der ki: Adamın biri Sehl b. Abdillah'a: "Ey Ebû Muhammed! Kiminle oturmamı tavsiye edersin?" diye sorunca, Sehl: "Diliyle değil de davranışlarıyla seninle konuşan kişilerle otur" dedi.

٨٦٦٤ - أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، قَالَ: أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي خَالِي يَعْنِي أَبَا عَوَانَةَ، قَالَ: نا مُوسَى بْنُ أَبِي عَوْفٍ، قَالَ: نا يَعْقُوبُ بْنُ كَعْبٍ، قَالَ: نا مَخْلَدُ بْنُ هِشَامٍ، عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: " لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا تَبَايَنُوا، فَإِذَا اسْتَوَوْا فَذَاكَ حِينُ هَلَاكِهِمْ "

8664- Hasan(-ı Basrî) der ki: "İnsanlar, birbirlerinden (akıl ve amel bakımından) farklı oldukları sürece hayır üzere kalırlar. Ancak hepsi bir ve aynı olduğu zaman helak oldular demektir."

الثَّانِي وَالسِّتُّونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي رَدِّ السَّلَامِ

62. Şube

Selâma Karşılık Vermek

Yüce Allah: *"Ey iman edenler! Evlerinizden başka evlere, izin almadan ve selâm vermeden girmeyiniz"*[1] buyurmuştur. Yüce Allah daha uygun ve güzel olduğu için selâm vermeyi emretmiştir.

Yine: *"Evlere girdiğiniz zaman Allah tarafından mübarek ve güzel bir yaşama dileği olarak kendinize selâm verin"*[2] buyurmuştur ki "kendinize" ifadesinden kasıt birbirinize'dir. Bu şekilde selâm veren kişi, Yüce Allah'ın emrettiği terbiyeyi takınmış, yine emrettiği şekilde müslüman kardeşlerine esenlik dilemiş olur.

Yüce Allah yine: *"Size bir selâm verildiği zaman, ondan daha iyisiyle selâm verin veya ayniyle mukabele edin"*[3] buyurmuş, selâm veren kişiye verdiği selâmdan daha iyisiyle veya aynısıyla karşılık verilmesini emretmiştir. Selâm vermenin bir esenlik dileme olduğunu daha önce belirtmiştik. Bundan dolayı kendisine selâm verilen kişi, selâmı veren müslüman kardeşine bu selâmın daha iyisiyle veya aynısıyla karşılık vermesi gerekmektedir. Aynısıyla karşılık verildiği zaman da kişinin verdiği selâmın aynısı kendisine de verilmiş olur.

Selâma karşılık vermeden kasıt da selâm veren kişiye "Ve aleykumu's-selâm" karşılığını verme veya buna ek olarak "Ve rahmetullâhi" eklemesini yapmakla olur. Müslüman kişi "es-Selâmu aleykum ve rahmetullâhi" şeklinde selâm verdiği zaman ona "Ve aleykumu's-selâmu ve rahmetullahi ve berekâtühü" şeklinde karşılık verilir. Şer'î olarak verilen veya alınan selâmın lafzı bu şekildedir.

---

[1] Nûr Sur. 27

[2] Nûr Sur. 61

[3] Nisâ Sur. 86

Halîmî der ki: "Verilen selâm esenlik ve hayır anlamında olsa da buna karşılık vermek farzdır. Zira selâm vermek eman vermek gibidir. Birine selâm veren kişi, kendinden yana o kişiye karşı herhangi bir kötülüğünün dokunmayacağını bildirmiş demektir. Emanın hükmü de iki kişi arasında farklı olacak değildir. Bu bakımdan biri diğerinden yana güven içinde ise karşı tarafın da güven içinde olması lazım gelir. Kişi birine selâm verdiği zaman da karşı tarafın sessiz kalmaması lazımdır. Zira böylesi bir durumda sessiz kalıp cevap vermeyen kişi selâm veren kişiyi endişeye düşürmüş ve kötülük yapacağı izlenimini vermiş olur. Bundan dolayı selâma karşılık vermek gereklidir."[1]

٨٦٦٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا أَبُو طَاهِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْمُحَمَّدْ آبَادِيُّ، قَالَ: نا أَبُو قِلَابَةَ، قَالَ: نا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: نا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: وَنا أَبُو قِلَابَةَ، نا حُسَيْنُ بْنُ حَفْصٍ، نا هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ كِلَاهُمَا، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ عَلَى الطُّرُقَاتِ، وَإِنْ كُنْتُمْ لَا بُدَّ فَاعِلِينَ فَاهْدُوا السَّبِيلَ، وَأَعِينُوا الْمَظْلُومَ، وَرُدُّوا السَّلَامَ، وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ " أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي عَامِرٍ، عَنْ زُهَيْرٍ

8665- Ebû Saîd'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yollarda oturmaktan uzak durun! Şayet illa yolda oturacaksanız yol sorana yolu gösterin, haksızlığa uğrayana yardım edin, selâm verenin selâmını alın ve iyiliği emredip kötülükten alıkoyun."*[2]

Buhârî, *Sahîh*'de Abdullah b. Muhammed — Ebû Âmir — Züheyr kanalıyla rivayet etti.[3]

٨٦٦٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمِّشٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْفَحَّامُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، نا مُوسَى بْنُ مَسْعُودٍ، نا زُهَيْرٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطُّرُقَاتِ "، قَالُوا: يَا

---

[1] Halîmî, *el-Minhâc* (3/326).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *istizân* (7/126).

رَسُولَ اللهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدٌّ نَتَحَدَّثُ فِيهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا أَبَيْتُمْ إِلَّا الْمَجْلِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ "، قَالُوا: وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ؟، قَالَ: " غَضُّ الْبَصَرِ، وَكَفُّ الْأَذَى، وَرَدُّ السَّلَامِ، وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ "

8666- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yollarda oturmaktan sakının!"* buyurunca: "Ey Allah'ım Resûlü! Ama bu bizim için kaçınılmaz bir şey! Zira oralarda oturup sohbet ediyoruz!" dediler. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Eğer oturmak zorundaysanız o zaman yola hakkını verin!"* buyurunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Yolun hakkı ne ki?" dediler. Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Bakmamanız gereken şeylerden gözleri çevirmek, kimseyi rahatsız etmemek, verilen selâmı almak ve iyiliği emredip kötülükten alıkoymaktır"* buyurdu.[1]

٨٦٦٧ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ، أنا أَحْمَدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْقُطَيْعِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، نا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ. وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ رَافِعٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي فُدَيْكٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَعْدٍ

8667- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu" lafzıyla rivayet edilmiştir.

Müslim bunu Muhammed b. Râfi' — İbn Ebî Füdeyk — Hişâm b. Sa'd kanalıyla rivayet etti.[2]

٨٦٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ سَلْمَانَ الْفَقِيهُ، نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى الْقَاضِي، نا أَبُو هَمَّامٍ الدَّلَّالُ، نا هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تَجْلِسُوا بِالطَّرِيقِ "، قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ مَا لَنَا بُدٌّ مِنْ مَجَالِسِنَا نَتَحَدَّثُ فِيهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا أَبَيْتُمْ إِلَّا الْمَجَالِسَ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ "، قُلْنَا: وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ يَا رَسُولَ

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/441-442 (273) ve Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (10/94) ile *Âdâb* (204).

[2] Buhârî, *libâs* (2/1676) ile *selâm* (2/1704).

اللهِ؟، قَالَ: " غَضُّ الْبَصَرِ، وَكَفُّ الْأَذَى، وَرَدُّ السَّلَامِ، وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ "

8668- Ebû Saîd el-Hudrî der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Yollarda oturmaktan sakının!"* buyurunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Ama bu bizim için kaçınılmaz bir şey! Zira oralarda oturup sohbet ediyoruz!" dedik. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Eğer oturmak zorundaysanız o zaman yola hakkını verin!"* buyurunca: "Ey Allah'ın Resûlü! Yolun hakkı ne ki?" dedik. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bakmamanız gereken şeylerden gözleri çevirmek, kimseyi rahatsız etmemek, verilen selâmı almak ve iyiliği emredip kötülükten alıkoymaktır"* buyurdu.[1]

٨٦٦٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ الْمُقْرِئُ ابْنُ الْحَمَامِيِّ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَلِيٍّ الْخُطَبِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الْحَرْبِيُّ، قَالَ: ثنا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ، نا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، قَالَ أَبُو طَلْحَةَ: كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: " مَا لَكُمْ وَلِلْمَجَالِسِ بِالصُّعُدَاتِ "؟ قُلْنَا: نَتَحَدَّثُ قَالَ: " أَعْطُوا الْمَجَالِسَ حَقَّهَا "، قُلْنَا: وَمَا حَقُّهَا؟ قَالَ: " رَدُّ السَّلَامِ ".

8669- Ebû Talha der ki: Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem) yanında otururken: *"Neden yollarda oturuyorsunuz?"* diye sordu. "Sohbet ediyoruz" dediğimizde: *"O zaman bu oturmaların hakkını verin"* buyurdu. "Hakkı nedir?" diye sorduğumuzda: *"Selâma karşılık vermektir"* buyurdu.[2]

٨٦٧٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا أَحْمَدُ بْنُ مَنْصُورٍ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو الْفَضْلِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا أَحْمَدُ بْنُ سَلَمَةَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ ابْنِ الْمُسَيِّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " خَمْسٌ تَجِبُ لِلْمُسْلِمِ عَلَى أَخِيهِ: رَدُّ السَّلَامِ، وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ، وَعِيَادَةُ

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Müsned* (3/47).

[2] İsnâdı sahih olan mürsel ve mevsûl bir hadistir. Müslim, *selâm* (4).

الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعُ الْجَنَازَةِ، وَإِجَابَةُ الدَّعْوَاتِ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَبْدِ بْنِ حُمَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ، وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى: أنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، حِينَ أَسْنَدَهُ: قَدْ كَانَ مَعْمَرٌ يُرْسِلُ هَذَا الْحَدِيثَ كَثِيرًا.

8670- Ma'mer'in Zührî'den, İbnu'l-Müseyyeb'in de Ebû Hureyre'den bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur. *"Müslümanın Müslüman kardeşi üzerinde beş hakkı vardır. Bunlar da selâmına karşılık vermek, aksırdığı zaman «Yerhamukallah» demek, hastalandığı zaman ziyaretine gitmek, öldüğü zaman cenazesine katılmak ve davetine icabet etmektir."*[1]

Müslim, *Sahîh*'de Abd b. Humeyd kanalıyla Abdurrezzâk'tan rivayet etti.[2]

٨٦٧١ - أَخْبَرَنَا بِهَذَا الْكَلَامِ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو الْوَلِيدِ الْفَقِيهُ، ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، فَذَكَرَهُ

8671- Muhammed b. Yahyâ der ki: Abdurrezzâk bize bunu rivayet ederken: "Ma'mer bu hadisi çokça mürsel olarak rivayet ederdi" dedi.[3]

٨٦٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَرْزُوقٍ، نا وَهْبٌ يَعْنِي ابْنَ جَرِيرٍ، نا شُعْبَةُ، وَحَمَّادٌ يَعْنِي ابْنَ زَيْدٍ، عَنْ يَزِيدَ الرِّشْكِ، عَنْ مُعَاذَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عَامِرٍ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ فَوْقَ ثَلَاثٍ، فَإِنَّهُمَا نَاكِبَانِ عَنِ الْحَقِّ مَا دَامَا عَلَى صُرَامِهِمَا، وَإِنَّ أَوَّلَهُمَا فَيْئًا يَكُونُ سَبْقُهُ إِلَى الْفَيْءِ كَفَّارَةً لَهُ، وَإِنْ سَلَّمَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ، وَلَمْ يَقْبَلْ سَلَامَهُ رَدَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ، فَإِنْ مَاتَا عَلَى صُرَامِهِمَا لَمْ يَدْخُلَا الْجَنَّةَ جَمِيعًا أَبَدًا "

8672- Hişâm b. Âmir der ki: Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Bir müslümanın müslümanla üç günden daha fazla dargın kalması caiz değildir. Dargın kaldıkları süre içinde de haktan yüz çevirmiş demektirler. Birinin önce davranıp barışmaya çalışması dargınlığına kefaret olur.*

---

[1] İsnâdında kopukluk vardır.

[2] Müslim, *selâm* (2)

[3] İsnâdı mürseldir.

Şayet selâm verir de diğeri onun selâmını almazsa bu selâmına melekler karşılık verirler. Şayet dargın iken ölürlerse ikisi birlikte cennette asla birlikte giremezler."[1]

٨٦٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: نا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، قَالَ: نا الْمُبَارَكُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا﴾ قَالَ: يَقُولُ: " إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكَ أَخُوكَ الْمُسْلِمُ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ، فَقُلْ لَهُ: السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللهِ، ﴿أَوْ رُدُّوهَا﴾، تَقُولُ إِنْ لَمْ يَقُلْ لَكَ: السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللهِ، فَرُدَّ عَلَيْهِ كَمَا قَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، كَمَا سَلَّمَ، وَلَا تَقُلْ: وَعَلَيْكَ "

8673- Mübârek b. Fadâle bildiriyor: Hasan(-ı Basrî), *"Size bir selâm verildiği zaman, ondan daha iyisiyle selâm verin veya ayniyle mukabele edin"*[2] buyruğunu açıklarken şöyle demiştir: "Müslüman kardeşin «Allah'ın selâmı üzerine olsun» diye sana selâm verdiği zaman sen de ona: «Allah'ın selâmı ve rahmeti senin de üzerine olsun» şeklinde karşılık ver. Sana «Allah'ın selâmı ve rahmeti sizin de üzerine olsun» demediği zaman sen de ona verdiği şekliyle yani «Allah'ın selâmı senin de üzerine olsun» şeklinde karşılık ver. Sadece «Senin de üzerine» şeklinde cevap verme."[3]

٨٦٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو أَحْمَدَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْمِهْرَجَانِيُّ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ الْمُزَكِّي، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبُوشَنْجِيُّ، نا ابْنُ بُكَيْرٍ، نا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الْعَبَّادِيِّ، أَنَّهُ قَالَ: كُنْتُ أَجْلِسُ إِلَى جَنْبِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، وَكَانَ إِذَا سَلَّمَ عَلَيْهِ إِنْسَانٌ رَدَّ عَبْدُ اللهِ كَمَا يُسَلِّمُ عَلَيْهِ، يَقُولُ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، فَيَقُولُ عَبْدُ اللهِ: " السَّلَامُ عَلَيْكُمْ "

8674- Ebû Câfer el-Abbâdî der ki: Abdullah b. Ömer'in yanında otururdum. Biri kendisine selâm verdiği zaman aynıyla selâmı alırdı. Kişi

---

[1] İsnâdı sahihtir. Ahmed, *Müsned* (4/20), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 3/126-127 (1557), Taberânî, *M. el-Kebîr* 22/175 (454), İbnu'l-Ca'd, *Müsned* 1/654-655 (1568), Tayâlisî, *Müsned* (s. 170) ve Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (402- 406) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/66).

[2] Nisâ Sur. 86

[3] İsnâdı zayıftır. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/606).

ona: "Allah'ın selâmı üzerine olsun" dediği zaman o da: "Allah'ın selâmı üzerine olsun" karşılığını verirdi.[1]

٨٦٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ الْأَصَمُّ، نا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، نا ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي أَيُّوبَ، عَنْ زُهْرَةَ بْنِ مَعْبَدٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، أَنَّ رَجُلًا سَلَّمَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، فَقَالَ عُرْوَةُ: " مَا تَرَكَ لَنَا فَضْلًا، إِنَّ السَّلَامَ انْتَهَى إِلَى: وَبَرَكَاتُهُ "

8675- Zühre b. Ma'bed bildiriyor: Adamın biri Urve b. ez-Zübeyr'e: "Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun" diye selâm verince, Urve: "Bize, karşılık olarak verecek bir şey bırakmadı. Zira selâm bereket dilemeyle biter" dedi.[2]

٨٦٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْعَلَاءُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ النَّاطِفِيُّ، أنا أَبُو سَهْلٍ الْإِسْفَرَايِينِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ، نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أنا هُشَيْمٌ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي زَائِدَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي السَّفَرِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: " إِنِّي لَأَرَى جَوَابَ الْكِتَابِ حَقًّا كَمَا أَرَى حَقَّ السَّلَامِ "

8676- İbn Abbâs der ki: "Gelen mektuba cevap yazmanın, verilen selâma karşılık vermek kadar gerekli olduğunu düşünüyorum."[3]

فَصْلٌ فِي الرَّدِّ عَلَى أَهْلِ الْكِتَابِ

Ehl-i Kitab'dan Olanların Selâmına Karşılık Vermek

٨٦٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْمُؤَمَّلِ الْمُؤَمَّلِيُّ، نا أَبُو عُثْمَانَ عَمْرُو بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَصْرِيُّ، نا أَبُو أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، نا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، نا الْأَعْمَشُ، عَنْ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ أُنَاسٌ مِنَ الْيَهُودِ يَأْتُونَ رَسُولَ اللهِ ﷺ

---

[1] Beyhakî'nin hocası ile onun da hocasını tanımıyorum. İbn Sa'd, *Tabakât* (4/156-157) ve İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (8/423) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/606).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (2/606).

[3] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (1117), İbnu'l-Ca'd, *Müsned* (2490), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (9/34) ve Bağavî, *Şerhu's-Sünne* (12/268).

فَيَقُولُونَ: السَّامُ عَلَيْكَ، فَيَقُولُ: " وَعَلَيْكُمْ "، فَفَطِنَتْ بِهِمْ عَائِشَةُ فَسَبَّتْهُمْ، فَقَالَ: " مَهْ يَا عَائِشَةُ، إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يُحِبُّ الْفُحْشَ، وَلَا التَّفَحُّشَ "، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّهُمْ يَقُولُونَ كَذَا وَكَذَا، قَالَ: " أَلَيْسَ قَدْ رَدَدْتُ عَلَيْهِمْ؟ " فَأَنْزَلَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ﴿وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللهُ﴾ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ يَعْلَى بْنِ عُبَيْدٍ

8677- Hz. Âişe der ki: Yahudilerden bazıları Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına geldiklerinde "es-Sâmu aleyke (=ölüm üzerine olsun)" şeklinde selâm verirler, Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sizin de üzerinize olsun"* karşılığını verirdi. Ben onların böyle dediğini fark ettiğimde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) tebessüm etti ve: *"Sakin ol ey Âişe! Yüce Allah kabalığı ve edepsizliği sevmez"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Ama şöyle şöyle diyorlar" dediğimde: *"Ben de aynısıyla onlara karşılığını vermedim mi?"* buyurdu. Bunun üzerine ***"Onlar sana geldikleri zaman seni, Allah'ın selâmlamadığı bir şekilde selâmlıyorlar. Kendi içlerinden de: «Bu söylediklerimiz yüzünden Allah'ın bize azap etmesi gerekmez miydi?» derler. Cehennem onlara yeter. Oraya gireceklerdir. Ne kötü dönüş yeridir orası!"***[1] âyeti nazil oldu.[2]

Müslim, *Sahîh*'de İshâk b. İbrâhîm kanalıyla Ya'lâ b. Ubeyd'den rivayet etti.[3]

٨٦٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، نا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، نا الْحُمَيْدِيُّ، نا سُفْيَانُ، نا الزُّهْرِيُّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتِ: اسْتَأْذَنَ رَهْطٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالُوا: السَّامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ قَالَ: " وَعَلَيْكُمْ "، فَقَالَتْ عَائِشَةُ: بَلْ عَلَيْكُمُ السَّامُ، وَاللَّعْنَةُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَهْ يَا عَائِشَةُ، إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الرِّفْقَ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ "، فَقَالَتْ: أَمَا سَمِعْتَ مَا قَالُوا؟ إِنَّمَا قَالُوا: السَّامُ عَلَيْكَ، قَالَ: " قَدْ قُلْتُ: وَعَلَيْكُمْ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ وَغَيْرِهِ

---

[1] Mücâdele Sûr. 8

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Müslim, *selâm* (11).

8678- Hz. Âişe der ki: Müşriklerden bir grup Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girmek için izin istedi ve: "es-Sâmu aleyke (=ölüm üzerine olsun) ey Ebu'l-Kâsım!" şeklinde selâm verdi. Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellem): *"Sizin de üzerinize olsun"* karşılığını verdi. Ben onlara: "Asıl ölüm ve lanet sizin üzerinize olsun!" dediğimde Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sakin ol ey Âişe! Yüce Allah her şeyde nezaketi sever"* buyurdu. Ben: "Ne dediklerini duymadın mı? es-Sâmu aleyke (=ölüm üzerine olsun) diyorlar" dediğimde, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ben de «Sizin de» karşılığını verdim (ya)"* buyurdu.

Buhârî ile Müslim, *Sahîh*'de Süfyân b. Uyeyne ve başkasından rivayet ettiler.[1]

٨٦٧٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، قَالَ: أنا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، نا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرْبِيُّ، نا عَفَّانُ، نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، نا عَطَاءُ بْنُ السَّائِبِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَسَنِ الْحَرْبِيِّ، نا عَفَّانُ، نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، نا عَطَاءُ بْنُ السَّائِبِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، " أَنَّ الْيَهُودَ أَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَتْ: السَّامُ عَلَيْكَ، وَقَالُوا فِي أَنْفُسِهِمْ: لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللهُ بِمَا نَقُولُ: فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ﴿وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللهُ﴾ " إِلَى آخِرِ الْآيَةِ

8679- Abdullah b. Amr bildiriyor: Yahudilerden bazıları Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelip "es-Sâmu aleyke (=ölüm üzerine olsun)" şeklinde selâm verdiler ve içlerinden de: "Bu dediğimizden dolayı Allah'ın bizi cezalandırması gerekmez miydi" dediler. Bunun üzerine Yüce Allah: ***"Onlar sana geldikleri zaman seni, Allah'ın selâmlamadığı bir şekilde selâmlıyorlar. Kendi içlerinden de: «Bu söylediklerimiz yüzünden Allah'ın bize azap etmesi gerekmez miydi?» derler. Cehennem onlara yeter. Oraya gireceklerdir. Ne kötü dönüş yeridir orası!"***[2] âyetini indirdi.[3]

---

[1] Buhârî, *istitâbetü'l-mürteddîn* (8/51) ve Müslim, *selâm* (10).

[2] Mücâdele Sûr. 8

[3] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (2/170, 221) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/80).

٨٦٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالُوا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْعَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ، نا الْحَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، يَقُولُ: سَلَّمَ نَاسٌ مِنَ الْيَهُودِ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالُوا: السَّامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ، فَقَالَ: " وَعَلَيْكُمْ، وَإِنَّا نُجَابُ عَلَيْهِمْ، وَلَا يُجَابُونَ عَلَيْنَا " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ هَارُونَ بْنِ عَبْدِ اللهِ، وَحَجَّاجِ بْنِ الشَّاعِرِ، عَنْ حَجَّاجِ بْنِ مُحَمَّدٍ

8680- Câbir b. Abdillah der ki: Yahudilerden bazıları Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem): "es-Sâmu aleyke (=ölüm üzerine olsun) ey Ebu'l-Kâsım!" şeklinde selâm verince, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sizin de üzerinize olsun"* karşılığını verdi ve: *"Bizim onlara ettiğimiz duaya icabet edilirken, onların bize ettiği duaya icabet edilmez"* buyurdu.[1]

Müslim, *Sahîh*'de Hârun b. Abdillah ve Haccâc b. eş-Şâir kanalıyla Haccâc b. Muhammed'den rivayet etti.[2]

٨٦٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ قُتَيْبَةَ، نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أنا هُشَيْمٌ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، سَمِعْتُ أَنَسًا، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَقُولُوا: وَعَلَيْكُمْ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَحْيَى. وَأَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ هُشَيْمٍ

8681- Enes'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) şöyle buyurmuştur: *"Ehl-i Kitab'dan olanlar size selâm verdiği zaman siz de «Ve aleykum (Sizin de üzerinize olsun)» şeklinde karşılık verin."*

Müslim, *Sahîh*'de Yahyâ b. Yahyâ'dan[3] ve Buhârî, Osmân b. Ebî Şeybe kanalıyla Huşeym'den rivayet etti.[4]

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *selâm* (12).

[3] Müslim, *selâm* (6).

[4] Buhârî, *istizân* (7/134).

فَصْلٌ فِيمَنْ يُسَلَّمُ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ

Kişinin Namazdayken Kendisine Selâm Verilmesi

٨٦٨٢ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ صَالِحٍ، نا الْحُمَيْدِيُّ، نا سُفْيَانُ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، بِمِنًى، قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ: ذَهَبَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ بِقُبَاءَ لِيُصَلِّيَ فِيهِ، فَدَخَلَتْ عَلَيْهِ رِجَالٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يُسَلِّمُونَ عَلَيْهِ، فَسَأَلْتُ صُهَيْبًا وَكَانَ مَعَهُ: كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَرُدُّ عَلَيْهِمْ حِينَ كَانُوا يُسَلِّمُونَ عَلَيْهِ وَهُوَ يُصَلِّي فَقَالَ صُهَيْبٌ: " كَانَ يُشِيرُ إِلَيْهِمْ بِيَدِهِ ". قَالَ سُفْيَانُ: فَقُلْتُ لِرَجُلٍ: سَلْهُ أَنْتَ سَمِعْتَهُ مِنِ ابْنِ عُمَرَ؟ قَالَ: يَا أَبَا أُسَامَةَ أَسَمِعْتَهُ مِنِ ابْنِ عُمَرَ؟ فَقَالَ: " أَمَّا أَنَا قَدْ كَلَّمْتُهُ وَكَلَّمَنِي، وَلَمْ يَقُلْ زَيْدٌ: سَمِعْتُهُ "

8682- Süfyân bildiriyor: Zeyd b. Eslem, Minâ'da Abdullah b. Ömer'den naklen şöyle dedi: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Kubâ'da olan Amr b. Avf oğullarının mescidine namaz kılmaya gitti. Namaz kılarken Ensâr'dan bazıları girip ona selâm verdi. Orada yanında bulunan Suheyb'e: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) namaz kılarken kendisine selâm veren Ensâr'a nasıl karşılık verdi?" diye sorduğumda: "Onlara eliyle işaret etti" dedi.[1]

Süfyân der ki: Bir adama: "Zeyd'e sor bakalım, bunu İbn Ömer'den bizzat kendisi işitmiş mi?" dediğimde, adam Zeyd'e: "Ey Ebû Usâme! Sen bunu İbn Ömer'den bizzat işittin mi?" diye sordu. Zeyd: "İbn Ömer'le karşılıklı konuştuk" karşılığını verdi, ama işittiğini söylemedi.

٨٦٨٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا الْأَسْفَاطِيُّ وَهُوَ الْعَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَ: نا أَبُو الْوَلِيدِ، نا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ، نا بُكَيْرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَشَجُّ، عَنْ نَائِلٍ صَاحِبِ الْقَبَاءِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ صُهَيْبٍ، قَالَ: " مَرَرْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَهُوَ يُصَلِّي فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَرَدَّ عَلَيَّ إِشَارَةً " قَالَ لَيْثٌ: " حَسِبْتُهُ قَالَ بِإِصْبَعِهِ "

---

[1] İbrahim b. Sâlih dışında ravileri güvenilirdir. Nesâî, *sehv* (3/5) ve İbn Mâce 1/325 (1017).

8683- Suheyb der ki: "Namaz kılan Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına uğrayıp selâm verdiğimde selâmıma işaretle karşılık verdi."[1]

Leys der ki: "Sanırım Bukeyr rivayet ederken Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) parmağıyla işaret ettiğini söyledi."

٨٦٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ الْمِهْرَجَانِيُّ، بِهَا أنا أَبُو سَهْلٍ الْإِسْفَرَايِينِيُّ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الصُّوفِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، أَخْبَرَنِي حَمَّادٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، وَعَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، فِي رَدِّ السَّلَامِ فِي الصَّلَاةِ، قَالَ: " يُومِئُ بِرَأْسِهِ، أَوْ يُشِيرُ بِإِصْبَعِهِ "

8684- Nâfi' bildiriyor: İbn Ömer, namazda olanın verilen selâma karşılık vermesi konusunda: "Başıyla ima ederek veya parmağıyla işaret ederek karşılık verir" dedi.[2]

فَصْلٌ

Bölüm

Halîmî der ki: "es-Selâmu aleykum" sözünün anlamı "Allah'ın hoşlanmadığınız şeyler konusundaki takdiri selâmet olsun" şeklindedir. "*Makâm* (yücelik) – *Makâme* (yüceltilme)" ile "*Melâm* (kınama) – *Melâmet* (kınanma)" ifadelerinde olduğu gibi bu da "*Selâm* – *Selâmet*" anlamındadır. "*Lekum* (Size)" ifadesi yerine "*Aleykum* (Üzerinize)" ifadesinin kullanılması da takdire yönelik olmasından dolayıdır. Kulun hayra nail olması da Allah'ın takdiri ile olur. Zira kul istese de, istemese de farkında olmayarak böylesi bir hayra nail olur. Selâmın anlamına yönelik "Selâm'ın ismi üzerinize olsun" anlamında olduğu da söylenmiştir. Bu da Allah'ın ismi üzerinizde olsun anlamındadır. Yani Allah'ın isminin zikredildiği durumlarda olduğu gibi bereket, uğur ve saadet sizinle olsun anlamına gelmektedir."[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 1/568 (925), Tirmizî 2/203 (367) ve Nesâî, *sehv* (3/5).

[2] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum. Diğer ravileri güvenilirdir. Abdurrezzâk, *Musannef* 2/336 (3595).

[3] Halîmî, *el-Minhâc* (3/330).

فَصْلٌ فِي الْمُكَافَأَةِ بِالصَّنَائِعِ

İyiliğe Karşılık Vermek

٨٦٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَبُو الرَّبِيعِ، نا أَبُو شِهَابٍ، عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: إِنَّ نَاسًا مِنَ الْمُهَاجِرِينَ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا رَأَيْنَا قَوْمًا أَحْسَنَ مُوَاسَاةً فِي قَلِيلٍ، وَلَا أَحْسَنَ بَذْلًا مِنْ كَثِيرٍ مِنْهُمْ، لَقَدْ كَفَوْنَا الْمُؤْنَةَ، وَأَشْرَكُونَا فِي الْمَهْنَأْ ، لَقَدْ خَشِينَا أَنْ يَذْهَبُوا بِالْأَجْرِ كُلِّهِ، فَقَالَ: " أَمَّا مَا دَعَوْتُمْ لَهُمْ، وَأَثْنَيْتُمْ عَلَيْهِمْ مُكَافَأَةٌ، أَوْ شِبْهُ الْمُكَافَأَةِ "

8685- Enes b. Mâlik der ki: Muhacirlerden bazıları: "Ey Allah'ın Resûlü! Onlar (Ensâr) kadar az olan şeyleri paylaşan, çok olan şeylerden de bolca veren başka bir topluluk görmedik. Sıkıntılarımızı giderirken rahatlıklarına bizi ortak ettiler. Ancak buna karşılık sevapların tümünü almış olmalarından endişe ediyoruz" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Onlara dua edip yaptıklarına teşekkür ettiğiniz sürece (iyiliklerinin) karşılığını veya benzerini vermiş olursunuz"* buyurdu.[1]

٨٦٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا عَلِيُّ بْنُ حَمْشَاذَ، نا هِشَامُ بْنُ عَلِيٍّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، قَالَا: نا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ وَهُوَ أَبُو سَلَمَةَ، وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا تَمْتَامٌ، قَالَ: نا أَبُو سَلَمَةَ، نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ الْمُهَاجِرِينَ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، ذَهَبَ الْأَنْصَارُ بِالْأَجْرِ كُلِّهِ، قَالَ: " لَا مَا دَعَوْتُمْ لَهُمْ، وَأَثْنَيْتُمْ ". " لَفْظُ حَدِيثِ ابْنِ عَوَانَةَ، زَادَ ابْنُ عَبْدِ اللهِ فِي رِوَايَتِهِ: عَلَيْهِمْ "

8686- Enes bildiriyor. Muhacirler: "Ey Allah'ın Resûlü! Ensâr, sevapların tümünü aldılar" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Onlara dua edip teşekkür ettiğiniz sürece, hayır (hepsini almış olmazlar)"* buyurdu.[2]

Lafız İbn Avâne'nin lafzıdır.

---

[1] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/653 (2487).

[2] İsnâdı ceyyiddir. Ebû Dâvud 5/158 (4812).

٨٦٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أنا عَلِيُّ بْنُ الْفَضْلِ الْخُزَاعِيُّ، أنا أَبُو شُعَيْبٍ الْحَرَّانِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، نا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، نا عُمَارَةُ بْنُ غَزِيَّةَ، حَدَّثَنِي رَجُلٌ، مِنْ قَوْمِي، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أُعْطِيَ عَطَاءً فَوَجَدَ فَلْيُجْزِهِ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيُثْنِ، فَمَنْ أَثْنَى بِهِ فَقَدْ شَكَرَهُ، وَمَنْ كَتَمَهُ فَقَدْ كَفَرَ، وَالْمُتَشَبِّعُ بِمَا لَمْ يُعْطَ كَلَابِسِ ثَوْبَيْ زُورٍ "

8687- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Kişiye bir iyilik yapıldığı zaman imkanı varsa bunu karşılıksız bırakmasın. İmkanı yoksa iyiliği övsün. Övmesi durumunda verilen şey için şükretmiş olur. İyiliği gizli tutan kişi de, nankörlük etmiş olur. Kendisine verilmeyen bir şeyle verilmiş gibi övünen kişi, yalandan iki giysi giymiş (çıplak) kişi gibidir.*"[1]

٨٦٨٨ - قَالَ: وَنا عَلِيٌّ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ إِسْحَاقَ، أنا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ غَزِيَّةَ، عَنْ شُرَحْبِيلَ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِنَحْوِهِ. قَالَ عَلِيٌّ: " إِلَّا أَنَّهُ سَمَّى الرَّجُلَ الَّذِي لَمْ يُسَمِّهِ بِشْرٌ، وَهُوَ شُرَحْبِيلُ بْنُ سَعْدٍ الْأَنْصَارِيُّ، وَيُكْنَى بِأَبِي سَعْدٍ ". قُلْتُ: وَرَوَاهُ إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ غَزِيَّةَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، وَغَلِطَ فِيهِ

8688- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[2]

Ali der ki: "Bir önceki hadiste ismi zikredilmeyen ravinin burada ismi zikredilmiştir. O da Şurahbîl b. Sa'd el-Ensârî'dir. Künyesi Ebû Sa'd'dır."

İsmâil b. Ayyâş bunu Umara b. Ğaziyye — Ebu'z-Zübeyr — Câbir kanalıyla rivayet etmiş, ancak hata etmiştir.[3]

٨٦٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو أُسَامَةَ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ الْهَرَوِيُّ الْمُقْرِئُ، بِمَكَّةَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَكَرِيَّا النَّيْسَابُورِيُّ، بِمِصْرَ، أنا أَبُو صَالِحٍ

---

[1] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud 5/158 (4813).

[2] İsnâdı hasendir. Ebû Dâvud, *edeb* (5/158).

[3] Tirmizî 4/379 (2034).

الْقَاسِمُ بْنُ اللَّيْثِ بْنِ مَسْرُورٍ، نا مُعَافَى بْنُ سُلَيْمَانَ، نا فُلَيْحُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: دُعِيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى طَعَامٍ وَمَعَهُ نَفَرٌ مِنْ أَصْحَابِهِ قَالَ: فَلَمَّا فَرَغَ، قَالَ: " أَثِيبُوا أَخَاكُمْ "، قَالَ: فَقُلْنَا: بِمَاذَا يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " بَرِّكُوا "، فَبَرَّكْنَا قَالَ: ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ: " مَنْ أُولِيَ خَيْرًا فَلْيَجْزِ بِهِ، وَمَنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى ذَلِكَ فَلْيُثْنِ بِهِ، وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ كَفَرَ، وَمَنْ أَثْنَى بِمَا لَمْ يَنَلْ كَلَابِسِ ثَوْبَيْ زُورٍ "

8689- Câbir b. Abdillah der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir yemeğe davet edildi. Yanında da ashâbından birkaç kişi vardı. Yemeği yedikten sonra Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kardeşinize bunun (yemeğin) karşılığını verin"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Nasıl vereceğiz?" diye sorduğumuzda: *"Bereketli olmasını dileyin"* buyurdu. Biz de bereketli olması için dua ettik. Sonrasında Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize doğru döndü ve: *"Kişiye bir iyilik yapıldığı zaman (imkanı varsa) bunu karşılıksız bırakmasın. İmkanı yoksa da bu iyiliği övsün. Bunu yapmayan nankörlük etmiş olur. Kendisine verilmeyen bir şeyle (verilmiş gibi) övünen kişi yalandan iki giysi giymiş (çıplak) kişi gibidir"* buyurdu.[1]

٨٦٩٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: نا أَبُو سَعْدٍ عِمْرَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحِيمِ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، قَالَ: نا صَالِحُ بْنُ أَبِي الْأَخْضَرِ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أُولِيَ مَعْرُوفًا فَلْيُكَافِئْهُ، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ فَلْيَذْكُرْهُ، فَمَنْ ذَكَرَهُ فَقَدْ شَكَرَهُ، وَمَنْ تَشَبَّعَ بِمَا لَمْ يَنَلْ فَهُوَ كَلَابِسِ ثَوْبَيْ زُورٍ "

8690- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişiye bir iyilik yapıldığı zaman imkanı varsa bunu karşılıksız bırakmasın. İmkanı yoksa bunu başkalarına anlatsın. Anlatması durumunda verilen şey için şükretmiş olur. Kendisine verilmeyen bir şeyle verilmiş gibi övünen kişi yalandan iki giysi giymiş (çıplak) kişi gibidir."*[2]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır.

٨٦٩١ - أَخْبَرَنَا الْإِمَامُ أَبُو الطَّيِّبِ سَهْلُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: أنا أَبُو عَلِيٍّ حَامِدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْهَرَوِيُّ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى الْحُلْوَانِيُّ، نا زِيَادُ بْنُ يَحْيَى أَبُو الْخَطَّابِ، نا مَالِكُ بْنُ سُعَيْرٍ، نا صَالِحُ بْنُ أَبِي الْأَخْضَرِ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ صُنِعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفٌ فَلْيُكَافِئْ بِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَلْيَذْكُرْهُ، فَمَنْ ذَكَرَهُ فَقَدْ شَكَرَهُ، وَالْمُتَشَبِّعُ بِمَا لَمْ يَنَلْ كَلَابِسِ ثَوْبَيْ زُورٍ " كَذَا قَالَا فِي إِسْنَادِهِ

8691- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişiye bir iyilik yapıldığı zaman imkanı varsa bunu karşılıksız bırakmasın. İmkanı yoksa bunu başkalarına anlatsın. Anlatması durumunda verilen şey için şükretmiş sayılır. Kendisine verilmeyen bir şeyle verilmiş gibi övünen kişi yalandan iki giysi giymiş (çıplak) kişi gibidir."*[1]

İsnâdı bu şekilde gelmiştir.

٨٦٩٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، قَالَ: أنا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الطِّيبِيُّ، قَالَ: نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: نا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْأَنْصَارِيُّ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، قَالَا: نا صَالِحُ بْنُ أَبِي الْأَخْضَرِ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أُولِيَ مَعْرُوفًا فَلْيُكَافِئْ بِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَلْيَذْكُرْهُ، فَإِنْ ذَكَرَهُ فَقَدْ شَكَرَهُ، وَالْمُتَشَبِّعُ بِمَا لَمْ يَنَلْ كَلَابِسِ ثَوْبَيْ زُورٍ "

8692- Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişiye bir iyilik yapıldığı zaman imkanı varsa bunu karşılıksız bırakmasın. İmkanı yoksa bunu başkalarına anlatsın. Anlatması durumunda verilen şey için şükretmiş olur. Kendisine verilmeyen bir şeyle verilmiş gibi övünen kişi yalandan iki giysi giymiş (çıplak) kişi gibidir."*[2]

٨٦٩٣ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الصَّفَّارُ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ بُجَيْدٍ، أنا أَبُو مُسْلِمٍ إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، نا الْأَنْصَارِيُّ، نا صَالِحُ بْنُ أَبِي الْأَخْضَرِ، فَذَكَرَهُ

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (6/90), Bezzâr, *Müsned* (2/396), İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1383), İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimu'l-Ahlâk* (365) ve Harâitî, *Fadîlatu'ş-Şükr* (83).

8693- Başka bir kanalla bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[1]

٨٦٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو الْعَبَّاسِ الْمَحْبُوبِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى الطَّرَسُوسِيُّ، نا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا أَبُو عَوَانَةَ، ح وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ الشَّيْبَانِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ الْعَبْدِيُّ، ح، قَالَ: وَنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ بَالَوَيْهِ، نا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرْبِيُّ، قَالَا: نا سُرَيْجُ بْنُ النُّعْمَانِ الْجَوْهَرِيُّ، نا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " مَنْ سَأَلَكُمْ بِاللهِ فَأَعْطُوهُ، وَمَنِ اسْتَعَاذَكُمْ بِاللهِ فَأَعِيذُوهُ، وَمَنْ أَتَى إِلَيْكُمْ مَعْرُوفًا فَكَافِئُوهُ، وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَادْعُوا لَهُ حَتَّى تَعْلَمُوا أَنَّكُمْ كَافَأْتُمُوهُ، وَمَنِ اسْتَجَارَكُمْ بِاللهِ فَأَجِيرُوهُ "

وَرَوَى السَّائِبُ بْنُ عُمَرَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ صَيْفِيٍّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مُرْسَلًا: " مَنْ أُزْلِقَتْ إِلَيْهِ نِعْمَةٌ فَلْيَشْكُرْهَا ".

8694- İbn Ömer'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Allah için sizden bir şey isteyene istediğini verin. Allah için size sığınan kimseyi himaye edin. Size iyilik yapan kişiye bunun karşılığını verin. İmkanınız yoksa karşılığı olduğuna kanaat getirinceye kadar ona dua edin. Allah için himayenizi isteyene de yardım edin."*[2]

Sâib b. Ömer, Yahyâ b. Abdillah b. Sayfî'den mürsel olarak Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kendisine bir nimet ihsan edilen kişi buna şükretsin"* buyurduğunu bildiriyor.

٨٦٩٥ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا أَبُو الْحَسَنِ الْكَارِزِيُّ، أنا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ، نا يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ عُمَرَ فَذَكَرَهُ

قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: قَوْلُهُ: أُزْلِقَتْ إِلَيْهِ ، يَقُولُ: " أُسْدِيَتْ إِلَيْهِ، وَاصْطفتْ عِنْدَهُ "

8695- Başka bir kanalla (Sâib'den gelen) bir önceki hadisin aynısı rivayet edilmiştir.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı sahihtir. Tirmizî, *zekât* (5/82) ve Ebû Dâvud, *zekât* 2/310 (1672) ile *edeb* 5/334 (5109).

[3] İsnâdı mürsel ceyyiddir.

Ebû Ubeyd der ki: "أُزْلِقَتْ إِلَيْهِ" ifadesinden kasıt, bir nimetin birine verilmesi ve o nimetin kendisinde kalmasıdır.[1]

٨٦٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا الرَّبِيعُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ، سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا يَشْكُرُ اللهَ مَنْ لَا يَشْكُرُ النَّاسَ "

8696- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanlara teşekkür etmeyen, Yüce Allah'a da şükretmiş olmaz"* buyurmuştur.[2]

٨٦٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ رَاشِدٍ الْمُؤَدِّبُ الْأَصْبَهَانِيُّ، نا أَبُو الْجَهْمِ الْأَزْرَقُ بْنُ عَلِيٍّ، نا حَسَّانُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا عَبْدُ الْمُنْعِمِ بْنُ نُعَيْمٍ، عَنِ الْحَرِيرِيِّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَشْكَرُ النَّاسِ لِلَّهِ أَشْكَرُهُمْ لِلنَّاسِ "

8697- Usâme b. Zeyd'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Allah'a en çok şükredenler, insanlara (iyiliklerine karşı) en çok teşekkür edenlerdir"* buyurmuştur.[3]

٨٦٩٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْخُسْرَوْجِرْدِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو بَكْرٍ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ السَّرِيِّ، نا مَنْصُورُ بْنُ أَبِي مُزَاحِمٍ، أنا أَبُو وَكِيعٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْقَلِيلَ، لَمْ يَشْكُرِ الْكَثِيرَ، وَمَنْ لَمْ يَشْكُرِ النَّاسَ، لَمْ يَشْكُرِ اللهَ، وَالتَّحَدُّثُ بِنِعْمَةِ اللهِ شُكْرٌ، وَتَرْكُهُ كُفْرٌ، وَالْجَمَاعَةُ رَحْمَةٌ "

8698- Nu'mân b. Beşîr'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Aza şükretmeyen, çoğa da şükretmez. İnsanlara teşekkürü*

---

[1] Ebû Ubeyd, *Ğarîbu'l-Hadîs* (1/15).

[2] Ravileri güvenilirdir. Ebû Dâvud 5/157-158 (4811) ve Tirmizî 4/339 (1954).

[3] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 1/171 (425) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1974) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (8/181).

bilmeyen Yüce Allah'a da şükretmez. Yüce Allah'ın nimetlerinden bahsetmek şükürdür. Verilen nimetleri gizli tutmak ise nankörlüktür. Cemaat de rahmettir."[1]

٨٦٩٩ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا الْأَسْفَاطِيُّ، نا أَبُو الْوَلِيدِ، نا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَرِيكٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَدِيٍّ، عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَشْكَرُكُمْ لِلَّهِ أَشْكَرُكُمْ لِلنَّاسِ "

8699- Eş'as b. Kays'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"İçinizden Allah'a en çok şükredenler, insanlara (iyiliklerine karşı) en çok teşekkür edenlerdir"* buyurmuştur.[2]

٨٧٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا سَعِيدُ بْنُ عُثْمَانَ التَّنُوخِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ ثُمَالٍ الصَّنْعَانِيُّ، قَالَ: نا عَبْدُ الْمُؤْمِنِ بْنُ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَتْ عَجُوزٌ تَأْتِي النَّبِيَّ ﷺ فَيَبَشُّ بِهَا وَيُكْرِمُهَا، فَقُلْتُ: بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، إِنَّكَ لَتَصْنَعُ بِهَذِهِ الْعَجُوزِ شَيْئًا لَا تَصْنَعُهُ بِأَحَدٍ قَالَ: " إِنَّهَا كَانَتْ تَأْتِينَا عِنْدَ خَدِيجَةَ، أَمَا عَلِمْتِ أَنَّ كَرَمَ الْوُدِّ مِنَ الْإِيمَانِ "

8700- Hz. Âişe der ki: Yaşlı bir kadın Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelip giderdi. Resûlullah da (sallallahu aleyhi vesellem) onu güler yüzle karşılar ve ikramda bulunurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Anam babam sana feda olsun! Hiç kimse için yapmadığın şeyleri bu yaşlı kadın için yapıyorsun" dediğimde, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Zamanında bize, Hatice'nin yanına gelirdi. Sevilenlere ikramda bulunanın imandan olduğunu bilmiyor musun?"* buyurdu.[3]

٨٧٠١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، نا أَبُو عَاصِمٍ، نا صَالِحُ بْنُ رُسْتُمَ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: جَاءَتْ عَجُوزٌ إِلَى

---

[1] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (4/278, 375), Bezzâr, *Müsned* (2/253), Harâitî, *Fadîletu'ş-Şükr* (82) ve Ebu'ş-Şeyh, *el-Emsâl* (111).

[2] İsnâdı zayıf, şahidleriyle birlikte hasen bir hadistir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 1/236 (648), Ahmed, *Müsned* (5/212), Hatîb, *el-Câmi'* (1/247), Tayâlisî, *Müsned* (s. 141), İbn Ebi'd-Dünya, *Kadâu'l-Havâic* (73) ve Harâitî, *Fadîlatu'ş-Şükr* (79).

[3] İsnâdı zayıftır. Ebû Abdirrahman es-Sülemî, *Âdâbu's-Suhbe* (24).

النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ لَهَا: " مَنْ أَنْتِ؟ " قَالَتْ: جَثَّامَةُ الْمُزَنِيَّةُ قَالَ: " بَلْ أَنْتِ حَسَّانَةُ الْمُزَنِيَّةُ، كَيْفَ أَنْتُمْ؟ كَيْفَ حَالِكُمْ؟ كَيْفَ كُنْتُمْ بَعْدَنَا؟ " قَالَتْ: بِخَيْرٍ بِأَبِي أَنْتَ، وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَتْ: فَلَمَّا خَرَجَتْ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، تُقْبِلُ عَلَى هَذِهِ الْعَجُوزِ هَذَا الْإِقْبَالَ؟ فَقَالَ: " يَا عَائِشَةُ إِنَّهَا كَانَتْ تَأْتِينَا زَمَانَ خَدِيجَةَ، وَإِنَّ حُسْنَ الْعَهْدِ مِنَ الْإِيمَانِ ". " كَذَا وَجَدْتُهُ، وَقَالَ غَيْرُهُ فِي الْحَدِيثِ: حَنَّانَةُ الْمُزَنِيَّةُ، قَالَ: " بَلْ أَنْتِ حَسَّانَةُ الْمُزَنِيَّةُ ". أَخْرَجْتُهُ فِي كِتَابِ الْإِيمَانِ

8701- Hz. Âişe der ki: Yaşlı bir kadın Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vasellam) yanına gelince: *"Sen kimsin?"* diye sordu. Kadın: "Cessâme (sevimsiz) el-Müzeniyye" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aksine sen Hassâne (sevimli) el-Müzeniyye'sin"* buyurdu ve: *"Nasılsınız? Haliniz nasıl? Sizi görmeyeli ne haldesiniz?"* diye sordu. Kadın: "Ey Allah'ın Resûlü! Anam babam sana feda olsun! İyiyiz" karşılığını verdi. Kadın çıkınca: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu kadına neden bu kadar çok ilgi gösterdin?" diye sordum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam): *"Ey Âişe! Zamanında bize, Hatice'nin yanına gelirdi. Eski tanıdıklara iyi davranmak da imandandır"* buyurdu.[1]

Hadisi bu şekilde buldum. Başkası ise rivayet ederken kadının "Hassâne" ismi yerine "Hannâne" ismini söylediğini, Resûlullah'ın da (sallallahu alayhi vesellem): *"Aksine sen Hassâne el-Müzeniyye'sin"* buyurduğunu aktarır. Bunu da İman bölümü içinde zikrettim.

٨٧٠٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أنا أَبُو عَلِيٍّ الرَّفَّا الْهَرَوِيُّ، أنا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ بْنِ الْفَضْلِ الْعَطَّارُ الْمَرْوَزِيُّ، نا سَلْمُ بْنُ جُنَادَةَ، نا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَتْ تَأْتِي النَّبِيَّ ﷺ امْرَأَةٌ فَيُكْرِمُهَا، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَنْ هَذِهِ؟ قَالَ: " هَذِهِ كَانَتْ تَأْتِينَا زَمَانَ خَدِيجَةَ، وَإِنَّ حُسْنَ الْعَهْدِ مِنَ الْإِيمَانِ ". " كَذَا وَجَدْتُهُ، وَهُوَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ غَرِيبٌ "

8702- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yanına gelen bir kadına ikramda bulunurdu. Ona: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu kadın kim ki?" diye

---

[1] İsnâdı hasendir. İbnu'l-A'râbî, *Mu'cem* (75) ve Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* (82)

sorduğumda: *"Hatice zamanında bu kadın yanımıza gelirdi. Eski tanıdıklara iyi davranmak da imandandır"* buyurdu.[1]

Hadisi bu şekilde buldum. Bu isnâdla da garîbtir (tek kanallıdır).

٨٧٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو حَامِدِ بْنُ بِلَالٍ، نا يَحْيَى بْنُ الرَّبِيعِ الْمَكِّيُّ، نا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " لَوْ كَانَ مُطْعِمٌ حَيًّا ثُمَّ كَلَّمَنِي فِي هَؤُلَاءِ لَأَطْلَقْتُهُمْ لَهُ " يَعْنِي أُسَارَى بَدْرٍ. قَالَ سُفْيَانُ: " وَكَانَتْ لَهُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ يَدٌ، وَكَانَ أَجْزَأَ النَّاسِ بِالْيَدِ "

8703- Muhammed b. Cübeyr, babasından bildiriyor: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) Bedir esirleri konusunda: *«Şayet Mut'im (b. Âdiy) hayatta olsaydı ve onlar hakkında benimle konuşsaydı serbest bırakırdım»* buyurdu."[2]

Süfyân der ki: "Mut'im'in, zamanında Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) iyiliği dokunmuştu. İnsanlar içinde de yapılan bir iyiliği en çok Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) karşılıksız bırakmazdı."

٨٧٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدٍ السُّوسِيُّ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَبُو عَمْرٍو هِلَالُ بْنُ الْعَلَاءِ بْنِ هِلَالٍ الرَّقِّيُّ، بِالرَّقَّةِ، أَخْبَرَنِي أَبِي، نا طَلْحَةُ بْنُ زَيْدٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، قَالَ: قَدِمَ وَفْدُ النَّجَاشِيِّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَامَ يَخْدُمُهُمْ، فَقَالَ أَصْحَابُهُ: نَحْنُ نَكْفِيكَ يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: " إِنَّهُمْ كَانُوا لِأَصْحَابِي مُكْرِمِينَ، فَإِنِّي أُحِبُّ أَنْ أُكَافِئَهُمْ ". " تَفَرَّدَ بِهِ طَلْحَةُ بْنُ زَيْدٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ "

8704- Ebû Katâde der ki: Necâşî tarafından gönderilen heyet geldiği zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bizzat onların hizmetini görmeye başladı. Ashâbı: "Ey Allah'ın Resûlü! Bu görevi senin yerine biz yaparız" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Onlar benim ashâbıma karşı gereken ikrâmı yaptılar. Ben de bunun karşılığını onlara vermek isterim"* buyurdu.[3]

---

[1] İsnâdı garibtir. Sehâvî, *Makâsidu'l-Hasene* (s. 189-190).

[2] Yahyâ b. Rabî'yi tanımıyorum. Sahih bir hadistir. Buhârî, *hums* (4/56) ile *meğâzî* (5/20).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimu'l-Ahlâk* (366).

Talha b. Zeyd bunu Evzaî'den rivayette tek kalmıştır.

٨٧٠٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو الْحَسَنِ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُبْدُوسٍ، نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ، نا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي حَدِيثِ الْخُسُوفِ قَالَ: " وَرَأَيْتُ النَّارَ فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ مَنْظَرًا قَطُّ، وَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ " قَالُوا: لِمَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " بِكُفْرِهِنَّ "، قَالُوا: يَكْفُرْنَ بِاللهِ؟ قَالَ: " يَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ، وَيَكْفُرْنَ الْإِحْسَانَ لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَى إِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ، ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ ". أَخْرَجَاهُ فِي الصَّحِيحِ مِنْ حَدِيثِ مَالِكٍ

8705- Atâ b. Yesâr bildiriyor: Ay tutulması hadisini aktarırken Abdullah b. Abbâs şöyle demiştir: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Cehennemi de gördüm ki bu güne kadar öylesi bir manzara görmüş değildim. Cehennem ahalisinin çocuğunun kadınlardan olduğunu da gördüm"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Neden?" diye sorulunca: *"Nankörlüklerinden"* buyurdu. "Allah'a karşı mı?" diye sorulunca da şöyle buyurdu: *"Kocalarına karşı, yapılan iyiliklere karşı nankörce karşılık veriyorlar. Kadınlardan birine bir ömür iyi davransan bile bir kusurunu gördüğü zaman «Zaten senden hiç hayır görmüş değilim» demeye başlar."*[1]

Buhârî ile Müslim, *Sahîh*'de Mâlik'ten rivayet ettiler.[2]

٨٧٠٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ، نا دَاوُدُ الْعَطَّارُ، نا ابْنُ خُثَيْمٍ، عَنْ شَهْرٍ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ خَرَجَ وَالنِّسَاءُ فِي جَانِبِ الْمَسْجِدِ وَأَنَا فِيهِنَّ، فَسَمِعَ صَوْتًا - أَوْ ضَوْضَاءَ - فَقَالَ: " يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ، إِنَّكُنَّ أَكْثَرُ حَطَبِ جَهَنَّمَ "، قَالَتْ: فَنَادَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَكُنْتُ جَرِيَّةً عَلَى كَلَامِهِ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَلِمَ؟ قَالَ: " إِنَّكُنَّ إِذَا أُعْطِيتُنَّ لَمْ تَشْكُرْنَ، وَإِذَا أُمْسِكَ عَنْكُنَّ شَكَوْتُنَّ "، وَقَالَ: " إِيَّاكُنَّ وَكُفْرَ الْمُنَعَّمِينَ "، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ وَمَا كُفْرُ الْمُنَعَّمِينَ؟ قَالَ: " الْمَرْأَةُ تَكُونُ تَحْتَ الرَّجُلِ قَدْ وَلَدَتْ لَهُ الْوَلَدَيْنِ، وَالثَّلَاثَةَ، ثُمَّ تَقُولُ: مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ "

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *îmân* (1/13), *salât* (1/111-112), *küsûf* (2/27-28) ile *nikâh* (6/151) ve Müslim, *küsûf* (1/627).

8706- Esmâ binti Yezîd der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) evinden çıkınca kadınlar Mescid'in bir kenarında bulunuyordu. Ben de içlerindeydim. Kadınlar tarafından bir ses veya bir gürültü işitince: *"Ey kadınlar! Cehennem odununun çoğunu sizler oluşturacaksınız"* buyurdu. Resûlullah'la (sallallahu aleyhi vesellem) konuşmada herkesten çok cüretkâr olduğum için: "Ey Allah'ın Resûlü! Neden?" diye seslendim. Hz. Peygamber (sallallahu alayhi vesellam): *"Size bir şey verildiği zaman şükretmez, verilmediği zaman da şikayet edersiniz"* buyurdu ve: *"Nimete nankörlük etmekten sakının!"* diye ekledi. "Ey Allah'ın Resûlü! Nimete nankörlük nasıl oluyor?" diye sorduğumda: *"Kadın biriyle evli olur. Ondan iki veya üç çocuğu da olmasına rağmen «Senden asla bir hayır görmüş değilim» der"* buyurdu.[1]

٨٧٠٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، قَالَ: أنا عَلِيُّ بْنُ الْفَضْلِ بْنِ الْفَضْلِ مُحَمَّدِ بْنِ عُقَيْلٍ الْخُزَاعِيُّ، أنا أَبُو شُعَيْبٍ الْحَرَّانِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، نا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عَطِيَّةَ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: دَخَلَ رَجُلَانِ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَسَأَلَاهُ فِي ثَمَنِ بَعِيرٍ، فَأَعَانَهُمَا بِدِينَارٍ، فَخَرَجَا مِنْ عِنْدِهِ فَلَقِيَا عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ وَأَثْنَيَا وَقَالَا مَعْرُوفًا، وَشَكَرَا عَلَى مَا صَنَعَ بِهِمَا رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَدَخَلَ عُمَرُ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَأَخْبَرَهُ بِمَا قَالَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَكِنَّ فُلَانًا أَعْطَيْتُهُ مَا بَيْنَ عَشْرَةٍ إِلَى مِائَةٍ، فَلَمْ يَقُلْ ذَلِكَ، إِنَّ أَحَدَكُمْ يَسْأَلُنِي فَيَنْطَلِقُ بِمَسْأَلَتِهِ يَتَأَبَّطُهَا وَهِيَ نَارٌ "، فَقَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللهِ فَلِمَ تُعْطِينَا مَا هُوَ نَارٌ؟ قَالَ: " تَأْبَوْنَ إِلَّا تَسْأَلُونِي، وَيَأْبَى اللهُ لِي الْبُخْلَ ". قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، وَرَوَى هَذَا الْحَدِيثَ أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، فِيمَا حَدَّثُوا عَنْهُ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَحَدِيثُ جَرِيرٍ عِنْدِي هُوَ الْحَدِيثُ

8707- Ebû Saîd el-Hudrî anlatıyor: İki adam Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girdi ve satın alacakları devenin parası konusunda ondan yardım istedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yardım olarak onlara bir dinar verdi. Yanından çıktıklarında Ömer b. el-Hattâb ile karşılaştılar. Yaptığı yardımdan dolayı Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi vesellem) övüp güzel şeyler söylediler ve

---

[1] İsnâdı hasendir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 24/168 (426, 427), Ahmed, *Müsned* (6/452-453), Humeydî, *Müsned* 1/179 (366) ve Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (1048).

teşekkürlerini bildirdiler. Ömer b. el-Hattâb, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem) yanına girince iki adamın söylediklerini aktardı. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ama filan kişiye on ile yüz dinar arası bir şeyler verdim de (teşekkür babından) hiçbir şey demedi. Bazen biriniz benden bir şey ister de aldığını cebine koyup gider. Oysa aldığı ateştir"* buyurdu. Ömer: "Ey Allah'ın Resûlü! O zaman neden ateş olan bir şeyi bize veriyorsun?" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Siz benden istemekten geri durmuyorsunuz. Yüce Allah da cimri davranmamı istemiyor"* buyurdu.[1]

Ali b. el-Medînî der ki: "Bu hadisi kendisinden rivayet edildiğine göre Ebû Bekr b. Ayyâş, A'meş — Ebû Sâlih — Ebû Saîd kanalıyla rivayet etmiştir. Ancak benim yanımda doğrusu Cerîr'in hadisi olmasıdır."

٨٧٠٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَنْبَرِيُّ، نا عُثْمَانُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مِهْرَانَ الدِّينَوَرِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللهِ سَمِعْتُ فُلَانًا يَذْكُرُكَ وَيَقُولُ خَيْرًا، يَزْعُمُ أَنَّكَ أَعْطَيْتَهُ دِينَارَيْنِ قَالَ: " لَكِنَّ فُلَانًا مَا يَقُولُ ذَلِكَ، وَلَقَدْ أَصَابَ مَا بَيْنَ مِائَةٍ إِلَى عَشَرَةٍ "، وَقَالَ: " إِنَّ أَحَدَهُمْ يَخْرُجُ مِنْ عِنْدِي بِمَسْأَلَتِهِ يَتَأَبَّطُهَا - قَالَ: أَحْمَدُ: أَوْ نَحْوَ هَذَا - وَمَا هِيَ إِلَّا نَارٌ "، فَقَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللهِ، فَلِمَ تُعْطِيهِمْ؟ قَالَ: " فَمَا أَصْنَعُ، يَسْأَلُونَنِي وَيَأْبَى اللهُ لِيَ الْبُخْلَ ".

8708- Ebû Saîd der ki: Hz. Ömer: "Ey Allah'ın Resûlü! Filan kişinin seni anıp hayırlı şeyler söylediğini işittim. Dediğine göre ona iki dinar vermişsin" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ama filan kişi bu yönde bir şey söylemiş değil. Oysa ona on ile yüz dinar arası bir şeyler vermiştim"* buyurdu. Sonra: *"Bazen biriniz yanımdan cebine bir şeyler koyarak çıkıyor. Oysa aldığı şey ateşten başka bir şey değildir"* buyurdu. Ömer: "Ey Allah'ın Resûlü! O zaman

[1] Beyhakî'nin hocası ile onun da hocası olan Ali b. el-Fadl'ı tanımıyorum. Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/490 (1327), İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimu'l-Ahlâk* (398) ve Bezzâr, *Müsned* (1/436-437).

neden veriyorsun?" diye sorunca, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ne yapayım? Onlar istiyor, Allah da cimri davranmamı istemiyor"* buyurdu.[1]

٨٧٠٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أنا عَلِيُّ بْنُ الْفَضْلِ الْخُزَاعِيُّ، أنا أَبُو شُعَيْبٍ الْحَرَّانِيُّ، نا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، " قَالَ: وَإِنَّمَا أُنْكِرُهُ مِنْ حَدِيثِ أَبِي صَالِحٍ، لِأَنَّهُ قَدْ رَوَى عَنْ عَطِيَّةَ شَيْئًا يَصِيرُ إِلَى بَعْضِ هَذَا الْحَدِيثِ قَالَ عَلِيٌّ: نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، نا ابْنُ أَبِي لَيْلَى، عَنْ عَطِيَّةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " لَا يَشْكُرُ اللهَ مَنْ لَا يَشْكُرُ النَّاسَ ". وَقَدْ رُوِيَ بِإِسْنَادٍ غَيْرِ قَوِيٍّ عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فِي هَذِهِ الْقِصَّةِ، وَهُوَ فِي مُعْجَمِ الْإِسْمَاعِيلِيِّ، وَلَا أَرَاهُ مَحْفُوظًا فَلَمْ أَنْقِلْهُ"

8709- Ebû Saîd'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"İnsanlara teşekkür etmeyi bilmeyen kişi, Yüce Allah'a da şükredemez"* buyurmuştur.[2]

Kavi olmayan bir isnâdla aynı kıssa ile A'meş — Ebu'z-Zübeyr — Câbir b. Abdillah — Ömer b. el-Hattâb kanalıyla rivayet edilmiştir.[3] Hadis İsmâîlî'nin *Mu'cem*'inde zikredilmiştir. Ancak mahfuz olmadığı için burada aktarmadım.

٨٧١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، قَالَ: نا الْعَبَّاسُ هُوَ الدُّورِيُّ، نا شَاذَانُ، نا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ زَاذَانَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: جَاءَ سَائِلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَمَرَ لَهُ بِتَمْرَةٍ، فَوَحِشَ بِهَا، وَأَتَاهُ آخَرُ فَأَمَرَ لَهُ بِتَمْرَةٍ فَقَالَ: سُبْحَانَ اللهِ تَمْرَةٌ مِنْ رَسُولِ اللهِ قَالَ: فَقَالَ لِلْجَارِيَةِ: " اذْهَبِي إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ فَمُرِيهَا فَلْتُعْطِهِ الْأَرْبَعِينَ دِرْهَمًا الَّتِي عِنْدَهَا "

8710- Enes der ki: Dilencinin biri Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ona bir hurma verilmesini söyledi. Ancak dilenci

---

[1] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (3/4, 16), İbn Ebi'd-Dünya, *Mekârimu'l-Ahlâk* (397), Bezzâr, *Müsned* (1/437) ve Hâkim, *Müstedrek* (1/46).

[2] Tirmizî 4/339 (1955).

[3] Hâkim, *Müstedrek* (1/46).

bu hurmayı az görüp almadı. Başka bir dilenci gelince ona da bir hurma verilmesini söyledi. Dilenci: "Sübhânallah! Allah Resûlü'nden bir hurma!" deyip kabul edince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) cariyeye: *"Ümmü Seleme'ye git ve yanındaki kırk dirhemi bu adama vermesini söyle"* buyurdu.[1]

٨٧١١ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ هُوَ الْأَصَمُّ، نا الْعَبَّاسُ الدُّورِيُّ، نا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ السَّرِيِّ، عَنْ صَالِحٍ الْمُرِّيِّ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ سَائِلًا، أَتَى النَّبِيَّ ﷺ، فَأَعْطَاهُ تَمْرَةً، فَقَالَ الرَّجُلُ: سُبْحَانَ اللهِ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ يَتَصَدَّقُ بِتَمْرَةٍ؟ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: " أَوَمَا عَلِمْتَ أَنَّ فِيهَا مَثَاقِيلَ ذَرٍّ كَثِيرَةً؟ " فَأَتَاهُ - أَحْسِبُهُ قَالَ - آخَرُ فَسَأَلَهُ، فَأَعْطَاهُ تَمْرَةً فَقَالَ: تَمْرَةٌ مِنْ نَبِيٍّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ لَا تُفَارِقُنِي هَذِهِ التَّمْرَةُ مَا بَقِيتُ، وَلَا أَزَالُ أَرْجُو بَرَكَتَهَا أَبَدًا، قَالَ: فَأَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ لَهُ بِمَعْرُوفٍ، وَمَا لَبِثَ الرَّجُلُ أَنِ اسْتَغْنَى

8711- Enes b. Mâlik der ki: Dilencinin biri Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) gelince kendisine bir hurma verilmesini emretti. Dilenci: "Sübhânallah! Peygamberlerden bir peygamber bir hurmayı mı sadaka olarak veriyor!" deyince, Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu hurmada birçok zerre miktarı iyilik sevabı olduğunu bilmiyor musun?"* karşılığını verdi. Başka bir dilenci gelince, ona da bir hurma verdi. Dilenci: "Peygamberlerin birinden bir hurma mı? Hayatta olduğum müddetçe bu hurmayı yanımdan ayırmayacağım ve devamlı bunun bereketini temenni edeceğim" deyince Allah'm Resûlü (sallallahu aleyhi vesellem) ona biraz mal verilmesini emretti ve kısa sürede adamın bütün ihtiyaçları karşılandı.[2]

٨٧١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، نا جَعْفَرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّبَّاحِ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، أنا عَاصِمُ بْنُ سُوَيْدِ بْنِ جَارِيَةَ الْأَنْصَارِيُّ، بِقُبَاءَ، قَالَ: نا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: أَتَى أُسَيْدُ بْنُ الْحُضَيْرِ النَّقِيبُ الْأَشْهَلِيُّ إِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ يُكَلِّمُهُ فِي أَهْلِ بَيْتٍ مِنْ بَنِي ظُفُرٍ عِمَامَتُهُمْ نِسَاءٌ، فَقَسَمَ

---

[1] İsnâdında bir sakınca yoktur.

[2] İsnâdı zayıftır.

لَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنْ شَيْءٍ قَسَمَهُ بَيْنَ النَّاسِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " تَرَكْتَنَا يَا أُسَيْدُ حَتَّى ذَهَبَ مَا فِي أَيْدِينَا، فَإِذَا سَمِعْتَ بِطَعَامٍ قَدْ أَتَانِي فَأْتِنِي فَاذْكُرْ لِي أَهْلَ ذَلِكَ الْبَيْتِ، أَوِ اذْكُرْ لِي ذَاكَ، فَمَكَثَ مَا شَاءَ اللهُ، ثُمَّ أَتَى رَسُولَ اللهِ ﷺ طَعَامٌ مِنْ خَيْبَرَ، وَشَعِيرٌ، وَتَمْرٌ، قَسَمَ النَّبِيُّ ﷺ فِي النَّاسِ، ثُمَّ قَسَمَ فِي الْأَنْصَارِ فَأَجْزَلَ قَالَ: ثُمَّ قَسَمَ فِي أَهْلِ ذَلِكَ الْبَيْتِ فَأَجْزَلَ، فَقَالَ لَهُ أُسَيْدٌ شَاكِرًا لَهُ: جَزَاكَ اللهُ أَيْ رَسُولَ اللهِ أَطْيَبَ الْجَزَاءِ أَوْ أَخْيَرَ - شَكَّ عَاصِمٌ - قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " وَأَنْتُمْ مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ فَجَزَاكُمُ اللهُ خَيْرًا، أَجْزَلَ وَأَطْيَبَ الْجَزَاءِ، فَكُلُّكُمْ مَا عَلِمْتُ أَعِفَّةٌ صُبُرٌ، وَسَتَرَوْنَ بَعْدِي أَثَرَةً فِي الْقَسْمِ وَالْأَمْرِ، فَاصْبِرُوا حَتَّى تَلْقَوْنِي عَلَى الْحَوْضِ "

8712- Enes der ki: Eşhel kabilesinin temsilcisi olan Useyd b. Hudayr, Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) geldi ve Zufur oğullarından çoğunluğu kadın olan bir aileye yardım için konuştu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellam) diğer müslümanlar arasında taksim ettiği şeylerden birazını ona verdi ve: *"Ey Useyd! Elimizdeki her şeyi dağıttıktan sonra bize geldin. Bize yiyecek getirildiğini duyduğun zaman yanıma gel ve bu ailenin durumunu hatırlat"* buyurdu.

Bir süre geçtikten sonra Hayber'den Resûlullah'a (sallallahu aleyhi vesellem) arpa ve hurmadan oluşan yiyecek geldi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) gelen yiyecekleri müslümanlar arasında taksim etti. Sonra Ensâr'a payını ziyadesiyle verdi. Sonra bu aileye de ziyadesiyle bir miktar ayırdı. Useyd teşekkür babından: "Ey Allah'ın Resûlü! Allah seni en güzel şekilde mükâfatlandırsın" deyince, Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sizi de ey Ensâr, Yüce Allah en güzel şekilde mükâfatlandırsın! Bildiğim kadarıyla hepiniz iffetli ve sabırlısınız. Benden sonra başkalarının sizlere tercih edildiğini göreceksiniz. (Kıyamet gününde) Havuz başında benimle buluşuncaya kadar buna sabredin"* buyurdu.[1]

٨٧١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ مَسْعُودٍ السُّكَّرِيُّ، فِي آخَرِينَ قَالُوا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ الضَّبِّيُّ الْبَغْدَادِيُّ، بِأَصْبَهَانَ، نا أَبُو الْجَوَّابِ الْأَحْوَصُ بْنُ جَوَّابٍ، نا سُعَيْرُ بْنُ الْخُمُسِ، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ،

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Adiy, *el-Kâmil* (5/1879-1880).

عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ صُنِعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفٌ " فَقَالَ لِصَاحِبِهِ: " جَزَاكَ اللهُ خَيْرًا، فَقَدْ أَبْلَغَ فِي الثَّنَاءِ "

8713- Usâme b. Zeyd'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişi kendisine bir iyilik yapıldığı zaman yapana «Allah sana hayırlar ihsan etsin» dediği zaman teşekkürünü en güzel şekilde yapmış olur."*[1]

٨٧١٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو إِسْحَاقَ الْمُزَكِّي، حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْعَبْدَوِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ اللَّخْمِيُّ، نا مُؤَمَّلُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الثَّقَفِيُّ، نا سَهْلٌ مَوْلَى الْمُغِيرَةِ، ح أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْمُقْرِئُ الْإِسْفَرَايِينِيُّ بِهَا، قَالَ: نا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْإِسْفَرَايِينِيُّ، أَخْبَرَنِي الْحَسَنُ بْنُ سُفْيَانَ، نا ابْنُ أَبِي السَّرِيِّ، نا الْمُؤَمَّلُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، نا سَهْلٌ مَوْلَى الْمُغِيرَةِ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ رُسْتُمَ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ:" رَدِّدِي عَلَيَّ الْبَيْتَيْنِ اللَّذَيْنِ قَالَهُمَا الْيَهُودِيُّ"، قَالَتْ: قُلْتُ: قَالَ فُلَانٌ الْيَهُودِيُّ:

ارْفَعْ ضَعِيفَكَ لَا يَحِرْ بِكَ ضَعْفُهُ ... يَوْمًا فَتُدْرِكُكَ الْعَوَاقِبُ قَدْ نَمَى

يَجْزِيكَ أَوْ يُثْنِي عَلَيْكَ وَإِنَّ مَنْ ... أَثْنَى عَلَيْكَ بِمَا فَعَلْتَ كَمَنْ جَزَى

فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ:" قَاتَلَهُ اللهُ مَا أَحْسَنَ مَا قَالَ وَلَقَدْ أَتَانِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِرِسَالَةٍ مِنَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، مَنْ فُعِلَ بِهِ خَيْرٌ أَوْ مَعْرُوفٌ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ إِلَّا الثَّنَاءَ فَلْيُثْنِ، فَإِنَّ مَنْ أَثْنَى كَمَنْ كَافَأَ". وَفِي رِوَايَةِ أَبِي عَبْدِ اللهِ:" مَنْ صُنِعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفٌ فَلَمْ يَجِدْ إِلَّا الدُّعَاءَ وَالثَّنَاءَ فَقَدْ كَافَأَ"

8714- Hz. Âişe der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana: *"Yahudi adamın söylediği o iki beyiti bana bir daha tekrarlasana"* buyurunca şöyle dedim: Yahudi olan filan kişi şöyle dedi:

"Varsa imkanın zayıf olanı tutup kaldır

Zira gün gelir onun da durumu düzelir

---

[1] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum. Hadis de hasendir. Tirmizî 4/380 (2035).

Seni över veya iyiliğinin karşılığını verir

Yardımın için seni öven de karşılığını vermiş olur."

Bunun üzerine Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurdu: *"Allah canını alsın! Ne güzel söylemiş! Cebrâil de bana Yüce Allah'tan «Ey Muhammed! Kendisine bir yardım veya iyilik yapılan kişi eğer karşılık olarak elinden sadece yapanı övmek geliyorsa onu övsün. Zira iyilik yapanı öven kişi karşılığını vermiş gibi olur» şeklinde bir haberle geldi."*[1]

Ebû Abdillah ise bunu: "*Kendisine bir iyilik yapılan kişi, eğer karşılık olarak elinden sadece yapana dua etmek ve onu övmek geliyorsa bunu yaparak iyiliğin karşılığını vermiş olur*" lafzıyla aktarmıştır.

٨٧١٥ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحِ بْنِ هَانِئٍ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ الْغَسِيلِيُّ، نا مَنْصُورُ بْنُ حَاتِمٍ الْخُرَاسَانِيُّ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ عَائِشَةَ، فَقَالَ: يَا خُرَاسَانِيُّ تَحْفَظُ عَنِ الْوَاقِدِيِّ فِي الشُّكْرِ؟ فَأَنْشَدْتُهُ:

ارْفَعْ ضَعِيفَكَ لَا يَجِرْ بِكَ ضَعْفُهُ ... يَوْمًا فَتُدْرِكُهُ الْعَوَاقِبُ قَدْ نَمَى

يَجْزِيكَ أَوْ يُثْنِي عَلَيْكَ وَإِنَّ مَنْ ... أَثْنَى عَلَيْكَ بِمَا فَعَلْتَ كَمَنْ جَزَى

قَالَتْ: فَقَالَ لِي رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَخْبَرَنِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللهُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ، يَقُولُ اللهُ لِعَبْدِهِ: عَبْدِي، هَلْ شَكَرْتَ فُلَانًا عَلَى مَا كَانَ مِنْهُ إِلَيْكَ؟ فَيَقُولُ: لَا يَا رَبِّ شَكَرْتُكَ، لِأَنَّ النِّعْمَةَ كَانَتْ مِنْكَ قَالَ: فَيَقُولُ اللهُ: مَا شَكَرْتَنِي إِذْ لَمْ تَشْكُرْ مَنْ أَدَّيْتُ لَكَ النِّعْمَةَ عَلَى يَدَيْهِ". قَالَ مَنْصُورٌ: فَقَالَ لِيَ ابْنُ عَائِشَةَ: اكْتُبْ هَذَيْنِ الْبَيْتَيْنِ تَحْتَ الْحَدِيثِ:

يَدُ الْمَعْرُوفِ غُنْمٌ حَيْثُ كَانَتْ ... تَحَمَّلَهَا كَفُورٌ أَوْ شَكُورُ

فَمَا شَكَرَ الشَّكُورُ لَهَا جَزَاءً ... وَعِنْدَ اللهِ مَا كَفَرَ الْكَفُورُ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Harâitî, *Fadîlatu'ş-Şükr* (87) ve İbn Ebi'd-Dünya, *Kadâu'l-Havâic* (76).

هَذَا الْحَدِيثُ بِالْإِسْنَادِ الْأَوَّلِ أَلْيَقُ، وَكِلَاهُمَا ضَعِيفٌ، وَاللهُ أَعْلَمُ، وَقَدْ يُرْوَى هَذَانِ الْبَيْتَانِ عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ أَنَّهُ أَنْشَدَهُمَا

8715- Mansûr b. Hâtim el-Horasânî der ki: İbn Âişe'nin yanındayken bana: "Ey Horasanlı! Şükretme konusunda Vâkıdî'den bildiğin şiir var mı?" diye sordu. Ona şu beyitleri okudum:

"Varsa imkanın zayıf olanı tutup kaldır

Zira gün gelir onun da durumu düzelir

Seni över veya iyiliğinin karşılığını verir

Yardımını için seni öven de karşılığını vermiş olur."

Bunun üzerine Mansûr, Hz. Âişe'den naklen şu hadisi aktardı: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bana şöyle buyurdu: *"Cebrâil'in bana bildirdiğine göre kıyamet gününde Yüce Allah gelmiş geçmiş tüm insanları bir araya toplar. Sonra kuluna: «Ey kulum! Filan kişinin sana yaptığı iyiliğe teşekkür ettin mi?» diye sorar. Kul: «Ey Rabbim! Hayır! Ben sana şükrettim, zira nimet senden gelmişti» der. Yüce Allah da: «Eliyle nimeti sana verdiğim kişiye teşekkür etmediysen bana da şükretmiş olmazsın» buyurur."*

Sonra bana şöyle dedi: "Bu hadisin altına şu iki beyiti de yaz:

"Yapılan her iyilik bir ganimettir

Nankör ya da şükreden birine

Şükreden karşılığını vermiş olurken

Nankör olanın da cezası Allah katındadır."[1]

Bu hadis ilk isnâdla daha uygundur. Ancak her iki isnâd da zayıftır. Doğrusunu da Allah bilir. Bu iki beyiti İbnu'l-Mübarek'in söylediği de rivayet edilmiştir.

٨٧١٦ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْوَاسِطِيُّ، سَمِعْتُ عَبْدَ الْأَعْلَى بْنَ حَمَّادٍ، يَقُولُ: قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْحُكَمَاءِ:"

---

[1] İsnâdı zayıftır.

لَأَشْكُرَنَّكَ مَعْرُوفًا هَمَمْتُ بِهِ إِنَّ اهْتِمَامَكَ بِالْمَعْرُوفِ مَعْرُوفُ

وَلَا أَذُمُّكَ إِنْ لَمْ يُمْضِهِ قَدَرٌ فالشَّيْءُ بِالْقَدَرِ الْمَحْتُوفِ مَصْرُوفُ

وَقَالَ غَيْرُهُ:" فَالرِّزْقُ بِالْقَدَرِ الْمَصْرُوفِ مَصْرُوفُ"

8716- Abdula'lâ b. Hammâd der ki: Bilgelerden birinin şu dizeleri okuduğunu işittim:

"Yapmayı düşündüğün iyilik için de sana teşekkür ederim

Zira iyilik yapmayı düşünmen de bir iyiliktir

Takdir bu iyiliğini yaptırmazsa da kınamam seni

Zira her şey takdire göre gerçekleşir."[1]

Başkası ise rivayet ederken "Rızık takdir edildiği zaman sahibine ulaşır" lafzını kullanmıştır.

٨٧١٧ - أَخْبَرَنَاهُ عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَلِيٍّ، أنا أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى السُّنِّيُّ، نا كَامِلُ بْنُ مُكْرَمٍ السَّمَرْقَنْدِيُّ، أَنْشَدَنِي ابْنُ أَبِي خَيْثَمَةَ، أَنْشَدَنِي عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ فَذَكَرَهُ، وَقِيلَ فِيهِ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ:

وَلَا أَلُومُكَ إِنْ لَمْ يُمْضِهِ قَدَرٌ فَالرِّزْقُ بِالْقَدَرِ الْمَصْرُوفِ مَصْرُوفُ

8717- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı:

"Takdir bu iyiliğini yaptırmazsa da kınamam seni

Rızık takdir edildiği zaman sahibine ulaşır" lafzıyla rivayet edilmiştir.[2]

٨٧١٨ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ التَّمِيمِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ فَارِسٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ بِشْرٍ يَقُولُ: أَنْشَدَنِي أَبُو حَفْصٍ عُمَرُ بْنُ نَصْرٍ النَّهْرَوَانِيُّ فِي الْمَعْرُوفِ، فَذَكَرَ الْبَيْتَيْنِ

---

[1] İsnâdı ceyyiddir. Hatîb, *Târîh* (12/76).

[2] Ravilerinin çoğunu tanımıyorum.

8718- Abdullah b. Bişr: "Ebû Hafs Ömer b. Nasr en-Nehrevânî iyilik yapma konusunda bana şu beyitleri okudu" demiş ve bir önceki iki beyiti zikretmiştir.[1]

٨٧١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا الْغَلَابِيُّ، نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا أَصْحَابُنَا، قَالَ: كَانَ يُقَالُ: " مَنْ لَمْ يَشْكُرْ صَاحِبَهُ عَلَى حُسْنِ النِّيَّةِ فِيهِ، لَمْ يَشْكُرْهُ عَلَى حُسْنِ الصَّنِيعَةِ إِلَيْهِ "

وَرَوَاهُ ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدٍ التَّيْمِيِّ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ

8719- Ubeydullah b. Muhammed, arkadaşlarından bildiriyor: "Hüsnüniyeti için arkadaşına teşekkür etmeyen kişinin, kendisine yaptığı iyilik için de teşekkür etmeyeceği söylenirdi."

İbn Ebi'd-Dünya ise bunu Muhammed b. el-Hüseyn'den rivayet ederken "Abdullah b. Muhammed et-Teymî der ki: "Şöyle denilirdi..." lafzını kullanır.[2]

٨٧٢٠ - أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَنْشَدَنِي عَلِيُّ بْنُ عُمَرَ الْحَافِظُ لِابْنِ الرُّومِيِّ:

مَا أَسْتَقِلُّ قَلِيلًا أَنْتَ بَاذِلُهُ ... ذِكْرَاكَ إِيَّايَ بِالْمَعْرُوفِ مَعْرُوفُ

وَالْعَوْدُ أَحْمَدُ قَوْلٌ قَدْ جَرَى مَثَلًا ... وَعُرْفُ مِثْلِكَ بِالْعَوْدَاتِ مَوْصُوفُ

فَأَجِزْهُ لِيَ إِنَّ النَّفْسَ قَدْ أَلِفَتْ ... آثَارَ كَفَّيْكَ وَالْمَعْرُوفُ مَأْلُوفُ

8720- Ebû Abdirrahman es-Sülemî der ki: Ali b. Ömer el-Hâfız bana İbnu'r-Rûmî'ye ait olan şu beyitleri okudu:

"Bana yaptığın hiçbir ihsanı az görmem
Bana iyilik yapmayı düşünmen bile bir iyiliktir
İyiliğin tekrarı en güzelidir denilir

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İbn Ebi'd-Dünya, *Kadâu'l-Havâic* (91).

Sen de iyilikleri tekrarlamakla bilinirsin
Ben de alıştım senden gelen iyiliklere
Yine iyilik yap ki alışılması gereken iyiliktir."

٨٧٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يَحْيَى السُّكَّرِيُّ، بِبَغْدَادَ، أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الشَّافِعِيُّ، نا جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْأَزْهَرِ، نا الْمُفَضَّلُ بْنُ غَسَّانَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، نا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: " نُعِيَ يَعْلَى بْنُ حَكِيمٍ - وَكَانَ مَوْلًى لِثَقِيفٍ مِنَ الشَّامِ إِلَى أُمِّهِ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ هٰهُنَا أَحَدٌ غَيْرُهَا فَأَتَى أَيُّوبُ بَابَهَا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ، فَتَقْعُدُ مَعَهُ قَالَ: وَلَمْ يَزَلْ يَصِلُهَا حَتَّى مَاتَتْ قَالَ: وَكَانَتْ تَأْتِي مَنْزِلَهُ فَتَبِيتُ عِنْدَهُ

8721- Hammâd b. Zeyd der ki: "Sakîf kabilesinin azatlılarından Ya'lâ b. Hakîm'in Şam'da öldüğü haberi annesine verildi. Burada da annesinden başka akrabası yoktu. Bundan dolayı Eyyûb (es-Sahtiyânî) teselli için üç gün boyunca sabah akşam annesinin evine gelip onunla otururdu. Kadın ölene kadar da Eyyûb yanına gidip geldi. Bazen de kadın gelip Eyyûb'un yanında gecelerdi."[1]

Eyyûb es-Sahtiyânî'nin bu yaptığı da tanıdıklara gereken değeri verme başlığı altında zikredilebilir.

٨٧٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ، أنا أَبُو عَلِيٍّ الْحَسَنُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْجَوْهَرِيُّ، بِمَكَّةَ، نا إِسْحَاقُ بْنُ الْحَسَنِ الْحَرْبِيُّ، نا هَوْذَةُ بْنُ خَلِيفَةَ، قَالَ: نا عَوْفُ بْنُ أَبِي جَمِيلَةَ، عَنْ خَالِدٍ الرَّبَعِيِّ، قَالَ: كُنَّا نَتَحَدَّثُ: " إِنَّ مِنَ الذُّنُوبِ ذَنُوبًا لَا تُؤَخَّرُ عُقُوبَتُهَا: الْبَغْيُ، وَقَطِيعَةُ الرَّحِمِ، وَالْخِيَانَةُ، وَكُفْرُ الْإِحْسَانِ "

8722- Hâlid er-Rabaî der ki: "Cezası geciktirilmeyen günahlardan bazılarının da zulüm, akrabalık bağlarını kesme, hıyanet ve yapılan iyiliğe nankörlük olduğunu konuşurduk."[2]

٨٧٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا أَبُو طَاهِرٍ الْمُحَمَّدْ آبَادِيُّ، نا أَبُو قِلَابَةَ، نا نَصْرُ بْنُ قُدَيْدِ بْنِ نَصْرٍ، نا أَبُو عَمْرٍو الشِّغَافِيُّ، نا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ أَنَسٍ الْمُرَائِي، نا نَصْرُ بْنُ سَيَّارٍ

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] İsnâdı zayıftır. Hatîb, *Târîh* (7/397).

وَهُوَ بِخُرَاسَانَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَنْعَمَ عَلَى قَوْمٍ نِعْمَةً فَلَمْ يَشْكُرُوهُ، فَدَعَا عَلَيْهِمُ اسْتُجِيبَ لَهُ " قَالَ: وَقَالَ نَصْرُ بْنُ سَيَّارٍ: " اللهُمَّ إِنِّي قَدْ أَنْعَمْتُ عَلَى آلِ بَسَّامٍ فَلَمْ يَشْكُرُوا، اللهُمَّ فَأَذِقْهُمْ حَدَّ السِّلَاحِ، قَالَ: فَمَا مَاتَ مِنْهُمْ وَاحِدٌ إِلَّا بِالسَّيْفِ

قَالَ نَصْرُ بْنُ قُدَيْدٍ، قَالَ: أَبُو عَمْرٍو، قَالَ شُعْبَةُ: " الْأَشْرَافُ لَا يَكْذِبُونَ ". وَرُوِي ذَلِكَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ نَصْرِ بْنِ سَيَّارٍ

وَرُوِّينَا فِي بَابِ بِرِّ الْوَالِدَيْنِ حَدِيثَ زِبَّانَ بْنِ فَائِدٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ فِي " عِبَادٍ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ، وَرَجُلٌ أَنْعَمَ عَلَيْهِ قَوْمٌ فَكَفَرَ نِعَمَهُمْ، وَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ "

8723- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişi bir topluluğa iyilik yapar da kendisine teşekkür etmezlerse onlara beddua etmesi halinde bu duasına icabet edilir"* buyurmuştur.[1]

Abdulhamîd der ki: Nasr b. Seyyâr da: "Allahım! Bessâm ailesine bir iyilikte bulundum, ama buna şükür etmediler. Allahım! Sen onlara silahın acısını tattır" diye dua etti. Bundan dolayı bu ailenin hepsinin de ölümü kılıçla oldu.

Nasr b. Kudeyd'in Ebû Amr'dan bildirdiğine göre Şu'be: "Eşraftan olanlar yalan söylemezler" demiştir.

Aynısı Abdullah b. el-Mübârek kanalıyla Nasr b. Seyyâr'dan rivayet edilmiştir.

Zibbân b. Fâid'in, Sehl b. Muâz'dan, onun da babasından bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Kıyamet gününde Yüce Allah üç kişiyle konuşmaz ve onlara nazar etmez. Bunlardan biri, birileri tarafından kendisine yapılan iyiliğe nankörlük eden ve onlardan beri olduğunu*

---

[1] İsnâdı çok zayıftır. Ukaylî, *ed-Du'afâ* (4/299), Hatîb, *Târîh* (7/173) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 3/571 (5790). Bak: İbn Hacer, *el-Lisân* (3/394-395)

söyleyen kişidir." Bu hadisi anne babaya iyilik konusu içinde zikrettik (hadis no. 7503).

٨٧٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، نا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي يَعْلَى، عَنِ ابْنِ الْحَنَفِيَّةِ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾ [الرحمن: ٦٠] قَالَ: " هِيَ فِي الْبَرِّ وَالْفَاجِرِ "

8724- Ebû Ya'lâ bildiriyor: İbnu'l-Hanefiyye, ***"İyiliğin karşılığı ancak iyilik değil midir?"***[1] âyetini açıklarken: "Bu âyet hem iyiler, hem de kötüler hakkındadır" demiştir.[2]

٨٧٢٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَبُو يَحْيَى زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى، نا سُفْيَانُ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي حَفْصٍ، عَنْ مُنْذِرٍ الثَّوْرِيِّ، قَالَ: قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَنَفِيَّةِ: ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾ [الرحمن: ٦٠] قَالَ: " هِيَ مُسَجَّلَةٌ لِلْبَرِّ وَالْفَاجِرِ ". " هَذَا هُوَ الْمَحْفُوظُ مِنْ قَوْلِ ابْنِ الْحَنَفِيَّةِ ، وَقَدْ رُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِإِسْنَادٍ ضَعِيفٍ "

8725- Muhammed b. el-Hanefiyye der ki: ***"İyiliğin karşılığı ancak iyilik değil midir?"***[3] âyeti hem iyiler, hem de kötüler için geçerlidir.[4]

İbnu'l-Hanefiyye'den mahfûz olan söz budur. Zayıf bir isnâdla Hz. Peygamber'den de (sallallahu aleyhi vesellem) rivayet edilmiştir.↓

٨٧٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، نا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ بِسْطَامٍ، بِمَرْوَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْكَرِيمِ، نا الْهَيْثَمُ بْنُ عَدِيٍّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَيَّاشٍ، حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ إِيَاسٍ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ

---

[1] Rahmân Sur. 60

[2] İsnâdında bir sakınca yoktur.

[3] Rahmân Sur. 60

[4] İsnâdı ceyyiddir. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (130), İbn Cerîr, *Tefsîr* (27/153) Bak: Kurtubî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'ân* (17/183) ve Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (7/714).

ﷺ: " أَنْزَلَ اللهُ هَذِهِ الْآيَةَ مُسَجَّلَةً لِلْكَافِرِ وَالْمُسْلِمِ ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾ [الرحمن: ٦٠] ". " الْهَيْثَمُ بْنُ عَدِيٍّ الْكُوفِيُّ مَتْرُوكُ الْحَدِيثِ "

8726- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah «**İyiliğin karşılığı ancak iyilik değil midir?**»*[1] *âyetini hem kafirleri, hem de müslümanları kapsayacak şekilde indirmiştir."*[2]

Heysem b. Adiy el-Kûfî, hadisleri metrûk olan biridir.

٨٧٢٧ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، قَالَ: أنا أَبُو الْحَسَنِ الْكَارِزِيُّ، أنا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ: قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ " مِنْ حَدِيثِ ابْنِ الْحَنَفِيَّةِ فِي قَوْلِهِ: ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾ [الرحمن: ٦٠]، قَالَ: " هِيَ مُسَجَّلَةٌ لِلْبَرِّ وَالْفَاجِرِ، قَوْلُهُ: مُسَجَّلَةٌ يَعْنِي: مُرْسَلَةً لَمْ يَشْرِطْ فِيهَا بَرًّا دُونَ فَاجِرٍ، يَقُولُ: فَالْإِحْسَانُ إِلَى كُلِّ أَحَدٍ جَزَاؤُهُ الْإِحْسَانُ، وَإِنْ كَانَ الَّذِي يَصْطَنِعُ إِلَيْهِ فَاجِرًا ". " وَقَدْ رُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ شَيْءٌ يَدُلُّ عَلَى ذَلِكَ "

قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: سَمِعْتُ إِسْمَاعِيلَ، يُحَدِّثُ، عَنْ أَيُّوبَ، قَالَ: نُبِّئْتُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَتَى عَلَى رَجُلٍ قَدْ قُطِعَتْ يَدُهُ فِي سَرَقَةٍ وَهُوَ فِي فُسْطَاطٍ، فَقَالَ: " مَنْ آوَى هَذَا الْعَبْدَ الْمُصَابَ؟ "، فَقَالُوا: فَاتِكٌ - أَوْ خُرَيْمُ بْنُ فَاتِكٍ -، فَقَالَ: " اللهُمَّ بَارِكْ عَلَى مَالِ فَاتِكٍ كَمَا آوَى هَذَا الْعَبْدَ الْمُصَابَ "

قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: وَحَدَّثَنِي حَجَّاجٌ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا﴾ [الإنسان: ٨] قَالَ: " لَمْ يَكُنِ الْأَسِيرُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِلَّا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ". قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: " فَأَرَى أَنَّ اللهَ قَدْ أَثْنَى عَلَى مَنْ أَحْسَنَ إِلَى أَسِيرِ الْمُشْرِكِينَ ".

8727- Ebû Ubeyd der ki: İbnu'l-Hanefiyye, ***"İyiliğin karşılığı ancak iyilik değil midir?"***[3] âyetini açıklarken: "Bu âyet hem iyiler, hem de kötüler için geçerlidir" demiştir. Burada iyi kötü ayrımı yapılmamıştır. Kendisine iyilik

---

[1] Rahmân Sur. 60

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (7/2563) Bak: Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (7/714).

[3] Rahmân Sur. 60

yapılan kişi iyi de olsa kötü de olsa bunun (Allah katında) mükâfatı iyi olacaktır. Hz. Peygamber'den de (sallallahu alayhi vasallem) buna işaret eden hadisler rivayet edilmiştir.[1]

Ebû Ubeyd der ki: İsmâîl'in Eyyûb'den şunu rivayet ettiğini işittim: Bana bildirildiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) hırsızlıktan dolayı eli kesilen bir adamın bulunduğu çadıra geldi ve: *"Bu yaralı kulu kim barındırdı?"* diye sordu. "Fâtik (veya Hureym b. Fâtik)" dediklerinde, Resûlullah (sallallahu alayhi vasellem): *"Allahım! Bu yaralı kulu barındırdığı için Fâtik'in mallarına bereket ver"* diye dua etti.[2]

Ebû Ubeyd der ki: Haccâc'ın bana bildirdiğine göre İbn Cüreyc: ***"Onlar içleri çektiği halde yiyeceği miskine, yetime ve esire yedirirler"***[3] âyetini açıklarken: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) zamanında Müslümanların elindeki esirler sadece müşriklerden idi" demiştir.[4]

Ebû Ubeyd der ki: "Yüce Allah burada müşriklerden olan esirlere bile iyilikte bulunanları övmüştür."[5]

Bundan dolayı Ebû Ubeyd iyiliğin ayrım yapmadan herkese yapılması gerektiğini düşünmüştür.

٨٧٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أنا أَبُو عَلِيٍّ الْحَسَنُ بْنُ الْعَبَّاسِ الْبَغْدَادِيُّ، بِمَكَّةَ، نا إِسْحَاقُ الْحَرْبِيُّ، نا إِسْحَاقُ بْنُ أَبِي إِسْرَائِيلَ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ بَكَّارِ بْنِ وَهْبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ وَهْبَ بْنَ مُنَبِّهٍ، يَقُولُ: " تَرْكُكَ الْمُكَافَأَةَ تَطْفِيفٌ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ﴾ [المطففين: ١] "

8728- Bekkâr b. Vehb der ki: Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini işittim: "Yapılan bir iyiliğe karşılık vermemek de ölçüye riayet etmemek

---

[1] Ebû Ubeyd, *Ğarîbu'l-Hadîs* (4/349-350).

[2] Ebû Ubeyd, *Ğarîbu'l-Hadîs* (4/350) ve Zamahşerî, *el-Fâik* (3/116).

[3] İnsân Sur. 8

[4] Ebû Ubeyd, *Ğarîbu'l-Hadîs* (4/350-351) ve Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/371).

[5] Ebû Ubeyd, *Ğarîbu'l-Hadîs* (4/351).

(*tatfîf*) demektir ki Yüce Allah: *"Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay hâline"*[1] buyurur."[2]

٨٧٢٩ - أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَنْشَدَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْبَصْرِيُّ لِمَنْصُورٍ الْفَقِيهِ رَحِمَهُ اللهُ:

ثَمَنُ الْمَعْرُوفِ شُكْرٌ ... وَيَدُ الْمُنْعِمِ ذُخْرُ

وَبَقَاءُ الذِّكْرِ فِي الْأَحْيَا ... ءِ لِلْأَمْوَاتِ عُمْرُ

وَبِحَسْبِ الْمَرْءِ جَزَاءً ... أَنْ يَقُولَ النَّاسُ حُرُّ

8729- Ebû Abdirrahman es-Sülemî bildiriyor: Muhammed b. Hasan el-Basrî bana Mansûr el-Fakîh'e ait olan şu beyitleri okudu:

"İyiliğin bedeli şükürdür

İyinin yardımı da azıktır

Dirilerin dilinde anılmak

Ölülerin yaşaması demektir

İnsanlar arasında cömert olarak anılması

İyiliklerine karşılık olarak kişiye yeterlidir."

Kötülük yapana şer'î ölçüler içinde kötülükle karşılık verme ise genelin sahip olduğu bir huydur. Ancak hilim sahibi olanlar ve ahlâki meziyetleri taşıyanlar böylesi davranışları hoş görmeyi ve affetmeyi daha uygun görmüşlerdir. Güzel ahlâk konusu içinde bu yöndeki rivayetler zikredilmişti.

٨٧٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ الْحَافِظُ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الْمُؤْمِنِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُؤْثَرَةَ، قَالَ: نا أَبُو حَاتِمٍ الرَّازِيُّ، نا صَفْوَانُ بْنُ صَالِحٍ، نا حَمْزَةُ، عَنِ ابْنِ شَوْذَبَ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ مَكْحُولٍ، وَمَعَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ مُوسَى، فَجَاءَ رَجُلٌ وَاسْتَطَالَ عَلَى

---

[1] Mutaffifîn Sur. 1

[2] İsnâdı ceyyiddir. Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr* (8/442).

سُلَيْمَانَ، وَسُلَيْمَانُ سَاكِتٌ، فَجَاءَ أَخٌ لِسُلَيْمَانَ فَرَدَّ عَلَيْهِ، فَقَالَ مَكْحُولٌ: " لَقَدْ ذَلَّ مَنْ لَا سَفِيهَ لَهُ "

8730- İbn Şevzeb anlatıyor: Mekhûl'un yanındaydık. Süleymân b. Mûsa da yanımızdaydı. Bir ara adamın biri geldi ve Süleymân'a dil uzatmaya başladı. Süleymân da susup herhangi bir karşılık vermiyordu. Süleymân'ın kardeşlerinden biri gelip adama cevabını verince Süleymân: "Yerine karşılık verecek sefihleri olmayan kişiler küçük düşerler" dedi.[1]

٨٧٣١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو زَكَرِيَّا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدٍ الْعَنْبَرِيُّ، نا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ الْقَبَّانِيُّ، حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، أَنَّهُ سَمِعَ صَالِحَ بْنَ جَنَاحٍ، يَقُولُ:" اعْلَمْ أَنَّ مِنَ النَّاسِ، مَنْ يَجْهَلُ إِذَا حَلُمْتَ عَنْهُ، وَيَحْلُمُ إِذَا جَهِلْتَ عَلَيْهِ، وَيُحْسِنُ إِذَا أَسَأْتَ بِهِ، وَيُسِيءُ إِذَا أَحْسَنْتَ إِلَيْهِ، وَيُنْصِفُكَ إِذَا ظَلَمْتَهُ، وَيَظْلِمُكَ إِذَا أَنْصَفْتَهُ، فَمَنْ كَانَ هَذَا خُلُقَهُ فَلَا بُدَّ مِنْ خُلُقٍ يُنْصِفُكَ مِنْ خُلُقِهِ، ثُمَّ قُحَّةٌ تَنْصِفُ مِنْ قُحَّتِهِ وَجَهَالَةٍ تَقْدَعُ مِنْ جَهَالَتِهِ، وَإِلَّا أَذَلَّكَ ، لِأَنَّ بَعْضَ الْحِلْمِ إِذْعَانٌ، وَقَدْ ذَلَّ مَنْ لَيْسَ لَهُ سَفِيهٌ يُعَضِّدُهُ، وَضَلَّ مَنْ لَيْسَ لَهُ حَلِيمٌ يُرْشِدُهُ، وَفِي الْجَهَالَةِ وَنَفْعِهَا الْإِحْسَانَ أَقُولُ :

لَئِنْ كُنْتُ مُحْتَاجًا إِلَى الْحِلْمِ إِنَّنِي ... إِلَى الْجَهْلِ فِي بَعْضِ الْأَحَايِينِ أَحْوَجُ

وَلِي فَرَسٌ لِلْحِلْمِ بِالْحِلْمِ مُلْجَمٌ ... وَلِي فَرَسٌ لِلْجَهْلِ بِالْجَهْلِ مُسْرَجُ

فَمَنْ شَاءَ تَقْوِيمِي فَإِنِّي مُقَوِّمٌ ... وَمَنْ شَاءَ تَعْوِيجِي فَإِنِّي مُعَوِّجُ

وَمَا كُنْتُ أَرْضَى الْجَهْلَ خِدْنًا وَلَا أَخًا ... وَلَكِنَّنِي أَرْضَى بِهِ حِينَ أُحْوَجُ

فَإِنْ قَالَ بَعْضُ النَّاسِ فِيهِ سَمَاجَةٌ ... فَقَدْ صَدَقُوا وَالذُّلُّ بِالْحُرِّ أَسْمَجُ"

8731- Ebû Bekr Muhammed b. el-Hüseyn der ki: Salih b. Cenâh'ın şöyle dediğini işittim: "Bil ki insanlardan kimine hilimle yaklaşırsan sana kabalık

---

[1] İsnâdı hasendir. İbn Adiy, *el-Kâmil* (4/1114) ve İbn Asâkir, *Tehzîbu Târîhi Dimaşk* (6/287).

eder, kabalık edersen sana halim davranır. Ona kötülük ettiğinde iyilikle karşılık verir, iyilik ettiğinde kötü davranır. Ona haksızlık ettiğinde sana insaflı davranır, ona insaflı davrandığında da sana zulmeder. Ahlâkı böyle olan kişinin huyundan seni koruyacak bir huya, küstahlığından koruyacak bir küstahlığa, kabalığından koruyacak bir kabalığa ihtiyaç vardır. Aksi halde seni küçük düşürür. Zira bazen hilim, boyun eğmek anlamına gelir. Kendi yerine karşılık verecek sefihleri olmayan kişiler küçük düşer. Hilim sahibi bir mürşidi olmayan da dalâlete düşer. Bazen kaba davranmanın iyiliğe faydası konusunda da şöyle derim:

"Şayet senin hilme ihtiyacın oluyorsa
Benim de bazen kabalığa ihtiyacım oluyor
Hilim için dizginleri hilimden olan bir atım var
Kabalık için de eyeri kabalıktan olan bir atım
Beni düzeltmek isteyenlere ben gâyet düzüm
Beni eğmek isteyenler de ben gâyet eğriyim
Kabalığı kabul etmem ne dostuma, ne kardeşime
Ancak bazı durumlarda kabalığa ihtiyaç duyarım
Bazıları bunun çirkin olduğunu söyleyebilir
Doğrudur, ancak saygının küçük düşürülmesi de çirkindir."[1]

٨٧٣٢ - أَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أَنْشَدَنِي عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ لِأَبِي فِرَاسِ بْنِ حَمْدَانَ:"

فِي النَّاسِ إِنْ فَتَّشْتَهُمْ ... مَنْ لَا يُعِزُّكَ أَوْ تُذِلُّهْ

فَاتْرُكْ مُجَالَسَةَ اللَّئِيـ ... ـمِ فَإِنَّ فِيهَا الْعَجْزَ كُلَّهْ"

[1] Câhiz, *el-Burhân* (s. 261-262), İbn Abdilberr, *Behcetü'l-Mecâlis* (1/618), Safedî, *el-Vâfî bi'l-vafiyât* (16/255), İbn Abdirabbih, *İkdu'l-Ferîd* (3/14) ve İbn Hibbân, *Ravdatu'l-Ukalâ* (s. 120).

8732- Ebû Abdirrahman es-Sülemî bildiriyor: Ali b. Ahmed b. Muhammed bana Ebû Firâs b. Hamdân'a ait olan şu beyitleri okudu:

"Arasan insanlar içinde nice kişi bulursun
Sana saygı duymayan veya küçük görmediğin
Rezil olan kişilerle oturmaktan sakın
Ki onlarla olmak tamamıyla acziyettir."

٨٧٣٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَازِمٍ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْذِرِ الْهَرَوِيُّ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَزْدِيُّ، نا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ، قَالَ: " مَنْ لَمْ يَغْضَبْ عِنْدَ التَّقْصِيرِ، لَمْ يَكُنْ لَهُ مَشْكَرٌ عِنْدَ الْمَعْرُوفِ"

8733- Câfer b. Muhammed es-Sâdık der ki: "İşlenen kusurlar karşısında öfkelenmeyen kişiye iyilik yaptığında teşekkür edilmez."[1]

٨٧٣٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ الزُّبَيْرَ بْنَ عَبْدِ الْوَاحِدِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ فِهْرٍ، بِمِصْرَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الرَّبِيعَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الشَّافِعِيَّ رَحِمَهُ اللهُ يَقُولُ: " مَنِ اسْتُغْضِبَ فَلَمْ يَغْضَبْ فَهُوَ حِمَارٌ، وَمَنِ اسْتُرْضِيَ فَلَمْ يَرْضَ فَهُوَ شَيْطَانٌ "

8734- (İmam) Şâfiî der ki: "Öfkelendirilmesine rağmen kızmayan kişi eşektir. Gönlü alınmasına rağmen razı olmayan kişi de şeytandır."

---

[1] İbnu'l-Cevzî, *Sıfatu's-Safve* (2/170).

الثَّالِثُ وَالسِّتُّونَ مِنْ شُعَبِ الْإِيمَانِ وَهُوَ بَابٌ فِي عِيَادَةِ الْمَرِيضِ

63. Şube

Hasta Ziyareti

٨٧٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْمُقْرِئُ، أنا أَبُو مُحَمَّدٍ الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، نا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، نا سُفْيَانُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَطْعِمُوا الْجَائِعَ، وَعُودُوا الْمَرِيضَ، وَفُكُّوا الْعَانِيَ ". قَالَ سُفْيَانُ: وَالْعَانِي: الْأَسِيرُ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَثِيرٍ

8735- Ebû Mûsa el-Eş'arî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Aç olanı doyurun, esir düşeni esaretten kurtarın ve hastayı ziyaret edin"* buyurmuştur.[1]

Süfyân der ki: "Metindeki "*el-Ânî*" ifadesinden kasıt esir düşmüş kişidir."

Buhârî, *Sahîh*'de Muhammed b. Kesîr'den rivayet etti.[2]

٨٧٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا يَحْيَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى، نا أَبُو عُمَرَ، نا شُعْبَةُ، وَأَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ الْأُصُولِيُّ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا شُعْبَةُ، عَنْ أَشْعَثَ، أَخْبَرَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ سُوَيْدِ بْنِ مُقَرِّنٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ بِسَبْعٍ، وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ: " أَمَرَنَا بِعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ، وَرَدِّ السَّلَامِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ، وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ، وَإِجَابَةِ الدَّاعِي، وَنَهَانَا عَنْ حَلْقَةِ الذَّهَبِ - أَوْ قَالَ: خَاتَمِ الذَّهَبِ -، وَآنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَالْمِيثَرَةِ، وَالْقَسِّيِّ، وَالْإِسْتَبْرَقِ وَالْحَرِيرِ وَالدِّيبَاجِ " " لَفْظُ حَدِيثِ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Buhârî, *at'ima* (6/195).

أَبِي دَاوُدَ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ شُعْبَةَ

8736- Berâ b. Âzib der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize yedi şeyi emretti, yedi şeyi de yasakladı. Hastayı ziyaret etmeyi, cenazeye katılmayı, selâma karşılık vermeyi, aksıran kişiye "Yerhamukallah" demeyi, edilen yemine sadık kalmayı, mazluma yardım etmeyi ve yapılan davete icabet etmeyi emretti. Altın halka (veya yüzük) takmayı, altın veya gümüş kaplar kullanmayı, ipek işlemeli eyerlere binmeyi yasakladı. Aynı şekilde ipek işlemeli, kalın ipekten, saf ipekten, ince ipekten olan giysiler giymemizi yasakladı."

Lafız Ebû Dâvud'un lafzıdır.

Buhârî, *Sahîh*'de Ebû Amr'dan[1] ve Müslim başka bir kanalla Şu'be'den rivayet ettiler.[2]

٨٧٣٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الزَّاهِدُ، أنا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ السَّرَّاجُ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، نا أَبُو الرَّبِيعِ الزَّهْرَانِيُّ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، نا الْعَلَاءُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: " حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ "، قِيلَ: مَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " إِذَا لَقِيتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ، وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ، وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْهُ، وَإِذَا عَطِسَ فَحَمِدَ اللهَ فَشَمِّتْهُ، وَإِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ، وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ " رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ قُتَيْبَةَ، وَغَيْرِهِ عَنْ إِسْمَاعِيلَ

8737- Ebû Hureyre bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bir müslümanın müslüman üzerinde altı hakkı vardır"* buyurdu. "Ey Allah'ın Resûlü! Bunlar nedir?" diye sorulunca şöyle buyurdu: *"Onunla karşılaştığında selâm ver. Seni davet ettiğinde davetine icabet et. Senden nasihat istediğinde ona öğüt ver.*

---

[1] Buhârî, *mardâ* (7/4).

[2] Müslim, *libâs* (2/1636).

Aksırdığı zaman ona «Yerhamukallah» de. Hastalandığı zaman onu ziyaret et. Öldüğü zaman da cenazesine katıl."[1]

Müslim, *Sahîh*'de Kuteybe ve başkaları kanalıyla İsmâîl'den rivayet etti.[2]

٨٧٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو عَمْرِو بْنُ مَطَرٍ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَلِيٍّ، نا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، أنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ، عَنْ ثَوْبَانَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عَائِدُ الْمَرِيضِ فِي مَخْرَفَةِ الْجَنَّةِ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَنْصُورٍ، عَنْ حَمَّادٍ

8738- Sevbân'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hasta ziyaretinde olan kişi, cennet bahçelerinden birinde gibidir"* buyurmuştur.

Müslim, *Sahîh*'de Saîd b. Cübeyr kanalıyla Hammâd'dan rivayet etti.[3]

٨٧٣٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدٍ السُّوسِيُّ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّغَانِيُّ، نا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، نا خَالِدٌ الْحَذَّاءُ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ، عَنْ ثَوْبَانَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: " إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا عَادَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ لَمْ يَزَلْ فِي خَرْفَةِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَرْجِعَ "

8739- Sevbân'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişi hasta kardeşini ziyarete gittiği zaman dönene kadar cennet bahçelerinden birinde gibidir"* buyurmuştur.[4]

٨٧٤٠ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو طَاهِرٍ الْفَقِيهُ، أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، نا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ الدَّارَابَجِرْدِيُّ، نا أَبُو جَابِرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، نا شُعْبَةُ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ الرَّحْبِيِّ، عَنْ ثَوْبَانَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " إِذَا عَادَ الرَّجُلُ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ فَإِنَّهُ فِي خِرَافِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَرْجِعَ "

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *selâm* (5).

[3] Müslim, *birr* (39).

[4] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (5/283) ve Hennâd, *Zühd* 1/225 (373).

تَابَعَهُمَا هُشَيْمٌ، وَيَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ. وَأَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ، مِنْ حَدِيثِ عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ، عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ، عَنْ ثَوْبَانَ.

8740- Sevbân'ın bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellam): *"Kişi hasta kardeşini ziyarete gittiği zaman dönene kadar cennet bahçelerinden birinde gibidir"* buyurmuştur.[1]

Huşeym ve Yezîd b. Zuray' bunu Hâlid el-Hazzâ'dan rivayet ederek mutâbaât etmişlerdir.[2]

Müslim bunu Âsım el-Ahvel — Ebû Kılâbe — Ebu'l-Eş'as — Ebû Esmâ — Sevbân kanalıyla rivayet etti.[3]

Bunun da mânâsı Allah doğrusunu bilir, hasta olan müslüman kardeşiyle ilgilendiği müddetçe âhirette cennet meyveleriyle mükâfatlandırılacaktır. *Hirâf*, cennet meyvelerinden toplama manasındadır. *Mahrefe* de meyvesi toplanan hurma ağacıdır.[4]

٨٧٤١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، قَالَ: أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مِلْحَانَ، نا ابْنُ بُكَيْرٍ، نا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حَبَّانَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي حُسَيْنٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ أَبِي الْحَجَّاجِ، عَنْ رَجُلٍ، مِنْ بَنِي تَمِيمٍ، قَالَ: كُنْتُ فِيمَنْ قَاتَلَ عَلِيًّا يَوْمَ الْجَمَلِ، فَلَمَّا ذَهَبَ ذَلِكَ الْيَوْمُ اشْتَكَى حُسَيْنٌ، فَأَتَيْتُهُ عَائِدًا، فَدَخَلَ عَلَيْنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ: مَا أَدْخَلَكَ عَلَيْنَا؟ فَقُلْتُ: جِئْتُ أَعُودُ حُسَيْنًا لَحِقِّهِ وَمَكَانِهِ، قَالَ: إِنَّ الَّذِي تَظُنُّ فِي نَفْسِكَ لَيْسَ بِمَانِعِي أَنْ أُحَدِّثَكَ شَيْئًا سَمِعَتْهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " مَنْ عَادَ مَرِيضًا قَعَدَ فِي خِرَافِ الْجَنَّةِ، فَإِذَا قَامَ مِنْ عِنْدِهِ وُكِّلَ بِهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يُصَلُّونَ عَلَيْهِ حَتَّى اللَّيْلِ "

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Müslim, *birr* (40, 41).

[3] Müslim, *birr* (42).

[4] Bak: Halîmî, *el-Minhâc* (3/333).

8741- Mücâhid Ebu'l-Haccâc, Temîm oğullarından bir adamdan bildiriyor: Cemel savaşında Hz. Ali'ye karşı savaşanlardan biriydim. Savaş günleri geçip gittikten sonra bir ara Hz. Hüseyin hastalandı. Ziyaretine gittiğimde, Ali b. Ebî Tâlib yanımıza girdi ve bana: "Neden buradasın?" diye sordu. "Değeri ve yanımdaki konumundan dolayı onu ziyarete geldim" karşılığını verdim. Ali şöyle dedi: "Bizim hakkımızda düşündüğün (olumsuz) şeyler Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) işittiğim bir sözü sana aktarmama engel değildir. Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem): «*Hasta olan birini ziyarete giden kişi, cennet bahçesinde oturuyor gibidir. Hastanın yanından kalktığı zaman ise ona geceye kadar hayır duada bulunan yetmiş bin melek tahsis edilir*» buyurduğunu işittim."[1]

٨٧٤٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، أنا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ نَافِعٍ، قَالَ: عَادَ أَبُو مُوسَى الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ، قَالَ: فَقَالَ لَهُ: عَائِدًا جِئْتَ أَمْ زَائِرًا؟ قَالَ: بَلْ جِئْتُ عَائِدًا، قَالَ: فَقَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: " أَمَا إِنَّهُ مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَعُودُ مَرِيضًا، إِلَّا خَرَجَ مَعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ إِنْ كَانَ مُصْبِحًا حَتَّى يُمْسِيَ، وَكَانَ لَهُ خَرِيفٌ فِي الْجَنَّةِ، وَإِنْ كَانَ مُمْسِيًا خَرَجَ مَعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ، كُلُّهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ، وَكَانَ لَهُ خَرِيفٌ فِي الْجَنَّةِ " هكذا رَوَاهُ أَكْثَرُ أَصْحَابِ شُعْبَةَ عَنْهُ مَوْقُوفًا. وَرَوَاهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ الْمُقْرِئُ، عَنْ شُعْبَةَ مَرْفُوعًا، ثُمَّ وَقَفَهُ بَعْدُ. وَرَوَاهُ ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ عَنْهُ مَرْفُوعًا، وَرَوَاهُ مَنْصُورٌ، عَنِ الْحَكَمِ كَمَا رَوَاهُ شُعْبَةُ مَوْقُوفًا

8742- Abdullah b. Nâfi' der ki: Ebû Musa, hasta olan Hasan b. Ali'nin ziyaretine gitti. Hz. Ali ona: "Bu gelişin normal bir ziyaret mi yoksa hasta ziyareti mi?" diye sordu. Ebû Musa: "Hasta ziyaretine geldim" karşılığım verince, Ali şöyle dedi: "Bir müslüman hasta bir müslümanı sabah vakti ziyaret ettiği zaman yetmiş bin melek ona eşlik edip akşama kadar bağışlanma dilerler. Bunun yanmda cennette ona bir bahçe hazırlanır. Akşam vakti ziyaret ettiği zaman yetmiş bin melek ona eşlik edip sabaha

---

[1] İsnâdında meçhul bir ravi vardır. Ahmed, *Müsned* (1/97, 118) ve İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (82).

kadar bağışlanma dilerler. Bunun yanında cennette ona bir bahçe hazırlanır."[1]

Şu'be'nin öğrencilerinin çoğu bunu Şu'be'den bu şekilde mevkûf olarak rivayet etmişlerdir. Abdullah b. Yezîd el-Mukrî de Şu'be'den merfû olarak rivayet etmiş[2], sonra ondan mevkûf olarak zikretmiştir.

İbn Adiy bunu Şu'be'den merfû olarak rivayet etmiştir.[3]

Mansûr da bunu Hakem'den Şu'be gibi mevkûf olarak rivayet etmiştir.[4]

٨٧٤٣ - وَرَوَاهُ الْأَعْمَشُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، قَالَ: جَاءَ أَبُو مُوسَى يَعُودُ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ فَذَكَرَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: شَامِتًا، بَدَلَ قَوْلِهِ: زَائِرًا، فَقَالَ عَلِيٌّ: وَإِنْ كُنْتَ جِئْتَ عَائِدًا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " إِذَا أَتَى الرَّجُلُ أَخَاهُ يَعُودُهُ مَشَى فِي خَرَافَةِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسَ، فَإِذَا جَلَسَ غَمَرَتْهُ الرَّحْمَةُ، فَإِنْ كَانَ غُدْوَةً صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُمْسِيَ، وَإِنْ كَانَ مُمْسِيًا صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُصْبِحَ " أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الْجَبَّارِ، نا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ فَذَكَرَهُ. وَرُوِيَ مِنْ غَيْرِ وَجْهٍ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مَرْفُوعًا

8743- A'meş de Hakem kanalıyla Abdurrahman b. Ebî Leylâ'dan bunu rivayet ederken: "Ebû Mûsa, hasta olan Hasan b. Ali'yi ziyarete geldi..." diyerek aktarır, ancak "Ziyarete mi geldin?" ifadesi yerine "Halimize gülmek için mi geldin?" lafzını kullanıp şöyle devam eder: "Bunun üzerine Hz. Ali şöyle dedi: "Şayet hasta ziyaretine geldiysen bil ki Resûlullah'ın (sellallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurduğunu işittim: *"Kişi hasta olan müslüman kardeşini ziyaret ettiği zaman yanına ulaşıp oturana kadar cennet bahçesinde yürüyor gibidir. Hastanın yanında oturduğu zaman rahmet onu kuşatır. Şayet bu ziyareti sabah yapmışsa akşama kadar yetmiş bin melek ona hayır duada bulunur.*

---

[1] İsnâdı hasen olan mevkûf bir hadistir. Ebû Dâvud 3/475-476 (3098).

[2] Ahmed, *Müsned* (1/120-121).

[3] Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (3/381) ve Hâkim, *Müstedrek* (1/350).

[4] Ebû Dâvud 3/476 (3100).

Şayet bu ziyareti akşam yapmışsa sabaha kadar yetmiş bin melek ona hayır duada bulunur."[1]

Başka bir kanalla da Hz. Ali'den merfû olarak rivayet edilmiştir.[2]

٨٧٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ دَاوُدَ الْعَلَوِيُّ، أنا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الشَّرْقِيُّ، نا أَبُو زُرْعَةَ الرَّازِيُّ، نا عِمْرَانُ بْنُ هَارُونَ الرَّمْلِيُّ، نا عَطَّافُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ حَرْمَلَةَ الْإِسْمَاعِيلِيُّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، أَنَّ أَبَا مُوسَى عَادَ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ وَعِنْدَهُ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، فَقَالَ لِأَبِي مُوسَى: مَا جَاءَ بِكَ إِلَيْنَا؟ مَا يُدْخِلُكَ عَلَيْنَا؟ فَقَالَ: مَا إِيَّاكَ أَتَيْتُ، وَلَكِنِّي أَتَيْتُ ابْنَ بِنْتِ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَعُودُهُ قَالَ: أَمَا إِنَّهُ لَا يَمْنَعُنِي غَضَبِي عَلَيْكَ أَنْ أُحَدِّثَكَ مَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ يَقُولُ فِي عِيَادَةِ الْمَرِيضِ قَالَ: " إِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ إِلَى أَخِيهِ يَعُودُهُ لَمْ يَزَلْ يَخُوضُ الرَّحْمَةَ حَتَّى إِذَا جَلَسَ عِنْدَهُ غَمَرَتْهُ "

8744- Saîd b. el-Müseyyeb bildiriyor: Ebû Mûsa hasta olan Hz. Hasan b. Ali'yi ziyarete gittiğinde Ali b. Ebî Tâlib de yanındaydı. Ali ona: "Neden geldin? Bizde ne işin var?" diye çıkışınca, Ebû Mûsa: "Ben senin yanına değil, Resûlullah'ın (sallallahu alayhi vesellem) kızının hasta olan oğlunu ziyarete geldim" karşılığını verdi. Bunun üzerine Ali şöyle dedi: "Sana olan öfkem hasta ziyareti konusunda Resûlullah'tan (sallallahu aleyhi vesellem) işittiğim bir şeyi aktarmama engel olacak değildir. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kişi hasta olan kardeşini ziyarete gittiği zaman rahmete dalmış demektir. Hastanın yanında oturunca da rahmete gömülür*» buyurdu."[3]

٨٧٤٥ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، نا سَعِيدُ بْنُ سَلَمَةَ الْمَدِينِيُّ، نا مُسْلِمُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " مَنْ عَادَ مَرِيضًا مَشَى

---

[1] İsnâdı zayıf olan hasen bir hadistir. Ebû Dâvud 3/746 (399) ve İbn Mâce 1/463-464 (1442).

[2] Tirmizî 3/300 (969).

[3] İsnâdı hasendir.

فِي خِرَافِ الْجَنَّةِ، فَإِذَا جَلَسَ عِنْدَهُ اسْتَنْقَعَ فِي الرَّحْمَةِ، فَإِذَا خَرَجَ مِنْ عِنْدِهِ وَكَّلَ اللهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ، وَيَحْفَظُونَهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ "

8745- Ali b. Ebî Tâlib'in bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Hasta birini ziyarete giden kişi cennet bahçelerinden birinde yürüyor gibidir. Hastanın yanında oturduğu zaman rahmete gömülür. Hastanın yanından çıktığı zaman gün sonuna kadar kendisine bağışlanma dileyen ve o günü kendisini koruyan yetmiş bin melek eşlik eder.*"[1]

٨٧٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ سَعْدٍ الْحَافِظُ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْبُوشَنْجِيُّ، نا أَبُو صَالِحٍ الْفَرَّاءُ، نا أَبُو إِسْحَاقَ الْفَزَارِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ هُوَ ابْنُ رُفَيْعٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " مَنْ عَادَ مَرِيضًا يَلْتَمِسُ وَجْهَ اللهِ خَاضَ فِي رَحْمَةِ اللهِ، فَإِذَا قَعَدَ عِنْدَهُ اسْتَنْقَعَ فِيهَا اسْتِنْقَاعًا ".

8746- İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: "*Allah rızası için hasta birini ziyarete giden kişi, Allah'ın rahmetine dalmış gibi olur. Hastanın yanında oturduğu zaman da rahmete gömülür.*"[2]

٨٧٤٧ - وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا مَحْمُودُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحَلَبِيُّ، نا أَبُو صَالِحٍ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ خَالِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ وَقَالَ: " خَاضَ فِي الرَّحْمَةِ خَوْضًا "

8747- Başka bir kanalla bir öncekinin aynısı *"Rahmete girip dalmış gibidir"* lafzıyla rivayet edilmiştir.[3]

٨٧٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاسِمِ الْكَرَابِيسِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ ثَوْرٍ الْعَامِرِيُّ، نا عِيسَى بْنُ نَصْرٍ أَبُو الْهُذَيْلِ السَّرَخْسِيُّ، بِنَيْسَابُورَ، نا مَنْصُورُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ رَاشِدٍ، مَوْلَى عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، نا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: " رَحِمَ اللهُ رَجُلًا صَلَّى الْغَدَاةَ، ثُمَّ خَرَجَ يَعُودُ مَرِيضًا يُرِيدُ بِهِ وَجْهَ اللهِ، وَالدَّارَ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Abdullah b. Ahmed, *Zevâidü'z-Zühd* (1/138).

[2] İsnâdı hasendir. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/234).

[3] İsnâdı hasendir. Taberânî, *M. el-Kebîr* 11/197 (11481) ve İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/1169).

الْآخِرَةِ، يَكْتُبُ اللهُ لَهُ بِكُلِّ قَدَمٍ حَسَنَةً، وَيَمْحُو عَنْهُ سَيِّئَةً، فَإِذَا جَلَسَ عِنْدَ الْمَرِيضِ غَرِقَ فِي الْأَجْرِ "

8748- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Sabah namazını kıldıktan sonra Allah rızası için hasta birini ziyarete giden birinden Allah rahmetini esirgemesin. Bu kişiye her bir adımında bir iyilik yazılırken bir günahı da silinir. Hastanın yanında oturduğu zaman da sevaba gömülür."*[1]

٨٧٤٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْفَتْحِ هِلَالُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ، بِبَغْدَادَ، أنا الْحَسَنُ بْنُ يَحْيَى بْنِ عَيَّاشٍ الْقَطَّانُ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَجْشَرٍ، نا هُشَيْمٌ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ الْأَنْصَارِيِّ، عَنِ ابْنِ ثَوْبَانَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ عَادَ مَرِيضًا لَمْ يَزَلْ يَخُوضُ الرَّحْمَةَ حَتَّى يَجْلِسَ، فَإِذَا جَلَسَ يُغْمَسُ فِيهَا ". تَابَعَهُ جَمَاعَةٌ عَنْ هُشَيْمٍ، وَابْنُ ثَوْبَانَ هَذَا هُوَ عُمَرُ بْنُ الْحَكَمِ بْنِ ثَوْبَانَ

8749- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hasta ziyaretine giden kişi hastanın yanında oturana kadar rahmetin içine dalmış gibidir. Oturduğunda da rahmete gömülür."*[2]

Bir topluluk bunu Huşeym ve İbn Sevbân'dan rivayet ederek mutâbaât etmişlerdir. İbn Sevbân da Ömer b. Hakem b. Sevbân'dır.

٨٧٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ فُورَكٍ، أنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، نا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ، نا أَبُو دَاوُدَ، نا الْمُثَنَّى، وَهَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي عِيسَى الْأَسْوَارِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عُودُوا الْمَرِيضَ، وَاتَّبِعُوا الْجَنَازَةَ تُذَكِّرُكُمُ الْآخِرَةَ "

8750- Ebû Saîd'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam): *"Hastayı ziyaret edin. Cenazelere de katılın, zira size âhireti hatırlatır"* buyurmuştur.[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı zayıftır. Ahmed, *Müsned* (3/304), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/234), İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (84), Hâkim, *Müstedrek* (1/350) ve Bezzâr, *Müsned* (1/368).

[3] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (2/23, 31, 32, 48), Bezzâr, *Müsned* 1/388 (821), İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (3/235), Ebû Ya'lâ, *Müsned* 2/363-364 (1119), 2/424 (1222), İbnu'l-Mübârek, *Zühd* (248), Bağavî, *Şerhu's-Sünne* (5/378-379) ve Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (518).

٨٧٥١ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا تَمْتَامٌ مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ، نا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا هِلَالُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ الْحَبَطِيُّ، قَالَ: أَتَيْنَا أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ فِي مَرَضِهِ فَقُلْنَا لَهُ: يَا أَبَا حَمْزَةَ الْمَكَانُ بَعِيدٌ، وَنَحْنُ يُعْجِبُنَا أَنْ نَعُودَكَ، قَالَ أَنَسٌ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: " أَيُّمَا رَجُلٍ عَادَ مَرِيضًا فَإِنَّمَا يَخُوضُ فِي الرَّحْمَةِ، فَإِذَا قَعَدَ عِنْدَ الْمَرِيضِ غَمَرَتْهُ الرَّحْمَةُ " فَهَذَا لِلصَّحِيحِ فَمَا لِلْمَرِيضِ؟ قَالَ: " تُحَطُّ عَنْهُ ذُنُوبُهُ "

8751- Hilâl b. Ebî Dâvud el-Habatî der ki: Hasta olan Enes b. Mâlik'in yanına geldik ve: "Ey Ebû Hamza! Seni ziyaret etmek istiyoruz, ama bize çok uzak bir yerdesin" dedik. Enes şöyle dedi: "Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem): «*Kişi bir hastayı ziyarete gittiği zaman rahmete dalmış demektir. Hastanın yanında oturunca da rahmete gömülür*» buyurduğunu işittim. Ona: «Bu, hasta birini ziyaret eden sağlıklı kişi içindi. Peki, hasta için ne var?» denilince: «*Hastanın günahları silinir*» buyurdu."[1]

٨٧٥٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو بَكْرِ بْنُ إِسْحَاقَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ أَيُّوبَ، أنا عَلِيُّ بْنُ عُثْمَانَ اللَّاحِقِيُّ، نا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، وَأَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا تَمْتَامٌ، نا ابْنُ كَثِيرٍ، نا حَمَّادٌ، نا ثَابِتٌ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: " يَا ابْنَ آدَمَ، مَرِضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِي قَالَ: أَيْ رَبِّ كَيْفَ أَعُودُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ فَيَقُولُ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِي فُلَانًا مَرِضَ فَلَمْ تَعُدْهُ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عُدْتَهُ وَجَدْتَنِي عِنْدَهُ. وَيَقُولُ: يَا ابْنَ آدَمَ، اسْتَطْعَمْتُكَ فَلَمْ تُطْعِمْنِي، فَيَقُولُ: أَيْ رَبِّ، وَكَيْفَ أُطْعِمُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: يَقُولُ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِي فُلَانًا جَاءَكَ يَسْتَطْعِمُكَ فَلَمْ تُطْعِمْهُ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ أَطْعَمْتَهُ وَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي. وَيَقُولُ: يَا ابْنَ آدَمَ، اسْتَسْقَيْتُكَ فَلَمْ تَسْقِنِي، قَالَ: فَيَقُولُ: أَيْ رَبِّ، وَكَيْفَ أَسْقِيكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِي فُلَانًا جَاءَكَ فَاسْتَسْقَاكَ فَلَمْ تَسْقِهِ، أَمَا عَلِمْتَ لَوْ سَقَيْتَهُ وَجَدْتَ ذَلِكَ عِنْدِي ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَاتِمٍ، عَنْ بَهْزِ بْنِ أَسَدٍ، عَنْ حَمَّادٍ

---

[1] İsnâdında mestûr ravi vardır. İbn Hibbân, *es-Sikât* (5/508-509), Ahmed, *Müsned* (3/174, 255), Taberânî, *M. es-Sağîr* (1/188) ve İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (61) Bak: Münzirî, *et-Terğîb* (4/321).

8752- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah kıyamet gününde: «Ey Âdemoğlu! Hasta olduğumda neden beni ziyarete gelmedin?» buyurur. Kul: «Rabbim! Sen ki âlemlerin Rabbisin! Seni nasıl ziyaret edebilirim?» deyince, Yüce Allah: «Filan kulum hasta düştüğünde onu ziyarete gitmedin. Oysa onu ziyarete gitseydin beni de onun yanında bulacaktın» buyurur.*

Sonra: «Ey Âdemoğlu! Yemek istediğimde neden bana yemek vermedin?» buyurur. Kul: «Rabbim! Sen ki âlemlerin Rabbisin! Sana nasıl yemek vereyim?» deyince, Yüce Allah: «Filan kulum sana gelip yemek isteyince sen vermedin. Oysa ona yemek verseydin bunun karşılığını benim yanımda görecektin» buyurur.

Sonra: «Ey Âdemoğlu! Su istediğimde neden bana su vermedin?» buyurur. Kul: «Rabbim! Sen ki âlemlerin Rabbisin! Sana nasıl su vereyim?» deyince, Yüce Allah: «Filan kulum sana gelip su isteyince sen vermedin. Oysa ona su verseydin bunun karşılığını benim yanımda görecektin» buyurur."[1]

Müslim, *Sahîh*'de Muhammed b. Hâtim — Behz b. Esed — Hammâd kanalıyla rivayet etti.[2]

٨٧٥٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ الْقَاسِمُ بْنُ أَبِي صَالِحٍ الْهَمْدَانِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحُسَيْنِ، نا إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْفَرْوِيُّ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ غَزِيَّةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُعَلَّى، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَجَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، وَأَدْبَرَ الْأَنْصَارِيُّ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " كَيْفَ أَخِي سَعْدُ بْنُ عِبَادَةَ؟ "، فَقَالَ: هَالِكٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ يَعُودُهُ مِنْكُمْ؟ "، فَقَامَ وَقُمْنَا مَعَهُ وَنَحْنُ بِضْعَةَ عَشَرَ، مَا عَلَيْنَا نِعَالٌ، وَلَا خِفَافٌ، وَلَا قَلَانِسُ، وَلَا قُمُصٌ، نَمْشِي فِي تِلْكِ السِّبَاخِ حَتَّى جِئْنَاهُ، فَاسْتَأْخَرَ قَوْمُهُ مَنْ حَوْلَهُ حَتَّى دَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنْهُ وَأَصْحَابُهُ الَّذِينَ مَعَهُ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَهْضَمٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَعْفَرٍ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *birr* (43).

8753- Abdullah b. Ömer der ki: Resûlullah'la (sallallahu aleyhi vesellem) birlikte otururken Ensâr'dan bir adam gelip selâm verdi. Gitmek üzereyken Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ona: *"Kardeşim Sa'd b. Ubâde nasıl?"* diye sorunca, adam: "Ağır hasta" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bize: *"İçinizden kimler onu ziyarete gider?"* buyurup kalkınca biz de onunla birlikte kalktık. On küsur kişiydik ve ne ayakkabımız ne terliğimiz ne takkemiz ne de gömleğimiz vardı. Çorak topraklarda yürüyerek Sa'd'ın yanına vardık. Biz gelince etrafındakiler geri çekildi. Onlar çekilince Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) yanındaki ashâbıyla birlikte Sa'd'ın yanına yaklaştı.[1]

Müslim, *Sahîh*'de Ebû Mûsa — Muhammed b. Cahdam — İsmâîl b. Câfer kanalıyla rivayet etti.[2]

٨٧٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: " جَاءَ النَّبِيُّ ﷺ لِيَعُودَنِي لَيْسَ بِرَاكِبٍ بَغْلًا، وَلَا بِرْذَوْنًا " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَبَّاسِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَهْدِيٍّ

وَقَدْ رُوِّينَا فِي، حَدِيثِ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ: " أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ رَكِبَ حِمَارًا يَعُودُ سَعْدَ بْنَ عُبَادَةَ "

وَرُوِّينَا عَنْ عَائِشَةَ: " أَنَّ سَعْدَ بْنَ مُعَاذٍ، لَمَّا أُصِيبَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ، ضَرَبَ عَلَيْهِ ﷺ خَيْمَةً فِي الْمَسْجِدِ لِيَعُودَهُ مِنْ قَرِيبٍ "

وَرُوِّينَا عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ، قَالَ: " عَادَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنْ وَجِعٍ كَانَ بِعَيْنَيَّ ". " وَقَدْ ذَكَرْنَا أَسَانِيدَ هَذِهِ الْأَحَادِيثِ فِي كِتَابِ السُّنَنِ "

8754- Câbir der ki: "Hasta olduğum zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ziyaretime geldiğinde ne katır, ne de ata binmişti."

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *cenâiz* (13).

Buhârî, *Sahîh*'de Amr b. Abbâs kanalıyla Abdurrahman b. Mehdî'den rivayet etti.[1]

Yine bize bildirildiğine göre Usâme b. Zeyd: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) hasta olan Sa'd b. Ubâde'yi ziyarete giderken bir merkebe binmişti" demiştir.[2]

Yine bize bildirîldiğine göre Hz. Âişe: "Sa'd b. Muâz, Hendek savaşmda yaralandığı zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) devamlı olarak onu ziyaret etmek için Mescid'de ona bir çadır kurdu " demiştir.[3]

Yine bize bildirildiğine göre Zeyd b. Erkam: "Gözümden rahatsızlandığım zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellam) beni ziyarete geldi" demiştir.[4]

Bu hadislerin tümünün isnâdlarını *es-Sünenü'l-Kübrâ*'da aktardık.

٨٧٥٥ - وَرَوَى مَسْلَمَةُ بْنُ عُلَيٍّ الْخُشَنِيُّ، وَهُوَ ضَعِيفٌ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ: " ثَلَاثَةٌ لَا يُعَادُونَ: صَاحِبُ الضِّرْسِ، وَصَاحِبُ الرَّمَدِ، وَصَاحِبُ الدُّمَّلِ " أَخْبَرَنَاهُ أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، نا أَبُو قُصَيٍّ إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ، نا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، نا مَسْلَمَةُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنِي الْأَوْزَاعِيُّ، فَذَكَرَهُ. وَرَوَاهُ هِقْلُ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، مِنْ قَوْلِهِ لَمْ يُجَاوِزْ بِهِ، وَهُوَ الصَّحِيحُ

8755- Zayıf biri olan Mesleme b. Ali el-Huşenî'nin Evzaî kanalıyla Yahyâ b. Ebî Kesîr'den, onun da Ebû Câfer'den, onun da Ebu Hureyre'den bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Diş ağrısı olan, göz ağrısı çeken ve çıbanı çıkan olmak üzere üç kişi hasta olarak ziyaret edilmez"* buyurmuştur.[5]

---

[1] Buhârî, *mardâ* (7/8).

[2] Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (4/18) ve Ebu'ş-Şeyh, *Ahlâku'n-Nebiy* (s. 63).

[3] Buhârî, *meğâzî* (5/49-50) ve Müslim, *cihâd* (65).

[4] Ebû Dâvud 3/477 (3102).

[5] İsnâdı çok zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (6/2314), Taberânî, *M. el-Evsat* 1/133 (152) ve Ukaylî, *ed-Du'afâ* (4/212) Bak: Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* (2/300).

Hikl de bunu Evzaî kanalıyla Yahyâ b. Ebî Kesîr'den Yahyâ'nın sözü olarak rivayet eder. Bu da *Sahîh*'de geçmiştir.

٨٧٥٦ - أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ حَمْشَاذَ، سَمِعْتُ الْحُسَيْنَ بْنَ الْفَضْلِ، نا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى، نا هِقْلٌ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، قَالَ: " ثَلَاثَةٌ لَا يُعَادُونَ الضِّرْسُ، وَالرَّمِدُ، وَالدُّمَّلُ ". هَذَا أَصَحُّ

وَقَدْ رُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: " أَنَّهُ عَادَ زَيْدَ بْنَ أَرْقَمَ مِنْ رَمَدٍ كَانَ بِهِ "

8756- Yahyâ b. Ebî Kesîr der ki: "Diş ağrısı olan, göz ağrısı çeken ve çıbanı çıkan olmak üzere üç kişi hasta olarak ziyaret edilmez."[1]

Bu öncekinden daha sahihtir. Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi vesellem), göz ağrısı çeken Zeyd b. Erkam'ı ziyaret ettiği de rivayet edilmiştir.↓

٨٧٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أَخْبَرَنَا أَبُو سَهْلٍ أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْحُسَيْنِيُّ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِيهِ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ، قَالَ: أَصَابَنِي رَمَدٌ فَعَادَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ، فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ أَفَاقَ بَعْضَ الْإِفَاقَةِ، ثُمَّ خَرَجَ، وَلَقِيَهُ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: " أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ عَيْنَيْكَ لِمَا بِهِمَا مَا كُنْتَ صَانِعًا؟ " قَالَ: كُنْتُ أَصْبِرُ وَأَحْتَسِبُ، قَالَ: " أَمَا وَاللهِ لَوْ كَانَتْ عَيْنَاكَ لِمَا بِهِمَا ثُمَّ صَبَرْتَ وَاحْتَسَبْتَ، ثُمَّ مُتَّ لَقِيتَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ وَلَا ذَنْبَ لَكَ ". تَابَعَهُ حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ يُونُسَ بْنِ أَبِي إِسْحَاقَ وَهُوَ أَبُو إِسْرَائِيلَ

8757- Zeyd b. Erkam anlatıyor: Gözlerimden rahatsızlandığımda Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) beni ziyarete gelmişti. Diğer gün biraz iyileşip dışarıya çıktığımda Resûlullah'la (sallallahu aleyhi vesellem) karşılaştım. Bana: *"Şayet gözlerine bir zarar gelseydi ne yapardın?"* diye sorunca, ben: "Sabreder ve bunun karşılığını Yüce Allah'tan beklerdim" dedim. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Şayet gözlerine bir zarar gelseydi, sen de buna sabredip karşılığını*

[1] İsnâdı hasendir. Ukaylî, *ed-Du'afâ* (4/212) Bak: Sehâvî, *Mekâsidu'l-Hasene* (s. 168).

Allah'tan bekleseydin ve bu halde iken ölseydin Yüce Allah'ın huzuruna günahsız bir şekilde çıkardın" buyurdu.[1]

Haccâc b. Muhammed bunu Yûnus b. Ebî İshâk'tan (Ebû İsrâil) rivayet ederek mutâbaât etmiştir.[2]

٨٧٥٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: نا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحَافِظُ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ كَثِيرٍ الْحِمْصِيُّ، نا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُصَفَّى، نا مُعَاوِيَةُ بْنُ حَفْصٍ، نا مَالِكُ بْنُ مِغْوَلٍ، عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ عَدِيٍّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: " عَادَ رَسُولُ اللهِ ﷺ زَيْدَ بْنَ أَرْقَمَ مِنْ رَمَدٍ كَانَ بِهِ "

8758- Enes b. Mâlik der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem), gözlerinden rahatsız olan Zeyd b. Erkam'ı ziyaret etti."[3]

٨٧٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَبْدُ الْخَالِقِ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ الْخَالِقِ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْعَدْلُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ الْعُصْفُرِيُّ، نا قَرِينُ بْنُ سَهْلِ بْنِ قَرِينٍ، نا أَبِي، نا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ خَالِهِ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا غَمَّ إِلَّا غَمُّ الدَّيْنِ، وَلَا وَجَعَ إِلَّا وَجَعُ الْعَيْنِ ". " هَذَا حَدِيثٌ مُنْكَرٌ، وَقَرِينُ بْنُ سَهْلِ بْنِ قَرِينٍ مُنْكَرُ الْحَدِيثِ، قِيلَ: هُوَ قَرِينٌ بِفَتْحِ الْقَافِ، وَقِيلَ: هُوَ قُرَيْنٌ بِضَمِّهَا "

8759- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Kişi için dininden daha önemli bir dert, göz ağrısından daha ağır bir acı yoktur"* buyurmuştur.[4]

---

[1] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (4/375), Taberânî, *M. el-Kebîr* 5/190 (5052) ve Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (532).

[2] Ahmed, *Müsned* (4/375), İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (198) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* 5/204 (5098).

[3] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. Hâkim, *Müstedrek* (1/342).

[4] İsnâdı çok zayıftır. Ebu'ş-Şeyh, *Emsâl* (239), İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (1/346), İbn Adiy, *el-Kâmil* (3/1280), Taberânî, *M. es-Sağîr* (2/31) ve İbnu'l-Cevzî, *el-Mevdû'ât* (2/244). Bak: Zehebî, *Mîzân* (2/240, 3/389) ve İbn Hacer, *el-Lisân* (3/122, 4/473).

Münker bir hadistir. Karîn b. Sehl b. Karîn, hadisleri metrûk olan biridir. Adı konusunda "Karîn" diyenler olduğu gibi "Kurayn" diyenler de vardır.

٨٧٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، أنا أَبُو سَهْلِ بْنُ زِيَادٍ الْقَطَّانُ، نا زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى أَبُو يَحْيَى النَّاقِدُ، نا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ الْحَمَّالُ، نا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ لِأَصْحَابِهِ: " اذْهَبُوا بِنَا إِلَى بَنِي وَاقِفٍ نَزُورُ الْبَصِيرَ " قَالَ سُفْيَانُ: " وَهُمْ حَيٌّ مِنَ الْأَنْصَارِ وَكَانَ مَحْجُوبَ الْبَصَرِ ". وَكَذَلِكَ رَوَاهُ الْمُعَمِّرُ عَنِ الْجَمَّالِ

8760- Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im, babasından bildiriyor: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbına: *"Haydi Vâkıf oğullarına gidip gören adamı ziyarete edelim"* buyururdu.[1]

Süfyân der ki: "Vâkıf oğulları Ensâr'dan bir kabiledir. Ziyarete gittikleri kişi de gözleri görmeyen bir adamdı."

Muammer de bunu Cemmâl'dan bu şekilde rivayet etmiştir.

٨٧٦١ - وَرَوَاهُ ابْنُ أَبِي عُمَرَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَمْرٍو، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لِأَصْحَابِهِ: " اذْهَبُوا بِنَا إِلَى الْبَصِيرِ الَّذِي فِي بَنِي وَاقِفٍ نَزُورُهُ " أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا عَلِيُّ بْنُ عِيسَى الْحِيرِيُّ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، نا ابْنُ أَبِي عُمَرَ، فَذَكَرَهُ مُرْسَلًا وَهُوَ الصَّوَابُ

8761- Ebû Ömer'in, Süfyân kanalıyla Amr'dan, onun da Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbına: *"Kalkın da Vâkıf oğullarından olan gören adamı ziyarete edelim"* buyurmuştur.[2]

Doğrusu da (yani mürsel olması) budur.

٨٧٦٢ - وَرَوَاهُ حُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الْجُعْفِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " انْطَلِقُوا بِنَا إِلَى الْبَصِيرِ الَّذِي فِي بَنِي وَاقِفٍ نَعُودُهُ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* 2/124 (1534) ve Bezzâr, *Müsned* 2/389 (1920).

[2] İsnâdı hasen olan mürsel bir hadistir. Bezzâr, *Müsned* (2/389).

وَكَانَ رَجُلًا أَعْمَى ". أَخْبَرَنَاهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانَ، نا حُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ الْجُعْفِيُّ فَذَكَرَهُ. وَالصَّوَابُ رِوَايَةُ ابْنِ أَبِي عُمَرَ

8762- Hüseyn b. Ali el-Cu'fî'nin de Süfyân b. Uyeyne kanalıyla Amr b. Dînâr'dan, onun da Câbir'den bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Haydi Vâkıf oğullarından olan gören adamı ziyarete edelim"* buyurmuştur.[1]

Doğrusu İbn Ebî Ömer'in (mürsel) rivayetidir.

٨٧٦٣ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيُّ، أنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقَطَّانُ، نا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَارِثِ الْبَغْدَادِيُّ، نا يَحْيَى بْنُ أَبِي بُكَيْرٍ، نا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُسْلِمِ بْنِ هُرْمُزَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَابِطٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: لَقِيتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقُلْتُ: كَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: " بِخَيْرٍ مِنْ رَجُلٍ لَمْ يُصْبِحْ صَائِمًا، وَلَمْ يَعُدْ سَقِيمًا وَلَمْ يَتْبَعْ جَنَازَةً "

8763- Câbir b. Abdillah der ki: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) ile karşılaştığımda: "Ey Allah'ın Resûlü! Nasılsın?" diye sordum. Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Güne oruçla başlamayan, bir hastayı ziyaret etmeyen ve cenazeye katılmayan birinden daha iyiyim"* karşılığını verdi.[2]

٨٧٦٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ الصَّفَّارُ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ، نا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، نا يَزِيدُ بْنُ كَيْسَانَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمُ الْيَوْمَ صَائِمًا؟ " قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا. قَالَ: " فَمَنْ أَطْعَمَ الْيَوْمَ مِنْكُمْ مِسْكِينًا؟ " قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا. قَالَ: " فَمَنْ عَادَ مِنْكُمُ الْيَوْمَ مَرِيضًا؟ " قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَا اجْتَمَعْنَ لِرَجُلٍ قَطُّ هَذِهِ الْخِصَالُ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَرَ، عَنْ مَرْوَانَ

8764- Ebû Hureyre der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bugün içinizden güne oruçlu başlayan var mı?"* diye sorunca, Ebû Bekr: "Ben oruçluyum"

---

[1] İsnâdı hasendir. Bezzâr, *Müsned* (2/389) ve Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (10/200).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Mâce 2/1222 (3710).

dedi. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bugün içinizden miskin birini doyuran var mı?"* diye sorunca, Ebû Bekr: "Ben doyurdum" dedi. Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem): *"Bugün içinizden hasta birini ziyaret eden var mı?"* diye sorunca, Ebû Bekr: "Ben ziyaret ettim" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem): *"Bu üç hasleti üzerinde taşıyan kişi cennete girer"* buyurdu.[1]

Müslim, *Sahîh*'de İbn Ömer kanalıyla Mervân'dan rivayet etti.[2]

٨٧٦٥ - حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيُّ، أنا عُمَرُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عُثْمَانَ، نا الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عُفَيْرٍ، نا الْوَلِيدُ بْنُ شُجَاعٍ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ حُمَيْدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي سَعْدٍ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ مَسْعُودٍ، قَالَ: " كُنَّا إِذَا فَقَدْنَا الْأَخَ أَتَيْنَاهُ، فَإِنْ كَانَ مَرِيضًا كَانَتْ عِيَادَةً، وَإِنْ كَانَ مَشْغُولًا كَانَ عَوْنًا، وَإِنْ كَانَ غَيْرَ ذَلِكَ كَانَتْ زِيَارَةً "

8765- Abdullah b. Mes'ûd der ki: "Din kardeşlerimizden birini bir süre aramızda göremediğimiz zaman yanma giderdik. Şayet hasta ise hasta ziyareti olurdu. Meşguliyeti varsa ona yardım ederdik. Bunlardan başka bir şey varsa da normal bir ziyaret olurdu."[3]

فَصْلٌ فِي آدَابِ الْعِيَادَةِ

Hasta Ziyareti Âdâbı

٨٧٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، نا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، أنا شُعْبَةُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي الضُّحَى، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا عَادَ مَرِيضًا مَسَحَ عَلَى وَجْهِهِ وَصَدْرِهِ بِيَدِهِ، وَقَالَ: " أَذْهِبِ الْبَأْسَ رَبَّ النَّاسِ، وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا " قَالَتْ: فَلَمَّا مَرِضَ مَرْضَتَهُ الَّتِي تُوُفِّيَ فِيهَا جَعَلْتُ آخُذُ بِيَدِهِ فَأَضَعُهَا عَلَى صَدْرِهِ، وَأَقُولُ الَّذِي كَانَ يَقُولُهُ، قَالَتْ: فَانْتَزَعَ يَدَهُ مِنِّي وَقَالَ: " اللهُمَّ

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *zekât* (87) ile *fâdâilu's-sahâbe* (12).

[3] İsnâdında tanımadığım ravi vardır.

أَدْخِلْنِي فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى " أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، مِنْ حَدِيثِ شُعْبَةَ، وَأَخْرَجَاهُ مِنْ حَدِيثِ الثَّوْرِيِّ، عَنِ الْأَعْمَشِ، وَفِي حَدِيثِهِ: فَمَسَحَ بِيَدِهِ الْيُمْنَى، وَقَالَ جَرِيرٌ: عَنِ الْأَعْمَشِ: مَسَحَهُ بِيَمِينِهِ، وَقَالَ هُشَيْمٌ: عَنِ الْأَعْمَشِ: وَضَعَ يَدَهُ حَيْثُ يَشْتَكِي

وَرُوِّينَا عَنْ أَبِي صَالِحٍ الْأَشْعَرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، مَرْفُوعًا: " أَنَّهُ خَرَجَ يَعُودُ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِهِ، فَقَبَضَ عَلَى يَدِهِ، وَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ، وَكَانَ يَرَى ذَلِكَ مِنْ تَمَامِ عِيَادَةِ الْمَرِيضِ "

8766- Hz. Âişe bildiriyor: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) bir hastayı ziyarete gittiğinde elini onun başı ve göğsünde gezdirir: *"İnsanların Rabbi! Sıkıntısını gider ve ona şifa ver. Şifa versen sensin. Senden başka şifa verecek yoktur. Ona, hastalığı söküp atan bir şifa ver"* diye dua ederdi. Vefatına sebep olan hastalığı sırasında elini tutup göğsüne koydum ve bu sözleri söylemeye başladım. Ancak Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) elini elimden çekti ve: *"Allahım! Beni Refik-i âla'nın içinde kıl"* dedi.[1]

Müslim, *Sahîh*'de Şu'be'den rivayet etti.[2]

Buhârî ile Müslim, Sevrî kanalıyla A'meş'ten "Sağ elini gezdirir" lafzıyla zikretmişlerdir.[3]

Cerîr ise A'meş'ten rivayet ederken: "Sağını gezdirir" lafzını kullanmıştır.[4]

Huşeym ise A'meş'ten rivayet ederken: "Sağ elini ağrısı olan yere koyar" lafzını kullanmıştır.[5]

Ebû Salih el-Eş'arî de Ebû Hureyre'den şöyle bildiriyor: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) ashâbından hasta olan birini ziyarete gittiğinde elini kapatıp

---

[1] İsnâdı sahihtir.

[2] Müslim, *selâm* (2/1722).

[3] Buhârî, *tıb* (7/24, 26) ve Müslim, *selâm* (2/1722).

[4] Müslim, *selâm* (46).

[5] Müslim, *selâm* (2/1722).

onun alnına koyardı. Bunu da hasta ziyaretini tamamlayan unsurlardan biri olarak görürdü."[1]

٨٧٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا بَكْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّيْرَفِيُّ، نا عَبْدُ الصَّمَدِ بْنُ الْفَضْلِ الْبَلْخِيُّ، نا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، نا الْجَعْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ بِنْتِ سَعْدٍ، أَنَّ أَبَاهَا، قَالَ: اشْتَكَيْتُ بِمَكَّةَ فَجَاءَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَعُودُنِي، وَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِي، ثُمَّ مَسَحَ صَدْرِي وَبَطْنِي، ثُمَّ قَالَ: " اللهُمَّ اشْفِ سَعْدًا، وَأَتْمِمْ لَهُ هِجْرَتَهُ " رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ مَكِّيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ

8767- Âişe binti Sa'd, babasından bildiriyor: Mekke'de hastalandığım zaman Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) beni ziyarete geldi. Elini alnıma koydu, sonra elini göğsümün ve karnımın üzerinde gezdirip: *"Allahım! Sa'd'a şifa ver ve hicretini tamamla"* diye dua etti.[2]

Buhârî, *Sahîh*'de Mekkî b. İbrâhîm'den rivayet etti.[3]

٨٧٦٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى بْنِ الْفَضْلِ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نا أَبُو بَكْرٍ عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نا دَاوُدُ بْنُ عَمْرٍو، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَيُّوبَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ زَحْرٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ، قَالَ: " مِنْ تَمَامِ عِيَادَةِ الْمَرِيضِ أَنْ يَضَعَ أَحَدُكُمْ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ، أَوْ يَدِهِ فَيَسْأَلَهُ: كَيْفَ هُوَ. وَتَمَامُ تَحِيَّاتِكُمْ بَيْنَكُمُ الْمُصَافَحَةُ "

8768- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hasta ziyaretinizin tam olması elinizi hastanın alnının veya elinin üzerine koyup nasıl olduğunu sormanızla olur. Selâmlaşmanın tam olması da tokalaşmakla olur."*[4]

---

[1] Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (3/381-382) ve İbnu's-Sünnî, *Amelu'l-yevm ve'l-leyle* (541, 542).

[2] İsnâdı sahihtir.

[3] Buhârî, *mardâ* (7/6).

[4] İsnâdı zayıftır. Tirmizî 5/76 (2731).

٨٧٦٩ - قَالَ: وَنا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نا سَعِيدُ بْنُ يَعْقُوبَ الطَّالْقَانِيُّ، نا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، أنا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ زَحْرٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " عَائِدُ الْمَرِيضِ يَخُوضُ فِي الرَّحْمَةِ، وَإِنَّ مِنْ تَمَامِ الْعِيَادَةِ أَنْ يَمُدَّ يَدَهُ إِلَى الْمَرِيضِ "

8769- Ebû Umâme'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hastayı ziyarete giden kişi rahmete dalmış olur. Kişinin hasta ziyaretinin tam olması da elini hastanın üzerine koymasıyla olur."*[1]

٨٧٧٠ - قَالَ: وَنا ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي عِيسَى بْنُ يُوسُفَ الطَّبَّاعُ، نا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، أنا زَيْدُ بْنُ أَبِي يَزِيدَ الْحَرْزِيُّ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ، قَالَ: " مِنْ تَمَامِ عِيَادَةِ أَحَدِكُمْ أَخَاهُ أَنْ يَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهِ فَيَسْأَلَهُ: كَيْفَ أَصْبَحَ، كَيْفَ أَمْسَى "

8770- Ebû Umâme el-Bâhilî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hasta ziyaretinizin tam olması elinizi hastanın üzerine koyup sabahı ve akşamı nasıl ettiğini sormanızla olur."*[2]

٨٧٧١ - قَالَ: وَنا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، نا سُفْيَانُ بْنُ حَبِيبٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: " مِنْ تَمَامِ الْعِيَادَةِ أَنْ تَضَعَ يَدَكَ عَلَى الْمَرِيضِ "

8771- Atâ der ki: "Hasta ziyaretinin tam olması elini hastanın üzerine koymanla gerçekleşir."[3]

٨٧٧٢ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ بْنُ أَبِي الْمَعْرُوفِ الْفَقِيهُ، قَالَ: أنا أَبُو سَهْلٍ الْإِسْفَرَايِينِيُّ، أنا أَبُو جَعْفَرٍ الْحَذَّاءُ، نا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، نا سُفْيَانُ بْنُ حَبِيبٍ، نا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: " مِنْ تَمَامِ الْعِيَادَةِ أَنْ تَضَعَ يَدَكَ عَلَى الْمَرِيضِ "

8772- Atâ der ki: "Hasta ziyaretinin tam olması, elinizi hastanın üzerine koymanızla gerçekleşir."[1]

---

[1] İsnâdı zayıftır. Taberânî, *M. el-Kebîr* (8/251) ve İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (109).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (67) ve İbnu's-Sünnî, *Amelu'l-yevm ve'l-leyle* (536).

[3] İsnâdı hasendir. İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (110).

٨٧٧٣ - قَالَ: وَنا عَلِيٌّ، نا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا، أنا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: " إِنَّ مِنْ تَمَامِ الْعِيَادَةِ أَنْ تَمَسَّ الْمَرِيضَ بِيَدِكَ "

8773- Atâ der ki: "Hasta ziyaretinin tam olması, hastaya elinizle dokunmanızla olur."[2]

٨٧٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، نا عَبْدُ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيُّ، نا خَالِدٌ الْحَذَّاءُ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَى أَعْرَابِيٍّ يَعُودُهُ فَقَالَ: " لَا بَأْسَ عَلَيْكَ، طَهُورٌ إِنْ شَاءَ اللهُ " أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ فِي الصَّحِيحِ، " وَهُوَ أَصْلٌ فِي اسْتِحْبَابِ تَسْلِيَةِ الْعَائِدِ مَنْ دَخَلَ عَلَيْهِ مِنَ الْمَرَضِ، وَاسْتَحَبَّهَا جَمَاعَةٌ مِنَ السَّلَفِ وَفَعَلُوهَا، وَلَا بَأْسَ أَنْ يَقُولَ لِلْمَرِيضِ: كَيْفَ تَجِدُكَ. فَقَدْ قَالَتْهَا عَائِشَةُ لِأَبِيهَا وَلِبِلَالٍ، حِينَ وَعِكَا زَمَانَ قُدُومِهَا الْمَدِينَةَ، وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِامْرَأَةٍ: " كَيْفَ تَجِدِينَكِ يَا أُمَّ فُلَانٍ

8774- İbn Abbâs bildiriyor: Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) hasta olan bedeviyi ziyarete gitti. Ona: *"Seni iyi gördüm. İnşâallah da seni günahlarından temizleyecektir"* buyurdu.

Buhârî, *Sahîh*'de rivayet etti.[3]

Bunun da hedefi, yanına girilen hastaya teselli vermektir. Seleften bazıları bunu müstehab görüp uygulamıştır. Hastaya: "Kendini nasıl hissediyorsun?" diye sormanın bir sakıncası olmaz. Zira Hz. Âişe, Medine'ye geldiğinde ateşi çıkan babası Ebû Bekr ile Bilâl'a bunu sormuştur.

Hz. Peygamber de (sallallahu aleyhi vesellem) bir kadına: *"Ey ümmü filan! Kendini nasıl görüyorsun?"* diye sormuştur.[4]

---

[1] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum.

[2] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum.

[3] Buhârî, *tevhîd* (8/192) ile *menâkib* (4/181).

[4] İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (107).

٨٧٧٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا إِسْمَاعِيلُ الصَّفَّارُ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ صَالِحٍ الْأَنْمَاطِيُّ، نا حَرْمَلَةُ بْنُ يَحْيَى، نا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ حَرْمَلَةَ، عَنْ أَبِي الْأَسْوَدِ، عَنْ نَافِعٍ، قَالَ: كَانَ ابْنُ عُمَرَ إِذَا دَخَلَ عَلَى مَرِيضٍ سَأَلَهُ عَنْ وَجَعِهِ، وَقَالَ: " خَارَ اللهُ لَكَ "

8775- Nâfi' der ki: İbn Ömer hasta birinin yanına girdiği zaman hastalığını sorardı ve: "Allah hakkında hayırlısını versin" derdi.[1]

٨٧٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الرُّوذْبَارِيُّ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّفَّارُ، نا سَعْدَانُ بْنُ نَصْرٍ، نا مُعَاذٌ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُدَيْرٍ، عَنْ أَبِي مِجْلَزٍ، قَالَ: " لَا تُحَدِّثِ الْمَرِيضَ إِلَّا بِمَا يُعْجِبُهُ "، قَالَ: وَكَانَ يَأْتِي وَأَنَا مَطْعُونٌ فَيَقُولُ: " عُدُّوا الْيَوْمَ مَنْ فِي الْحَيِّ مِمَّنْ أَفْرَقَ فَعُدُّوكَ فِيهِمْ " قَالَ: فَأَفْرَحُ بِذَلِكَ. وَرُوِيَ فِيهِ خَبَرٌ مَرْفُوعٌ فِي إِسْنَادِهِ ضَعْفٌ

8776- İmrân b. Hudayr bildiriyor: Ebû Miclez bana: "Hastanın yanında sadece hoşuna gidecek şeyleri söyle" dedi. Yaralıyken de yanıma gelir: "Bugün kabilede sağlığı iyi görülen kişileri sayıyorlardı, seni de içlerinde saydılar" derdi. Ben de buna sevinirdim.[2]

Bu konuda isnâdı zayıf olan merfû bir hadis rivayet edilmiştir.

٨٧٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعْدٍ الْمَالِينِيُّ، أنا أَبُو أَحْمَدَ بْنُ عَدِيٍّ، أنا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْأَفْطَحِ، نا يَحْيَى بْنُ زَهْدَمَ، عَنْ أَبِيهِ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تَكْرَهُوا أَرْبَعَةً فَإِنَّهَا لِأَرْبَعَةٍ: لَا تَكْرَهُوا الرَّمَدَ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ عُرُوقَ الْعَمَى، وَلَا تَكْرَهُوا الزُّكَامَ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ عُرُوقَ الْجُذَامِ، وَلَا تَكْرَهُوا السُّعَالَ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ عُرُوقَ الْفَالِجِ، وَلَا تَكْرَهُوا الدَّمَامِيلَ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ عُرُوقَ الْبَرَصِ "

8777- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Dört şeyi (hastalığı) kötü görmeyin, zira dört şeye (hastalığa) engel olur. Göz iltihabını kötü görmeyin, zira körlüğün önünü keser. Gribi kötü görmeyin, zira cüzamın önünü keser. Öksürmeyi kötü görmeyin, zira felcin önünü keser. Çıbanları da kötü görmeyin, zira alaca hastalığının önünü keser."*[3]

---

[1] İsnâdı hasendir. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* (527).

[2] Ravileri güvenilirdir. İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (48).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Adiy, *el-Kâmil* (7/2687), Zehebî, *Mîzân* (4/376), İbn Hacer, *el-Lisân*

٨٧٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، وَأَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ الْقَاضِي، قَالَا: نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّنْعَانِيُّ، أنا ابْنُ الْأَصْبَهَانِيِّ، أنا عُقْبَةُ بْنُ خَالِدٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا دَخَلْتُمْ عَلَى الْمَرِيضِ فَنَفِّسُوا لَهُ فِي أَجَلِهِ، فَإِنَّ ذَلِكَ لَا يَرُدُّ شَيْئًا، وَهُوَ يُطَيِّبُ نَفْسَ الْمَرِيضِ " " مُوسَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ يَأْتِي مِنَ الْمُنْكَرَاتِ بِمَا لَا يُتَابَعُ عَلَيْهِ، وَاللهُ أَعْلَمُ، وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ أَضْعَفَ "

8778- Ebû Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Bir hastanın yanına girdiğiniz zaman iyileşeceği yönünde umutlandırıp kederini azaltmaya çalışın. Bu, takdirin önüne geçecek değildir, ancak hastanın gönlünü hoş tutar."*[1]

Mûsa b. Muhammed b. İbrâhîm mutâbaâtı olmayan münker rivayetlerde bulunur. Doğrusunu Allah bilir. Daha zayıf olan başka bir kanalla da rivayet edilmiştir.

٨٧٧٩ - حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدِ بْنُ يُوسُفَ إِمْلَاءً، أنا أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ بِالدِّينَوْرِ، قَالَ: نا عَبْدُ اللهِ بْنُ حَمْدَانَ بْنِ وَهْبٍ الدِّينَوْرِيُّ، نا الْيَمَانُ بْنُ سَعْدٍ، نا الْوَلِيدُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، نا عُمَرُ بْنُ مُوسَى، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَرِيضٍ فَلْيُصَافِحْهُ، وَلْيَضَعْ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ، وَلْيَسْأَلْهُ كَيْفَ هُوَ، وَلْيُنْسِئْ لَهُ فِي الْأَجَلِ، وَيَسْأَلْهُ أَنْ يَدْعُوَ لَهُمْ، فَإِنَّ دُعَاءَ الْمَرِيضِ كَدُعَاءِ الْمَلَائِكَةِ "

8779- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu alayhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Biriniz bir hastanın yanına girdiği zaman onunla tokalaşsın, elini alnına koysun, halini hatırını sorsun, iyileşeceği yönünde onu umutlandırsın. Ayrıca kendisine dua etmesini istesin, zira hastanın duası meleklerin duası gibidir."*[2]

(6/255), İbnu'l-Cevzî, *el-Mevdû'ât* (3/204) ve Suyûtî, *el-Leâliu'l-Masnû'a* (2/402).

[1] İsnâdı çok zayıftır. Tirmizî 4/412 (2087) ve İbn Mâce 1/462 (1438).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (242).

٨٧٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نا مُحَمَّدُ بْنُ زَيْدِ بْنِ رِفَاعَةَ، نا ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَيَّاشٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ أَبِي عَيَّاشٍ الزُّرَقِيِّ، قَالَ: " وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ بَعْدَ ثَلَاثٍ ". " وَقَدْ رُوِيَ فِيهِ حَدِيثٌ مَرْفُوعٌ بِإِسْنَادٍ غَيْرِ قَوِيٍّ "

8780- Nu'mân b. Ebî Ayyâş ez-Zurakî der ki: "Hasta ziyareti hastalığın üçüncü gününden sonra başlar."[1]

Güçlü olmayan bir isnâdla bu konuda merfû olan bir hadis de rivayet edilmiştir.↓

٨٧٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ، نا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي أَبُو يَعْقُوبَ التَّمِيمِيُّ، نا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ، نا مَسْلَمَةُ بْنُ عُلَيٍّ، نا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ: " كَانَ لَا يَعُودُ مَرِيضًا إِلَّا بَعْدَ ثَلَاثٍ "

8781- Enes bildiriyor: "Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) bir hastayı ancak hastalığının üçüncü gününden sonra ziyaret ederdi."[2]

٨٧٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ مُحَمَّدُ بْنُ مُوسَى، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، نا أَبُو خَيْثَمَةَ، نا عُقْبَةُ بْنُ خَالِدٍ السَّكُونِيُّ، حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَغِبُّوا فِي الْعِيَادَةِ، وَأَرْبِعُوا فِي الْعِيَادَةِ، وَخَيْرُ الْعِيَادَةِ أَخَفُّهَا إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَغْلُوبًا فَلَا يُعَادُ، وَالتَّعْزِيَةُ مَرَّةً ". " أَبُو عِصْمَةَ هَذَا نُوحُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ الْمُلَقَّبُ بِالْجَامِعِ غَيْرُهُ أَوْثَقُ مِنْهُ، وَاللهُ أَعْلَمُ "

8782- Câbir b. Abdillah'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hastayı iki günde veya dört günde bir ziyaret edin. Ziyaretin en makbulü de kısa olanıdır. Ancak hasta çok ağır ise (birden fazla) ziyaret edilmez. Taziye de bir defa yapılır."*[3]

---

[1] İsnâdı zayıftır.

[2] İsnâdı çok zayıftır. İbn Mâce 1/462 (1437).

[3] İsnâdı çok zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (212) ve Hatîb, *Târîh* (11/334).

Ebû Isma, el-Câmi' lakaplı Nûh b. Ebî Meryem'dir. Başkası ise kendisinden daha güvenilirdir. Doğrusunu Allah bilir.

٨٧٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدَانَ، أنا أَحْمَدُ بْنُ عُبَيْدٍ، نا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أُسَيْدٍ، نا هَارُونُ بْنُ حَاتِمٍ، نا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " أَعْظَمُ الْعِيَادَةِ أَجْرًا أَخَفُّهَا، وَالتَّعْزِيَةُ مَرَّةٌ "

8783- Ali b. Ebî Tâlib'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Sevabı en fazla olan hasta ziyareti en kısa olanıdır. Taziye de bir defa yapılır"* buyurmuştur.[1]

٨٧٨٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّنْعَانِيُّ، نا يَحْيَى بْنُ أَبِي الْحَجَّاجِ، نا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ التَّمِيمِيُّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ، قَالَ: " إِنَّ أَعْظَمَ الْعِيَادَةِ أَجْرًا أَخَفُّهَا قِيَامًا "

8784- Saîd b. el-Müseyyeb der ki: "Sevabı en fazla olan hasta ziyareti en kısa olanıdır."[2]

٨٧٨٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي أَبُو مُحَمَّدٍ الْعَتَكِيُّ، نا عُمَرُ بْنُ عُبَيْدٍ، عَنْ شَيْخٍ مِنَ الْبَصْرِيِّينَ، عَنْ سَعِيدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَفْضَلُ الْعِيَادَةِ سُرْعَةُ الْقِيَامِ "

8785- Saîd'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"En güzel hasta ziyareti en kısa olanıdır"* buyurmuştur.[3]

٨٧٨٦ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدٍ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ، نا أَبُو بَكْرٍ، حَدَّثَنِي أَيُّوبُ بْنُ الْوَلِيدِ الضَّرِيرُ، نا شُعَيْبُ بْنُ حَرْبٍ، نا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْعُرَنِيُّ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ الْقَاسِمِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " الْعِيَادَةُ فُوَاقُ نَاقَةٍ "

---

[1] İsnâdı zayıftır. Bezzâr, *Müsned* 1/369 (777).

[2] İsnâdı zayıftır.

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (66) Bak: Hatîb et-Tebrîzî, *el-Mişkât* (1/499).

8786- Enes b. Mâlik'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Hasta ziyareti bir deve sağımlığı kadar olmalıdır"* buyurmuştur.[1]

٨٧٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، أنا دَاوُدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ يَزِيدَ، أنا أَبُو دَاوُدَ يَعْنِي الطَّيَالِسِيَّ، نا خَارِجَةُ بْنُ مُصْعَبٍ، عَنْ أَبِي يَحْيَى، قَالَ: سَمِعْتُ طَاوُسًا، يَقُولُ: " خَيْرُ الْعِيَادَةِ أَخَفُّهَا "

8787- Ebû Yahyâ der ki: Tâvus'un: "Hasta ziyaretinin en hayırlısı, en kısa olanıdır" dediğini işittim.[2]

٨٧٨٨ - قَالَ: وَنا دَاوُدُ، نا أَبُو دَاوُدَ، عَنْ أَبِي خَلْدَةَ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ، قَالَ: دَخَلَ عَلَيْهِ غَالِبٌ الْقَطَّانُ يَعُودُهُ، فَلَمْ يَلْبَثْ إِلَّا يَسِيرًا حَتَّى قَامَ، فَقَالَ أَبُو الْعَالِيَةِ: " مَا أَرْفَقَ الْعَرَبَ، لَا تُطِيلُ الْجُلُوسَ عِنْدَ الْمَرِيضِ، فَإِنَّ الْمَرِيضَ قَدْ تَبْدُوَ لَهُ الْحَاجَةُ فَيَسْتَحِي مِنْ جُلَسَائِهِ "

8788- Ebû Halde bildiriyor: Ğâlib el-Kattân hasta olan Ebu'l-Âliye'ye ziyarete geldi. Ancak fazla geçmeden kalkınca Ebu'l-Âliye şöyle dedi: "Şu Araplar ne kadar da kibarlar! Hastanın yanında fazla durmazlar. Zira hastanın da ihtiyacı olabilir, ancak yanında oturanlardan utanabilir."[3]

٨٧٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، نا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، نا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ، نا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ، عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " أَفْضَلُ الْعِيَادَةِ أَخَفُّهَا "

8789- İbn Tâvus, babasından bildiriyor: "Hasta ziyaretinin en hayırlısı en kısa olanıdır."[4]

٨٧٩٠ - سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُحَمَّدَ بْنَ الْحُسَيْنِ السُّلَمِيَّ، يَقُولُ: سَمِعْتُ الْحُسَيْنَ بْنَ أَحْمَدَ بْنِ مُوسَى، يَقُولُ: سَمِعْتُ الصُّولِيَّ، يَقُولُ: نا أَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى، نا

---

[1] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (176) ve Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* 3/80 (422) Bak: Hatîb et-Tebrîzî, *el-Mişkât* (1/499).

[2] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (62) ve Abdurrezzâk, *Musannef* (3/594).

[3] İsnâdında tanımadığım ravi vardır. İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (66).

[4] Ravileri güvenilirdir. Abdurrezzâk, *Musannef* (6768).

مَسْلَمَةُ بْنُ عَاصِمٍ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى الْفَرَّاءِ أَعُودُهُ، فَأَطَلْتُ وَأَلْحَفْتُ فِي السُّؤَالِ، فَقَالَ لِي: ادْنُ، فَدَنَوْتُ، فَأَنْشَدَنِي:

حَقُّ الْعِيَادَةِ يَوْمٌ بَيْنَ يَوْمَيْنِ وَجِلْسَةٌ مِثْلُ لَحْظِ الطَّرْفِ بِالْعَيْنِ

لَا تُبْرِمَنَّ مَرِيضًا فِي مَسَائِلِهِ يَكْفِيكَ مِنْ ذَاكَ تَسْأَلُ مَا بِحَرْفَيْنِ

8790- Mesleme b. Âsım der ki: Hasta olan Ferrâ'yı ziyarete gittim. Ziyareti uzun tutup çok fazla soru sorduğumda bana: "Yaklaş!" dedi. Yanına yaklaştığımda da bana şu beyitleri okudu:

"Hasta ziyareti iki günde bir yapılır
Süresi de bir göz kırpması kadardır
Sorularınla da hastayı sıkma
İki kelimelik bir soru yeterli gelir."[1]

٨٧٩١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، بِبَغْدَادَ، أنا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَاتِي الْكُوفِيُّ، نا أَحْمَدُ بْنُ حَازِمِ بْنِ أَبِي غَرَزَةَ، أنا أَبُو غَسَّانَ مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ النَّهْدِيُّ، نا مِنْدَلُ بْنُ عَلِيٍّ الْعُبَرِيُّ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: " عِيَادَةُ حَمْقَى الْقُرَّاءِ أَشَدُّ عَلَى أَهْلِ الْمَرِيضِ مِنْ مَرِيضِهِمْ، يَجِيئُونَ فِي غَيْرِ حِينِ عِيَادَةٍ وَيُطِيلُونَ الْجُلُوسَ "

8791- Şa'bî der ki: "Kurradan (Kur'ân hafızlarından) anlayışsız olanlar hasta ailesine hastadan daha fazla zahmet verirler. Zira vakitsiz gelirler ve oturdular mı kalkmayı bilmezler."[2]

٨٧٩٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ بِشْرَانَ، أنا أَبُو عَمْرِو بْنُ السَّمَّاكِ، نا حَنْبَلُ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي أَبُو عَبْدِ اللهِ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلَ، نا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَيُّوبَ، قَالَ: نُبِّئْتُ أَنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَادَ أَبَا قِلَابَةَ، فَقَالَ " أَبَا قِلَابَةَ تَشَدَّدْ لَا يَشْمَتْ بِنَا الْمُنَافِقِينَ "

---

[1] İsnâdı ceyyiddir.

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Nuaym, *Hilye* (4/314).

8792- Eyyûb der ki: Bana bildirildiğine göre Ömer b. Abdilazîz hasta olan Ebû Kılâbe'yi ziyaret ettiğinde: "Ey Ebû Kılâbe! Toparlan da münafıkları bize güldürme!" demiştir.[1]

٨٧٩٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو سَعِيدِ بْنُ أَبِي عَمْرٍو، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا، حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ، نا بَكْرُ بْنُ يُونُسَ بْنِ بُكَيْرٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَا تُكْرِهُوا مَرْضَاكُمْ، عَلَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ فَإِنَّ اللهَ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ "

8793- Ukbe b. Âmir'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Hastalarınızı yemeye içmeye zorlamayın. Yüce Allah onları yedirip içirir."*[2]

٨٧٩٤ - قَالَ: وَنا أَبُو بَكْرٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ رَبِيعَةَ الْكِلَابِيُّ، وَالْقَاسِمُ بْنُ مَالِكٍ الْمُزَنِيُّ، قَالَا: نا رِزَامُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنِي الْمُعَارِكُ بْنُ زَيْدٍ الضَّبِّيُّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ، يَقُولُ: " إِنِ اشْتَهَى مَرِيضُكُمُ الشَّيْءَ فَلَا تَحْمُوهُ، فَلَعَلَّ اللهَ إِنَّمَا شَهَّاهُ لِيَجْعَلَ شِفَاءَهُ فِيهِ "

8794- İbn Ömer der ki: Hz. Ömer'in: "Hastanızın canı bir şey istediği zaman onu istediğinden mahrum etmeyin. Belki de Yüce Allah şifasını onda kıldığı için canının çekmesini dilemiştir" dediğini işittim.[3]

٨٧٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْمُقْرِئُ، أنا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، نا يُوسُفُ بْنُ يَعْقُوبَ الْقَاضِي، نا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، نا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ، نا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: " مَرِضْتُ فَحَمَانِي أَهْلِي كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْمَاءَ، فَعَطِشْتُ لَيْلَةً وَلَيْسَ عِنْدِي أَحَدٌ، فَدَنَوْتُ مِنْ قِرْبَةٍ مُعَلَّقَةٍ،

---

[1] Ravileri güvenilirdir.

[2] İsnâdı hasendir. Tirmizî 4/384 (2040) ve İbn Mâce 2/1140 (3444).

[3] İsnâdı zayıftır. İbn Ebi'd-Dünya, *el-Marad vel-keffârât* (201) ve İbn Hibbân, *es-Sikât* (5/453).

فَشَرِبْتُ مِنْهَا شُرْبِي وَأَنَا صَحِيحَةٌ، فَجَعَلْتُ أَعْرِفُ صِحَّةَ تِلْكَ الشَّرْبَةِ فِي جَسَدِي " قَالَ: كَانَتْ عَائِشَةُ تَقُولُ: " لَا تَحْمُوا الْمَرِيضَ شَيْئًا "

8795- Hz. Âişe der ki: "Bir defasında hastalandığımda ailem beni su da dahil her şeyden mahrum etti. Bir gece çok susadım ve yanımda kimseler yoktu. Bir yerde asılı olan bir su tulumuna gittim ve sağlıklıyken nasıl içiyorsam o kadar içtim. Bu içmenin bedenime ne kadar iyi geldiğini hemen fark ettim."[1]

Urve der ki: Bundan dolayı Hz. Âişe: "Hasta olanı, canının çektiklerinden mahrum etmeyin" derdi.

Beyhakî der ki: Kişi vefat anı gelen bir hastanın yanına girdiği zaman ona Yâsîn Suresi'ni okur.

Bu konuda Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ölmek üzere olan yakınlarınızın yanında bu sûreyi okuyun ve fazla ısrar etmeden her iki şahadeti getirmesini telkin edin"* buyurduğu bize bildirilmiştir. Bu şekilde ölmek üzere olan kişinin yanında her iki şahadet, söylemesi yönünde ısrar etmeden sadece zikredilir. Bu şekilde ölmek üzere olan kişi belki bunları söyler. Telkîn, dualar ve son sözü "Lâ ilâhe illallah" olan kişiler konuları içinde bu hadisi aktardık.

٨٧٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرٍ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ قَتَادَةَ، أنا أَبُو الْحَسَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ السَّرَّاجُ، نا مُطَيَّنٌ، نا جَعْفَرُ بْنُ حُمَيْدٍ، نا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنِ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، وَلَيْسَ بِالنَّهْدِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " اقْرَأُوهَا عِنْدَ مَوْتَاكُمْ " يَعْنِي يس

8796- Ma'kil b. Yesâr'ın bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ölmek üzere olan yakınlarınızın yanında bu sureyi (Yâsîn Suresi'ni) okuyun"* buyurmuştur.[2]

---

[1] İsnâdı hasendir. Hâkim, *Müstedrek* (4/408).

[2] İsnâdı zayıftır. Ebû Dâvud 3/489 (3121) ve İbn Mâce 1/465 (1448).

٨٧٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، نا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ، نا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الصَّنْعَانِيُّ، أنا مُعَلَّى بْنُ مَنْصُورٍ، نا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ غَزِيَّةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عُمَارَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ فِي الصَّحِيحِ، عَنْ قُتَيْبَةَ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ الدَّرَاوَرْدِيِّ

8797- Ebû Saîd el-Hudrî'nin bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Ölmek üzere olan yakınlarınıza «Lâ ilâhe illallah» sözünü telkîn edin"* buyurmuştur.[1]

Müslim, *Sahîh*'de Kuteybe kanalıyla Abdulazîz b. Muhammed b. Ubeydillah ed-Darâverdî'den rivayet etti.[2]

٨٧٩٨ - وَأَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أنا أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الصَّفَّارُ، نا أَحْمَدُ بْنُ عِصَامٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، نا أَبُو عَاصِمٍ، نا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي عُرَيْبٍ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ مُرَّةَ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ كَانَ آخِرَ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ "

8798- Muâz b. Cebel'in bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): *"Son sözü «Lâ ilâhe illallah» olan kişiye cennet vacip olur"* buyurmuştur.[3]

٨٧٩٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو نَصْرِ بْنُ قَتَادَةَ، أنا أَبُو الْعَبَّاسِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ الضُّبَعِيُّ، نا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ زِيَادٍ، نا عَبْدُ الْعَزِيزِ الْأُوَيْسِيُّ، نا ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، أَخْبَرَنِي مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ وَلَدِ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: " حَضَرَ مَلَكُ الْمَوْتِ رَجُلًا يَمُوتُ، فَشَقَّ أَعْضَاءَهُ فَلَمْ يَجِدْهُ عَمِلَ خَيْرًا، ثُمَّ شَقَّ قَلْبَهُ فَلَمْ يَجِدْ فِيهِ خَيْرًا، ثُمَّ قَدَّ لِحْيَيْهِ فَوَجَدَ طَرَفَ لِسَانِهِ لَاصِقًا بِحَنَكِهِ، يَقُولُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ "، قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: " فَغُفِرَ لَهُ بِكَلِمَةِ الْإِخْلَاصِ "

---

[1] İsnâdı hasendir.

[2] Müslim, *cenâiz* (1).

[3] İsnâdı hasendir. Ahmed, *Müsned* (5/247) ve Hâkim, *Müstedrek* (1/351).

قَالَ: وَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " أَمَرَ اللهُ بِعَبْدٍ إِلَى النَّارِ، فَلَمَّا وَقَفَ عَلَى شَفِيرِهَا الْتَفَتَ فَقَالَ: أَمَا وَاللهِ يَا رَبِّ إِنْ كَانَ ظَنِّي بِكَ لَحَسَنٌ، فَقَالَ اللهُ: رُدُّوهُ فَأَنَا عِنْدَ حُسْنِ ظَنِّ عَبْدِي بِي "

8799- Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) şöyle buyurmuştur: *"Ölüm meleği ölmek üzere olan bir adamın yanına geldi. Organlarını açıp bakınca hayırlı bir amel bulamadı. Kalbini açıp bakınca yine hayırlı bir şey bulamadı. Ağzını açınca dilinin ucunun yanağına yapışmış olduğunu ve «Lâ ilâhe illallah» dediğini gördü. İhlas sözü olan bu söz yüzünden de adam bağışlandı."*[1]

Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) yine şöyle buyurmuştur: *"Yüce Allah bir kulun cehenneme atılmasını emretti. Kul getirilip kenarında durdurulunca döndü ve: «Rabbim! Vallahi sana yönelik hüsnü zannım vardı» dedi. Bunun üzerine Yüce Allah: «Onu geri getirin! Zira kuluma, benim hakkımdaki zannına göre davranırım» buyurdu."*

٨٨٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا بَكْرٍ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْوَاعِظَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرِ بْنَ عَلِيٍّ السَّاوِيَّ وَرَّاقَ أَبِي زُرْعَةَ الرَّازِيِّ، يَقُولُ: حَضَرْتُ أَبَا زُرْعَةَ وَهُوَ فِي السَّوْقِ، وَعِنْدَهُ أَبُو حَاتِمٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ، وَالْمُنْذِرُ بْنُ شَاذَانَ، وَجَمَاعَةٌ مِنَ الْعُلَمَاءِ، فَذَكَرُوا حَدِيثَ التَّلْقِينِ، وَاسْتَحَبُّوا مِنْ أَبِي زُرْعَةَ أَنْ يُلَقِّنُوهُ التَّوْحِيدَ فَقَالُوا: تَعَالَوْا نَذْكُرُ الْحَدِيثَ، فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللهِ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ: نا الضَّحَّاكُ بْنُ مَخْلَدٍ أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ صَالِحٍ، وَجَعَلَ يَقُولُ ابْنُ ابْنُ وَلَمْ يُجَاوِزْ، فَقَالَ أَبُو حَاتِمٍ: نا بُنْدَارٌ، قَالَ: نا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ وَسَكَتَ، وَلَمْ يُجَاوِزْ، وَالْبَاقُونَ سَكَتُوا، فَقَالَ أَبُو زُرْعَةَ وَهُوَ فِي السَّوْقِ: نا بُنْدَارٌ، نا أَبُو عَاصِمٍ، نا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي عَرِيبٍ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ مُرَّةَ الْحَضْرَمِيِّ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: " مَنْ كَانَ آخِرَ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ " وَتُوُفِّيَ أَبُو زُرْعَةَ رَحِمَهُ اللهُ

---

[1] İsnâdı zayıftır. Hatîb, *Târîh* (9/125), Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs* (2/137) ve Gazâlî, *İhyâ* (4/450).

8800- Ebû Câfer Muhammed b. Ali es-Sâvî Verrâk b. Ebî Zür'a er-Râzî der ki: Ebû Zür'a çarşıda iken eceli geldi. O sırada yanında Ebû Hâtim, Muhammed b. Müslim, Münzir b. Şâzân ve bazı âlimler vardı. Akıllarına telkînle ilgili hadis geldi ve Ebû Zür'a'ya tevhîd sözünü telkin etmek istediler. Bunun üzerine aralarında: "Gelin bu konudaki hadisi zikredelim" dediler. Ebû Abdillah Muhammed b. Müslim: "Dahhâk b. Mahled Ebû Âsım'ın Abdulhamîd b. Câfer'den, onun da Salih'ten, onun da..." demeye başladı. Ancak sadece "Filanın filandan..." diyor ve daha da ileriye götüremiyordu.

Ebû Hâtim de: "Bundâr'ın Ebû Âsım'dan, onun da Abdulhamîd b. Câfer'den..." dedi ve susup daha da ileriye götüremedi. Diğerleri de susup dinliyordu. Bunun üzerine son nefesini vermekte olan Ebû Zür'a: "Bundâr'ın Ebû Âsım'dan, onun da Abdulhamîd b. Câfer'den, onun da İbn Ebî Arîb'den, onun da Kesîr b. Murra el-Hadramî'den, onun da Muâz b. Cebel'den bildirdiğine göre Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem): «*Son sözü "Lâ ilâhe illallah" olan kişi cennete girer*» buyurmuştur" dedi ve vefat etti.[1]

٨٨٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، أَخْبَرَنِي أَبُو أَحْمَدَ بْنُ أَبِي الْحَسَنِ، أنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ يَعْنِي ابْنَ أَبِي حَاتِمٍ، أنا أَبِي، أنا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي الْحَوَارِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَطَنٍ، عَنِ الشَّافِعِيِّ، قَالَ: دَخَلَ سُفْيَانُ عَلَى الْفُضَيْلِ يَعُودُهُ فَقَالَ: " يَا أَبَا مُحَمَّدٍ، وَأَيُّ نِعْمَةٍ فِي الْمَرَضِ لَوْلَا الْعُوَّادُ "، قَالَ سُفْيَانُ: وَأَيُّ شَيْءٍ تَكْرَهُ فِي الْعُوَّادِ؟ قَالَ: " الشِّكَايَةُ "

8801- Şâfiî der ki: Süfyân, hasta olan Fudayl'ı ziyarete geldiğinde Fudayl ona: "Ey Ebû Muhammed! Ziyaretçiler olmasa hastalık ne güzel bir nimettir" dedi. Süfyân: "Ziyaretçilerin neyinden hoşlanmıyorsun?" diye sorunca, Fudayl: "Şikayetlerden" dedi.[2]

---

[1] Beyhakî'nin hocasını tanımıyorum. Hasen bir hadistir. Hatîb, *Târîh* (10/335), Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl* (883) Bak: Zehebî, *Siyer* (13/76-77) ve Kurtubî, *et-Tezkiretü fî ahvâli'l-mevtâ* (s. 45-46).

[2] İsnâdında biyografisini bulamadığım ravi vardır.

٨٨٠٢ - وَقَدْ رُوِّينَا فِي بَابِ الصَّبْرِ مَرْفُوعًا: قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: " إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِيَ الْمُؤْمِنَ فَلَمْ يَشْكُنِي إِلَى عُوَّادِهِ أَطْلَقْتُهُ مِنْ إِسَارِي، ثُمَّ أَبْدَلْتُهُ لَحْمًا خَيْرًا مِنْ لَحْمِهِ، وَدَمًا خَيْرًا مِنْ دَمِهِ، ثُمَّ يُسْتَأْنِفُ الْعَمَلَ ". أَخْبَرَنَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْحَافِظُ، قَالَ: حَدَّثَنِي بُكَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصُّوفِيُّ، نا أَبُو مُسْلِمٍ، نا عَلِيُّ بْنُ الْمَدِينِيِّ، نا أَبُو بَكْرٍ الْحُنَيْفِيُّ، نا عَاصِمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَذَكَرَهُ

8802- Sabır konusunda merfû olarak bize şu hadis bildirilmiştir: Ebû Hureyre der ki: "Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) buyurdu ki: *"Yüce Allah şöyle buyurur: "Mümin kulumu hastalığa maruz bıraktığımda şayet gelen ziyaretçilerine şikayette bulunmazsa tüm bağlarından (hastalığından) kurtarırım ve etini daha hayırlı bir etle, kanını daha hayırlı bir kanla değiştiririm. Amellerine de günahsız bir şekilde yeniden başlar."*[1]

٨٨٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الْفَضْلِ الْقَطَّانُ، نا أَبُو عَلِيٍّ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ الصَّوَّافِ، نا بِشْرُ بْنُ مُوسَى، نا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيُّ، نا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ مَيْسَرَةَ الْقَيْسِيُّ، سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا عَادَ رَجُلًا عَلَى غَيْرِ الْإِسْلَامِ لَمْ يَجْلِسْ عِنْدَهُ، وَقَالَ: " كَيْفَ أَنْتَ يَا يَهُودِيُّ؟ كَيْفَ أَنْتَ يَا نَصْرَانِيُّ؟ بِدِينِهِ الَّذِي هُوَ عَلَيْهِ "

8803- Enes b. Mâlik der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi vesellem) müslümanlardan olmayan hasta birini ziyarete gittiğinde yanında oturmazdı. Artık hangi dinden ise sadece "Ey Yahudi! Nasılsın?" veya: "Ey Hıristiyan! Nasılsın?" diye halini sorardı.[2]

٨٨٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو زَكَرِيَّا بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: أنا أَبُو الْفَضْلُ الْحَسَنُ بْنُ يَعْقُوبَ بْنِ يُوسُفَ بْنِ الْبُخَارِيِّ، نا يَحْيَى بْنُ أَبِي طَالِبٍ، أنا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، أنا الْمِنْهَالُ بْنُ عِيسَى، أَخْبَرَنِي غَالِبٌ الْقَطَّانُ، قَالَ: قُلْتُ لِلْحَسَنِ: إِنَّ لَنَا جِيرَانًا نَصَارَى يُنِيلُونَ مَعْرُوفَهُمْ،

---

[1] İsnâdı sahihtir. Hâkim, *Müstedrek* (1/348-349) ve Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (3/375).

[2] İsnâdı zayıftır.

وَيَعُودُونَ مَرْضَانَا، وَيَتَّبِعُونَ جَنَائِزَنَا، قَالَ: " كَافِئْهُمْ إِذَا أَتَيْتَ الْبَابَ فَقُلْ: مَنْ هٰهُنَا، أَدْخُلُ فَإِذَا دَخَلْتَ فَقُلْ: كَيْفَ مَرِيضُكُمْ؟ كَيْفَ تَجِدُونَهُ؟ فَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَقُومَ فَقُلِ: الشِّفَاءُ، وَالْعَافِيَةُ بِيَدِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ "

8804- Ğâlib el-Kattân der ki: Hasan'a: "Bize iyilikleri dokunan, hastalarımızı ziyaret eden ve cenazelerimize katılan Hıristiyan komşularımız var" dediğimde: "Sen de aynı şekilde karşılık ver" cevabını verip şöyle devam etti: "Kapılarına geldiği zaman: «Kimse var mı? Girebilir miyim?» de. Girdiğin zaman: «Hastanız nasıl oldu? Durumunu nasıl görüyorsunuz?» diye sor. Yanında kalkmak istediğin zaman da: «Şifa ve afiyet Allah'ın elindedir» de."[1]

[1] İsnâdında mestûr ravi vardır.